

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

БОНДАРЕНКО ВАЛЕНТИН ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 377.36.091.3:351.74

**ДИСЕРТАЦІЯ
ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Педагогічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ В. В. Бондаренко

Науковий консультант **Пліско Валерій Іванович**, доктор педагогічних наук,
професор

Чернігів–2019

АНОТАЦІЯ

Бондаренко В. В. Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Чернігів, 2019.

Дисертаційну роботу присвячено вдосконаленню теоретичних і методичних засад професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції, які конкретизовано в науково обґрунтованій та експериментально перевіреній системі поетапної підготовки, що спрямована на формування професійної готовності слухачів до ефективного виконання службової діяльності та підтримання й удосконалення її під час служби в поліції.

Проаналізовано й узагальнено дані літературних джерел та вимоги нормативних документів з проблеми дослідження; зарубіжний і вітчизняний досвід підготовки правоохоронців; особливості службової діяльності та зв'язок між рівнем професійної підготовленості працівників патрульної поліції та результатами їхньої практичної діяльності. З'ясовано, що однією з основних умов якісної професійної підготовки майбутніх правоохоронців є практична спрямованість освітнього процесу. Встановлено, що службова діяльність патрульної поліції ставить підвищені вимоги до професійно-теоретичної, психологічної, фізичної, тактичної, вогневої підготовленості працівників.

На підставі здійснених досліджень виявлено значний масив теоретичних і практичних напрацювань, у яких запропоновано різноманітні напрями розв'язання окресленої проблеми в різних її аспектах. Водночас констатовано, що внаслідок реформаційних змін питання формування професійної готовності працівників патрульної поліції лишається невирішеним, це обумовлює обґрунтування та розроблення системи поетапної підготовки майбутніх

працівників патрульної поліції, спрямованої на формування професійної готовності до ефективного виконання службової діяльності.

У контексті аналізу теоретико-методичного спрямування професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції до практичної діяльності визначено базові поняття дослідження: «професійна підготовка», «професійна підготовленість», «діяльність», «готовність», «професійна готовність», «компетентність», «модель»; висвітлено зміст і закономірності професійної підготовки поліцейських; сформовано вимоги до професійно-теоретичної, психологічної, фізичної, тактичної і вогневої підготовок.

З'ясовано, що професійна підготовка працівників патрульної поліції являє собою цілеспрямований та системний процес набуття професійно-теоретичних знань, формування професійно-практичних умінь і навичок, розвиток сукупності професійно важливих рис, визначених специфікою правоохоронної діяльності, і подальше їх оновлення й удосконалення в процесі службової діяльності, занять у системі службової підготовки поліцейських.

Розроблено моделі готовності працівників патрульної поліції за видами підготовок, які демонструють наявність складових, необхідних для ефективного виконання службової діяльності. Обґрунтовано інтеграційну модель професійної готовності працівника патрульної поліції. З'ясовано, що «професійна готовність працівника патрульної поліції» – це стан особи, який надає можливість здійснювати службову діяльність на належному професійному рівні й інтегрує компоненти професійної готовності зі спроможністю оперативно їх поєднувати, постійно оновлювати, накопичувати й розвивати. Складовими компонентів професійної готовності поліцейського є вміння застосовувати набуті теоретичні знання під час професійної діяльності; достатній рівень сформованості вмінь і навичок застосування поліцейських заходів та розвитку професійно важливих рис; професійний досвід. Установлено, що завдяки компенсаторній дії виокремлених компонентів ефективно виконувати службові завдання можуть працівники патрульної поліції з різним рівнем їх сформованості. Високого рівня

професійної готовності здатні досягти працівники за умови оптимального та комплексного розвитку цих компонентів.

Запропоновано систему поетапної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції, у контексті якої обґрунтовано концептуальні засади професійної підготовки; педагогічні умови, принципи та методи професійної підготовки; визначено критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності слухачів і працівників патрульної поліції. Аргументовано, що провідною ідеєю концепції професійної підготовки є можливість формування професійної готовності у слухачів і підвищення її рівня в працівників завдяки дотриманню низки педагогічних умов, принципів і підходів до професійного навчання, корегування змісту підготовки в напрямі поглибленої професійної спрямованості та подальшому розвитку професійно важливих рис.

На підставі здійснених досліджень розроблено і теоретично обґрунтовано систему поетапної професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції, яку наповнюють цільовий, змістовий, операційний і результативний блоки системи. Цільовий блок передбачає мету професійної підготовки та методологічні підходи до навчання. Змістовий блок визначає загальнопрофесійні вимоги й етапи професійної підготовки. Операційним блоком окреслено методи, форми і педагогічні умови професійної підготовки. Визначено, що основними педагогічними умовами є: формування мотивації у слухачів (працівників) до навчання, підвищення рівня власної професійної готовності; належний рівень матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу; практична спрямованість освітнього процесу; професійна компетентність викладачів та інструкторів; залучення слухачів (працівників) до активної позанавчальної діяльності професійно-практичної спрямованості. Результативним блоком передбачено компоненти, критерії, показники та рівні професійної готовності поліцейських.

У процесі дослідження практичних аспектів поетапної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції розглянуто особливості та спрямованість професійної підготовки на виокремлених етапах. Визначено, що на етапі професійного самовизначення підготовка професійно орієнтована та покликана

спонукати осіб до саморозвитку і самовдосконалення для швидкої адаптації до навчання й подальшої службової діяльності. Констатовано, що оскільки саме на етапі професійного становлення здійснюють професійне навчання майбутніх правоохоронців, він є головним. Цей етап охоплює період проходження курсу первинної професійної підготовки поліцейських і передбачає формування професійної готовності до ефективного виконання службової діяльності на посаді інспектора патрульної поліції. З'ясовано, що професійна підготовка цього періоду означена не лише накопиченням певного обсягу знань, а й максимальною практичною спрямованістю освітнього процесу. Цього досягають завдяки застосуванню спеціально розроблених ситуаційних завдань під час опанування навчальних предметів блоку професійно-практичної підготовки та варіативних ситуаційних задач під час проходження сценаріїв. Доведено, що їх використання сприяє закріпленню набутих теоретичних знань, формуванню практичних умінь і навичок у застосуванні поліцейських заходів примусу тощо. Обґрунтовано, що особливість системи професійної підготовки етапу професійного становлення полягає в спрямованості на підвищення рівня загальної фізичної підготовленості слухачів, уведенні в освітній процес варіативних ситуаційних завдань під час відпрацювання сценаріїв і ситуаційних завдань під час опанування навчальних предметів професійно-практичної підготовки. Завершальним є етап професійного зростання, який поєднує накопичення професійного досвіду під час безпосередньої службової діяльності та подальшого професійного навчання в системі службової підготовки.

Під час експериментальної перевірки ефективності системи поетапної професійної підготовки працівників патрульної поліції висвітлено програму, етапи та методику організації педагогічного експерименту, проаналізовано й узагальнено його результати. Схарактеризовано особливості низки етапів дослідження, що тривало впродовж 2012–2018 років, а саме: аналітико-діагностичний, прогнозувальний, підготовчий, практичний та узагальнювальний. Для перевірки ефективності системи поетапної підготовки було сформовано ЕГ 1 (n=31) і КГ 1 (n=30), групи, до складу яких увійшли слухачі курсу первинної професійної підготовки поліцейських Національної академії внутрішніх справ, та ЕГ 2 (n=42) і

КГ 2 (n=40) із числа працівників Управління патрульної поліції у місті Києві з достовірно рівними показниками підготовленості. Експериментально доведено вищу ефективність впливу розробленої системи поетапної підготовки на рівень професійної готовності слухачів і працівників. Визначено, що середнє його значення у слухачів ЕГ 1 підвищилося на 6,95 бала (68,2%) і становило $16,62 \pm 0,20$ бала ($p < 0,001$) за 20-бальною шкалою. У працівників патрульної поліції ЕГ 2 констатовано поліпшення показника професійної готовності на 0,78 бала (4,8%), що сягнуло $16,39 \pm 0,19$ бала ($p < 0,05$). Констатовано зменшення кількості осіб ЕГ 1 і ЕГ 2 на формувальному етапі експерименту з низьким (в ЕГ 1 на 42,3%; в ЕГ 2 на 4,1%) і задовільним рівнями професійної готовності (ЕГ 1 на 4,2%; ЕГ 2 на 14,9%) та збільшення із достатнім (в ЕГ 1 на 29,0%; в ЕГ 2 на 14,0%) і високим рівнями готовності (в ЕГ 1 на 17,5%; в ЕГ 2 на 5,0%). Таким чином, упровадження розробленої системи поетапної підготовки забезпечило ефективніше розв'язання завдань професійної освіти, порівняно із чинною системою професійної підготовки.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в роботі вперше: започатковано розвиток наукового напрямку теорії та методики професійного навчання і змістової побудови методології поетапної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції; теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено систему поетапної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції, що спрямована на формування стану професійної готовності до ефективного виконання службової діяльності; розроблено та практично підтверджено низку взаємопов'язаних цільових моделей підготовки, які формують єдину інтеграційну модель і є показником досягнення стану готовності працівника патрульної поліції до ефективного здійснення службової діяльності; професійну підготовку визначено як систему поетапного навчання, що відображає сукупність різнопланових методик, спрямованих на підвищення рівня підготовленості та досягнення високого рівня професійної готовності працівників патрульної поліції; розроблено ситуаційні завдання, що використовують в освітньому процесі під час професійно-практичної підготовки слухачів, вони сприяють закріпленню набутих теоретичних знань і формуванню практичних умінь та навичок у застосуванні поліцейських

заходів примусу. Удосконалено систему професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції; дані про вплив навчальних занять під час опанування курсу первинної професійної підготовки поліцейських на рівень розвиненості у слухачів показників мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного й особистісного критеріїв професійної готовності зокрема та рівень професійної готовності загалом; зміст варіативних ситуаційних завдань, які використовують під час проходження сценаріїв; визначення понять «професійна підготовка працівника патрульної поліції», «професійна готовність працівника патрульної поліції». Подальшого розвитку набули наукові положення про організацію професійної підготовки слухачів і працівників патрульної поліції; методи та форми професійної підготовки майбутніх поліцейських; взаємозв'язки між компонентами професійної готовності.

Визначено, що практичне значення отриманих результатів полягає в комплексному розв'язанні проблеми впровадження в освітній процес майбутніх працівників патрульної поліції системи поетапної професійної підготовки. Важливим напрямом практичної реалізації висновків і результатів дослідження може бути їх використання під час укладання професійних програм первинної професійної підготовки поліцейських інших спеціалізацій, розроблення планів практичних занять з навчальних предметів професійно-практичної підготовки, а також написання методичних рекомендацій, посібників і підручників для працівників силових структур.

Ключові слова: інтеграційна модель, Національна поліція України, патрульна поліція, професійна освіта, професійна підготовка, професійна готовність.

ANNOTATION

Bondarenko V.V. Theoretical and methodical basis for the professional training of future patrol police officers – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Dissertation for the degree of a doctor of pedagogical sciences in the specialty 13.00.04 «Theory and methods of professional education». – Taras Shevchenko University «Chernihiv Collegium», Chernihiv, 2019.

The dissertation is devoted to improvement of theoretical and methodical bases of professional training of future patrol police officers, which are specified in scientifically substantiated and experimentally checked system of stage-by-stage training aimed at forming of professional readiness of students for effective performance of official activity and maintenance and improvement of it during service in police. It was determined that one of the main conditions for qualitative training of future law enforcement officers is the practical orientation of the educational process.

The data of literary sources and requirements of regulatory documents on the research problem; foreign and domestic experience of training of law enforcement officers; the peculiarities of official activity and the connection between the level of professional preparedness of patrol police officers and the results of their practical activity were analyzed and summarized. It was revealed that one of the main conditions for qualitative training of future law enforcement officers is the practical orientation of the educational process. It was established that the activity of the patrol police puts the increased demands to the professional-theoretical, psychological, physical, tactical preparedness and weapon training level of officers.

On the basis of the carried out researches a considerable set of theoretical and practical achievements was revealed, in which various directions of solution of the outlined problem in various aspects were offered. At the same time it was stated that as a result of reformational changes the issue of formation of professional readiness of patrol police officers remained unresolved, this causes the substantiation and development of the system of stage-by-stage training of future patrol police officers aimed at forming professional readiness for effective performance of official activities.

In the context of the analysis of the theoretical and methodical direction of the training of future patrol police officers, the basic concepts of research were determined; the contents and regularities of professional training of police officers were highlighted; the requirements for professional-theoretical, psychological, physical, tactical and weapon training were formed.

It was generalized that the professional training of patrol police officers was the purposeful and systematic process of acquiring professional theoretical knowledge, formation of professional and practical skills, development of a set of professionally important features, determined by the specifics of law-enforcement activity, and their further updating and improvement in the process of service activity, occupation in the police training system.

The models of preparedness of patrol police officers by types of preparation were developed, which demonstrated the presence of the components necessary for the effective performance of official activities. The integrative model of professional readiness of a patrol police officer was substantiated. It was found out that the professional readiness of the patrol police officer is a status of a person who provided an opportunity to carry out professional activities at the appropriate professional level and integrated the components of professional readiness with the ability to quickly combine them, constantly update, accumulate and develop. The components of the professional readiness of a police officer are the ability to apply the acquired theoretical knowledge during professional activity; sufficient level of formation of abilities and skills of police measures and the development of professionally important features; professional experience. It was established that due to the compensatory action of the separate components, patrol police officers with different levels of their formation could effectively perform their official duties. A high level of professional readiness can be achieved by officers provided that these components are optimally and comprehensively developed.

The system of stage-by-stage preparation of future patrol police officers was proposed, in the context of which the conceptual bases of training; the pedagogical conditions, principles and methods of vocational training were substantiated; the

criteria, levels and indicators of professional readiness of attendees and patrol police officers were defined. It was argued that the main idea of the concept of professional training is the possibility of forming professional readiness among the attendees and raising its level among the employees due to the observance of a number of pedagogical conditions, principles and approaches to professional training, adjusting the content of training in the direction of profound professional orientation and further development of professionally important features.

Based on the research carried out, the system of stage-by-stage training of future patrol police officers was developed and theoretically substantiated, which was filled with target, content, operational and effective units. The target unit includes the purpose of training and approaches to learning. The content unit defines general professional requirements and stages of professional training. The operational unit outlines methods, forms and pedagogical conditions of professional training. It was determined that the main pedagogical conditions are: development of motivation at attendees (employees) to training, increase of level of own professional readiness; proper level of material support of the educational process; practical orientation of the educational process; professional competence of teachers and instructors; involvement of the attendees (employees) in active non-academic activity of professional-practical orientation. The effective unit includes components, criteria and levels of professional readiness of police officers.

In the process of studying the practical aspects of the stage-by-stage training of future patrol officers, the features and orientation of professional training at separate stages were considered. It was determined that at the stage of professional self-determination, it was professionally oriented and was intended to induce individuals to self-development and self-improvement for rapid adaptation to education and further service activity. It was stated that since it was at the stage of professional development that the future law enforcement officers were trained professionally, it was the main one. This stage covers the period of initial training of police officers and involves the formation of professional readiness for the effective performance of official duties as patrol police officer. It was found out that the professional training of this period is

defined not only by the accumulation of a certain amount of knowledge, but also by the maximum practical orientation of the educational process. This is achieved due to the application of specially developed situational tasks during the acquisition of training subjects of the unit of professional training and variational situational tasks during the passage of scenarios. It was proved that their use facilitates the consolidation of the acquired theoretical knowledge, the formation of practical skills and skills in the use of coercive measures of police, etc. It was substantiated that the peculiarity of the system of professional training of the stage of professional formation consists in the orientation towards raising the level of general physical training of the students. The final stage is the professional growth, which combines the accumulation of professional experience during direct service activities and further professional training in the system of professional training.

During the experimental verification of the efficiency of the system of the stage-by-stage training of patrol police officers, the program, stages and methods of organization of the pedagogical experiment were analyzed, and its results were analyzed and summarized. The peculiarities of a number of stages of the research, which lasted for 2012-2018 were characterized, namely: analytical-diagnostic, forecasting, preparatory, practical and generalization. To verify the effectiveness of the system of the stage-by-stage training, the EG 1 ($p=31$) and CG 1 ($p=30$) groups were created, which included the attendees of the primary course of police professional training at the National Academy of Internal Affairs, and EG 2 ($p=42$) and CG 2 ($p=40$) from the number of employees of the Office of Patrol Police in Kyiv with a fairly equal level of readiness. The higher effectiveness of the influence of the developed system of the stage-by-stage training on the level of professional readiness of the attendees and the employees was proved. It was determined that its average value in the attendees of the EG 1 increased by 6.95 points (68.2%) and was 16.62 ± 0.20 points ($p < 0.001$) by the 20-point scale. The improvement of the professional readiness of the patrol police employees of the EG 2 was by 0.78 points (4.8%), reaching 16.39 ± 0.19 points ($p < 0.05$). The decrease in the number of persons in EG 1 and EG 2 in the stage of formation of the experiment with a low (in SG 1 42.3%, in EG2 by 4.1%) and satisfactory levels of professional readiness

(EG 1 by 4.2%, EG 2 by 14,9%) and an increase with sufficient (in EG 1 by 29,0%, in EG 2 by 14,0%) and high levels of readiness (EG 1 by 17,5%, in EG2 by 5,0%) was noted. Thus, the introduction of the developed system of the stage-by-stage training provided a more effective solution of the tasks of professional education, compared with the current system of professional training.

The scientific novelty of the obtained results is that in the work for the first time: the development of the scientific direction of the theory and methodology of professional training and the content construction of the methodology of the stage-by-stage training of future employees of the patrol police was initiated; the system of the stage-by-stage preparation of future patrol police officers was theoretically substantiated and experimentally tested, aimed at forming a state of professional readiness for effective performance of official activity; a series of interrelated target training models was developed and practically confirmed, which form a single integration model and are an indicator of achievement of a state of readiness of a patrol police officer for effective performance of official activity; professional training was defined as a system of the stage-by-stage training, reflecting a set of diverse methods aimed at increasing the level of preparedness and achieving a high level of professional readiness of patrol police officers; situational tasks, which were used in the educational process during professional training of the attendees, were developed, they help to consolidate the acquired theoretical knowledge and develop practical skills and skills in the application of coercive measures of police. The system of the professional training of future patrol police officers; the data on the impact of training sessions during the initial course of professional training of police officers on the level of development of indicators of motivation-value, cognitive, operation-activity and personal criteria of professional readiness in particular, and the level of professional readiness in general at attendees; the content of the variational situational tasks that were used when passing scenarios; the definition of the concepts «professional training of a patrol police officer», «professional readiness of a patrol police officer» were improved. The scientific provisions on the organization of professional training of the attendees and patrol police officers; the methods and forms of professional training of future police officers;

interconnections between components of professional readiness got further development.

It was determined that the practical value of the obtained results consisted in the integrated solution of the problem of introduction of the system of the stage-by-stage professional training into the educational process of future patrol police officers. An important direction in the practical implementation of the findings and results of the study may be their use when creating professional programs of the initial professional training of police officers of other specialties, developing plans for practical training on subjects of professional training, as well as writing methodological recommendations, manuals and textbooks for employees of law enforcement agencies.

Keywords: integration model, National Police of Ukraine, patrol police, professional education, professional training, professional readiness.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Бондаренко В. В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції : зміст і перспективні напрями : монографія. Київ, 2018. 524 с.
2. Бондаренко В. В., Пронтенко К. В., Пронтенко В. В. Особливості протистояння правопорушника й правоохоронця в різних умовах. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2013. № 1. С. 20–25.
3. Бондаренко В. В., Вереньга Ю. В., Пронтенко К. В. Рівень та динаміка фізичної підготовленості вперше прийнятих на службу працівників органів внутрішніх справ. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2013. Вип. 4 (29). С. 179–184. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).
4. Бондаренко В. В., Вереньга Ю. В., Пронтенко К. В. Стан фізичного здоров'я вперше прийнятих на службу працівників ОВС України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2013. Вип. 107. Т. 2. С. 148–152.
5. Бондаренко В. В. Методика підготовки майбутніх правоохоронців до протистояння із супротивником, озброєним ножом. *Юридична психологія та педагогіка*. 2013. № 1 (13). С. 81–91.
6. Бондаренко В. В., Вереньга Ю. В., Пронтенко К. В. Фізичний стан вперше прийнятих на службу працівників ОВС України. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2013. № 5. С. 18–23.
7. Бондаренко В. В. Ситуаційні моделі рухової та мотиваційної поведінки озброєного супротивника. *Юридична психологія та педагогіка*. Київ. 2013. № 2 (13). С. 217–226.
8. Бондаренко В. В. Динаміка підготовленості майбутніх працівників міліції до ефективної діяльності в умовах небезпеки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 5 (48) 14. С. 8–12. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

9. Бондаренко В. В. Особливості зіткнень працівників міліції з правопорушниками, озброєними холодною зброєю. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 6 (49) 14. С. 17–22. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

10. Бондаренко В. В. Теоретичні знання як складова підготовленості працівників міліції до ефективної діяльності в умовах протистояння із супротивником, озброєним холодною зброєю. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 9 (50) 14. С. 24–28. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

11. Бондаренко В., Решко С., Сергієнко Ю. Педагогічні особливості навчання майбутніх правоохоронців ефективній діяльності в умовах зіткнення з озброєним супротивником. *Молодіжний науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2014. Вип. 16 (59) 15. С. 70–74. (Серія «Фізичне виховання і спорт»).

12. Бондаренко В. В. Професійна підготовленість як основа ефективної діяльності працівників підрозділів патрульної служби Національної поліції України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2016. Вип. 139. Т. 2. С. 287–290.

13. Бондаренко В. В. Специфіка первинної професійної підготовки інспекторів патрульної поліції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 5 (87) 17. С. 16–21. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

14. Бондаренко В. В. Система професійного навчання працівників Національної поліції України. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 6 (88) 16. С. 21–25. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

15. Бондаренко В. В. Службова підготовка як складова системи професійного навчання працівників Національної поліції України. *Науковий*

часопис *Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 7 (89) 16. С. 4–8. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

16. Бондаренко В. В. Особливості фізичної підготовки працівників підрозділів патрульної поліції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 8 (90) 17. С. 11–15. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

17. Бондаренко В. В. Особливості тактичної підготовки працівників підрозділів патрульної поліції. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2017. Вип. 3. [Електронне видання]. Режим доступу – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadrped_2017_3_5. (Серія «Педагогіка»).

18. Бондаренко В. В. Проблеми професійної підготовленості працівників підрозділів патрульної поліції. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2017. С. 24–28. (Серія «Педагогіка»).

19. Бондаренко В. В. Формування готовності до професійної діяльності працівників підрозділів патрульної поліції. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. 2017. Вип. 6. С. 91–108.

20. Бондаренко В. В. Модель фізичної підготовленості працівників підрозділів патрульної поліції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 12 (94) 17. С. 8–11. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

21. Bondarenko V., Prontenko K., Kyslenko D. Development of the Physical Qualities of Future Specialists in Protective Activities due to the use of the Kettlebell Sport During Studies. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. № 17 (2). P. 789–794. URL: <http://efsupit.ro> (DOI:10.7752/jpes.2017.02120).

22. Bondarenko V., Prontenko K., Andreychuk V. Improvement of Physical Preparedness of Sportsmen in Kettlebell Sport on the Stage of the Specialized Base Preparation. *Journal of Physical Education and Sport*. 2016. № 16 (2). P. 540–545. URL: <http://efsupit.ro> (DOI:10.7752/jpes.2016.02085).

23. Bondarenko V., Prontenko K., Prontenko V. Improvement of the Physical State of Cadets from Higher Educational Establishments in the Ukrainian Armed Forces due to the Use of the Kettlebell Sport. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. № 17 (1). P. 447–451. URL: <http://efsupit.ro>. (DOI:10.7752/jpes.2017.01067).

24. Bondarenko V., Prontenko K., Klachko V. Technical Preparedness of Sportsmen in the Kettlebell Sport. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. № 17 (Supplement issue 1). P. 28–33. URL: <http://efsupit.ro>. (DOI:10.7752/jpes.2017.s1005).

25. Bondarenko V., Prontenko K., Griban G. Correlation Analysis of Indicators of Athletes' Readiness and their Competitive Results in Kettlebell Sport. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. 17 (Supplement issue 4). P. 2123–2128. URL: <http://efsupit.ro>. (DOI:10.7752/jpes.2017.s4217).

26. Bondarenko V., Kyslenko D., Yukhno Yu., Zhukevych I., Radzievskii R. Improving the physical qualities of students in higher educational establishments of Ukraine on guard activity via circular training. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018. № 18 (2). P. 1065–1071. URL: <http://efsupit.ro> (DOI:10.7752/jpes.2018.s2159).

27. Бондаренко В. В. Вимоги до фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2017. Вип. 147. Т. 2. С. 279–282.

28. Бондаренко. В. В., Пронтенко К. В. Педагогічні умови застосування ситуаційних задач під час професійного навчання майбутніх працівників патрульної поліції. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2018. № 1. С. 96–102.

29. Бондаренко В. В. Обґрунтування практичної складової освітнього процесу майбутніх працівників патрульної поліції. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2018. № 1 (60). С. 38–43. (Серія «Педагогічні науки»).

30. Бондаренко В. В., Пліско В. І., Босенко А. І. Мотиваційно-ціннісний критерій професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції.

Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2018. Вип. 8 (102) 18. С. 50–56. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

31. Бондаренко В. В., Пліско В. І. Вплив системи поетапної підготовки на розвиток когнітивного критерію професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції. *Вісник Черкаського університету*. 2018. Вип. 14. С. 66–72. (Серія «Педагогічні науки»).

32. Пліско В. В., Радзівський Р. М., Бондаренко В. В. Вплив новітньої методики навчання на рівень професійної підготовленості майбутніх фахівців охоронної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів, 2018. Вип. 154. Т. 2. С. 41–47.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

33. Бондаренко В. В., Гейченко С. П., Євтушов Ф. М. Підготовка майбутніх правоохоронців до протиборства із супротивником, озброєним ножом. *Фізичне виховання в контексті сучасної освіти* : матеріали VIII Всеукр. наук.-метод. конф. / за заг. ред. І. І. Вржеснєвського (Київ, 12–13 черв. 2013 р.). Київ, 2013. С. 31–33.

34. Бондаренко В. В., Бутов С. Є. Особливості поведінки озброєного правопорушника, яка передуює нападу. *Фізичне виховання в контексті сучасної освіти* : матеріали XI Міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 17–18 черв. 2016 р.). Київ, 2016. С. 20–22.

35. Бондаренко В. В. Пути совершенствования профессиональной подготовленности работников подразделений патрульной службы Национальной полиции Украины. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : материалы III Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 10–11 нояб. 2016 г.). Могилев, 2016. С. 319–324. URL: http://www.institutemvd.by/components/com_chronoforms5/chronoforms/uploads/20161118100646_Bondarenko.pdf.

36. Бондаренко В. В., Кисленко Д. П. До питання реформування сектору безпеки і оборони України. *Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України* : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 листоп. 2016 р.). Київ, 2016. С. 55–59.

37. Бондаренко В. В. Складові професійної компетентності працівників підрозділів патрульної поліції. *Вдосконалення системи фізичної підготовки у Збройних силах України в умовах сьогодення та приведення її до сумісності зі стандартами армії країн – членів НАТО* : матеріали Міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 13–14 груд. 2016 р.). Київ, 2016. С. 148–151.

38. Бондаренко В. В., Ємчук О. І. Проблеми фізичної підготовки працівників підрозділів патрульної служби Національної поліції України. *Фізичне виховання в контексті сучасної освіти* : матеріали XII Міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 16 черв. 2017 р.). Київ, 2017. С. 16–18.

39. Бондаренко В. В., Решко С. М., Кримець О. І. Світовий досвід професійної підготовки працівників підрозділів патрульної поліції. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 29–30 листоп. 2017 р.). Київ, 2017. С. 88–90.

40. Бондаренко В. В. Використання компетентнісного підходу під час професійного навчання майбутніх працівників патрульної поліції. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20 берез. 2018 р.). Київ, 2018. С. 30–31.

41. Бондаренко В. В., Решко С. М. Перспективні напрями вирішення проблем фізичної підготовленості працівників патрульної поліції. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку військово-прикладної спрямованості спеціальної фізичної підготовки та водолазної підготовки* : матеріали наук. семінару (Київ, 20 квіт. 2018 р.). Київ, 2018. С. 22–24.

42. Бондаренко В. В. Особливості застосування поліцейських заходів під час професійної діяльності працівників патрульної поліції. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 24 трав. 2018 р.). Харків, 2018. С. 52–57.

43. Бондаренко В. В. Систематизированная модель профессиональной подготовки работников патрульной полиции Украины. *Актуальные вопросы*

современной науки. Бейсеновские чтения : материалы дистанц. Междунар. науч.-практ. конф. (Караганда, 26 окт. 2018 г.). Караганда, 2018. С. 172–174.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

44. Бондаренко В. В., Жевага С. І., Пронтенко К. В. Фізична підготовка викладацького складу вищих навчальних закладів МВС України : навч.-метод. посіб. Житомир, 2013. 232 с.

45. Бондаренко В. В., Грибан Г. П., Пронтенко К. В. Гирьовий спорт у вищих навчальних закладах : навч.-метод. посіб. / за ред. Г. П. Грибана. Житомир : Рута, 2014. 400 с.

46. Бондаренко В. В., Пронтенко К. В., Пронтенко В. В. Модель готовності майбутнього правоохоронця до діяльності в умовах нападу озброєного супротивника. *Молода спортивна наука України*. 2013. Вип. 17. Т. 4. С. 17–22.

47. Бондаренко В., Вереньга Ю., Безпалый С., Решко С. Ефективність фізичної підготовки вперше прийнятих на службу працівників органів внутрішніх справ. *Молода спортивна наука України*. 2014. Вип. 18. Т. 2. С. 7–13.

48. Бондаренко В. В., Кисленко Д. П., Решко С. М. Ефективність протиборства працівників міліції під час нападу супротивника, озброєного холодною зброєю. *Юридична психологія*. 2015. Вип. 1 (16). С. 73–80.

49. Бондаренко В. В., Решко С. М. Фізичний стан курсантів Національної академії внутрішніх справ. *Юридична психологія*. 2015. № 2. С. 180–190.

50. Бондаренко В. В., Магльований А. В. Фізична підготовка у вищих навчальних закладах МВС України як основа здоров'я курсантів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2015. Вип. 4 (59) 15. С. 47–50. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

51. Бондаренко В. В., Решко С. М., Ємчук О. І. Компоненти професійної компетентності працівників підрозділів патрульної служби Національної поліції України. *Юридична психологія*. 2016. № 2. С. 81–90.

52. Бондаренко В. Особливості програм первинної професійної підготовки працівників Національної поліції України. *Молодіжний науковий вісник*

Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2017. Вип. 25. С. 43–49. (Серія «Фізичне виховання і спорт»).

53. Бондаренко В. В., Магльований А. В., Романів І. В., Динаміка фізичної підготовленості курсантів у процесі занять гирьовим спортом. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 2 (83) 17. С. 78–82. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

54. Бондаренко В. В. Досвід підготовки працівників патрульної поліції європейських країн. *Юридична психологія*. 2017. № 1. С. 102–110.

55. Бондаренко В. В. Модель психологічної готовності працівника підрозділу патрульної поліції до службової діяльності. *Юридична психологія*. 2017. № 2. С. 87–98.

56. Bondarenko V., Plisko V., Doroshenko T. Informational indicators of functional capacities of the body for teaching cadets from higher military educational institutions power types of sports. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018. 18 (2). P. 1050–1054. URL: <http://efsupit.ro>. (DOI:10.7752/jpes.2018.s2156).

57. Бондаренко В. В. Формування психологічної готовності працівників патрульної поліції до застосування поліцейських заходів примусу. *Юридична психологія*. 2018. № 1. С. 86–97.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	25
ВСТУП.....	26
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	
МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	40
1.1 Проблеми професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції в педагогічній теорії.....	40
1.2 Зарубіжний досвід професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції.....	53
1.3 Особливості службової діяльності працівників патрульної поліції	70
1.4 Зв'язок між рівнем професійної підготовленості працівників патрульної поліції та результатами практичної діяльності.....	85
Висновки до розділу 1.....	104
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ	
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ	
ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ДО ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	106
2.1 Базові поняття дослідження в сучасних наукових працях.....	106
2.2 Структура, зміст і закономірності професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції.....	118
2.3 Взаємозалежність видів підготовки в системі професійного навчання поліцейських.....	131
2.3.1 Вимоги до загальнопрофесійної і професійно-теоретичної підготовок працівників патрульної поліції.....	132
2.3.2 Вимоги до психологічної та фізичної підготовок працівників патрульної поліції.....	139
2.3.3 Вимоги до тактичної та вогневої підготовок працівників патрульної поліції.....	172
2.4 Інтеграційна модель професійної готовності працівника патрульної поліції.....	182
Висновки до розділу 2.....	190

РОЗДІЛ 3. СИСТЕМА ПОЕТАПНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	192
3.1 Концептуальний проект удосконалення професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції.....	192
3.2 Етапи та основні підходи до професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції.....	196
3.3 Педагогічні умови, принципи та методи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції.....	206
3.4 Критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції.....	231
3.5 Обґрунтування системи поетапної професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції.....	241
Висновки до розділу 3.....	246
РОЗДІЛ 4. ПРАКТИКА ПОЕТАПНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	249
4.1 Спрямованість підготовки майбутніх працівників патрульної поліції на етапі професійного самовизначення.....	249
4.2 Особливості підготовки майбутніх працівників патрульної поліції на етапі професійного становлення.....	266
4.3 Підготовка працівників патрульної поліції на етапі професійного зростання.....	288
Висновки до розділу 4.....	304
РОЗДІЛ 5. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ПОЕТАПНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	306
5.1 Організація і методика проведення педагогічного експерименту.....	306
5.2 Стан професійної готовності слухачів і працівників патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності.....	331

5.3 Перевірка ефективності системи поетапної професійної підготовки працівників патрульної поліції.....	359
Висновки до розділу 5.....	393
ВИСНОВКИ.....	397
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	404
ДОДАТКИ.....	470

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДПП	—	Департамент патрульної поліції
ДСПТО	—	Державний стандарт професійно-технічної освіти
ДТП	—	дорожньо-транспортна пригода
ЕГ	—	експериментальна група
ЗФП	—	загальна фізична підготовка
КГ	—	контрольна група
КККП	—	Королівська канадська кінна поліція
КСВ	—	комплексна силова вправа
ЛФК	—	лікувальна фізична культура
МВС	—	Міністерство внутрішніх справ
НАВС	—	Національна академія внутрішніх справ
НПС		нервово-психічна стійкість
ОВС	—	органи внутрішніх справ
ПВЯ	—	професійно важливі якості
ПДР	—	Правила дорожнього руху
СФП	—	спеціальна фізична підготовка
УПП	—	Управління патрульної поліції
ФРН	—	Федеративна Республіка Німеччина
ЦНС	—	центральна нервова система

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Становлення демократичного суспільства й інтеграція до європейської спільноти – стратегічні напрями сучасного державотворення в Україні, які передбачають реформування системи відомчої освіти.

Перспективи розвитку освіти в нашій державі окреслено в низці нормативно-правових актів, серед яких: Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року; Стратегія сталого розвитку «Україна–2020»; Концепція реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України; закони України «Про професійно-технічну освіту», «Про професійний розвиток працівників», «Про вищу освіту», «Про освіту» тощо.

Ключовим етапом євроінтеграції є реформування правоохоронної сфери. Першим кроком до цього передбачено створення сучасної патрульної поліції, яка стане флагманом Національної поліції України. Нова концепція діяльності, розширення завдань і функцій патрульної поліції ставлять підвищені вимоги до професійної підготовленості особового складу та вимагають розроблення новітніх методик навчання. Це актуалізує проблему вдосконалення системи професійного навчання майбутніх правоохоронців.

За результатами досліджень учених (О. М. Бандурки [42], С. М. Гусарова [178], О. В. Джафарової [187], І. Д. Казанчук [240], Д. П. Калаянова [241], О. Г. Комісарова [266], О. Є. Користіна [270], В. І. Пліска [383], В. М. Синьова [138], В. В. Сокурєнка [474], О. М. Тогочинського [495], Г. Х. Яворської [541]), службова діяльність працівників патрульної поліції відбувається в екстремальних умовах, за наявності низки несприятливих чинників, серед яких: постійне перебування в осередку конфліктних ситуацій, імовірність збройного нападу; необхідність миттєвого прийняття рішення щодо застосування виду поліцейського заходу, своєчасного переходу від превентивного заходу до заходу примусу й навпаки; підвищена втомлюваність, стресовість; постійне носіння важкого спорядження (бронежилет, зброя, спецзасоби тощо); низька рухова

активність під час патрулювання в автомобілі, що негативно позначається на фізичному стані та загальному здоров'ї працівників.

Високої фізичної підготовленості та сформованості спеціальних рухових умінь і навичок потребують дії, що пов'язані з переслідуванням і затриманням правопорушників. Для налагодження комунікації з різними категоріями громадян, особами, які перебувають під дією алкоголю та наркотичних речовин, психічно хворими в поліцейських мають бути розвинені нервово-психічна стійкість, комунікативні й волеві якості. На належному рівні слід сформувати різні властивості уваги (розподілення, концентрація, стійкість), зорову пам'ять, оперативність мислення з метою виконання дій, що пов'язані з патрулюванням території обслуговування для забезпечення належної охорони громадського порядку та безпеки, контролю за дотриманням Правил дорожнього руху.

Реалії практичної діяльності патрульної поліції дають підстави констатувати наявність низки проблем, що стосуються професійної підготовленості працівників. Ґрунтовний аналіз службових ситуацій засвідчує недостатній рівень знань законодавчої бази, фізичної підготовленості, неналежну сформованість спеціальних рухових умінь і навичок, що загалом спричиняє низький рівень професійної готовності до ефективного здійснення службової діяльності. Система професійної підготовки працівників патрульної поліції потребує нагального перегляду та впровадження концептуально нових підходів і принципів її функціонування, розроблення методик, що відповідають реаліям сучасності.

У теорії та практиці професійної освіти накопичено значний досвід (І. С. Вдовенко [132], Р. С. Гуревич [177], А. А. Давиденко [179], О. В. Діденко [191], І. І. Доброскок [193], М. Б. Євтух [205], Л. В. Коваль [256], Є. В. Кулик [287], А. О. Лігоцький [302], В. М. Манько [328], Н. Г. Ничкало [347], М. О. Носко [353], В. І. Пліско [383], Л. М. Романишина [435], В. М. Синьов [463], С. О. Сисоєва [464], І. В. Соколова [465], О. С. Третяк [500] та інші), який може стати основою модернізації системи професійного навчання працівників патрульної поліції; розроблено теоретичні й методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців різного профілю (В. В. Борисов [116], І. В. Бужина

[123], С. В. Гаркуша [150], С. В. Грищенко [171], О. К. Проніков [353], О. Я. Савченко [442], В. А. Семиченко [452], О. М. Торубара [498] та інші).

Різні аспекти професійної підготовки майбутніх правоохоронців активно вивчали представники різних галузей знань (В. Г. Андросюк [11], М. І. Ануфрієв [19], А. М. Бандурка [42], Я. Г. Бондаренко [115], Л. В. Ваврик [126], О. В. Джафарова [187], Н. Г. Іванова [227], Ю. Б. Ірхін [235], О. В. Каверін [238], І. Д. Казанчук [240], Д. П. Калаянов [241], О. Є. Користін [270], В. І. Пліско [383], В. В. Сокурєнко [475], О. М. Тогочинський [495], Г. Х. Яворська [542]). Науковці ґрунтовно досліджували та надавали методичні рекомендації щодо покращання фізичної (І. І. Баїшев [33], В. А. Ведерніков [134], Н. Г. Долбишева [196], А. В. Забора [210], О. І. Каранкевич [244], Ю. А. Компанієць [267], О. А. Моргунов [332], С. В. Попов [390], С. М. Седньов [449]), тактичної (А. М. Алоян [9], С. В. Асямов [27], О. М. Івлєв [231], В. М. Монастирський [331], О. О. Несін [345], В. В. Серебряк [460], А. І. Черкашин [519]), вогневої підготовленості майбутніх правоохоронців (С. М. Банах [40], Г. І. Башлакова [47], І. А. Бурдинский [124], І. І. Бухтояров [125], С. Ю. Гаврик [145], О. В. Запорожанов [39], А. М. Ковальчук [261], Н. Н. Северин [448], М. А. Сибирко [461], В. В. Федоров [508]).

Особливості поведінки працівників правоохоронних органів у повсякденних та екстремальних ситуаціях ґрунтовно вивчали: В. М. Ковальов [260], О. І. Кудерміна [282], Г. О. Литвинова [300], М. Г. Лоґачов [304], І. В. Платонов [376], В. І. Пліско [383], Р. Т. Сімко [467], А. М. Столяренко [479]. Вчені переконані, що професійна підготовка майбутніх фахівців має бути спрямованою на формування готовності до ефективного здійснення службової діяльності. Докладно проблеми формування готовності працівників правоохоронних органів розглядали Г. М. Артющин [20], С. О. Кубіцький [281], М. О. Носко [353], В. І. Пліско [382], Ж. Ю. Половникова [386], В. С. Полюк [389], О. І. Федоренко [506], Г. Х. Яворська [541].

Водночас теоретичний аналіз праць науковців переконливо засвідчує ґрунтовність доробку з вивчення аспектів професійної підготовки майбутніх

правоохоронців. Однак система професійної підготовки саме працівників патрульної поліції ще не була предметом цілісного наукового аналізу в професійній педагогіці. Зокрема, не обґрунтовано й не розроблено моделі професійної підготовленості та готовності працівників до ефективного здійснення службової діяльності. Крім того, розв'язання порушеної проблеми безпосередньо пов'язане з необхідністю подолання низки суперечностей, зокрема між:

- об'єктивною потребою суспільства й Національної поліції України у висококваліфікованих фахівцях, що мають високий рівень професійної готовності до ефективного здійснення службової діяльності, і низьким реальним рівнем готовності працівників патрульної поліції;

- вагомими науковими здобутками щодо аспектів підготовки працівників правоохоронних органів і браком теоретичного й експериментального обґрунтування системи професійної підготовки працівників патрульної поліції;

- високими вимогами до рівня професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції та недостатньою професійною компетентністю інструкторів і викладачів, які здійснюють відповідну підготовку;

- змістом професійної підготовки й неналежним рівнем методичного забезпечення процесу реалізації.

Актуальність проблеми, її недостатня розробленість і необхідність подолання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження «Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно з науковою темою кафедри професійної освіти та безпеки життєдіяльності Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка «Теоретичні та методологічні засади формування інноваційної культури майбутнього педагога професійної освіти» (№ 0115U003978).

Тема дослідження є складовою наукових досліджень МВС України, зокрема відповідає Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності

органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затвердженого наказом МВС України від 16 березня 2015 року № 275 (п. 1.8 «Реформування системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів органів внутрішніх справ», п. 8.12 «Діяльність працівників патрульної служби в типових ситуаціях охорони громадського порядку та протидії злочинності», п. 11 «Службово-бойова діяльність сил охорони правопорядку»); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2017 роки (наказ НАВС від 11 листопада 2013 року № 1511, п. 4.2 «Удосконалення форм та змісту навчально-методичної роботи в системі відомчої освіти; п. 4.2.2 «Удосконалення та підвищення ефективності вогневої та фізичної підготовки курсантів та слухачів відомчих вищих навчальних закладів»; п. 4.2.3 «Удосконалення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів ВНЗ МВС України»).

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні вченої ради Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (протокол № 6 від 27.11.2017 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 2 від 27.03.2018 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування, розроблення та експериментальна перевірка ефективності системи поетапної професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції, спрямованої на формування професійної готовності до ефективного виконання службової діяльності.

Для реалізації зазначеної мети сформульовано такі *завдання*:

1) проаналізувати стан дослідженості проблеми професійної підготовки працівників патрульної поліції в педагогічній теорії та практиці й визначити напрями, що потребують наукового обґрунтування;

2) визначити прогресивні ідеї вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо професійної підготовки працівників патрульної поліції;

3) обґрунтувати зміст, етапи, закономірності професійної підготовки, види підготовок та виявити особливості формування професійної готовності працівників патрульної поліції;

4) розробити інтеграційну модель професійної готовності працівників патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності;

5) окреслити концептуальні засади професійної підготовки, теоретично обґрунтувати та розробити систему поетапної професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції відповідно до сучасних вимог, тенденцій реформування Національної поліції України та специфіки службової діяльності;

6) установити і теоретично обґрунтувати педагогічні умови, принципи, методи й основні підходи до професійної підготовки; схарактеризувати критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності працівників патрульної поліції;

7) здійснити експериментальну перевірку ефективності системи поетапної професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції.

Предмет дослідження – теоретичні та методичні засади поетапної професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції.

Концепція дослідження. Основні положення концепції дослідження зумовлені тим, що науковий пошук здійснено на теоретичному, методологічному і технологічному рівнях, що висвітлюють її сутність і сприяють реалізації провідної ідеї дослідження, яка полягає в можливості формування професійної готовності у слухачів і підвищення її рівня в працівників завдяки дотриманню низки педагогічних умов, принципів і підходів до професійного навчання, корегування змісту підготовки в напрямі поглибленої професійної спрямованості та подальшому розвитку професійно важливих рис.

Теоретичний рівень дослідження передбачав: вивчення сутності досліджуваного феномену, основних теоретичних понять, провідних ідей, методик визначення рівнів професійної готовності слухачів і працівників за

виокремленими критеріями, а також обґрунтування потреби в удосконаленні системи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції; обґрунтування методичних засад професійної підготовки поліцейських, моделей професійної підготовленості й інтеграційної моделі готовності, положень етапної професійної підготовки відповідно до розробленої системи, що визначається педагогічними умовами, принципами та методами.

Методологічний рівень відображає обґрунтування, взаємозв'язок і взаємодію наукових підходів до розв'язання проблеми дослідження. Компетентнісний підхід передбачає спрямованість професійного навчання майбутніх поліцейських на формування не лише знань, умінь і навичок, а й досвіду їх застосування. Це вимагає максимальної практичної спрямованості освітнього процесу. Реалізація діяльнісного підходу під час професійного навчання працівників патрульної поліції полягає в необхідності опанування слухачем способів виконання певних дій (застосування поліцейських заходів і виконання інших професійних завдань). Системний підхід сприяв забезпеченню єдності та цілісності всіх компонентів змісту і процесу формування професійної готовності до ефективного виконання службової діяльності. Застосування системного підходу під час професійної підготовки працівників патрульної поліції передбачало розгляд і врахування виокремлених інформативно значущих компонентів професійної готовності не ізольовано, а в їх взаємозв'язку і розвитку. Застосування особистісно зорієнтованого підходу дало змогу акцентувати увагу на особистості кожного слухача. Цей підхід спрямований на формування професійно важливих рис (психологічних, фізичних) та практичних умінь і навичок. Інтеграційний підхід забезпечив інтеграцію змісту і форм освітнього процесу на підставі принципів взаємодоповнюваності та взаємозв'язків; передбачав формування спеціальних рухових умінь і навичок на підґрунті знань законодавчої бази шляхом їх поєднання.

Технологічний рівень охоплює процес професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції на етапі професійного самовизначення,

становлення та зростання; технологію реалізації педагогічних умов і принципів професійної підготовки.

Гіпотеза дослідження. Професійна підготовка майбутніх працівників патрульної поліції буде ефективнішою, якщо здійснюватиметься на обґрунтованих теоретичних і методичних засадах поетапного навчання відповідно до низки педагогічних умов, принципів та концептуальних підходів.

Загальну гіпотезу конкретизовано в низці часткових:

– якісна професійна підготовка майбутніх працівників патрульної поліції можлива за умови функціонування її як цілісної, динамічної, відкритої системи, що має відповідні мету, функції, зміст, форми і методи реалізації;

– система професійної підготовки працівників патрульної поліції буде досконалішою, якщо враховуватиме вітчизняний і зарубіжний досвід підготовки правоохоронців, етапи підготовки та передбачатиме впровадження обґрунтованих педагогічних умов, принципів і методів;

– формування професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції до виконання службової діяльності найефективніше відбуватиметься за умови впровадження системи поетапної професійної підготовки відповідно до сучасних вимог, тенденцій реформування Національної поліції України, особливостей службової діяльності та передбачатиме поглиблену практичну спрямованість освітнього процесу завдяки застосуванню ситуаційних завдань під час опанування навчальних предметів професійно-практичної підготовки.

Методи дослідження. Для досягнення мети, розв’язання завдань і перевірки гіпотези дослідження використано комплекс сучасних загальнонаукових методів:

– *теоретичні:* методи аналізу, синтезу, класифікації, узагальнення, моделювання, проектування використано для з’ясування стану вивчення проблеми професійної підготовки в науковій теорії і практиці, визначення науково-теоретичних засад професійної підготовки, обґрунтування концепції професійної підготовки майбутніх патрульних поліцейських, структури їхньої готовності до професійної діяльності; визначення критеріїв, показників і рівнів її сформованості; метод структурно-системного аналізу дав змогу систематизувати

й узагальнити інформацію про досліджувані об'єкт і предмет, розробити систему поетапної професійної підготовки працівників патрульної поліції;

– *емпіричні*: анкетування, тестування, бесіди з викладачами, інструкторами й працівниками патрульної поліції, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент – для діагностування рівнів сформованості професійної готовності слухачів і працівників патрульної поліції;

– *методи математичної статистики* сприяли коректному опрацюванню отриманих результатів, виявленню достовірності відмінностей між досліджуваними показниками й обґрунтуванню ефективності розробленої системи поетапної професійної підготовки. Ці методи взаємодоповнювали один одного та забезпечували можливість комплексного пізнання предмета дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в дисертації *вперше*:

– започатковано розвиток наукового напрямку теорії та методики професійного навчання і змістової побудови методології поетапної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції;

– теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність системи поетапної професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції, що містить цільовий, змістовий, операційний і результативний блоки та спрямовано на формування професійної готовності до ефективного здійснення службової діяльності;

– розроблено та практично підтверджено низку взаємопов'язаних цільових моделей підготовки, які утворюють єдину інтеграційну модель і є показником досягнення стану готовності працівника патрульної поліції до ефективного здійснення службової діяльності;

– розглянуто професійну підготовку як систему поетапного навчання, що відображає сукупність різнопланових методик, спрямованих на підвищення рівня професійної готовності працівників патрульної поліції до здійснення службової діяльності;

– окреслено вимоги та визначено компоненти (професійно-теоретична, психологічна, фізична, тактична та вогнева готовність), критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісний), рівні (низький, задовільний, достатній, високий) професійної готовності працівників патрульної поліції;

– розроблено ситуаційні завдання, які використовують в освітньому процесі під час професійно-практичної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції та сприяють закріпленню набутих теоретичних знань і формуванню практичних умінь та навичок у застосуванні поліцейських заходів примусу;

удосконалено:

– систему професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції;

– дані про вплив навчальних занять під час опанування курсу первинної професійної підготовки поліцейських на рівень розвиненості у слухачів показників мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного й особистісного критеріїв професійної готовності зокрема та рівень професійної готовності загалом;

– зміст ситуаційних завдань, що використовують для напрацювання практичних навичок патрульного поліцейського під час проходження сценаріїв на етапі професійного становлення;

– сутність понять «професійна підготовка працівника патрульної поліції», «професійна готовність працівника патрульної поліції»;

дістали подальшого розвитку:

– наукові положення про організацію професійної підготовки слухачів і працівників патрульної поліції;

– методи та форми професійної підготовки майбутніх поліцейських;

– взаємозв'язки між компонентами професійної готовності.

Практичне значення отриманих результатів визначено комплексним підходом до розв'язання проблеми формування професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції до ефективного здійснення службової діяльності

шляхом упровадження в освітній процес системи поетапної професійної підготовки.

Важливим напрямом практичної реалізації висновків і результатів дослідження може бути їх використання під час укладання професійної програми первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції на посади поліцейських (інспекторів) патрульної поліції та інших спеціалізацій, розроблення планів практичних занять з навчальних предметів професійно-практичної підготовки, під час написання методичних рекомендацій, посібників і підручників для працівників силових структур.

Теоретичні положення та практичні напрацювання, які відображено в дисертаційному дослідженні, упроваджено в освітній процес Донецького юридичного інституту МВС України (акт від 18 січня 2018 року), Харківського національного університету внутрішніх справ (акт від 22 січня 2018 року), Національної академії внутрішніх справ (акт від 24 січня 2018 року), Львівського державного університету внутрішніх справ (акт від 26 січня 2018 року), Одеського державного університету внутрішніх справ (акт від 22 травня 2018 року); систему службової підготовки поліцейських: Управління патрульної поліції у місті Києві Департаменту патрульної поліції (довідка від 16 квітня 2018 року № 10257/41/11/02-2018), Управління патрульної поліції в Житомирській області Департаменту патрульної поліції (довідка від 23 квітня 2018 року № 4837/41/28/02-2018), Білокуракинського відділу поліції ГУ НП в Луганській області (довідка від 27 квітня 2018 року № 4236/111/46-18), Криворізького відділу поліції ГУ НП в Дніпропетровській області (довідка від 8 червня 2018 року № 48/2-407), Полку патрульної поліції в місті Кривий Ріг Управління патрульної поліції в Дніпропетровській області Департаменту патрульної поліції (довідка від 15 червня 2018 року № 579/41/19/1/01-2018), Станично-Луганського відділу поліції ГУ НП в Луганській області (довідка від 24 травня 2018 року № 3977/111/44-2018), Роти поліції особливого призначення ГУ НП в Херсонській області (довідка від 23 липня 2018 року № 598/22/01-2018).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, викладені в роботі, одержані автором самостійно. У спільних публікаціях дисертантом розроблено низку положень, а саме: [2] – встановлено особливості поведінки правоохоронців під час зіткнення з озброєним правопорушником; [3; 4] – визначено рівні фізичної підготовленості та показники фізичного здоров'я правоохоронців; [6; 47] – досліджено рівні фізичної підготовленості працівників, уперше прийнятих на службу, здійснено математичне опрацювання отриманих даних; [11; 33; 48] – розроблено методику підготовки майбутніх правоохоронців до ефективного протидіювання з озброєним супротивником, здійснено математичне опрацювання отриманих даних; [21; 22; 24] – досліджено основні показники фізичної підготовленості та функціональних можливостей курсантів під час занять гирьовим спортом; [23] – досліджено рівні розвиненості основних фізичних якостей гирьовиків високої кваліфікації; [25] – встановлено особливості технічної підготовленості гирьовиків; [26] – визначено динаміку показників фізичної підготовленості майбутніх правоохоронців у процесі занять функціональним багатоборством; [28] – з'ясовано педагогічні умови, що сприяють ефективному формуванню навичок патрульного поліцейського під час проходження сценаріїв; [30] – досліджено динаміку показників мотиваційно-ціннісного критерію професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції; [31] – визначено вплив системи поетапної підготовки на розвиток когнітивного критерію професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції; [32] – розроблено методику навчання майбутніх фахівців охоронної діяльності; [34] – проаналізовано й систематизовано дані стосовно поведінки правопорушника під час здійснення нападу; [36] – окреслено актуальні напрями реформування правоохоронного відомства; [38; 41] – узагальнено результати виконання поліцейськими контрольних вправ із фізичної підготовки; [39] – досліджено іноземні наукові джерела, що висвітлюють професійну підготовку працівників правоохоронних органів; [44] – підготовлено розділ «Сучасний стан фізичної підготовки викладацького складу вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України» навчально-методичного посібника; [45] – укладено

розділи «Основи підготовки спортсменів у гирьовому спорті», «Спортивно-масова робота з гирьового спорту у навчальних закладах» навчально-методичного посібника; [46] – визначено інформативно значущі компоненти моделі готовності майбутнього правоохоронця; [49] – здійснено математичне опрацювання одержаних даних за тематикою публікації; [50] – з’ясовано динаміку показників фізичного здоров’я курсантів; [51] – здійснено систематизацію й аналіз результатів виконання працівниками патрульної поліції службових завдань; [53] – встановлено початковий рівень фізичної підготовленості курсантів, здійснено математичне опрацювання одержаних даних; [56] – обґрунтовано інформативно значущі показники фізичної підготовленості курсантів, які займаються гирьовим спортом.

Апробація результатів дисертації. Теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження оприлюднено на міжнародних і всеукраїнських науково-методичних, науково-практичних конференціях та семінарах різного рівня:

– *міжнародних*: «Сучасні проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, здоров’я та професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту» (Київ, 2013); «Молода спортивна наука України (Львів, 2013, 2014); «Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту» (Чернігів, 2013, 2014, 2016, 2017, 2018); «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти» (Київ, 2016, 2017); «Актуальні проблеми вогневої, тактико-спеціальної і професійно-прикладної фізичної підготовки» (Могильов, Республіка Білорусь, 2016); «Вдосконалення системи фізичної підготовки у Збройних силах України в умовах сьогодення та приведення її до сумісності зі стандартами армій країн – членів НАТО» (Київ, 2016); «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України» (Київ, 2017); «Актуальні проблеми вищої професійної освіти» (Київ, 2018); «Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України» (Харків, 2018); «Актуальные вопросы современной науки. Бейсеновские чтения» (Караганда, Республіка Казахстан, 2018);

– *всеукраїнських*: «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти (Київ, 2013); «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України» (Київ, 2016);

– *науковому семінарі* «Сучасні тенденції та перспективи розвитку спеціальної військово-прикладної спрямованості фізичної підготовки та водолазної підготовки» (Київ, 2018).

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук «Формування рухових умінь та навичок курсантів вищих навчальних закладів МВС України у процесі занять зі спеціальної фізичної підготовки» (спеціальність 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я)) було захищено 8 червня 2012 року. Її матеріали в тексті докторської дисертації не використано.

Публікації. Результати дисертаційного дослідження відображено в 57 публікаціях, серед яких: 1 монографія, 2 навчально-методичні посібники (1 – з грифом Міністерства освіти і науки України); 25 статей, опублікованих у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук (із них 5 у виданнях, що індексовані в міжнародних наукометричних базах), із яких 16 одноосібних; 7 статей у міжнародних виданнях, що індексовані в міжнародній наукометричній базі Scopus; 22 статті в збірниках матеріалів конференцій та інших наукових виданнях.

Структура дисертації. Робота складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (596 найменувань, із них 49 – іноземними мовами, на 66 сторінках), 19 додатків (на 175 сторінках). Загальний обсяг дисертації – 635 сторінок, із яких 367 сторінок основного тексту. У тексті містяться 46 таблиць і 61 рисунок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

На всіх етапах розвитку суспільства накопичувався досвід професійної підготовки працівників правоохоронної сфери. Тому в контексті аналізованої проблематики доцільно висвітлити і схарактеризувати спроби вирішення в педагогічній теорії питань професійної підготовки працівників патрульної служби МВС та нинішньої патрульної поліції; здійснити аналітичний огляд зарубіжного досвіду професійної підготовки працівників патрульної поліції; проаналізувати особливості службової діяльності та встановити вимоги до професійної підготовленості працівників патрульної поліції; окреслити наявні проблеми в професійній підготовленості поліцейських.

1.1 Проблеми професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції в педагогічній теорії

Професійна підготовка майбутніх фахівців буде ефективною, якщо ґрунтуватиметься на фундаментальних засадах педагогічної теорії [265; 478; 512; 542; 544]. На думку сучасних учених [34; 358; 382; 463; 542], педагогічна теорія пізнає закони та закономірності виховання й навчання, обґрунтовує їх теоретико-методологічні засади, озброює педагогів професійними знаннями про цілі, завдання, зміст, технологію, особливості виховання, навчання, розвитку людей різних вікових груп, уміння прогнозувати, проектувати, здійснювати педагогічний процес і забезпечувати належний рівень професійної освіти.

Освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й іміджу держави, створення умов для самореалізації кожної особистості. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року зазначено, що одним зі

стратегічних напрямів державної політики у сфері освіти має стати розвиток наукової та інноваційної діяльності, підвищення якості освіти на інноваційних засадах [409].

Перед сучасною освітою постало завдання навчити людину самостійно опановувати нові знання й інформацію, навчити навчатися, сформувати потребу самовдосконалюватися впродовж життя. У XXI столітті отримання знань стає сутнісною рисою способу життя кожної людини [354; 426; 554; 571]. Зміна ідей, знань, технологій відбувається швидше, ніж зміна людського покоління. Із цього приводу академік В. Кремень [279, с. 7] зазначає, що звичній, традиційній освіті навчити людину на все життя неможливо не лише в гарній школі, а й у найкращому університеті. Отримані в навчальному закладі знання не будуть обов'язково актуальними в житті й навпаки, оскільки з'являться нові знання, без засвоєння яких фахівець не буде ефективним, тобто втратить конкурентоспроможність.

Правоохоронна діяльність, як і будь-яка галузь життя суспільства, потребує висококваліфікованих кадрів, рівень виконання якими своїх функцій безпосередньо залежить від рівня їхньої професійної підготовленості [41; 42; 48; 250; 362; 418; 475; 541]. Це актуалізує пошук нових способів підвищення якості підготовки фахівців усіх галузей правоохоронної діяльності [60; 85; 87; 88]. На думку науковців, спеціалістів-практиків [2; 42; 101; 270; 274; 474], міліцейська система потребувала докорінної зміни принципів функціонування та, відповідно, удосконалення системи професійної підготовки кадрів.

Аналіз нормативної бази засвідчив, що першою спробою реформування органів внутрішніх справ (ОВС) України слід вважати підписання Постанови Кабінету Міністрів України «Про концепцію розвитку системи Міністерства внутрішніх справ» від 24 квітня 1996 р. № 456 [406]; наступною – видання Указу Президента України «Про ліквідацію Державної автомобільної інспекції МВС України» від 19 липня 2005 р. № 1109 [407].

Згодом на підставі наказу Міністерства внутрішніх справ (МВС) України від 28 лютого 2006 р. № 214 на базі підрозділів патрульно-постової служби міліції Департаменту громадської безпеки та дорожньо-патрульної служби Державної

автомобільної інспекції створено патрульну службу МВС. Професійна діяльність підрозділів патрульної служби МВС поєднувала функції як охорони громадського порядку, так і забезпечення безпеки дорожнього руху [414; 415].

Система професійної (службової) підготовки значних змін зазнала після створення Національної поліції України. Підґрунтям цих змін слід вважати нову концепцію діяльності поліції, що полягає у співпраці з населенням і наданні сервісних послуг. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» [408], систему поліції становлять: центральний орган управління поліцією і територіальні органи поліції. У нормативних документах [408] виокремлено такі структурні підрозділи в складі Національної поліції України: 1) кримінальна поліція; 2) патрульна поліція; 3) органи досудового розслідування; 4) поліція охорони; 5) спеціальна поліція; 6) поліція особливого призначення (рис. 1.1).

Аналіз спеціальної літератури дає підстави констатувати, що найістотніше реформовано підрозділи колишньої патрульної служби МВС. Утворилися підрозділи патрульної поліції, основне завдання яких – підтримання публічного порядку та контроль безпеки на вулицях міста й дорогах. Діяльність працівників патрульної поліції ґрунтується на співпраці та взаємодії з населенням, громадськими організаціями, іншими підрозділами ОВС, органами публічної влади з метою запобігання правопорушенням, забезпечення безпеки, зниження рівня злочинності [204; 403].

Зміни було розпочато зі столиці України – м. Києва. Поступово в кожному обласному центрі й інших великих містах створено управління патрульної поліції (далі – УПП), контроль за діяльністю яких покладено на Департамент патрульної поліції (далі – ДПП), що є міжрегіональним територіальним органом Національної поліції.

У сучасних умовах підготовка працівника патрульної поліції як носія нової ідеології сервісної функції потребує перегляду пріоритетів професійного навчання. Професійне навчання працівників Національної поліції регламентоване Конституцією України, законами України «Про освіту» [410], «Про вищу

освіту» [393], «Про професійно-технічну освіту» [413], «Про професійний розвиток працівників» [412], «Про Національну поліцію» [408]; наказами МВС України [394; 396; 397; 399; 401], Національної поліції тощо.

Рис. 1.1. Структурні підрозділи Національної поліції України

Новий вектор реформування системи професійної освіти працівників поліції визначено в наказі МВС України від 25 листопада 2016 р. № 1252, у якому затверджено концепцію реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України та передбачено створення науково обґрунтованої методологічної основи інноваційного розвитку системи освіти в МВС, визначення підходів до оптимізації мережі закладів вищої освіти МВС, удосконалення освітнього процесу, забезпечення тісного взаємозв'язку науки і практики, максимальне

сприяння виконанню завдань модернізації підготовки кваліфікованого персоналу, який матиме поглиблені теоретичні знання і практичні навички та буде спроможний на високому професійному рівні захищати територіальну цілісність країни, її кордони, права свободи й інтереси громадян, протидіяти злочинності, забезпечувати публічну безпеку та порядок у державі [396]. Концепція передбачає реформування освіти в напрямі вдосконалення змісту та запровадження трирівневої системи підготовки. Перший рівень – первинна професійна підготовка. Другий – підготовка фахівців освітніх рівнів бакалавра та магістра з відрядженням за підсумками державного атестування до комплектуючих органів і призначення на посади. Третій – підготовка керівного складу відповідно до навчальних програм управлінського змісту (перепідготовка, підвищення кваліфікації).

Нова концепція діяльності поліції, розширення кола завдань і функцій патрульної поліції висуває підвищені вимоги до рівня професійної підготовленості особового складу. Однак реалії практичної діяльності новоствореної патрульної поліції засвідчують наявність низки проблем в окресленій сфері.

Вивченню аспектів професійної підготовки майбутніх фахівців присвячено праці різних науковців і фахівців-практиків [4; 94; 150; 213; 287; 434; 533; 588]. Накопичено значний педагогічний досвід, який слід ураховувати під час навчання працівників патрульної поліції. Вагомими є наукові здобутки В. В. Борисова [116], І. С. Вдовенка [132], С. В. Гаркуші [150], Р. С. Гуревича [176], Л. В. Коваль [256], Є. В. Кулика [287], Н. М. Рідей [434] та інших учених. На думку Н. М. Рідей [434], підготовка висококваліфікованих кадрів – одна з провідних ланок задоволення попиту на ринку праці. Науковець переконана, що перспективним напрямом навчання майбутніх спеціалістів є ступенева підготовка та запровадження інноваційних технологій навчання. Завдання ступеневої підготовки полягають у необхідності формування в майбутніх фахівців умінь мислити та затребуваності спеціальних знань і вмінь. Учена експериментально доводить, що ефективність навчально-пізнавальної діяльності студентів і слухачів можна суттєво підвищити, якщо системотворчим чинником її становлення буде реалізація ступеневої підготовки майбутніх фахівців, яка сприяє формуванню системи знань,

інтелектуальних умінь, дає можливість зекономити час на засвоєння певного обсягу матеріалу, поліпшити організацію навчальної діяльності [434].

Аналізуючи професійну підготовку майбутніх учителів, Л. В. Коваль [256] зауважує, що в масовому педагогічному досвіді закладів вищої освіти переважає гностичний підхід до професійної підготовки, за якого майбутні фахівці мають справу не з реальним контекстом професійної діяльності, а з навчальним предметом, тобто головною метою навчання залишається формування міцних науково-предметних знань. Унаслідок тяжіння процесу професійної підготовки до інформаційно-просвітницької функції навчання недостатньо уваги приділяють моделюванню практичних ситуацій розвивального характеру відповідно до сучасних потреб реальної практики.

Аналіз перебігу професійної діяльності випускників закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання та слухачів курсів первинної професійної підготовки поліцейських засвідчує, що така ситуація простежується в правоохоронній сфері. Недостатнє врахування в освітньому процесі практичної складової з часом призводить до звільнення молодих фахівців з поліції. Із цього приводу А. А. Дмитрієв [192] зазначає, що професійна підготовка поліцейських має відбуватися з урахуванням усіх труднощів правоохоронної діяльності. Дослідник переконаний у необхідності використання практичного досвіду та досягнень юридичних, психологічних, педагогічних, соціологічних та інших наук.

Для конкретизації особливостей і проблем професійної підготовки працівників патрульної поліції необхідно розглянути дослідження М. І. Ануфрієва [17], О. М. Бандурки [42], О. Є. Користіна [270], В. М. Синьова [138], В. В. Сокурєнка [474], В. І. Пліска [380], Г. Х. Яворської [541] та ін. З дидактичних позицій процес підготовки майбутніх працівників патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності вчені розглядають як поступовий і послідовний перехід від теоретичних знань та уявлень про основні закономірності у взаємодіях, правила й умови діяльності до формування відповідних умінь і навичок [382; 541]. Професор Г. Х. Яворська зауважує, що професійна підготовка майбутніх працівників поліції – це соціальний і педагогічний процес, через який

опосередковано виявляється соціальне замовлення на спеціаліста – фахівця правоохоронних органів, здатного ефективно виконувати завдання та функції, покладені на нього як представника закону [541] та є складною педагогічною, зокрема дидактичною й організаційно-управлінською, проблемою.

Для часткового розв’язання окресленої проблеми О. В. Топчій рекомендує впроваджувати заходи, спрямовані на формування в поліцейських компетентностей з педагогіки [497], серед яких: організаційно-управлінські (внесення до навчальних планів і програм навчальної дисципліни «Педагогіка у професійній діяльності поліцейського»; створення сприятливих умов для підтримання бажання поліцейського постійно навчатися); педагогічні (удосконалення методики проведення занять зі службової підготовки); автодидактичні (навчання у вільний від роботи час на засадах свідомого ставлення до розвитку власної особистості, прагнення підвищувати рівень професійної майстерності).

На думку Н. С. Полудьонної [388], професійна підготовка майбутніх правоохоронців має декілька складових, серед яких: 1) підготовка майбутніх поліцейських як педагогів і психологів, які мають професійно вирішувати різні конфліктні ситуації (для цього слухачі мають володіти педагогічними знаннями, уміннями, компетентностями); 2) підготовка кваліфікованих викладачів та інструкторів до виконання цих завдань [388].

Науковець О. Є. Користін розмежовує поняття «професійна освіта» і «професійна підготовка» та вважає, що в процесі професійної підготовки працівник поліції лише відтворює раніше сприйняту інформацію про методи діяльності та застосовує її для виконання типових дій (репродуктивний рівень). У процесі ж професійної освіти працівник поліції не лише відтворює раніше сприйняту інформацію та застосовує її в діяльності, а й творчо адаптує для використання в нестандартних умовах (продуктивний рівень) [270]. Дослідник переконаний, що мета професійної поліцейської освіти – готувати поліцейських-професіоналів будь-якого рангу та для будь-якого виду поліцейської діяльності.

Аналіз спеціальної літератури засвідчив, що вивчення процесу фахової підготовки майбутніх працівників поліції здійснювали за різними напрямками.

Розв'язання проблем професійної готовності працівників патрульної поліції вчені [178; 190; 368; 458; 459; 493; 521; 523] вбачають у врегулюванні правових основ діяльності поліції. Увагу акцентують на розробленні та впровадженні новітніх методик навчання з вогневої підготовки [40; 47; 124; 261; 448; 461; 508; 519], спеціальної фізичної підготовки [33; 133; 134; 196; 210; 243; 244; 267; 390; 449], тактичної підготовки [9; 27; 231; 331; 332; 345; 446; 460].

У контексті педагогіки докладно проаналізовано проблеми формування світоглядної, правової, моральної, комунікативної та професійної культури майбутніх правоохоронців [201; 229; 233; 275; 327; 334], професійної [351; 363; 427; 499], комунікативної [172; 286; 355; 359; 425] та соціальної компетентностей [495].

Зокрема, об'єктом дослідження в науковій праці І. В. Михайліченка є педагогічні умови формування професійної культури працівників ОВС. Автор зазначає, що така культура є частиною загальної культури, складним динамічним інтегральним утворенням у цілісній структурі особистості правоохоронця, що характеризує сукупність відносин у професійній сфері та розвиток індивідуальних професійно значущих здібностей, розумових, психологічних і фізичних якостей, мотиваційної сфери. Засади професійної культури утверджуються в працівників поліції у процесі первинної професійної підготовки. Професійна культура працівників поліції, доводить І. В. Михайліченко, формується ефективно за умови достатнього ступеня готовності кандидата на службу в ОВС, що передбачає високий рівень загальної культури, інтересу до професії, розвитку ціннісно-мотиваційної сфери, моральних, фізіологічних і психічних рис, достатній соціальний досвід і соціальну зрілість [327].

На думку І. П. Радомського, важливим показником професійної компетентності майбутнього правоохоронця є розвиток не лише професійної культури, а й професійно-ділових рис [427]. Дослідник виокремив такі показники культури професійного спілкування офіцера МВС: мотиваційно-ціннісний – система ціннісних орієнтацій і смислових настанов, які визначають спрямованість спілкування, типовий для офіцера спосіб входження в міжособистісну взаємодію із суб'єктами спілкування; перцептивний – здатність правоохоронця адекватно,

неупереджено й точно сприймати особистісні риси та поведінку суб'єктів спілкування, розуміти їхні мотиви, емоційні стани, індивідуальні особливості, швидко орієнтуватися в професійних ситуаціях; комунікативний – здатність чітко, зрозуміло й переконливо висловлювати свої думки та почуття за допомогою вербальних і невербальних засобів спілкування; інтерактивний – спроможність обирати оптимальні способи та прийоми впливу на підлеглих та інших суб'єктів спілкування, організовувати професійну взаємодію.

Важливою умовою формування культури самоосвіти майбутніх офіцерів-правоохоронців в умовах професійної підготовки, на думку Т. О. Івашкової [229], є забезпечення професійної спрямованості освітнього процесу. Учена акцентує на створенні ситуацій, вирішення яких вимагає самопідготовки курсантів, забезпечує можливість обмінюватися думками і спостереженнями, співвідносити власні погляди й оцінки з професійними вимогами.

Вивченню професійно-моральних рис майбутніх правоохоронців присвячено дослідження І. В. Марчука [315]. Науковець переконаний, що для виконання службових обов'язків майбутній правоохоронець повинен опанувати етику спілкування з людьми, знати специфіку моралі як регулятора поведінки, основні закони й тенденції розвитку моральної свідомості, її структуру. Працівник ОВС має не лише бути взірцем моральної поведінки, а й виховувати моральні риси в інших.

Дослідниця Н. Г. Іванова [227] встановила, що найбільш значущими соціально-психологічними факторами, які впливають на ефективність підготовки правоохоронців, є соціальні мотиви (бажання самоствердитися в колективі, прагнення довести оточенню свою здатність виконувати складну й важливу діяльність, прагнення до самореалізації та саморозвитку в правоохоронній сфері, бажання завоювати авторитет і повагу однокурсників, прагнення оволодіти соціально значущою професією), соціально-ділові риси особистості (відповідальність, толерантність, здатність оптимально планувати і розподіляти робочий час, організаторські здібності, пунктуальність, товариськість тощо), соціально-психологічний клімат у колективі навчальної групи.

На гуманістичності й естетичності освітнього процесу майбутніх правоохоронців акцентує Н. Е. Могілевська [329]. На думку Ю. В. Орел-Халік, удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців передбачає розвиток загальної культури, одним із центральних компонентів якої є естетичний смак як своєрідний регулятор естетичного ставлення до дійсності й обраної професії [356].

Аналіз результатів досліджень з теорії та методики професійної освіти [177; 193; 205; 256; 302; 329; 348; 353; 381; 435; 465] дає підстави констатувати, що ефективність службової діяльності працівників патрульної поліції безпосередньо залежить від рівня сформованості їхньої професійної готовності до ефективного здійснення службової діяльності. Завдяки високому рівню професійної готовності правоохоронець має можливість швидко й адекватно орієнтуватися під час контакту з правопорушником, встановлювати позитивну комунікацію, адаптуватися до службової діяльності та приймати оптимальні рішення в складних ситуаціях професійної діяльності, зберігати витримку й самовладання в екстремальних ситуаціях охорони та захисту правопорядку тощо [59; 62; 66; 73; 522].

З позиції формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності інформативними є дослідження С. В. Гаркуші [150], Н. В. Мороз [334], В. І. Пліска [380] та ін. Дисертаційне дослідження Н. В. Мороз [334] присвячено питанню вдосконалення професійної підготовки курсантів вищих військових закладів освіти. У роботі науковець розглядає професійну підготовку як органічне поєднання навчання й виховання курсантів, що здійснюються у вищих військових закладах освіти з метою забезпечення готовності їх до виконання службових обов'язків. Дослідниця зауважує, що одним із пріоритетних завдань професійної підготовки є формування в курсантів соціокультурної компетенції, яка передбачає наявність знань про національно-культурні особливості країни, мову якої вивчають, норми мовленнєвої та немовленнєвої поведінки її носіїв і вміння вибудовувати власну поведінку відповідно до цих особливостей.

Згідно з результатами дослідження Л. С. Узуна [504], формування стану готовності до складних видів діяльності передбачає: усвідомлення власних потреб, потреб суспільства, колективу під час виконання службового завдання;

усвідомлення цілей, досягнення яких призведе до задоволення потреб чи виконання поставлених завдань; осмислення та оцінювання умов діяльності, актуалізація попереднього досвіду, пов'язаного з виконанням таких завдань; прогнозування вияву інтелектуальних, емоційних, мотиваційних і волевих процесів, оцінювання співвідношення власних можливостей, рівня домагань і необхідності досягнення певного результату; мобілізація сил відповідно до умов та завдань, самонавіювання в досягненні мети.

Останніми роками набуло актуальності вивчення різних психологічних аспектів професійної діяльності працівників поліції [126; 190; 374; 535]. Дослідниця Г. О. Литвинова [301] акцентує на розвитку в поліцейських необхідних психологічних рис, які сприяють ефективній професійній діяльності в умовах емоційного напруження. Високий відсоток звільнення працівників новоствореної патрульної поліції за власним бажанням з ОВС є свідченням низької психологічної підготовленості до виконання обов'язків патрульного. Зазначене спричинено недостатньо якісним добром кандидатів на службу в поліцію [29; 357]. На думку І. С. Кравченка [251; 274], якісний добір й удосконалення системи професійної підготовки працівників поліції сприятиме підвищенню ефективності службової діяльності. Дослідник виокремлює три напрями її вдосконалення, а саме: професійна організація діяльності; оптимізація нормативно-правової бази діяльності Національної поліції України; якісний добір і навчання кадрів для патрульної поліції.

На думку І. Д. Казанчук [240], з метою покращення підготовки персоналу для патрульної поліції необхідно приділяти належну увагу: побудові ефективної системи підготовки, добору та розстановці кадрів; здійсненню профорієнтації, профвідбору особового складу; підвищенню кваліфікації працівників підрозділів, розвитку системи їх професійного навчання та виховання. Науковець обґрунтовує потребу розроблення і проведення занять з поліцейської психології, поліцейської соціології, психології екстремальних ситуацій, права поліцейського втручання. Зазначені заходи, на думку науковця, будуть сприяти цілісному сприйняттю працівниками патрульної поліції наявних соціальних проблем і чіткому

усвідомленню можливих варіантів їх розв'язання. Необхідним є впровадження об'єктивного атестування та переміщення працівників на нові посади з урахуванням ділових навичок, професійних, психологічних і фізичних можливостей, думки громадськості.

Низка вчених вважає ефективним напрямом удосконалення професійної підготовки майбутніх поліцейських упровадження в освітній процес інноваційних технологій навчання [21; 58; 196; 288; 360]. Так, Р. В. Павленко [360] стверджує, що інформаційні, комунікаційні й аудіовізуальні технології є фундаментом для побудови структури нового освітнього середовища, організації навчального простору нового типу. З метою вдосконалення освітнього процесу науковець рекомендує створювати ситуаційні центри та використовувати їх під час вивчення спеціальних дисциплін. Ситуаційним центром є своєрідна лабораторія для експертного дослідження імітаційних і модельованих ситуацій, які спеціально створює викладач. На думку дослідника, ситуаційне моделювання надає можливість реалізувати завдання щодо швидкого моніторингу даних, аналізу тенденцій розвитку ситуації, прогнозування та моделювання поведінки на стратегічному й оперативному рівнях.

Ключовими напрямками вдосконалення системи професійної підготовки правоохоронців В. В. Сокурєнко вважає такі: узагальнення міжнародного досвіду; залучення закордонних спеціалістів; інформатизація навчання; новітні технології навчання; взаємозв'язок навчальних дисциплін; оптимізація структури й упровадження тренінгової системи навчання. Головним, на думку вченого, є переосмислення ставлення працівників правоохоронних органів до системи професійної підготовки загалом і рівня власної підготовленості зокрема [475].

Удосконаленню вогневої підготовки працівників правоохоронних органів також присвячено чимало праць дослідників [124; 125; 142; 379; 532 та ін.]. Для ефективнішого формування вмінь застосування вогнепальної зброї М. А. Шевляков [532] вважає за необхідне запроваджувати психологічні заходи, що спрямовані на формування чіткої настанови на правомірність застосування зброї та вдосконалення системи практичних занять зі зброєю. Набуття тактико-технічних

знань і формування навичок має здійснюватися у взаємозв'язку із застосуванням певних психологічних прийомів. Із цього приводу В. Волошин зауважує, що ведення вогню по правопорушнику ускладнюється наявністю психологічних бар'єрів, пов'язаних із тим, що стріляти доводиться не по мішені, а по людині [142]. Стан високого емоційного напруження посилюється, якщо правопорушник погрожує працівникові застосуванням зброї або відкриває вогонь на ураження.

Аналіз спеціальної літератури [143; 160; 267; 344] дає змогу констатувати, що вдосконалення професійної підготовки майбутніх правоохоронців доцільно здійснювати шляхом:

- системного підходу до процесу навчання, який ґрунтується на низці принципів (знань у сфері майбутньої професії, визначення придатності до обраної професії, упровадження нормативів для оцінювання рівня спеціальної підготовленості) [344];

- моделювання найпоширеніших ситуацій службової діяльності, наприклад, сутички з агресивно налаштованим правопорушником тощо [344];

- організації комплексних занять з вогневої та спеціальної фізичної підготовки [143], проходження спеціальної смуги перешкод, використання прийомів рукопашного бою та інших видів єдиноборств [267; 344].

Одним зі способів підвищення ефективності службової діяльності працівників патрульної поліції, на думку В. С. Березняка, є наставництво [49], головне завдання якого – адаптація до служби та закріплення стажерів, пришвидшення процесу професійного становлення. Дослідник зауважує, що в сучасних умовах наставництву притаманний формалізм, причиною чого є брак мотивації в досвідченіших працівників. Застосування наставництва є надзвичайно ефективним у випадках надмірної плинності кадрів, коли постає необхідність оперативно підготувати значну кількість нових працівників.

Необхідність розв'язання окресленої проблеми, а також вивчення літературних джерел й аналіз результатів службової діяльності працівників патрульної поліції надали можливість виявити низку суперечностей, зокрема: між об'єктивною потребою суспільства та Національної поліції України у

висококваліфікованих фахівців із високим рівнем професійної готовності до виконання службової діяльності та недостатнім реальним рівнем готовності працівників патрульної поліції; між значними науковими здобутками з окремих аспектів підготовки працівників правоохоронних органів і браком теоретичного й експериментального обґрунтування системи професійної підготовки працівників патрульної поліції; між високими вимогами до рівня професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції та недостатньою професійною компетентністю інструкторів і викладачів; між змістом професійної підготовки й неналежним методичним забезпеченням процесу його реалізації.

Для подолання цих суперечностей слід здійснити теоретичне й методичне обґрунтування нових підходів до вибудови системи професійної підготовки працівників патрульної поліції, яка сприяла б формуванню професійної готовності до ефективного виконання службової діяльності. Нагальною є потреба розроблення моделей професійної підготовленості, інтеграційної моделі професійної готовності працівника патрульної поліції, визначення педагогічних умов, принципів і методів професійної підготовки поліцейських.

1.2 Зарубіжний досвід професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції

За результатами вивчення літературних джерел можна стверджувати, що за кордоном накопичено значний досвід підготовки кадрів для підрозділів патрульної поліції [272; 273; 372; 392; 417; 481; 515]. Національні системи підготовки поліцейських у різних країнах сформовано під впливом політичних, історичних, соціально-педагогічних та інших факторів. Зміст поліцейської освіти має як спільні, так і відмінні риси й залежить від ролі поліції в суспільстві; розвитку законодавства, науки, техніки та визначається вимогами і службовими завданнями конкретної правоохоронної діяльності [74; 113; 156; 168; 232; 308; 372].

Поліцейські розвинених країн світу (США, Франція Велика Британія, Федеративна Республіка Німеччина (ФРН), Канада), процес становлення яких відбувався під впливом ринкових відносин, мають значний досвід протидії злочинності, охорони громадського порядку, причому вони налагодили тісні зв'язки між собою. Зазначене зумовлює специфіку організації підготовки кадрів для них, що має враховувати здобутки минулого й запити сьогодення, активно розвивати міжнародне співробітництво не лише в питаннях безпосередньо правоохоронної діяльності, а й навчання, стажування, обміну досвідом персоналу поліцейських служб та органів [447; 453; 540].

Особливості підготовки працівників поліції зарубіжних країн і можливості його використання в Україні досліджували такі вчені: О. М. Бандурка [42], В. О. Заросило [218], Д. П. Калаянов [241], К. С. Ізбаш [232], В. І. Підгірний [372], В. П. Примак [392], В. Г. Телійчук [489], А. П. Черненко [520], Т. В. Шевченко [533], О. С. Юнін [540] та ін. Науковці зауважують, що національну систему підготовки поліцейських слід розробляти на підґрунті власного історичного досвіду, урахувуючи ментальність населення та досвід реформування правоохоронних структур розвинених країн світу. Бездумне копіювання та запровадження системи підготовки працівників поліції європейських країн в Україні не матиме позитивного ефекту. Це пов'язано з різними принципами організації поліцейської діяльності, рівнем правової культури населення, соціально-економічними умовами, у яких діють поліцейські служби.

Аналіз спеціальної літератури дає підстави констатувати, що патрульна поліція в зарубіжних країнах – це чисельний підрозділ, який має гарантувати правопорядок і громадську безпеку [42; 218; 232; 392; 439; 440; 489; 515]. Функції патрульних у кожній країні різняться: реалізація профілактичних заходів; запобігання вчиненню правопорушень; регулювання та контролювання дорожнього руху; участь у розшуку злочинців, які втекли з-під варти або переховуються від судових і правоохоронних органів; збирання інформації, необхідної для інших галузевих служб; надання допомоги громадянам у будь-яких екстремальних ситуаціях.

Принципи побудови систем підготовки кадрів у розвинених країнах за своєю сутністю відповідають особливостям, що притаманні цим державам [42]. Такими особливостями вважають:

– розгалуженість і різноманітність поліцейських систем, наявність поліцейських органів у різних міністерствах і відомствах, їхня незалежність. Ускладненою є побудова системи підготовки фахівців, зорієнтованої не лише на загальні завдання правоохоронної діяльності, а, передусім, на специфіку конкретної роботи в певній поліцейській службі. У цьому разі максимально скорочується період адаптації до професійної діяльності і вона набуває необхідного рівня ефективності;

– розподіл поліцейських систем за джерелами фінансування на державні (федеральні), муніципальні (місцевого самоврядування), приватні (поліція фірм, концернів, синдикатів) в умовах тісної співпраці між ними. Різноманітними є й джерела фінансування підготовки кадрів для цих систем, що надає їм специфічних властивостей, певною мірою позначається на змісті та формах підготовки;

– соціальна спрямованість роботи в поліції. Навчання та професійна підготовка майбутнього правоохоронця зорієнтовані на захист прав і свобод громадян; усвідомлення того, що поліцію утримують за рахунок податків населення, тому вона служить платнику податків; глибоке розуміння обов'язку надати допомогу кожному громадянину і в разі вчинення злочину, і під час нещасного випадку, побутового конфлікту, в екстремальній ситуації тощо. До миттєвих і правильних дій у всіх цих випадках поліцейський повинен бути підготовленим, навички слід довести до автоматизму;

– високий професіоналізм поліції. Його досягають не лише завдяки професійній підготовці у фахових поліцейських закладах освіти – поліцейський у США, Великій Британії, Франції змушений упродовж усієї служби навчатися, від цього залежить його подальше просування по службі, присвоєння офіцерського звання, оплата праці, пільги тощо. У зв'язку із цим підготовка має забезпечити не лише засвоєння знань і формування вмінь, а й здатність до саморозвитку, адаптації до нових соціальних, інформаційних, технічних і технологічних вимог,

кваліфікованого одержання нових знань шляхом самоосвіти, тобто повинна ґрунтуватися на засадах випереджальної освіти;

– позапартійність у роботі поліції. Майбутній фахівець психологічно готується до того, що обраний ним професійний шлях накладає певні обмеження щодо виявів політичних, партійних переконань, навчається неупередженості в службовій діяльності, формує переконання в тому, що поліція служить народу, державі, а не партіям чи класам;

– активна діяльність громадських добровільних об'єднань, спрямована на підтримку та допомогу поліції. Майбутній правоохоронець має знати специфіку громадського життя, уміти налагоджувати позитивні безконфліктні контакти з громадськістю, виявляти витримку й тактовність;

– відкритість, гласність, постійна апеляція до громадської думки під час вирішення складних ситуацій, що виникають у правоохоронній практиці, забезпечують поліції довіру й підтримку населення.

Важливу роль у підготовці кадрів поліції зарубіжних країн відіграє престижність правоохоронної діяльності, яку підтримують, передусім, за рахунок високого рівня соціальної захищеності поліцейського, а також створення державою і ЗМІ позитивного іміджу поліцейських структур. Матеріальне забезпечення спонукає поліцейського до відповідального виконання обов'язків, професійного зростання, що позитивно позначається на кадровій стабільності. Аналізуючи іноземний досвід в аспекті матеріального стимулювання поліцейських службовців, О. С. Юнін [540] зазначає, що для проведення ефективних реформ слід насамперед переглянути розмір заробітної плати співробітників поліції на предмет його відповідності високим стандартам життя. Без цього, на думку дослідника, усі спроби змінити наявну систему ОВС і досягнути успіхів у сфері протидії злочинності будуть марними.

Вивчаючи особливості організації професійної підготовки кадрів поліції в європейських країнах, К. С. Ізбаш акцентує на високому рівні нормативно-правової регламентації всіх етапів цього процесу: від добору кандидатів на висунення,

формування кадрового резерву та призначення на керівні посади до етапу оцінювання якості навчання і практики реалізації змісту підготовки [232].

Для узагальнення особливостей професійної підготовки працівників патрульної поліції зарубіжних країн розглянемо детальніше досвід деяких із них.

Заслуговує на увагу практика підготовки кадрів поліції Великої Британії. За дослідженнями низки вчених, британську систему підготовки, поряд із німецькою, вважають однією із найефективніших у Європі [217; 392].

Згідно з відомостями, що містяться в наукових джерелах [55], ще 1920 року англійські фахівці констатували, що людина не може бути поліцейським, якщо вона не має більше ніж середніх розумових здібностей, міцної пам'яті та спостережливості, вона повинна поєднувати високі моральні, розумові риси, які не є обов'язковими для людей іншої професії. Поліцейський завжди повинен діяти тактовно та помірковано, виявляти ініціативу за різних непередбачуваних обставин.

Кандидати на службу в поліцію мають бути особами віком від 18 років (верхню вікову межу нині не встановлено, а раніше було обмеження до 30-ти років); знято обмеження і щодо зросту кандидатів (хоча раніше приймали осіб чоловічої статі не нижче ніж 172 см, жіночої – 162 см); крім цього, наявні вимоги щодо: громадянства Великої Британії або дозволу на постійне проживання; належного рівня фізичного та психічного здоров'я; відсутності фінансових проблем і кримінального минулого, татуювань, які підривають авторитет носія (нецензурні висловлювання); вільного володіння англійською мовою [55; 587].

Підготовка поліцейських кадрів Великої Британії передбачає такі етапи: 1) початкова підготовка для новобранців-констеблів (рядових поліцейських), яку здійснюють протягом перших двох років служби; 2) спеціальна підготовка для кандидатів у службу карного розшуку, дорожнього руху та низки інших служб; 3) підготовка сержантів й інспекторів поліції; 4) підготовка керівних кадрів поліції.

Дослідники В. І. Підгірний і К. П. Рубан [372] зазначають, що початкова професійна підготовка британських поліцейських спрямована на формування в слухачів реальних практичних навичок, які необхідні їм для майбутньої роботи, а не засвоєння абстрактних, теоретичних знань у певній галузі права. Початкову

професійну підготовку уніфіковано для всіх поліцейських підрозділів, її здійснюють за єдиною національною програмою: «Початкова програма поліцейського навчання та розвитку». Загальний термін навчання – два роки. Теоретична підготовка триває шість–вісім місяців і передбачає опанування тактики поліцейської діяльності, домедичної допомоги, основ правознавства, криміналістики й інших дисциплін. Півтора року з усього строку навчання відведено для самостійної патрульної служби під керівництвом досвідчених наставників. Навчання поліцейських спрямоване на дотримання етичних принципів і моральності. Керівні кадри готує Коледж вищого поліцейського складу, що є структурною одиницею Асоціації європейських поліцейських коледжів – Association of European Police Colleges (AEPS) [217].

Отже, професійна підготовка поліцейських Великої Британії ґрунтується на поєднанні правових знань та етичних принципів під час службової діяльності. Це надає можливість формувати міцний, довготривалий авторитет і високий рівень довіри з боку суспільства.

У Франції поліцейська система почала формуватися ще під час феодалізму. Нині вона поєднує риси централізованої та децентралізованої моделей поліції. Така система, на думку В. Г. Гриценка [168], дає змогу своєчасно реагувати на виклики часу й ефективно здійснювати охорону громадського порядку.

Окремим підрозділом поліції Франції є жандармерія, що виконує найнебезпечніші завдання (забезпечення безпеки високопосадовців, охорони аеропортів, морського транспорту тощо) [168]. Працівники жандармерії краще озброєні та мають вищий рівень професійної підготовленості.

На службу до патрульної поліції Франції приймають громадян віком від 18-ти до 35 років, які мають середню освіту та належний стан здоров'я. Головним критерієм добору є чесність і порядність.

Система підготовки поліцейських кадрів у Франції має централізований характер [372]. Її утворюють двадцять шкіл для навчання рядових поліцейських, дві школи підготовки середньої ланки та школа комісарів поліції [338]. Початкова підготовка рядових поліцейських є найефективнішою ланкою в системі

професійної підготовки поліції Франції. Вона триває протягом року. Упродовж чотирьох місяців слухачі отримують базові знання, необхідні поліцейському для несення патрульно-постової служби. Потім їх направляють на практичне стажування до поліцейських підрозділів під керівництвом досвідчених наставників. З метою підвищення професійної майстерності поліцейських розроблено та впроваджено в освітній процес низку методичних посібників зі спеціальної тактики затримання злочинців. У таких виданнях викладено алгоритм дій у чотирьох основних модельних ситуаціях: під час затримання підозрюваних осіб; діях під час поверхневої перевірки осіб і застосування кайданків; для зупинки підозрілого автомобіля; у разі спрацювання сигналізації на об'єктах, що знаходяться під охороною. В умовах навчальних занять майбутні працівники патрульної поліції відпрацьовують дії в різних модельованих ситуаціях, що відбуваються під час контактів з підозрюваними. Акцентують на сучасних технічних засобах, детально аналізують типові помилки поліцейських [460].

Аналіз наукових джерел дає підстави констатувати, що поліція Франції є однією з найефективніших правоохоронних служб світу. Завдяки усталеним традиціям і значному досвіду роботи, чіткому та своєчасному реагуванню на виникнення нових проблем у житті суспільства французьку поліцію вважають еталоном оптимальної організації правоохоронної діяльності [218]. У контексті нашого дослідження варто зауважити про ефективність застосування в освітньому процесі моделювання ситуацій службової діяльності. Під час удосконалення змісту програми професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції важливим напрямом буде розроблення варіативних ситуаційних завдань, основу яких становитимуть найпоширеніші службові ситуації та моделювання їх під час навчання.

Поліція ФРН працює в складі МВС, яке фактично контролює всі сфери внутрішнього життя країни. Відповідно до цього структуровано національну систему підготовки кадрів поліції. Особливість її становлення полягає в розрізненості територій і державних утворень, що існують на території сучасної ФРН. Законодавчі засади професійної діяльності поліції ФРН і підготовки кадрів

було розроблено ще в XIX столітті. Крім Конституції та державних законодавчих актів, підготовку кадрів поліції врегульовано законами кожної із шістнадцяти федеральних земель і положеннями про поліцію місцевих органів.

У ФРН вимоги до кандидатів на службу в поліцію різних федеральних земель не надто різняться [236]. Наприклад, щоб стати поліцейським федеральної землі Баварії, слід досягти віку 17–25 років, мати німецьке громадянство (можуть бути винятки), належний стан здоров'я, середню освіту, не мати судимостей і фінансових труднощів. Кандидат на службу повинен відповідати таким критеріям: відданість державі, сприйняття своїх повноважень як певної місії, спрямованої на зміцнення держави та її престижу; прагнення до панування справедливості; уміння мислити стратегічно; розуміти суть соціальних процесів; уміння правильно добирати та розподіляти обов'язки між найближчими підлеглими [584].

Освіта поліцейських у ФРН є трирівневою. Перший рівень передбачає підготовку патрульних поліцейських, другий – інспекторів поліції, третій – керівного складу [578].

Аналіз спеціальної літератури [232; 585] дає підстави констатувати, що із загальної кількості працівників поліції ФРН 80% осіб мають звання сержанта, причому більшість із них ідуть у відставку в цьому самому званні; 19% поліцейських, пройшовши трирічні навчальні курси в спеціалізованих навчальних закладах й отримавши звання інспектора, просуваються по службі. І лише 1% працівників, здобувши відповідну освіту, обіймають керівні посади.

До навчання патрульних у ФРН ставляться надзвичайно відповідально. На підготовку одного працівника цієї служби витрачають близько 60 тис. євро. Курс навчання триває 2,5 роки. Підготовка інспекторів поліції та керівного складу – це додатковий час (щонайменше три роки) і додаткові витрати коштів [232].

Перший рік навчання працівників патрульної поліції передбачає опанування теоретичних і практичних засад поліцейської діяльності. Після цього – рік служби в практичних підрозділах під керівництвом досвідчених наставників, потім – ще півроку теоретичного навчання, яке завершується іспитом на звання

поліцейського. На думку А. П. Черненка [520], тривале практичне стажування в процесі навчання є позитивним досвідом, який доцільно запозичити. Дослідник переконаний, що протягом року стажування працівник сам може визначитися стосовно правильності своїх намірів поєднати життя з правоохоронною системою.

Під час розроблення навчальних програм важливе значення надають забезпеченню тісного зв'язку між теорією і практикою та міждисциплінарному зв'язку, що є важливою передумовою ефективної професійної підготовки майбутніх поліцейських.

Поліцейські школи мають достатню навчальну базу й раціонально поєднують теорію з практикою. На практичних заняттях майбутні поліцейські набувають різних практичних умінь і навичок: автопереслідування в міських і сільських умовах; стрільба по рухомих цілях тощо. Посилену увагу приділяють загальній фізичній підготовці, плаванню та тренуванням у секціях із різних видів спорту (перевагу надають єдиноборствам).

Теоретичний курс передбачає вивчення федеральних законів і законів окремих земель, процедур розслідування злочинів, регулювання дорожнього руху, способів надання першої медичної допомоги, проблем взаємодії з населенням тощо [232; 566; 568].

Професійна підготовка працівників патрульної поліції спрямована на опанування таких навчальних предметів: протидія злочинності; безпека дорожнього руху; керування поліцейськими операціями; роль поліції в суспільстві; лідерство; розвиток людських ресурсів; законодавче забезпечення правоохоронної діяльності; міжнародне співробітництво.

Під час підготовки майбутні працівники патрульної поліції ФРН активно відпрацьовують прийоми фізичного впливу. Німецькі фахівці переконані, що від здатності працівників застосувати прийоми фізичного впливу, адекватних ступеню загрози, залежить авторитет поліції серед населення [569].

Досвід підготовки поліцейських у Бельгії заслуговує на увагу не лише в аспекті практичної спрямованості, а й новітніх технологій навчання. У цій країні поліцейська освіта зорієнтована на практичні проблеми правоохоронної діяльності,

підготовку компетентних працівників для роботи в складних криміногенних умовах [42; 232].

Вимоги до кандидатів на службу в поліцію Бельгії суттєво не відрізняються від вимог інших європейських країн. Провідним навчальним закладом підготовки майбутніх працівників поліції є Королівська школа жандармерії Бельгії. Курс підготовки слухачів становить два роки. Навчальна програма передбачає низку предметів, що безпосередньо стосуються майбутньої сфери діяльності: право, судова медицина, професійна етика, профілактика злочинності серед неповнолітніх, дорожнє законодавство тощо.

Освітній процес поділено на 9 модулів загальним обсягом від 470 до 490 годин. На заняття із фізичної підготовки відведено 15% навчального часу. Для закріплення одержаних теоретичних знань та участі в спеціальних операціях слухачі впродовж навчання три рази проходять стажування в практичних підрозділах [42].

Позитивним зрушенням у підготовці майбутніх фахівців правоохоронної сфери Бельгії є переорієнтування навчальних програм на розв'язання практичних проблем. На це спрямовано дотримання низки принципів: активна участь слухачів в освітньому процесі; застосування різних методів навчання; налагодження тісного зв'язку між викладацьким складом і практичними працівниками поліції; максимальне насичення навчального матеріалу прикладами з практики; розширене використання сучасних аудіовізуальних засобів.

Цікавим є досвід становлення правоохоронного відомства в Польщі. Управління поліцією Польщі здійснюють за централізованою схемою. Поліцію Польщі утворюють: кримінальна, превентивна і допоміжна поліція. Крім цього, функціонує судова поліція, повноваження та засади організації якої визначає міністр внутрішніх справ й адміністрація за погодженням із міністром юстиції [330].

До кандидатів на службу в поліцію висунуто такі вимоги: громадянство Республіки Польща, відсутність судимостей, хороша репутація, щонайменше середня освіта, достатні фізичні і розумові здібності. Процедура добору кандидатів на службу є багатоступеневою та передбачає: розгляд документів

(відповідність установленим вимогам); вступну співбесіду (інформаційний етап, інструктаж); тестування загальних знань (у галузі функціонування державного управління, зокрема поліції та громадської безпеки); тест на визначення рівня фізичної підготовленості; психологічний тест (інтелектуальні здібності, соціальна поведінка, стресостійкість тощо); спеціальна перевірка (чи особа може гарантувати збереження секретності та мати доступ до секретної інформації); співбесіда (для оцінювання придатності кандидата, а також наявності компетенцій, необхідних для служби в поліції); медична комісія (визначення фізичної та психічної придатності особи для служби в поліції).

Система професійного навчання працівників поліції Польщі передбачає обов'язкову базову підготовку, що спрямована на опанування теоретичними знаннями та формування практичних навичок, необхідних для виконання службових завдань. Базова підготовка охоплює два етапи. Перший етап (15 тижнів) проходять офіцери всіх поліцейських служб (підрозділи профілактики, кримінальної поліції та допоміжних служб). Після цього працівників допоміжних служб призначають на посади у відповідні підрозділи. Працівникам підрозділів з профілактики злочинності та кримінальної поліції необхідно пройти другий етап – спеціальну підготовку. Тривалість навчання залежить від специфіки майбутньої посади. Зазвичай вона триває близько чотирьох місяців і завершується іспитами, успішне складання яких є обов'язковою умовою для присвоєння молодшого офіцерського звання [232]. Програму навчання обирають відповідно до спеціалізації групи: профілактика злочинності, контроль за дорожнім рухом, оперативна робота, експертологія, оперативна техніка.

Професійна підготовка поліцейських у Польщі [581] передбачає модульні програми, зміст яких наповнено ситуаціями з реальної практичної діяльності. Для цього здійснюють аналіз найпроблемніших ситуацій та на підставі отриманих даних розробляють ситуативні модулі для навчання. Серед значущих здобутків поліцейської освіти в Польщі слід зауважити про її технічну оснащеність і високу якість освітнього процесу.

Поліція Канади також має складну структуру, поділяється на федеральну, провінційну та муніципальну. Провідна роль належить федеральним структурам – Королівській канадській кінній поліції (КККП), що є унікальним формуванням, котре діє на державному і провінційному рівнях. Вона має власну систему підготовки кадрів, у якій найпоширенішою формою є спеціалізовані навчальні центри КККП. Важливою складовою є практична підготовка поліцейського до служби [173].

До КККП мають право вступати особи чоловічої та жіночої статей віком від 18-ти до 29 років, зростом 172–195 см, пропорційною вагою, неодружені, мешкають у Канаді, мають канадське чи британське громадянство, водійське посвідчення, відповідну освіту, позитивну рекомендацію (характеристику), володіють англійською чи французькою мовами (бажано обома). Добір кандидатів на службу в поліції передбачає: подання заяви; співбесіду, яку проводить офіцер роботи з персоналом; медичну комісію; фіксування відбитків пальців.

Професійне навчання поліцейського Канади охоплює: початковий курс (може бути організований при муніципальних чи провінційних підрозділах, у навчальних центрах), періодичні курси підвищення кваліфікації та спеціальну технічну підготовку.

Початкова підготовка працівників поліції є обов'язковою. Зміст програми навчання містить такі блоки: теоретична підготовка, вогнева підготовка (теоретичні і практичні заняття), практичне відпрацювання типових ситуацій (рольові ігри), фізична підготовка. Курс підготовки працівників для КККП вузько спрямований і складається з: 1) теоретичної підготовки; 2) спеціальної підготовки; 3) технічної підготовки; 4) тестування; 5) складання іспитів. Поєднання аудиторних занять з несенням патрульно-постової служби вважають передовим методом навчання поліцейських. Головною вимогою є збалансовані строки теоретичної та практичної підготовок.

Термін стандартної програми підготовки становить шість місяців, після завершення якого триває шестимісячне стажування в практичних підрозділах [474].

Формування нової патрульної поліції в Україні передбачало використання досвіду підготовки поліцейських у США та Грузії. Тому слід розглянути особливості поліцейської освіти в цих країнах.

Аналіз спеціальної літератури засвідчив, що досвід створення поліції США прийшов з Європи [173; 228; 449]. У США функціонує одна з найскладніших за структурою поліцейських систем. Різноманітність організаційно-правових форм обумовлена специфікою історичного розвитку, правової системи англо-американського типу, а також федеративним державним устроєм. Поліцейські підрозділи діють на федеральному, штатному та місцевому рівнях [439; 440]. Діють органи поліції і в окремих міністерствах та відомствах: міністерстві фінансів, митній службі, службі внутрішніх доходів, федеральних органах контролю за банками, приватна поліція. У США немає єдиного поняття «поліція США». Немає також і єдиного поліцейського управління. Кожен штат має власне поліцейське управління, яке є незалежним від інших. Крім цього, у цій країні є федеральні правоохоронні відомства, які здійснюють розслідування федеральних злочинів. Протидію злочинності на місцевому рівні забезпечують також поліцейські управління міст і штатів.

У США всі права й обов'язки поліцейського регламентують місцеві органи влади, які за необхідності керуються рішеннями Верховного суду США. На відміну від більшості країн пострадянського простору, у США немає Кримінального кодексу або Кодексу про адміністративні правопорушення. Є сукупність законів, які повинен знати напам'ять кожен поліцейський. Зазначене визначає специфіку підготовки кадрів поліції, яку здійснюють у навчальних закладах, що традиційно мають назву поліцейських академій.

Поліція США власної бази підготовки кадрів не має, тому намагається рекрутувати фахівців, які отримали відповідну освіту в коледжах або університетах. Широка мережа поліцейських академій структурно не належить до поліцейського департаменту, вони є організаційно та фінансово самостійними установами. Поліцейські академії є своєрідними центрами первинної підготовки

цивільних фахівців для можливості отримання ними ліцензії на право здійснення поліцейської діяльності [439].

У кожному з правоохоронних відомств США дія певна система добору, що обумовлена специфікою діяльності й відомчими вимогами. Більшість поліцейських органів США приймає на службу кандидатів, які мають середню або вищу освіту [439].

У США також різняться вимоги до кандидатів залежно від штату та поліцейського органу. Наприклад, вимоги штату Луїзіана є такими: громадянство США; вік від 20-ти років (під час набору в муніципальну поліцію верхньої вікової межі немає або її встановлюють пенсійним віком мінус п'ять років; освіта не нижча від рівня середньої школи; наявність водійських прав, навичок водіння; достатня фізична підготовленість і психологічна стійкість.

Конкурс на посаду поліцейського в США завжди високий – близько двадцяти осіб на місце. Навчання триває від шести до дев'яти місяців. Після закінчення академії поліцейський розпочинає службу з патрулювання вулиць, що триває близько трьох років. Це обов'язкова умова для всіх працівників.

Під час професійного навчання працівників поліції значну увагу приділяють психологічній підготовці. Різноманітність її видів залежить від обсягу функціональних обов'язків, місцезнаходження, специфіки діяльності поліцейського органу. Два аспекти психологічної підготовки є універсальними: 1) заняття з розвитку компетенції у сфері комунікації; 2) заняття, консультації з підготовки до протидії професійному стресу.

Психологічна підготовка поліцейських США спрямована на вивчення вербальних і невербальних методів спілкування з метою поліпшення контролю над громадянами та зниження небажаної ескалації конфлікту, а також формування вмінь слухати і техніки допиту [27; 55; 571].

З позицій практичної спрямованості освітнього процесу необхідно розглянути процес відпрацювання практичних навичок майбутніми працівниками ФБР, що відбувається в обстановці, максимально наближеній до реальної. Формування цих навичок здійснюють на спеціальному тактичному полігоні –

«Алеї Хогана», де постійно працюють близько двох десятків сценаристів, які складають кримінальні історії. Сценарії розігрують актори, завдання яких – створити справжні ситуації та викликати в слухачів справжні життєві реакції.

У контексті специфіки нашого дослідження слід зауважити, що відпрацювання практичних навичок під час проходження рольових ігор (сценаріїв) на курсах первинної професійної підготовки поліцейських є ефективнішим за умови залучення до цього процесу спеціально підготовлених акторів, які грають роль порушників публічного порядку (в умовах сімейної сварки, зупинення автомобіля, подій на вулиці тощо).

Заслуговує на увагу досвід реформування поліції Грузії. Дослідники обстоюють різні позиції стосовно реформ, які розпочалися в цій країні з 2004 року. Однак ефективність їх засвідчує зростання рівня довіри населення до поліції з 4% до 86%. Основними структурними підрозділи МВС Грузії є патрульна служба і кримінальна поліція. Патрульна служба поєднує функції дорожньої поліції та реагує на екстрені виклики від громадян. Екіпажі патрульної поліції складаються з двох осіб і курсують за спеціально розробленими маршрутами.

До кандидатів на службу в патрульну поліцію Грузії висувають такі вимоги: громадянство Грузії; вік 21–35 років; знання державної мови; вища або неповна вища освіта; знання Конституції Грузії (основні положення); наявність водійських прав [55]. Добір кандидатів передбачає психологічне тестування, завдання на визначення рівня розвитку інтелекту (добирають осіб із IQ вище від середнього), співбесіду, медичну комісію та визначення рівня фізичної підготовленості.

Професійна підготовка працівників патрульної поліції Грузії зазнала докорінних змін після проведення реформи МВС. Створено поліцейську академію. Для отримання сертифіката детектива або криміналіста слід вступати в академію вже з вищою юридичною освітою. Для служби в патрульній поліції диплом закладу вищої освіти не обов'язковий. Тривалість навчання в академії – шість місяців. Випускники отримують звання молодшого лейтенанта та можуть влаштовуватися на роботу в патрульну поліцію.

Досвід професійної підготовки кадрів поліції Латвії оцінюють західні й українські експерти як найбільш передовий серед країн пострадянського простору [525; 526]. У цій країні діють жорсткі критерії добору осіб на службу в поліцію. Кандидат повинен мати громадянство Латвійської Республіки, досягти віку 18-ти років, володіти державною мовою, мати освіту (не нижче ніж середню), за особистими, діловими якостями, фізичною підготовленістю та станом здоров'я придатним до виконання службових обов'язків. Обов'язковою умовою прийняття на службу в поліцію є проходження кандидатом медичної комісії, яка надає висновок про придатність до служби в поліції. Значну увагу приділяють інтелектуальним, психологічним здібностям і фізичній підготовленості незалежно від того, на яку посаду особа претендує. За рівнем фізичної підготовленості працівників здійснюють контроль і надалі в процесі проходження служби.

У Латвійській Республіці розвиненою є система підготовки кадрів поліції. Згідно з розпорядженням Кабінету міністрів Латвійської Республіки 2006 року створено коледж Державної поліції, у якому слухачі отримують підготовку за двома освітніми напрямками:

1) професійно-технічна освіта «Поліцейська робота» (термін навчання – 1 рік). Теоретична освіта – 29 тижнів; практична підготовка (польова практика) – 12 тижнів. Після цього – тиждень комбінованого курсу підготовки. Наприкінці – іспит;

2) перший рівень вищої професійної освітньої програми «Робота в поліції» з кваліфікацією відповідно до потреб держави. Тривалість навчання – 2,5 роки (п'ять семестрів). Особливість професійної підготовки поліцейських Латвії полягає в практичній спрямованості навчання.

Детальний аналіз змісту професійної підготовки працівників патрульної поліції зарубіжних країн дає підстави констатувати застосування в освітньому процесі спеціальних інструкцій, які містять перелік стандартних ситуацій та алгоритмів дій працівника в разі їх виникнення. Такі документи забезпечують дотримання законності поліцейськими під час охорони громадського порядку. Проте, на думку А. В. Іванцової [228], вони обмежують самостійність поліцейського і не сприяють розвитку адекватної реакції в нестандартних ситуаціях, що може призвести до певних казусів, оскільки не всі ситуації можна передбачити.

Отже, професійна підготовка працівників патрульної поліції зарубіжних країн, порівняно з Україною, різниться як у доборі кандидатів, так і в спрямованості освітнього процесу. Добір на службу в поліції є багатоступеневим. У країнах Європи та США визначальною є практична спрямованість навчання, що відображено в змісті організаційно-планувальної документації з підготовки кадрів поліції, та орієнтована на виконання конкретних службових завдань. Кар'єра поліцейського в більшості зарубіжних країн розпочинається зі служби в підрозділах патрульної поліції, яка триває не менше ніж два–три роки. Системі професійної підготовки працівників патрульної поліції зарубіжних країн притаманна низка спільних принципів і підходів, серед яких:

- раціональність, конкретність навчання;
- активність і професійна спрямованість підготовки працівників поліції, що досягають шляхом використання активних методів навчання, відтворення на заняттях ситуацій, що виникають у поліцейській діяльності, проведення виїзних занять безпосередньо в органах і підрозділах поліції;
- застосування в освітньому процесі передових наукових теорій, власних науково-практичних досліджень та практичного досвіду роботи в поліції інструкторів і викладачів;
- практична спрямованість навчання;
- постійний «зворотний зв'язок» між навчальним процесом і практикою;
- міжнародна інтеграція до спільної поліцейської діяльності, що сприяє подоланню відмінностей між національними системами професійного навчання.

Важливу роль у підготовці кадрів патрульної поліції зарубіжних країн відіграє престижність правоохоронної діяльності, яку підтримують, передусім, завдяки високому рівню соціальної захищеності поліцейського, а також створенню державою та ЗМІ позитивного іміджу правоохоронної системи. Матеріальне забезпечення спонукає поліцейського до відповідального виконання обов'язків, професійного зростання, що позитивно позначається на кадровій стабільності.

1.3 Особливості службової діяльності працівників патрульної поліції

Професійна діяльність працівників патрульної поліції має підвищену складність і контрастно виражену попереджувальну спрямованість, вимагає забезпечення громадського порядку, попередження та припинення правопорушень й інших антигромадських виявів. Усі дії правоохоронці здійснюють на підставі відповідних нормативних документів [408], а тому, на думку Ю. В. Оболенського, С. В. Кузнецова, Н. Л. Пономарьова та інших фахівців, принципи, способи і рекомендації стосовно несення патрульної служби слід розробляти на підставі правової теорії діяльності поліції [187; 240; 274; 280; 284; 342; 487].

Відповідно до положень Закону України «Про Національну поліцію», на працівників патрульної поліції покладено низку функцій, зокрема: цілодобове патрулювання території обслуговування з метою забезпечення належної охорони громадського порядку, громадської безпеки та контролю за дотриманням ПДР, забезпечення його безпеки; у разі необхідності здійснювати регулювання дорожнього руху; перше реагування на повідомлення про правопорушення; надання невідкладної допомоги; своєчасне реагування на повідомлення про вчинення правопорушень; надання невідкладної допомоги потерпілим від нещасних випадків, правопорушень, аварій, пожеж та інших надзвичайних ситуацій до прибуття на місце компетентних служб; самостійне виявлення правопорушень під час патрулювання; припинення правопорушень (кримінальних й адміністративних), для чого застосовують передбачені законодавством права і повноваження; затримання правопорушників та доставляння їх до підрозділів ОВС; охорона місця події; співпраця з іншими структурними підрозділами ОВС; спілкування та співпраця із суспільством; виконання інших повноважень, передбачених нормативно-правовими актами МВС України [403].

З огляду на специфіку службової діяльності, патрульні є першою лінією оборони суспільства в протистоянні протиправним явищам, вони перебувають в епіцентрі соціальних конфліктів і мають бути зорієнтовані на конструктивне їх вирішення. Працівники цього підрозділу першими опиняються на місці злочинів, а

отже, мають забезпечувати реалізацію принаймні початкових заходів на місці події, охороняючи сліди злочинів до приїзду вузькопрофільних фахівців (детективів, слідчих, експертів) [328; 387].

Американські вчені В. Леонард і Г. Мор визначають діяльність патрульної поліції як цілеспрямовану працю, розраховану на те, щоб шляхом відкритої та прихованої присутності в мобільній формі, урахувуючи зони й періоди інтенсивності злочинності, попереджати злочини, які готують, і запобігати вчиненню порушень правопорядку [552].

Дослідник Д. П. Калаянов [241] зазначає, що патрульна служба перебуває в центрі поліцейської діяльності. Учений зауважує, що функції патрульних нарядів у країнах Європейського Союзу здебільшого не обмежуються правоохоронною діяльністю лише на вулицях та в інших громадських місцях, а поширюються й на житловий сектор. Науковець поділяє думку європейських дослідників стосовно ролі патрульного, яка визначена насамперед його відповідальністю за підтримання публічного порядку, а вже потім – примусовим виконанням норм закону.

Аналіз наукової літератури та специфіки службової діяльності працівників патрульної поліції засвідчує, що відмінними рисами зазначеної діяльності є: соціальна і державна значущість; висока фізична, інтелектуальна й емоційна напруженість, високий темп і динаміка проходження служби; жорсткіша, порівняно з іншими професіями, регламентація та правове регулювання відносин між її учасниками; необхідність виконання обов'язків у різних кліматичних, погодних умовах, часових інтервалах тощо; високий ступінь співпраці в процесі діяльності; упорядкованість відносин по вертикалі та горизонталі; часта зміна одних видів дій на інші, що пов'язано з різною оперативною обстановкою [186; 187; 190; 342].

На думку Г. О. Литвинової [300], особливість професійної діяльності працівників патрульної поліції полягає в тому, що вони в стосунках з окремою особою представляють суспільство загалом, а захищаючи його інтереси, нерідко змушені в межах, установлених законом, удаватися до обмеження прав і свобод цієї особи. Водночас таке обмеження впливає винятково з визначення поваги до

прав і свобод інших осіб, додержання вимог моралі, громадського порядку, загального добробуту.

Службова діяльність працівників патрульної поліції передбачає постійні контакти та спілкування з різними верствами населення. Проте повсякчас доводиться протистояти найскладнішому в соціальному розрізі контингенту населення та «проблемним» особам (які перебувають під впливом алкоголю чи наркотичних речовин; емоційно збуджені; психічно хворі; діти). Таким особам притаманні наявність асоціальних настанов, некерованість, агресивність, прихований характер злочинної діяльності, протиборство і вороже ставлення до представників влади. У низці випадків службове спілкування є вимушеним, а часом – нав’язаним, воно відбувається в умовах розбіжності інтересів і незгоди сторін, дефіциту інформації та часу; за високого ступеня конфліктності. Налагодження комунікації під час контакту з таким контингентом громадян потребує сформованості в правоохоронців відповідних умінь [172; 248; 355; 358].

Особливості розвитку вмінь зі службового спілкування в майбутніх правоохоронців детально вивчав О. В. Мисечко [326]. Дослідник потлумачив термін «службове спілкування» як процес взаємозв’язку та взаємодії осіб, під час якого відбувається обмін інформацією та досвідом з метою виконання службових завдань, спрямований на досягнення певного результату, реалізацію поставленої мети. Основними формами та складовими службового спілкування є: повсякденне службове спілкування; службове спілкування в екстремальних умовах (в умовах оперативно-розшукової діяльності, передконфліктної та конфліктної ситуацій; під час ведення бою, спілкування із затриманими особами); специфічне спілкування (спілкування під час представницьких зустрічей, виступи у ЗМІ, спілкування телефоном, службове листування); невербальне службове спілкування (візуальний контакт, жести, міміка, пантоміміка).

На підґрунті здійснених досліджень науковець обґрунтував і розробив педагогічну технологію формування вмінь службового спілкування, яка передбачає утвердження соціальних настанов, розвиток комунікативних умінь та мислення курсантів і слухачів.

Науковці В. І. Пліско та Р. М. Радзієвський [383] з метою вдосконалення методики підготовки майбутніх правоохоронців до запобігання конфліктним ситуаціям за суб'єктивними ознаками розробили технологічну модель навчання. Вона передбачає три ключові напрями: профілактичні заходи, попереджувальні заходи та дії на випередження. Профілактичні заходи забезпечують постійне накопичення інформації щодо підозрюваних суб'єктів, їхніх типів, менталітету, місцевості, середовища, учинків, інтересів, патологій тощо. На підставі цих відомостей аналізують чинники виникнення конфліктних ситуацій. Акцентують на зовнішніх і внутрішніх ознаках середовища та суб'єкта, які можуть бути передумовою розвитку ситуації.

Навчання майбутніх правоохоронців за моделлю з використанням попереджувальних заходів передбачає одержання знань щодо стратегії власної поведінки відповідно до виявів суб'єктивно небезпечних ознак. Дослідники обґрунтовують, що навчання майбутніх правоохоронців буде ефективним за умови наявності бази розширеного інформаційного потоку в єдиній електронній мережі різних типових і нетипових класифікованих ознак, притаманних потенційно небезпечним суб'єктам у такій кореляції: поведінка – ознаки – варіанти дій [383].

З огляду на специфіку нашого дослідження, слід зауважити, що професійна готовність працівника патрульної поліції до здійснення службової діяльності безпосередньо залежить від розвитку комунікативних умінь, які в низці ситуацій сприяють ефективному виконанню службових завдань.

Грунтовне опрацювання статистичних даних щодо викликів, які надходять екіпажам патрульної поліції, засвідчує, що значна їх кількість припадає на вирішення сімейно-побутових конфліктів. Головним завданням поліцейських у разі виклику з приводу сімейної сварки є контроль ситуації та надання допомоги для її вирішення. Необхідно з'ясувати причину та привід, що призвели до виникнення конфліктної ситуації. Складність таких завдань полягає в тому, що сторони конфлікту перебувають у стані емоційного збудження. Високою є ймовірність того, що вони спрямують свою агресію проти представників закону.

На думку І. А. Каранкевича [243], втручаючись у сімейні конфлікти, працівники патрульної поліції мають дотримуватися певних правил, а саме: результати повинні бути прийнятними для обох сторін; слід мінімізувати можливість повторного виникнення конфліктної ситуації; втручання в конфлікт має ґрунтуватися винятково на правових підставах.

Різні аспекти проблеми вирішення конфліктних ситуацій у професійній діяльності правоохоронців висвітлено в низці праць учених [37; 130; 152; 170; 252], зокрема, дослідниця О. С. Климентьєва з'ясувала, що конфлікти спричинені об'єктивними та суб'єктивними факторами. Конструктивне їх вирішення – це багатоступеневий процес, який передбачає аналіз й оцінювання ситуації, вибір стратегії її розв'язання, формування плану дій, реалізацію та оцінювання його ефективності [252].

Проаналізувавши ситуації, що виникали під час службової діяльності працівників патрульної поліції, Г. І. Башлакова і С. А. Гайдук [47] об'єднали їх у чотири групи: 1) охорона публічного порядку і безпеки (зі зброєю та спецзасобами, у будь-який час доби, пору року та за різних погодних умов); 2) пошук і переслідування правопорушників, злочинців (подолання природних, штучних перешкод); 3) затримання (із застосуванням фізичної сили, спецзасобів, зброї; поверхнева перевірка); 4) супроводження, конвоювання.

Однією з особливостей професійної діяльності патрульної поліції є застосування поліцейських заходів для якісного виконання службових обов'язків. Термін «поліцейський захід» – трактують як дію або комплекс дій превентивного чи примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та який застосовують поліцейські відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень [408]. Превентивними заходами є: перевірка документів особи; опитування особи; поверхнева перевірка й огляд; зупинення транспортного засобу; вимога залишити місце, обмеження доступу до визначеної території; обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; проникнення до житла чи іншого володіння особи; перевірка дотримання вимог дозвільної системи ОВС; застосування технічних приладів і

технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки тощо; перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом; поліцейське піклування [408, с. 18]. Поліцейськими заходами примусу є: фізичний вплив (сила); застосування спеціальних засобів; застосування вогнепальної зброї [408, с. 26]. Фізичний вплив – застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників.

Спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу – це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (зокрема від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної або фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та використання службових тварин [408, с. 28].

Згідно з результатами дослідженнями С. В. Кузнєцова [283], працівники поліції лише в 1,5% випадків застосовували фізичну силу для примусу громадян до виконання законних вимог. Здебільшого правоохоронці натрапляли на ненасильницькі форми опору. Переважна більшість громадян (понад 90%), до яких застосовували фізичну силу, – це особи чоловічої статі, понад 30% із них перебували в стані алкогольного і (або) наркотичного сп'яніння.

Дослідження С. Меслох (С. Mesloh), М. Геніч (М. Henych), Р. Вульф (R. Wolf) (2008) [580] засвідчили, що в 99,9% ситуацій застосування фізичної сили опір долали протягом трьох фаз застосування заходів фізичного впливу (рис. 1.2). У 55,6% ситуацій опір припиняли одразу (у першій фазі); у другій фазі – ще в 29,3% випадків. Тобто після повторного застосування фізичної сили опір припинено в 84,9% ситуацій. На третю фазу припадає лише 15% епізодів.

За результатами досліджень О. І. Каранкевича [243], затримання правопорушників у 60% ситуацій здійснюють на вулиці. В інших випадках – це квартири, під'їзди, транспортні засоби, різноманітні службові приміщення.

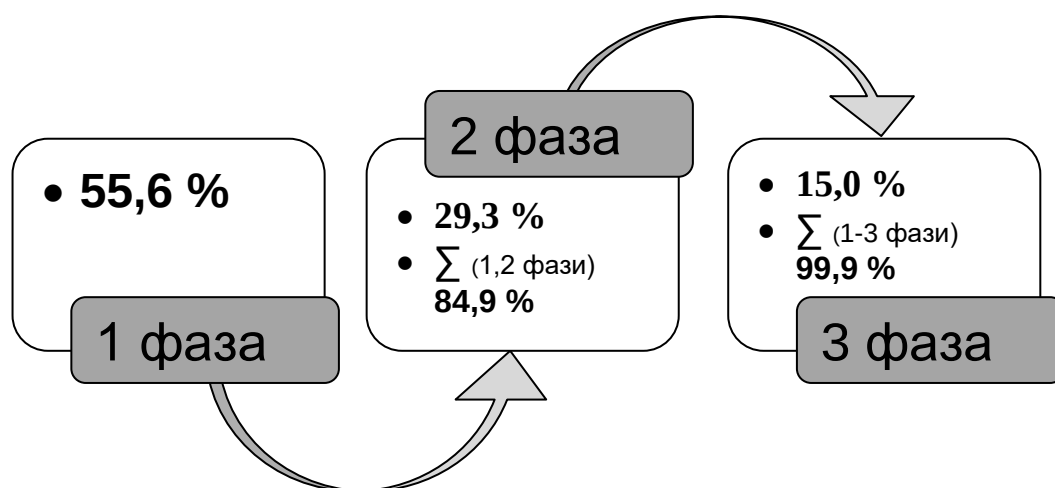

Рис. 1.2. Кількість ситуацій припинення правопорушниками супротиву у випадках один-, два-, триразового використання працівниками поліції фізичної сили (за С. Mesloh, М. Henych, R. Wolf, 2008), %

Аналізуючи заходи фізичного впливу, які застосовували працівники поліції під час затримання осіб, зазначений автор та інші фахівці [47; 243] визначили, що основними прийомами затримання є загини і важелі руки. У 60% затримання здійснювали два працівники. Під час затримання осіб спеціальні засоби (кайданки, ПР-73) застосовували в понад 40% випадків. Майже завжди затримання завершували поверхневою перевіркою правопорушників (понад 95%). У зв'язку із цим спеціалісти рекомендують під час практичних занять більше часу відводити на відпрацювання прийомів самозахисту в обмеженому просторі, конвоювання сходами, посадки та висадку з автомобіля [46; 243; 444]. Також учені [284] акцентують на необхідності проведення занять у форменому одязі (зокрема зимовому).

Аналіз ситуації професійної діяльності, у яких працівникам патрульної поліції доводилося використовувати або застосовувати вогнепальну зброю, засвідчує низький рівень їхньої професійної готовності. У випадках, коли відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» були правові підстави для приведення в готовність вогнепальної зброї, більшість осіб відчували страх щодо виконання таких дій. Під впливом резонансних ситуацій неправомірного

застосування вогнепальної зброї, унаслідок чого гинули цивільні особи [470], більшість патрульних намагається взагалі її не застосовувати. Частково це спричинено несформованістю в поліцейських умінь залучення вогнепальної зброї до вирішення ситуацій з явними правовими підставами щодо її застосування [502]. Така специфіка професійної діяльності підвищує вимоги до рівня фізичної, тактичної та вогневої підготовленості поліцейських [137; 303].

Аналізуючи матеріали службових розслідувань і повідомлень про надзвичайні події серед особового складу ОВС України, В. М. Монастирський встановив причини, що призводять до травматизму та загибелі особового складу, серед яких: низький рівень тактико-бойової готовності працівників ОВС до дій у нестандартних ситуаціях; недостатня сформованість індивідуально-тактичних і групово-тактичних навичок дій; недоліки тактико-спеціальної підготовленості працівників ОВС (низький рівень сформованості вмінь швидко та правильно оцінити обстановку, ужити адекватних заходів; недооцінювання злочинців, а саме характеру можливих дій з їх боку, чисельності, озброєння, оснащення; неадекватне реагування під час захоплення зненацька; відсутність контролю за рухами підозрюваного; послаблення пильності; неврахування статусу та психологічного стану затриманого або підозрюваного; нехтування правилами безпеки; уповільнені дії під час застосування табельної зброї, спеціальних засобів, прийомів рукопашного бою; психологічна невідповідність до дій у «несприятливих» і «невигідних» ситуаціях; надмірне домінування мотиву виконання завдань; агресивна й інша провокативна поведінка стосовно правопорушників або громадян; відсутність «настанови на виживання»; безпланові, неузгоджені дії тощо [331].

Результати досліджень низки вчених [74; 75; 82; 380; 381; 382; 541] доводять, що в більшості працівників правоохоронних органів у критичних ситуаціях спостерігається певний стереотип поведінки, який залежить від рівня їхньої професійної готовності. За наявності високого рівня готовності такий працівник у складних обставинах покладається, передусім, на себе, керується власними рішеннями, силами і засобами, які ґрунтуються на особистому

професійному досвіді. За низького рівня професійної готовності правоохоронця в таких випадках несформованим є правильне уявлення про власні обов'язки, обмеженим – досвід дій у складних умовах, виявляються невпевненість у собі, занепокоєність не з приводу того, які дії слід негайно виконати, а стосовно того, хто за це потім відповідатиме. Такі працівники відчують страх припуститися помилки, не здатні до самостійних дій [541].

Незмінною умовою ефективної службової діяльності працівників патрульної поліції є здатність правильно оцінити ситуацію, заздалегідь спрогнозувати дії потенційних і реальних правопорушників та протиставити їм гнучкі контрзаходи [382].

У науковій літературі з юридичної психології зазначено, що під час виконання завдань у складних умовах до 50% дій працівників поліції можуть бути помилковими. Наприклад, під час прийняття рішень, пов'язаних із підвищеним рівнем відповідальності, що потребує пошуку нестандартних шляхів виходу з напружених ситуацій, можливими є: розгубленість (24%), зниження рівня критичності мислення (11%), ослаблення координації і точності рухів (29,8%), уповільнення реакції (27%), зниження якості сприймання та стійкості уваги (8,9%), порушення логіки міркувань (18%) [11; 12].

За дослідженнями психологів [13], поведінка людини під впливом нетипових факторів визначається раптовою збудженістю, що виявляється в імпульсивності дій, порушенні й утраті навичок, гальмуванні чи навіть припиненні активності, що призводить до дезорганізації раціональної діяльності. Нетиповою ситуацією Г. Х. Яворська [541] вважає таке специфічне поєднання умов професійної діяльності, якому притаманні несподіваність, дефіцит часу й інформації для прийняття рішення, емоційне напруження, іноді загроза для життя, супроводжується ризиком, спричиняє зміну стереотипу діяльності, впливає на її результати та за браку спеціальної підготовки знижує її ефективність.

У службовій діяльності працівників патрульної поліції нетипові ситуації можуть виникати під час відбиття озброєного нападу; за непередбачуваних обставин на маршрутах патрулювання; у разі несправності техніки чи зброї в

момент її використання або застосування; під час загострення хронічних хвороб, спортивних травм, больового синдрому; за наявності латентного чи явного конфлікту в патрулі, екіпажі; у випадку негативних морально-психологічних і професійних деформацій особистості працівників; під час затримання та знешкодження озброєних й особливо небезпечних злочинців, припинення масових заворушень і групових порушень громадського порядку, охорони публічного порядку в умовах стихійних лих, техногенних катастроф; через конфліктність особистості працівника; унаслідок несформованості навичок і настанов для забезпечення фізичної та психологічної безпеки [541].

Специфіку поведінки правоохоронців у нетипових, екстремальних ситуаціях досліджували й інші вчені [121; 319; 380; 543; 582; 594]. За результатами досліджень професора В. І. Пліска [380], для ефективної діяльності в екстремальних умовах працівникам патрульної поліції необхідно формувати уміння усвідомлювати «образ ситуації». Це сприятиме значному скороченню часу на прийняття рішення щодо виконання захисних дій, адекватних ступеню загрози та відповідно якіснішому виконанню службових обов'язків під час патрулювання території обслуговування.

Грунтовний аналіз спеціальної літератури [57; 173; 206; 510] і практичної діяльності підрозділів патрульної поліції дає підстави констатувати, що для організації патрулювання характерним є розподіл території обслуговування на невеликі ділянки, кожна з яких розглядають як окрему територіальну одиницю. Кордони ділянок патрулювання визначають так, щоб кожна з них мала приблизно однакові умови та прямокутну конфігурацію. Перевагу надають квадрату – це забезпечує коротшу середню відстань між окремими пунктами та більше можливостей для зміни маршруту, якщо в цьому постає необхідність. Розподіл працівників за ділянками залежить від особливостей території патрулювання (щільності забудови, наявності важливих охоронюваних об'єктів, установ, розважальних закладів тощо) [510]. Сили та засоби групують так, щоб сконцентрувати їх у «місцях підвищеного ризику в найнебезпечніший час», мати можливість маневрувати ними, максимально використовувати екіпажі залежно від

обставин, наявності надзвичайної ситуації, одночасно створювати враження тотальної та постійної присутності поліції. Наряди, зазвичай, не патрулюють дільницю двічі за одним і тим самим маршрутом та графіком, щоб позбавити потенційного правопорушника можливості корегувати дії. Під час розподілу екіпажів враховують кількість подій і час, що витрачає патрульний на виїзд за викликом, і дій за місцем події.

Досліджуючи особливості організації професійної діяльності працівників патрульної поліції, Д. В. Петров [396] зазначає, що перед заступанням на зміну поліцейський повинен володіти оперативною обстановкою на території патрулювання. Керівникам підрозділів необхідно мати інформацію про особливості вулиць, парків, скверів, інтенсивність їх освітленості; про кількість, динаміку і структуру злочинності, правопорушень, учинених у громадських місцях, зокрема на вулицях. На підставі цих особливостей здійснюють раціональну розстановку автопатрулів, що позитивно позначиться на ефективності протидії «вуличній» злочинності.

Вивчаючи актуальні проблеми організації діяльності патрульної поліції, В. Р. Богоніс [57] зауважує, що під час службової діяльності патрульних постає низка проблем, що потребують вирішення на практиці, а саме: організація чіткої взаємодії з територіальними відділами поліції; реалізація службових повноважень поліцейських; досвід працівників патрульної поліції під час здійснення безпосередніх повноважень. Дослідник переконаний, що розв'язати окреслені проблеми можливо шляхом компетентного керівництва, завчасного відсторонення осіб, які не відповідають займаній посаді, та якісного професійного навчання кадрів. Дослідник акцентує на недосконалій нормативно-правовій базі та переконаний, що це є однією з головних причин, що заважають належному виконанню працівниками патрульної поліції своїх повноважень. На думку О. М. Соболева, важливим є комплексний підхід до вирішення зазначених питань [473].

Для ефективного виконання службових обов'язків, підтримання публічної безпеки та порядку підрозділи патрульної поліції використовують піший, кінний

(кавалерійська рота), велопатруль, автопатруль, мотопатруль [510]. Піше патрулювання хоча й обмежує масштаби діяльності нарядів, проте є досить ефективним, оскільки надає можливість встановлювати тісні контакти з населенням й уважніше слідкувати за важливими об'єктами. Його доцільно застосовувати в районах із високим рівнем злочинності, торговельних центрах, на вулицях, забудованих багатоквартирними будинками, парках, скверах тощо. Кінні патрулі зазвичай виставляють у паркових зонах або під час масових заходів в умовах значного скупчення людей (проведення демонстрацій, святкувань, масових спортивних заходів тощо). У теплу пору року використовують велопатруль.

Переважає більшість працівників патрульної поліції здійснює патрулювання в автопатрулі. Тривалість робочої зміни – понад дванадцять, інколи – шістнадцять годин. Це призводить до надмірної втоми. У науковій літературі поняття «втома» трактують як сукупність тимчасових змін у фізіологічному та психологічному стані людини, які з'являються внаслідок напруженої чи тривалої праці та призводять до погіршення її кількісних і якісних показників, нещасних випадків [316; 490].

Залежно від виду навантаження вчені [120; 490] виокремлюють чотири основні типи стомлення: розумове (під час інтелектуальної діяльності); емоційне (унаслідок виконання одноманітної роботи, сильних переживань); сенсорне (наприклад, стомленість зорового аналізатора під час стрільби або роботи на комп'ютері); фізичне (виникає внаслідок тривалої або досить інтенсивної м'язової роботи). Такий розподіл умовний, оскільки в більшості видів професійної діяльності наявні одночасно всі чотири типи стомлення. Стомлення ґрунтується на зниженні функціональних можливостей організму, його резервів [157]. Функціональні зміни в організмі під час втоми переважно локалізуються в тих ділянках організму, які зазнають найбільшого навантаження. Оскільки професійна діяльність працівників патрульної поліції пов'язана з постійним підтриманням уваги під час патрулювання, збереженням вимушеної пози, наявністю конфліктних ситуацій тощо, то втома, зазвичай, є загальною. Водночас залежно від специфіки службових завдань, які доводиться виконувати правоохоронцям,

можуть переважати конкретні види втоми. Дослідження доводять, що для стану стомлення притаманним є подовження середнього значення часу реакції, послаблюється точність визначення часових інтервалів; наявні як швидкі, імпульсивні реакції, так і надто загальмовані [471].

У більшості випадків лікарі констатують у працівників патрульної поліції постійну перевтому. Це, насамперед, пов'язано із графіком робочих змін (подвійні нічні зміни). Перевтома супроводжується хронічною гіпоксією (кисневою недостатністю), порушенням нервової діяльності. Виявами перевтоми є головний біль, підвищена стомлюваність, дратівливість, нервозність, порушення сну, а також такі захворювання, як вегето-судинна дистонія, артеріальна гіпертонія, виразкова хвороба, ішемічна хвороба серця, інші професійні захворювання [100; 119; 166; 490]. Утома і перевтома мають фізіологічні та психічні показники розвитку. Фізіологічними показниками розвитку втоми є підвищений артеріальний тиск, частота серцевих скорочень, систолічний і хвилинний об'єм крові, зміни в складі крові тощо [165; 595].

Психічними показниками розвитку втоми є: погіршення сприймання подразників, унаслідок чого працівник патрульної поліції окремі подразники зовсім не сприймає, а інші сприймає із запізненням; зниження здатності концентрувати увагу, свідомо регулювати її; посилення мимовільної уваги до побічних подразників, які відволікають від службової діяльності; погіршення запам'ятовування, ускладнене пригадування інформації, що знижує ефективність професійних знань; сповільнення процесів мислення, утрата їх гнучкості, широти, глибини та критичності; підвищення дратівливості, формування депресивних станів; порушення сенсомоторної координації, подовження часу реакцій на подразники; зміни частоти слуху, зору. У разі постійного впливу зазначених подразників на організм поліцейського спостерігається вияв хронічної втоми, що з плином часу може призвести до незворотних змін. Унаслідок хронічної втоми знижується емоційна стійкість працівника, що негативно позначається на ефективності службової діяльності [77; 84; 95; 96].

Вивчаючи проблеми професійної деформації, В. С. Медведєв [319] установив несприятливі умови діяльності, які впливають на емоційний стан працівників патрульної поліції. Учений виокремив найбільш значущі з них: агресивність комунікативного середовища на різних рівнях взаємодії (від конкретних людей, груп до суспільства загалом, як у відносинах із правопорушниками, так і з лояльними громадянами й навіть у колективі колег); надмірні фізичні та психічні навантаження; відповідальність за прийняті рішення, нерідко загроза життю і здоров'ю; низька соціальна захищеність працівника правоохоронної сфери і його сім'ї.

З метою обмеження впливу специфіки службової діяльності на організм працівника патрульної поліції слід акцентувати на посиленні ролі фізичної підготовки в системі професійного навчання поліцейських [71; 73; 83; 92; 97; 99]. Наукові дослідження в галузі фізичного виховання та спорту експериментально доводять позитивну кореляцію між розвитком фізичних якостей працівників й ефективністю їхньої професійної діяльності [39; 165; 558; 559]. Тобто підвищення рівня фізичної підготовленості працівників патрульної поліції має сприяти покращенню показників їхньої службової діяльності.

Детальний аналіз умов службової діяльності дає підстави констатувати, що важливе значення для підтримання високого рівня працездатності працівників патрульної поліції має «м'язовий корсет» [73; 83; 84; 99]. Службова діяльність патрульних передбачає проведення більшої частини робочої зміни сидячи або стоячи (під час охорони громадського порядку чи охорони місця події) та призводить до ослаблення м'язів, що утримують хребет у вертикальному положенні. Наслідком цього на тлі зниження рухової активності є загострення проблеми порушень хребта [39; 100]. Однак головна небезпека хвороб хребта полягає в тому, що спина не болить доти, доки не виникнуть дегенеративні зміни в міжхребцевих дисках (остеохондроз). Ці зміни гостро виявляються в працівників патрульної поліції старших вікових груп. Найефективнішою профілактикою зазначених явищ є розвиток м'язів спини, пресу, бокових м'язів тулуба, тобто формування «м'язового корсета». Тому під час занять із фізичної

підготовки необхідно виконувати вправи для розвитку сили та статичної витривалості цих м'язів. Експериментально доведено позитивний вплив вправ із гириями на розвиток зазначених груп м'язів [66; 100; 558-562].

У працях В. К. Бальсевича [39], Ю. А. Бородіна та Г. М. Арзютова [118], М. Ф. Гордон [157] визначено, що низька рухова активність призводить до різноманітних порушень функцій систем організму, обміну речовин, надлишкової ваги, що негативно позначається на стані здоров'я та спричиняє різні захворювання. Передусім страждає серцево-судинна система (атеросклероз, гіпертонічна, ішемічна хвороба тощо), порушується опорно-руховий апарат. Унаслідок цього виникає явище детренованості (погіршення перенесення функціональних навантажень). Понижена рухова активність несприятливо впливає на стан м'язової системи. М'язи стають в'ялими, м'язовий корсет не виконує своєї головної функції (хребет не утримується в нормальному положенні), що призводить до погіршення кровопостачання мозку та, як наслідок, зниження розумової та фізичної працездатності працівників патрульної поліції [68; 71; 79; 97].

Помітні також атрофічні зміни частини м'язових волокон, збільшується прошарок жирової тканини між ними. М'язова атрофія негативно позначається на пристосувальних механізмах кровообігу під час фізичного навантаження та стані здоров'я правоохоронців, їхній працездатності [208]. Утрачається стійкість і надійність координації рухів, знижується сила й витривалість м'язів. Повсякденна діяльність з обмеженою руховою активністю провокує набряки нижніх кінцівок, розтягненість венозних судин гомілки з подальшим розвитком варикозного розширення вен [100; 549].

Під час досліджень Л. Н. Нифтонової [346] було виявлено, що постійне обмеження рухової активності може призвести до порушення біохімічних реакцій, зниження функцій нервової системи, погіршення постачання кисню до серцевого м'яза та головного мозку, підвищення енергоємності роботи.

Діяльність працівників патрульної поліції, насамперед під час нічних патрулювань, вимагає тривалого збереження постійного робочого положення. Однак його тривале утримання (статичний режим) більше стомлює, ніж робота,

що супроводжується незначною руховою активністю. В умовах статичної роботи середньої складності відбувається порушення кореляції між легеневою вентиляцією та кровопостачанням легень унаслідок нерівномірного подиху і зниження рівня насичення крові киснем. Унаслідок цього в організмі розвивається явище кисневого голодування (гіпоксія), відбувається накопичення вуглекислоти [39; 66; 100; 118]. Учені виявили, що витрати нервово-м'язової енергії для збереження пози тим вищі, чим незручнішою є поза. У разі тривалого збереження однієї пози погіршується кровообіг, виникають застійні явища, знижується працездатність [119].

Отже, аналіз спеціальної літератури та особливостей службової діяльності працівників патрульної поліції засвідчив необхідність перегляду й удосконалення професійної підготовки поліцейських, розроблення системи підготовки, яка б урахувала специфіку діяльності саме працівників патрульної поліції та сприяла формуванню професійної готовності до ефективного виконання службових завдань.

1.4 Зв'язок між рівнем професійної підготовленості працівників патрульної поліції та результатами практичної діяльності

Специфіка службової діяльності підрозділів патрульної поліції висуває підвищені вимоги до професійної підготовленості працівників. Згідно з результатами досліджень науковців [13; 226; 450], ефективність діяльності, що пов'язана з постійними контактами з громадянами, здебільшого визначається не лише наявністю необхідних знань, умінь і навичок, а й сформованістю професійно важливих рис.

Сукупність зазначених вимог найчіткіше може бути представлена через професіограму. Професіограмою називають певну еталонну модель, тобто характеристику особистісних і фахових якостей, знань, навичок і умінь, необхідних для виконання типових професійних завдань [226]. Уся сукупність психологічних рис особистості, а також низка фізичних, антропометричних,

фізіологічних характеристик людини, що визначають успішність навчання та службової діяльності, дістала назву «професійно важливі якості» (далі – ПВЯ) суб'єкта діяльності. Конкретний перелік цих якостей для кожної діяльності специфічний, його визначають за результатами психологічного аналізу діяльності шляхом складання її професіограм і психограм [44; 573].

Науковець Н. Г. Іванова [226], вивчаючи вплив ПВЯ на ефективність професійної діяльності та якість підготовки майбутніх фахівців, акцентує на необхідності врахування специфіки діяльності з розвитку зазначених рис особи. На підставі аналізу сучасних досліджень сутності ПВЯ вчена виокремлює три підходи до їх трактування та пропонує такі визначення: 1) професійно важливі якості фахівця – це психофізіологічні, психологічні характеристики особистості, її здібності та здатності, що формуються, розвиваються в процесі професійної підготовки й діяльності та є основою їх успішності; 2) індивідуально-психологічні особливості й властивості фахівця; 3) уміння, здібності та властивості особистості, що формуються в процесі навчання. ПВЯ мають біологічне підґрунтя та є передумовою придатності до певного виду діяльності [226].

Особа, яка прагне присвятити себе правоохоронній діяльності, повинна чітко усвідомлювати високу відповідальність цієї нелегкої праці та відповідати необхідним вимогам [73; 308]. Результати наукових досліджень засвідчують, що діапазон вимог до працівника поліції настільки широкий, що донині немає єдиного підходу до їх класифікації. Науковці в галузі психології [12; 19; 44; 235] розподілили їх на три групи. Перша група ПВЯ має загальний характер і властива всім категоріям працівників поліції: уміння вести бесіду, діалог, обстоювати свою позицію; здатність швидко встановлювати контакти з різними людьми (комунікативна спрямованість); уміння здійснювати інформаційний пошук [547; 336].

Друга група ПВЯ є міжфаховою та спільною для окремих категорій фахівців (працівники патрульної, кримінальної поліції та слідства): здатність викликати прихильність людей, їхню довіру, обирати доцільну форму спілкування; професійна спостережливість і вольові риси; уміння

диференційовано оцінювати практичну інформацію, ефективність словесно-логічної пам'яті [19; 343; 479].

Третя група ПВЯ має конкретний характер, тому притаманна працівникам лише окремих служб. Учений В. І. Барко [44] та інші дослідники [130 13; 235] виокремлюють низку рис, необхідних для ефективної діяльності саме на посаді інспектора патрульної поліції: здатність приваблювати людей, викликати в них довіру; уміння в процесі спілкування виконувати професійні завдання; здатність спілкуватися мовою співрозмовника; уміння спілкуватися асертивно (безконфліктно й ефективно); здатність швидко налагодити психологічний контакт, обрати оптимальну форму спілкування залежно від емоційних станів, індивідуальних особливостей співрозмовника, групи людей та особливостей проблеми, яку слід розв'язати; схильність до співпраці; ввічливе, доброзичливе ставлення до людей, уміння слухати, здатність емоційно реагувати на почуття співрозмовника.

Аналізуючи психодіагностичну модель працівника патрульної служби МВС України, В. І. Барко [44] сформулював такі ПВЯ: наявність певного життєвого і професійного досвіду; інтерес до інших людей, їх переживань, здатність до емпатії; упевненість у собі, наполегливість, розкутість, здатність до протидії, прагнення до сильних вражень; фізичні риси; здатність до засвоєння знань і вмінь, навчальні здібності; схильність до суперництва та протидії обставинам; активна особистісна позиція, мотивація досягнення, швидкість прийняття рішень; контроль над агресивністю, вимогливість, соціальна спрямованість інтересів. Учений зазначає, що психодіагностична модель певною мірою враховує компенсаторний характер ПВЯ особистості, тобто недостатній рівень розвитку одних може бути компенсований підвищеним рівнем розвитку інших властивостей.

Заслуговують на увагу дослідження американського вченого А. Волмера, який ще 1936 р. сформулював перелік професійно значущих рис поліцейського, що необхідні для ефективного здійснення службової діяльності [594]. На думку дослідника, для виконання численних і часто не пов'язаних із протидією злочинності функцій необхідні такі якості особистості, як розум, такт, симпатія до людей, а

також знання федеральних і муніципальних законів, медико-правових аспектів збирання доказів, загальної психології, педагогіки та психіатрії, можливість надати першу допомогу, виконати науковий аналіз, уміти контролювати натовп тощо [594]. Із цього приводу Р. Д. Свон, М. Т. Чарльз зазначали, що неправильно вважати правоохоронну діяльність настільки простою, що її можуть здійснювати люди, не обтяжені освітою. Людина, яка виходить на вулицю та сподівається регулювати, керувати, контролювати поведінку інших людей, повинна бути озброєна не тільки вогнепальною зброєю і здатністю «механічно» реагувати на ситуацію. Поліцейський залучений до складної та важливої діяльності з керування людською поведінкою. Його інтелектуальний арсенал повинен бути не нижчим, ніж потенціал фізичної сили під час захисту [447; 517; 593].

Визначальною особливістю діяльності працівників патрульної поліції є постійне професійне спілкування з різними категоріями громадян. Це потребує знань із психології людини загалом і психологічних засад спілкування зокрема [136; 209; 286; 355; 536].

Здійснення психологічного впливу працівника патрульної поліції на особу під час виконання професійних завдань є однією з важливих складових успішності професійної комунікації. За дослідженнями Л. В. Герман [115], уміння здійснювати психологічний вплив передбачає не лише правильний підбір прийомів і методів, а й визначення цілей, завдань і змісту впливу в процесі безпосереднього спілкування. Дослідниця зауважує, що необхідні знання про закономірності засвоєння людиною інформації, особливості її сприймання в процесі спілкування, фактори, що позначаються на активізації процесу засвоєння інформації, перебіг мислення, вплив емоційних процесів на мисленнєву діяльність. Професійне спілкування працівників патрульної поліції здійснюють відповідно до законів спілкування, однак має певну специфіку, зумовлену особливостями службових завдань [115]. Специфіка полягає в тому, що спілкування правоохоронців з громадянами ускладнене ще й вимогою суворо дотримуватися процесуальних норм.

Вивчаючи суб'єктно-психічний базис комунікативних рис працівників поліції, О. Кукло [286] зазначає, що когнітивним підґрунтям їх має бути розуміння сутності соціально-психологічних механізмів взаємовпливу та порозуміння, що ґрунтується на відповідних знаннях і нормах, а також на вмінні адекватно й ефективно використовувати ці механізми. На думку дослідниці, брак інтелектуальних задатків, сприятливих для розвитку комунікативних здібностей, майже неможливо компенсувати. Тому важливим є якісний добір працівників патрульної поліції з достатнім рівнем інтелекту (IQ), на підґрунті якого можна формувати професійну компетентність, що стосується й комунікативної. Учена вважає, що важливими складовими комунікативної компетентності правоохоронців є: здатність викликати до себе прихильність і довіру; досконале володіння мовними засобами спілкування; уміння швидко встановлювати контакти з незнайомими людьми [286].

Недостатня розвиненість комунікативних рис, на думку Є. І. Гаркавцева, обмежує можливості особи щодо реалізації своїх професійних функцій, негативно позначається на ефективності та результативності її діяльності [149]. Важливе місце в системі комунікативних рис правоохоронців посідає толерантність, тобто неупереджене ставлення й оцінювання людей, їхніх вчинків, подій, явищ, які часто є неоднозначними і навіть суперечливими.

Поділяючи позицію зазначених фахівців, О. В. Павленко [359] виокремлює низку компонентів комунікативної підготовленості працівників поліції, а саме: а) лінгвістичні компоненти – говоріння, сприймання на слух, письмо, читання тощо; б) прагматичні компоненти – уміння кодувати і декодувати повідомлення за вербальними й невербальними каналами, знання й уміння вступити в мовленнєвий контакт у конкретних ситуаціях, тобто знати, як будувати діалог, дискусію, як можуть бути використані невербальні засоби (жести, міміка); в) соціокультурні компоненти (правила ввічливого спілкування, соціальних і культурних умовностей).

Залежно від сфери застосування В. В. Литвин [299, с. 88] визначає два основні різновиди комунікативних стратегій професійного спілкування – у професійному середовищі та в межах взаємодії з громадянами. Під час усного

спілкування з громадянами особа не лише чує, а й сприймає загальну культуру поліцейського (жести, міміку, манеру триматися тощо). Згідно з результатами досліджень Т. В. Гороховської [161], розвинена культура професійного мовлення поліцейських позначається на розв'язанні низки соціально-правових проблем, створює сприятливі умови для налагодження ефективних зв'язків із різними категоріями населення.

У довідкових джерелах поняття «мовлення» визначають як конкретне говоріння, яке відбувається в часі та має звукове оформлення або письмову форму [155]. Мовленню притаманні такі паравербальні характеристики: певний темп, тривалість, темброві особливості, ступінь гучності, артикуляційна виразність, його можна схарактеризувати з огляду на психологічний стан мовця, комунікативне завдання. Безсумнівно, основною функцією мовлення є комунікативна, зокрема С. Рубінштейн називає мовлення діяльністю спілкування [436, с. 382].

Крім вербального спілкування, працівникам патрульної поліції важливо оволодіти засобами невербальної комунікації: жестами, мімікою, поставою тощо. Невербальні засоби слугують разом із засобами мовного коду для створення, передавання та сприймання повідомлень. За ознаками невербального спілкування поліцейський може отримати інформацію про особу громадянина, його темперамент, емоційний стан, особистісні риси, соціальний статус; ставлення учасників комунікації до мовленнєвої ситуації; стосунки комунікантів тощо. Отже, невербальні засоби можуть сприяти або, навпаки, перешкоджати спілкуванню.

З огляду на особливості службової діяльності працівників патрульної поліції, професійна підготовка має бути спрямована на формування умінь професійного мовлення. Частково це відбувається під час опанування навчального предмета «Ефективна комунікація», а вдосконалення їх – завдяки вирішенню ситуаційних завдань під час відпрацювання сценаріїв, тобто в умовах моделювання ситуацій службової діяльності [115]. Таку думку поділяє й А. Дранко, акцентуючи на ефективнішому формуванні готовності майбутніх фахівців до професійного

спілкування та взаємодії під час моделювання комунікативних ситуацій в умовах освітнього процесу курсантів [198].

Успішна мовленнєва комунікація залежить також від розвиненості особистісних рис правоохоронця (сприймання, уяви, пам'яті, мислення, уваги тощо), здібностей до мовленнєво-комунікативної діяльності, рівня оволодіння мовленнєво-комунікативними навичками й уміннями [31; 162; 436; 478]. Науковому розв'язанню проблеми формування особистісних рис сприяли дослідження Б. Г. Ананьєва [10], Ю. Бабанського [30], І. Д. Беха [52], О. М. Леонтьєва [297], К. К. Платонова [378] та інших учених. Науковці зазначають, що риси особистості виявляються в органічному поєднанні її потреб, свідомості, знань, емоційно-вольової сфери та практичних дій, спрямованих на особистісне та професійне становлення.

Аналіз спеціальної літератури [5; 347; 465; 498; 553] дає змогу виокремити дві групи професій відповідно до ролі саме особистісних рис у здійсненні професійної діяльності:

1) професії, яким притаманна суб'єкт-об'єктна діяльність, у них домінують вузькоспеціалізовані знання, уміння, навички, а вплив особистісних рис на результат праці мінімальний; людина досягає професійної майстерності незалежно від сформованості особистості, її можна вважати професіоналом;

2) професії суб'єкт-суб'єктної діяльності, у яких особистісна сформованість є головною та неодмінною умовою успішного професійного становлення [253].

Професор Г. Х. Яворська [541] переконана, що професійний та особистісний розвиток можуть взаємно підпорядковуватися і посилювати один одного, і стверджує, що професійне середовище поступово декларує перелік вимог, яким повинна відповідати особистість, щоб її визнали професіоналом. На думку Н. Г. Ничкало [348], професіонал – це особистість, яка володіє нормами професії як у мотиваційному, так і в інструментальному аспектах, результативно й успішно, з високою продуктивністю здійснює свою трудову діяльність, вирізняється професійними перспективами, самостійно вибудовує сценарій свого професійного життя, прагне до саморозвитку та саморозкриття засобами професії,

протистоїть зовнішнім перешкодам, збагачує досвід професії оригінальним творчим внеском, сприяє підвищенню престижу професії в суспільстві та суспільного інтересу до неї.

На переконання науковців [6; 12; 44; 496; 538], професіоналом вважають працівника патрульної поліції, який під час виконання службових обов'язків діятиме зрозуміло для громадян, буде справедливим і твердим у своєму рішенні. Професійна діяльність патрульної поліції вимагає від працівника бездоганного поведіння в будь-якій, навіть найскладнішій, ситуації, достатнього знання правил і порядку виконання службових обов'язків. Громадяни прагнуть бачити в особі патрульного доброзичливого, привабливого, ввічливого і тактовного, гуманного й розумного, професійно грамотного, вимогливого та справедливого представника влади. Упевнений, акуратний і підтягнутий, фізично розвинутий працівник, який постійно контролює ситуацію в громадському місці та своєчасно втручається у випадки протиправного поведіння, зміцнює впевненість населення у захищеності, підвищує престиж Національної поліції України.

Дослідник Л. В. Ваврик [126], зазначає, що працівнику поліції, для успішного здійснення професійної діяльності, пов'язаної з підтриманням публічного порядку та безпеки, необхідне поєднання двох взаємопов'язаних складових, а саме: професійної навченості (знання, уміння та навички); психологічної підготовленості (наявність професійно важливих рис, психологічних і психофізіологічних характеристик), без яких він не спроможний ефективно застосовувати наявні знання на практиці, виконувати функціональні обов'язки.

Більшість дослідників [8; 11; 123; 159; 268; 285; 311; 428; 546] у структурі особистості правоохоронців визначають такі особистісні риси: мотивація професійної діяльності (настанова щодо надання допомоги людині, внутрішня потреба виконувати професійні обов'язки, сформованість системи ціннісних орієнтацій щодо професійної діяльності тощо); моральні риси (здатність співчувати іншій людині; доброзичливість; чуйність; безкорисливість; терпимість до різних нестандартних виявів поведінки людей, зовнішнього вигляду та способу їхнього мислення); волеві риси (сміливість, рішучість, цілеспрямованість,

емоційна стійкість, дисциплінованість, толерантність, тактовність); громадянська зрілість (передбачає розвинену правосвідомість – усвідомлення своїх прав, свобод, обов'язків, ставлення до закону, державної влади, охоплює знання, почуття, волю, уяву, сферу підсвідомого духовного досвіду особистості).

Учені [8; 158; 159; 263; 371; 428] акцентують на необхідності комплексного підходу до формування особистісних рис майбутніх правоохоронців, з огляду на особливості їхньої майбутньої професійної діяльності. Дослідник Д. О. Разуменко [428] зазначає, що методика навчання має сприяти самовихованню та саморозвитку особистісних якостей, до яких науковець додає відчуття, уявлення, асоціативність мислення, аналітичність мислення, творчість у діях, урівноваженість, оптимізм, самовладання, комунікативність, лідерство, колективізм, соціальну відповідальність, активність, самооцінку, емпатію.

Перспективним напрямом підвищення рівня професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції є ретельний добір кандидатів на службу [44; 141; 148; 254; 308; 320; 457; 478; 509; 533]. Науковець А. В. Медведєв [320] вважає, що якісно організований професійний психологічний добір є дієвим засобом скорочення термінів підготовки особового складу, обмеження відсіву професійно не придатних осіб і підвищення боєздатності підрозділів.

Вивчаючи психологічні особливості добору абітурієнтів, В. І. Барко стверджує, що ця система повинна передбачати діагностування рівня розвиненості загальних здібностей (інтелекту) і виявлення специфіки мотиваційної спрямованості особистості, її професійних інтересів [44, с. 137].

Дослідник Я. В. Фурман [513] переконаний, що для вступу на службу в поліцію осіб, які здатні якісно виконувати поставлені перед ними завдання, необхідним є поєднання таких факторів: гідна матеріальна мотивація працівника; сучасне технічне забезпечення трудової діяльності; належна морально-психологічна підготовленість кандидатів на службу; дотримання соціально-трудових відносин відповідно до вимог закону.

Поділяючи позицію науковців щодо важливості якісного добору кандидатів на службу в Національну поліцію України, І. С. Кравченко виокремлює низку принципів рекрутування й добору осіб: плановість, гласність, рівність, альтернативність, професіоналізація, економічність [276]. Науковець акцентує на необхідності комплексного дотримання цих принципів під час добору кандидатів до всіх органів і підрозділів МВС України, зокрема патрульної поліції.

Аналіз нормативних документів [394; 398; 408] дає підстави констатувати наявність низки вимог до кандидатів на службу в патрульну поліцію. Так, згідно зі ст. 49 Закону України «Про Національну поліцію», на службу в поліцію можуть бути прийняті громадяни України віком від 18-ти років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою [408].

Добір на службу в поліцію здійснюють у два етапи. Перший етап – інформаційно-реklamний, коли через засоби масової інформації та інші форми до населення доводять основні вимоги до кандидатів на службу в поліції. Другий етап – перевірка кандидатів на відповідність встановленим вимогам (професійна придатність). Професійною придатністю особи до певної діяльності в психології вважають сукупність психічних і психофізіологічних особливостей людини, необхідних та достатніх для досягнення суспільно прийнятної ефективності в певній професії. Професійна придатність формується в процесі навчання та подальшої професійної діяльності за наявності позитивної мотивації. Становлення професійної придатності передбачає значну кількість індивідуальних варіантів, у кожному з яких представлена властива йому психологічна структура, що виявляється в діяльності [1; 7; 491; 503; 529]. Професійна придатність означає наявність у людини певних здібностей, які, на думку Б. М. Теплова, по-перше, дають їй змогу успішно виконувати діяльність, по-друге, обумовлюють легкість і швидкість набуття нових знань і навичок, по-третє, відрізняють одну людину від іншої [491].

На думку В. Д. Шадрикова [529], здібності слід визначати як властивості функціональних систем, що реалізують певні психічні функції, мають індивідуальну

міру вираженості, що виявляється в успішності та своєрідності освоєння і реалізації цих психічних функцій. Оскільки психічний процес є часовою характеристикою функціонування відповідної системи, дослідник зводить здібності до здібностей мислення, сприймання, пам'яті тощо. Тому здібності є загальними та спеціальними. Загальні здібності науковці пов'язують із найзагальнішими умовами провідних форм людської діяльності. Спеціальні здібності виявляються під час здійснення окремих видів людської діяльності, про них може йтися у двох випадках: 1) коли необхідні для діяльності психічні властивості обумовлені природними психофізіологічними властивостями людини; 2) коли певної якості може бути досягнуто шляхом цілеспрямованого формування.

Останні дослідження психологів школи В. Д. Шадрикова обґрунтували виняткову роль загальних здібностей людини в досягненні успіху в різних видах професійної діяльності. Зокрема, доведено, що людина з розвинутими загальними здібностями може успішно адаптуватися до більшості видів діяльності, а в жорстких умовах зміни режиму й умов діяльності загальні здібності мають потенційну можливість перетворюватися на спеціальні професійні.

Чинні професіографічні матеріали, що нормативно регламентують професійну придатність до служби в підрозділах патрульної поліції, визначають психофізіологічні та психологічні обмеження [44], а саме: слабкий тип нервової системи; наявність високої невротизації та психопатизації особи; підвищена тривога і страх; емоційна неврівноваженість, імпульсивність, низька стресостійкість; низькі показники розподілу й концентрації уваги; домінування настанов на застосування фізичної та вербальної агресії; пристрасть до алкоголю чи наркотиків.

Фахівці-психологи [3; 12; 19; 44; 235] згрупували низку вимог, що ставить професія патрульного поліцейського до психологічної підготовленості осіб, серед них:

1) характеристика різних видів сприймання інформації у професійній діяльності (гострота і точність зорового та слухового сприймання; точність тактильних і рухових відчуттів; правильне сприймання статичних і рухомих об'єктів, рівновага тощо);

2) моторні (рухові) дії (сила, точність, швидкість, темп, ритм, координація рухів, швидкість реакцій);

3) інтелектуальна сфера (особливості уваги (стійкість, зосередженість чи розподіл, обсяг уваги, мимовільність); особливості пам'яті (короткочасна, тривала, оперативна, слухова, зорова, рухова); спостереження в професійній діяльності; мислення);

4) емоційно-вольові риси особистості (самовладання в умовах дії сильних, несподіваних подразників та в інших напружених ситуаціях; урівноваженість (рівний характер і настрої, спокій у спілкуванні з людьми, стриманість, зібраність); рішучість, упевненість у собі, здатність до ризику);

5) ділові риси (ініціативність, допитливість, енергійність, самостійність, організованість, дисциплінованість, відповідальність, принциповість, комунікативність, правильна самооцінка);

6) моральні риси особистості (справедливість, чесність, чуйність, турботливе й уважне ставлення до людей, доброзичливість, сумлінність).

На переконання психологів, найважливішою проблемою, яку необхідно розв'язати для успішного здійснення масового професійного добору кандидатів для роботи в підрозділах поліції чи навчання, є розроблення психологічної моделі оптимального працівника, визначення своєрідного еталону професіонала, який міг би успішно виконувати основні види діяльності в правоохоронній системі, успішно набувати нових професійних знань і вмінь.

Після процедури добору осіб призначають на відповідні посади та відправляють на проходження курсу первинної професійної підготовки поліцейських. Саме тут відбувається професійне становлення поліцейських. Відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики (далі – ОКХ), яка затверджена Державним стандартом професійно-технічної освіти (далі – ДСПТО) професії «Поліцейський» [185], після завершення навчання слухач повинен володіти знаннями з основ законодавства, застосування технічних приладів і технічних засобів, норм професійної етики, психічної саморегуляції, алгоритму надання первинної домедичної допомоги, ознак наркотичного сп'яніння, основ

цивільного захисту, особливостей несення служби, правил службового документування тощо. У межах службових повноважень майбутній працівник повинен уміти виконувати службові обов'язки, працювати з технічними засобами, приладами, спеціальними засобами; виконувати розшукові заходи; регулювати та контролювати дотримання правил дорожнього руху (далі ПДР); оформлювати ДТП тощо (додаток А).

У ДСПТО передбачено, що працівник патрульної поліції повинен уміти здійснювати: превентивну та профілактичну діяльність; своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події; провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймати рішення про застосування адміністративних стягнень, забезпечувати їх виконання тощо. До поліцейського висувають низку загальнопрофесійних вимог, згідно з якими він повинен: раціонально й ефективно організовувати надання поліцейських послуг; добросовісно та відповідально ставитися до виконання службових обов'язків; реалізовувати вимоги законодавства, що регламентує діяльність Національної поліції України; дотримуватися норм професійної етики та моралі, правил носіння однострою; знати і виконувати вимоги нормативних актів з охорони праці й навколишнього середовища; володіти навичками поведінки з вогнепальною зброєю та вміти застосовувати спеціальні засоби і фізичний вплив; підвищувати свій професійний рівень (додаток А).

У зв'язку з публічністю професійної діяльності патрульної поліції до професійно-теоретичної підготовленості працівників висувають підвищені вимоги. Це стосується, передусім, знань законодавчої бази правоохоронної діяльності, із психології поведінки тощо. Аналіз практики професійної діяльності працівників патрульної поліції засвідчує низький рівень їхньої теоретичної підготовленості. За даними засобів масової інформації, 35–40% скарг на працівників патрульної поліції стосуються порушення прав людини. Аналіз цих скарг та опитування інспекторів патрульної поліції дає підстави констатувати, що більшість із них надходила від громадян, які мали особисту неприязнь до правоохоронних органів. Решта звернень була пов'язана з низькою професійно-теоретичною підготовленістю працівників.

Специфіка службової діяльності працівників патрульної поліції ставить підвищені вимоги до вияву їх психічних властивостей і перебігу психічних процесів. На думку А. В. Чудика, для ефективного вирішення нестандартних ситуацій важливе значення мають нервово-психічна стійкість, високий рівень розвиненості психомоторних і фізичних якостей (швидкість сенсомоторних реакцій, спритність, координація рухів, загальна і спеціальна фізична витривалість, здатність до тривалого розумового та фізичного напруження, здатність швидко відновлювати сили після фізичних і психічних навантажень тощо) [524].

Під час виконання службових обов'язків важливим для працівників патрульної поліції є: значний обсяг уваги, здатність до її швидкого переключення, висока чутливість зорового та слухового аналізаторів. Саме ці якості обумовлюють швидкість виявлення загрози з боку правопорушника і забезпечують умови для прийняття працівником поліції правильного рішення [9; 430; 494].

Дослідниця Г. О. Литвинова [301], вивчаючи особливості функціонування емоційної сфери працівників патрульної служби, зауважує, що в умовах дефіциту часу для ефективного прийняття оптимального рішення необхідно володіти такими професійно важливими психофізіологічними якостями, як значний обсяг наочно-образної, зорової короткочасної і довгострокової пам'яті, високу точність запам'ятовування і точність відтворення. Дослідниця визначає чинники професійної діяльності, що негативно позначаються на емоційному стані працівників ОВС, серед яких: агресивність комунікативного середовища на різних рівнях взаємодії (від конкретних людей, груп до суспільства загалом; як у відносинах із правопорушниками, так і з лояльними громадянами та в колективі); надмірні фізичні та психічні навантаження; висока відповідальність за ухвалені рішення, загроза життю і здоров'ю працівника; низька соціальна захищеність працівника правоохоронної сфери та його сім'ї.

На відміну від Г. О. Литвинової, предмет дослідження Р. Т. Сімка [467] – особливості розвитку психомоторики працівників патрульної служби. Науковець стверджує, що важливими показниками готовності суб'єкта до ефективного вияву фізичних якостей в екстремальних умовах є емоційна стійкість, здатність до

опрацювання інформації, точність рухів, витривалість, спритність. Учений досліджує взаємозв'язок між індивідуально-типологічними особливостями нервової системи працівників та ефективністю їхньої професійної діяльності, встановлює, що посилення психоемоційного напруження патрульних призводить до зниження ефективності професійної діяльності насамперед в осіб зі слабкою нервовою системою. У таких суб'єктів вищим є рівень нейротизму та навіюваності, вони меншою мірою керуються в практичній діяльності власною думкою. На переконання Р. Т. Сімка, ефективність професійної діяльності працівників патрульної служби залежить від вияву не однієї властивості нервової системи, а їх сукупності, важливою є фізична підготовленість патрульних [467].

Огляд вітчизняних та іноземних літературних джерел дає підстави стверджувати, що фізичну підготовленість правоохоронців у світовій практиці вважають одним з основних критеріїв їхньої професійної придатності [33; 133; 196; 332; 390; 548; 551; 556; 557]. Фізична підготовка працівників поліції спрямована на розвиток основних фізичних якостей, формування професійних дій під час затримання осіб, які вчинили злочин або загрожують особистій безпеці; розвиток умінь і навичок самозахисту; формування сміливості, упевненості, ініціативності й винахідливості під час виконання службових обов'язків [18; 28; 343; 460].

Дослідник О. І. Каранкевич, провівши опитування працівників правоохоронних органів із різним досвідом професійної діяльності, обґрунтував значущість основних фізичних якостей під час затримання правопорушників. Науковець установив, що найбільшу питому вагу під час застосування прийомів фізичного впливу мають силові якості, меншу – швидкісні, витривалість і координаційні здібності [244; 575; 586].

За результатами досліджень С. В. Непомнящого [343], причиною вияву максимальної фізичної сили в працівника поліції в стислий проміжок часу були дії, пов'язані з переслідуванням правопорушників, їх затриманням і супроводженням. Найважливішими силовими якостями поліцейського вчені вважають здатність до швидко-силових виявів у рухах циклічного й ациклічного характеру, а також до розвитку «вибухової» сили. Рівень їх

розвиненості визначає ефективність рухових процесів під час контактів із супротивником, які пов'язані з виконанням прийомів обеззброєння та затримання.

Відповідно до результатів анкетування науково-педагогічного складу, яке провів В. Ведерніков, визначено пріоритетні фізичні та спеціальні риси правоохоронців. На думку респондентів, найбільш значущими фізичними якостями для працівників поліції є: силові, швидкісні риси, спеціальна витривалість і професійно-прикладні навички (прийоми самозахисту, використання спеціальних засобів, володіння зброєю) [133].

На переконання Ю. П. Сергієнка [456] та інших учених [183; 381; 455], під час затримання порушників, а також долаття перешкод, пов'язаних із переслідуванням злочинця, важливе значення має рівень розвиненості спритності. Спритні рухи, на думку науковця, сприяють виконанню складного динамічного завдання раціонально й ощадливо, що істотно скорочує час виконання всієї дії. Завдяки високому рівню розвиненості цієї риси працівник добре орієнтується в просторі та часі, здатен швидко перебудовувати рухові дії відповідно до обставин, що виникають [550].

В умовах протистояння агресивно налаштованим правопорушникам важливого значення набуває розвиненість у працівників патрульної поліції основних фізичних якостей і сформованість умінь і навичок застосування заходів фізичного примусу [15; 214; 332; 345; 371; 524]. Високої фізичної підготовленості вимагають дії, пов'язані з переслідуванням і затриманням правопорушників [61; 65; 80; 83; 103].

Дослідження фахівців у галузі фізичного виховання та спорту проводили в напрямі вдосконалення професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх правоохоронців [16; 165; 166; 197; 590]. На думку І. Баїшева, фізичну підготовку майбутніх правоохоронців слід вивчати як важливу педагогічну проблему, розв'язання якої можливе за умов відповідного педагогічного супроводу. Метою фізичної підготовки є формування в курсантів і слухачів професійної готовності, професійного саморозвитку та самореалізації [33].

Поділяючи позицію зазначених фахівців стосовно організації фізичної підготовки поліцейських, С. М. Балабан [35] акцентує на підвищенні рівня

професіоналізму працівників поліції шляхом посилення ролі спеціальної фізичної підготовки. На думку дослідника, цього можливо досягти шляхом упровадження «професійного стандарту діяльності поліції», що передбачає комплекс змодельованих алгоритмів дій поліцейського в типових й екстремальних ситуаціях. Важливим є використання в освітньому процесі поліцейських системи комплексної професійно-прикладної фізичної підготовки, яка відповідатиме специфіці професійної діяльності й передбачатиме поєднання загальнотеоретичної та спеціально орієнтованої фізичної підготовки; розроблення і затвердження обов'язкових програм фізичної підготовки для працівників поліції з урахуванням займаної посади, у яких автор рекомендує провести градацію на теоретичний курс навчання, загальну фізичну та спеціальну фізичну підготовки.

Інші погляди на фізичну підготовленість правоохоронців обстоюють канадські науковці [577]. На підставі аналізу особливостей професійної діяльності працівників поліції вчені доходять висновку, що в усіх поліцейських підрозділах рівень та інтенсивність фізичних навантажень приблизно однакові й істотно не змінюються з часом [591]. Фахівці переконані, що 80–90% поліцейської діяльності не вимагає від працівників підвищеного рівня фізичної підготовленості [577; 592]. Однак такі висновки слід виважено враховувати під час удосконалення системи професійної підготовки працівників патрульної поліції України. Це пов'язано не лише з відмінностями нормативно-правової бази, а й зі ставленням громадян до працівників поліції, криміногенною обстановкою в країні.

Високий рівень злочинності, наявність значної кількості нелегальної вогнепальної зброї, що надходить зі східних регіонів України, де тривають бойові дії, призводять до постійної ймовірності виникнення ситуацій, небезпечних для життя та здоров'я працівників патрульної поліції. Такі умови професійної діяльності вимагають від працівників високого рівня тактичної підготовленості, яку вважають однією з основних складових професійної готовності до ефективного здійснення службової діяльності. Учені [306; 528; 582] переконані, що в процесі занять з тактичної підготовки слід навчати працівників патрульної поліції вчасно визначати результат, який заплановано отримати під час рухової

діяльності, і проектувати рухове завдання; формувати вміння приймати ефективні рішення щодо способів виконання певної рухової дії, моменту початку рухової дії; дострокового її завершення, якщо постає така необхідність.

Непоодинокими є ситуації службової діяльності, у яких працівникам патрульної поліції у випадках, передбачених чинним законодавством, доводиться використовувати чи застосовувати вогнепальну зброю [408], що висуває підвищені вимоги до вогневої підготовленості патрульних.

Упровадження нового курсу стрільб [397], у якому стрілецькі вправи переважно прикладної спрямованості, є вагомим зрушенням у вогневій підготовці поліцейських. Попри це, у працівників патрульної поліції не цілком формуються вміння та навички ситуативного застосування зброї. Частково це пов'язано з недостатнім моделюванням на заняттях практичних ситуацій, які ґрунтувалися б на реальних подіях і передбачали застосування (використання) слухачами (працівниками) вогнепальної зброї, а також браком спеціально розроблених ситуаційних завдань, спрямованих на ефективніше засвоєння знань і формування необхідних рухових умінь і навичок. Тобто важливим напрямом підвищення вогневої підготовленості працівників патрульної поліції є впровадження вправ і методик навчання з практичної стрільби [501]. Основне завдання вправ практичної (тактичної) стрільби – створити атмосферу психологічного напруження та підвищеної особистої відповідальності за кожен виконаний постріл.

Згідно з результатами досліджень учених [145], під час підготовки майбутніх працівників патрульної поліції доцільно запозичити початкові основи поведінки зі зброєю з рекомендацій щодо підготовки спортсменів-стрілків. На думку фахівців, слід перейняти: культуру поведінки зі зброєю; вивчення способів утримання зброї; прицілювання та роботу зі спуском; обрання стійки для ведення вогню; вибір точки прицілювання.

Наявні методики навчання не забезпечують належного засвоєння курсантами та слухачами практичних знань щодо прийняття рішення про застосування вогнепальної зброї в різних ситуаціях. Опитування працівників патрульної поліції доводить, що в реальних умовах виникають небажання та страх застосовувати

вогнепальну зброю навіть у випадках, коли для цього є правові підстави. Серед причин М. О. Сибірко [461] виокремлює: психологічну невідповідність до застосування зброї; відсутність можливості цілком контролювати межі вражаючої дії вогнепальної зброї та передбачити наслідки її дії; несформованість умінь швидко і правильно оцінити ситуацію, що склалася; брак достатнього досвіду застосування зброї в складних ситуаціях тощо. Дослідник переконаний, що слід приділяти посилену увагу правовій підготовці для миттєвого оцінювання ситуації та прийняття рішення щодо застосування зброї; психологічній підготовці для формування психологічної стійкості та здатності виконати постріл на ураження; техніці швидкого й точного враження цілей на дистанції від одного до десяти метрів.

Для вдосконалення освітнього процесу з вогневої підготовки поліцейських розроблено комплекси спеціальних фізичних і стрілецьких вправ, які за змістом максимально наближені до умов реальних ситуацій, потребують від працівників поліції застосування вогнепальної зброї, підручних засобів, прийомів фізичного впливу на правопорушника [397].

Отже, аналіз сучасних наукових досліджень дає підстави констатувати наявність суперечностей між вимогами, які ставлять до професійної підготовленості працівників патрульної поліції, і реаліями сьогодення. Такі вимоги можна умовно згрупувати в п'ять блоків.

Перший блок стосується загальнопрофесійної та професійно-теоретичної підготовленості (сукупність знань, які слід постійно оновлювати та поповнювати відповідно до змін законодавчої бази, досягнень науки, розвитку інформаційних ресурсів тощо). Другий блок передбачає розвиток сукупності рис, що становлять психологічну підготовленість працівників до службової діяльності. Третій – фізична підготовленість працівників патрульної поліції. Четвертий блок становить тактична підготовленість поліцейських (сукупність умінь і навичок, що забезпечують особисту безпеку під час виконання службових обов'язків). П'ятий блок – вимоги до вогневої підготовленості працівників патрульної поліції.

Розв'язання окреслених проблем вимагає обґрунтування та розроблення системи поетапної професійної підготовки, яка враховуватиме специфіку службової діяльності саме працівників патрульної поліції та буде спрямованою на формування професійної готовності до ефективного здійснення службової діяльності.

Висновки до розділу 1

У розділі проаналізовано сучасні підходи до організації професійної підготовки майбутніх працівників поліції, відповідно до яких формування професійної готовності до ефективного виконання службової діяльності досягають на підставі безперервного функціонування системи професійного навчання поліцейських. Вивчення наукової літератури з окресленої проблематики засвідчує, що система професійного навчання майбутніх працівників патрульної поліції розвивається під впливом провідних світових тенденцій, соціально-економічних, суспільно-політичних і реформаційних змін правоохоронної системи в Україні. Нова концепція діяльності Національної поліції, розширення функціональних обов'язків працівників патрульної поліції підвищили вимоги до рівня підготовленості правоохоронців й актуалізували проблему формування професійної готовності до ефективного здійснення службової діяльності.

Дослідження вітчизняних й іноземних наукових праць з питань професійної освіти дає змогу стверджувати, що однією з основних умов якісної професійної підготовки майбутніх фахівців є практична спрямованість освітнього процесу. Ґрунтовний аналіз проблем, що виникали під час службової діяльності працівників патрульної поліції, і стану професійної готовності поліцейських засвідчує наявність недоліків у чинній системі професійного навчання, унаслідок чого вона є недостатньо продуктивною і не сприяє формуванню професійної готовності.

Встановлено, що системі професійної підготовки працівників патрульної поліції зарубіжних країн притаманна низка спільних принципів і підходів, серед яких: раціональність, конкретність навчання; активність і професійна спрямованість підготовки працівників поліції, що досягають шляхом використання активних методів навчання, відтворення на заняттях ситуацій, що виникають у поліцейській діяльності, проведення виїзних занять безпосередньо в органах і підрозділах поліції; застосування в освітньому процесі передових наукових теорій, власних науково-практичних досліджень та практичного досвіду роботи в поліції інструкторів і викладачів; практична спрямованість навчання; постійний «зворотний зв'язок» між освітнім процесом і практикою. Удосконалення освітнього процесу відбувається

завдяки впровадженню результатів наукових досліджень і моделювання найпоширеніших ситуацій службової діяльності на практичних заняттях.

З'ясовано, що службова діяльність патрульної поліції ставить підвищені вимоги до рівня професійно-теоретичної, психологічної, фізичної, тактичної, вогневої підготовленості працівників; розвитку професійно важливих рис; сформованості умінь і навичок застосування поліцейських заходів.

Аналіз досліджень у галузі професійної педагогіки, загальної та юридичної психології, фізичного виховання і спорту дає підстави стверджувати, що питання вдосконалення професійної підготовки фахівців різних структурних підрозділів Національної поліції України активно досліджували науковці та практики. Вагомі теоретичні та практичні напрацювання є підґрунтям для окреслення різноманітних шляхів розв'язання означеної проблеми в різних її аспектах. З огляду на реформаційні зміни, питання формування професійної готовності працівників патрульної поліції лишається актуальним.

Отже, ґрунтовний аналіз сучасних наукових праць, які висвітлюють проблеми професійного навчання майбутніх правоохоронців, зарубіжний та вітчизняний досвід підготовки поліцейських і вивчення особливостей службової діяльності патрульної поліції дає підстави окреслити низку невирішених питань, серед яких: ключові напрями вдосконалення освітнього процесу майбутніх працівників патрульної поліції; формування моделей підготовленості патрульних поліцейських за видами підготовок, інтеграційної моделі професійної готовності працівників патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності; визначення педагогічних умов, принципів і методів професійної підготовки. Постає необхідність обґрунтувати та розробити систему поетапної професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції, спрямовану на формування професійної готовності до ефективного здійснення службової діяльності.

Основні результати розділу опубліковано в наукових працях автора [61; 74; 81; 84–87; 96; 97; 99–101; 109; 112; 113].

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ДО ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У розділі розглянуто базові поняття дослідження, подано методологічні підходи до професійного навчання майбутніх поліцейських, висвітлено зміст і закономірності професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції відповідно до чинних нормативних документів; окреслено вимоги до основних видів підготовок у системі професійного навчання. Розроблено й обґрунтовано інтеграційну модель професійної готовності працівника патрульної поліції.

2.1 Базові поняття дослідження в сучасних наукових працях

Вивчення теоретико-методичних основ професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції вимагає ґрунтовного аналізу таких понять: «професійна підготовка», «професійна підготовленість», «діяльність», «готовність», «професійна готовність», «компетентність», «модель». Джерельною базою є довідникові видання, праці відомих філософів і педагогів: П. К. Анохіна [14], І. В. Блауберга [56], С. У. Гончаренка [155], Р. С. Гуревича [176], М. Б. Євтуха [205], Л. В. Коваль [256], Н. Кузьміної [285], А. О. Лігоцького [302], П. В. Макаренка [310], Н. Г. Ничкало [348], М. О. Носка [353], В. І. Пліска [380], Л. М. Романишиної [435], В. М. Садовського [443], П. І. Сікорського [466], С. О. Сисоєвої [464], О. І. Федоренко [506] та ін.

У сучасній педагогічній науці розроблено значну кількість різноманітних теорій, концепцій, педагогічних технологій, які, на жаль, недостатньо впроваджені в освітній процес [256; 259; 176; 464; 442]. Підготовка майбутнього працівника патрульної поліції буде ефективною за умови застосування науково обґрунтованої системи професійного навчання.

Термін «професійна підготовка» в довідникових джерелах здебільшого тлумачать як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, професійного досвіду, норм поведінки, що забезпечують можливість успішної праці за обраною професією [486]; процес повідомлення учням відповідних знань й умінь [539]; процес формування спеціаліста для одної з галузей трудової діяльності, пов'язаної з оволодінням певним родом занять, професії [485]; здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю [393].

У наукових роботах учені професійну підготовку розглядають як систему взаємопов'язаних компонентів [186; 256; 270; 271]. Наприклад, О. О. Абдулліна визначає її як цілісну систему, що об'єднує порівняно самостійні, але взаємопов'язані та взаємозумовлені підсистеми: суспільно-політичну, спеціально-наукову, психолого-педагогічну й загальнокультурну [1].

Ураховуючи особливості професійної підготовки працівників правоохоронних органів, апелюємо до праць М. І. Ануфрієва [19], В. Г. Андросюка [11-13], О. М. Бандурка [41], Н. Г. Іванової [227], О. А. Моргунова [332], В. І. Пліска [382], В. В. Сокурєнка [475], Г. Х. Яворської [541], С. Х. Яворського [543] та ін. Дослідниця Н. Г. Іванова професійну підготовку правоохоронців тлумачить як організований, цілеспрямований процес набуття ними професійної компетентності, формування мотивації до діяльності, професійно важливих рис, психологічних характеристик, які відповідали б вимогам правоохоронної діяльності та забезпечували її успішне виконання [227].

У Положенні з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України від 13 квітня 2012 р. № 318 [399], термін «професійна підготовка» визначено як організований, безперервний і цілеспрямований процес з оволодіння знаннями, спеціальними вміннями та навичками, необхідними для успішного виконання оперативно-службових завдань.

Аналіз різних підходів науковців, власне бачення проблеми професійної підготовки дають підстави трактувати професійну підготовку працівників патрульної поліції як цілеспрямований і системний процес набуття слухачами

загальнопрофесійних, професійно-теоретичних знань, формування професійно-практичних умінь і навичок, розвиток сукупності психологічних та фізичних якостей працівників, визначених специфікою правоохоронної діяльності, подальше їх оновлення й удосконалення в процесі службової діяльності.

В умовах реформування правоохоронних органів видано низку наказів, що регламентують професійну підготовку працівників Національної поліції України [397; 402; 411]. У наказі МВС України від 26 січня 2016 р. № 50 «Про затвердження положення з організації службової підготовки працівників Національної поліції України» введено поняття «службова підготовка», яку розглядають як систему заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь і навичок працівника поліції з урахуванням специфіки та профілю їхньої службової діяльності [402]. Тобто мета професійної підготовки – формування професійної готовності працівника поліції до ефективного виконання службової діяльності. У спеціальній літературі [478; 512] термін «формування» потлумачено як процес надання певної форми, завершеності процесу становлення особистості, досягнення нею рівня зрілості та стабільності. На думку О. М. Степанова, формування є процесом становлення людини як соціальної істоти під впливом соціальних, економічних, ідеологічних, психологічних, педагогічних факторів у процесі діяльності [478]. Водночас діяльність у науковій літературі визначено як специфічний вид активності людини, спрямований на позитивне і творче перетворення навколишнього світу, зокрема себе й умов свого існування, або як спрямована активність, що реалізує потреби суб'єкта [278].

Розробленню загальної теорії діяльності присвятили свої дослідження чимало видатних учених. Значний внесок зробили К. Г. Абульханова-Славська [1], Б. Г. Ананьєв [10], Л. С. Виготський [144], О. М. Леонтьєв [297], С. Л. Рубінштейн [436] та ін. Їх дослідження ґрунтувалися на тому, що людина – діяльна істота, і саме в діяльності та її результатах відображаються навколишній світ і свідомість людини.

Згідно з дослідженнями О. М. Леонтьєва [297], діяльність – це основна форма вияву активності людини, її соціального призначення. Науковець зазначає,

що, попри певну своєрідність, діяльність людини становить систему, яка є складовою системи відносин у суспільстві, за своїм змістом залежить від місця людини в суспільстві, умов, у які вона потрапляє. На думку О. М. Леонтьєва, діяльність – це внутрішня (психічна) і зовнішня (фізична) активність людини, що регулюється усвідомлюваною метою. Аналіз психологічної структури діяльності зазвичай здійснюють, послуговуючись мотиваційним та операційним підходами. Мотиваційний підхід до аналізу діяльності передбачає виокремлення таких складових діяльності, як потреба, мета і мотив [297]. Першопричиною діяльності є потреба – неусвідомлюваний стан організму, який ще не має конкретного предметного вираження. Вона виникає як своєрідний сигнал про те, що для нормальної життєдіяльності чогось бракує. Людина переживає певний дискомфорт. Усвідомлення цього стану зумовлює виникнення мети. Мета (ціль) – ідеальний образ об'єкта, який у свідомості задовольняє потребу, що виникла. Тобто мета є тим, чого в певний момент немає, що буде досягнуто в майбутньому за допомогою певної дії. Іноді потреба одразу спрямовує людину до діяльності, тобто породжує мотив – те, що спонукає до діяльності й надає їй специфічних рис у виборі засобів і способів досягнення мети. Мотивами можуть бути потреби, інтереси, емоції, переконання й ідеали [225].

За операційного підходу діяльність вивчають, ґрунтуючись на її моторних компонентах. Мета, на досягнення якої спрямована діяльність, є переважно віддаленою. Тому досягнення її передбачає послідовне виконання людиною часткових завдань, які постають перед нею під час прямування до цієї мети [478].

Будь-який порівняно завершений елемент діяльності, спрямований на досягнення певної проміжної мети й підпорядкований загальному мотиву діяльності, називають дією. Дія є моторною функцією живого організму. Будь-яка конкретна діяльність є сукупністю дій. Кожна дія передбачає систему рухів, тобто операцій, підпорядкованих завданню, яке виконують у конкретних умовах. Серед значної кількості людських дій найпоширенішими є предметі дії, що спрямовані на зміну стану чи властивостей предмета [1].

Аналіз праць провідних учених [1; 14; 50; 52; 297; 347; 380] засвідчує, що формування готовності передуює будь-якому виду діяльності. Оскільки професійна підготовленість є головним критерієм готовності майбутніх працівників, слід окреслити зміст цього поняття. За даними О. М. Леонтьєва [297], підготовка є засобом формування готовності до діяльності; готовність є результатом і показником якості підготовки, її реалізують і перевіряють у діяльності, а діяльність є метою підготовки і, водночас, виконує функції її регулювання та корекції.

На думку С. Х. Яворського, професійна підготовленість визначається сумою певних знань, умінь і навичок, набутих у процесі спеціалізованого навчання, що необхідні для досягнення належного результату професійної діяльності [543]. Тобто підготовленість до певного виду діяльності можна розглядати як наявність у людини особистісних рис, теоретичних знань, практичних умінь і навичок, що надають можливість будь-коли успішно виконувати поставлені завдання. Водночас підготовленість до діяльності ще не означає готовність у певний момент виконати ці дії. Її результативність також залежить від внутрішньої зібраності та вольової налаштованості.

У контексті специфіки нашої роботи слід детальніше проаналізувати дослідження деяких науковців з метою визначення готовності саме працівників патрульної поліції до ефективного здійснення службової діяльності.

Категорію «готовність» теорія діяльності розглядає, з одного боку, як результат процесу підготовки, з другого – як настанову [297]. Словник із психології визначає готовність як «стан підготовленості, в якому організм налаштований на дію чи реакцію» [155].

Проблема формування готовності особи до діяльності здавна вирізняється підвищеною увагою з боку науковців [10; 14; 389; 503]. Різні її аспекти відображено в працях таких учених, як: О. В. Барабанщиков [43], В. І. Барко [44], О. В. Бикова [53], М. І. Дяченко [202], С. О. Кубіцький [281], О. А. Левинець [294], М. Г. Логачов [303], О. О. Назаров [339], К. К. Платонов [378], І. В. Платонов [377], В. І. Пліско [381], Ж. Ю. Половникова [386], С. Х. Яворський [543] та ін. У своїх доробках вони розглядають загальні питання підвищення

готовності фахівців до різних видів діяльності [38; 43; 44; 158; 376; 379; 506; 529]. Сутність такої готовності вчені вбачають у наявності в особі теоретичних знань та практичних умінь і навичок відповідно до специфіки діяльності [199; 222; 296; 304; 386; 389]. Також науковці пропонують виокремлювати різні компоненти готовності. Дослідник О. О. Назаров [339] виокремлює такі складові готовності особи до діяльності: образ структури дії; загальний психофізіологічний стан; психологічна спрямованість особистості. Науковець зауважує, що всі акти або дії закодовані в мозку фахівця та можуть бути визначені як образи чи інформаційні моделі дій. Під час виникнення певної ситуації актуалізується модель відповіді, а загальний психофізіологічний стан забезпечує швидкість актуалізації необхідної професійної дії.

У широкому значенні поняття «готовність» означає згоду, схильність, бажання зробити що-небудь. Із філософської позиції її тлумачать як настанову (О. Г. Асмолов [26], Ш. А. Надірашвілі [337], Д. М. Узнадзе [503]), наявність здібностей (Б. Г. Ананьєв [10], С. Л. Рубінштейн [436]), якість особистості (Н. Д. Левітов [295], К. К. Платонов [378]), складне особистісне утворення (М. І. Дьяченко, Л. А. Кандилович [202]).

Аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури засвідчив, що в сучасній науці поняття готовності досліджували на двох рівнях: 1) функціональному, за якого до розгляду готовності вивчають шляхи розвитку окремих психічних функцій людини, які вважають найважливішими для досягнення високих результатів у певному виді діяльності (О. Г. Асмолов [26], Т. В. Іванова [222], Є. П. Ільїн [225], Ш. А. Надірашвілі [337], К. К. Платонов [378], Д. М. Узнадзе [503]); 2) особистісному, який трактує готовність як складне особистісне утворення, багатопланову структуру рис, властивостей і станів, що у своїй сукупності дають змогу конкретному суб'єктові успішно здійснювати діяльність (К. О. Альбуханова-Славська [1], Б. Г. Ананьєв [10], Л. С. Виготський [144], М. І. Дьяченко та Л. О. Кандилович [202], О. М. Леонтьєв [297], С. Л. Рубінштейн [436]).

Вивчення проблеми готовності на теоретичному рівні пов'язане з розумінням готовності саме як настанови. Згідно з позицією Д. М. Узнадзе, готовність є такою ознакою настанови, яка виявляється в усіх випадках поведінкової активності суб'єкта [503]. Готовність охоплює не лише різні усвідомлені та неусвідомлені настанови на певні форми реагування, а й способи діяльності, оцінювання своїх можливостей у їх співвідношенні з прогнозованими труднощами та необхідністю досягнення певного результату.

У психологічній літературі описано низку дослідів, які підтверджують ефект настанови у вигляді особливих підсвідомих психічних станів, що позначаються на змісті й перебігу свідомих процесів [278]. Феномен настанови, за Д. М. Узнадзе, належить до сфери підсвідомого, визначаючи її як готовність діяти в певний спосіб у ситуації, що склалася [503].

У дослідженнях науковців готовність постає у двох формах: короткочасна (обумовлена перебігом психічних станів у певних ситуаціях) і довготривала (детермінує типові форми поведінки завдяки психічним утворенням особистісного рівня).

Науковці М. І. Дьяченко і Л. О. Кандилович визначають готовність як цілеспрямований вияв особистості [202]. Це психологічне явище вчені розглядають з двох позицій: як психічний стан (тимчасова, або ситуативна готовність) і як характеристику особистості (довготривала або загальна). Тимчасова готовність – це актуалізація, пристосування всіх сил, створення психологічних можливостей для успішних дій на цей момент. Довготривала готовність – це набуті настанови, знання, навички, уміння, досвід, риси й мотиви діяльності. Єдність і взаємозалежність цих видів готовності полягає в тому, що дієвість довготривалої готовності визначається її функціональним компонентом – тимчасовою готовністю. Виникнення ж тимчасової готовності як стану зумовлене довготривалою готовністю та може містити в собі її елементи. Стан готовності – це «налаштування» й «активізація» можливостей особи до успішних дій у конкретний момент; внутрішня налаштованість особи на належну поведінку під час виконання навчальних і професійних завдань [202].

Готовність до професійної діяльності (професійна готовність) має властивості загальної готовності людини до діяльності, водночас, їй притаманна певна специфіка, яка потребує спеціального розгляду. У психолого-педагогічному словнику професійну готовність потрактовано як суб'єктивний стан особи, що вважає себе здібною, підготовленою до певної професійної діяльності та прагне до її виконання. Вона не обов'язково узгоджується з об'єктивною професійною підготовленістю [278].

Вивчаючи особливості формування професійної готовності працівників патрульної поліції, необхідно розглянути дослідження інших фахівців у цьому напрямі [37; 281; 304; 380; 541]. На думку С. О. Кубицького, який аналізував систему оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності, «професійна готовність – це спрямованість особистості, яка передбачає потреби, переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, волю й інтелектуальні якості, знання, уміння, настанови на певну поведінку в незвичайних умовах. Така готовність забезпечується в процесі отримання освіти й виховання в навчальному закладі. Вона є результатом усебічного розвитку особистості відповідно до вимог, що зумовлені особливостями фаху, а також істотною передумовою цілеспрямованої діяльності. Саме готовність забезпечує її регуляцію, сталість, ефективність і є необхідною для успішного виконання обов'язків, правильного використання знань, досвіду, особистісних рис, збереження самоконтролю та перебудови своєї діяльності за наявності непередбачених перешкод [281].

Науковці Г. Х. Яворська та В. Є. Рудницький розглядають професійну готовність правоохоронців до діяльності як інтегральну властивість особистості, яка характеризує її придатність до виконання загальних вимог професійної діяльності, зокрема у професійно нетипових ситуаціях. Дослідники переконані, що готовність до професійної діяльності повинна бути тривалою, усталеною, ґрунтуватися на досвіді, легко актуалізуватися; щоб не було потреби в її поновленні у зв'язку з нетиповою або надзвичайною професійною ситуацією [541]. Готовність людини до успішних дій у нетипових ситуаціях охоплює її особливості як особистості, рівень підготовленості, повноту

інформації, наявність часу та засобів для їх ліквідації, а також інформації про ефективність уживаних дій [541].

У контексті специфіки нашого дослідження поняття «професійна готовність працівника патрульної поліції» слід трактувати як стан особи, який надає можливість виконувати службову діяльність на належному професійному рівні й інтегрує низку компонентів (професійно-теоретичну, психологічну, фізичну, тактичну готовність і готовність до застосування вогнепальної зброї) одночасно зі здатностями оперативно їх поєднувати, постійно оновлювати, накопичувати й розвивати [108, с. 52].

Детальний аналіз сучасних наукових праць [22; 348; 363; 385; 499] засвідчує, що чимало вчених ототожнює поняття «професійна готовність» і «професійна компетентність». Розгляньмо детальніше підходи деяких науковців до окреслення сутності поняття «компетентність».

У спеціальній літературі активно використовують терміни «компетентність» і «компетенція». Ці системні та багатокomпонентні поняття застосовують для опису рівня підготовки і діяльності фахівця. Попри значну кількість досліджень, присвячених компетентнісному підходу в освіті, поміж учених немає єдності щодо тлумачення цих понять. Так, С. І. Архангельський вважає, що компетенція – це знання та вміння в певних галузях науки, культури, техніки; а компетентність – реальна демонстрація знань і відповідних умінь у конкретній роботі [22].

На думку О. І. Пометун, компетентність – це якість, характеристика особистості, що дає змогу їй вирішувати, формувати судження в певній галузі. Основою цієї якості є знання, поінформованість, досвід соціально-професійної діяльності людини [385].

У довідникових джерелах поняття «компетенція» (лат. – відповідний, здібний) визначено як коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі [278]. Тобто «компетенція» позначає сферу докладання знань, умінь і навичок людини, а «компетентність» становить систему «знаннєвого» багажу людини.

У Законі України «Про вищу освіту» [393, с. 5] передбачено, що «компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти».

Отже, компетентність як комплексна особистісна категорія означає практичну готовність і здатність людини діяти в певній галузі; вона охоплює теоретичні знання, уявлення, уміння, навички, мотиви, цінності; передбачає наявність досвіду діяльності [36; 45; 191]. Складові компоненти компетентності фахівця можна візуально відобразити у вигляді моделі. Вивчення спеціальної літератури дає підстави констатувати, що моделювання педагогічних процесів має найрізноманітніші форми та цілі, зміст, орієнтацію та призначення. Універсальність законів природи доводить усезагальність моделювання не лише як можливість, а й як необхідність представлення будь-яких знань у вигляді моделі. Модель є способом існування знань, а моделювання організаційно-педагогічних систем є найактуальнішим напрямом розвитку педагогічної науки [324].

На думку В. С. Полюка [389], професійна готовність як об'єкт дослідження належить до складних явищ, оскільки її структура емпірично не спостерігається, тому ускладненою є її безпосередня декомпозиція. Дослідник переконаний, що таку процедуру можна здійснити за допомогою теоретичного моделювання.

Модель у теорії пізнання – це штучно створений об'єкт у вигляді схеми, креслення математичних знаків, формул тощо, який є аналогом, заміником досліджуваного об'єкта, відтворює в простішому, зменшеному вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки між його елементами [541]. Тобто моделлю вважають таку систему, що мисленнєво уявляється або реалізується матеріально, відображаючи або відтворюючи об'єкт дослідження, здатна замінити його. Водночас модель не є аналогом предмета, вона відтворює у визначеному масштабі лише деякі його властивості, завжди є спрощенням оригіналу. Моделювання педагогічних процесів має найрізноманітніші форми та є балансом, взаємодоповненням, єдністю

кількісного та якісного аналізу. На думку О. П. Мещанінова, цей процес взаємодоповнення та взаємозбагачення є нескінченним [324].

У психолого-педагогічній літературі поширеним є термін «модель фахівця» [318; 277; 247], що пов'язано зі створенням різних моделей, спрямованих на унаочнення сутнісних характеристик майбутньої професійної діяльності й ефективної підготовки до неї. Модель визначає, до виконання яких функцій має бути придатний майбутній фахівець і якими рисами володіти. На думку В. В. Краєвського, модель – це абстрактне узагальнення практичного досвіду, а не безпосередній результат експерименту. Дослідник переконаний, що, навіть попри досконалість, модель не може відображати «ті специфічні закономірності поведінки та способи опрацювання інформації, що характерні для свідомої, соціально зумовленої практичної діяльності людини» [277].

У нашому дослідженні розглядаємо модель як схему, що охоплює сукупність компонентів (знань, умінь, навичок, професійно важливих рис), які необхідні для досягнення стану певного виду готовності (професійно-теоретичної, психологічної, тактичної, фізичної) до ефективного виконання службових завдань.

Отже, формування готовності майбутніх працівників патрульної поліції відбувається під час професійного навчання. У період реформування правоохоронної сфери України та запровадження нової концепції розвитку системи відомчої освіти, крім удосконалення змісту навчання, модернізації його форм і методів, важливо оптимізувати процес професійного навчання майбутніх правоохоронців, тобто організувати його на таких засадах, які б дали змогу досягти найкращих результатів за найменших затрат часу та зусиль. Усе це має відбуватися водночас з інтенсифікацією процесу навчання. Йдеться про таку організацію освітнього процесу, за якої підвищуються працездатність учнів і педагогів, продуктивність їх праці, зростає пізнавальна самостійність, ініціативність і творча активність [478, с. 314]. Це вимагає визначення основних методологічних підходів до організації та здійснення освітнього процесу на всіх етапах професійного навчання майбутніх правоохоронців.

Педагогічною наукою на сьогодні описано та досліджено багато різних ідей стосовно здійснення впливу на розвиток майбутніх фахівців і розроблено спеціальні механізми їх реалізації в системі освіти [230; 327; 331; 363; 425]. Сукупність способів, прийомів, процедур, що забезпечують реалізацію обраної стратегії у певній сфері людської діяльності називають методологічними підходами до організації цієї діяльності [478, с. 315]. На підставі теоретичних та емпіричних методів дослідження нами виокремлено низку методологічних підходів до ефективної організації професійного навчання майбутніх працівників патрульної поліції, а саме:

– аксіологічний – забезпечує вивчення явищ задля виявлення їх можливостей задовольняти потреби людини, вирішувати завдання гуманізації суспільства, в якому людина є найвищою цінністю;

– гуманістичний – передбачає духовно-особистісну спрямованість кожного навчального предмета, формування відносин між слухачами, викладачами й слухачами на основі поваги, довіри, чуйності, доброзичливості, уваги, співчуття, віри в позитивність дій людини. Цей підхід сприяє становленню та вдосконаленню цілісної особистості, яка самостійно формує власний досвід, прагне активно реалізувати свої можливості, здатна до усвідомленого й обґрунтованого вибору рішень у різних життєвих і навчальних ситуаціях;

– діяльнісний – полягає в напрацюванні у слухачів уміння діяти, обґрунтовує освітній процес як формування вмінь і навичок, застосування на практиці здобутих знань, зокрема розвиток особистості слухача в процесі практичної діяльності;

– інтеграційний – забезпечує інтеграцію змісту та форм освітнього процесу на підставі принципів взаємодоповнюваності і взаємозв'язків;

– компетентнісний – передбачає спрямованість професійного навчання поліцейських на формування не лише знань, умінь і навичок, а, передусім, досвіду їх застосування;

– особистісно зорієнтований – вимагає визначення особистості як продукту соціального розвитку, носія культури, інтелектуальної і моральної свободи, права

на повагу та передбачає спрямування освітнього процесу на забезпечення розвитку й саморозвитку особистості майбутнього працівника патрульної поліції з урахуванням його здібностей як суб'єкта пізнання та навчальної діяльності;

– праксеологічний – забезпечує ефективне управління освітньою діяльністю через її всебічний самоаналіз, самооцінювання, цілеспрямоване моделювання умов і засобів удосконалення на основі синтезу теоретичних знань та емпіричного досвіду;

– ресурсний – ґрунтується на застосуванні сукупності технологій, способів, прийомів виявлення і залучення ресурсів зовнішнього впливу для активізації та розвитку внутрішніх потенційних можливостей майбутніх працівників патрульної поліції з метою підвищення ефективності їх навчальної та службової діяльності, стимулювання до самореалізації;

– синергетичний – полягає в тому, що самореалізація та саморозвиток майбутніх правоохоронців здійснюється на підґрунті постійної взаємодії із зовнішнім середовищем, що зумовлює становлення нових рис тощо;

– системний – розглядає навчання як цілеспрямовану творчу діяльність його суб'єктів, у якій мета, завдання, зміст, форми, методи навчання та інші його компоненти взаємопов'язані.

Поєднання окреслених методологічних підходів сприятиме ефективнішому вирішенню головних завдань професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції.

2.2 Структура, зміст і закономірності професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції

Управління цілісним педагогічним процесом розпочинається з проектування його цілей і завдань. Вони визначають решту його елементів: зміст, форми й методи діяльності педагогів та учнів (слухачів) [478, с. 284]. Зміст педагогічного процесу, у нашому випадку – професійної підготовки, повинен забезпечити виконання поставлених завдань, які передбачають досягнення поставленої мети. Результатом професійної підготовки працівників патрульної

поліції є підвищення рівня професійної готовності до ефективного здійснення службової діяльності. Зміст професійної підготовки істотно впливає на вибір методів, форм і технічних засобів навчання. Тільки в тому разі, коли завдання, зміст, форми й методи педагогічного процесу становитимуть цілісну логічну систему, коли викладач продумає зв'язки між цими компонентами, обере їхні раціональні варіанти, можна очікувати досягнення бажаного результату.

Ефективність процесу професійної підготовки працівників патрульної поліції залежить від наукового обґрунтування її змісту на визначених етапах [91; 107; 108]. Є різні підходи науковців до поділу процесу професійної підготовки майбутніх правоохоронців на етапи. Так, С. В. Попов виокремлює три етапи професійної підготовки курсантів і слухачів: 1) етап початкової підготовки; 2) етап поглибленого навчання; 3) етап формування психофізичної готовності [390]. Дослідник вважає за доцільне зміст фізичної підготовки початкового етапу спрямувати на зміцнення м'язів опорно-рухового апарату майбутніх правоохоронців, створення базового потенціалу сили та витривалості з метою досягнення високої функціональної стійкості серцево-судинної і дихальної систем організму. Важливим є також розвиток швидкості та координаційних умінь, зокрема точності й узгодженості поодиноких рухів, швидкості перебудови рухових дій, здатності до вільного розслаблення м'язів і вестибулярної стійкості. Значну увагу, на думку С. В. Попова, слід приділяти вивченню правильної техніки виконання фізичних вправ, формуванню відчуття рівноваги та досягненню оптимальної гнучкості [390].

Опрацювання нормативної бази дає підстави констатувати, що професійну підготовку працівників поліції здійснюють поетапно та відповідно до ст. 72 Закону України «Про Національну поліцію» [408]. Вона передбачає такі складові (рис. 2.1): первинна професійна підготовка; підготовка у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання; післядипломна освіта; службова підготовка.

У Законі України «Про Національну поліцію» визначено, що поліцейські, яких уперше прийнято на службу в поліцію, зобов'язані пройти курси первинної

професійної підготовки [408]. *Первинна професійна підготовка поліцейських* спрямована на формування в слухачів спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень поліції, зокрема вмінь щодо зберігання, носіння, застосування й використання вогнепальної зброї [408].

Рис. 2.1. Складові професійного навчання працівників Національної поліції України

На думку Д. В. Швеця, це є тим фундаментом, на якому будуватиметься вся подальша діяльність поліцейського [530].

Навчання здійснюють відповідно до Положення [401], що визначає порядок та умови проходження первинної професійної підготовки поліцейських і ДСПТО професії «Поліцейський». ДСПТО визначена освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ), якій повинен відповідати випускник після проходження курсу навчання (додаток А). ОКХ встановлює вимоги до рівня знань, умінь, навичок та інших складових компетентності працівника, державні вимоги до

властивостей і рис особи, яка здобула кваліфікацію робітника за професією «Поліцейський (за спеціалізаціями).

Опанування курсу відбувається відповідно до розробленої та затвердженої у встановленому порядку професійної програми первинної професійної підготовки поліцейських, яких уперше прийнято на службу в поліцію на посади інспекторів патрульної поліції [420]. Програма регламентує перелік навчальних предметів і тем, що є обов'язковими для вивчення, їх зміст, обсяг, мету навчання, форми підсумкового контролю. Чинні нормативні документи [185; 420] визначають термін курсу первинної професійної підготовки – 80 навчальних днів (чотири місяці).

Згідно з ДСПТО професії «Поліцейський» і професійної програми первинної професійної підготовки поліцейських, загальний фонд навчального часу первинної професійної підготовки за професійною програмою становить 732 години. Типовий навчальний план містить низку предметів, що об'єднує нормативну та варіативну частини (додаток Б). Нормативна частина спільна для слухачів усіх підрозділів поліції та відповідно до державного стандарту містить три розділи: загальнопрофесійна підготовка (86 годин); професійно-теоретична підготовка (134 години); професійно-практична підготовка (236 годин). Фонд навчального часу нормативної частини – 472 години, із них 456 годин навчальних занять.

На рис. 2.2 відображено сукупність навчальних предметів нормативної частини програми первинної професійної підготовки поліцейських. Кожен предмет передбачає як теоретичні (лекції), так і практичні заняття. Загалом обсяг теоретичних занять нормативної частини становить 142 години, практичних відповідно – 314 годин.

Детальний аналіз професійної програми засвідчив, що найбільша питома вага навчального часу відведена на професійно-практичну підготовку (236 годин, з яких 212 годин практичних занять), до неї належать: вогнева підготовка (64 години), тактична підготовки (126 годин), практичні навчання (46 годин).

Тематика цих предметів спрямована на одержання слухачами знань і формування спеціальних рухових умінь і навичок для забезпечення особистої безпеки та безпеки громадян під час виконання службових обов'язків у ситуаціях

із різним рівнем ризику. Для якіснішої підготовки майбутніх працівників патрульної поліції практичні навчання, що передбачені нормативною частиною,

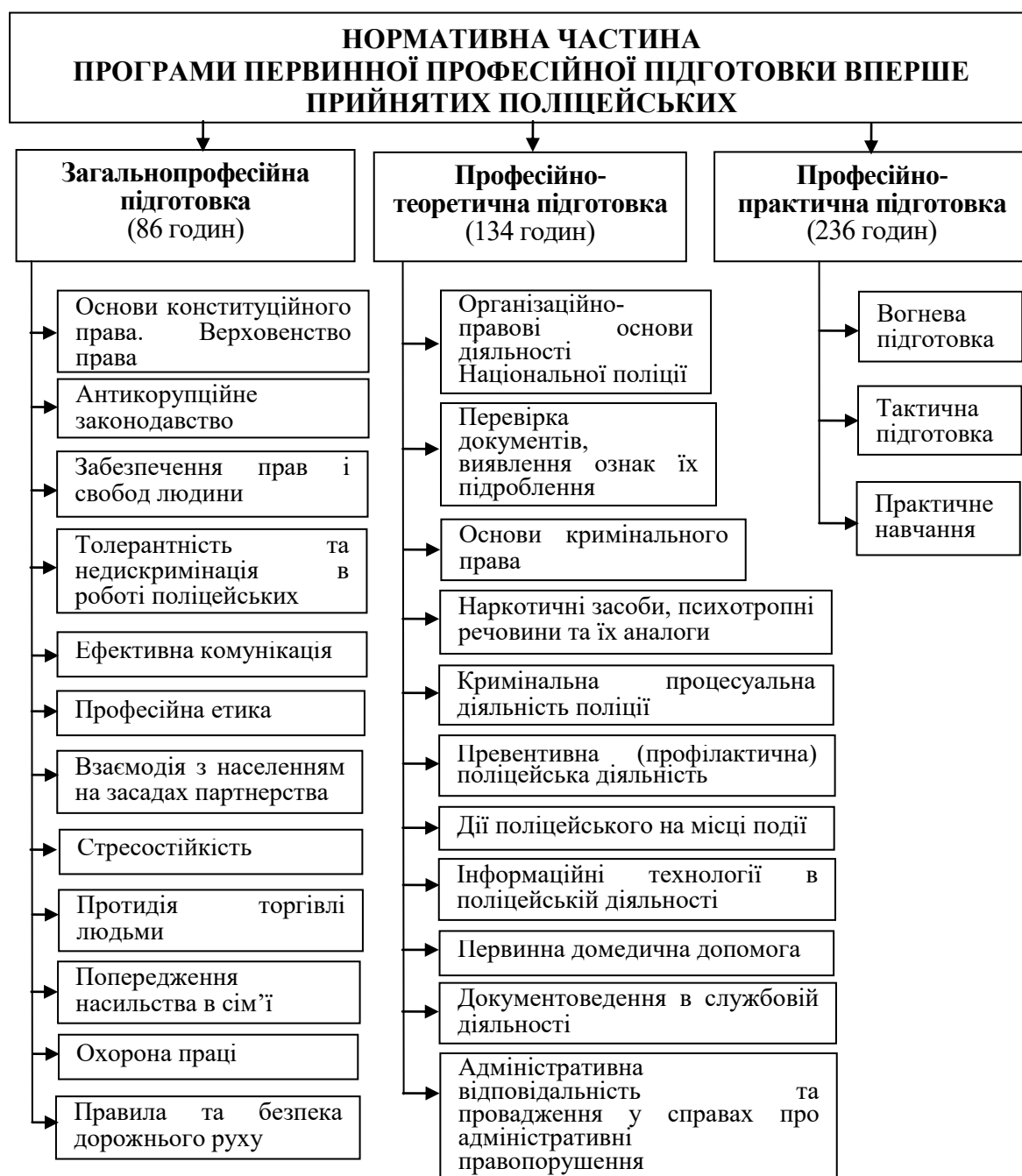

Рис. 2.2. Сукупність навчальних предметів нормативної частини програми первинної професійної підготовки поліцейських

поєднують із розділом професійно-практичної підготовки варіативної частини (відпрацювання здобутих практичних навичок патрульного поліцейського під час проходження сценаріїв).

Професійно-теоретична підготовка (134 години, з яких 67 годин практичних занять) містить сукупність навчальних предметів, які озброюють слухачів знаннями стосовно організаційно-правових засад діяльності Національної поліції, основ кримінального права, кримінально-процесуальної діяльності поліції, превентивної поліцейської діяльності, особливостей документообігу в службовій діяльності, адміністративної відповідальності та провадження у справах про адміністративні правопорушення тощо.

Загальнопрофесійну підготовку (86 годин, з яких 35 годин практичних занять) становлять предмети, засвоєння яких сприяє повноцінному формуванню особистості правоохоронця, наділяє їх знаннями із загальноправових предметів, щодо особливостей поведінки з різними категоріями населення (основи конституційного права, верховенство права, толерантність і недискримінація в роботі поліцейських, ефективна комунікація, професійна етика, стресостійкість, охорона праці, правила та безпека дорожнього руху тощо).

Професійно-теоретична підготовка (134 години, з яких 67 годин практичних занять) містить сукупність навчальних предметів, які озброюють слухачів знаннями стосовно організаційно-правових засад діяльності Національної поліції, основ кримінального права, кримінально-процесуальної діяльності поліції, превентивної поліцейської діяльності, особливостей документообігу в службовій діяльності, адміністративної відповідальності та провадження у справах про адміністративні правопорушення тощо. Загальнопрофесійну підготовку (86 годин, з яких 35 годин практичних занять) становлять предмети, засвоєння яких сприяє повноцінному формуванню особистості правоохоронця, наділяє їх знаннями із загальноправових предметів, щодо особливостей поведінки з різними категоріями населення (основи конституційного права, верховенство права, толерантність і недискримінація в роботі поліцейських, ефективна комунікація, професійна етика, стресостійкість, охорона праці, правила та безпека дорожнього руху тощо).

Загальний фонд навчального часу варіативної частини професійної програми становить 260 годин й охоплює професійно-теоретичну (176 годин) і

професійно-практичну (84 години) підготовки (рис. 2.3), містить навчальні предмети, що стосуються специфіки діяльності патрульних.

Рисунок 2.3 Сукупність навчальних предметів варіативної частини програми первинної професійної підготовки інспекторів патрульної поліції

З-поміж них: організація діяльності патрульної поліції (60 годин), діяльність патрульного із забезпечення безпеки дорожнього руху (72 години), надання домедичної допомоги особам, які її потребують (20 годин), правові підстави затримання (8 годин), дії патрульних під час масових заходів (6 годин), особливості роботи патрульного поліцейського щодо виявлення, попередження та розкриття злочинів, пов'язаних із наркотичними засобами, психотропними речовинами та їх аналогами (10 годин), вогнева підготовка (16 годин), відпрацювання здобутих практичних навичок патрульного поліцейського під час

проходження рольових ігор – 112 годин (66 годин і 46 годин практичного навчання з нормативної частини програми).

Відпрацювання здобутих практичних навичок патрульного поліцейського під час проходження рольових ігор (сценаріїв) є аналогом професійної діяльності та передбачає максимальне наближення умов навчання до реальних. Виконання ситуаційних завдань сприяє адаптації слухачів до професійної діяльності патрульних.

Удосконалення та корегування змісту ситуаційних завдань, розроблених для відпрацювання сценаріїв відповідно до специфіки саме тих викликів, що надходять до управлінь патрульної поліції Департаменту патрульної поліції, забезпечить підвищення рівня професійної готовності майбутнього працівника патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності.

Підготовку поліцейських у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання здійснюють на підставі контракту про здобуття освіти, який укладають між навчальним закладом, відповідним органом поліції та особою, яка навчається. Термін навчання становить чотири роки. Освітній процес регламентований Положенням про організацію освітнього процесу у вищих навчальних закладах МВС України [408].

Післядипломну освіту поліцейських здійснюють на загальних засадах, визначених Законом України «Про вищу освіту» [393], з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про Національну поліцію». Вона охоплює спеціалізацію, перепідготовку, підвищення кваліфікації та стажування (рис. 2.1). Післядипломна освіта – це спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення й оновлення її професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої професії, спеціальності на підставі здобутого раніше освітнього рівня та практичного досвіду [393]. Післядипломну освіту поліцейські можуть здобувати безпосередньо в підрозділах поліції або в навчальних закладах, зокрема на договірних умовах. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» [408], працівники поліції зобов'язані проходити підвищення кваліфікації за відповідним напрямом службової діяльності

раз на три роки або в разі призначення на керівну посаду, а також вищу керівну посаду, ніж займана.

Спеціалізація – профільна спеціалізована підготовка, яку проводять з метою набуття особою здатності виконувати окремі завдання й обов’язки, що мають особливості в межах спеціальності, якою він уже володіє. Спеціалізацію здійснюють у відповідних навчальних закладах за професійним спрямуванням виробничої діяльності працівника без присвоєння кваліфікації та зміни освітньо-кваліфікаційного рівня. Тривалість спеціалізації становить не менше ніж 500 годин, після завершення якої працівникові видають відповідний диплом [393].

Перепідготовка – це професійне навчання, спрямоване на оволодіння іншою професією працівниками, які здобули первинну професійну підготовку. Перепідготовку проводять для навчання працівників, що вивільнюються у зв’язку з перепрофілюванням чи реорганізацією підприємства тощо; з метою розширення їхнього професійного профілю; якщо необхідно змінити професію через брак роботи, яка відповідає професії робітника, або в разі втраченої здатності виконувати роботу за попередньою професією.

Стажування здійснюють для формування та закріплення на практиці професійних компетентностей, одержаних унаслідок теоретичної підготовки, щодо виконання завдань й обов’язків на займаній посаді або посаді вищого рівня, засвоєння вітчизняного та зарубіжного досвіду, формування особистісних якостей для виконання професійних завдань на новому, вищому якісному рівні в межах певної спеціальності [393]. Стажування проводять у відповідних установах як в Україні, так і за її межами задля того, щоб працівники засвоїли вітчизняний і зарубіжний досвід та набули практичних умінь і навичок для виконання обов’язків на займаній посаді або на посаді вищого рівня. Його здійснюють за індивідуальним навчальним планом, що розробляє структурний підрозділ, який забезпечує навчання, і затверджує керівник закладу-виконавця. Строк стажування працівників визначає заклад-замовник з урахуванням обсягу годин навчальної програми, її мети та завдання за погодженням із керівником закладу-виконавця і становить не більше ніж 32 національні кредити (48 кредитів ECTS), триває не

більше ніж 10 місяців [393]. Після закінчення стажування працівникові видають відповідну довідку.

Підвищення кваліфікації є досить поширеною формою професійного навчання, оскільки вона є дешевшою, цілеспрямованою, менш тривалою, ніж нова підготовка. Підвищення кваліфікації – це підвищення рівня готовності особи до виконання її професійних завдань та обов’язків або набуття особою здатності виконувати додаткові завдання й обов’язки шляхом набуття нових знань і вмінь у межах професійної діяльності або галузі знань [410].

Розрізняють довгострокове та короткострокове підвищення кваліфікації [393]. Навчання за програмою довгострокового підвищення кваліфікації спрямоване на оволодіння, оновлення та поглиблення працівниками спеціальних фахових, правових, управлінських компетентностей, а також вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду, що сприяє якісному виконанню ними своїх посадових обов’язків, розширенню компетенції тощо.

Тривалість довгострокового підвищення кваліфікації за обсягом годин навчальної програми становить не менше ніж 108 академічних годин (два національні кредити або три кредити ECTS): 72 години аудиторні і 36 годин самостійної навчальної роботи або в іншому співвідношенні в межах від однієї до двох третин загального обсягу академічних годин. Завершення навчання працівників засвідчує підсумковий контроль і відповідний документ про післядипломну освіту.

Навчання за програмами короткострокового підвищення кваліфікації – семінарів, семінарів-практикумів, семінарів-нарад, семінарів-тренінгів, тренінгів, вебінарів, круглих столів тощо передбачає комплексне вивчення сучасних й актуальних наукових проблем відповідної галузі освіти, науки, нормативно-правових актів, вітчизняного та зарубіжного досвіду, підвищення рівня професійної культури тощо. Тривалість короткострокового підвищення кваліфікації за обсягом годин навчальної програми становить менше ніж 108 академічних годин з розподілом загального обсягу годин на аудиторну і самостійну навчальну роботу.

Основним видом професійного навчання інспекторів патрульної поліції під час професійної діяльності є службова підготовка, яку розглядають як систему заходів, спрямованих на закріплення й оновлення необхідних знань, умінь і навичок працівника поліції відповідно до оперативної обстановки, специфіки та профілю його оперативно-службової діяльності [402]. Службову підготовку в підрозділах поліції здійснюють у робочий час згідно з розкладом занять, вона передбачає п'ять видів підготовок: функціональну, загальнопрофільну, вогневу, тактичну, фізичну.

Організацію навчальних занять зі службової підготовки визначають відповідно до категорій поліцейських, а саме:

- перша – поліцейські підрозділу поліції особливого призначення;
- друга – поліцейські територіального підрозділу;
- третя – поліцейські структурного підрозділу апарату Національної поліції, апаратів територіальних (міжрегіональних) органів Національної поліції (МТОНП), Головного управління Національної поліції (ГУНП), закладу (установи).

Залежно від категорії поліцейських, обсяг навчального навантаження в системі службової підготовки різниться (рис. 2.4). У поліцейських першої категорії цей показник становить 257 годин, другої та третьої відповідно – 191 та 115 годин, що зумовлено особливостями професійної діяльності та різними вимогами до підготовленості працівників поліції відповідних підрозділів.

Аналіз стану проведення занять у системі службової підготовки дає підстави констатувати недотримання як загальнодидактичних, так і специфічних принципів професійної підготовки. Передусім це стосується фізичної підготовки. Таких ключових принципів фізичного виховання, як систематичність і послідовність, практично не дотримуються.

Зазначене спричинено такими факторами: недостатня кількість місць для проведення занять (спортивні зали, майданчики), що унеможливлює регулярне проведення занять з працівниками патрульної поліції (насамперед у великих

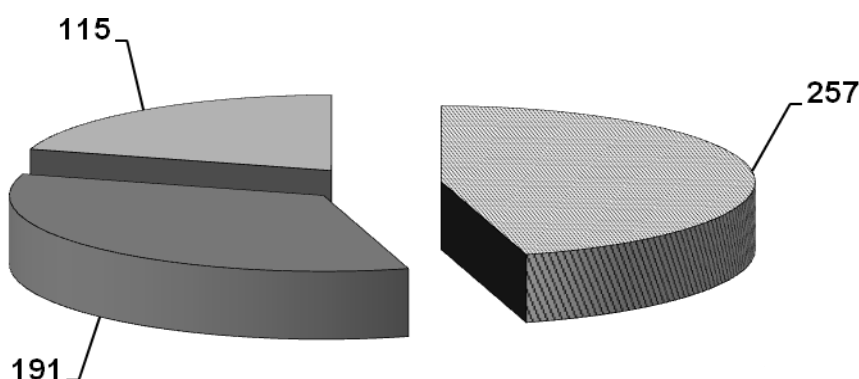

Рис. 2.4. Співвідношення річного обсягу навчального навантаження у системі службової підготовки працівників Національної поліції України (згідно з наказом МВС України №50 від 26.січня 2016 р.), години

- – працівники першої категорії (257 годин)
- – працівники другої категорії (191 година)
- – працівники третьої категорії (115 годин)

містах), брак необхідної кількості підготовлених інструкторів з тактики самозахисту й особистої безпеки, низький рівень мотивації працівників до самовдосконалення тощо. Це не сприяє формуванню професійної готовності працівників патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності.

Професійну підготовку працівників патрульної поліції здійснюють відповідно до низки закономірностей, притаманних освітньому процесу. Закономірності професійної підготовки відображають стійкі залежності між усіма його елементами – діяльністю викладача (інструктора), діяльністю слухача (працівника) й об'єктом засвоєння, тобто змістом підготовки чи навчання. За визначенням М. М. Фіцули [512], закономірності навчання – об'єктивні, стійкі й істотні зв'язки в навчальному процесі, що зумовлюють його ефективність.

З огляду на специфіку професійної підготовки працівників патрульної поліції, слід виокремити об'єктивні та суб'єктивні її закономірності. Об'єктивні

закономірності зумовлені сутністю процесу професійного навчання. До них належать:

– виховний і розвивальний характер навчання. У процесі професійного навчання майбутні правоохоронці засвоюють знання, на підґрунті яких у них формуються моральні, трудові, естетичні, фізичні якості, належне ставлення до процесу навчання. Водночас відбувається розвиток особистості. Зміст професійної підготовки є спеціалізованим, тобто зорієнтованим не лише на здобуття певної професії, а й подальше професійне зростання. Тому головним завданням викладача є навчити слухача мислити професійно, формувати прагнення до професійного самовдосконалення;

– обумовленість професійного навчання суспільними потребами. Кожен етап розвитку людської цивілізації передбачає певний рівень вихованості й освіченості членів суспільства, що забезпечує їхнє навчання [512]. Реформування правоохоронних відомств потребують професійно підготовлених, усебічно розвинених працівників, на що має бути зорієнтований освітній процес на курсах первинної професійної підготовки поліцейських, уперше прийнятих на службу в поліцію, і під час занять у системі службової підготовки;

– залежність результатів професійної підготовки від умов, у яких відбувається цей процес. Ідеться про наявність і якість навчально-матеріальної бази;

– урахування реальних навчальних можливостей і рівня професійної підготовленості слухачів. Зазначене зумовлено рівнем розвитку інтелектуальної, емоційної та вольової сфери, знань і вмінь, навичок до навчання, ставленням до нього, фізичним станом і працездатністю, набутими протягом навчання в школі, строкової служби в Збройних силах України, на попередньому місці навчання, роботи тощо;

– рівень активності слухача (працівника). Сутність цієї закономірності полягає в тому, що результати навчання залежать від характеру навчально-пізнавальної діяльності й рівня розвитку мотиваційної сфери слухача (працівника);

– цілеспрямована взаємодія викладача (інструктора), слухача й об'єкта вивчення (навчальні предмети, система службової підготовки). Навіть якщо слухач курсу первинної професійної підготовки поліцейських бере активну участь у позанавчальній діяльності, опановує частину матеріалу навчальних предметів самостійно, викладач має спрямовувати його пізнавальну діяльність і контролювати її.

Суб'єктивні закономірності професійної підготовки залежать від особливостей діяльності викладача (інструктора), його характеру тощо. Сутність їх полягає в тому, що поняття можуть бути засвоєні лише тоді, коли пізнавальна діяльність слухачів спрямована на визначення чітких і зрозумілих співвідношень між ними; навички формуються лише за умови відтворення операцій і дій, на яких вони ґрунтуються; міцному засвоєнню змісту навчального матеріалу сприяє його систематичне повторення і введення в систему вже засвоєного раніше змісту; опанування складних способів діяльності залежить від успішного оволодіння простими видами діяльності як їх складовими, від готовності визначити ситуацію, у якій ці дії можуть бути виконані; рівень і якість засвоєння знань слухачів залежать від урахування викладачем значущості для них засвоюваного змісту; використання варіативних завдань передбачає застосування знань у важливих для слухачів ситуаціях, що сприяє формуванню готовності до перенесення засвоєних знань і пов'язаних із ними дій у ситуації, що виникатимуть під час практичної діяльності.

2.3 Взаємозалежність видів підготовки в системі професійного навчання поліцейських

Формування професійної готовності працівників патрульної поліції здійснюють під час професійної підготовки шляхом раціонального поєднання основних видів підготовок. Ефективне опанування навчальних предметів слухачами курсу первинної професійної підготовки поліцейських відбувається за умови застосування низки інноваційних навчальних технологій. Інноваційними навчальними технологіями науковці [21; 58; 205; 288; 373; 482] вважають такі

технології: проблемного навчання, колективної розумової діяльності, формування критичного мислення, проектного навчання, інтерактивного навчання, ігрового навчання тощо. На думку низки вчених, професійна підготовка майбутніх правоохоронців, залежно від підготовленості слухачів, наявності навчально-матеріальної бази, має поєднувати різні технології навчання [196]. Система професійної підготовки охоплює професійно-теоретичну, загальнопрофесійну і професійно-практичну підготовки працівників патрульної поліції. Доцільно детальніше проаналізувати вимоги до кожного виду підготовки.

2.3.1 Вимоги до загальнопрофесійної і професійно-теоретичної підготовки працівників патрульної поліції

Правоохоронна діяльність, як і будь-який інший вид трудової діяльності людини, передбачає оволодіння певними теоретичними і прикладними основами, необхідними для її успішного здійснення. Наукове обґрунтування цих основ вимагає цілеспрямованого вивчення специфіки діяльності підрозділів патрульної поліції, визначення її змісту, структури, а також вимог, які вона висуває до працівників. Такий підхід дає змогу чітко окреслити як сферу професійної діяльності правоохоронця, так і обсяг службової інформації, засвоєння якої необхідне для її успішного здійснення.

Належний обсяг професійних знань майбутні правоохоронці здобувають під час навчання на курсах первинної професійної підготовки поліцейських, а згодом поглиблюють їх під час професійної діяльності та навчальних занять у системі службової підготовки. Розширення й ускладнення завдань, що постають перед працівниками патрульної поліції, підвищені вимоги до ефективності службової діяльності за умов чіткого дотримання законності й поваги до прав громадян посилюють роль професійних знань. Згідно з визначенням Г. Х. Яворської, професійні знання – це професійно важлива інформація, що стала надбанням свідомості фахівця. Володіючи знаннями, фахівець планує виконання поставлених завдань, обмірковує способи здійснення службових функцій, вивчає проблеми, що

виникли, намічає цілі та способи їх розв'язання, готує рішення, вибирає способи дій, контролює й оцінює свою поведінку. Що глибше й ґрунтовніше він усвідомлює все це, то вищим є рівень його професіоналізму й ефективнішою – службова діяльність [542].

На переконання В. О. Балашова, знання є головною складовою в структурі професійної готовності майбутнього правоохоронця. Саме з достатнім обсягом доступних суб'єктові професійних знань, можливістю їхнього засвоєння, опрацювання та розширення співвідносяться стан і рівень розвитку готовності до діяльності. Знання є операційною складовою готовності та залежать від професійних функцій спеціаліста [36].

Майбутньому працівникові патрульної поліції під час навчання необхідно опанувати масив фундаментальних і спеціалізованих знань. Фундаментальні знання – це загальні, системні знання в галузі права. Вони є основою професійної освіти, забезпечують всебічно обґрунтований, комплексний підхід до виконання професійних завдань. Спеціалізовані професійні знання мають безпосереднє прикладне значення. Це знання в конкретній галузі правоохоронної діяльності, що сприяють осмисленому виконанню службових завдань.

Учені доводять, що ефективність засвоєння професійних знань буде найвищою за умови тісного поєднання теоретичної підготовки та практики [138; 255; 382; 541; 543]. Освітній процес повинен мати чітку професійну спрямованість і сприяти актуалізації важливих для майбутніх фахівців професійних мотивів. Тобто система професійного навчання працівників патрульної поліції має ефективно поєднувати теоретичне та практичне навчання та бути спрямованою на підготовку працівника, який у складних умовах діятиме не за стереотипом, а відповідно до ситуації та рівня небезпеки [106]. Із цього приводу І. М. Козловська зауважує, що застосування знань у нестандартних ситуаціях – це не особливе, відокремлене від знання вміння, воно виявляється в умінні розкривати його за допомогою вже засвоєних дій, але за новим алгоритмом їх побудови [262].

Практичної спрямованості освітнього процесу на курсах первинної професійної підготовки поліцейських досягають шляхом вирішення ситуаційних

завдань під час відпрацювання здобутих практичних навичок патрульного поліцейського (проходження сценаріїв). Виконуючи поставлені завдання, слухачі потрапляють в умови, максимально наближені до реальної професійної діяльності [96; 98; 102; 109].

Аналіз особливостей службової діяльності підрозділів патрульної поліції, вимог до професійної підготовленості фахівців та експериментальні дослідження дають підстави створити модель професійно-теоретичної готовності працівників. У результаті тестування працівників патрульної поліції, які здійснюють безпосереднє патрулювання території обслуговування, тобто працюють «на лінії», визначено інформативно значущі компоненти цієї моделі. Розроблені тести сформовано з трьох блоків питань. Перший блок містив перелік питань законодавчого спрямування; другий – стандартні питання, які стосувалися специфіки території патрулювання; третій – особливостей діяльності патрульної поліції.

Оцінювання результатів передбачало врахування не лише правильності відповіді на пропоновані питання, а й часу, затраченого на тестування. Результати відповідей опрацьовано та зіставлено з інформацією, яку надавали командири підрозділів (ефективність виконання працівником службових завдань (кількість і якість опрацьованих викликів, наявність скарг від громадян, кількість пропущених змін без обґрунтованих причин тощо), ставленням до підвищення рівня власної професійної готовності, відвіданих занять у системі службової підготовки поліцейських). На підставі аналізу масиву одержаних даних розроблено модель професійно-теоретичної готовності працівників патрульної поліції, яка містить три блоки (рис. 2.5). Схарактеризуймо кожен з виокремлених блоків.

Оволодіння знаннями законодавчої бази правоохоронної діяльності – одна з ключових вимог до професійно-теоретичної готовності працівників патрульної поліції. Зазначене зумовлено тим, що виконання функцій, пов'язаних із забезпеченням публічної безпеки та порядку, передбачає виконання працівником патрульної поліції службових завдань за умов чіткого дотримання норм закону.

Відповідно до ДСПТО професії «Поліцейський», працівник патрульної поліції повинен володіти знаннями з: основ конституційного права; антикорупційного

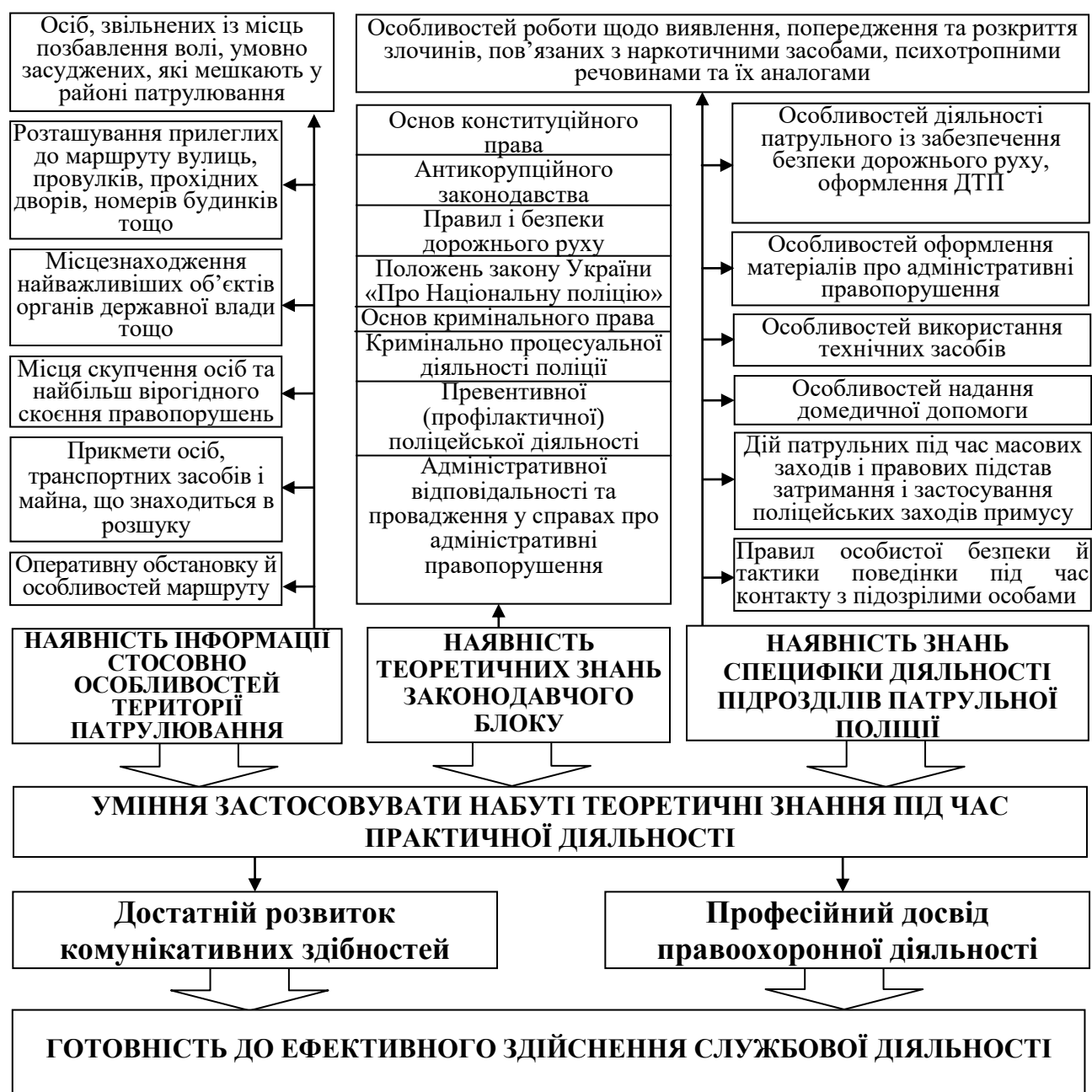

Рис. 2.5. Модель професійно-теоретичної готовності працівників патрульної поліції

законодавства; правил і безпеки дорожнього руху; положень Закону України «Про Національну поліцію»; основ кримінального права; основ кримінальної процесуальної діяльності поліції; превентивної (профілактичної) поліцейської діяльності; адміністративної відповідальності та провадження у справах про адміністративні правопорушення тощо.

Ефективне виконання працівниками патрульної поліції службових завдань

неможливе без наявності знань щодо специфіки діяльності підрозділів патрульної поліції, а саме:

- правил особистої безпеки й тактики поведінки під час контакту з підозрілими особами;
- дій патрульних під час масових заходів і правових підстав затримання та застосування заходів поліцейського примусу (фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї);
- особливостей надання домедичної допомоги;
- особливостей використання технічних засобів;
- особливостей оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення;
- особливостей діяльності патрульного щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, оформлення дорожньо-транспортної пригоди (далі – ДТП);
- особливостей роботи щодо виявлення, попередження та розкриття злочинів, пов'язаних із наркотичними засобами, психотропними речовинами та їх аналогами.

Якісне здійснення службової діяльності передбачає наявність у працівників патрульної поліції інформації стосовно специфіки території патрулювання. Заступаючи на зміну, інспектор патрульної поліції повинен знати:

- оперативну обстановку й особливості маршруту патрулювання;
- прикмети осіб, транспортних засобів і майна, що знаходиться в розшуку;
- місця скупчення підозрілих осіб і найбільш вірогідного вчинення правопорушень;
- місцезнаходження в районі території патрулювання найважливіших об'єктів органів державної влади й управління, правоохоронних органів, підрозділів пожежної охорони, гуртожитків, підприємств, організацій та установ;
- розташування прилеглих до маршруту вулиць, провулків, прохідних дворів, площ, номерів будинків тощо;
- осіб, звільнених із місць позбавлення волі, а також осіб, умовно звільнених і засуджених, які мешкають у районі патрулювання.

На курсах первинної професійної підготовки поліцейських слухачі здобувають сукупність важливих професійних знань, напрацьовують оптимальну кількість професійних умінь і навичок. Однак ефективність професійної діяльності буде найвищою за наявності в працівників умінь застосовувати теоретичні знання під час практичної діяльності.

За свідченнями науковців [380; 474; 541], знання лишаються у свідомості порожніми абстрактними уявленнями, поняттями та схемами до тих пір, доки не зіллються в єдине ціле на основі практичного досвіду. Практичний досвід як результат апробації набутих знань, сформованих умінь і навичок пробуджує інтуїцію та креативність, упевненість у власних силах та здібностях [107; 108]. Випробувавши на практиці нові знання, уміння та навички, спеціаліст самостверджується, його досвід набуває рис диференційованості й інтегративності, індивідуальності та вибіркості, цілісності, системності [364; 367]. Тобто невід'ємною складовою, що сприяє підвищенню рівня професійної готовності працівників патрульної поліції до ефективного здійснення службової діяльності, є наявність професійного досвіду.

На думку М. В. Пашковської [364], практичний професійний досвід – це сукупність знань, умінь і навичок, набутих у процесі безпосередніх особистих спостережень, вражень, різних практичних дій, операцій і процедур. На відміну від теоретичних знань, що набуті шляхом абстрактно-логічного мислення, професійний досвід – це синтезована єдність знань і вмінь, забарвлена емоційно-чуттєвими переживаннями. Дослідники переконані, що професійний досвід можна набувати, накопичувати й узагальнювати. Професійний досвід охоплює: основи власного успіху та досягнень; причини помилок і невдач; особливості переваг і недоліків власних фізичних, інтелектуально-аналітичних, індивідуально-психологічних та соціально-рольових рис; наявність різних моделей, шаблонів, алгоритмів поведінки, спілкування та діяльності; характер провідних способів самоактуалізації і саморегуляції (активізації, самоконтролю, самокритики, стримання тощо); стійкість до навантажень; здатність до саморозвитку та самовдосконалення.

Професійний досвід може бути конструктивним і деструктивним. Конструктивне підґрунтя можуть мати навіть невдачі. Накопичення конструктивного професійного досвіду практичної діяльності відбувається за умови розмежування позитивних (досягнення) і негативних (помилки) результатів праці. Конструктивний професійний досвід формується завдяки адекватності самооцінки, актуальній специфіці особистої активності, мотивації до саморозвитку та спрямованості на професіоналізм. Деструктивний професійний досвід пов'язаний із завищеною мотивацією особистих досягнень, самоствердженням за рахунок інших людей, неадекватністю, зверхністю, схильністю до невиправданого ризику, невпевненістю, страхом тощо.

Деякі науковці переконані, що повноцінне становлення працівника поліції неможливе без проходження практичного стажування в комплектуючих підрозділах [495; 507; 541]. Стажування забезпечує усвідомлену фахову потребу перевірки дієвості набутих знань і вмінь, утвердження правильності професійного вибору, сприяє розвитку особистості як професіонала. Провідними принципами стажування є принципи взаємозв'язку та взаємопроникнення теоретичної підготовки і практичної діяльності. Особливість стажування полягає в тому, що слухачі отримують можливість поглибити й інтегрувати теоретичні знання, практичний досвід, набутий під час патрулювання (проходження стажування), у єдину систему професійних знань, умінь, навичок.

Аналіз освітнього процесу курсів первинної професійної підготовки поліцейських засвідчив використання переважно традиційних методів і форм викладання навчального матеріалу. Вони сприяють засвоєнню знань, проте не здатні забезпечити формування на належному рівні умінь і навичок, необхідних для ефективного здійснення професійної діяльності, і не цілком сприяють формуванню професійно важливих рис особистості майбутнього працівника патрульної поліції. Із цього приводу професор О. І. Федоренко [507] зазначає, що ефективне формування умінь і навичок майбутніх правоохоронців вимагає такої організації освітнього процесу, яка стимулювала б їх самостійно, активно і творчо застосовувати набуті знання в різних ситуаціях. Учена стверджує, що реалізувати

це можливо шляхом запровадження в процес підготовки слухачів і курсантів активних методів навчання (ділових ігор, тренінгу тощо), адже вони дають змогу моделювати умови майбутньої професійної діяльності.

Моделювання ситуацій службової діяльності відбувається під час відпрацювання практичних навичок патрульного поліцейського в процесі рольових ігор (сценаріїв). Застосування ситуаційних завдань різного рівня складності з дотриманням основних педагогічних принципів сприяє ефективнішому формуванню необхідних умінь і навичок.

2.3.2 Вимоги до психологічної та фізичної підготовок працівників патрульної поліції

Будь-яка професійна діяльність висуває певні вимоги до психологічної підготовленості працівників. Одні професії потребують уважності, інші – швидкої реакції на зміну обставин, гнучкості мислення тощо. Ці вимоги об'єктивно зумовлені змістом діяльності.

Професійна діяльність працівників патрульної поліції має низку особливостей, що призводять до негативних емоційних станів і порушень перебігу психічних процесів [78; 90; 95]. Зокрема, це: постійні контакти з різними категоріями громадян, особами, які перебувають під дією алкоголю та наркотичних речовин, психічно хворими; наявність конфліктних ситуацій, в епіцентрі яких перебуває патрульний. Щільний робочий графік, тривалі зміни (12–16 годин), значна кількість викликів (передусім у великих містах), робота в нічний час, постійна зосередженість під час виконання службових завдань спричиняють хронічну фізичну та психічну втому. Зазначені особливості посилюють роль психологічної та фізичної підготовки працівників патрульної поліції.

У науковій літературі психологічну підготовку трактують як комплекс заходів, спрямованих на формування, підтримання та розвиток у працівників професійно важливих психологічних і морально-ділових рис. За дослідженнями фахівців, у процесі психологічної підготовки формують вплив на особу шляхом

активізації її задатків і здібностей, досягають певного рівня підготовленості до ефективного виконання службової діяльності [46].

Психологічну підготовленість науковці [44; 45; 126; 127; 291; 320; 377; 537] трактують як сукупність сформованих і розвинутих психологічних характеристик, що відповідають специфічним особливостям службової діяльності та є однією з необхідних передумов її здійснення. За дослідженнями вчених [115; 376; 476; 480; 518; 541], психологічна підготовленість охоплює чотири групи компонентів:

- професійно-психологічної орієнтованості й чутливості працівників (прагнення, інтерес і вміння розуміти психологічні аспекти ситуацій та людей, вміння розібратися в них);

- підготовленості працівника, що виявляється в розумінні психологічних умов ефективності професійних дій і вмінні забезпечувати їх створення; умілому використанні психологічних засобів реалізації професійних дій (мовних і немовних), а також комплексу психологічних прийомів, які забезпечують високу ефективність виконання службових завдань;

- розвиненої професійної спостережливості та пам'яті (передбачає вміння застосовувати психологічно обґрунтовані прийоми і правила для підвищення ефективності професійного спостереження, розвиненої професійної уважності, натренованості органів чуття і сприймання, готовності до швидкого, повного й точного запам'ятовування необхідної інформації, її тривалого збереження в пам'яті і правильного відтворення);

- психологічної (емоційної) стійкості (здатність працівника діяти спокійно та впевнено в психологічно складних, емоційно напружених, небезпечних і відповідальних ситуаціях службової діяльності).

Психологічна підготовленість істотно підвищує рівень професійної майстерності працівника патрульної поліції та формується в процесі навчання на курсах первинної професійної підготовки поліцейських, а надалі – під час професійної діяльності.

На думку спеціалістів, психологічну підготовку можна здійснювати за допомогою групових, практичних занять (з елементами тренінгу), відвідувань моргу

та рольової гри, які слід скорегувати із заняттями з тактичної підготовки, проведенням рукопашних сутичок в умовах, максимально наближених до реальних. Для досягнення необхідних психічних станів застосовують різноманітні методи психологічної підготовки: від простих дихальних і фізичних прийомів до складних методик медитації, навіювання, самогіпнозу. Одним із методів психологічної підготовки до діяльності в екстремальних умовах є метод аутогенного тренування, основним елементом якого є навчання м'язовому розслабленню (релаксації), що допомагає працівникові знизити емоційне напруження, а також отримати повноцінний відпочинок за нетривалий проміжок часу [271; 333].

Дослідники [158; 235; 541] обґрунтовують необхідність формування професійної готовності до службової діяльності, тісно пов'язуючи її із психологічною готовністю, яку визначають як «ієрархічно організовану систему професійно важливих індивідуально-психологічних якостей особистості, що одержала необхідні професійні знання, уміння і навички, досягла стану оптимальної змобілізованості на виконання професійних завдань». Дослідник П. В. Макаренко [310] трактує психологічну готовність як систему психологічних рис, що визначають потенційну можливість долати труднощі й успішно виконувати завдання. Складовими готовності до службової діяльності є комплекс мотивів, професійних знань, умінь, навичок і настанов особистості й достатній рівень розвитку професійно важливих рис.

На формуванні психологічної готовності майбутніх правоохоронців до ефективних дій в умовах нестандартних ситуацій акцентує чимало вчених [117; 126; 158; 194; 271; 282; 304; 310]. На думку Л. В. Ваврика [126], психологічна готовність до діяльності в екстремальних умовах – це психічний стан, який є результатом професійної підготовки та залежить від усвідомлення значущості професійної діяльності, мотивів, індивідуально-психологічних особливостей, рівня розвитку інтелекту, емоційно-вольової саморегуляції та професійного досвіду працівника.

Згідно з результатами досліджень Г. Х. Яворської [541], для досягнення стану психологічної готовності потрібні спеціальні тренувальні методи, що

розвивають швидкість мислення, актуалізують попередній досвід для успішних дій в умовах браку інформації, формують здатність до перенесення уваги з однієї настанови на іншу, а також до прогнозування. Учені стверджують, що корисно відпрацьовувати можливі варіанти дій під час виникнення нетипових ситуацій, оскільки навички частково компенсують брак деяких функцій.

Ураховуючи психологічні особливості та сутність професійної діяльності працівників патрульної поліції, Р. Т. Сімко [467] зазначає, що психологічна готовність є комплексним, динамічним і психічним утворенням та виокремлює в її структурі низку компонентів: мотиваційний – система мотивів, що активізує та скеровує професійну діяльність особистості правоохоронця на досягнення значущих результатів у службовій діяльності; орієнтаційний, який визначається сформованістю психічних пізнавальних процесів; емоційно-вольовий, який характеризується емоційним фоном і вольовими рисами особистості, зокрема відповідальним та позитивним ставленням до виконання обов’язків, наполегливістю в досягненні мети, наявністю відповідних навичок саморегуляції, почуттям задоволення від позитивних наслідків докладених зусиль; особистісно-операційний – охоплює необхідні для ефективної службової діяльності професійні риси (самоконтроль, сильний тип нервової системи, дисциплінованість, емоційна гнучкість, відповідальність, рефлексивність, емпатійність, сензитивність, альтруїзм, комунікативність, тактовність, дипломатичність тощо) і визначається рівнем розвитку професійних знань, умінь, навичок, спрямованих на виконання покладених завдань; оцінно-рефлексивний – виявляється в самоаналізі працівником результату власної професійної діяльності та пов’язаний із самоконтролем, самооцінкою та корекцією цієї діяльності.

З огляду на специфіку службової діяльності, вимоги до професійної підготовленості працівників патрульної поліції та власних емпіричних досліджень, розроблено модель психологічної готовності працівника (рис. 2.6). Визначенню складових цієї моделі передувало здійснення анкетування працівників із різним рівнем професійної підготовленості.

На підставі опрацювання отриманих даних встановлено, що в працівників із вищими показниками ефективності виконання службових завдань (кількість і якість опрацьованих викликів, наявність скарг від громадян, кількість пропущених змін без обґрунтованих причин тощо) простежується пряма кореляційна залежність від розвиненості здатності до професійного самовдосконалення, показника мотивації до професійного навчання, НПС, здатності до комунікативної толерантності, показників розвиненості уваги, кількості відвідуваних занять у системі службової підготовки поліцейських.

Рис. 2.6. Модель психологічної готовності працівників патрульної поліції

Модель психологічної готовності працівників патрульної поліції містить сукупність інформативно значущих складових, а саме: загальних, професійних знань, розвинених професійно важливих рис та сформованих спеціальних умінь і

навичок. Достатній рівень розвиненості більшості виокремлених компонентів, у поєднанні з позитивною мотивацією та професійним досвідом, сприяють досягненню стану психологічної готовності до ефективного здійснення службової діяльності. Це досягається завдяки використанню індивідуального стилю діяльності.

Пройшовши курси первинної професійної підготовки, інспектор патрульної поліції повинен володіти загальними та професійними знаннями (детально це відображає модель професійно-теоретичної готовності на рис. 2.5).

Життєво необхідною є сформованість у працівників патрульної поліції умінь і навичок застосування прийомів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї; навичок керувати автомобілем в екстремальних умовах; професійних умінь і навичок (швидко та якісно опрацьовувати службову документацію, працювати з базами даних, ведення радіозв'язку та відеофіксації під час патрулювання, надання домедичної допомоги особам, які її потребують та ін.). Важливою складовою готовності майбутніх правоохоронців до професійної діяльності є спеціальні вміння ідентифікації осіб за зовнішністю [477]. Для цього працівник повинен уміти: проводити дослідження зовнішності за фотографією в документі; за зовнішніми ознаками, поведінкою, голосом визначати стать і вік людини; антропологічний тип людини, приблизно визначати її зріст і вікові зміни зовнішності; за особливостями поведінки встановлювати національну приналежність людини; складати «словесний портрет», виявляти осіб за «словесним портретом».

Результати досліджень засвідчують, що ефективніше вирішують службові завдання працівники зі сформованими навичками психологічного впливу на правопорушника та вміннями переконувати дотримуватися вимог закону. В умовах контакту з правопорушником вагомого значення набуває впевнена поведінка працівника.

Невід'ємною складовою досягнення стану психологічної готовності до здійснення службової діяльності є достатній рівень розвитку професійно важливих рис, а саме: волевих, особистісних, комунікативних, фізичних якостей; психічних властивостей та пізнавальних процесів; нервово-психічної стійкості.

Доведено, що виконання службових обов'язків працівниками поліції, насамперед в екстремальних ситуаціях, пов'язане із виявами вольових актів [13; 237; 238]. Способи здійснення вольових актів у різних людей є індивідуально своєрідними. Набувши визначеності та стійкості, вони перетворюються на характерні вольові риси особистості. У психологічній літературі вольові риси визначають як порівняно стійкі, не залежні від конкретної ситуації психічні утворення, що засвідчують досягнутий особистістю рівень свідомої регуляції поведінки, її влади над собою [478]. Необхідними вольовими рисами для працівників патрульної поліції є: рішучість, ініціативність, сміливість, цілеспрямованість, принциповість, витримка, наполегливість тощо. Вияв цих рис під час професійної діяльності допомагає ефективніше вирішувати службові завдання, не пасувати перед труднощами та доводити розпочату справу до логічного завершення [13].

Розвинені фізичні якості сприяють швидкій адаптації працівників до умов службової діяльності та надають перевагу під час силового протистояння, переслідування, затримання правопорушників. Слід детальніше схарактеризувати їх.

Ключове значення в налагодженні ефективної комунікації з потерпілими, підозрюваними та заявниками допомагають сформовані особистісні (дисциплінованість, відповідальність, толерантність, тактовність, доброзичливість тощо) і комунікативні риси (контактність, відкритість, емпатія, уміння слухати, культура спілкування тощо).

Важливість розвитку в правоохоронців нервово-психічної (емоційної) стійкості пов'язана з постійною наявністю конфліктних ситуацій, які виникають під час виконання службових обов'язків. Емоційна стійкість є однією з найважливіших детермінант успішності життєдіяльності людини загалом, складовою «емоційного інтелекту» (або емоційної розумності), що забезпечує підтримування доброзичливих стосунків. Цю характеристику вважають виявом волі. Вона зумовлює здатність працівника регулювати власні емоції та долати стан підвищеного емоційного збудження під час виконання складної діяльності. Емоційну стійкість також трактують і як особливість темпераменту людини, що

дозволяє їй надійно виконувати цільові завдання діяльності завдяки оптимальному використанню резервів нервово-психічної емоційної енергії [478].

У науковій літературі виокремлено чотири підходи до трактування сутності емоційної стійкості. Перший підхід розглядає вияв емоційної стійкості як сформованість вольових рис; другий – як наслідок інтеграції різних психічних процесів і явищ; третій – як резерви психічної енергії; четвертий – риси та властивості емоційного процесу в складній для людини ситуації.

Згідно з результатами сучасних досліджень, емоційна стійкість формується в процесі адаптації людини до екстремальних умов діяльності [25]. Російська дослідниця Л. Г. Дика стверджує, що адаптація людини до складних умов діяльності становить творчий процес, сприяє формуванню нових інтегративних рис особистості, тим самим підвищуючи її адаптивність і стресостійкість [189]. Саме тому емоційна стійкість може бути однією з тих інтегративних психологічних характеристик, що визначає адекватність чи неадекватність поведінки працівника в складних умовах життєдіяльності та підлягає трансформації під впливом останніх. Загалом емоційна стійкість залежить від низки фізіологічних, особистісних і соціальних чинників. Її вважають своєрідним фундаментом професійної готовності правоохоронців до виконання дій в екстремальних умовах службової діяльності [294].

Науковець Д. О. Александров [5] у своїй праці зазначає, що нервово-психічна стійкість як компонент біопсихічних рис визначає: адаптивні здібності, психічну стійкість, комунікативність завдяки зниженню негативних комунікативних настанов, емоційну стійкість, упевненість у собі, прагматичність, довіру, сміливість, підлеглість, консерватизм, конформність, високий самоконтроль, розслабленість, нормативність поведінки.

В умовах стресових ситуацій у працівників спостерігається втрата контролю за власними діями. Стрес – це емоційний стан організму, який виникає в напружених обставинах і виявляється в порушенні перебігу психічних процесів, координації рухів, дезорганізації та гальмуванні всієї діяльності [478].

За дослідженнями американських учених [476], стрес є своєрідною захисною реакцією організму, що мобілізує свої внутрішні ресурси у відповідь на дію сильних зовнішніх впливів, які перевищують певний поріг. Для кожної людини цей поріг індивідуальний і залежить від низки зовнішніх та внутрішніх факторів. Це пояснює різну реакцію людини на дію однакових подразників. Подразниками можуть бути як зовнішні (об'єктивні), так і внутрішні (суб'єктивні) фактори. До зовнішніх належать екстремальні умови, до внутрішніх – психічні стани і властивості особистості. Визначальними в поведінці людини є внутрішні фактори. Знаний учений С. Л. Рубінштейн стверджував, що зовнішні причини діють лише через внутрішні умови. Саме тому в однакових умовах різні люди будуть діяти по-різному [436].

Фахівці інженерної психології залежно від виду стресора та характеру його впливу на людину виокремлюють фізіологічний і психологічний стреси. Фізіологічний стрес – це безпосередня реакція організму людини на різку зміну навколишнього середовища або вплив стимулу фізико-хімічної природи.

В умовах службової діяльності працівників патрульної поліції є висока ймовірність виникнення психологічного стресу. Психологічний стрес передбачає задіяння складної системи психічних процесів, які визначають вплив стресора на організм працівника. До найтипівіших належать зміни в емоційних реакціях, перебіг різних психічних процесів, зміни мотиваційної структури діяльності, порушення рухової та мовленнєвої поведінки аж до повної дезорганізації діяльності.

Психологічний стрес поділяють на три види – інформаційний, емоційний, комунікативний. Діяльність працівників патрульної поліції пов'язана переважно з двома останніми видами стресів. Емоційний стрес виявляється в ситуаціях загрози, образи, небезпеки, тривоги; комунікативний – обумовлений реальними проблемами спілкування та міжособистісної взаємодії в колективі. Момент переходу від стану адекватної мобілізації до стану динамічної неузгодженості визначає стійкість працівника до стресу (стресостійкість).

З огляду на насиченість правоохоронної діяльності негативними емоціями, які часто виникають під час спілкування з порушниками закону, працівникам

патрульної поліції, на думку дослідників, слід розвивати стійкість до стресу [5; 300; 377; 380; 391]. Із цього приводу К. В. Кім [250] зауважує, що стійкість до стресу як комплексне, інтегральне утворення обумовлена наявністю властивостей і рис особистості, що детермінують рівень стійкості до екстремальних факторів.

Основу конструктивних механізмів стійкості до стресу майбутніх правоохоронців становлять високий рівень сформованості професійних навичок і вмінь, адекватна самооцінка, інтровертованість, інтервальний локус контролю, мотивація досягнення успіху, високий інтелектуальний розвиток, адекватна моральна нормативність, високий рівень розвитку комунікативних навичок. Саме ці механізми надають можливість продуктивно вирішувати проблемні професійні ситуації. Це сприяє професійному зростанню та особистісній самореалізації, водночас, несформованість їх або недостатньо високий рівень розвитку сприяє домінуванню ситуаційних способів подолання стресу (перекладання відповідальності, уникнення труднощів, екстрапунктивний і покірно-сором'язливий стиль поведінки тощо), що гальмує їхнє професійне становлення й особистісний розвиток [250].

Діяльність працівника в екстремальних умовах має низку особливостей. Визначальною рисою є втрата гнучкості поведінки. Поведінка працівника втрачає пластичність, властиву йому в звичних умовах.

Для формування необхідних навичок слід проводити комплексні навчання з імітацією реальних загроз особистій безпеці. Увагу слід акцентувати на ситуативному навчанні, тобто формуванні різних обставин, оцінюванні дій слухачів з подальшим аналізом кожної дії, що буде сприяти підвищенню психологічної та фізичної готовності майбутнього працівника до діяльності в екстремальній ситуації, яка потребує швидкого прийняття рішення й застосування фізичної сили для забезпечення особистої безпеки.

На рівні з висвітленими складовими психологічної готовності вагоме значення для працівників патрульної поліції мають психічні пізнавальні процеси: посилена увага, здатність до її швидкого переключення, висока чутливість зорового і слухового аналізаторів, швидкість мислення, пам'ять тощо. Належне

функціонування психічних процесів допомагає якісно здійснювати патрулювання, оперативно опрацьовувати отримані дані, утримувати в пам'яті необхідну службову інформацію тощо.

Відображуючи дійсність, працівник патрульної поліції завжди спрямовує свою психічну діяльність на ті предмети і явища, які для нього важливі у зв'язку з виконанням службових обов'язків (спостереження за автомобілями, будівлями, пішоходами тощо). Цю вибірковість психічної діяльності пов'язують із такою властивістю психіки, як увага. За визначенням фахівців [26; 471; 478; 518], увага – це спрямованість і зосередженість свідомості, що передбачає підвищення рівня сенсорної, інтелектуальної чи рухової активності індивіда. Вона нерозривно пов'язана з діяльністю працівника, саме в діяльності вона існує і нею підтримується. Послаблення її інтенсивності призводить до зниження якісних показників у роботі. Як особливість психічного життя вона має суспільну сутність. Найважливішими функціями уваги є регуляція діяльності та контроль за її перебігом. Від того, на чому і як зосереджується працівник, залежать чіткість і повнота відчуттів, сприймань і думок.

Під час патрулювання спостереження є одним із провідних заходів у діяльності працівників патрульної поліції. Завдяки спостереженню можуть бути виявлені потерпілі, свідки, злочинці; їхні наміри, зв'язки, засоби вчинення злочинів, маскування тощо. Результати спостережень будуть ефективнішими за наявності в працівників патрульної поліції знань щодо особливостей вчинення різних видів злочинів. Наприклад, для вчинення грабежів і розбоїв злочинці обирають малолюдні місця, доріжки парків, вулиці, прохідні подвір'я, тобто місця, де менше свідків, освітлених ділянок, де є шляхи для відступу. Після вчинення крадіжки, грабежу деякі злочинці можуть бути виявлені за поведінкою, напруженим і нерівномірним поступом, неспокійним поглядом, прагненням увести в оману працівника поліції, переміщатися найбільш затемненими місцями тощо. У разі спроби з'ясувати особу підозрюваних деякі з них намагаються зникнути, інші вдають із себе нетверезих, відповідають невпевнено, чекають моменту для того, щоб зникнути.

На відміну від певних пізнавальних процесів (сприймання, пам'яті, мислення), увага не має свого змісту. Вона виявляється в усіх пізнавальних процесах, характеризуючи динаміку їхнього перебігу. Сутність уваги полягає у відбиранні значущих впливів і гальмуванні несуттєвих, побічних. Завдяки цьому відображення стає чіткішим, а детальність триває доти, доки не завершиться запланований акт поведінки чи не буде досягнуто поставленої мети. Як вибіркове сприймання впливів увага можлива лише в стані бадьорості організму, зумовленої активною діяльністю мозку. Фізіологічною основою уваги є загальна активація діяльності мозку, яка забезпечує перехід від сну до активної бадьорості [478].

До структурних особливостей уваги належать стійкість, концентрація, розподіл, переключення й обсяг уваги. Розподіл уваги полягає в тому, що людина може одночасно утримувати в зоні уваги кілька об'єктів, виконувати два, а то й три види діяльності. Здійснення професійної діяльності вимагає від працівника патрульної поліції виконання одночасно кількох видів діяльності. Правоохоронець змушений розподіляти увагу, тобто одночасно зосереджувати її на різних процесах та об'єктах, переважно з різною мірою виразності. Здійснюючи патрулювання на автомобілі, працівник повинен одночасно стежити за дорожньою ситуацією (станом власного автомобіля, зустрічного й попутного транспорту, поведінкою пішоходів, дорожніми знаками, станом дорожнього полотна тощо), слідкувати за показаннями приладів, керувати маневрами руху автомобіля, а також за дотриманням ПДР іншими водіями та пішоходами, зосереджувати увагу на підозрілих особах, державних номерних знаках автомобілів, що перебувають у розшуку.

Переключення уваги – важлива властивість особистості, вияв її здатності володіти власною увагою, яка допомагає орієнтуватися в навколишній дійсності, швидко приступати до виконання нових завдань. Здатність до переключення уваги формується в процесі практичної діяльності.

Властивості уваги не існують ізольовано. Вони тісно пов'язані між собою і є аспектами єдиного акту уваги, який не залишається постійним, а вдосконалюється разом із розвитком людини. Якщо в працівника сформувалася звичка бути завжди

уважним, тоді увага стає властивістю особистості. Таку властивість називають уважністю. Вона пов'язана з наявністю в людини стійкої та зосередженої уваги, уміння помічати в предметах і явищах важливі для розуміння сутності властивості. Уважність є основою чуйності й тактовності у ставленні до людей і має бути невід'ємною рисою працівника патрульної поліції.

Серед форм психічного життя людини особливе місце посідає пам'ять як один із важливих аспектів єдиної аналітико-синтетичної роботи мозку. Як найважливіша характеристика всіх психічних процесів, пам'ять забезпечує єдність і цілісність особистості людини. Пам'ять – процес запам'ятовування, зберігання, відтворення та забування індивідом його попереднього досвіду. Важливими процесами пам'яті працівників патрульної поліції є: запам'ятовування, збереження і відтворення необхідної службової інформації. Запам'ятовування є закономірним продуктом дій суб'єкта щодо об'єкта, тобто це процес пам'яті, унаслідок якого закріплюють новий матеріал шляхом пов'язування його з раніше набутих. Запам'ятовування буває мимовільним і довільним. Від міцності запам'ятовування та використання матеріалу в професійній діяльності залежить збереження необхідної інформації.

Індивідуальні особливості людини накладають відбиток на всі аспекти її психічного життя, виявляючись, зокрема, в особливостях перебігу психічних процесів. У процесах пам'яті вони виявляються в швидкості, точності, міцності запам'ятовування та готовності до відтворення.

Важливим для працівників патрульної поліції є розвиток на достатньому рівні мислення. Мислення – суспільно зумовлений, нерозривно пов'язаний з мовленням психічний процес пошуків і відкриття нового, процес опосередкованого й узагальненого відображення дійсності під час її аналізу і синтезу. У кожного працівника залежно від його індивідуально-психологічних особливостей і характеру діяльності формуються індивідуальні особливості перебігу мисленнєвих процесів, які виявляються в глибині думок, їх самостійності, критичності, послідовності, гнучкості та швидкості.

Виконання працівником патрульної поліції службових обов'язків, передусім в екстремальних умовах, вимагає розвитку швидкості мислення. Це стосується ситуацій, у яких необхідно миттєво відреагувати, прийняти правильне рішення й виконувати його. Ця особливість визначена часом, упродовж якого правоохоронець здійснює виконання певних завдань.

Доведено [268; 382], що особливості мислення формуються в процесі розвитку особистості та пов'язані з типологічними особливостями нервової системи (виявляються в силі, рухливості, урівноваженості процесів збудження і гальмування в корі головного мозку).

Від властивостей темпераменту залежать як інтенсивність психічних процесів, так і темп, ритм діяльності й поведінки. Темпераментні характеристики, як і решта психічних властивостей людини, є певним потенціалом, який може виявлятися або не виявлятися залежно від певних умов. Темпераментні риси співвідносяться з типами нервової системи і є динамічними ознаками особистості. Властивість нервової системи не прогнозує жодних суворо детермінованих форм поведінки, але формує підґрунтя, на якому легше утворюються одні форми поведінки й важче – інші форми. Помічено, що однаково продуктивно можуть діяти особи з різними властивостями нервової системи. Це зумовлено компенсаторними відносинами властивостей та індивідуальним стилем діяльності, який формується за наявності позитивної мотивації. Мотивація в широкому значенні – це стрижень особистості, до якого притягуються такі її властивості, як спрямованість, ціннісні орієнтації, настанови, соціальні очікування, емоції, вольові риси й інші соціально-психологічні характеристики [220, с. 260].

У науковій літературі мотивацію розглядають як психічний регуляторний механізм, який приводить в дію поведінку особи та скеровує її на досягнення визначеної мети [169]. Іноді певна потреба відразу спонукає людину до діяльності, тобто породжує мотив – те, що спонукає до діяльності й надає їй специфічних рис у виборі засобів і способів досягнення мети [478, с. 71].

Виокремлюють кілька груп мотивів:

– соціальні, які мають широкий спектр вияву. Передусім це прагнення особистості через учіння утвердити свій соціальний статус у суспільстві та в конкретному соціальному колективі (сім'ї, навчальному закладі, виробничому підрозділі);

– спонукальні, які пов'язані з впливом на свідомість тих, хто навчається, певних чинників – вимог батьків, порад, прикладів викладачів, членів первинного колективу;

– пізнавальні, що виявляються в пробудженні пізнавальних інтересів і реалізуються через отримання задоволення від процесу пізнання та його результатів. Пізнавальна діяльність людини є провідною сферою її життєдіяльності. Тому формування таких мотивів – визначальний чинник успішності навчальної діяльності, завдяки чому реалізується природна потреба людини;

– професійно-ціннісні, які відображають прагнення слухачів отримати ґрунтовну професійну підготовку для ефективної діяльності в різних сферах життя. Вони надзвичайно важливі в процесі навчання в навчальних закладах;

– меркантильні, що зумовлені безпосередньою матеріальною вигодою особи. Не будучи вирішальними, діють лише вибірково стосовно індивідуальних психологічних особливостей конкретної людини. Водночас в умовах ринкових відносин мотиви цієї групи посилюють свій вплив на окремі групи людей, породжують асоціальні вияви поведінки [225].

Мотиви ієрархічно пов'язані між собою. Одні з них є основними, інші – підпорядкованими, другорядними. Характер цієї ієрархічної системи також індивідуальний і визначає людину як особистість [32; 224; 452; 572; 596]. У разі зміни життєвої ситуації, провідного типу діяльності, мотиви впродовж життя людини можуть переміщатися в ієрархічному ряду. Перехід від навчально-пізнавальної діяльності студента (слухача) до професійної діяльності фахівця становить проблему трансформації пізнавальних мотивів у професійні.

Серед численних видів мотивації виокремимо навчальну мотивацію як важливий чинник ефективності професійної підготовки майбутніх працівників

патрульної поліції. Із цього приводу І. Зимня зазначає, що такий вид мотивації визначається низкою специфічних факторів, серед яких: освітня система, освітній заклад, де здійснюється навчальна діяльність; організація освітнього процесу; суб'єктивні особливості того, хто навчається (вік, стать, інтелектуальний розвиток, здібності, самооцінка); суб'єктивні особливості педагога, насамперед система його ставлення до учнів і педагогічної діяльності; специфіка навчального предмета [220].

Здійснені дослідження дають підстави стверджувати, що позитивна мотивація працівника патрульної поліції залежить не лише від умов праці, відносин у колективі, матеріально-технічного та грошового забезпечення, а й від мотивів, які сприяли вибору професії, гуманістичних життєвих настанов, професійної спрямованості, відчуття професійного обов'язку та громадянської зрілості.

Дослідження засвідчують, що досягати позитивних результатів службової діяльності мають змогу працівники патрульної поліції з різним рівнем підготовленості завдяки використанню індивідуального стилю діяльності. Виконуючи службові завдання, кожен працівник застосовує сукупність індивідуальних прийомів і способів дій, характерних для себе і доцільних для досягнення успішного результату. Індивідуальний стиль діяльності визначається рисами та властивостями працівника й об'єктивними умовами, заданими показниками діяльності, є продуктом їх взаємодії й утворюється за наявності позитивної мотивації. Працівник обирає й удосконалює такі прийоми та способи виконання дій, які найбільше відповідають його темпераменту та рівню професійної готовності.

Важливим компонентом професійної готовності працівників патрульної поліції є фізична готовність. За результатами досліджень Є. В. Кіма [249], фізична готовність працівників правоохоронних органів – це певний фізичний стан, сформований у процесі фізичної підготовки, що забезпечує високу працездатність та успішне виконання оперативно-службових завдань. Формування фізичної готовності – це процес переходу організму з одного стану в інший, що відбувається за рахунок прогресивних функціональних, морфологічних і біохімічних змін в організмі [39]. Фізична готовність працівників, діяльність яких

має виражену гіподинамічну спрямованість, передбачає не максимально високий рівень розвитку переважно однієї фізичної якості або рухової навички, а їх усебічність та оптимальність стосовно специфіки службової діяльності.

Особливості службової діяльності підрозділів патрульної поліції висувають підвищені вимоги до рівня загальної фізичної підготовленості працівників [260]. Необхідність удосконалення загальної фізичної підготовленості правоохоронців зумовлена двома основними вимогами:

– по-перше, патрулювання в автомобілі призводить до збереження статичного положення протягом тривалого часу, що негативно позначається на фізичному стані та рівні здоров'я працівників;

– по-друге, високої фізичної підготовленості вимагають дії, пов'язані з переслідуванням і затриманням правопорушників.

Під час патрулювання значну частину робочої зміни (це стосується передусім нічних чергувань) працівники перебувають в автомобілі у вимушеному положенні. Це переконливо свідчить про дію значної кількості негативних чинників на системи організму правоохоронців: гіподинамія та гіпокінезія, нервово-емоційне напруження, стреси. Крім того, шкідливі звички, ненормований робочий день, часті служби з охорони громадського порядку та брак часу для занять фізичною підготовкою не дають змоги забезпечувати необхідний рівень фізичної підготовленості працівників патрульної поліції.

Гіпокінезія та її наслідки є предметом низки наукових досліджень [100; 118; 119; 133; 139; 154; 159 та ін.], оскільки різноманіття причин дефіциту рухів, ступеня його виразності й тривалості спричиняють виникнення широкого діапазону ускладнень в організмі – від незначних адаптаційно-фізіологічних до патологічних. Якщо в звичайному житті така фізіологічна перебудова не завжди помітна, то в екстремальних умовах, які потребують від працівника швидкої мобілізації всіх сил і резервів організму, наслідки гіпокінезії виявляються більш очевидно. Гіпокінезія в руховому апараті призводить до деяких дегенеративних явищ, що відображають атрофію м'язових волокон – зниження ваги й об'єму м'язів, їх скорочувальних властивостей. Погіршується кровопостачання м'язів,

енергообмін. Відбувається зниження м'язової сили, точності, швидкості й витривалості під час роботи (статичної витривалості). Ці чинники з віком призводять до суттєвого зниження розумової та фізичної працездатності, погіршення стану здоров'я, діяльності основних систем організму, а за систематичної дії спричиняють виникнення різних захворювань [100].

Крім перелічених несприятливих факторів, працівники патрульної поліції зазнають постійного нервово-емоційного напруження. Науковці стверджують, що внаслідок нервово-емоційного напруження відбувається зниження працездатності, підвищення частоти серцевих ударів, дихання й тиску, ускладнюється розподілення уваги, звужується обсяг уваги та пам'яті, збільшується кількість помилкових дій, швидко настає стомлення [346; 375].

На перший погляд видається, що у зв'язку зі скороченням витрат м'язової енергії та збільшенням сенсорного та психічного навантаження зникає необхідність у постійному фізичному вдосконаленні працівників патрульної поліції. Однак дослідження засвідчують, що зменшення частки витрат м'язової енергії в процесі роботи не зменшує, а підвищує вимоги до фізичної підготовленості працівників [65; 71; 73; 100; 111; 112]. Достатній рівень фізичної підготовленості дає змогу послабити дію втоми або усунути її, легше переносити несприятливі умови зовнішнього та внутрішнього середовища, зберегти високий рівень працездатності, а отже, успішно виконати службові завдання. У зв'язку із цим, на думку науковців, необхідним є якісне поліпшення загальної фізичної підготовленості працівників правоохоронних органів [127; 153; 390; 548].

Аналіз нормативних документів дає підстави констатувати, що визначення рівня фізичної підготовленості майбутніх правоохоронців здійснюють під час добору кандидатів на службу в поліції, а надалі – під час щорічної підсумкової перевірки в системі службової підготовки поліцейських [402].

Рівень фізичної підготовленості кандидатів на службу в поліцію визначають шляхом проведення тестування основних фізичних якостей і навичок [394; 398]. Головна мета – встановити придатність особи до служби в поліції та спроможності

переносити фізичні навантаження без зниження працездатності під час виконання службових завдань, що стоять перед органами та підрозділами поліції.

Після створення Національної поліції України та відповідно «нової» патрульної поліції було підписано та введено в дію низку наказів [394; 398], які регламентують порядок й умови перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів на службу в поліцію. Основним нормативно-правовим актом, що затвердив Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України і до якого вносили зміни й доповнення, є наказ МВС України від 9 лютого 2016 р. № 90 [398]. У Положенні визначено, що до тестування рівня фізичної підготовленості допускають осіб, які пройшли військово-лікарську комісію. З метою об'єктивного вивчення рівня фізичної підготовленості кандидатів здійснюють їх розподіл за віковими групами, а саме: перша група – чоловіки та жінки віком від 18-ти до 25 років; друга група – чоловіки та жінки віком від 26-ти до 30 років; третя група – чоловіки та жінки віком від 31-го до 35 років; четверта група – чоловіки та жінки віком понад 35 років. У підрозділи патрульної поліції спочатку приймали осіб віком до 35 років, згодом вікове обмеження підвищили до 40 років.

Рівень фізичної підготовленості кандидатів оцінюють за результатами виконання контрольних вправ зі згинання та розгинання рук в упорі лежачи (для жінок), комплексної силової вправи (для чоловіків), бігу на 100 м та бігу на 1000 м (для жінок і чоловіків). Дещо вищі вимоги до кандидатів, яких відбирають на службу до підрозділів поліції особливого призначення.

Аналіз наказів МВС України «Про внесення змін до Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України» від 30 січня 2017 р. № 68 [394] «Про затвердження змін до Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України» від 17 січня 2018 р. № 28 засвідчив зниження вимог до фізичної підготовленості працівників поліції загалом (за винятком кандидатів на службу до підрозділів поліції особливого призначення) та працівників патрульної поліції зокрема. Таблиця нормативів з фізичної підготовки

згідно з зазначеними наказами відображено в додатках В 1–В 3. Вимоги до силової підготовленості осіб чоловічої статі не змінилися (рис. 2.7). На прикладі першої вікової групи на оцінку «відмінно» слід виконати комплексну силову вправу 55 разів, на «добре» – 50, 45 – на «задовільно».

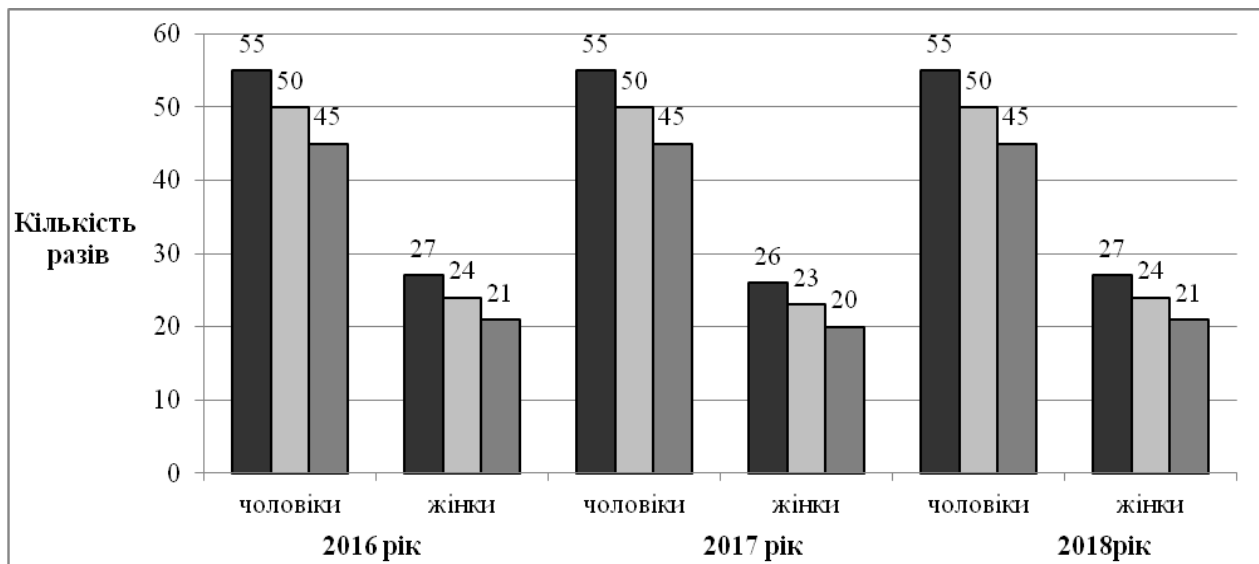

Рис. 2.7. Динаміка вимог до результатів виконання «комплексної силової вправи» (чоловіки) та «згинання і розгинання рук в упорі лежачи» (жінки), кількість разів (на прикладі першої вікової групи)

■ – оцінка «відмінно» ■ – оцінка «добре» ■ – оцінка «задовільно»

Контрольну вправу зі згинання та розгинання рук в упорі лежачи (для жінок першої вікової групи) 2017 р. знижено на один раз, а 2018-го – знову підвищено до вихідного рівня. Задовільним є результат 20 разів. На оцінку «добре» та «відмінно» слід виконати відповідно 23 і 26 разів.

Істотніших змін зазнали вимоги до контрольних вправ з бігу на 100 м і 1000 м. Це стосується як осіб жіночої, так і чоловічої статей. Для чоловіків час на виконання бігової вправи на 100 м згідно з наказом 2017 р. збільшено на 0,6 с, 2018 р. – ще на 0,5 с. Оцінка «відмінно» передбачала виконання цього нормативу за 13,4 с, нині – 14,5 с. Час на оцінку «добре» подовжено з 13,8 с до 15,5 с. На «задовільно» слід подолати цю дистанцію за 15,5 с (попередній наказ установлював 14,2 с).

Час на виконання цієї вправи для жінок також подовжено. Оцінка «відмінно» – 18,0 с (за попереднім наказом – 15,6 с). Оцінка «добре» – 18,5 с, за

наказом 2016 р. – 16,0 с. «Задовільно» – 19,0 с, що на 2,6 с довше, порівняно з Положенням 2016 р. (рис. 2.8).

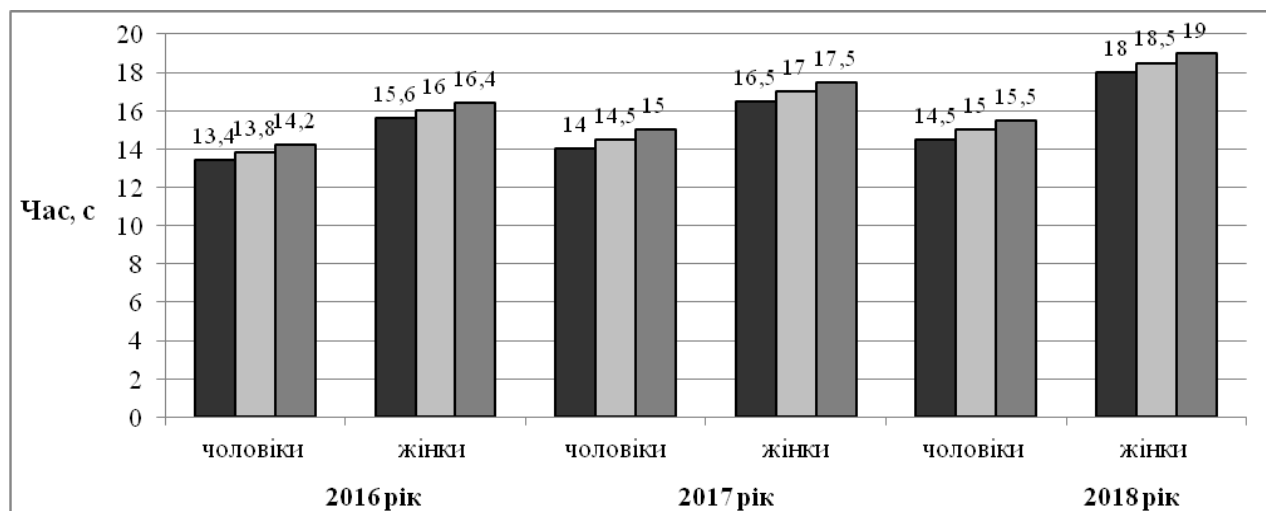

Рис. 2.8. Динаміка вимог до результатів виконання контрольної вправи з бігу на 100 метрів (на прикладі першої вікової групи), с

■ – оцінка «відмінно» ■ – оцінка «добре» ■ – оцінка «задовільно»

Тенденція до зниження результатів спостерігається також і у виконанні контрольної вправи на 1000 метрів. Динаміку вимог до результатів виконання цієї вправи зображено на рис. 2.9. Для чоловіків час на її виконання 2018 р. подовжено від 20 до 25 с (залежно від оцінки), порівняно з 2016 роком. Результат вправи на оцінку «відмінно» становить 230 с (3,50 хв), на «добре» – 250 с (4,15 хв), «задовільно» – 265 с (4,25 хв).

Для жінок біг на 1000 м 2018 р. полегшено відповідно на 30, 40 та 50 с, порівняно з 2016 роком. На оцінки «відмінно», «добре» та «задовільно» слід подолати цю дистанцію відповідно за 270 с (4,30хв), 300 с (5,00 хв), 330 с (5,30 хв).

Отже, аналіз нормативних документів свідчить про поступове зниження вимог до фізичної підготовленості поліцейських. Однак питання стосовно того, чи правильно це з позицій специфіки діяльності поліцейських, лишається відкритим. Науковці [49; 150; 165; 492 та ін.] констатують загальну тенденцію до погіршення здоров'я та зниження рівня фізичної підготовленості молоді. Однак правоохоронна діяльність потребує фізично підготовлених осіб [68; 73; 75; 79; 81]. За дослідженнями М. І. Ануфрієва [17], С. М. Безпалого [100], С. Є. Бутова

[18], І. П. Закорка [214], О. В. Запорожанова [39], М. О. Носка [353], В. І. Пліска [383], В. М. Синьов [463], досягнення високих результатів професійної діяльності можливе лише за умов належної психофізичної підготовленості правоохоронців, яка є основою їхнього професіоналізму. Учені одностайно наполягають на важливості фізичної підготовки в силових підрозділах і якісного добору кандидатів на службу в поліцію.

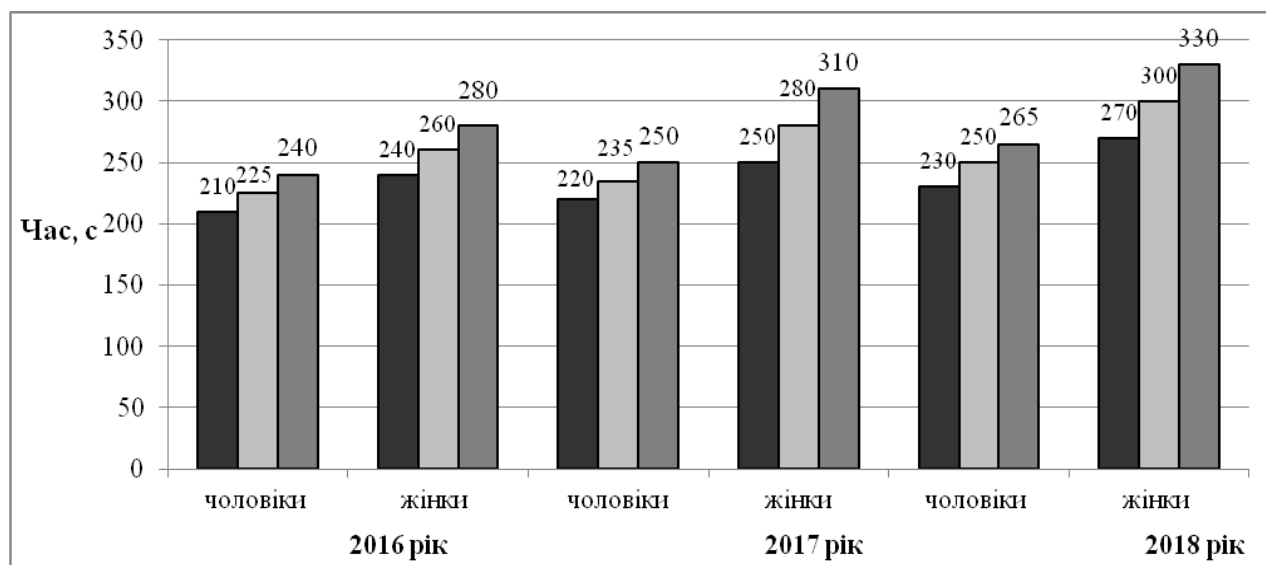

Рис. 2.9. Динаміка вимог до результатів виконання контрольної вправи біг на 1000 метрів (на прикладі першої вікової групи), с

■ – оцінка «відмінно» ■ – оцінка «добре» ■ – оцінка «задовільно»

З огляду на загальну тенденцію погіршення здоров'я та зниження рівня фізичної підготовленості молоді, вимушеним кроком було зниження вимог до рівня фізичної підготовленості кандидатів і навіть поліцейських, що вже служать. Однак постає питання стосовно обґрунтованості такого рішення. Важливо знайти інші напрями підвищення мотивації кандидатів до забезпечення належного рівня власної фізичної підготовленості.

Оскільки загальну фізичну підготовку (далі – ЗФП) опановують поліцейські самостійно [402], важливим є добір кандидатів із достатнім рівнем фізичної підготовленості [395; 531]. Окремих занять, спрямованих на розвиток фізичних якостей, не передбачено, під час навчальних занять з тактичної підготовки часу

для їх розвитку замало, тому рівень фізичної підготовленості майбутніх працівників патрульної поліції залишається низьким. Під час службової діяльності вимоги до фізичної підготовленості поліцейських, відповідно до чинних документів, значно вищі, ніж до кандидатів.

У системі службової підготовки рівень фізичної підготовленості працівників патрульної поліції перевіряють тестуванням загальної фізичної підготовленості, тактики самозахисту й особистої безпеки [402].

Оцінку з тактики самозахисту визначають за результатами практичного виконання поліцейським трьох ситуативних завдань із застосування заходів примусу. Перше завдання – комплексні дії поліцейського під час силового затримання особи будь-яким способом (больовий або задушливий прийоми, кидок тощо) з переходом до затримання, надягання кайданків, зовнішній огляд, конвоювання; друге завдання – комплексні дії поліцейського з використанням спеціальних засобів (захисні й атакувальні дії, затримання, звільнення від захоплень, охоплень з використанням гумового кийка (тонфи), надягання кайданків, проведення зовнішнього огляду особи, зокрема із загрозою застосування вогнепальної зброї); третє завдання – комплексні дії поліцейського під час нападу правопорушника (звільнення від захоплень й охоплень, завдання ударів руками, ногами, підручними засобами, протидія загрозі вогнепальною або холодною зброєю).

У Положенні про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України передбачено, що ЗФП опановують самостійно. Практичних занять, спрямованих переважно на розвиток основних фізичних якостей, у системі службової підготовки не заплановано. Тобто постає необхідність перегляду й удосконалення системи професійної підготовки працівників патрульної поліції загалом і фізичної підготовки зокрема.

З метою такої оптимізації слід розробити модель фізичної підготовленості працівників, яка візуально демонструвала б сукупність компонентів, важливих для досягнення стану фізичної готовності до ефективного здійснення службової діяльності.

У контексті специфіки діяльності патрульної поліції та наукових досліджень у цьому напрямі фізичну готовність інспектора патрульної поліції слід трактувати як функціональний стан, що сприяє ефективному виконанню службових обов'язків в умовах тривалих робочих змін. На підставі проведених емпіричних досліджень встановлено сукупність компонентів фізичної підготовленості працівників підрозділів патрульної поліції, поєднання яких сприяє досягненню стану фізичної готовності (рис. 2.10). Такими компонентами є:

Рис. 2.10. Модель фізичної готовності працівників патрульної поліції

– достатній рівень розвитку основних фізичних якостей (сила, швидкість, спритність, гнучкість, витривалість);

– достатній рівень сформованості спеціальних умінь і навичок у застосуванні поліцейських заходів примусу;

— психологічна підготовленість і налаштованість до застосування поліцейських заходів примусу.

Науково доведено, що важливою передумовою ефективної професійної діяльності є розвинені фізичні якості людини [321; 375; 490]. Фізична якість — це розвинені в процесі виховання та цілеспрямованої підготовки рухові задатки людини, які визначають можливість та успішність виконання нею певної рухової діяльності [490]. Основними фізичними якостями, які сприяють досягненню стану фізичної готовності працівників патрульної поліції до ефективного здійснення службової діяльності, є: загальна фізична витривалість, спеціальна витривалість (статична витривалість м'язів тулуба), силові, швидкісні якості, спритність, гнучкість. Розвитку саме цих фізичних якостей слід надавати перевагу під час проведення занять із фізичної підготовки з працівниками патрульної поліції.

Основним засобом розвитку фізичних якостей є фізичні вправи [316; 490]. Вони становлять спеціально організовані рухові дії, що забезпечують виховання, навчання та розвиток усіх форм і функцій організму працівників. Будь-які рухові дії людини — це результат узгодженої діяльності центральної нервової системи (далі — ЦНС) і периферичних відділів рухового апарату, зокрема скелетно-м'язової системи. У ЦНС продукуються імпульси збудження, які через мотонейрони й аксони надходять до м'язових волокон. Унаслідок цього м'язи напружуються з певною силою, що й дозволяє переміщувати в просторі окремі ланки тіла або тіло загалом. Від величини та спрямування прикладення сили змінюються швидкість і характер руху. Тобто без вияву м'язової сили людина не може виконувати жодних рухових дій. Сила є інтегральною фізичною якістю, від якої залежить вияв решти фізичних показників (швидкості, витривалості тощо).

У науковій літературі термін «сила» тлумачать як здатність переборювати певний опір або протистояти йому завдяки діяльності м'язів [490].

Працівникам патрульної поліції під час застосування прийомів фізичного примусу слід виявляти силу в певних рухах, тому, розвиваючи силу, необхідно забезпечувати найвищий вияв силових можливостей у межах рухових навичок, що відповідають правильній техніці виконання прийомів [104; 105; 110; 181].

Унаслідок систематичних занять силовими вправами поступово збільшуються об'єм серцевого м'яза, мережа судин, що його живлять; відбуваються зміни й у складі крові; покращується розумова працездатність, діяльність ЦНС; підвищуються інтенсивність і концентрація уваги.

Силові навантаження позитивно позначаються на стані здоров'я, спектрі фізичних і психологічних якостей [560; 561; 562]. Так, С. А. Глядя [154] встановив, що неврози, психоемоційні перевантаження, труднощі в адаптації до умов професійної діяльності в осіб зі слабкою фізичною силою виникають у п'ять разів частіше, ніж в осіб із добре розвиненою м'язовою системою. Заняття силовими вправами сприяють також розвитку витривалості, гнучкості, координації рухів, підвищенню фізичної працездатності.

Щільний графік робочих змін підрозділів патрульної поліції вимагає розвитку в працівників витривалості. Її трактують як здатність ефективно виконувати вправи, долаючи втому [490]. З практичною метою витривалість поділяють на загальну і спеціальну. Загальна витривалість надає можливість упродовж тривалого часу виконувати роботу, що ставить високі вимоги до серцево-судинної системи, системи дихання та ЦНС. Вона дозволяє: 1) виконувати значний обсяг рухової діяльності; 2) підтримувати високий рівень інтенсивності рухової діяльності; 3) швидко відновлювати сили після значних навантажень.

За даними досліджень С. М. Лаговського [511], для військовослужбовців, діяльність яких пов'язана з вимушеною роботою в позі «сидячи», важливими фізичними якостями є статична витривалість м'язів спини та плечового відділу.

Шляхом експерименту Ю. А. Бородін, Р. В. Жученко [119] встановили, що стійкість уваги, показники інтелектуальних здібностей і пам'ять офіцерів-операторів залежать від рівня розвитку фізичних рис (сили, статичної витривалості м'язів тулуба) та рівня загальної фізичної підготовленості. Крім того, визначено, що статична витривалість м'язів тулуба (спини і живота), забезпечуючи формування м'язового «корсета» й покращуючи кровопостачання мозку, підвищує ефективність діяльності операторів та знижує ризик професійних захворювань. Учені рекомендують комплекси вправ (ходьба, біг, стрибки, вправи

для різних груп м'язів) [174]. Для розвитку м'язів тулуба досить ефективними є вправи з гириями [66; 559; 561]. Це обумовлено тим, що велика кількість вправ із цим спортивним снарядом виконується з нахилом та випрямленням тіла. Такі рухові дії сприяють зміцненню м'язів спини, плечового поясу, ніг, черевного пресу. Тобто відбувається формуванню «м'язового корсета» та, відповідно, профілактика травмування в побуті, професійній діяльності тощо. У дослідженнях А. В. Магльованого, І. В. Романіва, С. М. Безпалого та інших учених [54] встановлено, що регулярні заняття гирьовим спортом сприяють підтриманню високої працездатності, ефективному розвитку сили, загальної та силової витривалості, статичної витривалості м'язів тулуба, координаційних здібностей, здійснюючи при цьому позитивний вплив на кардіореспіраторну систему та емоційний стан тих, хто займається.

Під час патрулювання значну частину робочої зміни (зазвичай нічної) працівникам патрульної поліції доводиться перебувати у вимушеному положенні сидячи. За таких умов рівень спеціальної витривалості (статична витривалість м'язів тулуба) впливатиме на працездатність й ефективність виконання службових обов'язків. У наукових джерелах спеціальну витривалість трактують як здатність до ефективного виконання роботи та подолання втоми в умовах навантажень, зумовлених вимогами конкретної рухової діяльності.

Дослідження Л. П. Сергієнка [454] доводять, що в разі досягнення певного рівня розвитку витривалості в організмі відбуваються функціональні зміни, передусім – в основних системах життєзабезпечення. Розвиток витривалості дає змогу формувати резерв адаптації організму та забезпечувати високу працездатність, досконалі механізми регуляції судинного тиску в умовах нервово-емоційних напружень і тим самим – профілактику серцево-судинних захворювань.

На думку Л. А. Кононової [269], універсальними засобами підвищення рухової активності, насамперед для людей старшого віку, є оздоровлювальний біг і ходьба. Науковець засвідчує позитивні зрушення в стані здоров'я після занять, а саме: підвищення опірності організму до несприятливих чинників довкілля,

нормалізація маси тіла, зміцнення ланок опорно-рухового апарату, підвищення витривалості.

Ефективність виконання прийомів фізичного впливу працівниками патрульної поліції залежить також від розвитку швидкісних якостей. У науковій літературі їх розглядають як комплекс функціональних властивостей, що забезпечують виконання рухових дій за мінімально стислий проміжок часу [490].

Розрізняють елементарні та комплексні форми вияву швидкісних якостей. Елементарними формами є латентний час простої та складної рухових реакцій, швидкість виконання окремого руху за незначного зовнішнього опору та частота рухів. Елементарні форми вияву швидкості майже не залежать одна від одної, оскільки їх підґрунтям є різні психофізичні процеси. Можна мати високі показники часу рухової реакції та водночас незначну швидкість окремого руху. Висока частота рухів може супроводжуватися низькими показниками часу рухової реакції. Різні поєднання елементарних форм швидкості утворюють комплексні форми швидкості людини (швидкість бігу, швидкість переміщення під час фізичного протиборства із супротивником, виконання прийомів фізичного впливу тощо).

Вияв комплексних форм швидкісних якостей тісно пов'язаний з рівнем розвитку сили, гнучкості, координаційних здібностей, досконалістю техніки виконання певної рухової дії, можливостями організму якомога швидше мобілізуватися та відновити постачання енергії, а також з рівнем волевих рис.

Виконання прийомів фізичного впливу вимагає від працівників патрульної поліції певного рівня розвитку такої якості, як гнучкість. Гнучкість – це морфологічні та функціональні властивості опорно-рухового апарату, які визначають амплітуду різних рухів [490]. Недостатня рухливість у суглобах обмежує рівень вияву швидкості, сили та координаційних здібностей, погіршує внутрішньом'язову і міжм'язову координацію, призводить до зниження економічності роботи та часто є причиною ушкоджень м'язів і зв'язок. Гнучкість залежить від особливостей будови суглобів, еластичності м'язів і зв'язок, часу доби, втоми, статі, температури, віку.

Специфіка професійної діяльності працівників патрульної поліції передбачає виконання ними різноманітних рухових дій, деякі з яких потребують незначної амплітуди рухів у суглобах, а інші – майже граничної. Такі дії виникають під час застосування поліцейських заходів примусу, переслідування правопорушників, подолання різноманітних перешкод тощо.

У складних, непередбачуваних умовах ефективніше виконуватимуть рухові завдання працівники з достатнім рівнем розвитку спритності. Спритність є однією з найбільш багатогранних за структурою та виявом фізичною якістю, яку тлумачать як здатність швидко, точно, цілеспрямовано, економно й винахідливо виконувати рухові завдання. Вона визначається здатністю точно здійснювати рухи, швидко перерозподіляти увагу з одних рухових дій на інші, знаходити оптимальні варіанти виконання вправи в разі зміни умов.

Специфічність спритності як фізичної якості полягає в комплексності вияву її складових, щільному зв'язку з руховими навичками, органічній єдності зі психічними рисами людини. Певний рівень розвитку спритності працівників зумовлений не тільки досконалістю їхньої рухової сфери, а й діяльністю ЦНС, розвитком м'язової пам'яті, точною оцінкою власних дій і навколишнього середовища. Основними елементами спритності є координованість, точність, своєчасність і раціональність рухів та дій [321].

Високий рівень спритності та координаційних здібностей надає можливість швидше оволодіти новими прийомами фізичного впливу, самозахисту, раціонально використовувати набуті навички та фізичні якості, забезпечує необхідну варіативність рухів під час виконання певного завдання [203]. Досягнення стану фізичної готовності працівників патрульної поліції передбачає комплексний розвиток основних фізичних якостей [242].

Підвищення рівня розвитку спритності та координаційних здібностей полягає в накопиченні значної кількості рухових навичок і відпрацюванні способів їх оперативного поєднання в комплексні рухові дії. Процес удосконалення різних видів спритності є ефективним тоді, коли пропонують рухи, які за складністю наближені до реальних дій. Такі вправи ставлять перед

працівниками завдання стимулювальної складності. Гранична складність обумовлена емоційними, психічними, фізичними, технічними й іншими чинниками, що визначають особливості виконання вправи. Фізичне навантаження в процесі розвитку спритності регулюють за показниками обсягу, інтенсивності вправи, характером і тривалістю відпочинку.

Невід'ємною складовою фізичної готовності працівників патрульної поліції до виконання службової діяльності є достатній рівень сформованості спеціальних умінь і навичок у застосуванні поліцейських заходів примусу. Одним із поліцейських заходів, який відповідно до моделі застосування сили зазвичай передує застосуванню інших заходів примусу, є фізична сила (прийоми рукопашного бою). Застосування фізичної сили залежить від низки факторів [18; 181; 223], найважливішими серед яких є:

1) рівень небезпеки для життя та здоров'я як працівника поліції, так і населення. Алгоритму встановлення рівня небезпеки немає, його можна визначити психологічно-суб'єктивним аналізом місця події, оснащеності чи озброєності вогнепальною або холодною зброєю, предметами, які використовують як зброю, вірогідності їх застосування; кількості осіб, до яких застосовують заходи фізичного примусу, їхнього фізичного та психічного стану, віку, наявності алкогольного чи наркотичного сп'яніння, особливостей поведінки (агресивність); наявності транспортних засобів у працівників, правопорушників;

2) навколишнє середовище й умови, за яких відбувається подія: місцевість, чинники, які перешкоджають застосуванню заходів фізичного примусу, наявність предметів, що зможуть допомогти або перешкодити діям працівника;

3) рівень фізичної підготовленості працівника патрульної поліції та його вміння володіти прийомами фізичного впливу;

4) характер правопорушення та його масштаби: порушення правил громадського порядку; невиконання законних вимог представника органів влади; опір працівнику поліції чи іншим особам, які виконують службові обов'язки; напад на громадян, працівника поліції чи об'єкти, що охороняють, житлові або інші приміщення; захоплення заручників тощо;

5) мета застосування заходів фізичного примусу: допомога, рятування, попередження чи припинення правопорушення; затримання особи, яка вчинила злочин або яку застали під час учинення злочину, тощо.

Обрання заходу фізичного впливу – це особистий вибір кожного працівника відповідно до віку, нахилів, індивідуальних антропометричних даних, найприйнятнішого виду єдиноборств або ж поєднання декількох. Головне – це досягнення остаточного результату – ефективного використання заходів фізичного впливу за умови обов’язкового правомірного їх застосування. У всіх випадках дії працівників патрульної поліції мають бути завжди обґрунтованими, справедливими та законними [18; 266].

Формування вмінь і навичок виконання прийомів фізичного впливу відбувається під час проведення практичних занять із тактичної підготовки на курсах первинної професійної підготовки поліцейських. Удосконалення зазначених умінь і навичок здійснюють під час відпрацювання сценаріїв, згодом – унаслідок набуття практичного досвіду та під час професійного навчання поліцейських (службова підготовка, післядипломна освіта).

Під час контакту з правопорушниками непоодинокими є випадки нападу на представників влади. Досягнення стану фізичної готовності за таких обставин можливе завдяки належному рівню сформованості умінь і навичок виконувати удари руками, ногами, захисні та контратакувальні дії [565]. Удари – одна з ефективних форм застосування заходів фізичного впливу, яка є невід’ємною частиною майже всіх атакувальних і захисних дій у ситуаціях зіткнення з правопорушником. У певний момент двобою удари можуть мати багатофункціональне навантаження, відігравати головну чи допоміжну роль, розширюючи спектр бойових можливостей. Їх може бути застосовано як засіб нападу чи захисту (зустрічні та випереджальні удари), як дії, що починають, і дії, що завершують двобій, а також як засіб переходу від одного прийому до іншого [322; 565].

Згідно з результатами досліджень ситуацій практичної діяльності працівників патрульної поліції, реальний двобій починається з того, що

правопорушник захоплює працівника за одяг, тулуб, шию, кінцівки чи волосся, позбавляючи можливості для маневру, завдання ударів руками, ногами. У таких випадках працівник патрульної поліції повинен миттєво реагувати та застосовувати прийоми звільнення від захоплень й охоплень. Звільнення від захоплень, як і решту прийомів, застосовують не лише для звільнення, а, передусім, для подальшого затримання правопорушника [565].

Залежно від ситуації, в умовах протистояння працівник патрульної поліції може застосовувати кидки як засіб захисту, так і нападу. Кидки – це складна в технічному виконанні група прийомів, яку застосовують під час фізичного протистояння на близькій дистанції, переважно без чисельної переваги правопорушників. Кидками не досягають кінцеву мету двобою, а лише створюють найсприятливіші умови для її подальшого вирішення шляхом завдання ударів і застосування больових або задушливих прийомів. У поєднанні з тактичними діями для відволікання вони є надійним засобом ведення фізичного протистояння з правопорушником.

Поширеними на практиці є випадки нападу на представників влади з використанням різних видів зброї (холодної, вогнепальної тощо). Протистояння озброєному правопорушнику належить до найскладнішого в технічному та психологічному аспектах виду фізичного протистояння і має певні особливості. По-перше, у працівника патрульної поліції виникає почуття страху та психологічного дискомфорту, паралізується здатність діяти. По-друге, правопорушник має можливість атакувати з довшої дистанції, залишаючись поза досяжністю працівника.

Посягають на життя працівників патрульної поліції переважно під час перевірки документів і затримання не лише осіб, які вчинили особливо тяжкі злочини, а й ті, яких затримують за хуліганство, розбійні напади, крадіжки, адміністративні правопорушення, а також особи, які викликають підозру.

Ефективність захисних дій у разі нападу озброєного правопорушника та застосування поліцейських заходів примусу забезпечує рівень психологічної підготовленості працівника та налаштованості на застосування поліцейських

заходів. Психологічно підготовлений працівник діє впевнено та зосереджено, у нього мобілізуються внутрішні фізичні й емоційні резерви організму, його впевненість деморалізує правопорушника та надає перевагу у двобої. Вад психологічної підготовленості призводять до неадекватної оцінки ситуації, спричиняють розлад рухової функції, розосередженість уваги, зниження швидкості й точності реагування.

Виконання службових обов'язків працівниками патрульної поліції в низці випадків пов'язане із застосуванням превентивних поліцейських заходів. Зокрема, це поверхневі перевірка й огляд. Технічно правильне їх здійснення передбачає відповідне розташування ділянок тіла особи та працівника, застосування сили, достатньої для виведення з рівноваги й утримання, з урахуванням заходів особистої безпеки.

Важливим фактором також є сформованість умінь застосовувати спеціальні засоби. Працівники патрульної поліції під час здійснення службової діяльності оснащені такими спеціальними засоби: гумовий кийок, кайданки, засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії. Крім цього, у розпорядженні правоохоронців є засоби індивідуального захисту (бронежилети та спеціальне екіпірування).

В умовах ескалації конфліктної ситуації з правопорушником головним завданням патрульного є деескалація. Однак у разі посилення агресії з боку порушника й активного чи агресивного опору, залежно від засобів нападу, працівник має право для захисту свого життя та здоров'я застосувати спеціальні засоби. Сформовані вміння виконувати захисні й атакувальні дії гумовим (пластиковим) кийком – важлива складова фізичної готовності працівника до ефективного здійснення службової діяльності.

Крім цього, на практиці постійно застосовують такий вид спеціального засобу як кайданки. При цьому виникає необхідність їх застосування з різних положень відповідно до зовнішніх умов й антропометричних особливостей правопорушника [41]. Надягання кайданків необхідно здійснювати із застосуванням заходів особистої безпеки. Це також стосується ситуацій, у яких

порушник згоджується на співпрацю, однак допустимою є можливість учинення непокори під час безпосереднього контакту. Працівники патрульної поліції повинні діяти узгоджено. Кожен правоохоронець має чітко знати та виконувати свій обов'язок під час застосування поліцейських заходів примусу.

У двобої, під час переслідування порушників, подолання різноманітних природних і штучних перешкод високою є ймовірність падінь. Це вимагає від працівників патрульної поліції достатнього рівня сформованості вмінь і навичок виконувати прийоми самострахування, що знижує ризик отримання травм та сприяє ефективнішій реалізації службових обов'язків.

У разі виявлення непокори інколи виникають умови, що потребують від працівників застосування прийомів примусового вилучення правопорушників з автомобіля чи інших місць з обмеженим простором. Комплексне формування зазначених умінь і навичок – одне з головних завдань професійної підготовки поліцейських.

Актуальною є проблема пошуку доступних засобів фізичної підготовки, які поруч з розвитком основних фізичних якостей, сприяли б зміцненню здоров'я, покращенню функціональних можливостей організму, удосконаленню його стійкості до негативних чинників службової діяльності, підвищенню рівня розумової працездатності, розвитку психологічних рис, що забезпечують формування фізичної готовності до ефективного здійснення службової діяльності.

2.3.3 Вимоги до тактичної та вогневої підготовки працівників патрульної поліції

Тактична підготовка – одна зі складових професійної підготовки працівників патрульної поліції, головним завданням якої є одержання працівниками знань, умінь і навичок щодо забезпечення особистої безпеки під час виконання службових обов'язків [488; 589]. Згідно з визначенням А. І. Черкашина, особиста безпека – це система організаційно-правових, фізичних і тактико-психологічних заходів, що надають можливість зберегти життя та здоров'я поліцейського, забезпечити високий рівень ефективності його професійних дій [519]. Особиста безпека є результатом реалізації комплексу

заходів, спрямованих на зниження професійного ризику до реально можливого мінімуму, що дозволяє гарантувати збереження життя і здоров'я, нормальний психічний стан, дієздатність працівника поліції [207; 438; 449; 519; 567].

Фахівці [331; 349; 382; 524] переконані, що для ефективного виконання службових обов'язків важливими є вміння й навички особистої безпеки. Вивчаючи педагогічні умови формування професійних умінь майбутніх правоохоронців, В. М. Монастирський [331] класифікував необхідні працівнику ОВС для підтримання індивідуальної тактико-бойової готовності до виконання оперативно-службових завдань і дій в екстремальних ситуаціях навички: 1) постійної професійної пильності; 2) візуального випередження дій злочинця; 3) вибору тактично правильних дій; 4) забезпечення особистої безпеки в професійній діяльності; 5) маневрування, переміщення, швидкісних дій у сутичці; 6) поведінки правоохоронця в сутичці зі злочинцем; 7) здатності до колективної взаємодії в ситуації; 8) тактики ведення переговорів зі злочинцем.

На думку дослідника, для ефективного формування зазначених навичок необхідно дотримуватися низки відповідних педагогічних умов. Найголовнішими є: активізація процесу формування в курсантів необхідних професійних навичок; способи та засоби оволодіння професійними вміннями й навичками; науково-методичне забезпечення шляхів реалізації зазначених педагогічних умов [331].

Основи тактичної підготовки в майбутніх працівників патрульної поліції закладають на курсах первинної професійної підготовки, а згодом – під час проведення занять у системі службової підготовки. Ґрунтовний аналіз програм первинної професійної підготовки поліцейських [67; 420], Положення, що регламентує організацію службової підготовки працівників Національної поліції України [402], службової діяльності працівників патрульної поліції та вимог до їхньої професійної підготовленості дає підстави виокремити низку складових, що становлять тактичну підготовленість працівників. Головними компонентами, які крізь призму професійного досвіду сприятимуть досягненню стану готовності до ефективного здійснення службової діяльності, є сукупність теоретичних знань та спеціальних умінь і навичок, які у поєднанні становлять «базову тактику».

З огляду на специфіку професійної діяльності підрозділів патрульної поліції та власні емпіричні дослідження, компоненти тактичної готовності працівника можна зобразити у вигляді схематичної моделі (рис. 2.11). Інформативно значущі складові компонентів тактичної готовності працівників патрульної поліції визначено шляхом детального аналізу поведінки правоохоронців і правопорушників під час їх зіткнення в різних умовах. Експериментально доведено, що поліцейські, у яких рівень володіння знаннями з тактичної підготовки є «достатнім» і «високим» та на такому самому рівні сформовані вміння й навички з «тактики самозахисту», – ефективніше діють у складних ситуаціях службової діяльності. Під час виконання службових завдань поведуться впевненіше, дотримуючись заходів особистої безпеки [82; 84].

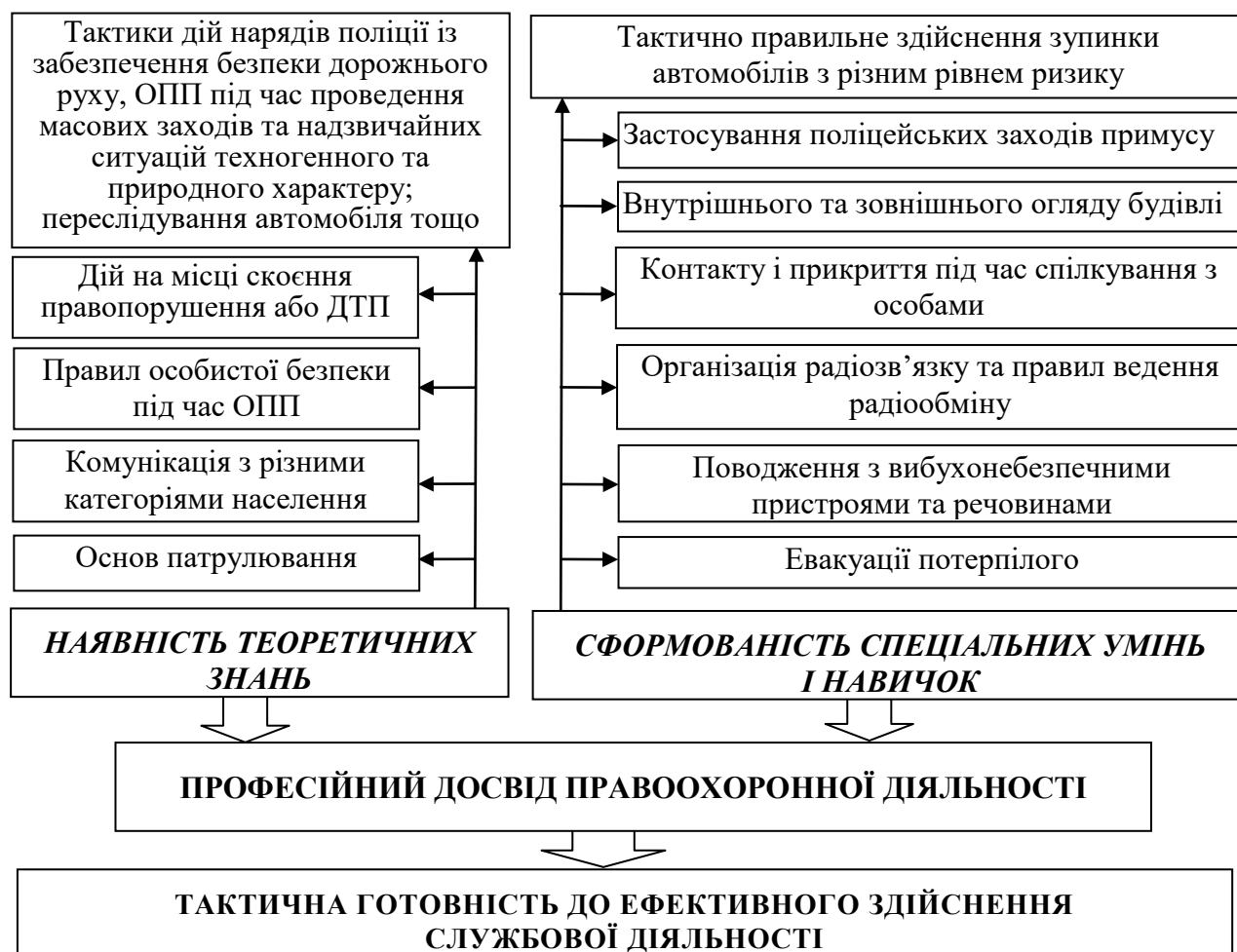

Рис. 2.11. Модель тактичної готовності працівників патрульної поліції

Досягнення працівниками патрульної поліції стану тактичної готовності до ефективного здійснення службової діяльності можливе за наявності теоретичних знань і сформованих на їх базі спеціальних умінь і навичок. Практичний досвід слід розглядати як необхідний компонент досягнення стану готовності. Зазначена модель передбачає наявність теоретичних знань стосовно основ патрулювання, метою якого є забезпечення публічної безпеки та порядку. Важливою умовою під час патрулювання є постійна координація та комунікація: у складі наряду поліції – з іншим поліцейським (поліцейськими); у складі підрозділу – з командиром, черговою службою підрозділу патрульної поліції, черговими територіальних органів Національної поліції, органами місцевого самоврядування, державними установами.

Для підвищення рівня особистої безпеки під час патрулювання поліцейський повинен володіти знаннями стосовно: тактики забезпечення безпеки; особливостей дій під час наближення й контакту; дій патрульного на місці події; дій патрульних під час перевірки документів; дій наряду патрульних під час опитування особи (заявника, потерпілого, свідка); тактично правильного здійснення поверхневої перевірки особи та її особистих речей; дій патрульного, який супроводжує затриманого (у пішому порядку та на транспорті).

Важливою складовою тактичної готовності патрульного є знання основ налагодження комунікації з різними категоріями населення, що передбачає комплекс дій і заходів, спрямованих на вирішення конфліктних ситуацій за допомогою спілкування.

Виконання службових обов'язків пов'язане з постійною можливістю виникнення небезпечних ситуацій. У зв'язку із цим працівник патрульної поліції повинен володіти не лише теоретичними знаннями, а й дотримуватися: правил особистої безпеки під час охорони публічного порядку та безпеки громадян; дій на місці вчинення правопорушення або ДТП; тактики дій нарядів поліції із забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони публічного порядку та безпеки громадян під час проведення масових заходів і надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; переслідування автомобіля тощо. Для досягнення стану тактичної готовності до ефективного здійснення службової діяльності важливою є сформованість у працівників патрульної поліції умінь і

навичок: евакуації потерпілого; поводження з вибухонебезпечними пристроями та речовинами; організації радіозв'язку та правил ведення радіообміну; контакту та прикриття під час спілкування з особами; внутрішнього та зовнішнього огляду будівлі; застосування поліцейських заходів примусу; тактично правильного здійснення зупинки автомобілів з різним рівнем ризику.

Під час виконання службових завдань, застосування поліцейських заходів (превентивних і примусу) працівникам патрульної поліції досить часто доводиться контактувати з різними підозрілими особами. В таких випадках необхідно дотримуватися тактичної концепції «контакт/прикриття», яка передбачає розташування в просторі та подальшу взаємодію поліцейських у всіх формах оперативно-службової та службово-бойової діяльності (зупинка підозрілих осіб; виїзд на місце події; опитування на місці події; проведення затримання, арешту; обшук (огляд) особи та груп осіб; зупинення транспортного засобу; надання дієвої допомоги водіям транспортних засобів; візуальний огляд (перевірка) транспортних засобів; перевірка водіїв транспортних засобів на визначення стану сп'яніння тощо). Поліцейський, який здійснює контакт, розпочинає, веде бесіду та завершує контакт; має широкий спектр обов'язків, за виконання кожного з яких він несе особисту відповідальність (розмова з підозрюваним; безпосередня перевірка документів; оформлення документів; подача команд – вербальних інструкцій правопорушнику та громадянам, що перебувають поблизу; здійснення (проведення) поверхневої перевірки, зокрема візуальний огляд речей і транспортних засобів; забезпечення збору доказів та незмінність їх розташування на місці події; здійснення перевірки особи щодо стану сп'яніння); забезпечення радіозв'язку (за домовленістю); забезпечення зберігання зброї, дотримання заходів безпеки нарядом поліції; інші дії, обумовлені обставинами події, що сталася.

Основним завданням поліцейського, який здійснює прикриття, є захист поліцейського, який здійснює контакт, від нападу та завдання йому будь-яких ушкоджень.

В умовах службової діяльності непоодинокими є випадки, які вимагають від працівників сформованих умінь внутрішнього та зовнішнього огляду будівлі. Перед входом у будівлю працівникам патрульної поліції слід бути психологічно та фізично готовим до можливих несподіванок. Тактично правильним буде завчасне розподілення ролей, підтримання в готовності спеціального спорядження й екіпірування кожного члена групи. Важливе значення має наявність достатньої аналітичної інформації щодо місця події.

Працівнику патрульної поліції необхідно володіти основними принципами й уміннями пересування міжповерховими сходами, обшуку приміщення, меблів.

Перевірку рівня тактичної підготовленості працівників здійснюють шляхом виконання п'яти тестових завдань. Добірка ситуативних завдань передбачає розв'язання (наочну демонстрацію) поліцейським умовної службової ситуації [402].

Важливою складовою професійної підготовки працівників патрульної поліції є вогнева підготовка, основи якої закладають під час навчання на курсах первинної професійної підготовки, а згодом удосконалюють під час занять у системі службової підготовки. Мета вогневої підготовки – формування в майбутніх працівників патрульної поліції міцного теоретичного підґрунтя ключових розділів вогневої підготовки: матеріальної частини зброї, яка знаходиться на озброєнні Національної поліції, заходів безпеки під час поводження зі зброєю, порядку та правил її застосування, використання, а також прийомів і правил ведення вогню з пістолета й автомата; розвиток у поліцейських навиків безпечного поводження зі зброєю; набуття останніми впевненості в надійності й ефективності зброї, яка знаходиться на озброєнні Національної поліції [402].

Виконання працівниками патрульної поліції службових обов'язків, пов'язаних із забезпечення публічної безпеки та порядку, передбачає застосування і використання вогнепальної зброї. Однак слід пам'ятати, що застосування (використання) вогнепальної зброї повинно бути крайнім заходом, який здійснюють керуючись правовими підставами, передбаченими Законом України «Про Національну поліцію» [408].

Дослідник А. В. Плеханов [379] зазначає, що готовність до ведення вогневого контакту містить низку блоків, серед яких: стрілецькі навички, що слід постійно розвивати й удосконалювати; тактика самозахисту та особистої безпеки, тобто прийоми, які мають застосовувати правоохоронці в ситуаціях «високого ризику» з метою безпечного виконання завдань без спричинення ушкодження собі чи іншим; фізична підготовка, яка має бути спрямована на: спроможність не дозволити заволодіти своєю зброєю; фізичний контроль ситуації; підтримання належного фізичного стану; психологічна готовність, що має забезпечувати основу безпеки та виживання в критичних ситуаціях.

За результатами досліджень аналітиків Федерального центру підготовки співробітників правоохоронних органів Департаменту внутрішньої безпеки США, тривалість вогневого контакту між працівниками поліції та озброєними злочинцями становить сім секунд, проте фактичний обмін кулями становить лише дві–три секунди. Причому в 594 випадках загибелі правоохоронців США відстань вогневого контакту становила відповідно: 1,5 м – 296 осіб, 1,5–3 м – 131 особа, 3–6 м – 62 особи, 6–15 м – 51 особа, а з дистанції понад 15 м – 54 особи. З огляду на швидкість реакції людини та час усвідомлення агресивних дій супротивника (у середньому 0,33–0,38 с), недостатньо підготовленому правоохоронцю майже неможливо ефективно протистояти озброєному правопорушнику [379].

Важливість вогневої підготовки працівників патрульної поліції обґрунтовують С. Ю. Гаврік та А. І. Черніков [145]. Дослідники стверджують, що гарантіями життя та здоров'я поліцейського під час вогневого контакту зі злочинцем є швидкість дій та уміння користуватися вогнепальною зброєю. Спеціалісти зазначають, що під час підготовки майбутніх працівників патрульної поліції слід ураховувати особливості ведення вогню на випередження, без якісного прицілювання, за стислий проміжок часу; на коротких дистанціях, під час руху, зі зміною позицій та з укриття; на тлі фізичних та психологічних факторів відволікання; в умовах обмеженої видимості тощо.

На думку фахівців, під час проведення занять з патрульними поліцейськими необхідно створювати такі умови, за яких формуються навички вмілого

поводження зі зброєю, своєчасного виявлення небезпеки та розвитку миттєвої реакції на неї, готовності швидко реагувати на подразник, оцінювання ситуації та прийняття рішення [163].

У ситуаціях підвищеного ризику готовність поліцейського до застосування вогнепальної зброї значною мірою визначається часом її приведення в бойову готовність. Це один з найтриваліших проміжків часу із загального процесу здійснення пострілу [379]. На швидкість приготування зброї до стрільби та винесення її на ціль впливають якість і підбір спорядження, ергономічне його розташування з урахуванням фізіологічних особливостей стрільця, з одного боку, та вимог керівних документів, що регламентують розташування озброєння й амуніції, з іншого. Крім того, слід ураховувати психологічний аспект, а саме наскільки своєчасно працівник патрульної поліції встигне оцінити дії злочинця, як загрозу, усвідомити її відносно себе та прийняти рішення про застосування зброї [379].

На переконання В. Волошина, процес формування умінь застосування спецзасобів і вогнепальної зброї залежить не лише від рівня вогневої підготовки, а й від розвитку морально-вольових рис майбутнього правоохоронця, рівня готовності до дій в екстремальних ситуаціях і правових поведінкових настанов [142].

Деякі фахівці обґрунтовують доцільність моделювання конкретних психологічних ситуацій на заняттях із вогневої підготовки курсантів і слухачів [124; 125; 164; 257; 258]. За дослідженнями О. В. Запорожанова [39], використання зазначених ситуацій сприяє формуванню та розвитку психологічної готовності до застосування (використання) вогнепальної зброї під час здійснення службової діяльності. На думку дослідників, досягати цього можливо різними засобами психологічного моделювання: ознайомлення з фотографіями різних ситуацій, місць подій, потерпілих тощо; прослуховування фонограм із записом звуків, які можуть чинити несподіваний і психогенний вплив; перегляд кінофільмів, кінокадрів, що документально відтворюють елементи екстремальних ситуацій; імітація різних чинників екстремальних ситуацій за допомогою спеціальних засобів (муляжів, трупів, неприємних запахів, макетів місць подій тощо); проведення занять за відповідних часових і погодних умов.

Тренування в подоланні імітованих труднощів – одне із завдань психологічного імітаційного моделювання. Під час таких заходів рекомендують використовувати будь-які можливості для створення ситуацій ризику та небезпеки на заняттях.

Ураховуючи концептуальні засади формування готовності працівників поліції до застосування (використання) вогнепальної зброї, можна відобразити її у вигляді схематичної моделі (рис. 2.12).

Рис. 2.12. Модель готовності працівників патрульної поліції до застосування вогнепальної зброї

Модель готовності працівників патрульної поліції до застосування вогнепальної зброї утворюють комплекс спеціальних умінь та навичок, що формуються на підґрунті теоретичних знань і крізь призму психологічної та фізичної підготовленості сприяють досягненню стану готовності до застосування (використання) вогнепальної зброї під час здійснення службової діяльності.

Спеціальними теоретичними знаннями в цьому напрямі є: знання прийомів і правил стрільби з вогнепальної зброї; знання правових підстав та порядку застосування й використання вогнепальної зброї; знання заходів безпеки під час поводження з вогнепальною зброєю.

Готовність до застосування (використання) вогнепальної зброї в процесі здійснення службової діяльності передбачає сформованість низки вмінь і навичок, а саме:

- умілого й безпечного поводження з вогнепальною зброєю;
- швидкісного діставання пістолета з кобури та приведення його в бойову готовність; правильного утримання вогнепальної зброї;
- виконання прийомів швидкісної стрільби в різних умовах, з різних положень;
- усунення затримок під час стрільби.

Фахівці в галузі вогневої підготовки зауважують, що надзвичайно потужний навчально-розвивальний вплив чинять вправи з використанням тренажерів [40]. Одним із видів тренажерів, який активно застосовують на заняттях із вогневої підготовки майбутніх правоохоронців, є лазерний тир, де передбачено використання як мішеней комп'ютерних ігор зі спеціально підготовленим сюжетом. Завдяки цьому стрілок може впливати на розвиток інтерактивного сюжету завдяки своїм влучним пострілам. Застосування сучасних інноваційних технологій дає змогу використовувати в освітньому процесі справжню вогнепальну зброю.

За допомогою лазерного тиру можна здійснювати підготовку майбутніх працівників підрозділів патрульної поліції (на курсах первинної професійної підготовки поліцейських) за такими напрямками: початкова стрілецька підготовка

(відпрацювання правильної стійки, дихання, утримання зброї, прицілювання, плавного спуску курка з бойового взводу); відпрацювання, підтримання та вдосконалення навичок ведення прицільної стрільби в статичному положенні; відпрацювання навичок утримання зброї та ведення прицільної стрільби в динаміці (у момент переміщень, перекидів, обертів тощо); удосконалення навичок інтуїтивної стрільби, стрільби в умовах обмежених видимості й часу; застосування вогнепальної зброї в різних ситуаціях із використанням відеосюжетів; прицільна та інтуїтивна стрільба по рухомих мішенях. Застосовуючи стрілецькі тренажери, варто пам'ятати, що вони не можуть замінити стрільбу з бойової зброї. З огляду на це, фахівці рекомендують здійснювати самостійне тренування «в холосту». Це сприятиме формуванню технічної бази, яка надалі допоможе опанувати тактичні прийоми роботи зі зброєю за будь-яких умов [40].

Перевірка рівня підготовленості з вогневої підготовки передбачає тестування рівня знань, виконання нормативу та вправи зі стрільби [402]. Тести містять 15 завдань (по п'ять завдань для визначення рівня знань щодо заходів безпеки під час поводження зі зброєю, порядку і правил її застосування та використання, матеріальної частини зброї).

2.4 Інтеграційна модель професійної готовності працівника патрульної поліції

Грунтовний аналіз особливостей службової діяльності підрозділів патрульної поліції, видів професійної підготовки та вимог до підготовленості працівників дав змогу розробити інтеграційну модель професійної готовності працівника патрульної поліції. Схематично модель зображено на рис. 2.13.

Вона передбачає поєднання взаємозалежних компонентів (професійно-теоретичної, психологічної, фізичної, тактичної готовності та готовності до

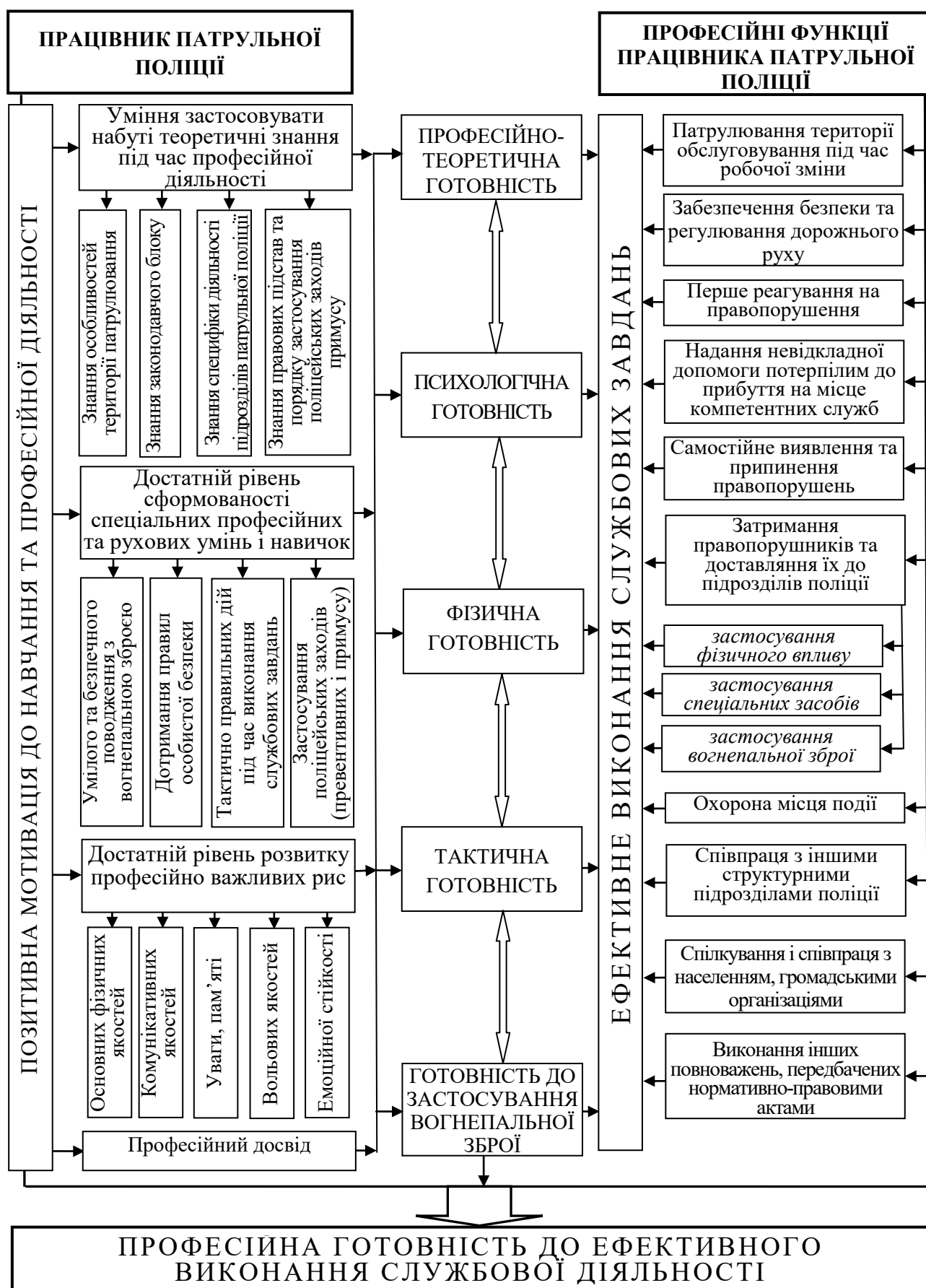

Рис. 2.13. Інтеграційна модель професійної готовності працівника патрульної поліції

застосування чи використання вогнепальної зброї), які надають можливість працівнику патрульної поліції здійснювати професійні функції та виконувати службові завдання на належному професійному рівні. Зазначені компоненти повинні формуватися під час навчальних занять у системі професійної підготовки. Сукупність складових, які сприяють досягненню стану готовності, детально висвітлено в підрозділі й відображено в моделях професійно-теоретичної (рис. 2.5), психологічної (рис. 2.6), фізичної (рис. 2.10), тактичної готовності (рис. 2.11) і готовності працівників патрульної поліції до застосування вогнепальної зброї (рис. 2.12).

Виконання працівником патрульної поліції службових завдань передбачає реалізацію низки професійних функцій, а саме: патрулювання території обслуговування під час робочої зміни; забезпечення безпеки та регулювання дорожнього руху; перше реагування на правопорушення; надання невідкладної допомоги потерпілим до прибуття на місце компетентних служб; самостійне виявлення та припинення правопорушень; затримання правопорушників і доставляння їх до підрозділів поліції (зазвичай передбачає застосування поліцейських заходів примусу); охорона місця події; співпраця з іншими структурними підрозділами поліції; спілкування та співпраця з населенням, громадськими організаціями; виконання інших повноважень, передбачених нормативно-правовими актами. Якісно виконувати зазначені функції має можливість працівник, який володіє відповідними професійно-теоретичними знаннями, спеціальними руховими уміннями й навичками, розвиненими професійно важливими рисами. Розвиток цих складових більшою мірою відбувається під час проходження курсу первинної професійної підготовки поліцейських, згодом – під час професійної діяльності та навчальних занять у системі службової підготовки поліцейських. За свідченнями Г. Х. Яворської, засвоєні знання, уміння і навички лишаються у свідомості абстрактними уявленнями, поняттями та схемами до тих пір, доки не будуть об'єднані на основі практичного досвіду [542]. Практичний досвід як результат апробації сформованих компонентів професійної готовності зумовлює впевненість у власних силах і

здібностях. Випробувавши на практиці нові знання, уміння та навички, працівник патрульної поліції самостверджується, його професійний досвід сприяє підвищенню рівня професійної готовності до ефективного виконання службової діяльності. Тобто ключову роль у досягненні високого рівня професійної готовності поліцейського відіграє професійний досвід (досвід правоохоронної діяльності та попередньої професійної діяльності, що визначається суб'єкт-суб'єктною діяльністю).

Науковці [10; 16; 304; 542] доводять, що практична діяльність сприяє ефективнішому формуванню психологічної готовності до виконання професійних завдань, пов'язаних з контактом із різним контингентом громадян («проблемними» людьми), особами, які порушують публічний порядок і безпеку, тощо. Часткове формування вмінь застосовувати набуті знання під час професійної діяльності здійснюють під час проходження слухачами сценаріїв на курсах первинної професійної підготовки поліцейських, надалі – в умовах службової діяльності.

Формування професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції буде ефективнішим за умови поглибленої практичної спрямованості освітнього процесу на курсах первинної професійної підготовки поліцейських. Для цього слухач повинен мати позитивну мотивацію до навчання та професійної діяльності. Ґрунтовний аналіз особливостей службової діяльності інспекторів патрульної поліції засвідчив, що ефективність виконання ними службових завдань під час робочих змін залежить від наявності необхідних теоретичних знань законодавчого блоку, інформації стосовно особливостей території патрулювання та специфіки діяльності підрозділів патрульної поліції. Виконання патрульними професійних функцій передбачає передусім застосування як поліцейських превентивних заходів, так і заходів примусу. Тому працівники мають володіти не лише знаннями правових підстав і порядку їх застосування, а й уміннями застосовувати ці знання під час практичної діяльності. Детально перелік необхідних теоретичних знань висвітлено в моделі професійно-теоретичної готовності на рис. 2.5.

Результати анкетування інспекторів патрульної поліції за спеціально розробленою анкетою (додаток Д) дають підстави констатувати, що виконання службових обов'язків здебільшого (81,3%) передбачає застосування поліцейських превентивних заходів і меншою мірою (18,7%) поліцейських заходів примусу. Графічно співвідношення видів поліцейських заходів, що застосовували працівники патрульної поліції під час виконання службових обов'язків, зображено на рис. 2.14.

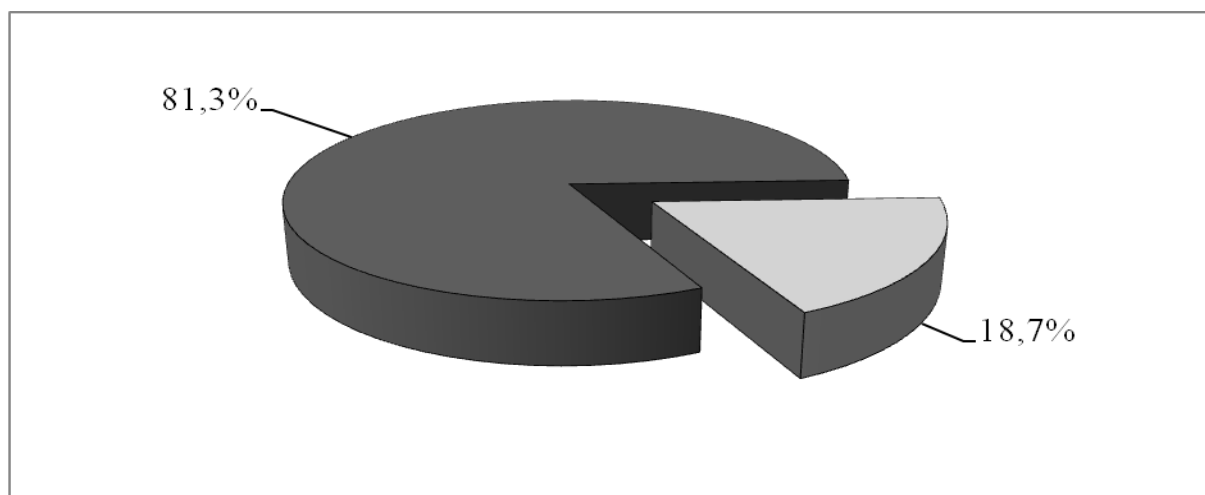

Рис. 2.14. Співвідношення поліцейських заходів, які застосовували працівники патрульної поліції під час виконання службових обов'язків (за результатами анкетування)

- поліцейські превентивні заходи (81,3%)
- поліцейські заходи примусу (18,7%)

Співвідношення в застосуванні поліцейських заходів залежить від низки факторів, головними з яких є особливості території патрулювання (наявність розважальних закладів, державних установ, кількість житлових будинків, парків, інших зон відпочинку), виду зміни (денна, нічна), погодних умов, професійної підготовленості поліцейських. Констатовано сезонні (літо, зима) і тижневі (будні, вихідні, святкові дні) коливання в застосуванні поліцейських заходів. Спостерігається підвищення показника застосування заходів примусу в нічні зміни, насамперед у вихідні і святкові дні, під час масових заходів (футбольні матчі, концерти тощо). Вище середнього цей показник на території патрулювання з

більшою кількістю нічних розважальних закладів. Застосування працівниками поліцейських заходів передбачає достатній рівень сформованості спеціальних та рухових умінь і навичок.

Згідно з новою концепцією діяльності поліції, виконання службових обов'язків працівниками патрульної поліції має бути спрямоване на максимальне залучення поліцейських превентивних заходів [408].

Опрацювання результатів анкетування працівників патрульної поліції, дає змогу розподілити поліцейські превентивні заходи на три групи відповідно до пріоритету їх застосування. Першу групу (79,3%) становлять превентивні заходи, які найчастіше застосовують патрульні поліцейські під час професійної діяльності, а саме: зупинення транспортного засобу; перевірка документів особи; застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; поверхнева перевірка й огляд. Друга група (18,9%) – поліцейські превентивні заходи, які меншою мірою застосовують працівники патрульної поліції: вимога залишити місце й обмеження доступу до визначеної території; опитування особи; обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; проникнення до житла чи іншого володіння особи. Третя група (1,8%) – заходи, які зрідка застосовують інспектори патрульної поліції: перевірка дотримання вимог дозвільної системи ОВС; перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; поліцейське піклування. Таке групування поліцейських превентивних заходів стосується передусім великих міст. У селищах міського типу, сільській місцевості застосування зазначених заходів у відсотковому співвідношенні частково різнитиметься.

Зважаючи на такий розподіл поліцейських заходів, ефективне виконання службових завдань працівниками патрульної поліції передбачає достатній рівень сформованості професійних умінь і навичок проведення тактично правильної перевірки документів особи, поверхневої перевірки й огляду, зупинення транспортних засобів. Тобто застосування зазначених поліцейських заходів

необхідно здійснювати дотримуючись правил особистої безпеки (принципу «контакт/прикриття»), тактично правильних дій під час зупинення автомобіля, входу в приміщення, його огляду тощо. Постійна наявність у працівника патрульної поліції нагрудної відеокамери вимагає сформованості вмінь правильної роботи з нею.

Затримання та доставляння правопорушників до підрозділу поліції із застосуванням поліцейських заходів примусу зазвичай сприймають вороже, що може призводити до виникнення конфліктних ситуацій. Важливу роль у вирішенні таких ситуацій відіграють: нервово-психічна (емоційна) стійкість, розвинені комунікативні, фізичні та вольові риси. Тобто працівникові патрульної поліції необхідно бути як фізично, так і психологічно підготовленим.

Аналіз результатів анкетування дає підстави констатувати: під час застосування працівниками патрульної поліції поліцейських заходів примусу 94,6% ситуацій завершувалися затриманням особи та доставлянням її у відділ поліції. У 5,4% випадків затримання здійснювати не доводилося у зв'язку з припиненням особою протиправних дій і подальшим виконанням законних вимог поліцейських. У 82,5% ситуацій під час затримання особи застосовували фізичну силу з подальшим використанням засобів обмеження рухомості (кайданки). У 45,5% випадків надягання кайданків передувало застосування лише фізичної сили, у 21,3% – представники влади вдавалися до застосування засобів, споряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії, 11,1% – гумового кийка. У 17,5% ситуацій особа опору не чинила, затримання виконували без застосування фізичної сили (застосовували лише кайданки). Зважаючи на поведінку правопорушника і враховуючи правові підстави, у 4,6% випадків здійснювали затримання із залученням вогнепальної зброї. У 4,2% ситуацій лише демонстрували вогнепальну зброю (приводили в готовність і попереджали про можливість її застосування); у 0,2% – використовували вогнепальну зброю (подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил); 0,2% – застосування вогнепальної зброї на ураження. Графічно співвідношення видів поліцейських заходів примусу, що застосовували працівники патрульної поліції під час виконання службових обов'язків, зображено на рис. 2.15.

З огляду на такий розподіл поліцейських заходів примусу, які застосовували поліцейські під час виконання службової діяльності, інтеграційна модель професійної готовності працівника патрульної поліції передбачає наявність сформованого комплексу спеціальних і рухових умінь та навичок застосування поліцейських заходів примусу (фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї), умілого й безпечного поводження з вогнепальною зброєю.

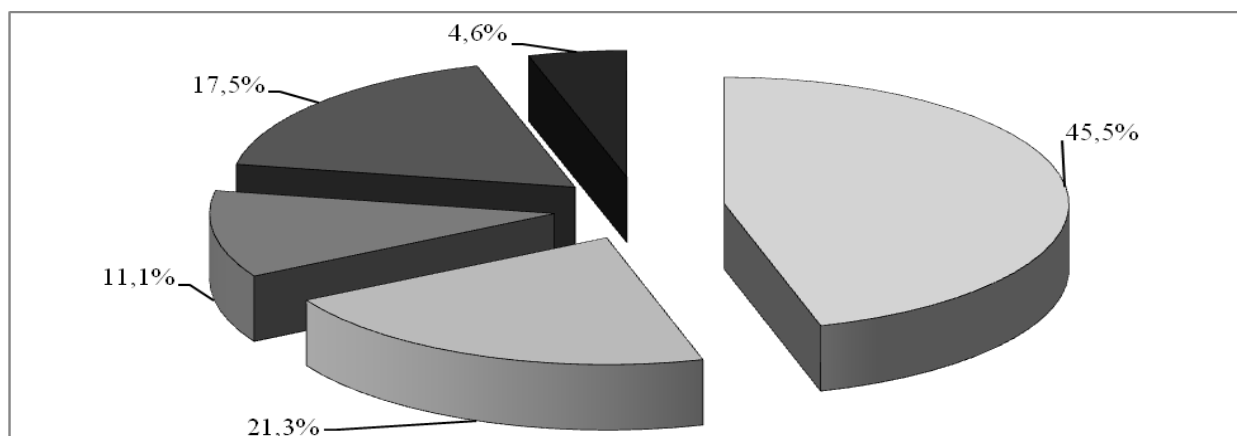

Рис. 2.15. Співвідношення видів поліцейських заходів примусу, що застосовувалися працівниками патрульної поліції під час виконання службових обов'язків (за результатами анкетування),%

- - затримання із застосуванням лише фізичної сили (45,5%)
- - застосування засобів, споряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії (21,3%)
- - затримання із застосуванням гумового кийка (11,1%)
- - затримання без застосування фізичної сили (17,5%)
- - затримання із залученням вогнепальної зброї (4,6%)

Дослідження засвідчують, що досить ефективно виконувати службові завдання можуть працівники патрульної поліції з різним рівнем сформованості виокремлених компонентів. Це зумовлено компенсаторною їх дією. Тобто високий рівень розвитку одних компонентів може частково компенсувати низький рівень розвитку інших. Однак, з огляду на взаємозалежність окреслених компонентів, можна стверджувати, що високого рівня професійної готовності здатні досягнути працівники патрульної поліції за умови оптимального та комплексного їх розвитку.

Висновки до розділу 2

На підставі опрацювання нормативних документів встановлено, що професійне навчання працівників поліції здійснюють поетапно, воно передбачає: первинну професійну підготовку; підготовку у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання; післядипломну освіту; службову підготовку.

Поліцейські, яких уперше прийнято на службу в поліцію, зобов'язані пройти курс первинної професійної підготовки, що спрямований на формування спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень поліції, зокрема умінь щодо зберігання, носіння, застосування й використання вогнепальної зброї. Підвищення рівня професійної готовності працівників патрульної поліції відбувається під час занять зі службової підготовки, яка є системою заходів, що спрямовані на закріплення й оновлення необхідних знань, умінь і навичок працівника поліції з урахуванням специфіки та профілю його службової діяльності.

Аналіз сучасних наукових праць дає підстави трактувати професійну підготовку працівників патрульної поліції як цілеспрямований і системний процес набуття слухачами професійно-теоретичних знань, формування професійно-практичних умінь та навичок, розвиток сукупності професійно важливих рис, визначених специфікою правоохоронної діяльності, і подальше їх оновлення й удосконалення в процесі службової діяльності та занять у системі службової підготовки поліцейських.

Відповідно до вимог змісту й закономірностей основних видів підготовок у системі професійного навчання поліцейських, дослідження ситуацій службової діяльності поліцейських розроблено моделі готовності працівників патрульної поліції. Обґрунтовано інтеграційну модель професійної готовності працівника патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності, яка передбачає поєднання взаємозалежних компонентів: професійно-теоретичну, психологічну, фізичну, тактичну готовність і готовність до застосування й використання вогнепальної зброї.

З'ясовано, що професійна готовність працівника патрульної поліції – це стан особи, який дає змогу здійснювати службову діяльність на належному

професійному рівні й інтегрує компоненти професійної готовності зі спроможністю оперативно їх поєднувати, постійно оновлювати, накопичувати й розвивати. Складовими компонентів професійної готовності поліцейського є вміння застосовувати набуті теоретичні знання під час професійної діяльності; достатній рівень сформованості вмінь і навичок застосування поліцейських заходів; достатній рівень розвитку професійно важливих рис. Ключову роль у досягненні високого рівня професійної готовності відіграє професійний досвід. Ефективне формування професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції можливе за умови наявності позитивної мотивації до навчання та професійної діяльності.

Встановлено, що завдяки компенсаторній дії виокремлених компонентів ефективно виконувати службові завдання можуть працівники патрульної поліції з різним рівнем їх сформованості. Розвиток одних компонентів може частково компенсувати низький рівень розвитку інших. Високого рівня професійної готовності здатні досягнути працівники патрульної поліції за умови оптимального та комплексного розвитку окреслених компонентів. Здійснені дослідження засвідчують необхідність розроблення й обґрунтування системи поетапної підготовки працівників патрульної поліції, спрямованої на формування професійної готовності до ефективного здійснення службової діяльності.

Матеріали зазначеного розділу були висвітлені в таких публікаціях автора [64; 67–69; 73; 78; 79; 85; 90; 103; 560; 564].

РОЗДІЛ 3

СИСТЕМА ПОЕТАПНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Мета цього розділу – висвітлити концепцію вдосконалення професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції; встановити етапи й основні підходи до професійної підготовки поліцейських; визначити педагогічні умови, принципи, методи професійної підготовки; виокремити та схарактеризувати критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності працівників патрульної поліції. На підставі здійснених досліджень – теоретично обґрунтувати й розробити систему поетапної професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції.

3.1 Концептуальний проект удосконалення професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції

Згідно з визначеннями, що пропонують довідкові джерела, термін «концепція» слід трактувати як комплекс ключових положень, що досить повно та різнобічно висвітлює сутність, зміст й особливості досліджуваного явища, його існування в дійсності або практичній діяльності людини [278].

Концептуальні засади проекту вдосконалення системи професійної підготовки працівників патрульної поліції витікають із загальної концепції реформування освіти в МВС України, головним завданням якої є створення науково обґрунтованого методологічного підґрунтя інноваційного розвитку системи освіти в МВС України, забезпечення тісного взаємозв'язку науки і практики та підготовка кваліфікованого персоналу, який матиме поглиблені теоретичні знання і практичні навички [396]. Комплексність проблеми професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції актуалізує здійснення наукового пошуку на методологічному, теоретичному і технологічному рівнях. Провідною ідеєю нашого дослідження є можливість

підвищення рівня професійної готовності поліцейських до ефективного виконання службової діяльності шляхом упровадження етапної системи професійної підготовки, дотримання низки підходів до навчання та корегування її змісту на етапах навчання в напрямі поглиблення професійної спрямованості.

Методологічною основою дослідження є наукові праці з проблем професійної педагогіки [132; 177; 193; 205; 256; 259; 302; 500], інноваційних процесів у професійно-технічній освіті [348; 366; 373; 465; 466], положення педагогічної психології про вікову зумовленість психічних процесів [146; 224; 314; 436; 451; 452], теорія функціональних систем [14], теорія пізнання, загальна теорія систем і системний аналіз [56; 302], теорія вірогідності й математична статистика [23; 182; 184; 352]. Методологічними засадами дослідження обрано цілісність, системність, неперервність і наступність, практичну спрямованість освітнього процесу. Вважаємо, що підвищення рівня професійної готовності працівників патрульної поліції буде ефективнішим завдяки упровадженню компетентнісного, діяльнісного, системного, особистісно зорієнтованого й інтеграційного підходів до навчання.

Основою дослідження є обґрунтування та розроблення системи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції, яка забезпечувала б формування професійної готовності до ефективного здійснення службової діяльності. На цій підставі виокремлено компоненти професійної готовності: професійно-теоретичну, психологічну, фізичну, тактичну готовність і готовність до застосування вогнепальної зброї. Інтеграція їх в єдину педагогічну модель дає змогу скорегувати освітній процес на курсах первинної професійної підготовки поліцейських, удосконалити систему службової підготовки та спрямувати її на підвищення рівня професійної готовності працівників до ефективного виконання службової діяльності. Інтеграційна модель професійної готовності працівників патрульної поліції детально проаналізовано в підрозділі 2.4 й відображено на рис. 2.20.

У цьому контексті визначено теоретичні засади професійної підготовки працівників патрульної поліції [64; 69; 70; 72; 87], сутність концепції професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції, обґрунтовано основи етапної підготовки майбутніх фахівців [84; 90–94], практичну спрямованість освітнього

процесу [62; 85; 86; 115], методики визначення рівнів професійної готовності працівників патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності, висвітлено критерії професійної готовності та їх показники; визначено зміст поняття «професійна готовність працівника патрульної поліції». Професійна підготовка працівника патрульної поліції – цілеспрямований і системний процес набуття слухачами загальнопрофесійних, професійно-теоретичних знань, формування професійно-практичних умінь і навичок, розвиток сукупності психологічних і фізичних якостей працівників, пов'язаних зі специфікою правоохоронної діяльності, та подальше їх оновлення й удосконалення в процесі службової діяльності.

Згідно з концепцією нашого дослідження, професійна готовність працівника патрульної поліції є результатом цілеспрямованої етапної підготовки, стан особи, який дає змогу здійснювати службову діяльність на належному професійному рівні й інтегрує низку компонентів у поєднанні зі здатністю оперативно їх комбінувати, постійно оновлювати, накопичувати й розвивати.

Концепція нашого дослідження ґрунтується на таких положеннях.

1. Професійна підготовка працівника патрульної поліції – невід'ємна складова ефективної службової діяльності. Здійснення працівником професійних функцій передбачає застосування поліцейських заходів (превентивних і примусу). Їх застосування чітко регламентоване законодавчими документами та передбачає володіння не лише професійно-теоретичними знаннями, а й знаннями психології поведінки особи в екстремальних умовах; уміння спілкуватися та взаємодіяти з громадянами; уміння діяти відповідно до моделі застосування поліцейських заходів примусу, рівня небезпеки.

2. Професійна підготовка майбутніх працівників патрульної поліції є спеціально організованим процесом, адаптованим до реальних умов професійної діяльності правоохоронців, й охоплює такі взаємопов'язані та взаємозалежні елементи, як мета і завдання підготовки; зміст професійної підготовки; дидактичні принципи, методи та форми організації засвоєння слухачами змісту

підготовки; педагогічні умови, дотримання яких сприяє ефективній підготовці майбутніх працівників патрульної поліції.

3. Підґрунтям ефективної службової діяльності працівників патрульної поліції є спеціально організована поетапна професійна підготовка, яка передбачає поєднання низки етапів. Перший – етап професійного самовизначення, який відбувається зазвичай у загальноосвітньому закладі середньої освіти. Наступний – етап професійного становлення. Він охоплює період проходження курсів первинної професійної підготовки поліцейських. Останній – етап професійного зростання, який припадає на період професійної діяльності, навчання в системі службової підготовки, післядипломної освіти поліцейських.

4. Підвищення рівня професійної готовності працівників патрульної поліції буде ефективнішим за умови поглибленої практичної спрямованості освітнього процесу та постійного вдосконалення професійно важливих рис. Практичної спрямованості досягають шляхом упровадження ситуаційних завдань у навчальні предмети професійно-практичної підготовки на курсах первинної професійної підготовки поліцейських і тактичну, фізичну, вогневу підготовки в системі службової підготовки поліцейських. Необхідною умовою підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції є використання варіативних ситуаційних завдань під час відпрацювання практичних навичок патрульного поліцейського за рольовими іграми (сценаріями), спрямованість підготовки на розвиток основних фізичних якостей.

На технологічному рівні окреслено напрями підвищення рівня професійної готовності працівників патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності. Висвітлено основні підходи до навчання, які забезпечували досягнення очікуваного результату. Підвищення рівня професійної готовності працівників патрульної поліції передбачає чітку організацію освітнього процесу слухачів (застосування комплексу методів і дотримання педагогічних умов та принципів, спрямованих на формування необхідних професійних знань, умінь, навичок і рис особистості майбутнього працівника патрульної поліції,

послідовного опанування навчальних предметів курсу первинної професійної підготовки поліцейських) та посилення практичної складової освітнього процесу.

Підвищення (або підтримання досягнутого) рівня професійної готовності працівників патрульної поліції на етапі професійного зростання здійснюють шляхом розширення професійного досвіду та постійних занять у системі службової підготовки поліцейських. Відповідно до концепції нашого дослідження, підвищення рівня професійної готовності поліцейських передбачає застосовування в системі службової підготовки спеціально розроблених ситуаційних завдань під час проведення тактичної, фізичної та вогневої підготовок. Ситуаційні завдання розробляють з урахуванням проблемних службових ситуацій, що виникали під час виконання професійних функцій.

З огляду на особливості професійної діяльності працівників патрульної поліції, важливо спрямувати заняття в системі службової підготовки поліцейських на виконання завдань з розвитку професійно важливих рис. Слід акцентувати на фізичних якостях працівників, які, на відміну від комунікативних, не розвиваються під час здійснення професійної діяльності. Фізична підготовка працівників патрульної поліції повинна бути спрямованою на досягнення стану фізичної готовності до ефективного здійснення службової діяльності. Складові фізичної готовності детально зображено на рис. 2.17. Необхідно залучати працівників до самостійних занять фізичною підготовкою (спрямованих на розвиток таких фізичних якостей, як загальна витривалість, спеціальна витривалість, сила).

3.2 Етапи та основні підходи до професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції

Відповідно до концепції нашого дослідження, професійна підготовка працівників патрульної поліції буде ефективнішою за умов дотримання низки підходів до навчання й поетапної її організації. Доцільно виокремити етап професійного самовизначення (пропедевтичний етап), який охоплює допрофесійний період (до здобуття фахової освіти). Його слід розглядати,

насамперед, як підґрунтя для розвитку професійно важливих рис і подальшого професійного становлення та зростання поліцейських. Етап професійного самовизначення потребує належної уваги, тому що якість підготовки майбутніх працівників патрульної поліції безпосередньо залежить від початкової підготовленості осіб (фізичного розвитку, розвитку інтелекту, переконань, мотиваційної спрямованості тощо), направлених на проходження курсу первинної професійної підготовки поліцейських.

На етапі професійного самовизначення формується позитивна мотивації до оволодіння майбутньою професією, мотивація до розвитку необхідних професійно важливих особистісних рис. Ці риси, за свідченнями науковців, закладаються ще в дитячому віці під впливом виховання в сім'ї та розвиваються в шкільні роки [131; 188; 419; 422].

Етап професійного становлення передбачає здобуття фахової освіти, він є головний, оскільки саме в процесі його перебігу особа набуває необхідних професійних знань, умінь і навичок, відбувається подальший розвиток професійно важливих рис. Саме цей період спрямований на формування стану професійної готовності до ефективного виконання службової діяльності. Зазвичай проходять службу в підрозділах патрульної поліції особи після завершення курсу первинної професійної підготовки поліцейських. Формування стану професійної готовності відбувається внаслідок опанування низки навчальних предметів, передбачених професійною програмою.

Завершальним є етап професійного зростання, який здійснюється під час безпосередньої службової діяльності (передбачає набуття професійного досвіду) та подальшого професійного навчання (післядипломна освіта, службова підготовка). Ключову роль відіграють навчальні заняття в системі службової підготовки та самостійні заняття, що спрямовані на вдосконалення спеціальних рухових умінь і навичок, пов'язаних із застосуванням поліцейських заходів примусу та розвитком необхідних фізичних якостей.

Система професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції передбачає врахування низки підходів до навчання. На думку В. В. Рибалка [432],

підхід до навчання – це загальна концептуальна позиція, що визначає системну організацію та самоорганізацію освітнього процесу, головну ознаку, роль, статус й особливості взаємодії всіх компонентів його відповідно до конкретних навчальних і виховних цілей.

У практиці сучасних закладів освіти є два принципово різні підходи до навчання. Перший – традиційний педагогічний. Сутність його полягає в передаванні учневі певної суми знань. Цей підхід ще називають знаннявим. Другий – психологічний. Він передбачає, що людина під час навчання має не просто вивчити щось, а навчитися щось робити, тобто навчитися здійснювати діяльність. Ми вважаємо, що підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції буде можливим за умови врахування низки методологічних підходів, які мають доповнювати один одного: аксіологічного, гуманістичного, діяльнісного, інтеграційного, компетентнісного, особистісно зорієнтованого, праксеологічного, ресурсного, синергетичного, системного.

Дослідивши етапи професійної підготовки, експериментально перевіривши їх на досвіді роботи центрів первинної професійної підготовки та відділів професійного навчання управлінь патрульної поліції Департаменту патрульної поліції та інших підрозділів Національної поліції України, ми дійшли висновку, що запровадження відповідних методологічних підходів на виокремлених етапах професійної підготовки впливають на підвищення її ефективності. Розглянемо детальніше зазначені підходи в контексті професійного навчання майбутніх працівників патрульної поліції.

В сучасних умовах реформування правоохоронної сфери актуальності набуває аксіологічний підхід до навчання, який є своєрідним мостом між теорією та практикою. Необхідність його запровадження обумовлюється сучасними нормативними документами [396; 401; 406; 408; 409; 410; 412] та реалізацією гуманістичної парадигми, згідно якої, головною цінністю освіти постає особистість людини з її здібностями та інтересами. Майбутній фахівець повинен обрати сферу

професійної діяльності не лише за ознакою соціальної значущості, але й за власними мотивами та інтересами, що забезпечують самореалізацію особистості.

Аксіологічний підхід до навчання передбачає: визнання кожного учасника освітнього процесу активним ціннісно-мотивованим суб'єктом діяльності; спрямованість педагогічної діяльності на гуманістичний розвиток особистості; орієнтацію освітнього процесу на формування в майбутніх поліцейських системи загальнолюдських, національних, громадянських, особистісних та інших цінностей, що визначають ставлення до світу, до правоохоронної діяльності, до самих себе.

Сутність навчальної діяльності в контексті гуманістичного підходу передбачає її вдосконалення крізь призму особистісних структур свідомості, які забезпечують на рефлексивній основі активне переосмислення всіх компонентів процесу навчання, змісту власної діяльності та суб'єктивних станів, освітньої діяльності слухачів на засадах самоорганізації процесу учіння. Цей підхід сприяє становленню та вдосконаленню цілісної особистості, яка самостійно формує власний досвід, прагне активно реалізувати свої можливості, здатна до усвідомленого й обґрунтованого вибору рішень у різних життєвих і навчальних ситуаціях.

Важливим є діяльнісний підхід, який спрямований на організацію діяльності суб'єкта, яка б забезпечувала його активність у пізнанні, праці, спілкуванні, саморозвитку. Аналіз праць провідних учених дає підстави констатувати, що визначальними для цього підходу є практичні вправи, а знання відіграють допоміжну роль і слугують засобом виконання цих вправ і засобом навчання [451; 452; 478; 512]. Для реалізації діяльнісного підходу в навчанні необхідно враховувати такі методологічні положення: кінцевою метою навчання є формування способу дій, а не запам'ятовування знань; під час проектування та організації навчання ключову роль відіграють діяльність і дії; знання не є самодостатніми, вони слугують лише засобом виконання дій та їх навчання; у сучасному трактуванні «знати» означає за допомогою знань здійснювати певну діяльність; засвоювати знання можна тільки використовуючи їх та оперуючи ними; діяльність педагога полягає в проектуванні, організації та управлінні освітньою діяльністю, а не в «переданні» знань.

Діяльнісний підхід у навчанні передбачає формування змісту навчальних предметів, що враховує специфіку майбутньої професійної діяльності та полягає в напрацюванні у слухачів умінь діяти, обґрунтовує освітній процес як розвиток умінь і навичок застосування на практиці здобутих знань. На думку педагогів, до діяльнісного підходу в навчанні також належить і самостійна навчальна робота учнів [478; 542].

Реалізація діяльнісного підходу під час професійного навчання працівників патрульної поліції полягає в тому, що в процесі навчання слухачі мають засвоїти способи виконання певних дій. Це можливо, якщо вони будуть здійснювати пізнавальну діяльність, яка охоплює дії та операції, спрямовані на виконання специфічних для професійної підготовки завдань.

Реалізація працівниками патрульної поліції професійних функцій передбачає застосування поліцейських заходів, тому освітній процес необхідно максимально спрямовувати саме на моделювання реальних ситуацій професійної діяльності.

Інтеграційний підхід сприяє вивченню процесу об'єднання в ціле окремих елементів, іноді, на перший погляд, не залежних один від одного, з отриманням нових або бажаних властивостей суб'єкта тощо [262]. У наукових працях з педагогіки знаходимо різні визначення феномену педагогічної інтеграції, а саме:

– процес, який є високим рівнем забезпечення міжпредметних зв'язків на якісно новому підґрунті для засвоєння навчального матеріалу [478];

– зближення та зв'язок наук, що відбувається поряд з процесами диференціації; є втіленням міжпредметних зв'язків на якісно новому рівні навчання [256];

– взаємопроникнення, ущільнення, уніфікування знання, що виявляється через єдність з протилежним йому процесом розчленування, розмежування, диференціації; процес, який об'єктивно детермінується взаємопроникненням різних видів компонентів матеріально-виробничої та суспільно-політичної діяльності людей, матеріальною єдністю світу, загальним зв'язком, ізоморфізмом структур у якісно різноманітних об'єктах [262].

Ключовим для інтеграційного підходу є поняття «інтеграція», яке безпосередньо стосується теорії систем і позначає стан зв'язності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в ціле, а також процес, що приводить до цього стану [180; 485]. Інтеграція забезпечує сумісність наукових знань з різних систем завдяки загальній методології, універсальним логічним прийомам сучасного системного мислення. Таке методологічно істотне призначення інтеграції дає змогу виокремити провідні можливості застосування інтеграційного підходу, а саме:

- 1) подолання адитивності розгляду об'єкта, за якого одні зв'язки й особливості вивчають ізольовано від інших;
- 2) виявлення нових аспектів і компонентів мислення, постановка нових питань, визначення суміжних проблем;
- 3) подолання деяких суперечностей, що виникають між різними науковими галузями;
- 4) визначення наукового термінологічного апарату;
- 5) формування методологічної єдності вивчення об'єкта.

Засобами інтеграційного підходу відбувається взаємне збагачення та розвиток різних наук унаслідок перенесення знань однієї наукової дисципліни в іншу. Реалізація цього підходу передбачає здійснення інтеграційних процесів на чотирьох основних рівнях: 1) міжпредметна інтеграція (інтеграція на рівні фундаментальних ідей, принципів, методів різних дисциплін, що забезпечує цілісне усвідомлення сутності творчої діяльності та методологічну готовність до її здійснення); 2) внутрішньопредметна інтеграція (спрямована на встановлення смислових, змістовних, структурних і технологічних зв'язків між розділами однієї дисципліни. Цей вид інтеграції дає змогу виявити системоутворювальні зв'язки, а також зв'язок теорії з практикою); 3) міжособистісна інтеграція (характеризується встановленням ділового співробітництва та співтворчості через відкритість простору дослідної діалогічної взаємодії); 4) внутрішньоособистісна інтеграція (забезпечує дослідження досягнень і формування нового особистісного досвіду).

Інтеграційний підхід у педагогіці передбачає розгляд різних аспектів педагогічного процесу як єдиного цілого, яке дає новий якісний результат, нове системне та цілісне утворення. Педагогічну інтеграцію розглядають і як вищу форму вираження єдності цілей, принципів, змісту, форм організації, і як створення педагогічних одиниць на підставі взаємозв'язку різних компонентів освітнього процесу.

Згідно з визначенням, запропонованим А. Я. Данилюком, педагогічна інтеграція – це структурно та змістовно-процесуальний, доцільно організований зв'язок однотипних частин й елементів змісту, форм і методів навчання в межах освітньої системи, що забезпечує кількісні та якісні зміни, саморозвиток слухачів [180].

У професійній підготовці майбутніх працівників патрульної поліції інтеграційний підхід забезпечив інтеграцію змісту та форм освітнього процесу на підставі принципів взаємодоповнюваності і взаємозв'язків; передбачав формування спеціальних рухових умінь, навичок на базі знань законодавчої бази. Зазвичай це стосується умінь і навичок застосування поліцейських заходів, надання домедичної допомоги.

З огляду на нетривалий період навчання (чотири місяці), оволодіння теоретичними і практичними знаннями, формування спеціальних умінь і навичок майбутніх працівників патрульної поліції можливе також завдяки використанню одного з найпоширеніших методологічних підходів – компетентнісного. Компетентнісний підхід передбачає спрямованість професійного навчання поліцейських на формування не лише знань, умінь і навичок, а, передусім, досвіду їх застосування. Зазвичай досвід застосування набутих знань, умінь і навичок формується лише в умовах максимальної практичної спрямованості освітнього процесу. Використання цього підходу сприяє подоланню традиційних когнітивних орієнтацій професійної освіти, забезпечує новий її зміст, методи і технології. Компетентнісний підхід акцентує увагу на результатах освіти, причому їх тлумачать не як суму засвоєної інформації, а як здатність особи діяти в різних ситуаціях [24; 317; 499; 514; 574].

У контексті професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції практична спрямованість забезпечується впровадженням в освітній процес ситуаційних завдань (під час опанування навчальних предметів професійно-практичної підготовки з тактичної, фізичної, вогневої підготовок у системі службової підготовки поліцейських) та сценаріїв, які передбачають виконання варіативних ситуаційних завдань.

Особистісно зорієнтований підхід вимагає визначення особистості як продукту соціального розвитку, носія культури, інтелектуальної і моральної свободи, права на повагу та передбачає спрямування освітнього процесу на забезпечення розвитку й саморозвитку особистості слухача з урахуванням його здібностей як суб'єкта пізнання та навчальної діяльності.

Теоретиком особистісного підходу був визнаний відомий психолог С. Л. Рубінштейн [436]. Науковець К. К. Платонов вважав, що особистісний підхід – це індивідуальний підхід до людини як до особистості з розумінням її як системи, що визначає всі інші психічні явища [378]. Особистісно зорієнтований підхід передбачає, що і педагоги, і учні ставляться до кожної людини як до самостійної цінності для них, а не як до засобу спрямованого на досягнення своїх цілей.

Застосування особистісно зорієнтованого підходу дало змогу акцентувати увагу на особистості кожного слухача. Цей підхід спрямований на формування професійно важливих рис (психологічних, фізичних) та практичних умінь і навичок.

Праксеологічний підхід забезпечує ефективне управління освітньою діяльністю через її всебічний самоаналіз, самооцінювання, цілеспрямоване моделювання умов і засобів удосконалення на підставі синтезу теоретичних знань та емпіричного досвіду. Теорія праксеології відображає залежність результатів роботи насамперед від попередньої ретельної підготовки до її виконання, ступеня підготовленості дій у широкому розумінні, що охоплює оволодіння знаннями, свідомий вибір засобів, методів аналізу та регулювання, критерії емоційного і практичного оцінювання результатів. Низка науковців визначають праксеологію як галузь соціологічних досліджень, що вивчає методику розгляду різних дій чи сукупності дій з погляду встановлення їх ефективності [478; 512].

Ресурсний підхід до навчання ґрунтується на застосуванні сукупності технологій, способів, прийомів виявлення і залучення ресурсів зовнішнього впливу для активізації та розвитку внутрішніх потенційних можливостей майбутніх працівників патрульної поліції задля підвищення ефективності їх навчальної та професійної діяльності, стимулювання до самореалізації. Зазначений підхід зосереджений на питаннях організації навчання, орієнтованого на виявлення та розвиток потенційних можливостей кожного слухача.

Згідно синергетичного підходу самореалізація та саморозвиток майбутніх правоохоронців здійснюється на підґрунті постійної взаємодії із зовнішнім середовищем, що зумовлює становлення нових рис тощо. На думку низки науковців синергетика допомагає дослідити й спрогнозувати поведінку суб'єктів в умовах постійних змін як довкілля, так і їхнього внутрішнього простору [434, 512]. Синергетичний підхід дає можливість зрозуміти причини і механізми функціонування, розвитку та рівень взаємодії освітніх систем з навколишнім середовищем. Фундаментальні положення синергетичної теорії відкривають нові базові засади для розуміння та вирішення проблем професійної підготовки майбутніх правоохоронців. Професійний розвиток поліцейського, як об'єкта впливу різних складних систем, середовища службової діяльності не можна вважати стабільним, лінійним і безконфліктним процесом. Він обов'язково супроводжується різними кризами, що зумовлює корегування професійних знань, уявлень, цінностей поліцейського, стимулюючи особисту самопізнавальну та саморозвивальну активність протягом життя.

В організації професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції чільне місце посідає системний підхід. Вихідні позиції та методологічні засади системного підходу розробили філософи та педагоги (В. Афанасьєв, І. Блауберг, В. Сухомлинський, Е. Юдін та ін.). Одним із фундаторів системного підходу в педагогіці є В. О. Сухомлинський [483]. На його переконання, загальна методологія системного підходу пояснює закономірності зв'язків у педагогічних процесах.

Науковець А. О. Лігоцький окреслює системний підхід як системний аналіз, застосування якого допомагає з'ясувати цілісність системи, дослідити її зміни в

процесі розвитку, вивчити закономірності функціонування системи в зовнішньому середовищі, порівняти кілька систем, які виконують спільне завдання [302]. Із цього приводу В. А. Семиченко зазначає, що системний підхід є засобом розуміння складних багатofакторних відношень, які виникають усередині систем і міжсистемній взаємодії, орієнтує на виокремлення прихованих, візуально й емпірично не реєстрованих властивостей об'єктів, які належать до складу системи, вивчення системних зв'язків [451].

Науковці стверджують, що системний підхід має багато переваг: він сприяє отриманню та синтезуванню якісніших результатів; функціонує не у вигляді усталеної методологічної чи теоретичної концепції, а як сукупність пізнавальних принципів, основна мета яких полягає в спрямованості досліджень на побудову нових дослідницьких програм шляхом фіксації браку певних елементів у наявних системах [51; 256; 302; 498].

До застосування системного підходу висувають низку вимог: системи мають бути відокремлені за виконуваними функціями; система повинна бути чітко визначена, щоб знати, які елементи до неї належать; визначення системи має бути незмінним упродовж усього періоду дослідження, а її елементи під час системних досліджень повинні постійно належати тільки тій самій системі; розділення системи на підсистеми має бути повне, тобто кожен елемент цієї системи повинен належати якійсь із її підсистем; системи мають бути відокремлені, тобто якщо елемент належить одній системі, то він не може належати жодній іншій [51; 256; 302]. Згідно із системним підходом, ми розглядаємо професійну підготовку як спеціально розроблену, цілісну, динамічну та керовану систему, яка спрямована на формування професійної готовності працівників патрульної поліції до виконання службової діяльності.

Застосування системного підходу під час професійної підготовки працівників патрульної поліції передбачає розгляд і врахування виокремлених компонентів професійної готовності (професійно-теоретична, психологічна, фізична, тактична готовності й готовність до застосування вогнепальної зброї) не ізольовано, а в їх взаємозв'язку та розвитку. Він надає можливість виявити

інтегративні системні властивості та якісні характеристики (професійну готовність), яких не містять складові системи професійної підготовки. У контексті системного підходу підвищення рівня професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції забезпечують лише шляхом ґрунтовного й постійного аналізу інформації про дієвість системи на всіх її етапах.

3.3 Педагогічні умови, принципи та методи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції

Професійну підготовку майбутніх працівників патрульної поліції слід здійснювати з дотриманням певних педагогічних умов, що забезпечують її ефективність. Науковці здебільшого тлумачать їх як сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на виконання поставлених завдань; результат цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для досягнення цілей; сукупність заходів, що мають на меті підвищення ефективності педагогічної діяльності, дотримання яких дає змогу успішно реалізувати ключове завдання професійної освіти – підготовка висококваліфікованого, конкурентоздатного фахівця відповідно до вимог і запитів суспільства [177; 193; 270; 348].

Поняття «педагогічні умови» слід тлумачити в контексті проблематики нашого дослідження. Педагогічними умовами професійної підготовки майбутнього працівника патрульної поліції є спеціально створені обставини, дії та взаємодії суб'єктів освітнього процесу, що реалізуються в межах педагогічного процесу та пов'язані зі специфікою функціонування центрів первинної професійної підготовки поліцейських і відділів професійного навчання управлінь патрульної поліції. На підставі цієї дефініції доцільно виявити, дослідити та теоретично обґрунтувати педагогічні умови, дотримання яких уможливить підвищення ефективності професійної підготовки слухачів курсів первинної професійної підготовки поліцейських, а згодом – працівників практичних підрозділів.

Вихідними положеннями під час розроблення педагогічних умов професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції є: освітні стандарти, зміст професійної програми первинної професійної підготовки поліцейських; підходи до правоохоронної освіти та її принципи; психологічні засади організації освітнього процесу.

Першою педагогічною умовою є формування мотивації у слухачів до навчання, підвищення рівня власної професійної підготовленості й самовдосконалення. Освіта не лише озброює сукупністю знань і сприяє формуванню певних професійних навичок, а й відкриває людині саму себе, виявляє та розкриває її здібності, формує потреби й інтереси до майбутньої професії [115].

Ураховуючи напрацювання українських педагогів і психологів [58; 129; 289; 478], окреслимо умови формування стійкої мотивації до навчання майбутніх працівників патрульної поліції:

1) насичення змісту навчання інформацією, яка має значення для особистісного зростання слухача як професіонала;

2) нарощування новизни і складності навчального матеріалу (ситуаційних завдань під час відпрацювання сценаріїв), навчання з незначним випередженням можливостей (надто складно – неможливо опанувати матеріал, надто легко – нецікаво);

3) надання слухачам необхідної свободи (умов) для виявлення творчих можливостей, утвердження прагнення до саморозвитку та самовдосконалення, стимулювання самоосвіти;

4) творче ставлення викладачів й інструкторів до викладання свого предмета, постійне самовдосконалення, їхні компетентність, авторитет як особистості;

5) використання сучасних методів навчання, максимальне наближення умов навчання до справжніх.

Виникнення та розвиток пізнавальної мотивації обумовлені характером взаємодії та спілкування викладачів і слухачів. Особистість викладача може бути

основним фактором як підвищення мотивації навчання та посилення інтересу до предмета викладання, так і протилежних процесів.

З метою формування позитивної мотивації до професійного самовдосконалення слухачів слід організовувати навчання так, щоб було втілено різнопланові мотиви, а саме:

- навчально-пізнавальні (процес здобування нових знань має зацікавити слухача, тому слід використовувати інтерактивні методи навчання, наводити актуальні факти зі службової діяльності працівників патрульної поліції);

- професійні (на теоретичних і практичних заняттях доводити важливість високого рівня професійної підготовленості у службовій діяльності патрульних поліцейських; відпрацьовувати ситуаційні завдання, що вимагають вияву від слухачів відповідних знань, умінь і навичок, пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю);

- соціальні (створювати сприятливий мікроклімат у стосунках між учасниками освітнього процесу, підтримувати прагнення до самореалізації та самоствердження, спонукати до усвідомлення особистої відповідальності перед членами родини, товаришами; обґрунтовувати соціальну значущість професії поліцейського, суспільну відповідальність за результати своєї діяльності);

- комунікативні (організовувати спілкування на заняттях у форматі «працівник – правопорушник», «працівник – заявник», «працівник – стороння особа», «працівник – підозрюваний» «працівник – працівник». Це сприяє соціальній адаптації та успіху в професійній сфері);

- процесуально-змістові (намагатися безпосередньо залучити кожного слухача до навчальної та позанавчальної діяльності, процес і зміст якої має приносити моральне й інтелектуальне задоволення; відмовитися від авторитаризму; використовувати зрозумілі та адекватні методи оцінювання).

Психологи доводять, що такі мотиви формуються не стихійно, а внаслідок цілеспрямованого, постійного впливу. Це вимагає системної роботи на всіх етапах професійної підготовки поліцейських.

Для якісного проведення теоретичних занять з навчальних предметів, передбачених професійною програмою первинної професійної підготовки поліцейських, необхідною є наявність мультимедійного забезпечення. Практичні заняття з тактичної підготовки потребують забезпечення спеціальними засобами (кайданки, інші засоби обмеження рухомості, макети вогнепальної, холодної зброї, гумових кийків, поясні системи тощо), навчальних автомобілів (принаймні два) тощо; з вогневої підготовки – вогнепальної зброї (навчальної, бойової), набоїв, мішеней тощо; домедичної підготовки – аптечок, манекенів, термоковдр тощо. Проведення сценаріїв як важливої практичної складової також неможливе без використання відповідного матеріально-технічного забезпечення. Обов'язковою є наявність: двох автомобілів, радіостанції, поясних систем зі спорядженням, індивідуальних аптечок, бронежилетів, нагрудних камер, драгерів, планшетів, бланкової продукції (постанова та протокол про адміністративне правопорушення, акт евакуації транспортного засобу, акт медичного огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції). Тобто друга педагогічна умова – належний рівень матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу.

Науковці доводять, що суперечності між процесом навчання і практичною діяльністю зникають, якщо навчання трактують як єдиний процес накопичення знань й оволодіння способами їх реалізації. Відомо, що якісна освіта – це не рівень знань, а насамперед уміння їх застосовувати в конкретній ситуації [221; 514]. Тобто третьою педагогічною умовою є формування системи професійно значущих знань, умінь, навичок і рис шляхом посиленої практичної спрямованості освітнього процесу. Цього досягають, передусім, застосовуючи ситуаційні завдання, зміст яких відповідає психолого-педагогічним і дидактичним вимогам. До основних дидактичних вимог належать: 1) науковість змісту; 2) доступність навчального матеріалу; 3) забезпечення систематичності й послідовності навчання; 4) максимальне наближення умов ситуаційних завдань до реальних.

Четвертою педагогічною умовою професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції є достатній рівень професійної компетентності викладачів та інструкторів. Тобто в освітньому процесі ключову роль відіграє особистість викладача. Відомий німецький педагог Ф.-А.-В. Дістервег акцентував на низці вимог до особистості педагога, а саме: «учитель повинен досконало знати свій предмет, любити свою професію і дітей; бути рішучим, енергійним, мати тверду волю й характер, повсякчас вести дітей уперед, не відступаючи від своїх принципів; мати громадянську мужність, власні переконання; ніколи не зупинятися – постійно працювати над власною освітою; бути носієм високих моральних рис і завжди бути прикладом для своїх вихованців» [478].

Зважаючи на здобутки педагогічної теорії та практики, слід зазначити, що викладач повинен постійно підвищувати власний професійний рівень і застосовувати новітні технології навчання. Використання інтерактивних технологій навчання надасть можливість підвищувати ефективність освітнього процесу та рівень професійної готовності майбутніх патрульних до ефективного виконання службової діяльності.

П'ята педагогічна умова полягає в залученні майбутніх працівників патрульної поліції до активної позанавчальної діяльності професійно-практичної спрямованості. Це також стосується занять у системі службової підготовки поліцейських, спрямованих на розвиток основних фізичних якостей. Процес підвищення якості сучасної фахової підготовки може відбуватися завдяки як навчальним формам діяльності, так і позанавчальним. Позанавчальна робота створює додаткові умови для реалізації внутрішнього потенціалу, задоволення навчально-пізнавальних, професійно зорієнтованих потреб слухачів, що не забезпечується в процесі аудиторної роботи. На думку З. Н. Курлянд, посилення ролі позааудиторної та самостійної роботи є однією з провідних ланок оптимізації освітнього процесу [289].

Позанавчальна діяльність як важлива складова процесу фахової підготовки має ті самі практичні, освітні, розвивальні та виховні цілі, які реалізують під час навчальних занять і забезпечують підвищення рівня професійної готовності

майбутніх працівників патрульної поліції. Рівень підготовленості слухачів відрізняється за компонентами (частині осіб необхідно вдосконалювати фізичні якості, іншим – формувати рухові вміння та навички, набувати теоретичних знань тощо). Спрямованість позанавчальної діяльності корегують не лише слухачі (ураховуючи власну рефлексію), а й викладачі й інструктори після рубіжних (тематичних) контролів.

Правильне поєднання позанавчальної діяльності з навчальною забезпечує гнучкість і рухливість усієї системи професійної підготовки в умовах центру первинної професійної підготовки поліцейських.

Окреслені педагогічні умови професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції позначаються на виборі принципів, які зумовлюють пріоритетні особливості освітнього процесу, детермінують його зміст, уможливають оптимальний вибір методів і прийомів навчання.

Сучасна дидактика, трактуючи навчання як процес передавання, засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності, у цьому контексті розглядає й систему його принципів. У сучасній дидактиці [478] принципи навчання розглядають у двох аспектах: 1) як спосіб побудови, організації та аналізу освітнього процесу; 2) як спосіб регуляції діяльності учнів у процесі засвоєння ними знань, умінь і навичок на різному рівні їх пізнавальної активності. Відомий педагог М. М. Фіцула трактує принципи навчання як основні положення, що визначають зміст, організаційні форми й методи навчальної роботи [512, с. 126]. На думку вченого, принципи відтворюють фундаментальні закономірності навчання, які об'єктивно наявні в реальному педагогічному процесі.

У нашому дослідженні використовуватимемо вже традиційний у педагогіці поділ навчальних принципів на загальнодидактичні та специфічні, аналізуючи їх крізь призму професійно-технічної правоохоронної освіти. Загальнодидактичні принципи є базовими положеннями технологічної організації освітнього процесу й стають підґрунтям для специфічних принципів [512]. На думку С. Архангельського, попри те, що загальнодидактичні принципи мають аксіоматичний, декларативний характер і часто не визначають шляхів виконання

конкретних навчальних завдань, вони є базовими в теорії навчання, оскільки акумулюють значний педагогічний досвід [22].

Організація професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції передбачає врахування низки принципів, ключовими з яких є:

1. Принцип свідомості й активності. Цей принцип є провідним, тому що визначає головне спрямування пізнавальної діяльності слухачів і керування нею. Свідомому засвоєнню знань сприяють: роз'яснення мети й завдань навчальних предметів, значення їх для розв'язання життєвих і професійних проблем; використання в освітньому процесі мисленнєвих операцій; позитивні мотиви навчання; критичний підхід у процесі викладання матеріалу та його засвоєння; належний контроль і самоконтроль; свідомість у процесі професійної підготовки, що забезпечується високим рівнем активності слухачів. Для активізації пізнавальної діяльності необхідними є: позитивне ставлення до навчання, інтерес до навчального матеріалу; позитивні емоції, викликані навчальною діяльністю; тісний зв'язок навчання із життям; використання на практиці засвоєного матеріалу, умінь і навичок; систематичне повторення одержаних знань; використання сучасних технічних засобів навчання.

2. Принцип наочності. Реалізується в процесі пізнання сутності рухових дій, які вивчають під час опанування навчальних предметів професійно-практичної підготовки, біомеханічних закономірностей їх виконання. Дотримання його сприяє свідомому, активному сприйманню, осмисленню та засвоєнню матеріалу, підвищує потенційні психофізичні можливості слухачів.

Він передбачає формування у слухачів точного чуттєвого образу (моделі діяльності), техніки, тактики, що виявляється не тільки за зоровими відчуттями, а й за сукупністю відчуттів, які надходять з інших органів чуттів: слуху, вестибулярного апарату, рецепторів м'язів. Основними формами чуттєвого пізнання в реалізації принципу наочності є чуття, сприймання та уявлення. Відчуття відображають окремі властивості певних рухових дій. Сприймання слід тлумачити як процес цілісного відображення рухової дії (застосування поліцейських заходів примусу, спеціальні дії тощо). Уявлення є мисленнєвим

відтворенням рухової діяльності. Цей принцип є ключовим у процесі формування вмінь і навичок застосування поліцейських заходів примусу.

3. Принцип систематичності та послідовності. Передбачає побудову освітнього процесу у вигляді певного алгоритму дій, що забезпечує логіку та взаємозв'язок різних аспектів управління [490, с. 55]. Він зорієнтований на системне й послідовне викладання та вивчення навчального матеріалу, заняття спрямовані на формування рухових умінь і навичок, розвиток фізичних рис не зводиться до проведення епізодичних, розрізнених заходів, це безперервний і послідовний процес. Реалізація принципу систематичності та послідовності вимагає розподілу навчального матеріалу так, щоб він забезпечував розуміння закономірностей виконання певних дій і сприяв формуванню цілісної системи знань, умінь, навичок. Зазначимо, що систематичність і послідовність важливі в роботі як викладача (інструктора), так і слухача. Принцип систематичності й послідовності ґрунтується на тому, що засвоєння матеріалу розпочинається з найпростішого, елементарного. З одного боку, систематичність підкріплення знань дає змогу довше утримувати інформацію в пам'яті, з іншого – вона залежить від логічних зв'язків між знаннями. Одним із важливих аспектів реалізації принципу систематичності, що забезпечує закріплення досягнутого рівня професійної готовності, є багаторазове повторення одних і тих самих завдань в окремому занятті, а також самих занять протягом тривалого часу.

4. Принцип доступності. Навчання успішне й ефективне за умови, що його зміст, форми і методи відповідають віковим особливостям слухачів курсу первинної професійної підготовки. Сутність доступності полягає в тому, щоб майбутні працівники патрульної поліції сприймали матеріал, який подає викладач. Доступно організований процес професійної підготовки передбачає послідовний перехід: від відомого до невідомого; від засвоєного до незасвоєного; від простого до складного, з урахуванням рівня професійної підготовленості слухачів, їхніх індивідуальних особливостей. Водночас межу складності не можна порушувати, оскільки в такому разі значний обсяг відомостей стане незрозумілим.

5. Принцип емоційності. У процесі навчальної діяльності у слухачів виникають певні емоційні стани, почуття, які можуть стимулювати успішне засвоєння знань або перешкоджати йому. Викладач для реалізації цього принципу має впливати на формування емоцій, які активізують навчально-пізнавальну діяльність, і запобігати виникненню протилежних. Цього досягають шляхом логічного, жвавого викладання навчальних предметів, наведення цікавих прикладів, використання наочності тощо.

6. Принципи стимулювання самоосвіти й самостійності в навчанні передбачає цілеспрямований розвиток у слухачів умінь і навичок самостійно здобувати, аналізувати й застосовувати в практичній діяльності потрібну для них інформацію. Реалізація цього принципу вимагає створення психологічних і педагогічних умов, які стимулюють в учнів самоосвітні потреби, прагнення до самореалізації та самостійності, що надзвичайно актуально в умовах стислого терміну навчання (чотири місяці), за якого кількість годин, виділених на вивчення професійно спрямованих предметів, обмежена.

7. Принцип зв'язку теорії з практикою передбачає встановлення необхідного їх співвідношення, причому пріоритет належить саме практичному напрямку. Ефективність і якість навчання перевіряє, підтверджує та корегує практика правоохоронної діяльності. Практика – критерій істини, джерело пізнавальної діяльності, сфера апробації результатів навчання. Ефективність зв'язку навчання із життям, теорії з практикою залежить від змісту освіти, організації освітнього процесу.

Реалізацію цього принципу забезпечують шляхом: використання на заняттях життєвого та практичного (правоохоронного) досвіду слухачів, викладачів (інструкторів), застосування набутих знань у практичній діяльності, розкриття практичної значущості знань тощо.

На курсах первинної професійної підготовки поліцейських відповідно до цього принципу переважає практична спрямованість освітнього процесу, що передбачає використання ситуаційних завдань для стійкішого формування необхідних практичних умінь і навичок (під час відпрацювання сценаріїв).

Свою формувальну силу загальнодидактичні принципи виявляють лише в комплексі зі специфічними, що втілюють специфіку професійного навчання працівників патрульної поліції. У контексті їхньої професійної підготовки актуальними вважаємо низку специфічних принципів.

1. Принцип професійної спрямованості є одним із провідних для професійної освіти, який найповніше реалізується під час навчання на курсах первинної професійної підготовки поліцейських. Професійна спрямованість пов'язана з формуванням мотиваційної сфери як основи професійної готовності майбутнього працівника патрульної поліції.

Професійна освіта, зазначає Р. Гуревич, вибудовується на основі органічної єдності загальноосвітньої та фахової підготовки [176]. Вона пов'язана із соціально-культурним і технічним досвідом суспільства, водночас, має певну специфіку, зумовлену закономірностями професійної спрямованості навчання. Завдяки реалізації цього принципу знання та вміння з фундаментальних предметів стають підґрунтям для спеціальних професійних знань, сприяють опануванню професійних умінь, забезпечують формування професійної придатності, компетентності, а згодом – професійної готовності працівника патрульної поліції. Основною проблемою професійного навчання, на думку М. М. Фіцули [512, с. 131], є поступовий перехід від здійснюваної навчальної діяльності слухача до професійної, яку засвоюють у процесі навчання. Професійна спрямованість виявляється як регулятивна норма, що адаптує навчальний матеріал до конкретних навчальних цілей. Крім того, вона виконує інші функції: чинить загальний стимуляційний вплив на навчальну діяльність; є важливою внутрішньою умовою розвитку особистості; позитивно позначається на якості знань, умінь і навичок слухачів; регулює перебіг розумових процесів, активізує інтелектуальний розвиток особистості; спонукає до самостійної пошукової, творчої діяльності [234]. Дотримання принципу професійної спрямованості дає змогу об'єднати в навчальному середовищі загальнопрофесійні, професійно-теоретичні та професійно-практичні предмети, що опановують слухачі на курсах первинної професійної підготовки поліцейських.

2. Принцип неперервності освіти. Забезпечує можливість багатовекторного руху особистості поліцейського в освітньому просторі. Ідеться про перехід від «навчання на все життя» до «навчання впродовж усього життя» [351]. Постійне підвищення власного рівня професійної підготовленості через навчальні заняття в системі професійного навчання та самостійні заняття сприяє професійному зростанню працівника патрульної поліції. Цей принцип покликаний забезпечити гармонійний розвиток кожного поліцейського, формуванню усвідомленої потреби в підвищенні рівня загальних і професійних знань, а також сприяти зміцненню професійних, навчально-пізнавальних і соціальних мотивів.

3. Принцип наступності та перспективності. Передбачає вивчення сукупності навчальних предметів за програмою первинної професійної підготовки поліцейських з опорою на знання, уміння й навички, одержані раніше (у закладі середньої освіти, іншому закладі освіти). Наступність забезпечує осмислення пройденого матеріалу на новому рівні, зміцнення раніше отриманих знань, розвиток умінь і навичок, встановлення нових зв'язків, завдяки чому якість засвоєння навчального матеріалу на наступному етапі професійної підготовки підвищується. Цей принцип відображає педагогічну вимогу ускладнювати зміст навчання, збільшувати обсяг знань на черговому етапі професійної підготовки.

У процесі професійної підготовки працівників патрульної поліції науково-педагогічні працівники повинні комплексно реалізувати висвітлені принципи для забезпечення ефективності освітнього процесу.

Під час реалізації завдань професійної підготовки важливого значення набувають способи застосування обраних засобів, які допоможуть успішно та продуктивно їх досягти. Цей пошук пов'язаний з вибором ефективних методів навчання рухових дій, розвитку професійно важливих рис [490]. Вибір і поєднання методів навчання, застосування яких сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу, є однією з основних проблем педагогічної практики. Загалом поняття «метод» означає спосіб діяльності, спрямованої на досягнення певної мети [490]. Більшість вітчизняних дидактів [177; 347] поняття «метод навчання» тлумачать як упорядковані способи організації взаємодії

вчителя й учнів, спрямовані на досягнення освітніх цілей; систему обґрунтованих прийомів, які становлять єдине ціле. Спільним у позиціях науковців є трактування методу як складної та багатокомпонентної категорії, завдяки якій реалізують усі функції навчання: освітню, виховну, розвивальну, спонукальну, контрольню-корегувальну [478].

Різні класифікації методів навчання детально висвітлено в спеціальній літературі [43; 323; 478; 490]. Ефективне функціонування системи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції передбачає використання низки методів навчання. У своєму дослідженні ми керуємося класифікацією методів навчання, розробленою відомим дидактом Ю. Бабанським [478], і виокремлюємо три основні групи методів.

1. Методи організації та здійснення професійного навчання поліцейських (рис. 3. 1). У цій групі виокремлено методи набуття знань; оволодіння руховими вміннями та навичками; удосконалення рухових навичок і розвитку фізичних якостей.

До групи методів набуття знань належать методи, що передбачають сенсорне передання та засвоєння інформації (натуральне демонстрування); друкована передача, засвоєння та відтворення інформації (робота з документальною інформацією); усна передача, засвоєння та відтворення знань (лекція, розповідь, пояснення тощо). Під час професійного навчання майбутніх працівників патрульної поліції ці методи використовують комплексно.

Методом пояснення викладач висвітлює зміст фактів і явищ, законів та правил, підводить до розуміння складних питань, до висновків й узагальнень. Цей метод використовують переважно під час викладання нового матеріалу, а також у процесі закріплення, коли викладач бачить, що учні чогось не зрозуміли.

Лекція – усний виклад великого за обсягом, складного за логікою навчального матеріалу. Під час проведення лекції зі слухачами курсу первинної професійної підготовки поліцейських зазвичай використовують мультимедійні засоби. Залежно від виду навчального предмета співвідношення лекцій і практичних занять відрізняється. Розповідь як метод навчання є монологічною формою передавання

знань. Її застосовують під час викладання навчального матеріалу системно й послідовно. Інструктаж – ознайомлення зі способами виконання завдань, операцій, дотримання техніки безпеки (застосовують під час занять із вогневої підготовки та проведення сценаріїв).

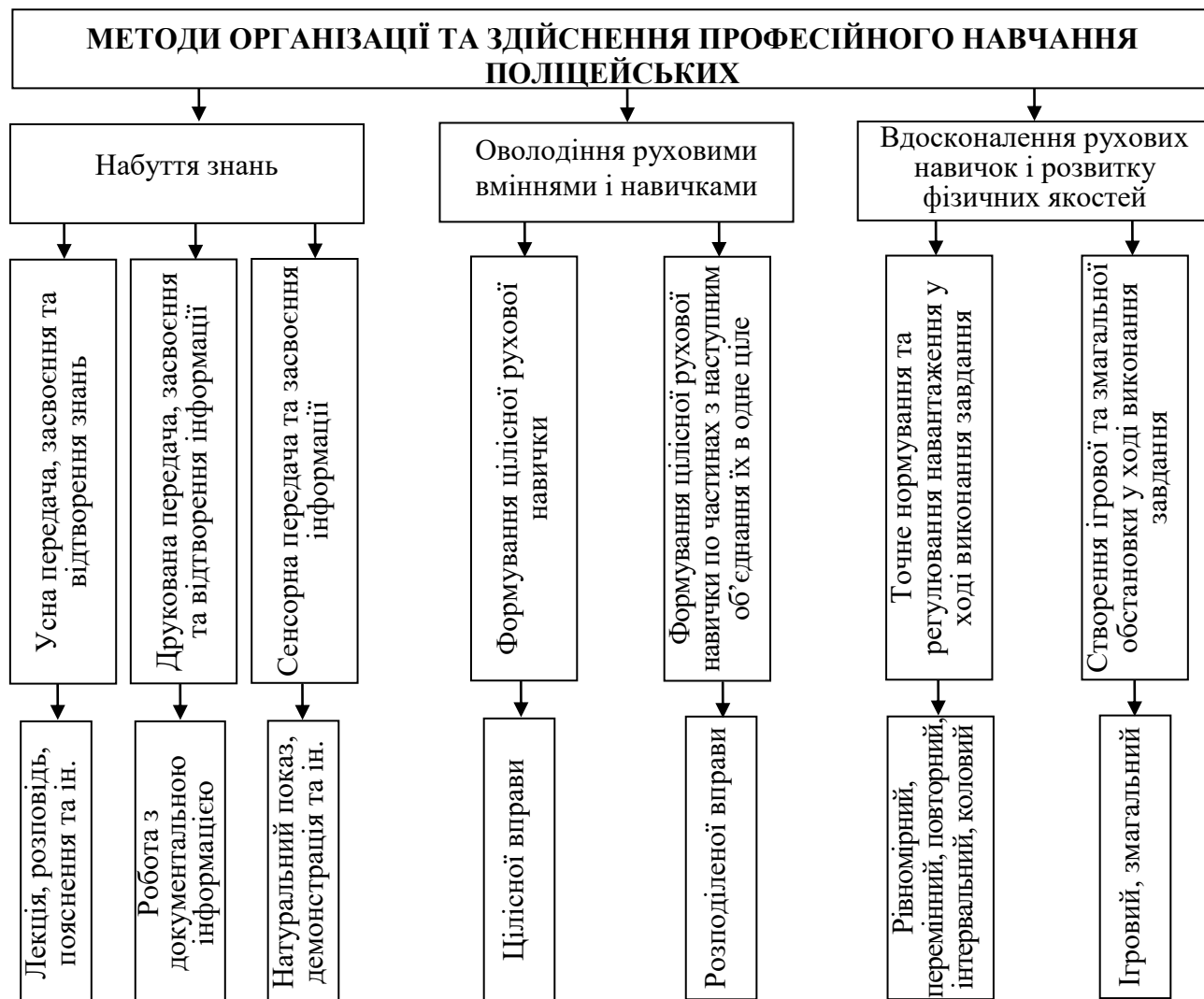

Рис. 3.1. Сукупність методів організації та здійснення професійного навчання, майбутніх працівників патрульної поліції

Група методів оволодіння руховими вміннями та навичками передбачає формування цілісної рухової навички (цілісної вправи) та формування цілісної рухової навички за частинами з подальшим їх об'єднанням в одне ціле (розподіленої вправи). Цю групу методів використовують переважно під час професійно-практичної підготовки (тактична, вогнева підготовки) для опанування поліцейськими заходів примусу (фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї).

Групу методів удосконалення рухових навичок і розвитку фізичних якостей становлять методи, що передбачають точне нормування та регулювання навантаження під час виконання завдання (рівномірний, перемінний, повторний, інтервальний, коловий); створення ігрової та змагальної обстановки під час виконання завдання (ігровий, змагальний).

2. Методи стимулювання до підвищення рівня власної професійної готовності поліцейських (рис. 3.2). Група цих методів спрямована на формування позитивних мотивів до професійної підготовки, що стимулюють навчальну активність, сприяють збагаченню слухачів необхідною професійною інформацією. Вони охоплюють методи формування професійних інтересів і методи стимулювання обов'язку й відповідальності за рівень власної професійної підготовленості.

Методи формування професійних інтересів охоплюють: методи створення на занятті цікавих ситуації (наведення цікавих, нестандартних прикладів із практики патрулювання); створення ситуацій новизни навчального матеріалу; методи навчальної дискусії; забезпечення успіху в навчанні; створення ігрових ситуацій; використання життєвого та професійного досвіду слухачів (стимулює навчання шляхом максимальної конкретизації знань). Важливим є метод створення ситуації успіху в навчанні. Він стосується слухачів, які мають певні труднощі в навчанні. Відомо, що без переживання радості успіху неможливо розраховувати на подальші успіхи в подоланні навчальних труднощів.

Ситуації успіху створює викладач завдяки підбадьоренню, схваленню нових зусиль. Важливу роль відіграє забезпечення сприятливої морально-психологічної атмосфери під час виконання навчальних завдань, що послаблює почуття непевності й страху. Стан тривожності змінюється станом упевненості.

Методи стимулювання обов'язку й відповідальності за рівень власної професійної підготовленості. Підвищення рівня професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції ґрунтується не тільки на мотиві навчального інтересу, а й на інших мотивах, серед яких значущими є мотиви обов'язку й відповідальності за рівень власної професійної підготовленості. Мотиви обов'язку й відповідальності

формується на підставі застосування такої групи методів я прийомів: висунення вимог; навчання виконувати вимоги; заохочення успішного, сумлінного виконання своїх обов'язків; оперативного контролю за виконанням вимог і в необхідних випадках вказування на недоліки, осуд – для формування відповідального ставлення до навчання [478].

Рис. 3.2. Сукупність методів стимулювання до підвищення рівня власної професійної готовності поліцейських

3. Методи контролю та самоконтролю в процесі професійної підготовки (рис. 3.3). Контроль як дидактичний засіб управління професійною підготовкою спрямований на забезпечення ефективності формування знань, умінь і навичок, використання їх на практиці, стимулювання навчальної діяльності слухачів, прагнення до самоосвіти. Методи контролю виконують низку функцій: освітню (навчальну), діагностичну, стимулювальну, розвивальну, управлінську, виховну, оцінювальну, самооцінювальну тощо.

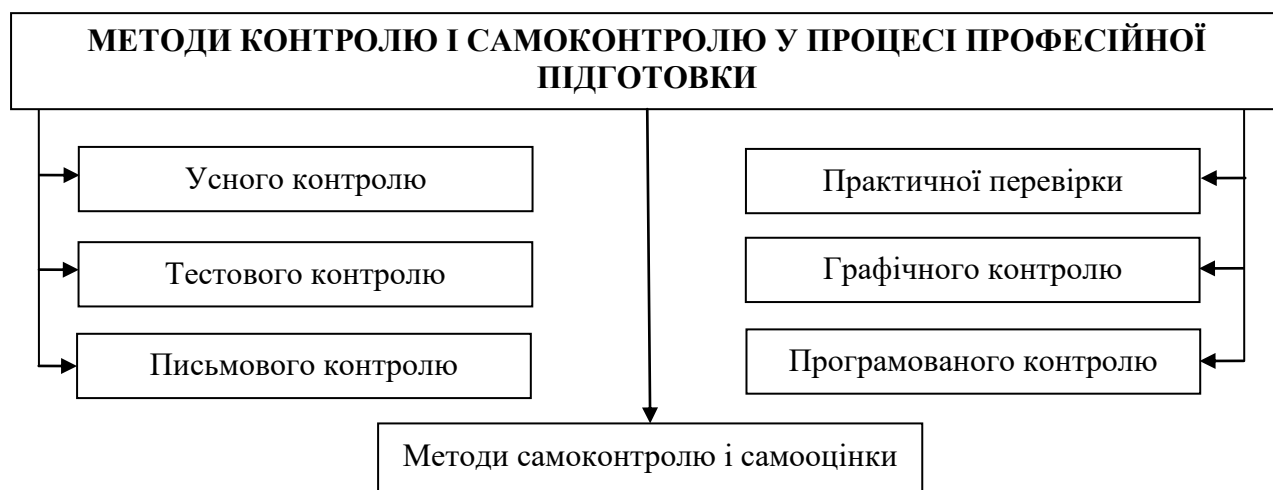

Рис. 3.3. – Сукупність методів контролю і самоконтролю, що використовуються під час професійного навчання майбутніх працівників патрульної поліції

Методи контролю спрямовані на отримання інформації, що допомагає педагогові вносити необхідні корективи в процес професійної підготовки слухачів і працівників патрульної поліції. Це стосується вдосконалення змісту, перегляду підходів до вибору форм, методів і прийомів педагогічної діяльності. Контроль передбачає різні види та форми, його можуть здійснювати за допомогою різноманітних методів. Методи контролю – це способи, за допомогою яких визначають результативність навчальної та інших видів діяльності слухачів і педагогічної роботи викладача. Найдоступнішим методом контролю є планомірне, цілеспрямоване й систематичне спостереження педагога (інструктора) за діяльністю слухачів (працівників).

Як порівняно самостійний етап, контроль у процесі навчання виконує взаємопов'язані освітню, розвивальну та виховну функції. На різних етапах професійної підготовки використовують різноманітні види контролю: попередній, поточний, тематичний, підсумковий, а також форми його організації.

Попередній контроль спрямований на виявлення наявного рівня знань, умінь, навичок, розвитку фізичних рис слухачів. Це допомагає викладачеві визначити, на яких моментах необхідно акцентувати увагу, вирішення яких питань потребує тривалішого часу, допоможе реалізувати індивідуальний підхід до кожного слухача. Поточний контроль здійснюють у повсякденній роботі з

метою перевірки засвоєння попереднього матеріалу та виявлення прогалин у знаннях майбутніх працівників патрульної поліції за допомогою систематичного спостереження викладача (інструктора) за роботою навчальної групи загалом і кожного слухача зокрема. Тематичний контроль здійснюють періодично, після вивчення нової теми чи нового розділу, він має на меті систематизацію знань слухачів. Підсумковий контроль проводять наприкінці курсу первинної професійної підготовки поліцейських (комплексний екзамен) і в кінці навчального року в системі службової підготовки поліцейських.

За формами контроль поділяють на індивідуальний, груповий і фронтальний. Процес професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції передбачає поєднання різноманітних методів контролю та самоконтролю. Ця група охоплює методи усного, письмового, тестового, графічного, програмованого контролю, практичної перевірки, а також методи самоконтролю і самооцінки. Зазначені методи використовують на всіх етапах професійної підготовки працівників патрульної поліції.

Методи усного опитування є найпоширенішими і найефективнішими, їх здійснюють в індивідуальній та фронтальній формах. Мета – виявлення рівня знань, умінь і навичок окремих слухачів. Використання цього методу контролю сприяє розвитку логічного мислення, формуванню навичок аргументувати, висловлювати власні думки грамотно, образно, емоційно, обстоювати власну думку. Метод усного контролю полягає у з'ясуванні рівня знань слухача завдяки прямому контакту з ним під час перевіркової бесіди. Майбутньому працівникові пропонують дати відповідь на загальне питання, яке згодом розділяють на конкретні, уточнювальні. Усний фронтальний контроль (опитування) вимагає серії логічно пов'язаних між собою питань за незначним обсягом матеріалу. Зазвичай його використовують переважно з метою повторення та закріплення навчального матеріалу.

Письмовий контроль – це здебільшого фронтальні контрольні роботи з низки навчальних предметів. Його метою є з'ясування в письмовій формі ступеня оволодіння слухачами знаннями, уміннями та навичками з дисципліни,

визначення їх рівня, правильності, точності, усвідомленості, здатність застосовувати на практиці [512, с. 295].

Методи графічного контролю передбачають графічну форму відповіді слухача на запитання. Тобто це створення узагальненої наочної моделі (графічного зображення умови задачі), яка відображає відношення, взаємозв'язки певних об'єктів або їх сукупності. Виконання графічного завдання потребує додаткового приладдя (лінійки, циркуля, транспортира тощо). Цей метод зазвичай використовують для креслення схем під час оформлення ДТП у процесі опанування навчального предмета «Діяльність патрульного із забезпечення безпеки дорожнього руху» (тема «Оформлення дорожньо-транспортної пригоди»).

Практичний контроль – метод, завдяки якому здійснюють перевірку рівня сформованості практичних та рухових умінь і навичок (тактична, вогнева, домедична підготовки тощо).

Метод тестового контролю спрямований на перевірку засвоєння ключових елементів навчального матеріалу. Тести становлять систему завдань для оцінювання знань слухачів за допомогою кількісних норм. Метод тестового контролю під час професійної підготовки працівників патрульної поліції передбачає використання тестів закритої форми. Тобто слухачеві (працівникові) необхідно обрати відповідь із певної кількості варіантів. Тестовий контроль має на меті актуалізацію знань перед викладанням нової теми, виведення підсумкових оцінок. Цей метод використовують як засіб внутрішнього контролю для порівняння та визначення рівня успішності окремих груп слухачів. Тестова перевірка унеможливорює випадковість в оцінюванні знань, стимулює майбутніх працівників патрульної поліції до самоконтролю.

Метод програмованого контролю передбачає використання комп'ютерної техніки та полягає в пред'явленні до всіх слухачів стандартних вимог у процесі перевірки однакових за кількістю і складністю контрольних завдань, запитань. Оцінювання знань здійснюють за допомогою різних автоматизованих або технічних пристроїв.

Методи самоконтролю спрямовані на розвиток у слухачів і працівників навичок самоконтролю рівня засвоєння навчального матеріалу, вміння самостійно виявляти власні помилки, неточності, а також обирати спосіб усунення цих недоліків. Тобто це усвідомлене регулювання слухачем своєї діяльності задля забезпечення таких її результатів, які відповідали б поставленим завданням, вимогам, нормам, правилам, зразкам. Самооцінювання слухача в освітньому процесі розвиває критичне ставлення до власних здібностей і можливостей, об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Останніми роками активно використовують інтерактивні методи навчання. Ефективність їх полягає в підвищенні якості засвоєння інформації. За даними досліджень американських учених, під час лекції учень засвоює лише 5% матеріалу, під час читання – 10%, роботи з відео/аудіоматеріалами – 20%, під час демонстрації – 30%, під час дискусії – 50%, під час практики – 75%, а коли навчає інших чи одразу застосовує знання – 90% [385].

Особливість інтерактивного навчання полягає в тому, що саме воно створює всі необхідні умови для налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу. Слухач стає не об'єктом, а суб'єктом навчання, відчуває себе активним учасником подій, власної освіти та розвитку. Це надзвичайно важливо в процесі підготовки майбутніх працівників патрульної поліції. Використання інтерактивних методів навчання дає змогу досягнути ефекту новизни й оригінальності, підвищення пізнавальної активності учасників освітнього процесу [350]. На думку науковців [385; 501], саме в процесі інтерактивного навчання слухачі (учні) навчаються ефективно працювати в колективі, відбувається свідоме «відмова» від пасивного засвоєння інформації, невміння її здобувати, застосовувати тощо. За допомогою інтерактивних технологій слухачі мають змогу: аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу й у такий спосіб зробити засвоєння знань доступнішим; навчатися формулювати власну думку, правильно її висловлювати, обстоювати позицію, аргументувати й дискутувати; навчитися слухати іншу людину, поважати альтернативну думку; моделювати різні соціальні ситуації, збагачувати власний

соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації, їх моделювання; учитися налагоджувати конструктивні взаємини в групі, уникати конфліктів, вирішувати їх, шукати компроміси, прагнути до діалогу та консенсусу; розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт [385].

У дидактиці щодо інтерактивних методів навчання найчастіше використовують класифікацію О. Смолкіна, згідно з якою їх за характером навчально-пізнавальної та ігрової діяльності поділяють на імітаційні та неімітаційні методи [478].

В умовах професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції застосовують переважно імітаційні методи. Вони ґрунтуються на імітації (відтворенні) професійної діяльності, містять у собі моделі досліджуваного процесу, імітацію індивідуальної чи колективної професійної діяльності. Завдяки цьому досягають максимального наближення навчального матеріалу до професійної діяльності працівників патрульної поліції, що значно посилює мотивацію, підвищує активність навчання. В імітаційних методах закладено надзвичайно потужний потенціал навчально-виховного впливу, оскільки вони створюють особливе поле емоційного зараження, в яке потрапляє учасник і, зрештою, одержує досвід емоційних переживань [385]. Найпоширенішими з-поміж них є: метод «мозкової атаки», дискусія, ситуаційний аналіз, відпрацювання навичок тощо. Метод «мозкової атаки» – це метод розв’язання невідкладних завдань за стислий проміжок часу. Його сутність полягає в тому, що необхідно висловити якомога більшу кількість ідей за невеликий проміжок часу, обговорити їх та класифікувати. Цей метод використовують для розв’язання складних проблем у роботі з малими та великими навчальними групами, командами й індивідуальній роботі. Дискусія – активний метод навчання, який покликаний мобілізувати практичні й теоретичні знання, погляди слухачів на аналізовану проблему. Дискусія доречна під час розгляду спірних питань. Ситуаційний аналіз полягає в тому, що слухачі, ознайомившись з описом проблеми, самостійно аналізують ситуацію, діагностують її та висловлюють свої ідеї в дискусії з іншими слухачами. Ситуаційний аналіз передбачає метод аналізу

конкретних ситуацій, метод «кейз-стаді», метод «інциденту», розбір ділової кореспонденції («баскет-метод») [478].

Професійну спрямованість освітнього процесу забезпечують шляхом застосування методу навчальної гри. Цей метод використовують під час відпрацювання сценаріїв. Він належить до інтерактивних, професійно орієнтованих методів навчання, що дає змогу поєднувати набуті знання з практичною діяльністю, тобто сприяє формуванню вмінь і навичок здобувати, опрацьовувати й послуговуватися навчальною інформацією, а також планувати власну ситуаційну поведінку та поведінку інших. Соціально-психологічний вплив гри виявляється в подоланні слухачем страху говорити, у формуванні культури спілкування, передусім – культури ведення діалогу. Гра формує здатність приймати самостійні рішення, оцінювати власні дії та дії інших, сприяє активізації знань. Важливо, що гра є не лише засобом, а й методом підготовки до професійної діяльності та соціальної взаємодії, а також може передбачати комплекс інших активних методів навчання, наприклад, мозковий штурм, дискусію, інтерв'ю тощо. Дидактичними перевагами різних видів ігор (рольової, ділової) є: вищий рівень спілкування, оскільки реалізується конкретний вид комунікативної діяльності; під час гри формуються комунікативні здібності; посилюється мотивація до вивчення навчальних предметів, опанування фаху; професійно орієнтована гра містить елементи навчання та самонавчання, позаяк слухачі є більш компетентними в питаннях спеціальності, тобто реалізується міжпредметний підхід; використання гри в навчальному процесі дає змогу розглядати майбутню професійну діяльність як систему, усі елементи якої взаємопов'язані та взаємозумовлені.

Дидактичні ігри налічують значну кількість видів і підвидів [385]. Одним з найефективніших імітаційних методів, який використовують в освітньому процесі майбутніх працівників патрульної поліції, є рольова гра. Вона спрямована на отримання розвивального та навчального ефекту шляхом інтенсивного міжособистісного спілкування й виконання спільної діяльності групою людей в умовах ігрової імітації реальних або вигаданих ситуацій. Рольова гра надає можливість виявити власну індивідуальність, творчі резерви, розвиває вміння

краще розуміти інших, їх позиції та відчуття, а також створює умови для глибшого осмислення норм і правил поведінки та спілкування. Певний ступінь умовності, розважальний характер рольової гри дозволяє послабити або цілком подолати дію захисних психологічних механізмів в учасників.

Зазвичай метод рольової гри застосовують під час відпрацювання сценаріїв і ситуаційних завдань. За командою керівника заняття учасники рольової гри займають вихідні позиції та розпочинають відпрацьовувати певне ситуаційне завдання сценаріїв (додаток Т 1–Т 16). Інші учасники розміщуються навколо навчального місця. Це дає їм змогу оцінювати ефективність тактики поведінки кожного учасника, виконуваних прийомів і дій, з огляду на це, оперативно вносити поправки у сценарій власних дій. За належного рівня концентрації уваги та ґрунтовної попередньої підготовленості досить часто слухачі, які спостерігають, одразу помічають помилки.

Оскільки професійна підготовка майбутніх працівників патрульної поліції реалізується в процесі навчання, слід детально розглянути її складові. Навчання об'єднує процеси передавання, засвоєння, збереження та застосування інформації для виконання конкретних дидактичних завдань. Складовими навчання є викладання й учіння. Викладання – діяльність викладача, спрямована на управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів (слухачів) на підставі врахування об'єктивних і суб'єктивних закономірностей, принципів, методів, організаційних форм і засобів навчання [512]. У процесі викладання слухачам дають пізнавальні завдання, нові знання, організовують самостійну роботу із засвоєння, закріплення та застосування знань, перевіряють якість знань, умінь і навичок. Учіння – цілеспрямований процес засвоєння слухачами знань, умінь і навичок, регламентований навчальними планами та програмами. Ефективність учіння визначають його форми, найпоширенішими серед яких є: слухання, читання, конспектування, виконання вправ, розв'язання задач, професійне моделювання [512]. Сутність слухання полягає у сприйнятті на слух інформації, яку слухач отримує на лекційних і практичних заняттях. Щоб він зміг усвідомити та засвоїти мовну інформацію, викладач має відчувати аудиторію, реагувати на

труднощі слухачів (не всі можуть виокремити головне, швидко зробити записи), змінюючи темп читання лекції, тембр і гучність мовлення, повторюючи й уточнюючи сказане.

Читання – це форма самостійної роботи слухача. Раціональне читання є науково обґрунтованою технологією, що забезпечує персоніфікацію максимального обсягу інформації за найстисліший проміжок часу з мінімальними витратами праці. Під час самостійного читання ступінь персоніфікації інформації значно ґрунтовніший. Конспектування здійснюють слухачі в процесі слухання та читання. В обох випадках вони вдаються до кількох способів конспектування: записують детально без осмислення; записують основне та одночасно осмислюють записане; складають опорний конспект, глибоко осмислюючи текст.

Завдання і вправи доцільно використовувати з усіх навчальних предметів, оскільки вони сприяють розвитку аналітичного мислення слухачів, їхньої самостійності. Водночас завдання мають бути практично спрямованими. У процесі виконання вправ слухачі повинні вникати в їхню сутність, обирати оптимальні шляхи дій, пояснювати й доводити їх правильність або правомірність.

Професійне моделювання застосовують під час відпрацювання сценаріїв і ситуаційних завдань. Це планування і здійснення фрагментів службової діяльності, наближених до реальних умов, моделювання різних варіантів дій, тобто програвання ролей, які слухачам доведеться виконувати в майбутній професійній діяльності, набуття професіоналізму.

Одночасно із засвоєнням необхідних теоретичних знань здійснюють формування спеціальних рухових умінь і навичок. Зокрема, у застосуванні поліцейських заходів примусу цей процес має певні психологічні, функціональні і, як наслідок, дидактичні особливості. На підставі природних психофізіологічних процесів, які протікають в організмі людини під впливом багаторазового повторення рухових дій, будується педагогічний процес управління формуванням рухових умінь і навичок. Навчання рухових дій, які пов'язані із застосуванням поліцейських заходів примусу, традиційно проводять у три етапи [490]: ознайомлення, вивчення та вдосконалення. Ознайомлення – це створення

попереднього і, головне, правильного уявлення про рухову дію та чіткого усвідомлення її структури. Ознайомлення з прийомами здійснюють на практичних заняттях із навчальних предметів професійно-практичної підготовки, під час консультацій з фахівцями, а також шляхом вивчення техніки їх виконання за допомогою літературних джерел, перегляду відео- чи кінофільмів, мультимедійних презентацій тощо [490]. Для ознайомлення слухачів з поліцейськими заходами примусу (фізичної сили, спеціальних засобів) викладач повинен: назвати його; зразково продемонструвати (у бойовому темпі); обґрунтувати практичне застосування; продемонструвати частинами, одночасно коментуючи техніку виконання; визначити головні елементи техніки та продемонструвати прийом, акцентуючи на них увагу. Вивчення – процес відпрацювання прийомів, спрямований на формування вміння виконувати їх загалом або в окремих деталях з дотриманням правильної форми та ритму. На цьому етапі слід постійно перевіряти правильність створеного уявлення та його коригування, виконувати завдання з оволодіння елементами рухової дії та виконання прийому загалом. Відпрацювання прийому відбувається до рівня вміння. Далі настає етап поглибленого вивчення. Основна його мета – формування рухової навички. На цьому етапі відбувається уточнення техніки виконання прийому за кінематичними та динамічними характеристиками, збагачується створене уявлення про техніку виконання прийому завдяки виконанню прийому вільно, злито, стабільно; формуються передумови для варіативності реалізації навички.

У спеціальній літературі професійні навички трактують як доведені до автоматизму способи ефективного виконання будь-якої професійної дії [539]. Дослідник В. М. Монастирський [331], вивчаючи педагогічні умови розвитку професійних навичок майбутніх правоохоронців у процесі тактико-спеціальної підготовки, класифікував навички на: прості і складні (окремі автоматизовані рухи – приклад простих навичок; стрільба з пістолета – приклад складних навичок); за змістовно-функціональними особливостями (навички роботи з документами, навички аналізу обстановки й результатів дій); за психофізичними особливостями: сенсорні (такі, що забезпечують спостереження, огляд, перевірку документів,

виявлення особливостей співрозмовника); розумові (швидке оцінювання обстановки, прийняття рішення, читання карти, планування); рухові (виконання прийомів затримання чи самозахисту, рух рук під час обшуку, швидке вихоплювання пістолета з кобури); комплексні (навички спілкування, реагування на небезпечну ситуацію, роботи на комп'ютері). Крім цього, дослідник виокремлює інтелектуальну навичку, що як слід пам'яті є базою для формування тактики професійних дій. Інтелектуальна навичка схожа на конкретну програму, наказує як, якими засобами і в якій послідовності необхідно діяти в типовій ситуації. Учений класифікує загальні професійні вміння та навички у сферах, які необхідні працівникові правоохоронних органів для виконання службових обов'язків за різних обставин та дій в екстремальних ситуаціях, на вісім груп: 1) навички постійної професійної пильності; 2) навички візуального випередження дій злочинця; 3) навички вибору тактично правильних дій; 4) навички забезпечення особистої безпеки в професійній діяльності; 5) навички маневрування, переміщення, швидкісних дій у сутичці; 6) навички поведінки правоохоронця в сутичці зі злочинцем; 7) здатність до колективної взаємодії в ситуації; 8) навички тактики ведення переговорів зі злочинцем (комунікативні навички).

Підвищення рівня професійної готовності поліцейських відбуватиметься лише за умови вдосконалення низки необхідних професійних і рухових умінь та навичок, які відображено в інтеграційній моделі професійної готовності працівника патрульної поліції (рис. 2.20).

Третій етап навчання прийомів фізичного впливу – удосконалення. Мета його полягає у формуванні вміння вищого ступеня. На цьому етапі домагаються надійного та варіативного виконання прийому в умовах, що постійно змінюються, в умовах максимальних фізичних навантажень і психічної напруженості, завершується робота над відпрацюванням індивідуальної техніки. Постійне вдосконалення прийомів надає можливість відпрацювати техніку виконання деталей, визначити раціональне співвідношення фаз напруження й розслаблення, розширити обсяг тактичних варіантів його використання тощо. Саме на цьому етапі навчання викладач (інструктор) повинен сприяти формуванню умінь у

майбутніх правоохоронців творчо підходити до виконання поставлених завдань під час дій в умовах ризику. Зазвичай етап удосконалення відбувається під час занять у системі службової підготовки поліцейських.

3.4 Критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції

У психолого-педагогічній літературі сформовано різні підходи до тлумачення й виокремлення критеріїв і показників ефективності результатів освітнього процесу. Теоретичний аспект цієї проблеми розглянуто в працях Ю. Бабанського [30], В. Беспалька [51], З. Курлянд [289], В. Сластьоніна [469], А. Усової [505], В. Ягупова [544] та ін.

Поняття «критерій» тлумачать як «одну з основних ознак, мірило для визначення оцінки, класифікації чого-небудь» [485, с. 390]. В інших наукових працях поняття «критерій» трактують як «якості, властивості, ознаки досліджуваного феномену, які дають змогу оцінити, визначити чи класифікувати стан, рівні функціонування і розвитку певного процесу» [478]. За визначенням З. Курлянд, критерій – це мірило оцінки, судження, необхідна та достатня умова вияву або існування якогось явища чи процесу [289].

Згідно з формулюванням В. Мазіна, це узагальнена характеристика властивостей об'єкта або процесу, водночас, науковець розрізняє якісні показники (фіксують наявність або відсутність певної властивості) і кількісні (міра вираженості або розвитку відповідної властивості) [309]. Дослідники переконані, що критерії мають відображати основні закономірності формування особистості, сприяти налагодженню зв'язків між усіма компонентами педагогічної системи [51]; забезпечити функціонування якісних показників у взаємодії з кількісними; бути науково обґрунтованими й достатніми для того, щоб виявити якість і ступінь сформованості відповідного вміння чи навички; співвідноситися з кінцевою метою навчання й відображати ті характеристики, на розвиток яких спрямоване навчання. Слід урахувати висновок С. Сисоєвої про три взаємозумовлені чинники впливу на

розвиток особистості – мотиваційний, особистісний та діяльнісний [464, с. 100]. Мотиваційний чинник сприяє виникненню в слухачів потреби в пізнавальній діяльності. Особистісний – розвиває риси, що спрямовані на успішне функціонування в соціумі та професійне становлення (прагнення до зростання, самовираження, реалізації власного потенціалу, творчого успіху тощо). Діяльнісний чинник стимулює суб'єктний досвід слухачів, розвиток мислення, інтелекту і творчих можливостей, формування професійної культури тощо.

Екстраполюючи викладене на гіпотезу нашого дослідження, виокремлюємо такі критерії оцінювання рівнів професійної готовності слухачів і працівників патрульної поліції: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісний.

Кожен із запропонованих критеріїв має низку показників – визначальних ознак, що ілюструють професійну готовність слухачів (працівників патрульної поліції) у процесі апробації системи поетапної професійної підготовки. Сукупність встановлених критеріїв та їх показників дають змогу цілком охопити всі сутнісні характеристики досліджуваного феномену та виявити рівень професійної готовності слухачів й інспекторів патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності.

Рівень професійної готовності – це сукупність показників, які визначають ступінь вияву критеріїв та їх узгодженість [534]. Тобто критерії професійної готовності є якісними характеристиками, а рівні – кількісними. Зазначимо, що є різні підходи до розв'язання проблеми виокремлення рівнів професійної готовності або сформованості відповідних знань, умінь і навичок у психолого-педагогічній науці. Найпоширенішим із них обґрунтували Ю. К. Бабанський [30], І. Я. Лернер [298] та інші вчені, які, зважаючи на характер і ступінь самостійності навчально-пізнавальної діяльності, виокремили п'ять рівнів: репродуктивний, пояснювально-ілюстративний, проблемний, частково-пошуковий, пошуковий. Водночас В. Беспалько виокремлює чотири рівні: адаптивний (початковий), репродуктивний (низький), конструктивний (середній), творчий (високий), акцентуючи увагу на їх тісній взаємодії, позаяк кожен наступний передбачає, що учень оволодів попереднім [51].

На підставі концепції ступеневої підготовки майбутніх фахівців Н. М. Рідей [434] визначено й обґрунтовано також чотири рівні професійної підготовленості: обізнаний (загальні знання, які забезпечують реалізацію професійних умінь в оптимальних умовах); грамотний (професійно освічений) – професійно орієнтовані фундаментальні та прикладні знання, які формують здатність здійснювати і планувати обґрунтовану послідовну діяльність; професійно компетентний – спеціальні професійно орієнтовані знання, які спонукають до здійснення науково обґрунтованої діяльності; професійно життєздатний – спеціальні професійно орієнтовані прогностичні інноваційні наукові знання із фахового напрямку. Чимало педагогів, зокрема А. В. Усова, застосовують трирівневий поділ, виокремлюючи низький, середній і високий рівні [505, с. 45].

Безперечно, кількість таких рівнів пов'язана з метою та завданнями дослідження. У нашому дослідженні, оцінюючи рівень професійної готовності за кожним критерієм, ми виокремлюємо чотири рівні, а саме: низький, задовільний, достатній, високий. Рівні професійної готовності визначали під час констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту. Схарактеризуймо ці критерії професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції та їх показники.

Мотиваційно-ціннісний критерій визначає особисте ставлення слухача (працівника) до професійного навчання та професійної діяльності: усвідомлення правильності вибору майбутньої професії, її суспільної та особистісної значущості; прагнення до реалізації та розвитку власних можливостей, здібностей, особистісних рис; ступінь пізнавальної активності й самостійності в процесі освітньої діяльності, інтерес до застосування отриманих знань і вмінь у майбутній професійній діяльності; здатність самостійно оцінювати результати власної діяльності (навчальної, службової) та нести соціальну і правову відповідальність за них.

Одним із виокремлених показників мотиваційно-ціннісного критерію професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції є мотивація до професійного навчання. Відомо, що мотивація виконує низку функцій: спонукає,

скеровує та організовує поведінку особи, а також надає їй особистісного змісту. Навчальна мотивація, яка є окремим видом мотивації та важливою складовою ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців, залежить від низки чинників: закладу освіти, де відбувається освітня діяльність; зміст і специфіку навчальних предметів; особливості суб'єктів освітньої діяльності (вік, стать, інтелектуальний розвиток, здібності тощо); суб'єктні особливості педагога тощо.

Психологи переконані, що формування навчальної мотивації – це створення умов для появи внутрішніх спонукань до навчання, усвідомлення їх учнями й подальшого саморозвитку мотиваційної сфери [436].

У наукових джерелах досліджено кілька груп мотивів, що утворюють систему мотивації навчальної діяльності. До цієї системи традиційно належать дві великі групи мотивів: зовнішні (соціальні), пов'язані із соціальною взаємодією учнів з іншими людьми (дорослими, однолітками), і внутрішні (пізнавальні) – потреби в інтелектуальній активності, пізнавальні інтереси. Загалом, аналізуючи структуру навчальної мотивації, психологи розглядають її як полімотивований процес [436]. На підставі аналізу теорії мотивації та з огляду на специфіку майбутньої правоохоронної діяльності, можна виокремити такі найважливіші за змістом групи мотивів, які є пріоритетними на всіх етапах професійної підготовки:

– соціальні – почуття громадянського обов'язку, відповідальності, усвідомлення соціальної значущості професії поліцейського; бажання через навчання утвердитися в суспільстві та бути йому корисним;

– навчально-пізнавальні – бажання більше знати, бути освіченою, ерудованою, юридично обізнаною та фізично розвиненою людиною;

– комунікативні – бажання навчатися, щоб сформувати вміння ефективно спілкуватися з іншими людьми, що сприяє соціальній адаптації та успіху в професійній сфері;

– професійні – необхідність засвоєння теоретичних і практичних знань з метою ефективної службової діяльності та подальшого професійного зростання;

– престижу – виявляють прагнення особи обрати професію поліцейського, набуту досвіду спілкування з різним контингентом громадян, подальшого просування по службі;

– уникнення – прагнення особи уникнути осуду, покарання.

Формування позитивної мотивації до професійного навчання відбувається на всіх рівнях педагогічної системи: змістовому й інструментальному, на рівні змісту навчального предмета та засобів і методів навчання.

Мотиваційно-ціннісний критерій оцінюють особистісними показниками (анкетування, тестування). У табл. 3.1 подано критерії, показники та діагностичний інструментарій, за допомогою якого визначають рівні професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції за мотиваційно-ціннісним критерієм. Перелік методик, які використовувалися для визначення рівня розвиненості показників зазначеного критерію подано в додатку Е.

Оскільки неможливо на високому рівні здійснювати будь-яку діяльність без мотивації, одним із показників мотиваційно-ціннісного критерію є *«Мотивація до професійного навчання»*. Мотиваційна настанова на професійну діяльність сприяє формуванню позитивного ставлення слухачів і працівників до професійного навчання. Для визначення рівня сформованості у слухачів (працівників) мотивації до професійного навчання застосовують опитувальник *«Мотиви навчальної діяльності слухачів»* за методикою А. Реана, В. Якуніна в модифікації Н. Бадмаєвої [32; 429].

Навчальна та службова діяльність працівників патрульної поліції передбачає обов'язкову рефлексію на зміст предмета цієї діяльності [245; 211]. Рефлексія – це процес самопізнання суб'єктами внутрішніх актів і станів [423]. Провідною функцією рефлексії є подолання труднощів у діяльності через розвиток власне діяльності. Крім того, рефлексія стимулює, збагачує розвиток професійних рис майбутнього працівника патрульної поліції, його здатності до самовдосконалення. Поліцейський повинен уміти аналізувати, узагальнювати й оцінювати результати власної професійної діяльності, адекватно визначати наявні можливості, доходити висновків з метою підвищення рівня професійної готовності. Тобто наступним

Таблиця 3.1

**Діагностування рівнів професійної готовності слухачів і працівників
патрульної поліції**

Критерії	Показники	Діагностичний інструментарій
МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНИЙ	1.1. Мотивація до професійного навчання	Опитувальник «Мотиви навчальної діяльності слухачів» за методикою А. Реана, В. Якуніна у модифікації Н. Бадмаєвої»
	1.2. Здатність до самооцінювання рівня професійної готовності	Методика А. Карпова «Діагностика рівня розвитку рефлексивності»
	1.3. Здатність до професійного самовдосконалення	Методика М. Лукашевича «Оцінка здібностей до саморозвитку, самоосвіти особистості»
КОГНІТИВНИЙ	2.1. А. Знання законодавчого блоку (для слухачів)	Тестування під час складання комплексного екзамену
	2.1. Б. Функціональна підготовленість поліцейських	Тестування під час підсумкової перевірки поліцейських у системі службової підготовки (відповідно до наказу МВС України від 26 січня 2016 року № 50.)
	2.2. Знання з тактичної підготовки	Тестування за спеціально розробленими тестами
	2.3. Знання з вогневої підготовки	Тестування за спеціально розробленими тестами
ОПЕРАЦІЙНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ	3.1. Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту	Виконання ситуативних завдань відповідно до наказу МВС України від 26 січня 2016 року № 50.
	3.2. Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки	Виконання стрілецьких вправ і нормативів відповідно до курсу стрільб для поліцейських (затвердженим наказом МВС України від 20 вересня 2016 року № 900)
	3.3. А. Ефективність вирішення сценаріїв	Вирішення ситуативних завдань під час здачі екзамену зі сценаріїв
	3.3. Б. Загальнопрофільна підготовленість поліцейських	Тестування під час підсумкової перевірки поліцейських у системі службової підготовки (відповідно до наказу МВС України від 26 січня 2016 року № 50.)
ОСОБИСТІСНИЙ	4.1 Здатність до комунікативної толерантності	Методика «Діагностика загальної комунікативної толерантності» (В. Бойко)
	4.2. Загальна фізична підготовленість	Тестування відповідно до наказу МВС України від 26 січня 2016 року № 50.
	4.3. Статична витривалість м'язів тулуба	Виконання вправ «Кут в упорі на брусах»; «Утримання тулуба у горизонтальному положенні»
	4.4. Нервово-психічна стійкість	Використання багаторівневого особистісного опитувальника «Адаптивність» (МЛО-АМ) розроблений А.Г.Маклаковим і С.В.Чермяніним
	4.5. Розподілення та обсяг уваги	Тесту «Відшукування чисел»
	4.6. Концентрація та стійкість уваги	Коректурна проба Бурдона-Анфімова
	4.7. Зорова оперативна та мимовільна пам'ять	Методика «Оперування з числами»

показником мотиваційно-ціннісного критерію професійної готовності є *«здатність до самооцінювання рівня професійної готовності»*, який вимірюють за методикою А. Карпова «Діагностика рівня розвитку рефлексивності».

Дослідження науковців [116; 259; 541] засвідчують, що ефективніше розв'язувати проблеми професійної готовності майбутніх фахівців можна лише за активної участі в цьому процесі слухачів (студентів), тобто самовдосконалення. Професійне самовдосконалення – свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня власної професійної готовності й розвитку професійно важливих рис відповідно до соціальних вимог, умов правоохоронної діяльності. Цей процес ґрунтується на психологічному механізмі постійного подолання внутрішніх суперечностей між наявним рівнем професіоналізму (*«Я – реальне професійне»*) і уявним його станом (*«Я – ідеальне професійне»*).

Професійне самовдосконалення майбутнього працівника патрульної поліції відбувається у двох пов'язаних формах – самоосвіта і самовиховання [230]. Зміст самоосвіти полягає в удосконаленні наявних у слухача знань, умінь і навичок з метою досягнення бажаного рівня професійної готовності. Самовиховання – активна цілеспрямована діяльність слухача із систематичного розвитку позитивних рис й усунення негативних. У зв'язку із цим ми визначали рівень вияву показника *«Здатність до професійного самовдосконалення»*. Цей показник визначали за методикою М. Лукашевича «Оцінка здібностей до саморозвитку, самоосвіти особистості», що характеризував уміння підтримувати та підвищувати рівень професійної готовності, переконання, професійні знання, уміння, що виявляються в прагненні до саморозвитку професійно важливих рис, самовдосконалення.

Першорядним завданням формування фахівця, вважає Я. Бойко, є розвиток його когнітивної сфери, що передбачає оволодіння такими видами знань: професійних (забезпечення ефективного виконання професійних завдань і функцій у межах кваліфікації та спеціалізації в різних умовах); соціальних (забезпечення здатності до позитивного і конструктивного спілкування й комунікації); економічних (знання основних законів ринкової економіки, усвідомлення суспільної користі від праці); національно-патріотичних (почуття гордості за себе, власний

народ і свою країну, її історію і культуру); політико-ідеологічних (знання національних інтересів, принципів, цілей і завдань Української держави, шляхів і методів подолання нагальних проблем); загальнокультурних (загальні знання в галузі історії, культури, науки, етики та моралі) [58].

Когнітивний критерій професійної готовності працівника патрульної поліції відображає рівень засвоєння знань з конкретних предметів професійно-теоретичного, загальнопрофесійного та професійно-практичного напрямів; здатність до пізнавальної діяльності; уміння знаходити й аналізувати необхідну інформацію. Загалом когнітивний критерій передбачає наявність у слухача (працівника) знань законодавчого блоку, серед яких важливе значення мають знання правових підстав і порядку застосування поліцейських заходів примусу (фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї) і знання психології поведінки правопорушника (рис. 2.20). Саме на підґрунті цих знань формуються спеціальні рухові вміння та навички в застосуванні поліцейських заходів примусу. Важливим фактором є знання специфіки діяльності підрозділів патрульної поліції (особливостей діяльності патрульного із забезпечення безпеки дорожнього руху, оформлення ДТП, матеріалів про адміністративні правопорушення; використання технічних засобів, надання домедичної допомоги тощо). Для якісного виконання службових обов'язків, своєчасного прибуття на виклик, прогнозування можливих правопорушень інспектори патрульної поліції мають володіти інформацією стосовно особливостей території патрулювання (оперативна обстановка, особливості маршруту; прикмети осіб, транспортних засобів і майна, що знаходяться в розшуку; місця скупчення осіб, найбільш вірогідного вчинення правопорушень тощо).

Виявлення рівня сформованості когнітивного критерію професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції здійснювали шляхом тестування (додаток Ж), яке передбачало визначення трьох показників: *«Знання законодавчого блоку»*; *«Знання з тактичної підготовки»*; *«Знання з вогневої підготовки»*. В інспекторів патрульної поліції розвиненість когнітивного критерію визначали під час щорічної підсумкової перевірки в системі службової підготовки поліцейських.

Операційно-діяльнісний критерій встановлює наявність у слухачів (працівників) здатності застосовувати отримані знання та сформовані вміння й навички (застосування поліцейських заходів примусу, безпечного поводження з вогнепальною зброєю, тактики дій з позицій особистої безпеки тощо) для ефективного виконання стандартних і нестандартних службових завдань (рис. 2.20). Розвиненість операційно-діялісного критерію в майбутніх працівників патрульної поліції визначали відповідно до відомчих документів [402] за такими процесуальними показниками: *«Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту»*; *«Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки»*; *«Ефективність вирішення сценаріїв»* (додаток З).

В інспекторів патрульної поліції показник *«Ефективність вирішення сценаріїв»* не визначали. Натомість оцінювали показник *«Загальнопрофільна підготовленість поліцейських»* (додаток К) [402].

Особистісний критерій відображає розвиненість професійно важливих рис (комунікативних, фізичних, психологічних). Рівень їх розвитку визначали за низкою показників. Першим із них є *«Здатність до комунікативної толерантності»*. Вибір зазначеного показника зумовлений специфікою службової діяльності працівників патрульної поліції, яку здійснюють у тісній співпраці з громадянами, вона передбачає сформованість умінь встановлювати контакт, викликати довіру, емпатійно розуміти потреби громадян; адекватно сприймати їхній психічний стан; керувати собою та процесом спілкування за будь-яких обставин; розуміти думки осіб і впливати на їх поведінку. Цей показник визначали за методикою В. Бойка *«Діагностика загальної комунікативної толерантності»* (додаток Л).

Другим показником особистісного критерію є *«Загальна фізична підготовленість»*. Відповідно до чинних нормативних документів [402], загальну фізичну підготовленість визначали за допомогою низки вправ (силові риси (чоловіки – комплексна силова вправа; жінки – згинання та розгинання рук в упорі лежачи), швидкісні – біг 100 м, витривалість – 1000 м).

У контексті особливостей професійної діяльності працівників патрульної поліції ми виокремили третій показник особистісного критерію – *«Статична*

витривалість м'язів тулуба», який оцінювали шляхом виконанням двох вправ: 1) кут в упорі на брусах; 2) утримання тулуба в горизонтальному положенні [340].

Насичена інтелектуальна діяльність слухачів курсу первинної професійної підготовки поліцейських вирізняється значним мозковим напруженням, що призводить до швидкого стомлення. Основними рисами навчальної діяльності вчені [165; 175; 433] вважають високе нервово-емоційне напруження та низьку рухову активність. Таким чином, навчальна діяльність майбутніх працівників патрульної поліції відбувається під впливом низки чинників, які негативно впливають на психологічні риси, успішність навчання й ефективність виконання професійних обов'язків.

До професійно важливих психологічних рис слухачів і працівників патрульної поліції належать: здатність одночасно сприймати кілька об'єктів (обсяг уваги), виконувати кілька дій (розподілення уваги), зосереджуватися на одному об'єкті (концентрація уваги), здатність утримувати необхідну інтенсивність уваги протягом тривалого часу (стійкість уваги). Навчальна і професійна діяльність ставить високі вимоги до функцій пам'яті й мислення, нервово-психічної стійкості [246; 384; 468].

У наукових працях [175; 312; 490] зазначено, що систематичні заняття фізичними вправами позитивно позначаються на показниках професійно важливих рис і покращують працездатність головного мозку. З метою дослідження впливу системи поетапної підготовки на рівень розвитку професійно важливих психологічних якостей слухачів і працівників патрульної поліції в процесі навчання ми проаналізували результати тестування за низкою методик. Четвертим показником особистісного критерію є *нервово-психічна стійкість*. Оцінювали цей показник шляхом використання багаторівневого особистісного опитувальника «Адаптивність» (МЛО-АМ), розробленого А. Г. Маклаковим і С. В. Чермяніним (додаток М).

П'ятий показник – *«Розподілення й обсяг уваги»* – визначали за допомогою тесту «Відшукування чисел». Шостий показник – *«Концентрація та стійкість*

уваги» слухачів і працівників – досліджували за коректурною пробою Бурдона–Анфімова. Сьомий показник особистісного критерію – *«Зорова оперативна та мимовільна пам'ять»* – визначали на підставі використання методики «Оперування з числами» (додаток Н) [307].

Вибір методик зумовлений якомога повнішим відображенням розвитку психологічних рис та емоційного стану під час розумової праці, що істотно впливають на ефективність навчальної діяльності слухачів і службової діяльності інспекторів патрульної поліції. Виокремлені критерії та їх показники стали основою для визначення рівнів професійної готовності слухачів (працівників) до ефективного виконання службової діяльності. Таким чином, рівні професійної готовності слухачів та інспекторів патрульної поліції визначають за середніми значеннями показників досліджуваних критеріїв. Для об'єктивності визначення рівнів професійної готовності переведено результати тестування в єдину двадцятибальну шкалу, на підставі якої можливо було зарахувати осіб до певного рівня залежно від ступеня вияву показників обраних критеріїв. Отримані бали за виокремленими критеріями оцінювали як середньоарифметичне значення кожного показника. Рівні професійної готовності до ефективного здійснення службової діяльності обчислювали сумою балів чотирьох критеріїв. Межами розподілу було встановлено: низький рівень – до 51 бала; задовільний – від 52 до 63 балів; достатній – 64–75 балів; високий – від 76 балів і вище. Наприклад, високий рівень професійної готовності означає, що переважна більшість показників усіх критеріїв виражені сильно або дуже сильно, тобто майже всі показники обраних критеріїв пропорційно яскраво виражені.

3.5 Обґрунтування системи поетапної професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції

На підставі здійснених досліджень теоретично обґрунтовано та розроблено систему професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції.

Схематично її відображено на рис. 3.4. Систему утворюють чотири ключові блоки: цільовий, змістовий, операційний і результативний. Цільовий блок передбачає мету професійної підготовки, яка полягає у формуванні професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності та підтримання її впродовж служби в поліції. Ефективна професійна підготовка передбачає впровадження низки підходів в освітній процес майбутніх працівників патрульної поліції. Ураховуючи концептуальні засади формування професійної готовності працівників до ефективного виконання службової діяльності, можна стверджувати, що ключовими у забезпеченні цього процесу є: аксіологічний, гуманістичний, діяльнісний, інтеграційний, компетентнісний, особистісно зорієнтований, праксеологічний, ресурсний, синергетичний, системний підходи до навчання. Водночас саме компетентнісний підхід слід вважати визначальним в організації освітнього процесу майбутніх працівників патрульної поліції.

Досягнення мети професійної підготовки можливе за умови дотримання комплексу педагогічних принципів, головними з яких є такі: свідомості й активності, наочності, систематичності та послідовності, доступності, емоційності, стимулювання самоосвіти й самостійності в навчанні, зв'язку теорії з практикою, професійної спрямованості, неперервності освіти, наступності та перспективності. Змістовий блок охоплює загальнопрофесійні вимоги, які передбачені освітньо-кваліфікаційною характеристикою державного стандарту професійної освіти «Поліцейський» (за спеціалізаціями) й етапи підготовки. Пропонована система професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції втілює взаємозв'язок етапів і взаємозумовленість освітніх завдань на кожному з них, ураховує послідовність переходу від одного етапу до іншого. Зважаючи на складність і відповідальність службової діяльності працівників патрульної поліції, ми виокремили етап професійного самовизначення, який здійснюють до здобуття фахової освіти. Він створює підґрунтя для подальшого професійного становлення, під час якого здобувають фахову освіту в період проходження курсу первинної професійної підготовки поліцейських.

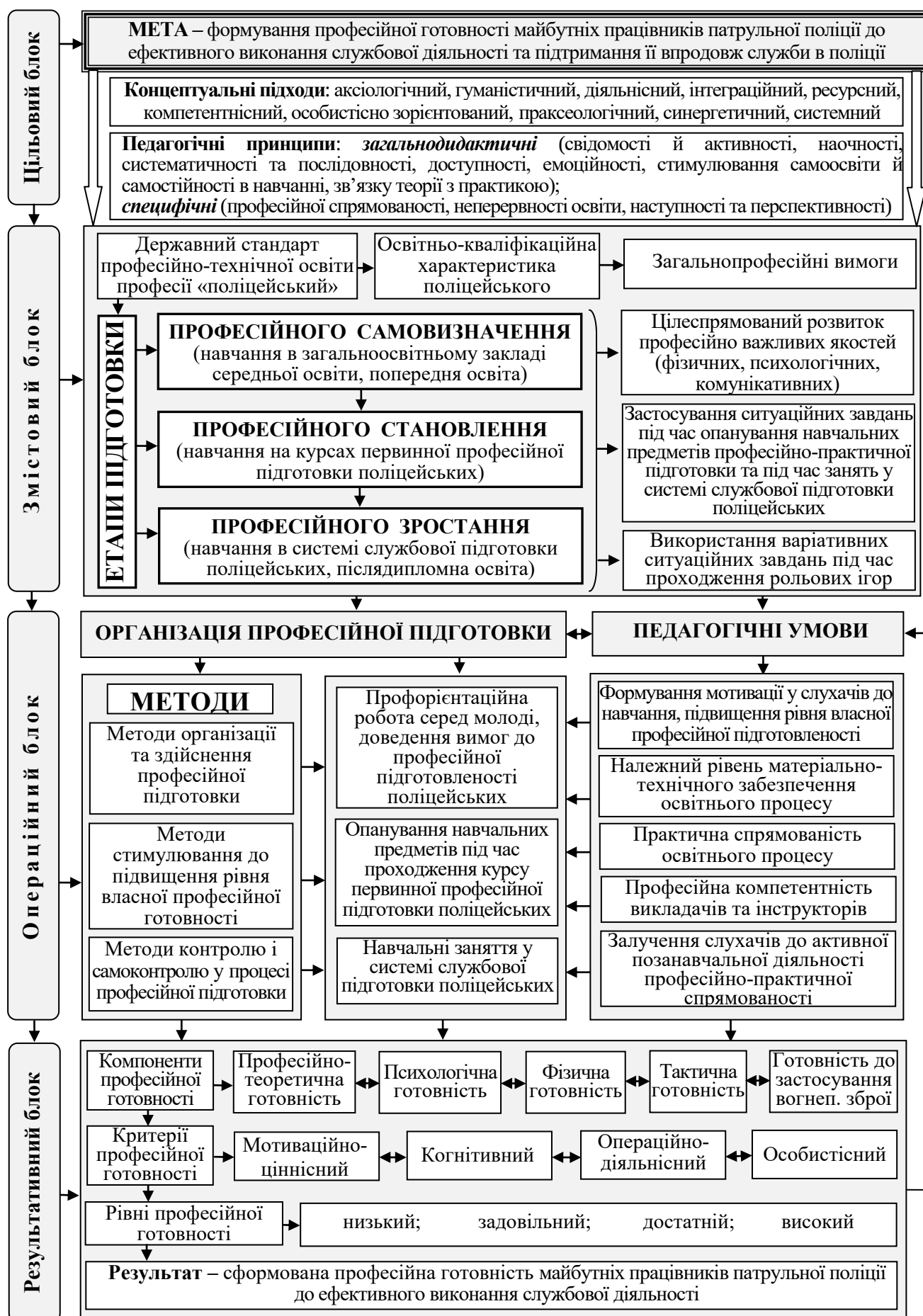

Рис. 3.4. Система поетапної професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції

Завершальним є етап професійного зростання, який поєднує професійний досвід, одержаний під час безпосередньої службової діяльності й подальшого професійного навчання (післядипломна освіта та службова підготовка). Провідну роль на етапі професійного зростання відіграє службова підготовка поліцейських.

Підвищення рівня професійної готовності працівників патрульної поліції відбувається завдяки цілеспрямованому розвитку професійно важливих рис (фізичних, психологічних, комунікативних) і корегування змісту професійної підготовки в напрямі посилення професійної спрямованості освітнього процесу. Це відбувається за допомогою застосування ситуаційних завдань під час опанування навчальних предметів професійно-практичної підготовки (тактичної та вогневої) і занять у системі службової підготовки поліцейських (тактичної, фізичної, вогневої). Запроваджуючи в процес професійної підготовки спеціально розроблені ситуаційні завдання, ми керувалися теорією поетапного формування розумових дій, розроблену П. Я. Гальперінім [147]. Концепція ґрунтується на психологічному вченні про перетворення зовнішньої предметної діяльності на внутрішню психічну діяльність. Формування внутрішніх розумових структур психіки відбувається за допомогою освоєння зовнішньої соціальної дійсності. Формування розумових дій, згідно з теорією П. Я. Гальперіна, передбачає такі етапи: 1) попереднє ознайомлення з метою навчання та його умовами (відбувається формування мотиваційної основи дії, закладається ставлення слухача до мети й завдань майбутньої дії); 2) складання схеми орієнтовної основи дій (на цьому етапі слухачі пізнають предмет навчання й послідовність виконання орієнтовних, виконавчих і контрольних дій. Це ще не власне діяльність, а лише система вказівок до неї); 3) формування матеріальної діяльності (на цьому етапі дії виконують у матеріальній або матеріалізованій формах, з конкретними предметами або за допомогою певних модулів); 4) етап зовнішньої мови (на цьому етапі дії узагальнюють завдяки їх повній вербалізації усно або письмово. Дії реалізують словесно та засвоюють в узагальненій, абстрактній формі); 5) етап внутрішньої мови (практичні дії супроводжують проговорюванням подумки і здійснюють узагальнено, але вони, поступово

скорочуючись, автоматизуються); 6) етап інтеріоризації дії (дії виконують подумки, це внутрішній розумовий процес, максимально автоматизований).

Крім цього, опанування курсу первинної професійної підготовки поліцейських передбачало використання варіативних ситуаційних задач під час відпрацювання здобутих практичних навичок патрульного поліцейського в процесі проходження рольових ігор (сценаріїв). Вирішення ситуаційних задач сприяє закріпленню пройденого матеріалу навчальних предметів й ефективнішому формуванню практичних умінь і навичок.

Операційний блок висвітлює особливості організації професійної підготовки на кожному з виокремлених етапів і передбачає: здійснення профорієнтаційної роботи серед молоді, доведення учням загальноосвітніх навчальних закладів вимог до професійної підготовленості поліцейських загалом та працівників патрульної поліції зокрема (етап професійного самовизначення); опанування навчальних предметів під час проходження курсу первинної професійної підготовки поліцейських (етап професійного становлення); навчальні заняття в системі службової підготовки, післядипломна освіта на етапі професійного зростання.

Досягають цього шляхом використання відповідних методів професійної підготовки, які ми об'єднуємо в три групи (методи організації та здійснення професійної підготовки поліцейських; методи стимулювання до підвищення рівня власної професійної готовності поліцейських; методи контролю і самоконтролю в процесі професійної підготовки) у поєднанні з низкою педагогічних умов, які тлумачимо як спеціально створені обставини, дії та взаємодії суб'єктів освітнього процесу, що реалізують у межах педагогічного процесу й зумовлені специфікою функціонування центрів первинної професійної підготовки поліцейських і відділів професійного навчання управлінь патрульної поліції. Головними педагогічними умовами є: формування мотивації у слухачів до навчання, підвищення рівня власної професійної підготовленості; належне матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу; практична спрямованість освітнього процесу; професійна

компетентність викладачів й інструкторів; залучення слухачів до активної позанавчальної діяльності професійно-практичної спрямованості.

Результативний блок передбачає компоненти професійної готовності (професійно-теоретична, психологічна, фізична, тактична готовності, готовність до застосування вогнепальної зброї), критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісний) і рівні професійної готовності працівників патрульної поліції (низький, задовільний, достатній, високий). Рівні професійної готовності визначають шляхом оцінювання низки показників виокремлених критеріїв.

Дотримання рекомендованих підходів до навчання, педагогічних принципів, умов і змісту на відповідних етапах професійної підготовки сприятиме підвищенню рівня професійної готовності працівників патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності.

Висновки до розділу 3

Обґрунтовано концептуальні засади системи поетапної професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції. Провідною ідеєю є можливість формування професійної готовності до ефективного виконання службової діяльності у слухачів і підвищення її рівня в працівників патрульної поліції завдяки дотриманню низки педагогічних умов, принципів і підходів до професійного навчання, корегування змісту підготовки в напрямі поглибленої професійної спрямованості та подальший розвиток професійно важливих рис.

На підставі здійснених досліджень розроблено й теоретично обґрунтовано систему професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції, який наповнюють цільовий, змістовий, операційний і результативний блоки. Цільовий блок охоплює мету професійної підготовки, яка полягає у формуванні професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності та подальше підтримання її впродовж служби в поліції.

З'ясовано, що ефективне функціонування системи професійної підготовки передбачає впровадження низки підходів і принципів навчання [135]. Ключовими в

організації освітнього процесу є: аксіологічний, гуманістичний, діяльнісний, інтеграційний, компетентнісний, особистісно зорієнтований, праксеологічний, ресурсний, синергетичний, системний підходи до навчання.

Досягнення мети професійної підготовки можливе за умови дотримання комплексу загальнодидактичних і специфічних педагогічних принципів, головними з яких є: свідомості й активності, наочності, систематичності та послідовності, доступності, емоційності, стимулювання самоосвіти й самостійності в навчанні, зв'язку теорії з практикою, професійної спрямованості, неперервності освіти, наступності та перспективності. Ефективність професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції визначається методами, формами й педагогічними умовами навчання, які окреслено операційним блоком системи професійної підготовки.

Виокремлено три основні групи методів професійної підготовки: 1) організації та здійснення професійної підготовки поліцейських; 2) стимулювання до підвищення рівня власної професійної готовності поліцейських; 3) контролю та самоконтролю в процесі професійної підготовки. Педагогічні умови професійної підготовки майбутнього працівника патрульної поліції слід тлумачити як спеціально створені обставини, дії та взаємодії суб'єктів освітнього процесу, що реалізуються в межах педагогічного процесу та зумовлені специфікою функціонування центрів первинної професійної підготовки поліцейських, відділів професійного навчання управлінь патрульної поліції. Ключовими педагогічними умовами, що сприяють ефективнішому формуванню та підвищенню рівня професійної готовності поліцейських до виконання службової діяльності, є: формування мотивації у слухачів до навчання, підвищення рівня власної професійної готовності; належне матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу; практична його спрямованість; професійна компетентність викладачів й інструкторів; залучення слухачів до активної позанавчальної діяльності професійно-практичної спрямованості.

Змістовий блок встановлює загальнопрофесійні вимоги, які передбачені ОКХ державного стандарту професійно-технічної освіти «Поліцейський», а

також етапи професійної підготовки. Виокремлено етап професійного самовизначення, який протікає до здобуття фахової освіти і є професійно зорієнтованим. На етапі професійного становлення здобувають фахову освіту, він охоплює період опанування курсу первинної професійної підготовки поліцейських. Завершальний – етап професійного зростання, який поєднує професійний досвід безпосередньої службової діяльності та подальшого професійного навчання.

Результативний блок передбачає компоненти, критерії, показники та рівні професійної готовності працівників патрульної поліції. Сукупність визначених критеріїв та їхніх показників дає змогу охопити основні сутнісні характеристики досліджуваного феномену.

Матеріали третього розділу були висвітлені в таких публікаціях автора [63; 70; 72; 77; 85; 88; 89; 91; 110; 114; 115].

РОЗДІЛ 4

ПРАКТИКА ПОЕТАПНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Мета цього розділу – обґрунтувати практичні аспекти професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції на етапах професійного самовизначення, професійного становлення і професійного зростання та висвітлити особливості впровадження розробленої системи професійної підготовки в освітній процес майбутніх працівників патрульної поліції.

4.1 Спрямованість підготовки майбутніх працівників патрульної поліції на етапі професійного самовизначення

Якість підготовки майбутніх працівників патрульної поліції безпосередньо залежить від початкової підготовленості та мотиваційної спрямованості осіб, направлених на проходження курсу первинної професійної підготовки поліцейських. Тобто надзвичайно важливим етапом, який передуює здобуттю фахової освіти, є етап професійного самовизначення, оскільки він пов'язаний не лише з вибором майбутньої професії, а й подальшим стилем життя особи.

У наукових джерелах термін «професія» трактують як певну форму трудової діяльності, найчастіше – довічне заняття людини, за яке вона одержує оплату [239; 579]. Вітчизняні вчені виокремлюють три необхідні складові будь-якої професії. По-перше, це професійні знання, тобто знання з певної галузі діяльності, які стають мірилом трудової активності людини. По-друге, професія виявляється в умінні застосовувати різні гнучкі методи, засоби, прийоми діяльності, що відповідають ситуації, конкретним обставинам. Уміле й раціональне опанування методів професійної діяльності є показником того, що суб'єкт перетворюється на практично спрямованого індивіда, що поєднує знання з практикою. По-третє, професія виявляється в умінні людини передбачати результати своєї діяльності.

Ступінь проникнення та включення особи в професію, засвоєння вимог і способів діяльності, які передбачає професія, визначають як її професіоналізм [24; 239; 253].

Процес формування особистості професіонала, на переконання дослідників, починається задовго до вступу у власне професійну діяльність. З ранніх років професійна діяльність ніби задає напрямок розвитку особистості. Тобто кожна професія впливає на формування інтересів, звичок, манери поведінки, традицій, рис. Цей процес відбувається найуспішніше в осіб, які відповідають вимогам професії, відчують до неї підвищений інтерес та задоволення від її освоєння і практичної роботи в обраній сфері [253]. Це насамперед стосується професій суб'єкт-суб'єктної діяльності, якою є діяльність працівника патрульної поліції.

У професіогенезі працівників патрульної поліції можна виокремити такі етапи: вибір професії (професійне самовизначення), стадія освіти і підготовки (етап професійного становлення), адаптація до професійної діяльності, професіоналізація, досягнення високої продуктивності, професійна самореалізація (етап професійного зростання). Вибір професії є висхідною точкою та визначається певними тенденціями особистості, рисами характеру, задатками. Це перша серйозна актуалізація творчої сили розвитку людини [188; 253]. Тобто вибір професії є початковою стадією етапу професійного самовизначення.

У довідкових джерелах професійне самовизначення трактують як процес прийняття рішення особою щодо вибору майбутньої трудової діяльності, який полягає в усвідомленні себе як суб'єкта конкретної професійної діяльності та передбачає самооцінювання індивідуально-психологічних рис і зіставлення своїх можливостей із психологічними вимогами професії до спеціаліста [155, с. 275].

Дослідниця О. І. Вітківська в процесі вибору професії виокремлює низку етапів [140], акцентуючи на необхідності врахування пізнавальних інтересів, здібностей, уподобань і схильностей в учнів до конкретної професії.

Розвиток і формування професійних інтересів безпосередньо пов'язані з пізнавальними інтересами, які спрямовані на опанування знаннями з професії, розуміння її сутності, оволодіння не лише практичними, а й теоретичними

основами професії. Що виразнішим є професійний інтерес, то глибша потреба в оволодінні знаннями з конкретної професії.

Результати опитування працівників патрульної поліції засвідчили причини високого показника звільнення поліцейських упродовж першого року служби: брак знань щодо специфіки діяльності цього підрозділу, щільний графік робочих змін, непрофесійне керівництво тощо. Одним із напрямів розв'язання означеної проблеми є дієва професійна орієнтація молодого покоління, доведення інформації стосовно обов'язків і завдань патрульної поліції, особливостей службової діяльності та можливостей просування по службі осіб, які вирішили пов'язати своє життя з професією «Поліцейський».

Проблема професійного самовизначення молодого покоління посідає одне з ключових місць у педагогічній і віковій психології, оскільки стосується вирішального моменту в життєвому становленні особистості. На думку І. С. Вдовенка, особливої актуальності питання професійного самовизначення набуває в підлітковому та юнацькому віці. Основними факторами професійного самовизначення є: позиція родини; позиція однолітків, шкільного педагогічного колективу; особисті професійні та життєві плани; здібності та їх вияви; орієнтація на суспільне визнання; поінформованість про види професійної діяльності [131].

Зазвичай професійне самовизначення охоплює старший шкільний вік, проте йому передуює етап первинного вибору професії (характерний для учнів молодшого шкільного віку). На цьому етапі учні мають слабо диференційовані уявлення про світ професій, ситуативне уявлення про внутрішні ресурси, необхідні вимоги до певних професій, нестійкість професійних намірів. Учні старшого шкільного віку поверхнево орієнтуються в різних сферах праці, але вже відбувається формування професійних намірів. Чільне місце у виборі професії на етапі професійного самовизначення посідають соціально-економічні умови, вплив сім'ї, друзів, учителів, вікові та статеві особливості особистості, самоактуалізація і рівень домагань, престижність професії, ступінь інформованості про професію, професійні інтереси, схильності, здібності [592]. Тому система професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції на етапі професійного

самовизначення передбачає доведення інформації до учнівської молоді стосовно особливостей професійної діяльності поліцейських, вимог до розвиненості професійно важливих рис кандидатів на службу в поліцію тощо.

На правильне професійне самовизначення впливає протиріччя між прагненням молодої людини до самостійності та неготовністю її до обґрунтованого вибору професії. Дослідник О. М. Кокун переконаний, що професійне самовизначення не зводиться до одномоментного акту вибору професії і не закінчується із завершенням професійної підготовки за обраною спеціальністю [264]. Воно продовжується впродовж усього професійного життя.

У психологічній літературі професійне самовизначення тлумачать з двох позицій: 1) акт моменту вибору професії; 2) довготривалий процес, що охоплює значну частину життєвого шляху людини [422; 424]. Зважаючи на специфіку правоохоронної діяльності, ми розглядаємо етап професійного самовизначення майбутніх працівників патрульної поліції як процес, що охоплює досить тривалий період (навчання в загальноосвітній середній школі, навчання у вищій школі, строкову службу, трудову діяльність за іншими напрямками тощо) та визначається моментом прийняття рішення подавати документи для проходження добору на службу в Національну поліцію України на посаду поліцейського (інспектора) патрульної поліції.

На думку Д. О. Закатнова і О. В. Капустіної, професійне самовизначення полягає в усвідомленні особою себе як суб'єкта конкретної професійної діяльності [212]. Інтерпретуючи наукову позицію дослідників відповідно до професійної діяльності працівників патрульної поліції, слід зазначити, що професійне самовизначення передбачає:

1) самооцінювання власних індивідуально-психологічних рис і зіставлення своїх можливостей із психологічними вимогами до професії «Поліцейський»;

2) усвідомлення своєї ролі в системі соціальних відносин і відповідальності за успішне виконання службової (правоохоронної) діяльності, реалізацію здібностей;

3) саморегуляцію поведінки, спрямованої на досягнення поставленої мети.

Основними завданнями професійного самовизначення майбутніх працівників патрульної поліції є: 1) формування настанови на власну активність і самопізнання; 2) ознайомлення з правилами вибору професії та спеціалізаціями професії «Поліцейський»; 3) забезпечення самопізнання й формування «образу-Я» як суб'єкта майбутньої правоохоронної діяльності; 4) формування вміння зіставляти «образ-Я» з вимогами професії до особистості, створювати на цій підставі професійний план і перевіряти його; 5) формування вміння аналізувати різні види правоохоронної діяльності, ураховуючи їх спорідненість за психологічними ознаками та схожістю вимог до кандидата на службу; 6) створення умов для перевірки можливостей самореалізації шляхом організації професійних проб; 7) забезпечення розвитку професійно важливих рис.

Проблема професійного самовизначення, як і решта проблем, що стосуються планування та реалізації життєвого шляху, пов'язана з подоланням низки перешкод у процесі реалізації визначених намірів. За дослідженнями Ю. В. Вінтюка [139], однією з таких перешкод є психологічні бар'єри, що пов'язані з урахуванням стану власного здоров'я під час вибору професії. Стан здоров'я, одностайно стверджують фахівці [68], є надзвичайно важливим чинником, що визначає успішність професійної діяльності, його неодмінно слід ураховувати під час вибору майбутньої професії. Тому підготовка учнів до професійного самовизначення у сфері правоохоронної діяльності передбачає передачу необхідних знань про фізичні, психічні, духовні і творчі риси правоохоронця; залучення старшокласників до професійно орієнтованих видів комунікативної, виконавської, пошукової і творчої діяльності в правоохоронній сфері [365].

Фахівці в галузі професійної освіти рекомендують визначати ступінь професійного самовизначення майбутніх спеціалістів за динамікою низки показників: рівень знань про власні індивідуальні особливості; рівень знань змісту й вимог обраного навчального профілю; самооцінювання індивідуальної освітньої траєкторії; емоційна привабливість для учня профільних навчальних предметів й інтерес до них; мотиви вибору відповідного напрямку профільного навчання; вміння організовувати власну урочну і позаурочну навчально-практичну

діяльність; наявність навичок складання алгоритму набуття обраного профілю та плану особистого професійного старту після закінчення школи; первинне оволодіння змістом обраного профілю навчання [419].

Процес професійного самовизначення завершується досягненням стабільного становища в певній сфері соціального життя і формуванням відповідних переконань, принципів, ціннісних орієнтацій та мотивації [131; 212]. Успішність зазначеного етапу означає чітку усвідомленість вимог професії, сформованість мотиваційної сфери майбутнього працівника до здобуття відповідної освіти і власне правоохоронної діяльності, достатній рівень інтелектуальної та психофізичної підготовленості.

На прийняття рішення щодо вибору майбутньої професії впливає значна кількість чинників. У контексті нашого дослідження оптимальною видається позиція В. В. Синявського [462], який виокремлює сукупність факторів, що позначаються на професійному самовизначенні особистості. Відповідно до рис. 4.1, механізм професійного самовизначення передбачає поєднання низки складових, які майбутні фахівці усвідомлюють і зіставляють: а) бажання, прагнення, наміри, ціннісні орієнтації («хочу» – переважно виконує спонукальну роль, забезпечує суб'єкта вибору енергетичним напруженням); б) пізнавальні й інтелектуальні можливості («можу» – відповідає за планування і розгортання програми, інформаційне забезпечення діяльності); в) стійкі фізичні, психофізіологічні та характерологічні властивості («маю» – відповідає за виконавчу і регулятивну складові діяльності особистості). Професійне самовизначення майбутнього фахівця визначається таким фактором, як «потрібно» (виконує переважно корегувальну функцію), передбачає трансформацію тих вимог, які висуває специфіка правоохоронної діяльності. Від усвідомлення цих факторів, їх узгодження, якісних і кількісних показників, їх взаємодії залежить успішність професійного самовизначення.

Умовно в процесі професійного самовизначення можна виокремити дві стадії. Першій стадії передуює усвідомлення необхідності підготовки до вибору професії (рис. 4.2.), відбувається накопичення професійних і психологічних знань, процес розвитку професійної спрямованості.

Рис. 4.1 Механізм професійного самовизначення (за В. В. Синявським, 2010)

Унаслідок цього процесу формується професійний план. Потім відбувається друга стадія, яка розпочинається із оцінювання власних можливостей і спрямованості, переходить до самовиховання професійно важливих рис, набуття життєвого і трудового досвіду. На підґрунті цих складових особа приймає рішення стосовно вибору майбутньої професії. У центрі цього процесу – особистість як цілісний, індивідуалізований суб'єкт з інтегральною системою фізичних, соціально-психологічних і психофізіологічних рис.

Свідоме професійне самовизначення пов'язано з аналізом суб'єктивних (особистісних) й об'єктивних (соціально-економічних) умов з подальшим самостійним прийняттям рішення щодо вибору конкретної професії або профілю подальшого професійного навчання.

Підготовка молоді до вибору професії поліцейського в процесі професійного самовизначення передбачає:

- формування настанови на власну активність і самопізнання як основу вибору професії;
- ознайомлення зі спеціалізаціями професії «Поліцейський»;
- формування вміння аналізувати різні види правоохоронної діяльності;
- ознайомлення з основними правилами вибору професії та помилками, яких припускаються;

Рис. 4.2. Процес професійного самовизначення майбутнього працівника патрульної поліції

- забезпечення пізнання власних індивідуально-психологічних особливостей і можливостей;
- формування вміння зіставляти рівень власної підготовленості з вимогами професії «Поліцейський» (інспектор патрульної поліції);
- формування особистісного професійного плану та вміння перевіряти його реальність;
- забезпечення розвитку професійно важливих рис особистості;
- формування психологічної готовності до можливого подальшого професійного зростання та зміни спеціалізації;
- формування відповідальності за прийняття рішення щодо вибору професії та його реалізації.

На остаточне прийняття рішення особою щодо вибору професії «Поліцейський» впливають взаємопов'язані суб'єктивні (загальний стан здоров'я; певний рівень розвитку психічних пізнавальних процесів і професійно важливих рис, психофізіологічних властивостей; узгодженість та збалансованість

індивідуально-психологічних рис; сформованість мотиваційної сфери тощо), суб'єктивно-об'єктивні (спонукальні настанови батьків, близьких, друзів і колег; належні соціальні умови життя, соціальні та матеріально-технічні умови праці; відповідність матеріальної винагороди рівневі затрачених сил; нормативно регламентований робочий день, наявність вільного часу тощо) й об'єктивні соціально та психологічно детерміновані фактори (соціальні та політичні процеси в суспільстві; соціальний імідж поліції; стрімкий технологічний і соціальний розвиток суспільства; історичний розвиток системи правоохоронної діяльності; відповідне державне фінансування діяльності правоохоронної системи; удосконалена нормативно-правова база держави тощо) [516].

Ефективність підготовки майбутніх працівників патрульної поліції на допрофесійному етапі (етап професійного самовизначення) буде виявлятися в обізнаності з вимогами до фізичної підготовленості кандидатів на службу в поліцію, стану здоров'я, розвитку інтелекту, чітких уявлень стосовно особливостей службової діяльності патрульної поліції. Ключову роль у цьому напрямі відіграє система професійної орієнтації молоді. Ми поділяємо думку І. М. Мачуської, яка зазначає, що на процес професійного самовизначення молодого покоління важливий вплив чинять два основні фактори: 1) власне особистість як дуже складна саморегуляційна система; 2) система громадського орієнтування молоді у вирішенні питання про свідомий вибір професії (передбачає цілеспрямований вплив школи, сім'ї, громадських організацій, літератури, мистецтва на мотиви вибору професії) [419].

Система засобів професійної орієнтації охоплює широкий спектр можливостей професійного розвитку, з яких особа «черпає» мотиви та цілі своєї діяльності [419]. Дослідження засвідчують, що процес професійного самовизначення та прийняття свідомого рішення поєднати своє життя із правоохоронною діяльністю здебільшого припадає на підлітковий вік (73% опитаних) [516]. Тому систематична профорієнтаційна робота зі школярами старших класів є надзвичайно важливою та актуальною.

Дієва система професійної орієнтації населення є одним із головних факторів, що сприяє професійному самовизначенню особи [167]. Профорієнтаційна робота становить систему форм, методів і засобів впливу на особистість із метою її професійного самовизначення, що ґрунтується на врахуванні професійно важливих особистісних характеристик, потреб кадрового забезпечення підрозділів поліції. Вона спрямована на досягнення балансу між професійними інтересами, можливостями людини і потребами правоохоронної системи України у фахівців за основними видами діяльності [531].

Професійна орієнтація є засобом активізації професійного самовизначення особистості, ставлення до неї як до суб'єкта власного професійного та життєвого вибору. Завдання професійної орієнтації полягає в актуалізації внутрішніх резервів, можливостей особистості, створення умов для її самореалізації в професійному просторі, формування здатності до самостійного прийняття рішення щодо вибору чи зміни професії. Основою такого підходу є опора на можливості й індивідуально-психологічні ресурси особистості, її поліпридатність, акцент на самоформування, вибір власного професійного шляху, способів і засобів індивідуального розвитку. Тобто особистість повинна бути здатною творити саму себе, свою індивідуальність, уміти переосмислювати власну сутність [167].

Найважливішим середовищем профорієнтаційної роботи є школа [421; 462]. Саме в ній відбувається професійне самовизначення, реалізується виховний аспект професійної орієнтації. Зміст профорієнтаційної роботи має бути спрямований на ознайомлення учнівської молоді з основами вибору професії поліцейського та створення підґрунтя для формування умінь самостійного опанування необхідними знаннями, розвитку професійно важливих рис і самооцінювання.

Реформування правоохоронної сфери, нова ідеологія сервісної функції працівників патрульної поліції вимагає перегляду низки позицій стосовно професійної орієнтації майбутніх правоохоронців. На думку науковців [419], мета професійної орієнтації має полягати не стільки в тому, щоб обрати одну професію, до якої придатна особа, а в тому, щоб допомогти кожному підібрати для себе

декілька видів професій, послідовне освоєння яких надасть можливість не тільки реалізувати наявні здібності, а й стимулювати подальший професійний розвиток особистості. Особи з нормальним фізичним та психічним розвитком придатні до освоєння професії «Поліцейський», хоча тривалість пристосування їх до специфіки правоохоронної діяльності буде неоднаковою у зв'язку з відмінностями в їх здібностях і психофізіологічних особливостях.

Професійну орієнтацію майбутніх працівників патрульної поліції за змістовими напрямками можна поділити на такі послідовні етапи (рис. 4.3): доведення професійної інформації, здійснення професійної консультації, професійний відбір, професійна адаптація.

Рис. 4.3 Етапи професійної орієнтації майбутніх працівників патрульної поліції

Доведення професійної інформації – документовані або публічно оголошені відомості про трудову (правоохоронну) діяльність і її роль у професійному самовизначенні особи, інформація про стан, потребу, вакансії на посади поліцейських патрульної поліції в різних містах України, зміст, перспективу розвитку, вимоги до підготовленості кандидатів на службу в поліцію, форми й умови оволодіння професією, можливості професійно-кваліфікаційного зростання і побудови кар'єри. Під час професійного інформування відбувається отримання

кандидатом інформації про професію поліцейського, умови, режим роботи, особливості службової діяльності. Професійна інформація забезпечує ознайомлення різних верств населення із загальним змістом й основними видами правоохоронної діяльності, спеціалізаціями професії, формами й умовами їх здобуття, реальним станом і потребами в кадрах, вимогами професійної діяльності до фахівця, можливостями професійно-кваліфікаційного становлення й перспективами професійного розвитку.

З метою сприяння діяльності навчальних закладів професійному інформуванню молодого покоління стосовно професії «Поліцейський», профілактики правопорушень серед дітей, створення безпечного навчального середовища та на виконання завдань положень Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ України в чотирьох містах (Івано-Франківськ, Львів, Одеса, Київ) упроваджено експериментальну модель співпраці навчальних закладів і поліції «Шкільний офіцер поліції», яка відбувається відповідно до програми «Школа і поліція» [415]. У проекті визначено низку принципів співпраці поліції та загальноосвітніх навчальних закладів: законності (працівники поліції та навчального закладу приймають рішення і застосовують методи втручання у виховання відповідно до законодавства України з урахуванням інтересів неповнолітніх громадян); раннього втручання (причини й умови правопорушень неповнолітніх мають бути визначені в найстисліші строки з метою запобігання новим правопорушенням); пропорційності й доцільності втручання (передбачає, що заходи реагування на правопорушення дитини мають бути індивідуалізовані, відповідати рівню її зрілості, ступеню протиправної поведінки, відповідати обставинам, подіям, обсягу шкоди, завданої суспільству чи особі); належного використання інформації (будь-яка інформація, отримана працівником поліції, школою, іншим навчальним закладом, не може бути використана для застосування дій репресивного характеру щодо неповнолітніх, персоналу, навчального закладу); конфіденційності приватної інформації щодо неповнолітнього (будь-яка

інформація, пов'язана з дитиною, її поведінкою, життєвими обставинами, не може бути використана публічно та розкрита іншим сторонам) [415].

Програма просвітницько-профілактичних занять «Школа і поліція», розроблена для роботи з учнями молодших, середніх і старших класів, має на меті формування правослукняної поведінки, запобігання конфліктам, правопорушенням і підвищення обізнаності молодого покоління стосовно професії «Поліцейський». Тобто частково виконує профорієнтаційну роботу. Програма передбачає 18 занять тривалістю 35–45 хв кожне. На думку вчених, тематика таких занять сприяє успішній соціалізації дітей та учнівської молоді [292].

Для практичної реалізації програми «Школа і поліція» дібрано працівників поліції, які пройшли спеціальне навчання та призначені шкільними офіцерами поліції. За одним поліцейським закріплено від двох до п'яти шкіл. Поліцейські зосереджують свою роботу на проведенні просвітницько-профілактичних занять з учнями за розробленою програмою; індивідуальних зустрічей з учнями та їхніми батьками (особами, які їх замінюють); забезпеченні своєчасного й ефективного реагування на виклики керівників навчальних закладів; участі в батьківських зборах і педагогічних радах з метою проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед батьків та педагогічних працівників щодо запобігання негативним явищам у дитячому середовищі [292]. Обов'язками шкільного офіцера поліції є: профілактична робота з учнями, залучення їх до позитивних видів діяльності; планування та впровадження спільно з відповідальною особою заходів, спрямованих на попередження правопорушень серед учнів; реагування на інциденти, які сталися на шкільній території; допомога жертвам правопорушень; пропаганда законослукняної поведінки серед учнівської молоді тощо [415]. Упровадження цієї програми сприяє підвищенню авторитету Національної поліції України та престижу професії «Поліцейський».

Професійна консультація – організована взаємодія фахівця з професійної орієнтації та особи, яка отримує послугу, що спрямована на оптимізацію її професійного самовизначення на підставі виявлення індивідуально-психологічних характеристик, особливостей життєвих ситуацій, професійних інтересів, стану

здоров'я та з урахуванням потреби Національної поліції України. Завдання професійної консультації полягає в актуалізації внутрішніх резервів майбутнього поліцейського, можливостей для самореалізації в професійному просторі, формуванні в людини здатності самостійно приймати рішення щодо вибору чи зміни професії та розв'язувати інші проблеми.

Важливу роль у професійній орієнтації молодого покоління відіграють міжшкільні навчально-виробничі комбінати. Під час професійного консультування учням пропонують пройти профорієнтаційні курси «Людина та світ професій» і «Побудова кар'єри». Метою навчання за цими курсами є ґрунтовне самопізнання учнів для усвідомленого вибору ними майбутнього професійного шляху, максимальної реалізації власних професійних здібностей і підвищення конкурентоспроможності в сучасних умовах.

В Україні профорієнтаційні послуги для громадян надають фахівці державної служби зайнятості. Профорієнтаційна робота в цій державній структурі має певні особливості, зумовлені можливостями служби, її завданнями, цілями, функціями [325, с. 34]. Завданнями курсів професійної орієнтації є: ознайомлення учнів з вимогами до фахівця на ринку праці в сучасних соціально-економічних умовах, кар'єрними орієнтаціями, видами й етапами кар'єри; детальне вивчення особливостей особистості учнів, їхніх професійних здібностей, схильностей, інтересів, суспільних домагань, мотивів, які необхідно враховувати під час побудови кар'єри; надання інформації про шляхи здобуття професій, техніку пошуку роботи, тенденції зміни попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці; організація професійних проб [325, с. 34].

Після опанування курсу учні повинні: усвідомлювати мотиви вибору професії та конкретні варіанти майбутнього вибору; знати принципи побудови успішної кар'єри, мати чіткий і реалістичний особистий план професійного зростання, уміти реалізувати конкретні заходи з опанування майбутньою професією; володіти інформацією про світ професій, кон'юнктуру ринку праці, техніку пошуку роботи, правила спілкування з роботодавцем; пройти професійні проби, під час яких моделюють основні елементи різних видів професійної

діяльності, навчитися працювати в команді; уміти здійснювати самоаналіз з метою самовдосконалення, бути готовими швидко змінити вид професійної діяльності в разі потреби.

Аналіз практики переконливо засвідчив, що профорієнтаційні заходи здатні допомогти співвіднести свої об'єктивні можливості, здібності, нахили з вимогами до кандидатів на службу в Національну поліцію України; підвищити ефективність надання поліцейських послуг, сповільнити плінність кадрів.

Професійний добір – науково обґрунтована система заходів, що створює умови для встановлення професійної придатності кандидата до проходження служби в поліції (на відповідній посаді).

Професія поліцейського висуває підвищені вимоги до рівня здоров'я, розвитку інтелекту, психологічної та фізичної підготовленості [398; 404]. У зв'язку із цим кандидати на службу в підрозділи патрульної поліції проходять професійний добір, який ґрунтується на принципах всебічного аналізу ділових, моральних, психологічних і психофізіологічних особливостей кандидата. Добір кандидатів відбувається після офіційного оголошення про проведення набору осіб для проходження служби у відповідному підрозділі поліції [598]. Проведення добору передбачає шість етапів:

1) заповнення в електронному вигляді заяви для участі в конкурсі [598]. Після її заповнення особа отримує електронний лист-підтвердження з описом подальших дій, зокрема щодо термінів і порядку подання пакету документів;

2) подання пакету документів (заява щодо участі в конкурсі; копія паспорта громадянина України тощо);

3) тестування. Цей етап передбачає проходження двох тестових завдань: а) тестування загальних навичок (електронний тест, спрямований на оцінювання рівня логічних, вербальних й аналітичних здібностей кандидата); б) тест на знання законодавства (визначає рівень обізнаності з основними положеннями Конституції України й Закону України «Про Національну поліцію»). Для подальшого проходження добору необхідно набрати не менше ніж 25 балів за кожним із тестів;

4) медичне обстеження (передбачає проходження військово-лікарської комісії);

5) перевірка рівня фізичної підготовленості. Метою тестування є визначення придатності кандидатів до служби в Національній поліції України та спроможності переносити фізичні навантаження без зниження працездатності під час виконання службових завдань, що стоять перед органами та підрозділами поліції. Порядок та умови перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів на службу в Національну поліцію України передбачено у відповідних нормативних документах [398]. З метою об'єктивного вивчення рівня фізичної підготовленості кандидатів здійснюють їх розподіл на чотири вікові групи, а саме: перша група – чоловіки та жінки віком від 18-ти до 25 років включно; друга група – від 26-ти до 30 років; третя група – від 31-го до 35 років; четверта – понад 35 років. До кандидатів для вступу в підрозділи патрульної поліції є вікові обмеження – спочатку приймали осіб віком до 35 років, з 2018 року вікову планку підвищили до 40 років.

Рівень фізичної підготовленості кандидатів визначають за результатами виконання контрольних вправ зі згинання та розгинання рук в упорі лежачи (для жінок), комплексної силової вправи (для чоловіків), бігу на 100 м (або човниковий біг 10x10 м) та бігу на 1000 м (для жінок і чоловіків) [394; 398];

6) співбесіда з комісією. Співбесіду проводить спеціально створена комісія, до складу якої входять як представники МВС та Національної поліції України, так і представники громадськості. Комісія бере до уваги результати всіх попередніх етапів і рішення приймає колегіально. Про результати кандидатів повідомляють електронним листом.

Професійна адаптація – науково обґрунтована система заходів, що забезпечує входження, оволодіння та досягнення особою професійної майстерності на посаді інспектора патрульної поліції. У нашому дослідженні ця складова охоплює етапи професійного становлення та професійного зростання.

Якісне проходження етапу професійного самовизначення передбачає використання таких рекомендацій:

– систематичний перегляд низки профорієнтаційних web-сайтів, електронних довідників для абітурієнта, порталів професійного консультування, які надають можливість додатково діагностувати власні професійно важливі риси; Інтернет-сайтів рекрутингових і кадрових агенцій, для ознайомлення зі свіжим рейтингом професій (адреси сайтів: profi.org.ua, headhunter.com.ua, profosvita.org.ua тощо);

– визначення кількох професій (основну і декілька альтернативних), які подобаються, до яких є прагнення, існують принципові можливості успішного освоєння та працевлаштування;

– здійснення пошуку інформації стосовно світу професій загалом, правил професійного самовизначення, аспектів розвитку ринку праці й освітніх послуг в Україні (бібліотеки, Internet, консультації психолога-профконсультанта, телерадіопрограми, відвідування центрів зайнятості, кадрових або рекрутингових агенцій, знайомства з людьми, які представляють бажані професії);

– аналіз думок авторитетних дорослих людей (батьків, учителів, психологів, класних керівників, друзів);

– формування списку достовірних можливостей майбутньої професії (наприклад, можливість спілкування з певним колом людей завдяки цій професії; поїздки за кордон; висока заробітна плата; можливість інтелектуального, наукового чи творчого розвитку тощо);

– визначення фізичних, моральних і психологічних рис, які необхідні для кожної з обраних професій (за допомогою шкільного психолога або спеціаліста-профконсультанта на підставі спеціальних тестів на рівень інтелекту, професійну спрямованість особистості, професійно значущі інтереси тощо). Після цього слід проаналізувати результати досліджень і в разі сумнівів звернутися до психолога за додатковим діагностуванням (темперамент, пам'ять, особливості мислення, вирішення внутрішнього конфлікту, тренінг на формування необхідних фрагментів поведінки тощо); проконсультуватися зі шкільним лікарем стосовно відсутності медичних протипоказань до обраних професій; «приміряти» кожну з професій, зважити всі її переваги та недоліки (організувати професійні проби ще

до закінчення школи за допомогою дорослих, адміністрації школи. Здійснити кількадечну екскурсію на робоче місце спеціаліста, який працює за обраною професією);

– розробити особистий план професійного самовизначення (розписати все покроково, створити почерговий план виконання всіх поставлених цілей) та впевнено йти до мети, осмислити всю здобуту інформацію, прислухатися до власних почуттів, інтуїції (головне – аби професія не була моральним, психічним чи фізичним тягарем).

Отже, професійна підготовка майбутніх працівників патрульної поліції на етапі професійного самовизначення має професійно орієнтовану спрямованість і передбачає: системну організацію профорієнтаційної роботи з потенційними кандидатами на службу в поліцію, з комплексним використанням форм, методів і засобів профорієнтації; проведення з кандидатами не лише профінформаційної, а й профконсультаційної роботи, ретельне психодіагностичне вивчення кандидатів на службу та їх соціального оточення; удосконалення професійного добору кандидатів на навчання і службу в Національну поліцію України; формування оптимального комплексу діагностичних методик для професійної консультації і професійного добору. Постійне самовдосконалення осіб, які вирішили поєднати своє життя з правоохоронною діяльністю, сприятиме розвитку важливих психофізичних рис і формуванню особистісних якостей, необхідних слухачам для швидкої адаптації до навчання й подальшої службової діяльності.

4.2 Особливості підготовки майбутніх працівників патрульної поліції на етапі професійного становлення

Опанування курсу первинної професійної підготовки поліцейських тісно пов'язано з етапом професійного становлення майбутніх фахівців. Науковці пропонують низку підходів до трактування поняття «професійне становлення» [370]. Більшість учених визначають професійне становлення як період, що охоплює не лише навчання й виховання в стінах професійного

навчального закладу, а багаторівневий процес, що складається з низки стадій, які тривають протягом усього життєвого і професійного шляху людини (формування й розвиток професійних інтересів, намірів, вибір професії; професійне навчання; професійна адаптація; часткова чи повна реалізація потенціалу особистості в професії) [128].

З огляду на специфіку службової діяльності патрульної поліції, у нашому дослідженні етап професійного становлення розглянуто як ключовий, на якому здійснюється професійне навчання майбутніх працівників патрульної поліції. Цей етап спрямований на здобуття слухачами необхідних професійних знань, умінь і навичок, розвиток професійно важливих рис. Тобто відбувається формування професійної готовності до ефективного виконання службової діяльності на посаді інспектора патрульної поліції.

У Законі України «Про Національну поліцію» визначено: на посаді інспектора патрульної поліції може працювати особа, яка успішно закінчила курс первинної професійної підготовки або ж проходила підготовку у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання [408]. Початкова підготовка майбутніх працівників патрульної поліції здійснюється відповідно до державного стандарту професійно-технічної освіти «Поліцейський» (за спеціалізаціями), кваліфікація: поліцейський (код: 5162) за розробленою професійною програмою первинної професійної підготовки поліцейських (яких уперше прийнято на службу в поліцію на посади поліцейських (інспекторів) патрульної поліції). Опанування курсу первинної професійної підготовки поліцейських передбачає формування в слухачів спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень поліції, зокрема розвиток умінь щодо зберігання, носіння, застосування й використання вогнепальної зброї та потреби в постійному підвищенні власного професійного рівня, службової компетентності, удосконалення навичок самоосвіти [420].

Одним із факторів ефективного професійного становлення майбутніх працівників патрульної поліції є адаптація до навчання. У контексті специфіки навчання на курсах первинної професійної підготовки поліцейських поняття

«адаптація» слід трактувати як зміну самого себе (процес і результат) відповідно до нових вимог діяльності, інших соціальних умов й особистісного оточення. Це входження в нову соціальну позицію та нову систему відносин. Адаптація слухачів курсу первинної професійної підготовки поліцейських до навчальної діяльності ускладнена підвищеними фізичними навантаженнями, чітким розпорядком дня, значною теоретичною завантаженістю тощо [67; 88; 93].

На підставі здійснених досліджень визначено типові труднощі, що заважають успішній адаптації слухачів до навчання та подальшому ефективному професійному становленню, а саме: низький рівень фізичної підготовленості; дефіцит особистої відповідальності й навчальної активності; недостатня розвиненість навичок навчальної роботи, низький рівень запам'ятовування, концентрації та розподілення уваги, висока навчальна завантаженість. Крім цього, у багатьох слухачів не сформована волевовільна регуляція в подоланні труднощів, що виникають під час опанування навчальних предметів професійно-практичної підготовки, бракує навичок планування й організації самостійної роботи. Значна частина слухачів приходить на курси первинної професійної підготовки поліцейських переконаними в тому, що їх абсолютно всього повинні навчити науково-педагогічні працівники, усе показати й пояснити [76]. Чимало слухачів не впевнені в успішному навчанні на курсах первинної професійної підготовки поліцейських. Не всі майбутні правоохоронці об'єктивно здатні впоратися з вимогами, обсягом, темпом роботи, фізичними навантаженнями, що передбачені в центрах первинної професійної підготовки поліцейських і розраховані на здібних, фізично та психологічно підготовлених осіб.

На наше переконання, підготовка майбутнього інспектора патрульної поліції має ґрунтуватися не лише на накопиченні певного обсягу знань, а й на максимальній практичній спрямованості освітнього процесу.

Професійна підготовка майбутніх працівників патрульної поліції на етапі професійного становлення відбувається переважно під час опанування навчальних предметів блоку професійно-практичної підготовки (тактична,

вогнева підготовки та відпрацювання практичних навичок патрульного поліцейського під час проходження рольових ігор (сценаріїв)).

Метою тактичної підготовки є набуття й удосконалення поліцейським навичок практичного застосування теоретичних знань щодо правильного оцінювання конкретних подій з подальшим прийняттям правомірних рішень і психологічної готовності до дій у ситуаціях різних ступенів ризику; формування та вдосконалення рухових умінь і навичок, розвиток фізичних рис і здібностей поліцейського відповідно до особливостей його професійної діяльності [82]. У навчально-тематичному плані з тактичної підготовки передбачено 13 навчальних тем (рис. 4.4), послідовне освоєння яких сприяє формуванню необхідних базових знань й умінь.

Рис. 4.4. Сукупність навчальних тем предмета «Тактична підготовка»

Аналіз ситуацій правоохоронної діяльності доводить, що поряд із формуванням спеціальних рухових умінь і навичок увагу під час навчальних занять слід акцентувати на вдосконаленні тактики комунікації поліцейського, тобто розвитку комунікативних здібностей. Частково навички комунікації формуються під час опанування навчального предмета «Ефективна комунікація», спрямованого на розвиток комунікативної компетентності та готовності майбутнього працівника патрульної поліції до використання набутих знань про психологічні закономірності комунікації в професійній діяльності [420].

У найширшому значенні комунікація – це спілкування за допомогою мовних і паралінгвальних засобів із метою обміну думками, інформацією [437]. У контексті професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції нас цікавить, передусім, вербальна (мовна) комунікативна взаємодія. Мовна комунікація – це створення, обмін й інтерпретація повідомлень комунікантами за допомогою мови як коду та позамовних кодів для досягнення змін у поведінці чи свідомості адресата, необхідних для спілкувальної діяльності [31]. Мовна комунікація працівника патрульної поліції сприяє налагодженню співпраці з громадянами під час здійснення службової діяльності.

Зважаючи на концепцію діяльності патрульної поліції, увагу слід акцентувати на формуванні умінь вербального самозахисту. Вербальний самозахист передбачає комплекс дій та заходів, спрямованих на вирішення конфліктних ситуацій за допомогою комунікації, а саме: уміння контролювати ситуацію та дії інших людей без ескалації конфлікту та досягнення максимальної ефективності поліцейських заходів з мінімальним ризиком для самого поліцейського. Алгоритм дій працівника патрульної поліції під час комунікації з громадянами має три взаємопов'язані етапи: 1) оцінювання ситуації; 2) комунікація з громадянами; 3) управління поведінкою (рис. 4.5). Перший етап – оцінювання ситуації поліцейським – є підґрунтям для подальшої ефективної комунікації з громадянами. Він передбачає низку пов'язаних функціональних складових, а саме:

Рис. 4.5. Алгоритм дій працівника патрульної поліції під час комунікації з громадянами

– розміщення в просторі (безпечна дистанція, зоровий контакт) – допомагає бачити і чути те, що відбувається;

– стійка (стояти прямо, усунути поведінку, що відволікає (затемнені окуляри, різні предмети, які знаходяться в руках у працівника, тощо) – демонструє впевненість та увагу до ситуації;

– спостереження – на підставі аналізу зовнішнього вигляду, поведінки та сигналів внутрішнього стану допомагає дійти висновків стосовно ситуації, можливого виникнення проблем;

– сприймання (слухання) – допомагає розпізнавати необхідну (ключову) інформацію, розуміти наміри співрозмовника, тобто відображає рецептивний аспект процесу спілкування.

На думку психологів, вміння та навички слухати визначають успіх навчання й спілкування за умови, що слухання активне [305]. Активне слухання забезпечує адекватне сприйняття партнера й водночас вплив на нього. Крім того, цей вид слухання містить комунікативний компонент, адже слухач виконує «комунікативні сигнали», наприклад, повторювати сказане співрозмовником, уточнювати його висловлювання тощо. Активне слухання допомагає почути сигнали небезпеки з боку суб'єктів, коли ситуація ще знаходиться на вербальній стадії, що дає змогу вжити адекватних заходів до того, як ситуація вийде з-під контролю.

Для забезпечення високої ефективності усної комунікації слід дотримуватися таких принципів активного слухання: зосередженість на співрозмовникові та змістові спілкування, «підігривання» адресатові, співпереживання, неформальна зацікавленість, підказування варіантів тощо [305].

Оцінивши ситуацію, працівник патрульної поліції повинен намагатися налагодити комунікацію з особою. Це передбачає: 1) реагування на особу – для з'ясування значення події та її наслідків; 2) опитування особи. На початковій стадії комунікації з громадянами головним завданням працівника патрульної поліції є встановлення позитивного контакту. Для цього поліцейський повинен відрекомендуватися; під час спілкування ввічливо ставитися до громадян;

розмовляти чітко; ставити конкретні запитання, щоб з'ясувати деталі; використовувати «активне» слухання.

Опитування передбачає використання п'яти основних запитань: «ХТО» (встановлення особи правопорушника: відома/невідома особа; одна особа/група осіб; прикмети; інші особливості); «ЩО» (характер правопорушення: крадіжка, пограбування, завдання тілесних ушкоджень тощо); «ДЕ» (місце вчинення правопорушення: вулиця, парк, зупинка громадського транспорту, проїжджа частина, під'їзд будинку, квартира тощо); «КОЛИ» (час учинення правопорушення); «ЯК» (спосіб учинення правопорушення: проникнення в квартиру через відкрите вікно або зірвавши замок тощо); «ЧОМУ», «НАВІЩО» (інші уточнювальні запитання). Поліцейський має оцінити й визначити, що було сказано (або не сказано), та реагувати на слова і дії особи.

Управління поведінкою особи в процесі комунікації передбачає: надання відповідей на запитання, формування «запиту» (для прояснення деталей); реагування на поведінку особи (демонстрування особам відповідної реакції, яка є наслідком їхніх дій і допомагає контролювати їхню поведінку).

Поліцейським досить часто доводиться спілкуватися з «проблемними» людьми (особи, що перебувають під впливом алкоголю чи наркотичних речовин; емоційно збуджені; психічно хворі; діти), необхідно знати способи деескалації ситуації. Для цього слід використовувати такі принципи спілкування: 1) розмовляти на тому рівні, який здатні зрозуміти співрозмовники; 2) висловлюватися простими та зрозумілими словами; 3) якщо це можливо, уникати відкритої агресивної, образливої чи занадто впевненої поведінки; 4) не ризикувати особистою безпекою та безпекою інших; 5) не сприймати вербальні образи; 6) залишатися емоційно нейтральним; 7) під час спілкування утримувати зосередженість особи на конкретному питанні чи проблемі; 8) не відповідати вербальною агресією.

В умовах ескалації ситуації важливою для працівника є сформованість умінь оцінювати ситуацію (за низкою ознак) і визначати критичну межу, коли слід застосовувати поліцейські заходи примусу.

Навчальний матеріал лекції та практичних занять, ситуативні завдання за темою № 1 «Тактика комунікації», що використовують в освітньому процесі майбутніх працівників патрульної поліції, подано в додатку П 1.

Тема № 2 «Спеціальні та підготовчі вправи» передбачає вивчення стійок, способів переміщень, дистанцій, способів самострахування, супровід правопорушника тощо (додаток П 2).

Тема № 3 «Контакт і прикриття» є однією з ключових, всвітлює основи розміщення в просторі та подальшої взаємодії поліцейських у всіх формах оперативно-службової та службово-бойової діяльності під час: зупинки пішоходів; виїзду на місце події; опитування на місці події; проведення затримання, арешту; поверхневої перевірки й огляду особи та груп осіб; зупинення транспортного засобу; надання допомоги водіям транспортних засобів; візуального огляду (перевірки) транспортних засобів; перевірки водіїв транспортних засобів на визначення алкогольного сп'яніння тощо.

У ситуаціях, що передують застосуванню поліцейських превентивних заходів, працівники патрульної поліції мають розподілити між собою ролі (хто здійснюватиме «контакт», а хто – «прикриття»). Поліцейський, який здійснює контакт, розпочинає та веде бесіду, завершує контакт; має широкий спектр обов'язків, за виконання кожного з яких він несе особисту відповідальність (розмова з підозрюваним; безпосередня перевірка документів; оформлення документів; подача команд – вербальних інструкцій правопорушнику й іншим громадянам; здійснення поверхневої перевірки, зокрема візуальний огляд речей і транспортних засобів; забезпечення збирання доказів і незмінність їх розташування на місці події; здійснення перевірки особи на алкогольне сп'яніння; забезпечення радіозв'язку; забезпечення зберігання зброї та дотримання заходів безпеки нарядом поліції; інші дії, обумовлені обставинами події).

Головним завданням поліцейського, який виконує прикриття, є захист напарника (поліцейського, який здійснює контакт), від нападу та завдання йому будь-яких ушкоджень. Це передбачає обрання оптимальної позиції для спостереження та контролю за ситуацією; зосередження уваги на діях, рухах

підозрюваних й осіб, які перебувають поруч. Розміщення працівників патрульної поліції під час спілкування з особою зображено на рис. 4.6. Обрання ролі «контакту» чи «прикриття» залежить, насамперед, від усвідомлення того, який вплив матиме поліцейський у цій ролі на підозрюваного (підозрюваних) для утримання його (їх) під контролем; стану, в якому перебуває працівник патрульної поліції, наявності в нього відповідного рівня знань, досвіду, впевненості тощо.

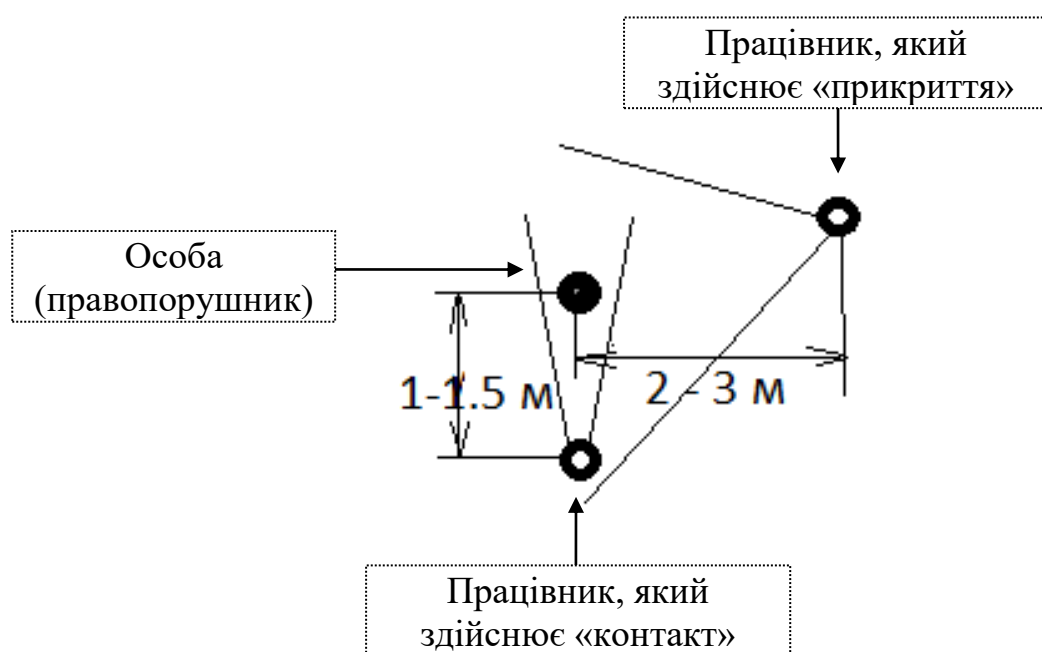

Рис. 4.6. Розміщення працівників патрульної поліції під час спілкування з особою (дотримання принципу «контакт та прикриття»)

У процесі вивчення цієї теми слід акцентувати увагу на визначальних правилах безпеки під час контакту з особою. Передусім це стосується положення рук (завжди контролювати рухи рук особи (або предметів у руках, якими вона може здійснити напад); якщо особа тримає руки в кишенях – попросити дістати їх із кишень і тримати перед собою; пильнувати за руками, доки не буде застосовано засоби контролю, які нададуть додаткову перевагу); наявність можливої зброї (предметів, які можна використати для завдання ушкоджень; особливості одягу); присутність сторонніх осіб (друзі та знайомі, люди, які намагаються втрутитися; прибічники або противники; члени сім'ї; співучасники правопорушення); шляхи

втечі; місце (грунт, крига, сніг, наявність вибоїн, канав, обривів, сходів, рейок, балконів тощо).

Навчальні питання лекції та практичних занять, ситуативні завдання за темою № 3 «Контакт і прикриття», що використовують під час навчання слухачів, подано в додатку П 3.

Тема № 4 «Застосування заходів поліцейського примусу (фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї). Поверхнева перевірка» належить до однієї з головних тем тактичної підготовки. Якісне формування відповідних умінь і навичок вимагає дотримання визначених педагогічних умов під час організації освітнього процесу, застосування відповідних методів і принципів професійної підготовки (додаток П 4).

Під час опанування навчального матеріалу цієї теми ключовим є поняття континууму сил (рис. 4.7), що розглядають як «набір варіантів» (прогресивна шкала) застосування сили, засобів, які працівник патрульної поліції має право задіяти, залежно від розвитку ситуації, що склалася. Застосування поліцейських заходів примусу слід здійснювати відповідно до рекомендованої моделі (рис. 4.8). На підставі рисунків можна виокремити такі види впливів:

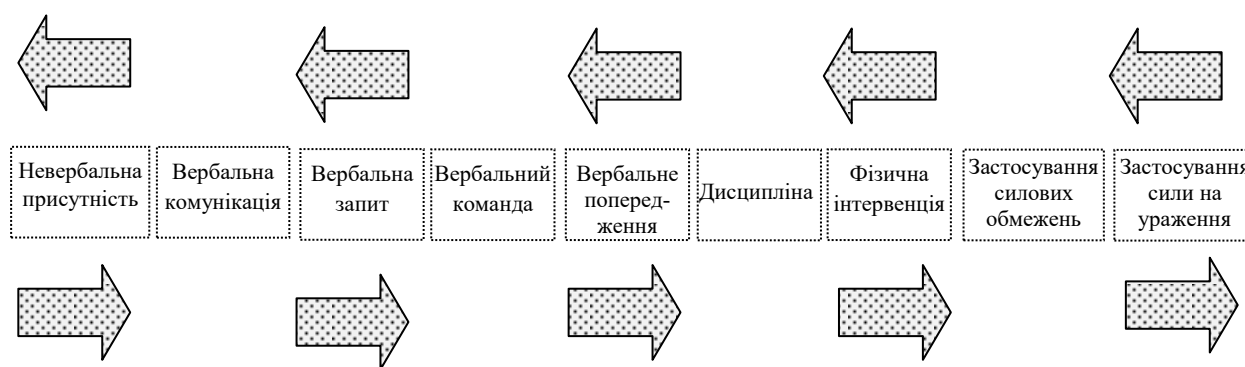

Рис. 4.7. «Континуум» сил працівників патрульної поліції під час контакту з особою

– *присутність поліцейського* (завдяки професійній, впевненій поведінці, охайному зовнішньому вигляду поліцейський часто може розрядити ситуацію просто своєю присутністю);

– *вербальні команди* (здатність поліцейського сформулювати законну вимогу, демонструвати авторитет і забезпечити дотримання правил за допомогою вербальних та невербальних засобів);

– *легкий фізичний контакт* (дотик руки тощо);

– *фізичний контроль* (методи фізичного контролю використовують для встановлення контролю над порушниками, що демонструють (чинять) пасивний, активний або агресивний опір; або для досягнення поступливості від порушників, що чинять опір, за допомогою технік больового контролю);

– *самозахист* (силовий вплив, який дає змогу поліцейському захистити себе від агресивних або схильних до насильства осіб. Самозахист передбачає поштовхи, блоки, удари долонями, ліктями та колінами, а також спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою);

– *застосування спеціальних засобів і техніки* (кайданки й інші засоби обмеження рухомості; гумові та пластикові кийки; засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії; засоби примусової зупинки транспорту);

– *демонстрування вогнепальної зброї* (поліцейський може вийняти зброю з кобури, узяти її в руки і привести в готовність, якщо вважає, що в обстановці, що склалася, можуть виникнути підстави для її застосування. Під час затримання осіб, щодо яких у поліцейського виникла підозра в учиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також під час перевірки документів у таких осіб поліцейський може привести в готовність вогнепальну зброю та попередити особу про можливість її застосування [408]);

– *застосування сили на ураження* (працівник патрульної поліції може застосовувати зброю на ураження тільки для самозахисту чи захисту інших людей від безпосередньої загрози смерті або серйозних поранень, для запобігання злочину, коли дії правопорушника становлять загрозу смерті або серйозних поранень для інших осіб).

Залежно від опору правопорушника поліцейський повинен діяти згідно з моделлю застосування поліцейських заходів примусу (рис. 4.8). Розрізняють три основні види опору: пасивний, активний і агресивний. Пасивний опір: особа не

виконує команди; не підкоряється законним вимогам поліцейського, проте не вдається до активних дій, не становить загрози та не опирається діям поліцейського. Активний опір: особа прагне втекти; опирається затриманню; намагається уникати контролю з боку поліцейського; висловлює вербальні погрози; демонструє невербальні сигнали, що вказують на схильність або готовність опиратися застосуванню поліцейських заходів. Агресивний опір: особа здійснює атакувальні дії щодо працівника патрульної поліції; не бажає припинити атакувальні дії щодо інших людей; здійснює фізичні спроби серйозно поранити чи вбити іншу людину або поліцейського. Застосування працівником патрульної поліції рівня сили залежить від виду опору.

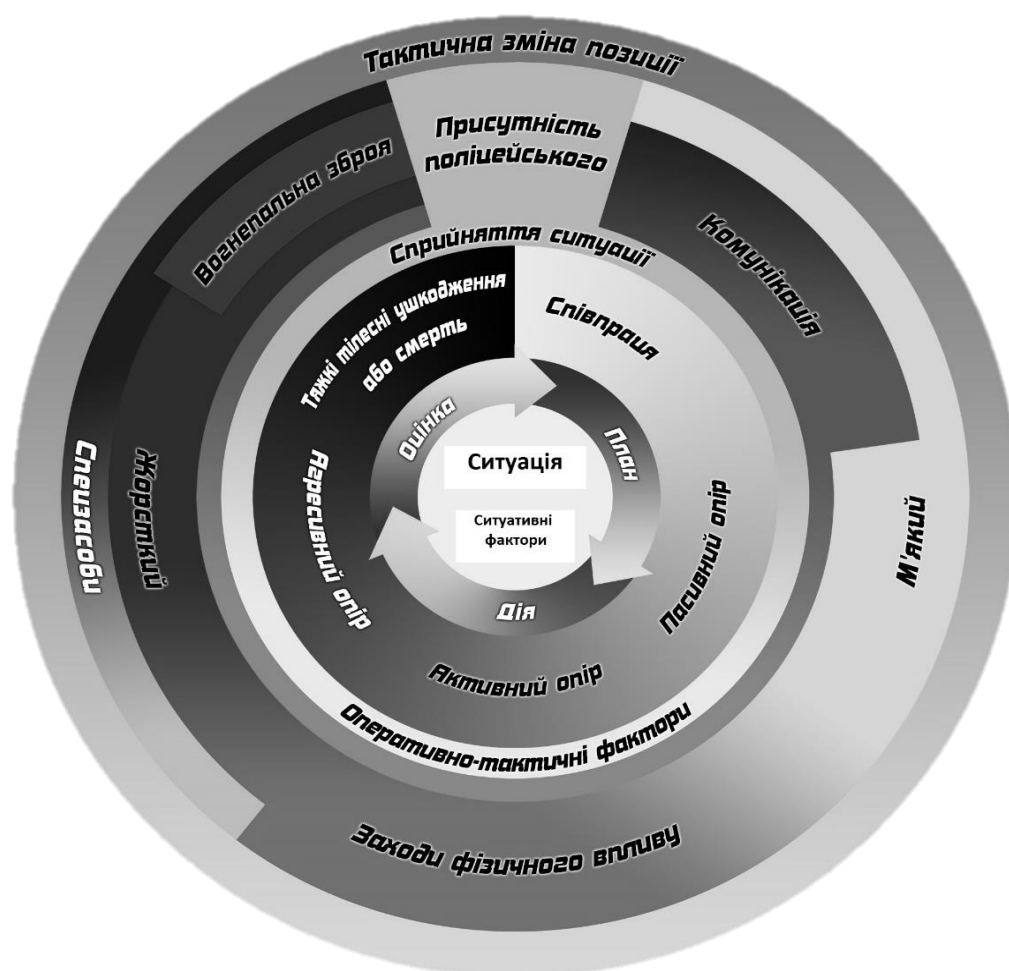

Рис. 4.8. Модель застосування поліцейських заходів примусу

Співвідношення в застосуванні рівня сил залежно від опору правопорушника зображено в табл. 4.1. Відповідно до цієї таблиці виокремлюють низький рівень впливу (низька вірогідність завдання тілесних ушкоджень) – для поступливого, пасивного й активного правопорушника; середній рівень впливу (ймовірність завдання тілесних ушкоджень чи спричинення сильного болю) – для агресивного правопорушника; високий рівень впливу (ймовірність завдання тяжких тілесних ушкоджень чи смерті) – для надмірно агресивного правопорушника.

Тема № 5 «Основи патрулювання» передбачає вивчення слухачами тактично правильних дій під час патрулювання. Майбутньому працівникові необхідно знати, що ефективність роботи патрульного залежить від координації та комунікації: у складі наряду поліції – з іншим поліцейським (поліцейськими); у складі підрозділу – з командиром, черговою частиною підрозділу патрульної поліції, черговими територіальних органів Національної поліції, органами місцевого самоврядування, державними установами тощо (додаток П 5).

Вивчення теми № 6 «Вибухобезпека» передбачає аналіз небезпечних факторів вибуху та заходів захисту від них; запобігання вибухів і локалізації їхніх наслідків (додаток П 6). Ефективніше засвоюють навчальний матеріал за умови наочності (демонстрування відео, фото тощо).

Тема № 7 «Тактика роботи в невеликих підрозділах під час зовнішнього огляду (обшуку) будівлі» передбачає теоретичні та практичні заняття. Важливим є формування в слухачів умінь і навичок переміщення в складі 2–8 осіб (додаток П 7). Тема № 8 «Внутрішній огляд (обшук) будівлі» передбачає вивчення техніки входу в будівлю, пересування міжповерховими сходами (у складі двох осіб), обшук приміщення та меблів (додаток П 8).

Тема № 9 «Захист від нападу» спрямована на формування в майбутніх працівників патрульної поліції навичок виконання прийомів звільнення від захоплень, обеззброєння під час нападу з використанням холодної, вогнепальної зброї тощо (додаток П 9).

Таблиця 4.1

Співвідношення у застосуванні рівня сил залежно від опору правопорушника

ПОСТУПЛИВИЙ ПРАВОПОРУШНИК	ПАСИВНИЙ ПРАВОПОРУШНИК	АКТИВНИЙ ПРАВОПОРУШНИК	АГРЕСИВНИЙ ПРАВОПОРУШНИК	НАДМІРНО АГРЕСИВНИЙ ПРАВОПОРУШНИК
1) Присутність поліцейського 2) Вербальна комунікація 3) Тактичні дії (супровід) 4) Кайданки та/або інші засоби обмеження рухомості	1) Присутність поліцейського 2) Вербальна комунікація 3) Тактичні дії (супровід, затримання) 4) Кайданки та/або інші засоби обмеження рухомості - Гумовий кийок як інструмент під час супроводу	1) Присутність поліцейського 2) Вербальна комунікація 3) Тактичні дії (супровід, затримання) 4) Кайданки та/або інші засоби обмеження рухомості 5) Гумовий кийок як інструмент при супроводі - Тактичні прийоми - Засоби примусової зупинки транспорту	1) Присутність поліцейського 2) Вербальна комунікація 3) Тактичні дії (супровід, затримання) 4) Кайданки та/або інші засоби обмеження рухомості 5) Кийок як інструмент при супроводі - Перцевий аерозоль - Тактичні прийоми (удари ногами) - Гумовий кийок (штовхання, удари) - Засоби примусової зупинки транспорту	1) Присутність поліцейського 2) Вербальна комунікація 3) Тактичні дії (супровід, затримання) 4) Кайданки та/або інші засоби обмеження рухомості 5) Гумовий кийок як інструмент при супроводі або зброя 6) Перцевий аерозоль 7) Засоби примусової зупинки транспорту - Вогнепальна зброя
НИЗЬКИЙ РІВЕНЬ ВПЛИВУ (низька вірогідність нанесення тілесних ушкоджень)			СЕРЕДНІЙ РІВЕНЬ ВПЛИВУ (ймовірність нанесення тілесних ушкоджень чи спричинення сильного болю)	ВИСОКИЙ РІВЕНЬ ВПЛИВУ (ймовірність нанесення тяжких тілесних ушкоджень чи смерті)
РІВЕНЬ ВПЛИВУ				
ДЕЕСКАЛАЦІЯ → ЕСКАЛАЦІЯ				

Вивчення теми № 10 «Невідомий ризик зупинення транспортного засобу для перевірки. Зупинення транспортного засобу за середнього рівня ризику» (додаток П 10), теми № 11 «Зупинення транспортного засобу за високого рівня ризику» (додаток П 11), теми № 12 «Евакуація потерпілого» (додаток П 12) також передбачали проведення як теоретичних занять (лекції, семінари), так і практичних, зокрема з використанням ситуативних завдань.

Підсумковою темою, що сприяє закріпленню набутих знань і подальшому формуванню умінь і навичок, є «Моделювання ситуацій службової діяльності» (додаток П 13). Після виконання кожного ситуативного завдання важливим є аналіз дій слухачів і корегування їхньої поведінки. Якісне проведення занять за цією тематикою передбачає творчий підхід викладачів та інструкторів до подання матеріалу. Моделювання ситуацій, що виникають в умовах службової діяльності, забезпечує наближення умов діяльності до екстремальних, стресових [335]. Це сприяє розвитку в майбутніх працівників патрульної поліції стресостійкості. На думку Б. А. Смірнова та О. В. Долгополової [471], моделювання стресових ситуацій має відповідати трьом головним вимогам: наявність певної мотиваційної спрямованості, що адекватна умовам реальної діяльності; суб'єктивне сприймання слухачами створених умов як реальності; дотримання морально-етичних норм.

Вагому роль у формуванні професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності відіграє вогнева підготовка. Це навчальний предмет, мета якого полягає у створенні в майбутніх фахівців міцного теоретичного підґрунтя з ключових розділів вогневої підготовки та розвиток у поліцейських культури безпечного поводження зі зброєю; набуття впевненості в надійності й ефективності зброї, яка знаходиться на озброєнні Національної поліції. Опанування цього предмета передбачає вивчення чотирьох тем.

Тема № 1 «Матеріальна частина зброї, яка знаходиться на озброєнні Національної поліції» спрямована на здобуття поліцейськими теоретичних знань

з матеріальної частини й тактико-технічних характеристик пістолетів Макарова, «Форт-12, 17», штурмової гвинтівки (автомата) та основ балістики (додаток Р 1).

Тема № 2 «Заходи безпеки під час поводження з вогнепальною зброєю» ґрунтується на вивченні основних положень Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, затвердженої наказом МВС України від 1 лютого 2016 р. № 70. Мета – навчити поліцейських розуміти та виконувати в процесі подальших практичних занять вимоги Інструкції із заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю, а також безпечному поводженню зі зброєю з дотриманням заходів безпеки (додаток Р 2).

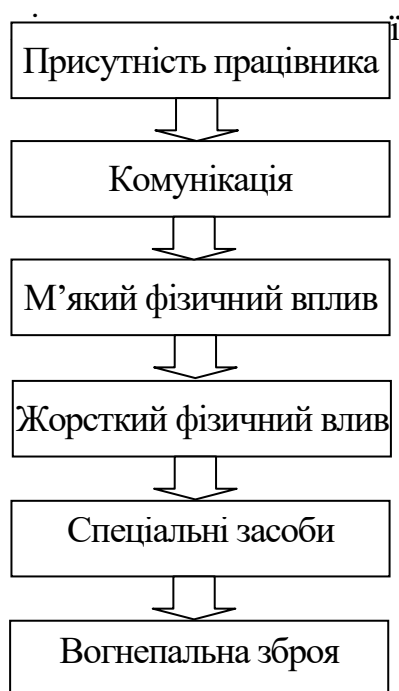
Тема № 3 «Правові підстави, порядок застосування та використання вогнепальної зброї» передбачає засвоєння поліцейськими правових підстав застосування вогнепальної зброї відповідно до ст. 43 «Порядок застосування поліцейських заходів примусу», ст. 46 «Застосування вогнепальної зброї» Закону України «Про Національну поліцію» та на практичних прикладах з'ясування, у яких виняткових випадках надано право поліцейському застосовувати та використовувати вогнепальну зброю (додаток Р 3).

Під час вивчення теми № 4 «Прийоми та правила стрільби з вогнепальної зброї» засвоюють прийоми і правила стрільби з пістолетів «Форт-12», «Форт-17», пістолета Макарова та штурмової гвинтівки (автомата), відбувається формування в поліцейських стійких навичок правильного утримання зброї, прицілювання й натискання на спусковий гачок під час стрільби (без обмеження часу та під час швидкісної стрільби) з вогнепальної зброї (додаток Р 4).

Опанування вогневої підготовки на курсах первинної професійної підготовки поліцейських передбачає озброєння слухачів спеціальними теоретичними знаннями та формування спеціальних умінь і навичок, серед яких: усунення затримок під час стрільби; уміле та безпечне поводження з вогнепальною зброєю; швидкісне діставання пістолета з кобури та приведення його в бойову готовність; правильне утримання вогнепальної зброї; виконання прийомів швидкісної стрільби в різних умовах, з різних положень.

З огляду на розроблену нами модель вогневої підготовленості працівників патрульної поліції, слід наголосити на необхідності посилення практичної складової освітнього процесу під час вивчення вогневої підготовки. Важливо, щоб професійна підготовка була спрямована на формування готовності до застосування й використання вогнепальної зброї в разі виникнення на те правових підстав в умовах службової діяльності.

Для ефективнішого засвоєння навчальних предметів «Тактична підготовка» і «Вогнева підготовка» та формування необхідних умінь і навичок ми розробили спеціальні ситуаційні завдання (додаток С). Їх використання спрямоване на

ї складової освітнього процесу на курсах первинної професійної підготовки поліцейських, сприяє закріпленню набутих теоретичних знань, формуванню практичних умінь і навичок у застосуванні поліцейських заходів примусу (фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї), умінь швидкого оцінювання ситуації, прогнозування можливих наслідків (загроза життю чи здоров'ю поліцейського або інших осіб), умінь зіставляти рівень загрози та вид впливу (рис. 4.9) залежно від ситуації й відповідно до правових підстав.

Алгоритм виконання ситуаційного завдання

Рис. 4.9. Види впливів передбачає такі послідовні дії:

залежно від ситуації

- 1) інструктаж слухачів, які виконують роль «правопорушника» («правопорушників»);
- 2) доведення сутності й умов ситуаційного завдання до виконавця (слухача, який виконує роль «патрульного»);
- 3) інсценування ситуаційного завдання;
- 4) обґрунтування виконавцем власних дій (з урахуванням правових підстав).

Ситуаційні завдання розроблено на підставі моделі застосування поліцейських заходів примусу та ст. 42–46 Закону України «Про Національну поліцію» [408]. Найсуворішим заходом впливу є застосування вогнепальної зброї. Тому працівник

патрульної поліції вповноважений застосовувати вогнепальну зброю в разі збройного нападу, тільки якщо відвернення чи припинення відповідного нападу неможливо досягнути іншими засобами. Правоохоронець зобов'язаний заздалегідь попередити особу про застосування вогнепальної зброї та надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського, крім випадку, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи та/або поліцейського чи інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є невиправданим чи неможливим. Перелік випадків правомірного застосування вогнепальної зброї є вичерпним, відповідно до законодавства, поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю у виняткових випадках.

Важливим етапом навчання слухачів на курсах первинної професійної підготовки поліцейських є відпрацювання здобутих практичних навичок патрульного поліцейського під час проходження рольових ігор (сценаріїв). Відпрацювання сценаріїв відбувається після освоєння навчальних предметів з тактичної і вогневої підготовки. З огляду на максимальну практичну спрямованість сценаріїв, включення слухача в діяльність супроводжується співвіднесенням індивідуальних можливостей, здібностей з тими вимогами, що висунені змістом й умовами діяльності патрульної поліції. У процесі виконання сценаріїв майбутні працівники мають вирішувати нові завдання, ймовірні професійні ситуації, інколи нестандартні. У таких випадках постійно виникають суперечності між вимогами діяльності й рівнем розвитку як окремих особистісних утворень, так і професійно орієнтованих структур психіки, що є рушійною силою розвитку особистості майбутнього інспектора патрульної поліції.

На проходження рольових ігор (сценаріїв) професійна програма передбачає 110 год навчального часу та рекомендує до використання понад 80 ситуаційних завдань, які структуровано в три блоки (рис. 4.10.): виклик до помешкання – 21 завдання (24,2%) (додатки Т 1–Т 4), зупинка автомобіля – 34 завдання (39%) (додатки Т 5–Т 10), події на вулиці – 32 завдання (36,8%) (додатки Т 11–Т 16). З огляду на варіативність розвитку подій під час виконання кожного ситуаційного завдання, їх кількість можна значно збільшити. Мета ситуаційного завдання – сформувати алгоритм і навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, що

пов'язані з порушенням публічного порядку громадянами, злочинами проти життя та здоров'я, злочинами проти власності, порушенням безпеки дорожнього руху. Кожне завдання передбачає: 1) навчити алгоритму правомірних і безпечних дій у визначеній ситуації; 2) удосконалювати принцип «контакт і прикриття», ефективну комунікацію, заходи особистої безпеки, володіння нормативно-правовою базою, надання домедичної допомоги, застосування заходів поліцейського примусу та прийомів самозахисту; 3) сприяти розвитку психологічної стійкості, сміливості, рішучості та впевненості у власних діях.

Сутність ситуаційного завдання рольових ігор полягає в інсценуванні певної події (правопорушення), у якій ролі порушників і патрульних поліцейських виконують слухачі. Зазвичай на роль патрульних призначають дві особи (якщо сценарій передбачає виклик допоміжних сил – чотири особи), порушників, залежно від фабули ситуаційного завдання, – 2–5. Оцінюють дії слухачів, вказують на помилки, надають рекомендації три інструктори, один з яких – фахівець з тактичної підготовки, другий – із законодавчого блоку, третій – із домедичної допомоги. Головна вимога до інструкторів – наявність практичного досвіду та відповідальне ставлення до педагогічного процесу.

Розроблена система професійної підготовки передбачає збільшення кількості ситуаційних завдань, що імітують виконання службових завдань, які є найпоширенішими в роботі працівників патрульної поліції (тема 2.2 «Зупинка автомобіля за порушення ПДР»; тема 2.3 «Паркування автомобіля»; тема 3.3 «Конфлікт з учасником бойових дій»; тема 3.5 «Розпивання спиртних напоїв у громадських місцях»). Обговорення ключових моментів під час виконання кожного ситуаційного завдання передбачало опитування слухачів. Особам, які виконували роль поліцейського, ставили запитання, що вимагали від них уваги під час оцінювання ситуації, налагодження комунікації з правопорушником (заявником). Це стосувалося різних предметів, що були поруч, їх кількості, кольору тощо. Урахування фундаментальних засад педагогічної теорії, закономірностей формування рухових умінь і навичок дає підстави констатувати: ефективність

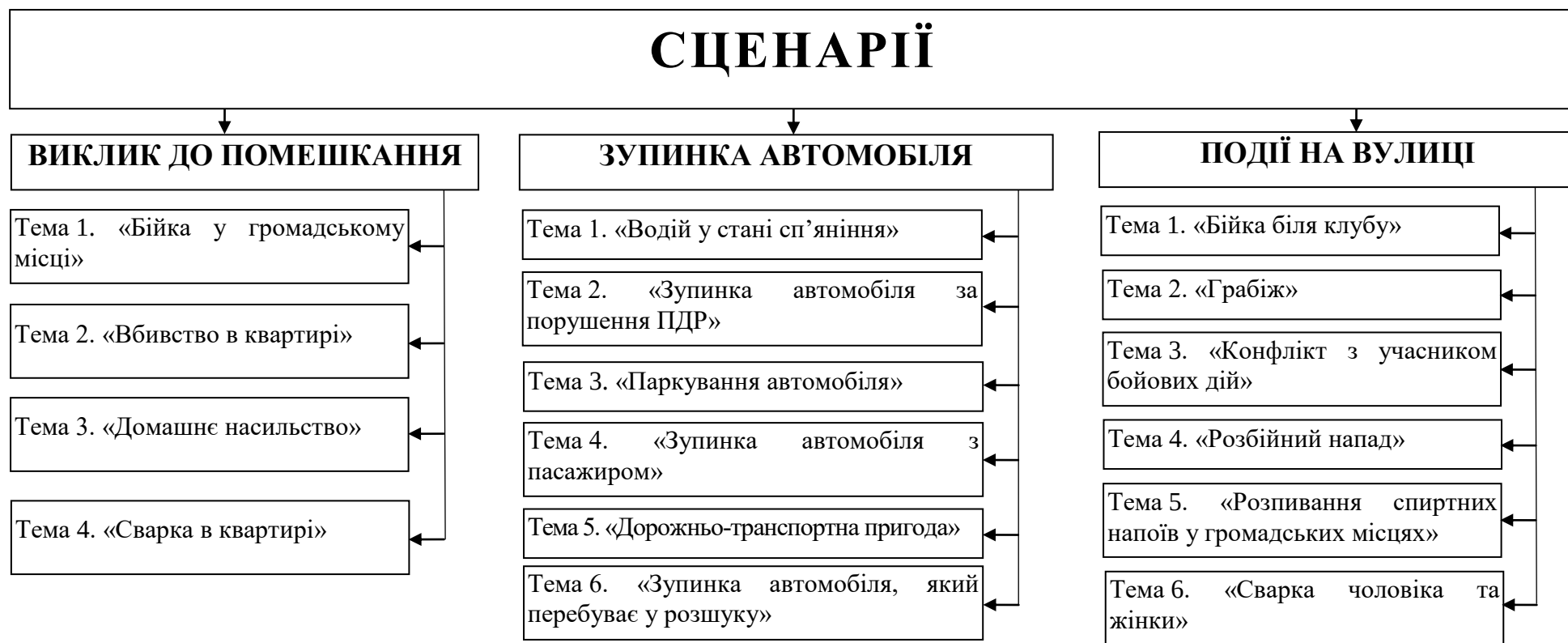

Рис. 4.10. Тематика сценаріїв, що використовуються під час відпрацювання здобутих практичних навичок патрульного поліцейського

застосування ситуаційних завдань буде найвищою в разі дотримання низки педагогічних умов та принципів, що визначені концепцією нашого дослідження.

З огляду на досвід підготовки поліцейських у США, перспективними напрямками підвищення ефективності сценаріїв є використання спеціально навчених осіб (акторів) у ролі правопорушників, заявників тощо. Завдяки професійним діям таких осіб слухачі матимуть можливість «занурюватися» в ситуації, що максимально наближені до реальних. Це сприятиме ефективнішому формуванню професійної готовності до здійснення службової діяльності.

Важливою складовою професійної підготовки цього етапу є спрямованість на підвищення рівня фізичної підготовленості слухачів. Частково цьому сприяє чіткий розпорядок дня (додаток У), відповідно до якого передбачено проведення ранкової фізичної зарядки тривалістю до 40 хв (п'ять разів на тиждень); навчальні заняття з тактичної підготовки (в середньому 16 год на тиждень); самопідготовка (5 год на тиждень).

Ранкова фізична зарядка, як одна з форм фізичної підготовки слухачів, передбачає низку вправ і спрямована на розвиток швидкісно-силових, координаційних здібностей, спритності, силової витривалості, а також самодисципліни. Важливим є залучення всього особового складу до її виконання. В додатку Ф подано план-конспект проведення ранкової фізичної зарядки слухачами курсу первинної професійної підготовки поліцейських.

Під час занять з тактичної підготовки в середньому 20% навчального часу відводиться на ЗФП, решта – формуванню умінь і навичок виконання спеціальних дій та застосуванню поліцейських заходів (превентивних, примусу).

Самопідготовка належить до позааудиторної роботи слухачів, яку розглядають як процес у якому домінує елемент самореалізації та є фактором формування особистості майбутнього фахівця. Під час самопідготовки зі слухачами застосовуються як індивідуальні, так і групові форми роботи. Пропонованою системою професійної підготовки передбачено залучення слухачів із низьким рівнем фізичної підготовленості до самостійних занять фізичними вправами під час самопідготовки.

Розроблено комплекс вправ, значна частина яких передбачає використання гир [562]. Використання гир для розвитку необхідних фізичних якостей майбутніх працівників патрульної поліції зумовлено компактністю інвентарю, можливістю виконання вправ як в обмеженому просторі, так і на відкритій місцевості; широкий діапазон простих і доступних вправ передбачає можливість адаптації до однотипного навантаження; високу ефективність щодо розвитку фізичних і психологічних рис, зміцнення м'язів спини та всього тіла; профілактику травмування хребта і суглобів [103; 104; 560–564]. Пропоновані вправи подано в додатку Ф 1.

Окрім цього, майбутніх працівників патрульної поліції залучали до активної позанавчальної роботи (рухливі ігри, спортивні змагання, тренування в секціях зі спортивних єдиноборств, самостійні тренування тощо). Ключовим є індивідуальний підхід до кожного слухача. Викладачі мають здійснювати оцінювання рівня фізичної підготовленості майбутніх правоохоронців і надавати рекомендації стосовно їх удосконалення та наближення до характеристик моделі фізичної підготовленості, мета якої – досягнення стану фізичної готовності до ефективного здійснення службової діяльності.

4.3 Підготовка працівників патрульної поліції на етапі професійного зростання

Завершальним етапом, що спрямований на підвищення рівня професійної готовності працівників патрульної поліції, є етап професійного зростання. Він охоплює період службової діяльності, який передбачає набуття професійного досвіду та подальше професійне навчання. Система професійного навчання етапу професійного зростання охоплює післядипломну освіту і службову підготовку поліцейських. Визначальну роль у підвищенні рівня професійної готовності працівників патрульної поліції відіграє саме службова підготовка.

Службова підготовка працівників патрульної поліції на етапі професійного зростання (рис. 4.11) містить сукупність організаційних складових, видів, форм

Рис. 4.11. Службова підготовка працівників патрульної поліції на етапі професійного зростання

підготовок і контролю рівня службової підготовленості поліцейських. Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України [402] передбачає такі завдання службової підготовки:

- підвищення рівня знань, умінь, навичок і професійних рис поліцейських задля забезпечення їх здатності до виконання завдань з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного (громадського) порядку та безпеки;

- вивчення нормативно-правових актів, що регламентують діяльність Національної поліції України;

- удосконалення керівним складом органів (закладів, установ) поліції навичок управління поліцейськими.

Система службової підготовки має низку організаційних складових: планову, облікову документацію і звітність. Планову документацію становить: наказ керівника органу (закладу, установи) поліції про організацію службової підготовки на навчальний рік; тематичний план зі службової підготовки (додаток X); розклад занять зі службової підготовки; графік проведення навчальних зборів.

Обліковою документацією в системі службової підготовки є: журнал обліку відвідування та успішності поліцейських зі службової підготовки; журнал обліку результатів здачі заліків зі службової підготовки перед призначенням поліцейських на вищі посади та з вогневої підготовки перед закріпленням за поліцейськими вогнепальної зброї; картка обліку професійного навчання поліцейського; контрольно-наглядова справа з організації службової підготовки.

Звітна документація: звіт за результатами проведення практичних занять з вогневої підготовки; звіт за результатами навчання поліцейських на навчально-перевірочних (навчально-тренувальних) зборах; звіт про кількість осіб, які за результатами першого та другого етапів підсумкової перевірки зі службової підготовки отримали загальну оцінку «незадовільно»; довідка за результатами навчання поліцейських органу (підрозділу) поліції протягом навчального року.

Нормативним документом [402] передбачено такі форми службової підготовки:

- навчальні заняття в групах за місцем служби (лекція, семінар, практичне заняття, контрольньо-перевірочне заняття);

- навчальні збори (передбачають підвищення професійної готовності працівників до виконання службових завдань, що проводять на базі тренінгового центру або закладу, установи);

- самостійне навчання (упродовж усього строку служби поліцейського з метою безперервного, систематичного поглиблення знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання службових завдань).

Заняття проводять із таких видів службової підготовки: функціональна підготовка, загальнопрофільна підготовка, вогнева підготовка, тактична підготовка, фізична підготовка. Залежно від категорії поліцейських співвідношення обсягу годин, виділених на види службової підготовки, різняться. Графічно співвідношення видів службової підготовки інспекторів патрульної поліції зображено на рис. 4.12.

Функціональна підготовка спрямована на набуття та вдосконалення поліцейським знань, умінь і навичок у сфері нормативно-правового забезпечення службової діяльності, необхідних для успішного виконання службових обов'язків. Навчання з функціональної підготовки передбачає вивчення (рис. 4.13):

- міжнародно-правових актів та законодавства України у сфері дотримання прав і свобод людини та громадянина;

- особливостей застосування нормативно-правових актів, що регламентують діяльність Національної поліції України, залежно від специфіки та профілю службової діяльності, а також удосконалення навичок складання службових і процесуальних документів;

- вимог стосовно дотримання поліцейськими дисципліни та законності;

- прийомів і способів успішного виконання службових завдань відповідно до службових обов'язків поліцейського, а також вимог трудової дисципліни;

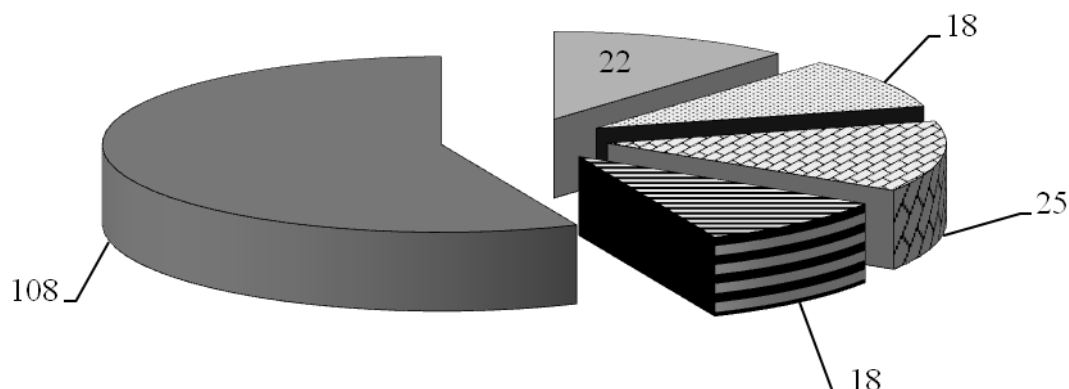

Рис. 4.12. Співвідношення видів службової підготовки інспекторів патрульної поліції, години

- – фізична підготовка (108 годин)
- – функціональна підготовка (22 години)
- – тактична підготовка (18 годин)
- – загальнопрофільна підготовка (25 годин)
- – вогнева підготовка (18 годин)

– етичних норм поведінки й толерантності під час виконання поліцейським службових обов’язків, а також у повсякденному житті;

– позитивного досвіду в роботі Національної поліції України, правоохоронних і поліцейських органів зарубіжних держав;

– аспектів удосконалення процесу управління органами поліції та людськими ресурсами.

Загальнопрофільна підготовка передбачає набуття й удосконалення поліцейським умінь і навичок практичного застосування теоретичних знань щодо формування готовності до дій у ситуаціях різних ступенів ризику, а також надання домедичної допомоги в процесі виконання службових завдань. До загальнопрофільної підготовки (рис. 4.14) належать безпека життєдіяльності та домедична підготовка. Керівні документи [402] встановлюють планування не менше ніж 30% загального навчального часу на проведення занять з безпеки життєдіяльності та відповідно 70% – на домедичну підготовку.

Рис. 4.13. Завдання функціональної підготовки працівників патрульної поліції на етапі професійного зростання

Безпека життєдіяльності – це навчання, спрямоване на здобуття поліцейськими теоретичних знань й оволодіння практичними вміннями та навичками, необхідними для формування готовності до мінімізації і нейтралізації небезпек, що можуть загрожувати життю та здоров'ю поліцейського або інших осіб, а також збереженню матеріальних цінностей.

Навчання з безпеки життєдіяльності передбачає сукупність взаємоузгоджених навчально-організаційних заходів з практичної підготовки (тренувань, навчань) поліцейських до захисту та дій у надзвичайних ситуаціях; методик навчання поліцейських з надання домедичної та першої медичної допомоги в разі виникнення надзвичайних ситуацій; інструктажів і занять з навчання поліцейських щодо надання допомоги потерпілим, правил поведінки та дій у разі аварії, пожежі, стихійного лиха, що проводять у системі навчання з питань охорони праці та пожежної безпеки.

Рис. 4.14. Складові та завдання загальнопрофільної підготовки працівників патрульної поліції на етапі професійного зростання

Домедична підготовка – це навчання, спрямоване на здобуття поліцейським теоретичних знань з основ медичної допомоги й оволодіння практичними вміннями та навичками, необхідними для надання домедичної допомоги особам, які її потребують. Навчання з домедичної підготовки передбачає формування в поліцейських знань і вдосконалення практичних умінь та навичок щодо: надання само- і взаємодопомоги в разі отримання травматичних пошкоджень, поранень, отруєння, нещасного випадку, раптового захворювання; профілактики захворювань.

Вогнева підготовка передбачає вивчення поліцейським основ стрільби з вогнепальної зброї, правомірного її застосування (використання) і вдосконалення навичок безпечного поводження з нею, швидкісної та влучної стрільби по нерухомих і рухомих цілях, з різних положень, в обмежений час, у русі тощо. Навчання з вогневої підготовки (рис. 4.15) охоплює:

– вивчення матеріальної частини зброї, її тактико-технічних характеристик, заходів безпеки під час поводження з нею, а також порядку і правил її застосування та використання;

– формування й удосконалення в поліцейських практичних навичок умілого та безпечного поводження з вогнепальною зброєю (швидкісне діставання пістолета з кобури та приведення його в бойову готовність, виконання пострілу, усунення затримок під час стрільби тощо);

– виконання прийомів швидкісної стрільби в різних умовах, з різних положень, з перенесенням вогню по мішенях тощо;

– відпрацювання нормативів з вогневої підготовки.

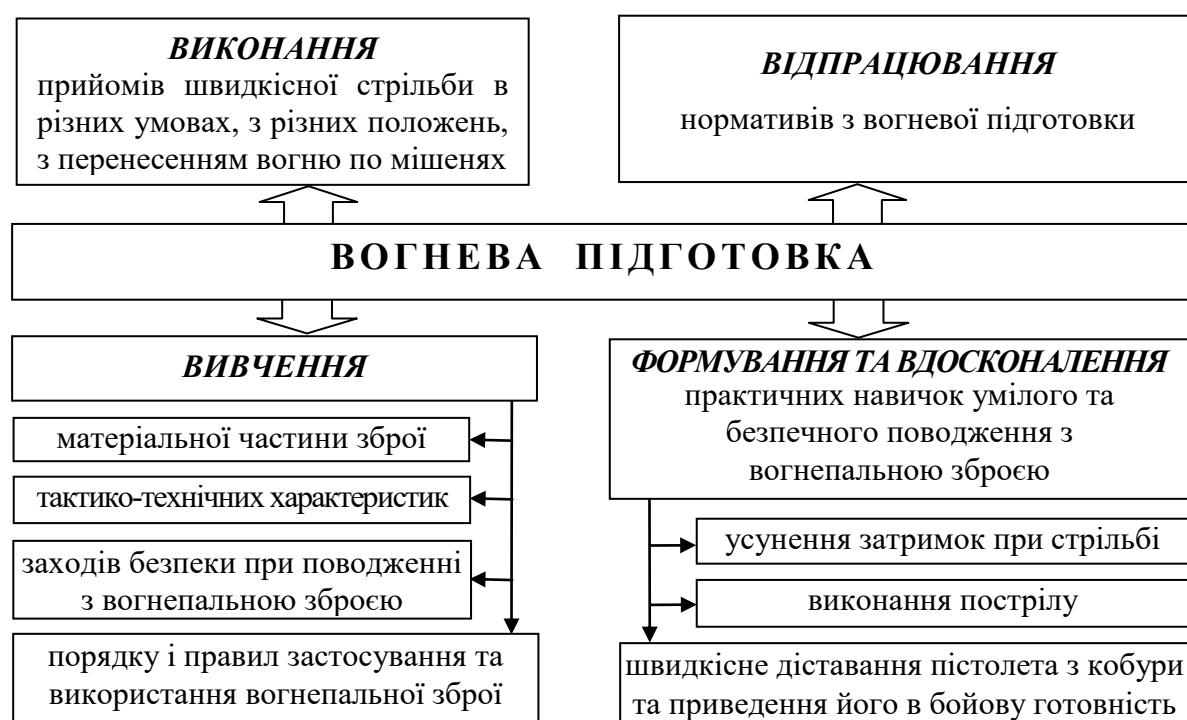

Рис. 4.15. Завдання вогневої підготовки працівників патрульної поліції на етапі професійного зростання

Заняття з вогневої підготовки організовують і проводять в навчальних групах за місцем служби, на навчальних зборах з обов'язковим урахуванням рівня професійної підготовленості та розвитку психологічних рис поліцейських. Положення визначає, що навчально-тренувальні стрільби слід проводити в робочий час (за винятком нічних стрільб) у складі однієї чи декількох груп залежно від тематики занять або практичних завдань [402]. Такі заняття повинні проводити не менше ніж раз на місяць (дві академічні години).

Тактична підготовка спрямована на набуття й удосконалення поліцейським навичок практичного застосування теоретичних знань щодо правильного

оцінювання конкретних подій з подальшим прийняттям правомірних рішень і психологічної готовності до дій у ситуаціях різних ступенів ризику.

Навчання з тактичної підготовки (рис. 4.16) передбачає формування і вдосконалення поліцейськими навичок щодо:

Рис. 4.16. Завдання тактичної підготовки працівників патрульної поліції на етапі професійного зростання

- збирання, узагальнення й аналізу інформації про оперативну обстановку, прогнозування розвитку подій, прийняття раціональних управлінських рішень;
- формування морально-психологічної стійкості до виконання службових завдань в особливих умовах;
- перевірки документів у підозрілих осіб, доставляння правопорушників до підрозділу поліції, зупинення й огляду транспортного засобу;
- огляду місць можливого перебування осіб, які переховуються від слідства та суду, ухиляються від виконання кримінального покарання;

- дій у разі виявлення вибухових пристроїв і речовин (зокрема наркотичних);

- припинення групових порушень публічного (громадського) порядку та масових заворушень; затримання правопорушників (зокрема озброєних, у будинках і на місцевості) як особисто, так і в складі наряду з правомірним застосуванням поліцейських заходів примусу;

- припинення протиправних дій за допомогою вогнепальної зброї, застосування та використання зброї в службовій діяльності (прийняття рішення про застосування й використання вогнепальної зброї, вибір цілі для знешкодження);

- володіння прийомами особистої безпеки в типових та екстремальних ситуаціях, у разі силового припинення протиправних виявів, а також у разі аварій, катастроф та інших надзвичайних ситуацій;

- ефективного застосування основних різновидів спеціальних засобів, які є на оснащенні в органах поліції, дотримання правил їх експлуатації;

- з інших питань тактичної підготовки, які виникають у процесі службової діяльності.

Сукупність навчальних тем з тактичної підготовки працівників патрульної поліції в системі службової підготовки відображено на рис. 4.17.

Заняття з тактичної підготовки проводять у навчальних групах за місцем служби, на навчальних зборах з обов'язковим урахуванням завдань та особливостей службової діяльності підрозділів поліції, географічних умов, рівня підготовленості поліцейських, психологічних і морально-ділових рис, досвіду, набутого під час проведення спеціальних операцій.

Навчання має бути практично спрямованим (не менше 90% загального навчального часу із цього виду підготовки) і розрахованим на набуття стійких навичок щодо дій поліцейських у звичайних умовах і в критичних ситуаціях. Однак аналіз ситуацій з практичної діяльності свідчить про недостатню ефективність наявних методик підготовки інспекторів патрульної поліції.

Рис. 4.17. Сукупність навчальних тем з тактичної підготовки працівників патрульної поліції у системі службової підготовки

Положення [402] встановлює, що заняття з тактичної підготовки слід проводити на спеціально обладнаних тактичних містечках (полігонах), у тирах (стрільбищах) і спортивних залах (майданчиках). Під час проведення практичних занять поліцейським слід екіпіруватися озброєнням (страйкбольними або пейнтбольними приладами), спеціальними засобами індивідуального захисту й активної оборони, технічними засобами зв'язку тощо.

Метою *фізичної підготовки* є формування та вдосконалення рухових умінь і навичок, розвиток фізичних рис і здібностей поліцейського відповідно до особливостей професійної діяльності. Складовими фізичної підготовки є загальна фізична підготовка та тактика самозахисту й особистої безпеки.

Навчання з фізичної підготовки (рис. 4.18) передбачає формування та вдосконалення в поліцейських:

Рис. 4.18. Складові та завдання фізичної підготовки працівників патрульної поліції на етапі професійного зростання

– рухових якостей і навичок, необхідних у повсякденній діяльності та в разі виникнення екстремальних ситуацій;

– витривалості, швидкісних і силових рис, які забезпечують можливість переслідування правопорушника та перевагу в силовому протистоянні під час його затримання, зокрема з подоланням природних і штучних перешкод;

– навичок самоконтролю за фізичним станом і станом здоров'я в процесі виконання фізичних вправ;

– практичних навичок застосування прийомів самозахисту, особистої безпеки, фізичного впливу тощо.

У Положенні про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України [402] визначено, що загальну фізичну підготовку опановують поліцейські самостійно. Окремі елементи загальної фізичної підготовки, а саме фізичні вправи, що сприяють швидкій адаптації поліцейського до зміни навантажень, відпрацьовують на заняттях із тактики самозахисту.

Організація навчальних занять із фізичної підготовки визначається відповідно до категорій поліцейських та їхніх вікових груп. Для інспекторів патрульної поліції передбачено 108 год на рік занять фізичною підготовкою (не менше ніж 3 академічні години на тиждень).

Передбачено такі вікові групи:

- I – чоловіки та жінки віком до 25 років;
- II – чоловіки та жінки віком від 26 до 30 років;
- III – чоловіки та жінки віком від 31 до 35 років;
- IV – чоловіки та жінки віком від 36 до 40 років;
- V – чоловіки та жінки віком від 41 до 45 років;
- VI – чоловіки та жінки віком від 46 до 50 років;
- VII – чоловіки віком понад 50 років.

Поліцейські, які за станом здоров'я не можуть бути допущені до практичних занять із фізичної підготовки (отримали травму, поранення, перенесли захворювання тощо), за призначенням лікаря тимчасово займаються лікувальною фізичною культурою (далі – ЛФК). Окрім ЛФК, вони зобов'язані відвідувати заняття з тактики самозахисту для засвоєння навчального матеріалу (використання спеціальних засобів і вогнепальної зброї), необхідного для виконання службових завдань, без активної (силової) участі в них [402]. Навчальні заняття з фізичної підготовки в системі службової підготовки поліцейських проводять відповідно до тематичного плану, затвердженого начальником ДПП.

Відповідно до керівних документів, навчальний рік у системі службової підготовки розпочинається 15 січня та закінчується 15 вересня [402]. Після

завершення навчального року в органах (закладах, установах) поліції організовують проведення підсумкової перевірки рівня службової підготовленості поліцейських.

Перевірку рівня службової підготовленості проводять з метою оцінювання як окремого поліцейського, так і підрозділу, органу (закладу, установи) поліції загалом та здійснюють відповідно до:

- наказів організаційно-розпорядчого характеру Національної поліції України (для перевірки органу (закладу, установи) поліції);

- наказів МВС України (для перевірки закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських).

Контроль за рівнем службової підготовленості поліцейських здійснюють під час: призначення працівника на вищу посаду, інструктажу перед заступанням на службу, проведення навчального (контрольно-перевірочного) заняття, складання заліків за підсумками проходження навчально-перевірочного збору, закріплення вогнепальної зброї; проведення комплексного інспектування, контрольної, цільової та підсумкової перевірок.

Визначення рівня службової підготовленості поліцейських передбачає використання таких форм перевірки рівня знань і вмінь: письмове виконання завдань (тестування); практичне виконання вправ, нормативів, ситуативних завдань; усне опитування (винятково в межах навчального заняття та під час інструктажу перед заступанням на службу поліцейського). Рівень знань поліцейського визначають під час:

- комплексного інспектування, контрольної, цільової, підсумкової перевірок і призначення на вищу посаду шляхом виконання тестових завдань із функціональної підготовки, тестових та/або ситуативних завдань із загальнопрофільної, тактичної підготовок, тестових завдань, вправ зі стрільби та нормативів з вогневої підготовки, ситуативних завдань і контрольних вправ із фізичної підготовки;

- проведення навчально-перевірочного збору шляхом виконання тестових та/або ситуативних завдань із загальнопрофільної, тактичної підготовок, тестових

завдань, вправ зі стрільби та нормативів з вогневої підготовки, ситуативних завдань і контрольних вправ із фізичної підготовки;

— закріплення вогнепальної зброї шляхом виконання тестових завдань щодо заходів безпеки під час поводження зі зброєю, порядку і правил її застосування та використання, матеріальної частини зброї, а також практичного виконання вправ зі стрільби та нормативів з вогневої підготовки.

Підсумкова перевірка передбачає два етапи: *перший* – складання заліків зі службової підготовки поліцейськими органу поліції (проводять протягом 30 діб з моменту закінчення навчального року). До участі в першому етапі залучають не менше ніж 70% від фактичної чисельності поліцейських підрозділу поліції; *другий* – складання заліків зі службової підготовки поліцейськими, які на першому етапі з різних причин заліки не складали, і перескладання їх особами, які отримали оцінку «незадовільно» з одного з видів службової підготовки (проводять протягом 45 діб після завершення першого етапу, з обов'язковим урахуванням терміну, необхідного для самостійної підготовки).

З особами, які не змогли позитивно скласти підсумкову перевірку, проводять навчально-перевірочні збори. Цей вид зборів планують і проводять у період з листопада до грудня включно. Як виняток дозволено їх проведення протягом першого кварталу нового навчального року. Після завершення навчання поліцейські складають комплексний залік з тактичної, загальнопрофільної, фізичної та вогневої підготовок. Добірка ситуативних завдань з тактичної та загальнопрофільної підготовок має передбачати розв'язання (наочну демонстрацію) поліцейським умовної ситуації службового характеру.

У період після завершення першого етапу підсумкової перевірки до початку нового навчального року з особовим складом навчальних груп проводять додаткові заняття з вогневої та фізичної підготовок з навчальним навантаженням на тиждень (місяць) не нижчим від планування на навчальний рік (вогнева підготовка – не менше ніж раз на місяць (2 академічні години), фізична підготовка – не менше ніж 3 академічні години на тиждень).

Концепція нашого дослідження передбачає вдосконалення професійної підготовки працівників патрульної поліції на етапі професійного зростання передусім завдяки посиленню ролі загальної фізичної підготовки й удосконаленню практичної спрямованості тактичної та вогневої підготовок. Практичної спрямованості досягають шляхом застосування розроблених ситуаційних завдань (додаток С). На етапі професійного зростання виконання працівниками патрульної поліції пропонованих завдань передбачає врахування не лише правильності відповіді, а й оперативності.

Ключовим напрямом професійної підготовки працівників патрульної поліції на етапі професійного зростання є спрямованість на професійне самовдосконалення, яке розглядаємо як свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня власної професійної готовності завдяки розвитку професійно важливих рис відповідно до умов і вимог професійної діяльності. Учені стверджують, що цей процес ґрунтується на психологічному механізмі постійного подолання внутрішніх суперечностей між наявним рівнем професіоналізму й уявним його станом [1; 10; 234]. Професійне самовдосконалення працівника патрульної поліції відбувається у двох взаємопов'язаних формах – самоосвіти і самовиховання. Основним змістом самоосвіти є вдосконалення наявних у поліцейського знань, умінь і навичок з метою досягнення бажаного рівня професійної готовності. Самовиховання – активна цілеспрямована діяльність із систематичного формування та розвитку в собі позитивних рис та усунення негативних. У наукових дослідженнях доведено, що людина самовдосконалюється інколи підсвідомо [10; 11; 50]. Неусвідомлене самовиховання зазвичай має епізодичний характер, його здійснюють без чіткого плану і розгорнутої програми, що знижує його результативність. Значно ефективнішим є усвідомлене самовиховання. Щоб воно стало усвідомленим і професійно спрямованим, працівник патрульної поліції має відчувати, оцінити свою придатність до обраної професії.

Перспективними напрямками вдосконалення системи професійної підготовки працівників патрульної поліції на етапі професійного зростання є: розроблення нових й удосконалення наявних ситуаційних завдань; залучення до відпрацювання

дій, пов'язаних із застосуванням поліцейських заходів (превентивних і примусу) в різних умовах (зазвичай в умовах, у яких виникали труднощі); обговорення проблемних завдань повсякденної службової діяльності та колегіальний пошук правомірних шляхів їх виконання.

Важливим напрямом підвищення ефективності фізичної підготовки поліцейських є надання пріоритету такій формі підготовки, як самостійне навчання. Необхідною умовою підвищення ролі самостійного навчання є посилення контролю та відповідальності працівників за рівень власної фізичної підготовленості.

Висновки до розділу 4

У розділі висвітлено практичні аспекти моделі професійної підготовки працівників патрульної поліції, спрямованої на формування готовності до виконання службової діяльності. З метою ефективного формування готовності зміст професійної підготовки модернізовано та збагачено відповідно до загальнопедагогічних і спеціальних принципів професійного навчання, положень щодо безперервності й етапності освіти.

Встановлено, що професійна підготовка майбутніх працівників патрульної поліції на кожному з виокремлених етапів наділена певними особливостями. На етапі професійного самовизначення має професійно орієнтовану спрямованість і покликана спонукати осіб до самовдосконалення, що сприятиме розвитку професійно важливих рис, необхідних слухачам для швидкої адаптації до навчання та подальшої службової діяльності. Етап професійного становлення – головний, на якому здійснюють професійне навчання майбутніх правоохоронців. Цей етап охоплює період проходження курсу первинної професійної підготовки поліцейських і передбачає формування професійної готовності до ефективного виконання службової діяльності на посаді інспектора патрульної поліції. Професійна підготовка цього періоду визначається не лише накопиченням певного обсягу знань, а й максимальною практичною спрямованістю освітнього процесу. Цього досягають завдяки застосуванню спеціально розроблених ситуаційних завдань під час опанування навчальних предметів блоку професійно-

практичної підготовки та варіативних ситуаційних завдань під час проходження сценаріїв. Їх використання сприяє закріпленню набутих теоретичних знань, формуванню практичних умінь і навичок у застосуванні поліцейських заходів примусу, швидкого оцінювання ситуації, прогнозування можливих наслідків (загроза життю чи здоров'ю поліцейського або інших осіб), умінь співвідносити рівень загрози й виду впливу відповідно до правових підстав. Важливою особливістю системи професійної підготовки етапу професійного становлення є спрямованість на підвищення рівня загальної фізичної підготовленості слухачів.

Рівень професійної готовності працівників патрульної поліції на етапі професійного зростання підвищують завдяки самовдосконаленню в процесі самостійних занять і занять у системі службової підготовки поліцейських. Професійне самовдосконалення відбувається у двох взаємопов'язаних формах – самоосвіти і самовиховання. Основним змістом самоосвіти є вдосконалення наявних у поліцейського знань, умінь і навичок з метою досягнення бажаного рівня професійної готовності. Самовиховання – активна цілеспрямована діяльність із систематичного формування та розвитку в собі позитивних рис й усунення негативних. Пропонована модель підготовки на етапі професійного зростання передбачає посилення ролі загальної фізичної підготовки та максимальної практичної спрямованості тактичної і вогневої підготовок.

Перспективними напрямками вдосконалення системи професійної підготовки працівників патрульної поліції є підвищення ефективності сценаріїв: розроблення нових й удосконалення наявних ситуаційних завдань; відпрацювання дій, пов'язаних із застосуванням поліцейських заходів (превентивних і примусу) в різних умовах; залучення до відпрацювання сценаріїв спеціально навчених осіб (акторів) у ролі правопорушників, заявників тощо; обговорення проблемних завдань повсякденної службової діяльності та колегіальний пошук правомірних шляхів їх виконання; надання пріоритету самостійному навчанню поліцейських; посилення контролю та відповідальності працівників за рівень власної фізичної підготовленості.

Основні результати розділу опубліковано в наукових працях автора [62; 66; 80; 82; 83; 85; 87; 92–95; 98; 106; 558; 559; 561].

РОЗДІЛ 5

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ПОЕТАПНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

У розділі проаналізовано теоретичне підґрунтя проведення експериментальної роботи; висвітлено етапи та методику організації педагогічного експерименту з визначення ефективності поетапної підготовки працівників патрульної поліції; проаналізовано й узагальнено його результати; доведено ефективність запропонованої системи поетапної професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції.

5.1 Організація і методика проведення педагогічного експерименту

Узагальнення результатів напрацювань і здобутків учених з питань проведення експерименту в педагогічній практиці надало можливість з'ясувати його сутність, стадії, етапи, висвітлити зміст і види [347; 366; 544].

З огляду на специфіку нашого дослідження, під час проведення педагогічного експерименту було обрано за мету: перевірити ефективність формування професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції та підтримання її впродовж подальшої службової діяльності завдяки реалізації системи поетапної підготовки.

Відповідно до мети сформульовано завдання експериментального дослідження: виокремлення етапів проведення експерименту; окреслення критеріїв, показників і рівнів професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції для визначення ефективності впровадження системи поетапної професійної підготовки; оцінювання за визначеними критеріями та показниками результативності традиційної системи професійної підготовки; експериментальна перевірка й оцінювання результативності розробленої системи поетапної професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції. На цій підставі сконструйовано план-програму експериментального дослідження (рис. 5.1), яка

поєднувала низку етапів: аналітико-діагностичний, прогнозувальний, підготовчий, практичний та узагальнювальний. Дослідження тривало впродовж 2012–2018 рр. та охоплювало всі визначені етапи. Розглянемо їх докладніше.

Рис. 5.1. План-програма експериментального дослідження

На першому, аналітико-діагностичному, етапі вивчали сучасний стан й особливості професійної підготовки майбутніх поліцейських у педагогічній теорії та практиці; аналізували зарубіжний досвід професійної підготовки працівників патрульної поліції, навчальної документації, звітів і відомостей підсумкових перевірок службової підготовленості працівників управлінь патрульної поліції ДПП, нормативних документів [393–415; 527].

Опрацьовано спеціальну літературу, на підставі чого визначено зміст, етапи та закономірності професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції, сучасні вимоги до підготовленості кваліфікованих робітників професії «Поліцейський». Здійснено аналіз сучасних наукових праць для уточнення та конкретизації понять «професійна підготовка», «професійна готовність працівника патрульної поліції» (розділ 1, підрозділи 1.1–1.4; розділ 2, підрозділи 2.1, 2.2 цієї роботи).

На початку аналітико-діагностичного етапу на підставі анкетування й опитування (додаток Д) слухачів, працівників патрульної поліції, інструкторів із тактики самозахисту, викладачів було підтверджено доцільність ґрунтовнішого вивчення проблеми професійної підготовки працівників патрульної поліції та її оптимізації (розділ 2, підрозділ 2.3).

Дані анкетування засвідчили наявність проблем у професійній підготовці працівників патрульної поліції. Результати відповідей викладачів дали підстави констатувати незначну кількість респондентів, задоволених наявною системою професійної підготовки. Однак переважна більшість вважає за необхідне її вдосконалення. На підставі анкетування виявлено основні прогалини в професійній підготовці працівників патрульної поліції: недостатній рівень сформованості умінь і навичок застосування поліцейських заходів відповідно до обстановки; вчасного переходу від превентивного заходу до заходу примусу; низький рівень сформованості вмінь ефективного налагодження комунікації з громадянами; низький (навіть незадовільний) рівень фізичної, тактичної і психологічної готовності до ефективного здійснення службової діяльності.

Констатовано, що процес професійної підготовки поліцейських патрульної поліції лише розпочинає своє становлення. Ураховуючи зарубіжний досвід, опираючись на власний досвід і результати спілкування з провідними фахівцями в галузі професійної підготовки, визначено, що досягти ефективності означеної підготовки можна завдяки: усебічному її вивченню; обґрунтуванню концептуальних засад; запровадженню сучасних підходів, оптимізації змісту, засобів, методів навчання; удосконаленню навчально-методичних матеріалів; посиленню практичної спрямованості освітнього процесу в контексті світового й національного досвіду підготовки поліцейських.

Теоретичне опрацювання й аналіз сучасного стану професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції, значний обсяг вимог відповідно до криміногенної ситуації та запитів суспільства, пропозицій щодо оптимізації цього процесу з боку інструкторів та іноземних фахівців слугували поштовхом для якісних змін, оновлення й удосконалення змісту, методів, форм навчання, педагогічних умов і принципів професійної підготовки.

На другому, прогностувальному, етапі здійснено пошук способів розв'язання проблем професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції, формулювання й уточнення гіпотези, визначення об'єкта, предмета, встановлення мети і завдань дослідження; обґрунтовано основні положення концепції дослідження; розроблено моделі професійно-теоретичної, психологічної, фізичної, тактичної та вогневої підготовленості працівників патрульної поліції. На підставі виконаних досліджень запропоновано інтеграційну модель професійної готовності працівника патрульної поліції (розділ 2, підрозділи 2.3, 2.4, розділ 3, підрозділ 3.1 цієї роботи).

На підготовчому етапі розроблено й обґрунтовано систему поетапної професійної підготовки працівників патрульної поліції; окреслено методичне забезпечення освітнього процесу, розроблено ситуаційні завдання, які використовують під час проходження сценаріїв; визначено педагогічні умови, принципи й методи професійної підготовки поліцейських, критерії сформованості професійної готовності працівників патрульної поліції до службової діяльності

(мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісний); сформульовано основні завдання дослідно-експериментальної перевірки, сконструйовано програму та методiku педагогічного експерименту (розділ 3, підрозділи 3.1–3.5).

На практичному етапі здійснено відбір, підготовку й розроблення діагностичного інструментарію дослідження; проведено констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту – апробація на практиці запропонованих інновацій; корегування та застосування уточнених методів, що використані в системі поетапної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції. Діагностичний інструментарій розроблено з метою отримання достовірної інформації про перебіг формування в майбутніх працівників патрульної поліції професійної готовності під час опанування курсу первинної професійної підготовки поліцейських і підвищення рівня професійної готовності в інспекторів патрульної поліції. Ця процедура передбачала вибір стандартизованих методик, побудову алгоритму оцінювання рівнів професійної готовності слухачів і працівників. Шкали стандартизованих методик було адаптовано до специфіки нашого дослідження.

На узагальнювальному етапі відбулося остаточне опрацювання, аналіз та узагальнення результатів дослідження, визначення достовірності різниці між результатами осіб експериментальної (далі – ЕГ) і контрольної (далі – КГ) груп, формулювання висновків, оформлення дисертації. Для одержання об'єктивних даних використовували такі методи дослідження: теоретичні, емпіричні, методи математичної статистики.

Методи теоретичного дослідження: метод концептуально-порівняльного аналізу, за допомогою якого зіставляли наявні теоретичні підходи до розв'язання проблем професійної підготовки майбутніх працівників поліції; методи аналізу, синтезу, класифікації, узагальнення, моделювання, проектування – для з'ясування стану вивчення проблеми професійної підготовки в науковій теорії і практиці; визначення науково-теоретичних засад професійної підготовки; обґрунтування концепції професійної підготовки майбутніх патрульних поліцейських, структури їхньої готовності до професійної діяльності; визначення критеріїв, показників і

рівнів її сформованості; метод структурно-системного аналізу дав змогу систематизувати й узагальнити інформацію про досліджувані об'єкт і предмет, розробити інтеграційну модель професійної готовності працівників патрульної поліції. За допомогою аналізу наукових праць і літературних джерел ми ознайомилися з дослідженнями провідних учених та науково обґрунтували фактичний матеріал.

Методи емпіричного дослідження: анкетування, тестування, бесіди з викладачами, інструкторами й працівниками патрульної поліції, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент. Загалом емпіричні методи застосовували для діагностування рівнів сформованості виокремлених критеріїв професійної готовності слухачів і працівників патрульної поліції.

Анкетування проводили згідно з основними положеннями та вимогами до педагогічних і соціологічних досліджень [347; 352] за особисто розробленим опитувальником (додаток Д), що сприяло одержанню додаткової інформації щодо аспектів досліджуваної проблеми, а також розробленню системи поетапної професійної підготовки працівників патрульної поліції.

Бесіди зі слухачами, працівниками патрульної поліції, викладачами й інструкторами. Мета бесід зі слухачами – виявлення їхнього ставлення до навчання загалом і професійно-практичної підготовки зокрема. Опитування працівників спрямоване на визначення ролі професійно-теоретичної, психологічної, фізичної, тактичної та вогневої підготовленості в службовій діяльності патрульної поліції. Під час бесід з викладачами й інструкторами з'ясовували можливі напрями підвищення рівня професійної готовності, закріплення отриманих знань і вмінь у процесі професійно орієнтованої підготовки.

Педагогічне спостереження здійснювали на всіх етапах дослідження, воно передбачало оцінювання ефективності опанування слухачами професійно спрямованих навчальних предметів на курсах первинної професійної підготовки й оновлення знань і вмінь під час службової підготовки поліцейських за чинними програмами та планами.

Педагогічне спостереження дало змогу узагальнити причини й закономірності виникнення труднощів у професійній підготовці поліцейських; дійти висновків про зв'язок між компонентами професійної підготовки; уточнити гіпотезу щодо ефективності запропонованого змісту моделі професійної підготовки, спрямованої на досягнення стану професійної готовності поліцейських до ефективного виконання службової діяльності.

Тестування використовували під час визначення показників виокремлених критеріїв професійної готовності слухачів і працівників патрульної поліції. Для встановлення показників мотиваційно-ціннісного критерію ми обрали метод анкетування, перевагами якого є можливість масового дослідження, отримати відповіді в письмовій формі, що полегшує опрацювання й інтерпретацію одержаних результатів.

Показник *«Мотивація до професійного навчання»* визначали опитувальником *«Мотиви навчальної діяльності слухачів (працівників)»* за методикою А. Реана, В. Якуніна в модифікації Н. Бадмаєвої (додаток Е 1). Слухачам було запропоновано проаналізувати власне ставлення до навчання: самостійно оцінити від нуля до трьох балів 34 твердження, які визначають комунікативні, професійні, навчально-пізнавальні, широкі соціальні мотиви, а також мотиви творчої самореалізації, уникнення невдач і престижу. Відповідність груп мотивів і зразки тверджень наведено в додатку Е 1. Для підвищення об'єктивності результатів опитування проводили анонімно.

Максимальна кількість балів, яку мав можливість отримати слухач (працівник), – 102 бали (34 запитання по три бали за максимальної значущості твердження). Було обрано таку шкалу розподілу: низький рівень професійної готовності за досліджуваним показником – до 25 балів, задовільний – в інтервалі від 26 до 50 балів, достатній – 51–75, високий – понад 76 балів (табл. 5.1). Оцінювання рівня професійної готовності працівників патрульної поліції за показником мотиваційно-ціннісного критерію *«Здатність до самооцінки рівня професійної готовності»* здійснювали за методикою А. В. Карпова *«Діагностика рівня розвитку рефлексивності»* (додаток Е 2), за якою слухачам і працівникам було запропоновано

погодитися (чи заперечити) 27 тверджень опитувальника. Необхідно було обрати один із семи можливих варіантів відповідей.

Таблиця 5.1

Розподіл балів за оцінюванням показників мотиваційно-ціннісного критерію професійної готовності

Показник Рівень	Мотивація до навчання	Здатність до самооцінки рівня професійної готовності	Здатність до професійного самовдосконалення	Бали
високий	84 і більше	146 і більше	59-63	20
	76-83	140-145	54-58	19
достатній	68-75	135-139	51-53	18
	59-67	129-134	47-50	17
	51-58	123-128	43-46	16
задовільний	42-50	118-122	40-42	15
	34-41	113-117	36-39	14
	26-33	108-112	32-35	13
низький	21-25	100-107	27-31	12
	16-20	91-100	21-26	10
	15 і менше	90 і менше	-	0

Бали за результатами опитування було переведено в стени. У контексті нашого дослідження оцінювання рівнів професійної готовності працівників патрульної поліції відповідно до методики А. В. Карпова передбачало, що результати до трьох стенив (до 107 балів) свідчать про низький рівень розвитку рефлексивності та відповідно про низький рівень професійної готовності, чотири–п'ять (108–122 бали) – задовільний, шість–сім (123–139 балів) – достатній, вісім і більше стенив (понад 140 балів) – індикатор високого рівня розвитку рефлексивності. Особи, які набрали понад 140 балів, мали високий рівень професійної готовності за досліджуваним показником.

Визначення рівнів професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності за показником мотиваційно-ціннісного критерію «Здатність до професійного саморозвитку і самовдосконалення» передбачало використання методики М. П. Лукашевича «Оцінка здібностей до саморозвитку, самоосвіти особистості» (додаток Е 3). За підрахунками, слухачі та працівники мали можливість отримати від 21 до

63 балів. Згідно з методикою, низькому рівню відповідав інтервал від 21 до 31 бала, задовільному – 32–42 бали, достатньому – 43–53 бали, високому – 54–63 бали (табл. 5.1).

Визначення рівнів розвиненості показників когнітивного й операційно-діяльнісного критеріїв здійснювали за 20-бальною шкалою. Тому для уніфікування рівнів розвиненості показників мотиваційно-ціннісного й особистісного критеріїв професійної готовності вирішено перевести одержані результати також на 20-бальну систему.

Виявлення рівня сформованості когнітивного критерію професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції передбачало визначення трьох показників: 1) *«знання законодавчого блоку»* (для слухачів), *«функціональна підготовленість поліцейських»* (для інспекторів патрульної поліції); 2) *«знання з тактичної підготовки»*; 3) *«знання з вогневої підготовки»*. Показники когнітивного критерію професійної готовності інспекторів патрульної поліції визначали під час підсумкової перевірки службової підготовленості поліцейських (табл. 5.2).

Розвиненість показника *«Знання законодавчого блоку»* визначено шляхом аналізу результатів комплексного екзамену, під час складання якого слухачі виконували тестові завдання зі спеціалізації (три блоки по 20 питань у кожному). Тести були конфіденційні й містили перелік питань із загальноправових предметів (службове документування; порядок складання адміністративних матеріалів, оформлення ДТП; правові підстави затримання). Кожне тестове завдання оцінювали в один бал. Мінімальний прохідний бал – дванадцять по кожному блоку питань. Для успішного складання комплексного екзамену слухачу необхідно отримати щонайменше 36 балів. Максимальна кількість балів – 60. На цій підставі було виокремлено рівні професійної готовності за показником когнітивного критерію *«Знання законодавчого блоку»*: низькому рівню відповідав діапазон від 36 до 41 бала, задовільному – 42–47 балів, достатньому – 48–53 бали, високому – 54–60 балів.

Показник когнітивного критерію професійної готовності інспекторів патрульної поліції «*Функціональна підготовленість поліцейських*» визначали за результатами письмового виконання п'ятнадцяти тестових завдань під час підсумкової перевірки службової підготовленості поліцейських. Оцінювання функціональної підготовленості поліцейських здійснювали відповідно до наказу МВС України від 26 січня 2016 р. № 50 [402], згідно з яким оцінку «відмінно» ставлять, якщо допущено не більше двох помилок; «добре» – не більше чотирьох помилок; «задовільно» – не більше шести помилок; «незадовільно» – від шести й більше. За кожну правильну відповідь працівникові нараховували по одному балу. Відповідно до цього рівні професійної готовності розподілено так: високому рівню відповідав діапазон 14–15 балів; достатньому – 12–13 балів; задовільному – 10–11, низькому – 9 балів (табл. 5.2). Перелік тестових завдань подано у додатку Ж. 1. Оцінка підрозділу (навчальної групи) складається з оцінок поліцейських за вид підготовки (функціональна, загальнопрофільна, тактична, фізична, вогнева) і становить: «відмінно» – якщо не менше 90% поліцейських, які складали заліки, мають позитивну оцінку, при цьому не менше 50% з них отримали оцінку «відмінно»; «добре» – якщо не менше 85% поліцейських, які складали заліки, мають позитивну оцінку, одночасно не менше 50% з них отримали оцінку не нижче ніж «добре»; «задовільно» – якщо не менше 80% поліцейських, які складали заліки, отримали позитивні оцінки; «незадовільно» – в інших випадках [402].

Показник когнітивного критерію «*Знання з тактичної підготовки*» також визначали шляхом тестування. Тестові завдання розроблено відповідно до тематики навчального предмета «Тактична підготовка», що опановували впродовж навчання на курсах первинної професійної підготовки поліцейських. Загальна кількість питань – 60. Кожну правильну відповідь оцінювали в один бал, неправильну – в нуль балів. Перелік тестових завдань подано в додатку Ж 2.

Рівні професійної готовності за цим показником визначали так: низький рівень мали особи, які набрали до 35 балів, задовільний – від 36 до 42 балів, достатній – від 43 до 51 бала, високий рівень – від 52 до 60 балів (табл. 5.2).

Таблиця 5.2

**Розподіл балів за оцінювання показників
когнітивного критерію професійної готовності**

Показник Рівень	Знання законодавчого блоку (для слухачів)	Функціональна підготовленість поліцейських, бали (для інспекторів)	Знання з тактичної підготовки	Знання з вогневої підготовки	Бали
Високий	57-60	15	57-60	57-60	20
	54-56	14	52-56	52-56	19
достатній	52-53	13	49-51	49-51	18
	50-51	12	46-48	46-48	17
	48-49	-	43-45	43-45	16
задовільний	46-47	11	40-42	40-42	15
	44-45		38-39	38-39	14
	42-43	10	36-37	36-37	13
низький	39-41	9	34-35	34-35	12
	36-38	-	31-33	31-33	10
	до 35	в інших випадках	до 30	до 30	0

Показник когнітивного критерію «Знання з вогневої підготовки» визначали тестуванням. Розроблено 60 тестових питань, які містили три блоки: 1) правові підстави і порядок застосування (використання) вогнепальної зброї; 2) заходи безпеки під час поводження з вогнепальною зброєю; 3) матеріальна частина вогнепальної зброї. Оцінювання цього показника та визначення рівнів професійної готовності здійснювали аналогічно попередньому показнику – «Знання з тактичної підготовки» (табл. 5.2). Перелік тестових завдань подано в додатку Ж 3.

Виявлення рівня сформованості операційно-діяльнісного критерію професійної готовності працівників патрульної поліції передбачало визначення трьох показників: 1) «сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту»; 2) «сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки»; 3) «ефективність вирішення сценаріїв» (табл. 5.3).

Таблиця 5.3

**Розподіл балів за оцінювання показників
операційно-діяльнісного критерію професійної готовності**

Показник Рівень	Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту	Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки	Ефективність вирішення сценаріїв	Загально- профільна підготовленість поліцейських	Бали
високий	5, 5, 5	5, 5, 5	57-60	5, 5	20
	5, 5, 4	5, 5, 4	53-56	-	19
достатній	5, 4, 4; 5, 5, 3	5, 4, 4; 5, 5, 3	50-52	5, 4	18
	4, 4, 4; 5, 4, 3	4, 4, 4; 5, 4, 3	48-49	4, 3	17
	4, 4, 3	4, 4, 3	46-47	5, 3	16
задовільний	5, 3, 3	5, 3, 3	43-45	4, 3	15
	4, 3, 3	4, 3, 3	41-42	3, 3	14
	-	-	39-40	-	13
низький	3, 3, 3;	3, 3, 3;	36-38	3, 3	12
	-	-	32-35	-	10
	в інших випадках	в інших випадках	до 31	в інших випадках	0

Рівень розвиненості показника «Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту» визначали за результатами практичного розв’язання трьох ситуативних завдань із застосування заходів примусу [402]. Перше завдання – комплексні дії під час силового затримання особи будь-яким способом (больовий або задушливий прийоми, кидок тощо) з переходом до затримання, надягання кайданків, зовнішній огляд, конвоювання. Друге завдання – комплексні дії поліцейського з використанням спеціальних засобів (захисні й атакуючі дії, затримання, звільнення від захоплень та охоплень з використанням гумового кийка (тонфи), надягання кайданків, проведення зовнішнього огляду особи, зокрема із загрозою застосування вогнепальної зброї). Третє завдання – комплексні дії поліцейського в разі нападу правопорушника (звільнення від захоплень та охоплень, завдання ударів руками, ногами, підручними засобами, протидія загрозі вогнепальною або холодною зброєю). Помилками під час вирішення ситуативного завдання із застосування заходів примусу слід вважати: не злите, уповільнене проведення прийому, втрата рівноваги, а також перекручування якого-небудь елемента прийому, дії порушення заходів особистої

безпеки; порушення послідовності виконання завдання; невиконання складових елементів завдання; проведення дії із зупинками; пропущення ударів руками, ногами, підручними засобами, холодною зброєю; невміле застосування спеціальних засобів та/або їх застосування з порушенням правових підстав.

Оцінювання ефективності виконання ситуативних завдань здійснювали за чотирибальною шкалою. Оцінку «відмінно» одержували слухачі та працівники, якщо прийом виконано відповідно до опису, упевнено, швидко і довершено логічною підсумковою дією (фіксація партнера з больовим контролем, придушення, супроводження або комплекс цих дій тощо). «Добре» – прийом виконано відповідно до опису, але повільно або допущено одну незначну помилку. «Задовільно» – прийом виконано з порушенням злитості, повільно або допущено дві інші помилки; завдання виконано загалом, але невпевнено (больовий прийом і придушення виконано не переконливо, удари завдано не акцентовано або не в уразливу частину, захисні дії виконано нераціонально тощо). «Незадовільно» – прийом не виконано, або грубо перекручено, або допущено більше ніж дві помилки; якщо завдання або окремі його елементи не виконано (без захисту, фіксації з больовим контролем, супроводження тощо) [402].

Оцінювання рівня розвиненості показника *«Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту»* здійснювали за 20-бальною шкалою. Розподіл балів відповідно до комбінації оцінок під час оцінювання ситуативних завдань наведено в табл. 5.3. Відповідно низький рівень професійної готовності за цим показником мали особи, які набирали 12 і менше балів; задовільний – 13, 14; достатній – 15–18; високий – 19–20.

Рівень розвиненості показника *«Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки»* оцінювали під час складання комплексного екзамену шляхом виконання трьох завдань, які розроблялися на підставі пройденого матеріалу та відповідно до курсу стрільб поліцейських [397]. Перше завдання – знання заходів безпеки під час поводження зі зброєю, порядку і правил застосування та використання зброї, знання матеріальної частини зброї. Друге – виконання нормативу з вогневої підготовки. Третє – виконання вправи зі стрільби. Розподіл

балів під час оцінювання показника *«Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки»* подано в табл. 5.3.

Оцінювання першого завдання здійснювали за результатами письмового виконання п'яти тестових завдань за кожним із трьох напрямів. Оцінку за виконання нормативу з вогневої підготовки і вправи зі стрільби визначали за критеріями, передбаченими нормативними документами [397; 402]. Умови й порядок виконання нормативів з вогневої підготовки та критерії оцінювання подано в додатку З 1.

Рівень сформованості умінь і навичок зі стрільби визначали на підставі виконання двадцять першої вправи курсу стрільб поліцейських [397]. Особливість її виконання полягає у веденні вогню із-за укриття зі зміною положень для стрільби та заміною магазину. Умови виконання вправи передбачають: стрільбу стоячи, з коліна, в присіді в обмежений час. Також вправу ускладнено заміною магазину. Ціль – грудна фігура з колами (мішень № 2), що нерухомо встановлена на висоті не вище ніж 125 см від нижнього краю мішені або поясна фігура із зонами (мішень № 3-б), що встановлена також нерухомо на висоті не вище ніж 100 см від нижнього краю мішені (додаток З 2); відстань до цілі – 7–10 м; кількість патронів – 5 шт.; час на виконання вправи – 25 с; вихідне положення – «Зброя в кобурі» (один магазин, споряджений двома патронами, знаходиться в основі рукоятки пістолета, другий магазин, споряджений трьома патронами, – у кишені для запасного магазину (підсумку); положення для стрільби – стоячи, з коліна, у присіді з однієї або двох рук (на вибір стрільця). Укриття типу «Конверт»: складається з горизонтальних дерев'яних брусків, які на різній висоті імітують площину умовного укриття, трьох прямокутних отворів, які у фронтальній проекції надають можливість ведення вогню з різних рівнів висоти, а також основу з металевих кутників, що розміщується на рубежі відкриття вогню (7–10 м до цілі). Позиції стрільця під час виконання двадцять першої вправи курсу стрільб поліцейських із-за укриття типу «Конверт» подано в додатку З 3. Порядок виконання вправи: 1) за командою керівника стрільб: «Приготуватись!» стрілець на рубежі відкриття вогню (за укриттям) приймає положення для

стрілби стоячи, зайнявши вихідне положення, доповідає голосом: «Готовий!»; 2) керівник стрільб, переконавшись у готовності до виконання вправи, подає команду: «Вогонь!» (умикає хронометр), за якою стрілець (не виходячи із-за укриття) виконує постріл з правої верхньої його частини (додаток 3 3; фото 3 1), після цього переносить зброю (на витягнутих руках) у ліву нижню частину укриття, одночасно приймаючи положення для стрільби з коліна, і проводить постріл (додаток 3 3; фото 3 2); 3) після цього, не змінюючи свого положення (знаходячись за укриттям), стрілець здійснює заміну магазину (самостійно), змінює коліно для ведення вогню з правої нижньої частини укриття та виконує постріл (додаток 3 3; фото 3 3); 4) після цього стрілець приймає положення для стрільби стоячи та, не виходячи із-за укриття, виконує постріл з лівої верхньої його частини (додаток 3 3; фото 3 4); 5) після цього стрілець приймає положення для стрільби в присіді та, не виходячи із-за укриття, виконує постріл через середній центральний його отвір (додаток 3 3; фото 3 5) упродовж визначеного часу, після завершення якого подають команду: «Час!» (вимикають хронометр). Критерії оцінювання подано в табл. 5.4.

Таблиця 5.4

Критерії оцінювання результатів стрільби під час виконання двадцять першої вправи курсу стрільб поліцейських

Оцінка:	Мішень № 2	Мішень № 3-б
«відмінно»:	вибито 40 очок;	5 влучень у зону А та (або) зону С;
«добре»:	вибито 35 очок;	3 влучення в зону А та (або) зону С, 2 влучення в зону D;
«задовільно»:	вибито 30 очок;	2 влучення в зону А та (або) зону С, 3 влучень в зону D;
«незадовільно»:	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання вправи.	

Третю оцінку виставляють за виконання нормативу з вогневої підготовки, що є часовим і якісним показником виконання поліцейським прийомів і дій з навчальною зброєю в межах тиру (стрілбища, полігону) [397].

Третій показник операційно-діяльнісного критерію – *«Ефективність вирішення сценаріїв»*. Виконання ситуаційного завдання сценарію оцінювали трьома фахівцями: один – з тактичної підготовки, другий – з домедичної підготовки, третій – із законодавчого блоку.

Загалом максимальна кількість балів, яку мав змогу отримати слухач за кожним напрямом під час виконання ситуаційного завдання – 60. Мінімальна прохідна кількість – 32 бали. Загальна оцінка – середньоарифметичне значення трьох оцінок. Однак, якщо за якимось напрямом слухач отримував менше ніж 32 бали, – екзамен вважали нескладеним. Критерії оцінювання: комунікація з громадянами під час прибуття на місце виклику, передбаченого фабулою ситуаційного завдання; психологічний та емоційний контроль; оперування правовою базою, точність кваліфікації дій правопорушників; правові підстави застосування поліцейських заходів примусу й ефективність їх виконання; дотримання заходів особистої безпеки та принципу «контакт/прикриття»; уміння і навички надання домедичної допомоги (за необхідності); складання адміністративних матеріалів.

Рівні професійної готовності слухачів за показником *«Ефективність вирішення сценаріїв»* визначали так: низькому рівню відповідав діапазон від 32 до 38 балів, задовільному – від 39 до 45 балів, достатньому – від 46 до 52 балів; високому – від 53 до 60 балів (табл. 5.3).

Показник операційно-діяльнісного критерію інспекторів патрульної поліції *«Загальнопрофільна підготовленість поліцейських»* визначали на підставі оцінок, отриманих за знання з розділу «Безпека життєдіяльності» і «Домедична підготовка» [402], за результатами письмового виконання п'яти тестових завдань за кожним напрямом відповідно до таких критеріїв: «відмінно» – якщо не допущено жодної помилки; «добре» – якщо допущено одну помилку; «задовільно» – якщо допущено дві помилки; «незадовільно» – в інших випадках. Розподіл балів відповідно до одержаних оцінок подано в табл. 5.3, перелік тестових завдань – у додатку К.

Сформованість особистісного критерію професійної готовності слухачів і працівників патрульної поліції визначали такими показниками: 1) «здатність до комунікативної толерантності»; 2) «загальна фізична підготовленість»; 3) «статична витривалість м'язів тулуба»; 4) «нервово-психічна стійкість»; 5) «розподілення й обсяг уваги»; 6) «концентрація та стійкість уваги»; 7) «зорова оперативна та мимовільна пам'ять» (табл. 5.5).

Таблиця 5.5

**Розподіл балів за оцінювання показників
особистісного критерію професійної готовності**

Показник Рівень	Здатність до комунікативної толрантності, бали	Загальна фізична підготовленість, бали	Статична витривалість м'язів тулуба	Нервово-психічна стійкість, бали	Розподілення та обсяг уваги, бали	Концентрація та стійкість уваги, %	Зорова оперативна та мимовільна пам'ять, бали	Бали
високий	0-22	5, 5, 5	20	0-3	9	98-100	9	20
	45-23	5, 5, 4	19	4-5	8	95-97	8	19
достатній	46-58	5, 4, 4; 5, 5, 3	18	6-11	7	94	7	18
	59-71	4, 4, 4; 5, 4, 3	17	12-16	6	92-93	6	17
	72-85	4, 4, 3	16	17-21	-	90-91	-	16
задовільний	86-98	5, 3, 3; 4, 3, 3	15	22-26	5	89	5	15
	99-111	3, 3, 3; 5, 4, 2	14	27-31	4	87-88	4	14
	112-124	5, 3, 2; 4, 4, 2	13	32-37	3	85-86	3	13
низький	130-125	4, 3, 2	12	38-40	2	83-84	2	12
	131-135	3, 3, 2	10	41-43	1	81-82	1	10
	-	в інших випадках	0	44 і більше	-	до 80	-	0

Службова діяльність патрульної поліції пов'язана з тісною співпрацею з громадянами та вимагає розвиненості в поліцейських комунікативних рис. Це зумовило вибір показника «Здатність до комунікативної толерантності». Визначали зазначений показник за методикою В. Бойко «Діагностика загальної комунікативної толерантності». Особам ЕГ і КГ необхідно було дати відповідь на 45 запитань й оцінити правильність наведених суджень стосовно себе. Для відповіді використовують бали від 0 до 3, де 0 – абсолютно неправильно, 1 –

правильно частково, 2 – правильно значною мірою, 3 – абсолютно правильно. Опитувальник і критерії оцінювання подано до додатка Л 1. Що більше балів набирала опитуваний, то нижчим був рівень комунікативної толерантності, що свідчило про високу ймовірність конфліктів. Згідно зі шкалою, максимальна можлива кількість отриманих балів – 135. Відповідно до цього високий ступінь толерантності мають особи, що отримали від 0 до 45 балів; середній – 46–85 балів; низький – 86–124, повне неприйняття людей – від 125 до 135 (табл. 5.5).

На підставі передбачених методикою ступенів толерантності ми розподілили рівні професійної готовності за показником *«Здатність до комунікативної толерантності»*. Низькому рівню професійної готовності відповідав ступінь повного неприйняття людей; задовільному – низький рівень толерантності, достатньому – середній ступінь, високому – високий ступінь толерантності. Показник *«Загальна фізична підготовленість»* визначали за допомогою виконання низки вправ: комплексна силова вправа (далі – КСВ) (чоловіки), згинання та розгинання рук в упорі лежачи (жінки); біг 100 м; біг 1000 м. Встановлення рівня розвиненості зазначеного показника здійснювали на констатувальному та формувальному етапах педагогічного експерименту. Умови і порядок виконання вправ із ЗФП подано у відповідник нормативних документах [402] (додаток Л 2). Тестування із ЗФП здійснювали впродовж одного дня, першою виконували вправу з бігу на 100 м; другою – КСВ, згинання і розгинання рук в упорі лежачи; третьою – біг 1000 м. Оцінювання результатів виконання вправ відбувалося відповідно до таблиці нормативів із ЗФП (додаток В 4).

Визначення рівня розвиненості показника *«Загальна фізична підготовленість»* проводили на базі Національної академії внутрішніх справ. Оцінювання результатів – відповідно до наказу МВС України від 26 січня 2016 р. № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» [402].

Перевіряли вправи викладачі під час контрольних занять (заліків, екзаменів) й інструктори з особистої безпеки під час підсумкової перевірки службової підготовленості поліцейських. Тестування відбувалося в першій половині дня. За критеріями оцінювання ЗФП поліцейських, що передбачені нормативними

документами [402], розподіл балів і рівні професійної готовності за цим показником подано в табл. 5.5.

З огляду на те, що значну частину робочої зміни поліцейські проводять у вимушеному положенні (сидячи, стоячи), вирішено дослідити рівень і динаміку розвиненості показника «*Статична витривалість м'язів тулуба*». Визначали цей показник за допомогою двох вправ: 1) кут в упорі на брусах (статична витривалість м'язів пресу); 2) утримання тулуба в горизонтальному положенні (статична витривалість м'язів спини) [340]. Вимоги до виконання зазначених вправ висвітлено в додатку Л. 2. Критерії оцінювання подано в табл. 5.6. Кількісний результат досліджуваного показника визначали як середньоарифметичне значення від результативності виконання обох вправ. Розподіл балів відповідно до рівнів професійної готовності слухачів і працівників за показником «*Статична витривалість м'язів тулуба*» відображено в табл. 5.6.

Таблиця 5.6

Розподіл балів за оцінювання результатів виконання вправ під час визначення показника «*Статична витривалість м'язів тулуба*»

Рівень професійної готовності	«Кут в упорі на брусах», с		«Утримання тулуба у горизонтальному положенні», с		Бали
	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	
високий	>96	>46	>153	>102	20
	91–95	40–45	147–152	95–101	19
достатній	86–90	37–39	140–146	89–94	18
	81–85	34–36	133–139	83–89	17
	76–80	31–33	126–132	76–82	16
задовільний	71–75	28–30	119–125	69–75	15
	66–70	25–27	112–118	62–68	14
	61–65	22–24	105–111	55–61	13
низький	56–60	19–21	98–104	48–54	12
	51–55	16–18	91–97	41–47	10
	<50	<15	<90	<40	0

Професійно важливі психологічні риси та показники розумової працездатності слухачів і працівників у процесі професійного навчання визначали за допомогою таких методик: багаторівневий особистісний опитувальник

«Адаптивність» (МЛО-АМ), розроблений А. Г. Маклаковим і С. В. Чермяніним (для оцінювання показника *«Нервово-психічна стійкість»*), тест «Відшукування чисел» (показник *«Розподілення та обсяг уваги»*), методика оперування з числами (показник *«Зорова оперативна і мимовільна пам'ять»*), коректурна проба Бурдона–Анфімова (показник *«Концентрація та стійкість уваги»*) [307].

Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» (МЛО-АМ) призначений для оцінювання адаптаційних можливостей особистості з урахуванням соціально-психологічних і деяких психофізіологічних характеристик, що відображають узагальнені особливості нервово-психічного та соціального розвитку (додаток М). Методика ґрунтується на тлумаченні адаптації як процесу безперервного активного пристосування людини до постійно мінливих умов соціального середовища та професійної діяльності. Нервово-психологічною стійкістю (НПС) у спеціальній літературі [40] вважають інтегральну сукупність вроджених (біологічно обумовлених) і набутих особистісних рис, мобілізаційних ресурсів, резервних психофізіологічних можливостей організму, що забезпечують оптимальне функціонування індивіда в несприятливих умовах професійного середовища. Висока НПС характерна для людей з міцною нервовою системою та високою здатністю до саморегуляції [40].

Опитувальник, призначений для оцінювання цього показника, містить 165 питань і такі шкали: «достовірність» (Д); «нервово-психічна стійкість» (НПС); «комунікативні здібності» (КЗ); «моральна нормативність» (МН); «особистісний адаптивний потенціал» (ОАП). Під час визначення розвиненості досліджуваного показника ми використовували шкалу НПС, рівень розвитку якої забезпечує толерантність працівників до стресу. Бланк відповіді подано в додатку М (додаток М; табл. М. 1); ключі до опитувальника «Адаптивність» (МЛО-АМ) (додаток М; табл. М. 2). За шкалою цієї методики зростання показника НПС визначають зниженням його балового значення (додаток М; табл. М. 3). Інтерпретація основних шкал методики «Адаптивність» подано в додатку М, табл. М. 4).

Згідно з отриманими балами, передбачено такий розподіл рівнів професійної готовності: до високого рівня професійної готовності за досліджуваним показником

належали слухачі та працівники, які отримували від 0 до 5 балів (9–10 стенів); достатнього – 6–21 бал (6–8 стенів); задовільного – 22–37 балів (3–5 стенів); до низького рівня належали особи, які одержували 38 і більше балів (1–2 стени) (табл. 5.5).

Тест «Відшукування чисел» застосовували для оцінювання показника *«Розподілення й обсяг уваги»*. Використовували бланк з 25 клітинами, на якому довільно нанесено числа від 1 до 40 (15 чисел пропущено). За умовами тесту слід якомога швидше віднайти та викреслити на контрольному аркуші числа, яких бракує на бланку [313]. Завдання виконують один раз. Час виконання – 1,5 хв (додаток Н 1). Рівень розвиненості показників розподілення й обсягу уваги оцінювали за кількістю правильно викреслених чисел на контрольному листі за 9-бальною шкалою (табл. 5.7). Згідно з отриманими балами, передбачено такий розподіл рівнів професійної готовності: до високого рівня належали слухачі та працівники, які отримували 8, 9 балів; достатнього – 6, 7, 8 балів; задовільного – 5, 4, 3 бали; до низького рівня належали особи, які одержували 1 і 2 бали.

Таблиця 5.7

Оцінювання показників уваги та пам'яті слухачів і працівників патрульної поліції, бали

Оцінка у балах	9	8	7	6	5	4	3	2	1
<i>«Розподілення й обсяг уваги»</i>									
Кількість правильних відповідей (мінус помилки та виправлення)	15	14	12–13	10–11	8–9	6–7	5	4	3
<i>«Оперативна та мимовільна пам'ять»</i>									
Кількість очок	25	23–24	20–22	17–19	13–16	10–12	7–9	4–6	3

Оцінювання показника *«Оперативна та мимовільна пам'ять»* проводили за методикою *«Оперування з числами»*, сутність якої полягає в оперуванні певними обсягами інформації у вигляді однозначних чисел. Перед слухачами та працівниками на 1 хв вивішували плакат, на якому розміщено по два числа в кожному із семи рядів. Необхідно було усно підсумувати числа, що є в кожному ряду, зіставити отриману суму з числом 10 й отриману різницю запам'ятати.

Запам'ятати також необхідно було місце цієї різниці на плакаті (де вільна клітина в цьому ряду), щоб потім записати її в контрольному бланку. Відповідно до методики завдання виконують двічі за плакатами з різним розміщенням чисел (додаток Н 2).

Оцінювання цього показника здійснювали в балах (табл. 5.7). За правильну відповідь нараховували 2 бали. Якщо число було записано правильно, але переплутано місце в ряду (чи навпаки), – 1 бал.

Оцінювання показника *«Концентрація та стійкість уваги»* передбачало використання коректурної проби Бурдона–Анфімова [313]. Слухачі та працівники отримували бланки, на яких нанесено 1480 знаків (37 рядків по 40 знаків у кожному). Завдання полягало в тому, щоб, переглядаючи рядки літер по горизонталі, послідовно підкреслювати літери *К* та викреслювати літери *И* в кожному рядку (додаток Н 3). Потрібно було опрацювати якомога більше знаків і припуститися якомога меншої кількості помилок. Завдання виконували протягом 10 хв. Під час виконання тесту за командою *«Межа»*, яку подавали щохвилини, слухачам необхідно було поставити вертикальну риску в тому місці рядка, де застала їх команда. Ураховували: загальну кількість правильно опрацьованих знаків, помилково закреслені літери та пропущені літери *К* і *И*.

Показник *«Концентрація та стійкість уваги»* визначали за рівнем точності (правильності) виконання роботи (*A*) відповідно до формули [313]:

$$A = (C - W) / (C + O), \quad (5.1)$$

де *C* – загальна кількість закреслених і підкреслених літер;

W – число помилково закреслених або підкреслених літер;

O – кількість помилково пропущених літер *К* та *И*;

A – показник точності виконання роботи.

Оцінювання цього показника здійснювалося у відсотках (табл. 5. 8).

Рівні професійної готовності слухачів і працівників визначали так: низький рівень мали особи, у яких концентрацію та стійкість уваги оцінювали як низькі і нижче від середнього (до 84%); задовільний рівень мали особи із середнім рівнем концентрації та стійкості (85–89%); достатній – із рівнем вище від середнього (90–94%); високий – 95% і більше.

Таблиця 5.8

Оцінювання концентрації та стійкості уваги, %

Діапазон значень А	Рівні концентрації та стійкості уваги
95 і більше	Високий
90–94	Вищий від середнього
85–89	Середній
80–84	Нижчий від середнього
79 і менше	Низький

Педагогічний експеримент передбачав проведення констатувального і формувального етапів. Мета констатувального етапу – визначення наявного рівня професійної готовності для подальшого цілеспрямованого впливу на особистість слухачів і працівників експериментальних груп в умовах формувального етапу експерименту. Проведення педагогічного експерименту передбачало створення експериментальної групи 1 (далі – ЕГ 1) і контрольної групи 1 (далі – КГ 1) із числа слухачів курсу первинної професійної підготовки поліцейських (n=61) центру первинної професійної підготовки «Академія поліції» НАВС та відповідно експериментальну групу 2 (далі – ЕГ 2), і контрольну групу 2 (далі – КГ 2), до складу якої ввійшли інспектори патрульної поліції (n=82) УПП у місті Києві Департаменту патрульної поліції. Формування контрольної та експериментальної вибірок здійснювали методом випадкового відбору [184].

Загалом, експериментальне дослідження тривало з 2015 до 2018 р. й охопило 612 слухачів і працівників патрульної поліції та 47 викладачів й інструкторів з особистої безпеки. Загальна кількість респондентів становила 659 осіб.

Організація педагогічного експерименту не порушувала навчального режиму центру первинної професійної підготовки поліцейських і перебігу освітнього процесу, заняття проходили за звичайним регламентом. Експериментальні дослідження з інспекторами патрульної поліції також не

змінювали графіку робочих змін, їх здійснювали в дні проведення занять зі службової підготовки згідно із затвердженим графіком.

В ЕГ і КГ на опанування визначеного матеріалу виділяли однакову кількість часу. Заняття в ЕГ відрізнялися від контрольних тим, що передбачали реалізацію основних положень системи поетапної професійної підготовки поліцейських (застосування вдосконалених ситуаційних завдань під час відпрацювання сценаріїв), ситуаційних завдань під час опанування навчальних предметів «Вогнева підготовка» і «Тактична підготовка», цілеспрямований розвиток необхідних фізичних якостей. Підготовку здійснювали з урахуванням низки педагогічних умов і принципів.

Ефективність запропонованих змін визначали завдяки попарному порівнянню в динаміці ЕГ 1 з КГ 1 та ЕГ 2 з КГ 2 за сукупністю показників виокремлених критеріїв [352]. В обох групах застосовані початковий і контрольний зрізи. Для узагальнення результатів наприкінці формувального етапу експерименту було проведено контрольні зрізи в ЕГ і КГ, що дало змогу оцінити кількісне вираження якісних змін у рівнях професійної готовності слухачів і працівників. Різниця ефектів педагогічних впливів буде підтверджена, якщо ЕГ та КГ, які спочатку збігалися за своїми показниками, відрізняються після реалізації педагогічних впливів. Отже, слід було провести два зіставлення й продемонструвати, що під час першого порівняння (до початку педагогічного експерименту) показники двох цих груп збігаються, а під час другого (після закінчення експерименту) – різняться [219; 341].

Якщо показники ЕГ та КГ до початку експерименту збігатимуться з рівнем значущості 0,05 і водночас достовірність відмінностей характеристик ЕГ та КГ після експерименту дорівнюватиме 95%, то можна дійти висновку, що застосування запропонованих нами педагогічних впливів призводить до статистично значущого покращення рівнів професійної готовності поліцейських.

Означені етапи дослідно-експериментальної роботи не мали жорстких меж. Однак кожний етап характеризувався відповідним змістовим наповненням. Логіка дослідження забезпечувала послідовне розгортання наукового пошуку від гіпотетичного уявлення про шляхи формування професійної готовності

майбутнього працівника патрульної поліції до моделювання процесу у вигляді цілісної системи.

Ефективність формування готовності майбутніх патрульних до правоохоронної діяльності обумовлена відповідною організацією управління процесом, а також підготовкою викладачів до виконання цієї роботи. Викладачі й інструктори, які брали участь в дослідно-експериментальній роботі, були ознайомлені з ключовими положеннями системи поетапної професійної підготовки (у формі семінарів, інструктажів, самостійного ознайомлення зі змістом програм і методичних рекомендацій), забезпечені методичним матеріалом. Методичні матеріали було також представлено центрам первинної професійної підготовки інших міст. Під час експерименту постійно підтримували взаємозв'язок із викладачами й інструкторами, надавали консультації, обмінювалися думками щодо коригування завдань і питань.

Дані, одержані під час формувального етапу експерименту, піддавали якісному та кількісному аналізу за допомогою методів математичної статистики, які застосовували для виявлення достовірності різниці між досліджуваними показниками, коректного опрацювання отриманих результатів, відображення їх у графічних і табличних формах та доведення ефективності занять за пропонованою моделлю професійної підготовки.

Узагальнювали одержані дані шляхом підсумовування балів за кожним критерієм і знаходження їх середньоарифметичного значення. Критеріями ефективності моделі професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції були: приріст показників в ЕГ і достовірність різниці між показниками слухачів і працівників ЕГ 1 і КГ 1 та ЕГ 2 і КГ 2 за період дослідження.

Під час опрацювання результатів застосовували параметричні й непараметричні методи математичної статистики [182; 184; 219; 293; 341; 352]. Емпіричні значення статистичних критеріїв обраховували вручну з використанням програми Microsoft Excel для отримання описової статистики й автоматизації розрахунків. Використовували одновимірний статистичний аналіз, що містив обчислення таких характеристик:

1) – середнє арифметичне – $\bar{X}$;

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n} \quad (5.2)$$

2) – середнє квадратичне відхилення – σ ;

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n-1}} \quad (5.3)$$

3) – стандартна помилка середнього значення – m ;

$$m = \frac{\sigma}{\sqrt{n}} \quad (5.4)$$

4) – вірогідність розходжень одновимірних середніх і середніх квадратичних значень за критерієм Стюдента – t ;

$$t = \frac{|\bar{x}_1 - \bar{x}_2|}{\sqrt{m_1^2 + m_2^2}} \quad (5.5)$$

Використані методи математичної статистики сприяли всебічному вивченню досліджуваного питання та здійсненню експериментальної перевірки висунутих гіпотетичних положень.

Застосування цих методів дало змогу організувати дослідження та провести перевірку показників осіб ЕГ і КГ, обґрунтувати ефективність упровадження розробленої й обґрунтованої системи поетапної підготовки.

5.2 Стан професійної готовності слухачів і працівників патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності

Визначення стану професійної готовності слухачів і працівників патрульної поліції передбачало здійснення педагогічного експерименту, який містив два основні етапи: констатувальний і формувальний. Констатувальний етап експерименту було розпочато зі встановлення початкового рівня професійної готовності слухачів і працівників шляхом визначення сформованості показників мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного й особистісного критеріїв.

Рівень сформованості мотиваційно-ціннісного критерію визначали трьома показниками: 1) «мотивація до професійного навчання»; 2) «здатність до самооцінки рівня професійної готовності»; 3) «здатність до професійного саморозвитку і самовдосконалення». Узагальнені результати розвиненості показників ЕГ і КГ на констатувальному етапі педагогічного експерименту відображено в табл. 5.9.

Таблиця 5.9

Показники мотиваційно-ціннісного критерію професійної готовності осіб ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту, бали

ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)	Рівень значущості		ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості	
$X \pm m$	$X \pm m$	t	p	$X \pm m$	$X \pm m$	t	p
<i>«Мотивація до професійного навчання»</i>							
55,5±1,86	55,8±2,23	0,103	>0,05	54,3±0,98	54,7±1,40	0,234	>0,05
<i>«Здатність до самооцінки рівня професійної готовності»</i>							
116,0±2,31	117,9±1,98	0,624	>0,05	113,6±2,00	115,4±1,92	0,649	>0,05
<i>«Здатність до професійного саморозвитку і самовдосконалення»</i>							
40,5±1,39	40,4±1,49	0,049	>0,05	40,5±1,50	41,3±1,58	0,367	>0,05

Грунтовний аналіз результатів анкетування засвідчує недостовірні ($p > 0,05$) відмінності показника мотиваційно-ціннісного критерію «Мотивація до професійного навчання» і мотивів навчальної діяльності слухачів та працівників ЕГ та КГ на констатувальному етапі педагогічного експерименту (табл. 5.10).

Середнє значення досліджуваного показника в осіб ЕГ 1 становило $55,5 \pm 1,86$ бала, КГ 1 – $55,8 \pm 2,23$ бала. Недостовірно відрізнялися показники працівників ЕГ 2 і КГ 2 ($p > 0,05$). У ЕГ 2 – $54,3 \pm 0,98$ бала, КГ 2 – $54,7 \pm 1,40$ бала.

У структурі навчальної мотивації у слухачів і працівників патрульної поліції найвище рейтингове місце на констатувальному етапі посідали професійні мотиви – понад 70% від максимально можливого значення (табл. 5.11). На другому місці комунікативні мотиви – від 62,9 до 69,4%. Третє і четверте – навчально-пізнавальні та соціальні мотиви (понад 50%). Останнє місце посідали мотиви уникнення (у межах 30%). Співвідношення мотивів навчальної діяльності осіб ЕГ і КГ на констатувальному етапі педагогічного експерименту зображено на рис. Ц 1 (додаток Ц).

Таблиця 5.10

Мотиви навчальної діяльності осіб ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту, бали

Слухачі Мотиви	ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)	Рівень значущості		ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості	
	X± m	X±m	t	p	X± m	X±m	t	p
Комунікативні	7,9±0,41	8,3±0,35	0,256	>0,05	7,5±0,25	7,7±0,24	0,577	>0,05
Уникнення	5,2±0,48	4,8±0,53	0,559	>0,05	4,8±0,42	4,9±0,39	0,174	>0,05
Престижу	6,4±0,42	5,8±0,60	0,819	>0,05	6,2±0,35	5,9±0,43	0,541	>0,05
Професійні	14,1±0,38	13,3±0,57	1,168	>0,05	13,8±0,32	13,5±0,42	0,568	>0,05
Творчої самореалізації	2,7±0,26	2,5±0,22	0,587	>0,05	2,9±0,16	2,8±0,18	0,415	>0,05
Навчально-пізнавальні	10,8±0,62	11,8±0,65	1,113	>0,05	11,4±0,38	11,6±0,49	0,323	>0,05
Соціальні	8,4±0,35	9,2±0,54	1,243	>0,05	7,7±0,25	8,3±0,40	1,272	>0,05
Загалом	55,5±1,86	55,8±2,23	0,103	>0,05	54,3±0,98	54,7±1,40	0,234	>0,05

Таблиця 5.11

Рейтинг мотивів навчальної діяльності осіб ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту

Мотиви	Комунікативні	Уникнення	Престижу	Професійні	Творчої самореалізації	Навчально-пізнавальні	Соціальні
ЕГ 1 (n=31)							
Середній бал	7,9	5,2	6,4	14,1	2,7	10,8	8,4
%	66,1	34,4	42,4	78,1	45,7	51,6	55,9
Місце	2	7	6	1	5	4	3
КГ 1 (n=30)							
Середній бал	8,3	4,8	5,8	13,3	2,5	11,8	9,2
%	69,4	32,2	38,9	74,1	42,2	56,0	61,6
Місце	2	7	6	1	5	4	3
ЕГ 2 (n=42)							
Середній бал	7,5	4,8	6,2	13,8	2,9	11,4	7,7
%	62,9	32,2	41,1	76,5	48,0	54,1	51,4
Місце	2	7	6	1	5	3	4
КГ 2 (n=40)							
Середній бал	7,7	4,9	5,9	13,5	2,8	11,6	8,3
%	64,4	32,8	39,2	74,9	46,3	55,4	55,5
Місце	2	7	6	1	5	4	3

Узагальнені результати рівнів сформованості професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції за показником мотиваційно-ціннісного критерію «Мотивація до професійного навчання» на констатувальному етапі педагогічного експерименту відображено в табл. 5.12. Табличні дані засвідчують, що в більшості слухачів і працівників достатній рівень мотивації до навчальної діяльності (ЕГ 1 – 58,1%, КГ 1 – 60,0%; ЕГ 2 – 71,4%; КГ 2 – 67,5%). Осіб із низьким рівнем мотивації до професійного навчання не виявлено ні в ЕГ, ні в КГ. Зафіксовано незначну кількість осіб з високим рівнем професійної готовності в ЕГ 1 і КГ 1 – 6,5% і 6,7% відповідно (рис. 5.2).

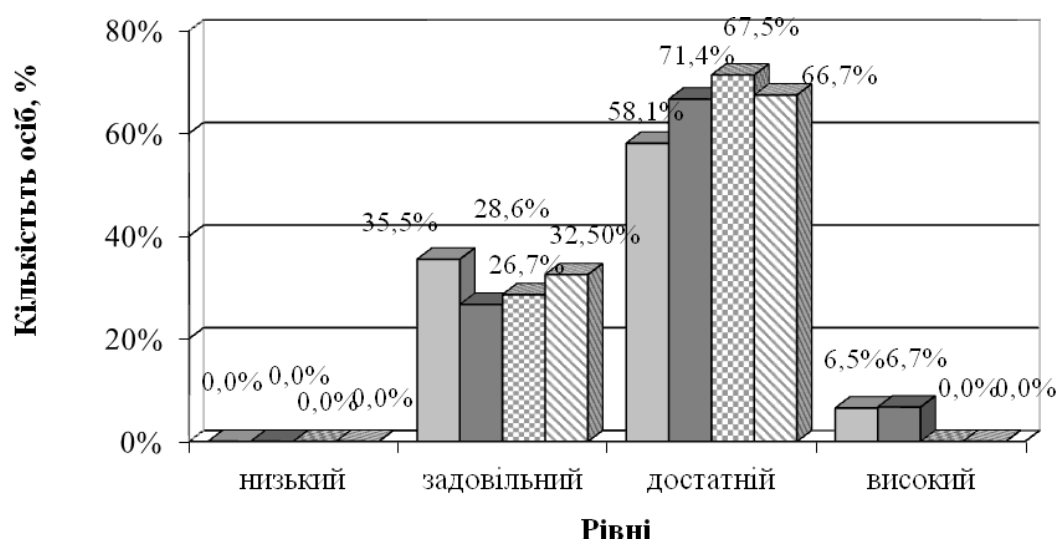

Рис. 5.2. Співвідношення осіб ЕГ і КГ за рівнями сформованості професійної готовності за показником мотиваційно-ціннісного критерію «Мотивація до професійного навчання» на констатувальному етапі експерименту, %

■ – особи ЕГ 1 (n=31)

■ – особи ЕГ 2 (n=42)

■ – особи КГ 1 (n=30)

■ – особи КГ 2 (n=40)

У групах ЕГ 2 і КГ 2 таких осіб не виявлено. Констатований розподіл рівнів мотивації свідчить про свідомий вибір слухачами професії «Поліцейський» і позитивне ставлення до підвищення рівня професійної готовності інспекторів патрульної поліції в умовах службової діяльності.

Аналіз показника «Здатність до самооцінювання рівня професійної готовності» дає підстави констатувати недостовірну різницю в його розвитку в осіб ЕГ і КГ на констатувальному етапі педагогічного експерименту. Середнє значення досліджуваного показника (табл. 5.9) у слухачів ЕГ 1 становить $116,0 \pm 2,31$ бала, КГ 1 – $117,9 \pm 1,98$ бала ($p > 0,05$). Переважна більшість слухачів має задовільний рівень розвитку здатності до самооцінювання рівня професійної готовності (табл. 5.12).

В ЕГ 1 кількість осіб із задовільним рівнем становила 61,3%, КГ 1 – 70,0%. Осіб із низьким рівнем – 9,7% та 6,7%. Осіб із достатнім рівнем рефлексивності в ЕГ 1 – 22,6%, КГ 1 – 16,7%. Майже однакову кількість слухачів зафіксовано з високим рівнем розвитку цього показника: в ЕГ 1 – 6,5%, КГ 1 – 6,7% (рис. 5.3).

В осіб ЕГ 2 на констатувальному етапі досліджуваний показник становив $113,6 \pm 2,0$ бала, КГ 2 – $115,4 \pm 1,92$ бала ($p > 0,05$). Переважна більшість осіб мала задовільний рівень професійної готовності: ЕГ 2 – 61,9%, КГ 2 – 57,5% (табл. 5.12).

Таблиця 5.12

Рівні сформованості професійної готовності осіб ЕГ і КГ за показниками мотиваційно-ціннісного критерію на констатувальному етапі експерименту, %

Групи	Рівні сформованості			
	низький	Задовільний	достатній	високий
<i>Мотивація до професійного навчання</i>				
ЕГ 1 (n=31)	-	35,4	58,1	6,5
КГ 1 (n=30)	-	33,3	60,0	6,7
ЕГ 2 (n=42)	-	28,6	71,4	-
КГ 2 (n=40)	-	32,5	67,5	-
<i>Здатність до самооцінки рівня професійної готовності</i>				
ЕГ 1 (n=31)	9,7	61,3	22,5	6,5
КГ 1 (n=30)	6,7	70,0	16,6	6,7
ЕГ 2 (n=42)	16,7	61,9	16,7	4,8
КГ 2 (n=40)	17,5	57,5	22,5	2,5
<i>Здатність до професійного саморозвитку і самовдосконалення</i>				
ЕГ 1 (n=31)	6,5	54,8	32,2	6,5
КГ 1 (n=30)	10,0	46,6	36,7	6,7
ЕГ 2 (n=42)	9,5	57,1	28,6	4,8
КГ 2 (n=40)	7,5	52,5	35,0	5,0

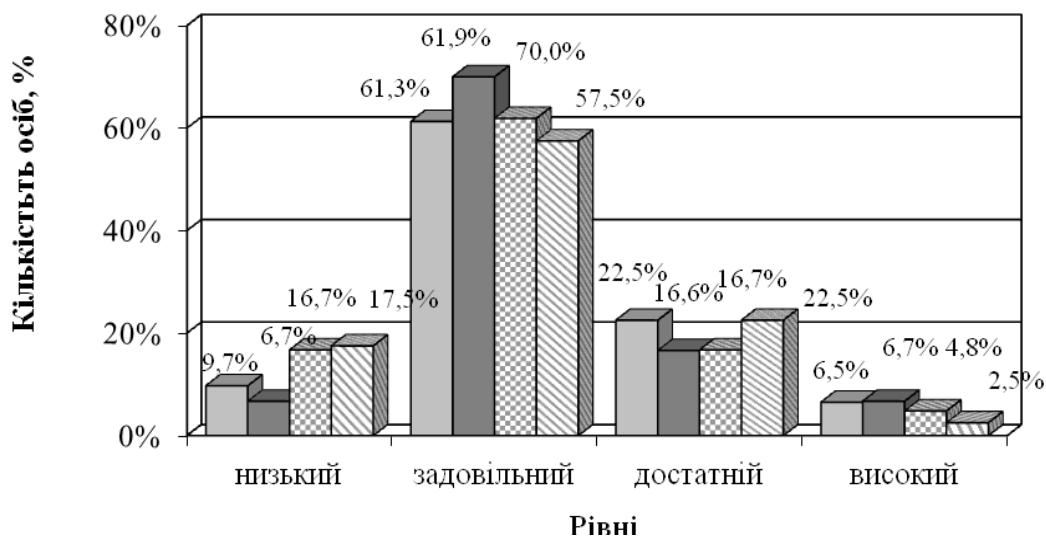

Рис. 5.3. Співвідношення осіб ЕГ і КГ за рівнями сформованості професійної готовності за показником мотиваційно-ціннісного критерію «Здатність до самооцінки рівня професійної готовності» на констатувальному етапі експерименту, %

■ – особи ЕГ 1 (n=31)

▤ – особи ЕГ 2 (n=42)

■ – особи КГ 1 (n=30)

▨ – особи КГ 2 (n=40)

Майже однаковою є кількість осіб із низьким рівнем професійної готовності – 16,7% і 17,5% відповідно. З високим рівнем професійної готовності виявлено 4,8% осіб у ЕГ 2 і 2,5% – у КГ 2.

Отримані дані доводять, що у слухачів і працівників патрульної поліції ЕГ і КГ задовільним є рівень розвитку рефлексивності. Більшість осіб не здатні об'єктивно визначити рівень власної професійної готовності до здійснення службової діяльності. Це вимагає запровадження заходів, які сприяли б розвитку в поліцейських здатності до самоаналізу та саморозвитку.

Для виявлення у слухачів і працівників здатності до саморозвитку було виокремлено показник мотиваційно-ціннісного критерію професійної готовності «Здатність до професійного саморозвитку і самовдосконалення». Математичне опрацювання результатів анкетування надало можливість визначити середні значення досліджуваного і встановити, що на констатувальному етапі вони

достовірно не різнилися (табл. 5.9): в осіб ЕГ 1 – $40,5 \pm 1,39$ бала, КГ 1 – $40,4 \pm 1,49$ бала; в осіб ЕГ 2 і КГ 2 відповідно – $40,5 \pm 1,50$ бала, у КГ 2 – $41,3 \pm 1,58$ бала ($p > 0,05$).

Аналіз рівнів професійної готовності за досліджуваним показником дає підстави констатувати, що найбільша кількість осіб ЕГ і КГ, які брали участь в експерименті, мали задовільний рівень здатності до професійного саморозвитку і самовдосконалення: ЕГ 1 – 54,8%, ЕГ 2 – 57,1%; КГ 1 – 46,6%, КГ 2 – 52,5%. Осіб із достатнім рівнем розвитку цього показника в ЕГ 1 виявлено 32,2%, в ЕГ 2 – 28,6%; у КГ 1 – 36,7%, у КГ 2 – 35,0%. Однакову кількість слухачів (6,5%) виявлено з низьким і високим рівнями розвитку цього показника в ЕГ 1. У ЕГ 2 з високим рівнем розвитку цього показника – 4,8%, низьким – 9,5%. У КГ 1 осіб з високим рівнем розвитку здатності до професійного саморозвитку та самовдосконалення – 6,7%, низьким – 10%, у КГ 2 – 5,0% і 7,5% відповідно (рис. 5.4).

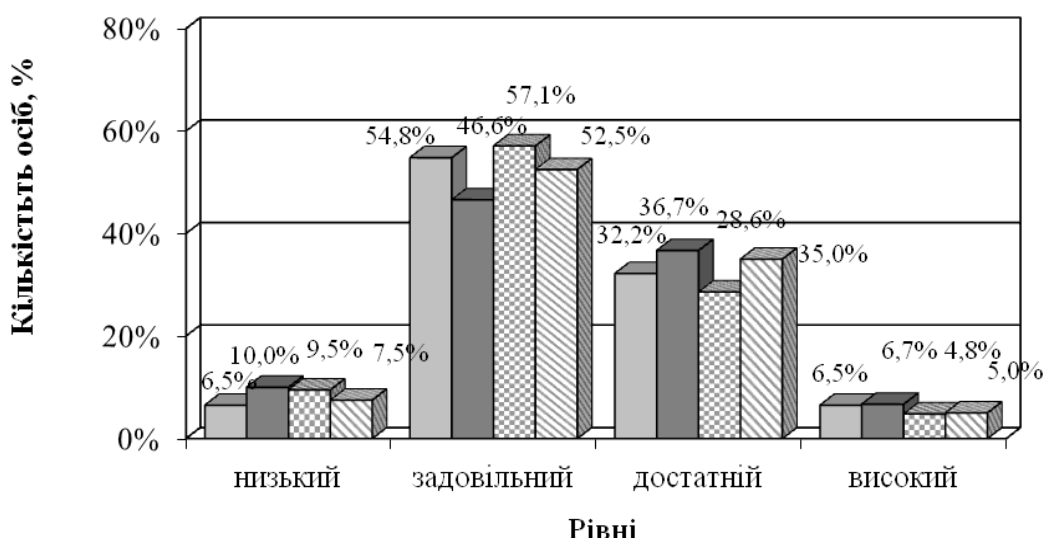
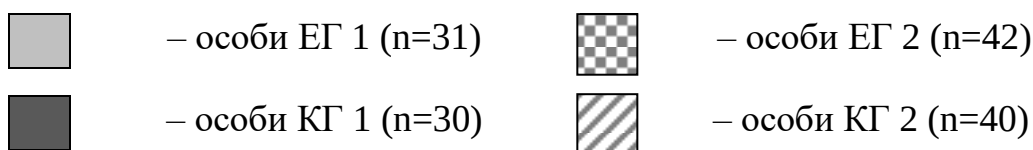

Рис. 5.4. Співвідношення осіб ЕГ і КГ за показником мотиваційно-ціннісного критерію «Здатність до професійного саморозвитку і самовдосконалення» на констатувальному етапі експерименту, %

Результати тестування засвідчили задовільний рівень розвиненості здатності до професійного саморозвитку та самовдосконалення у слухачів курсу первинної професійної підготовки поліцейських. У працівників патрульної поліції

цей показник практично не відрізняється від слухачів. Це вимагає запровадження в систему професійної підготовки поліцейських додаткових заходів, спрямованих на підвищення здатності до саморозвитку.

У численних наукових працях [32; 437; 572] доведено позитивний вплив мотиваційної складової як на професійний розвиток майбутніх фахівців, так і на ефективність подальшої професійної діяльності. Однак якісне здійснення будь-якої фахової діяльності неможливе без опанування спеціальних теоретичних знань, умінь і навичок.

Наявність у слухачів і працівників спеціалізованих знань окреслює когнітивний критерій професійної готовності. Виявлення рівня його сформованості передбачало визначення трьох показників: 1) *«знання законодавчого блоку»*; 2) *«знання з тактичної підготовки»*; 3) *«знання з вогневої підготовки»*. Сформованість кожного показника було визначено тестуванням. Аналіз результатів тестування слухачі курсу первинної професійної підготовки поліцейських на констатувальному етапі педагогічного експерименту засвідчило, що вони не володіли необхідним обсягом знань законодавчого блоку, з вогневої і тактичної підготовок. Тому за показники когнітивного критерію слухачі не отримували бали.

Розвиненість зазначеного критерію в працівників патрульної поліції визначали за трьома показниками: 1) *«функціональна підготовленість поліцейських»*; 2) *«знання з тактичної підготовки»*; 3) *«знання з вогневої підготовки»*.

Показник *«Функціональна підготовленість поліцейських»* визначали за результатами тестування під час підсумкової перевірки в системі службової підготовки поліцейських. Аналіз отриманих результатів свідчить про майже однаковий рівень підготовленості працівників ЕГ 2 і КГ 2 на констатувальному етапі експерименту ($p > 0,05$). В осіб ЕГ 2 цей показник становив $12,1 \pm 0,23$ бала, у КГ 2 – $12,0 \pm 0,25$ бала.

Аналіз рівнів готовності за цим показником дав підстави констатувати, що більшість працівників має достатній рівень (табл. 5.14). У ЕГ 2 таких осіб виявлено 57,1% у КГ – 52,5%. Визначено незначну різницю в кількості осіб з низьким рівнем професійної готовності: в ЕГ 2 – 7,1%, у КГ 2 – 10,0%. Із задовільним рівнем в ЕГ 2 – 23,8%, у КГ 2 – 22,5%. Високий рівень розвитку

цього показника мають 11,9% осіб ЕГ 2 і 15,0% представників КГ 2 (рис. 5.5). Відповідно до критеріїв оцінювання загальний рівень професійної готовності обох груп визначено як «достатній» (табл. 5.13).

Таблиця 5.13

**Показники когнітивного критерію професійної готовності осіб ЕГ 2 і КГ 2
на констатувальному етапі експерименту, бали**

Показники	Особи	ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості	
		$\bar{X} \pm m$	$\bar{X} \pm m$	t	p
«Функціональна підготовленість поліцейських»		12,1 $\pm$ 0,23	12,0 $\pm$ 0,25	0,564	>0,05
«Знання з тактичної підготовки»		42,1 $\pm$ 0,68	42,3 $\pm$ 0,65	0,213	>0,05
«Знання з вогневої підготовки»		42,0 $\pm$ 0,80	43,7 $\pm$ 0,78	1,590	>0,05

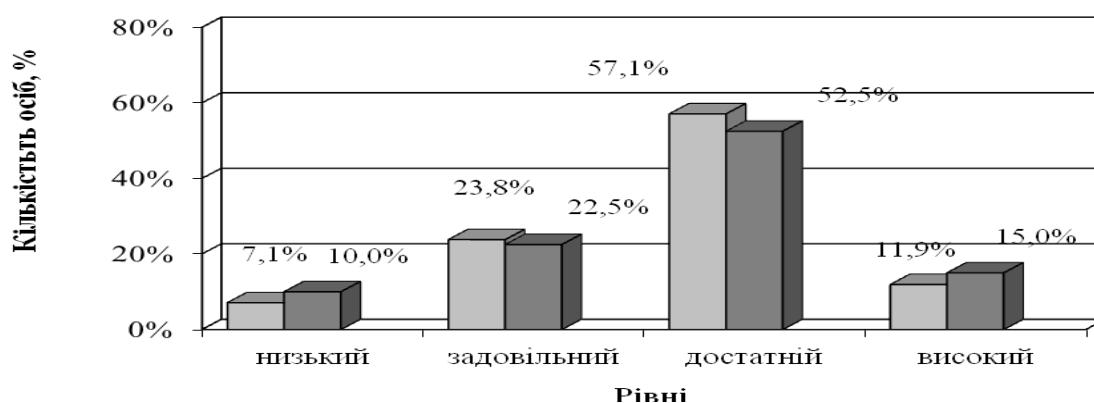

Рис. 5.5. Співвідношення осіб ЕГ 2 і КГ 2 за рівнями сформованості професійної готовності за показником когнітивного критерію «Функціональна підготовленість поліцейських» на констатувальному етапі експерименту, %

■ – особи ЕГ 2 (n=42) ■ – особи КГ 2 (n=40)

Математичне опрацювання результатів тестування показника «Знання з тактичної підготовки» дає підстави констатувати недостовірну різницю в підготовленості осіб ЕГ 2 і КГ 2 ($p > 0,05$). В ЕГ 2 цей показник становив 42,1 $\pm$ 0,68 бали, у КГ 2 – 42,3 $\pm$ 0,65 бали. Відповідно до одержаних оцінок рівень підготовленості ЕГ 2 і КГ 2 оцінено як «задовільний».

Детальний аналіз рівнів професійної готовності за досліджуваним показником засвідчив, що більшість працівників обох груп мають задовільний рівень професійної готовності. В ЕГ 2 таких осіб виявлено 54,8%, КГ 2 – 57,5%.

Таблиця 5.14

Рівні сформованості професійної готовності у осіб ЕГ 2 і КГ 2 за показниками когнітивного критерію на констатувальному етапі експерименту, %

Групи	Рівні сформованості			
	Низький	Задовільний	достатній	високий
<i>«Функціональна підготовленість поліцейських»</i>				
ЕГ 2 (n=42)	7,1	23,8	57,1	11,9
КГ 2 (n=40)	10,0	22,5	52,5	15,0
<i>«Знання з тактичної підготовки»</i>				
ЕГ 2 (n=42)	7,1	54,8	33,8	4,8
КГ 2 (n=40)	5,0	57,5	35,0	2,5
<i>«Знання з вогневої підготовки»</i>				
ЕГ 2 (n=42)	7,1	52,4	33,4	7,1
КГ 2 (n=40)	5,0	37,5	47,5	10,0

Майже однакова кількість працівників із достатнім рівнем в обох групах: ЕГ 2 – 33,8%, КГ 2 – 35,0%. З низьким рівнем в ЕГ 2 – 7,1%, в КГ 2 – 5,0% (рис. 5.6). Із високим рівнем виявлено лише 4,8% в ЕГ 2 і 2,5% в КГ 2 (табл. 5.14). Про задовільний рівень знань з тактичної підготовки свідчить наявність помилкових дій у працівників під час виконання службових обов'язків [59; 77; 80; 82]. Тому необхідність поповнення обсягу знань очевидна.

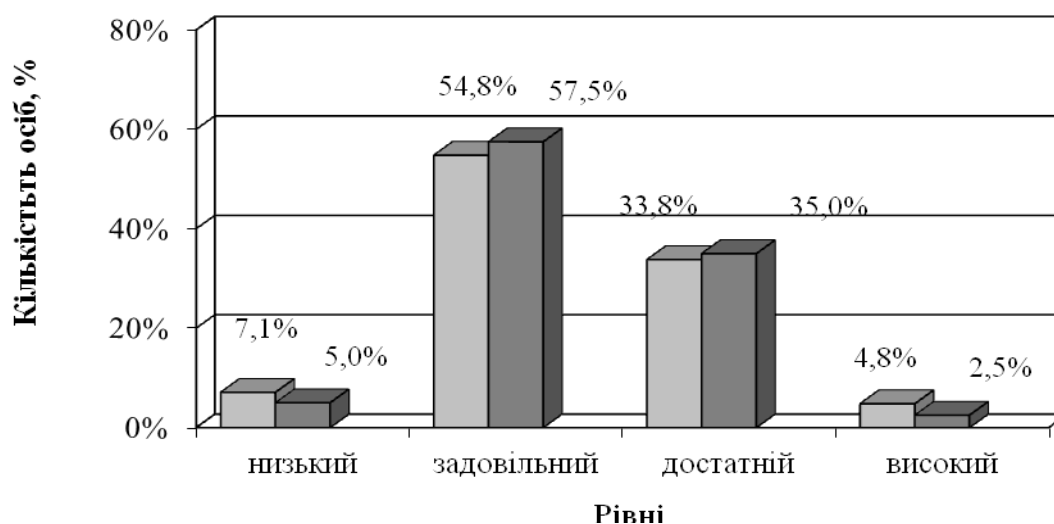

Рис. 5.6. Співвідношення осіб ЕГ 2 і КГ 2 за рівнями сформованості професійної готовності за показником когнітивного критерію «Знання з тактичної підготовки» на констатувальному етапі експерименту, %

– особи ЕГ 2 (n=42)

– особи КГ 2 (n=40)

Результати визначення показника когнітивного критерію «Знання з вогневої підготовки» дають підстави констатувати недостовірну різницю в підготовленості ($p > 0,05$). У ЕГ 2 цей показник становив $42,0 \pm 0,80$ бали, у КГ 2 – $43,7 \pm 0,78$ бали (табл. 5.13). Відповідно до одержаних оцінок рівень підготовленості ЕГ 2 і КГ 2 визначено як «задовільний». Більшість осіб має задовільний рівень професійної готовності за цим показником: в ЕГ 2 – 52,4%, у КГ 2 – 37,5% (рис. 5.7).

Осіб із достатнім рівнем готовності в ЕГ 2 – 33,4%, у КГ 2 – 47,5%. З низьким рівнем в ЕГ 2 – 7,1%, у КГ 2 – 5,0%. З високим рівнем виявлено 7,1% в ЕГ 2 та 10% в КГ 2 (табл. 5.14).

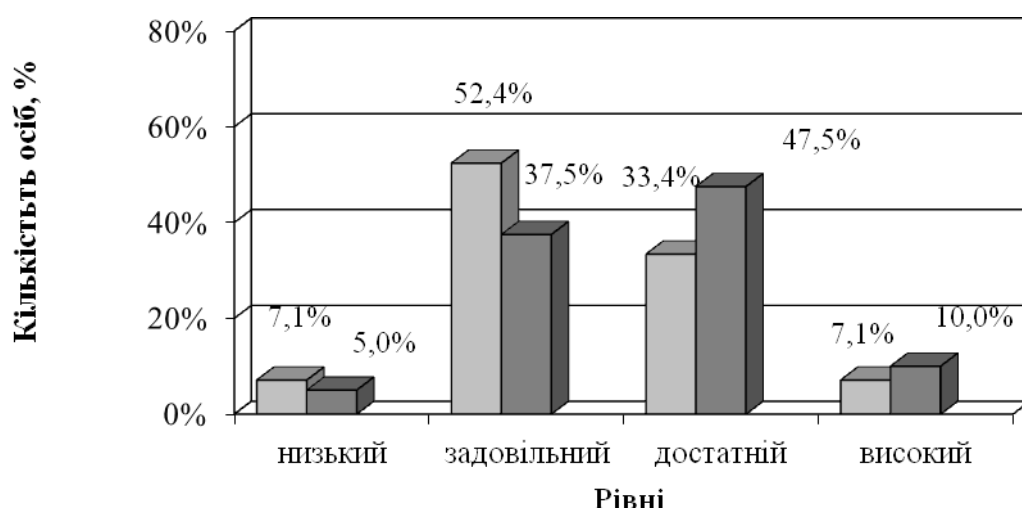

Рис. 5.7. Співвідношення осіб ЕГ 2 і КГ 2 за рівнями сформованості професійної готовності за показником когнітивного критерію «Знання з вогневої підготовки» на констатувальному етапі експерименту, %

■ – особи ЕГ 2 (n=42)

■ – особи КГ 2 (n=40)

Знані педагоги [116; 150; 380 та ін.] доводять безпосередню залежність між наявністю спеціальних професійних знань й ефективністю професійної діяльності, яка передбачає сформованість спеціальних рухових умінь і навичок. Їх рівень висвітлює операційно-діяльнісний критерій професійної готовності. Його оцінюють за трьома показниками: 1) «сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту»; 2) «сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки»; 3) «ефективність вирішення сценаріїв» (для слухачів); «загальнопрофільна підготовленість поліцейських» (для працівників).

Аналіз результатів тестування слухачів на констатувальному етапі експерименту дає підстави констатувати недостатній рівень розвиненості досліджуваних показників. Це пояснюється тим, що формування досліджуваних умінь і навичок у майбутніх працівників патрульної поліції відбувається впродовж навчання на курсах первинної професійної підготовки поліцейських. Відповідно сформованість показників операційно-діяльнісного критерію оцінювалася в нуль балів.

Визначення рівня розвиненості показника *«Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту»* в осіб ЕГ 2 і КГ 2 на констатувальному етапі експерименту засвідчив однорідність досліджуваних груп. Тобто за рівнем розвиненості цього показника вони достовірно не різнилися ($p > 0,05$). В осіб ЕГ 2 цей показник становив $16,12 \pm 0,34$ бала, у КГ 2 – $16,28 \pm 0,36$ бала (табл. 5.15).

Загалом рівень готовності обох груп оцінено як достатній. Проте детальний аналіз рівнів професійної готовності дає підстави констатувати низку помилок у виконанні ситуативних завдань. Загалом із низьким рівнем в ЕГ 2 виявлено 9,5%, у КГ 2 – 7,5%; із задовільним рівнем в ЕГ 2 – 31,0%, у КГ 2 – 27,5% (табл. 5.16). Майже однаковою є кількість осіб із достатнім і високим рівнями професійної готовності (рис. 5.8).

Аналіз показника *«Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки»* в осіб ЕГ 2 і КГ 2 на констатувальному етапі експерименту засвідчив недостовірну різницю в його розвиненості (табл. 5.15). Так, в ЕГ 2 він становив $15,57 \pm 0,31$ бала, у КГ 2 – $15,53 \pm 0,32$ бала ($p > 0,05$).

Таблиця 5.15

Показники операційно-діяльнісного критерію професійної готовності осіб ЕГ 2 і КГ 2 на констатувальному етапі педагогічного експерименту, бали

Показники	Особи		Рівень значущості	
	ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	t	p
<i>«Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту»</i>	$16,12 \pm 0,34$	$16,28 \pm 0,36$	0,323	$> 0,05$
<i>«Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки»</i>	$15,57 \pm 0,31$	$15,53 \pm 0,32$	0,090	$> 0,05$
<i>«Загальнопрофільна підготовленість поліцейських»</i>	$15,03 \pm 0,27$	$15,26 \pm 0,27$	0,602	$> 0,05$

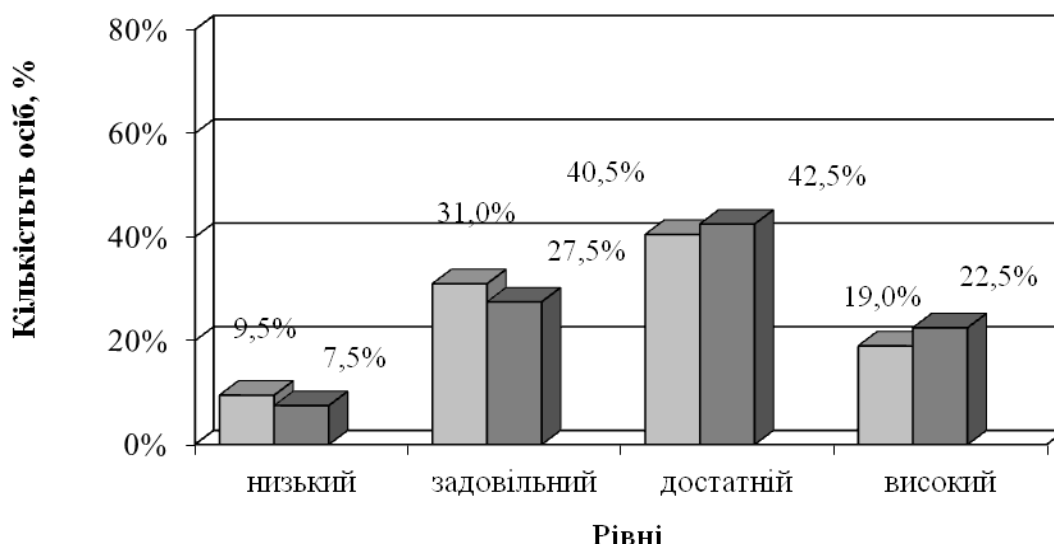

Рис. 5.8. Співвідношення осіб ЕГ 2 і КГ 2 за рівнями сформованості професійної готовності за показником операційно-діяльнісного критерію «Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту» на констатувальному етапі експерименту, %

■ – особи ЕГ 2 (n=42) ■ – особи КГ 2 (n=40)

Попри такі результати, аналіз службових ситуацій доводить, що в працівників патрульної поліції недостатньо сформовані вміння застосовування (використання) вогнепальної зброї в екстремальних ситуаціях. Застосування вогнепальної зброї на ураження вимагає від поліцейського достатньої психологічної готовності. Тому необхідним є послуговування в освітньому процесі стандартними ситуаціями, які передбачають залучення вогнепальної зброї відповідно до правових підстав [85; 87; 105; 115].

Розвиненість показника операційно-діяльнісного критерію «Загальнопрофільна підготовленість поліцейських» на констатувальному етапі педагогічного експерименту також достовірно не різнилася ($p > 0,05$).

В осіб ЕГ 2 він становив $15,03 \pm 0,27$ бала, у КГ 2 – $15,26 \pm 0,27$ бала (табл. 5.15). Найменшу кількість осіб виявлено з високим рівнем професійної готовності за цим показником: в ЕГ 2 – 4,8%, у КГ 2 – 2,5% (рис. 5.10). Майже однаковим був розподіл за іншими рівнями готовності (табл. 5.16). Загалом цей показник оцінено як задовільний. Працівники патрульної поліції демонстрували нижчі результати з домедичної підготовки.

Таблиця 5.16

Рівні сформованості професійної готовності осіб ЕГ 2 і КГ 2 за показниками операційно-діяльнісного критерію на констатувальному етапі експерименту, %

Групи	Рівні сформованості			
	низький	Задовільний	достатній	високий
<i>«Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту»</i>				
ЕГ 2 (n=42)	9,5	31,0	40,5	19,0
КГ 2 (n=40)	7,5	27,5	42,5	22,5
<i>«Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки»</i>				
ЕГ 2 (n=42)	11,9	38,1	42,9	7,1
КГ 2 (n=40)	10,0	37,5	47,5	5,0
<i>«Загальнопрофільна підготовленість поліцейських»</i>				
ЕГ 2 (n=42)	7,1	66,7	21,4	4,8
КГ 2 (n=40)	12,5	60,0	25,0	2,5

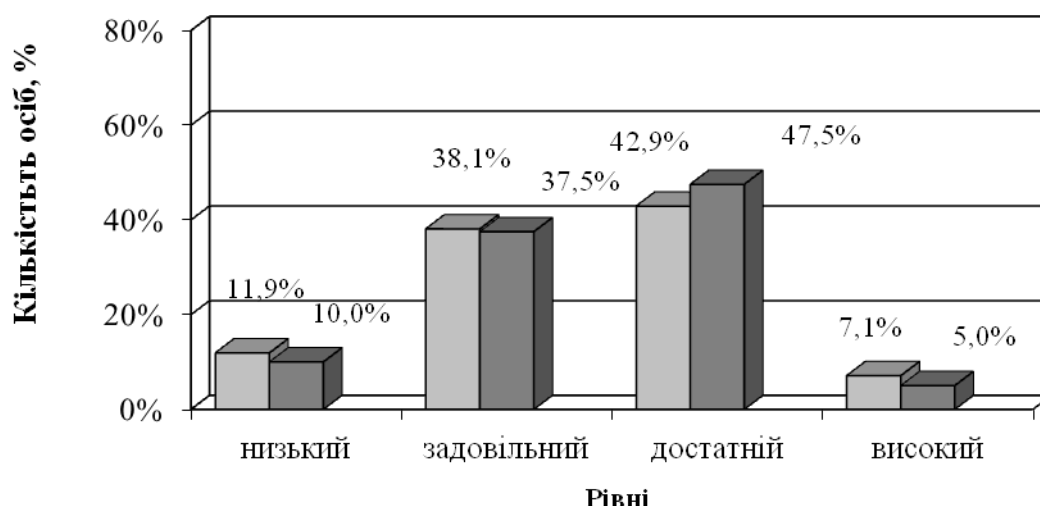

Рис. 5.9. Співвідношення осіб ЕГ 2 і КГ 2 за рівнями сформованості професійної готовності за показником операційно-діяльнісного критерію «Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки» на констатувальному етапі експерименту, %

■ – особи ЕГ 2 (n=42) ■ – особи КГ 2 (n=40)

Якісне виконання працівниками патрульної поліції службових завдань безпосередньо залежить від сформованості професійно важливих рис. Головні з них висвітлено показниками особистісного критерію професійної готовності.

Сформованість особистісного критерію професійної готовності слухачів і працівників патрульної поліції визначали за такими показниками: 1) «здатність до комунікативної толерантності»; 2) «загальна фізична підготовленість»;

3) «статична витривалість м'язів тулуба»; 4) «нервово-психічна стійкість»; 5) «розподілення й обсяг уваги»; 6) «концентрація та стійкість уваги»; 7) «зорова оперативна та мимовільна пам'ять».

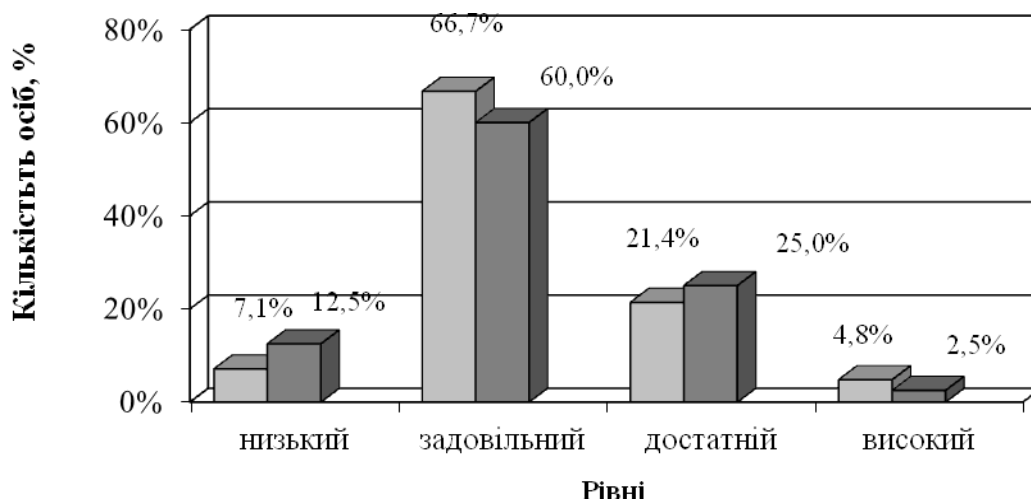

Рис. 5.10. Співвідношення осіб ЕГ 2 і КГ 2 за рівнями сформованості професійної готовності за показником операційно-діяльнісного критерію «Загальнопрофільна підготовленість поліцейських» на констатувальному етапі експерименту, %

■ – особи ЕГ 2 (n=42) ■ – особи КГ 2 (n=40)

Аналіз результатів анкетування слухачів ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту виявив недостовірну ($p > 0,05$) різницю в розвиненості здатності до комунікативної толерантності (табл. 5.16). В осіб ЕГ 1 цей показник становив $56,4 \pm 3,92$ бала, в ЕГ 2 – $57,0 \pm 3,21$ бала; КГ 1 – $58,3 \pm 3,77$ бала, КГ 2 – $57,7 \pm 2,99$ бала, що загалом свідчить про середній ступінь толерантності.

Детальний аналіз одержаних даних засвідчив наявність в ЕГ 1 32,3%, а в ЕГ 2 – 26,2% осіб з високим рівнем професійної готовності за цим показником (табл. 5.18). У КГ 1 кількість таких осіб становила 23,3%, у КГ 2 – 20,0%. Найбільше осіб виявлено з достатнім рівнем професійної готовності: в ЕГ 1 – 54,8%, в ЕГ 2 – 61,9%; у КГ 1 – 60,0%, у КГ 2 – 65,0%. Значно менше – із задовільним і низьким рівнями професійної готовності (рис. 5.11).

Важливим показником особистісного критерію є «Загальна фізична підготовленість». Відповідно до чинних нормативних документів [402], ЗФП визначали виконанням низки вправ КСВ (чоловіки); згинання та розгинання рук

в упорі лежачи (жінки), біг 100 м, біг 1000 м. Переведення одержаних оцінок у бали здійснювали відповідно до табл. 5.5.

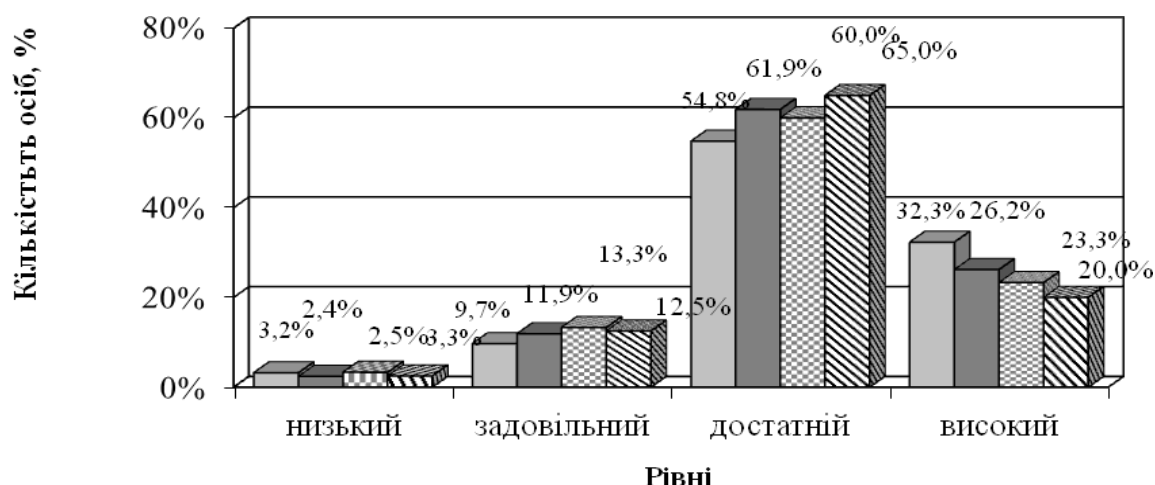

Рис. 5.11. Співвідношення осіб ЕГ і КГ за показником особистісного критерію «Здатність до комунікативної толерантності» на констатувальному етапі експерименту, %

■ – особи ЕГ 1 (n=31)
 ■ – особи КГ 1 (n=30)

■ – особи ЕГ 2 (n=42)
 ■ – особи КГ 2 (n=40)

Математичне опрацювання результатів виконання особами вправ із ЗФП на констатувальному етапі педагогічного експерименту дає підстави визначити розвиненість показника «Загальна фізична підготовленість»: у слухачів ЕГ 1 на $14,52 \pm 0,42$ бала, ЕГ 2 – $16,05 \pm 0,44$ бала; КГ 1 – $14,63 \pm 0,42$ бала, КГ 2 – $15,93 \pm 0,44$ бала (табл. 5.17). Тобто рівень фізичної підготовленості слухачів ЕГ 1 і КГ 1 та працівників ЕГ 2 і КГ 2 достовірно не різниться ($p > 0,05$).

Детальний аналіз досліджуваного показника засвідчив, що найбільша кількість осіб має задовільний рівень його розвитку (ЕГ 1 – 48,4%, КГ 1 – 43,3%). Найменше – слухачів з високим рівнем професійної готовності: ЕГ 1 – 9,7%, КГ – 6,7% (табл. 5.18). Із достатнім рівнем в ЕГ 1 виявлено 25,8%, у КГ 1 – 33,3%. Слухачів з низьким рівнем професійної готовності в ЕГ 1 виявлено 16,1%, у КГ 1 – 16,7% (рис. 5.12). В ЕГ 2 і КГ 2 більшість осіб мали достатній рівень готовності за

досліджуваним показником – 38,1% і 32,5% відповідно (табл. 5.18). Дещо менше виявлено осіб з високим рівнем професійної готовності – 28,6% і 30,0%.

Таблиця 5. 17

Показники особистісного критерію професійної готовності осіб ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту, бали

ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)	Рівень значущості		ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості	
X± m	X±m	t	p	X± m	X±m	t	p
<i>«Здатність до комунікативної толерантності»</i>							
56,4±3,92	58,3±3,77	0,349	>0,05	57,0±3,21	57,7±2,99	0,160	>0,05
<i>«Загальна фізична підготовленість»</i>							
14,52±0,42	14,63±0,42	0,185	>0,05	16,05±0,44	15,93±0,44	0,193	>0,05
<i>«Статична витривалість м'язів тулуба»</i>							
15,29±0,46	15,52±0,46	0,365	>0,05	15,89±0,27	16,24±0,31	0,851	>0,05
<i>«Нервово-психічна стійкість»</i>							
19,10±1,62	18,63±1,31	0,226	>0,05	19,50±1,45	18,90±1,10	0,330	>0,05
<i>«Розподілення та обсяг уваги»</i>							
5,90±0,24	5,57±0,31	0,944	>0,05	5,57±0,26	5,53±0,23	0,115	>0,05
<i>«Концентрація та стійкість уваги»</i>							
87,48±0,82	88,63±0,81	0,998	>0,05	87,38±0,63	87,85±0,58	0,549	>0,05
<i>«Зорова оперативна та мимовільна пам'ять»</i>							
5,52±0,26	5,33±0,27	0,507	>0,05	5,43±0,24	5,35±0,25	0,231	>0,05

Результати виконання КСВ в осіб ЕГ і КГ також достовірно ($p>0,05$) не різнилися (табл. 5.18): в ЕГ 1 середнє значення становило $49,6\pm1,25$ разів, у КГ 1 відповідно $48,1\pm1,08$. В ЕГ 2 – $47,5\pm0,83$, у КГ 2 – $48,0\pm0,69$. Рівень розвитку силових рис в осіб жіночої статі визначали виконанням вправи «Згинання та розгинання рук в упорі лежачи». Середній результат виконання цієї вправи в осіб ЕГ 1 становив $23,7\pm2,50$ разів, в ЕГ 2 – $23,2\pm0,82$. У КГ 1 – $23,0\pm2,97$ разів, КГ 2 – $22,3\pm1,28$ (додаток Ц, рис. Ц.2).

Результати виконання вправи з бігу на 100 м на констатувальному етапі експерименту були такими: в осіб ЕГ 1 – $14,7\pm0,24$ с, у КГ 1 – $14,5\pm0,22$ с (табл. 5.18). В осіб ЕГ 2 – $15,0\pm0,20$ с, у КГ 2 – $15,1\pm0,21$ с ($p>0,05$). Графічне відображення результатів виконання вправи біг 100 м особами ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту подано на рис. Ц.3 (додаток Ц).

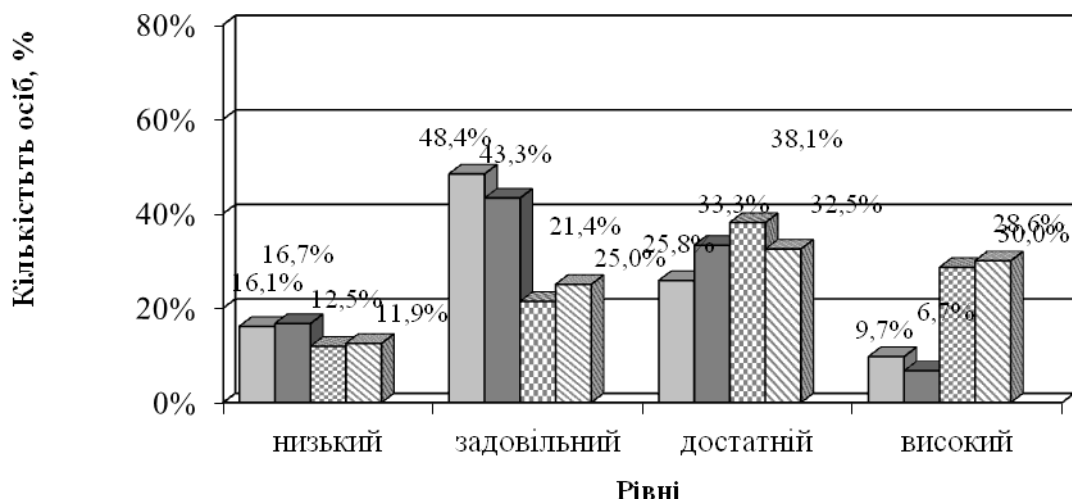

Рис. 5.12. Співвідношення слухачів ЕГ і КГ за рівнями сформованості професійної готовності за показником особистісного критерію «Загальна фізична підготовленість» на констатувальному етапі експерименту, %

Також достовірно не різнилися результати виконання бігу на 1000 м. Слухачі ЕГ 1 в середньому долали цю дистанцію за $239,9 \pm 5,11$ с, КГ 1 – $245,5 \pm 4,82$ с; ЕГ 2 – $254,5 \pm 4,25$, КГ 2 – $252,6 \pm 4,43$ с (додаток Ц, рис. Ц.4).

Зважаючи на специфіку професійної діяльності працівників патрульної поліції, ми визначали показник «Статична витривалість м'язів тулуба». Для цього слухачів і працівників було протестовано двома додатковими вправами: кут в упорі на брусах (статична витривалість м'язів пресу) й утримання тулуба в горизонтальному положенні (статична витривалість м'язів спини). Рівень розвиненості цього показника визначали як середньоарифметичне значення балів, одержаних за виконання двох вправ за двадцятибальною шкалою (табл. 5.6).

Математичне опрацювання результатів виконання слухачами цих вправ на констатувальному етапі експерименту засвідчило недостовірну різницю в підготовленості осіб ($p > 0,05$).

Таблиця 5.18

Рівні сформованості професійної готовності осіб ЕГ і КГ за показниками особистісного критерію на констатувальному етапі експерименту, %

Групи	Рівні сформованості			
	низький	задовільний	достатній	високий
«Здатність до комунікативної толерантності»				
ЕГ 1 (n=31)	3,2	9,7	54,8	32,3
КГ 1 (n=30)	3,3	13,3	60,0	23,3
ЕГ 2 (n=42)	2,4	11,9	61,9	26,2
КГ 2 (n=40)	2,5	12,5	65,0	20,0
«Загальна фізична підготовленість»				
ЕГ 1 (n=31)	16,1	48,4	25,8	9,7
КГ 1 (n=30)	16,7	43,3	33,3	6,7
ЕГ 2 (n=42)	11,9	21,4	38,1	28,6
КГ 2 (n=40)	12,5	25,0	32,5	30,0
«Статична витривалість м'язів тулуба»				
ЕГ 1 (n=31)	16,1	51,6	22,6	9,7
КГ 1 (n=30)	20,0	46,7	20,0	13,3
ЕГ 2 (n=42)	2,4	42,8	50,0	4,8
КГ 2 (n=40)	2,5	35,0	47,5	15,0
«Нервово-психічна стійкість»				
ЕГ 1 (n=31)	6,5	29,0	54,8	9,7
КГ 1 (n=30)	6,7	23,3	66,7	6,7
ЕГ 2 (n=42)	9,5	23,8	61,9	4,8
КГ 2 (n=40)	2,5	30,0	65,0	2,5
«Розподілення та обсяг уваги»				
ЕГ 1 (n=31)	3,2	38,7	51,6	6,5
КГ 1 (n=30)	6,7	46,7	33,3	13,3
ЕГ 2 (n=42)	4,8	45,2	42,9	7,1
КГ 2 (n=40)	5,0	50,0	35,0	10,0
«Концентрація та стійкість уваги»				
ЕГ 1 (n=31)	12,9	51,6	22,6	12,9
КГ 1 (n=30)	10,0	46,7	26,7	16,7
ЕГ 2 (n=42)	21,4	54,8	9,5	9,5
КГ 2 (n=40)	10,0	60,0	25,0	5,0
«Зорова оперативна та мимовільна пам'ять»				
ЕГ 1 (n=31)	3,2	45,2	41,9	9,7
КГ 1 (n=30)	6,7	60,0	23,3	10,0
ЕГ 2 (n=42)	0	64,3	21,4	14,3
КГ 2 (n=40)	2,5	65,0	20,0	12,5

Середнє значення показника «Статична витривалість м'язів тулуба» в ЕГ 1 становило $15,3 \pm 0,46$ бала, в ЕГ 2 – $15,9 \pm 0,36$ бала; у КГ 1 – $15,6 \pm 0,51$, у КГ 2 – $16,2 \pm 0,42$ бала (табл. 5.17).

Детальний аналіз результатів виконання вправ дає підстави констатувати найбільшу кількість слухачів із задовільним рівнем: ЕГ 1 – 51,6%, КГ 1 – 46,7%. Із високим рівнем в ЕГ 1 виявлено 9,7%, у КГ – 13,3% (табл. 5.18). Із достатнім – 22,6%, і 20,0% (рис. 5.13). Групи працівників за рівнями професійної готовності розподілилися так: найбільшу кількість осіб зафіксовано з достатнім рівнем готовності (в ЕГ 2 – 50,0%, у КГ 2 – 47,5%); із задовільним в ЕГ 2 – 42,8%, у КГ 2 – 35,0%. Значно менше осіб виявлено з низьким рівнем: в ЕГ 2 – 2,4%, у КГ 2 – 2,5%.

Математичне опрацювання й аналіз результатів виконання вправ для визначення рівня розвиненості досліджуваного показника дає підстави констатувати такі кількісні характеристики (табл. 5.20).

Середнє значення в утриманні кута в упорі на брусах в осіб ЕГ 1 становило – $75,5 \pm 4,86$ бала, у КГ 1 – $76,9 \pm 4,29$ бала; ЕГ 2 – $75,9 \pm 3,95$ с, КГ 2 – $76,4 \pm 4,17$ с ($p > 0,05$). Загалом такий результат оцінено як достатній (додаток Ц, рис. Ц.5).

Таблиця 5.19

Результати виконання вправ із ЗФП особами ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту

Група Контр. вправа	ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)	Рівень значущості		ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості	
	$X \pm m$	$X \pm m$	t	p	$X \pm m$	$X \pm m$	t	p
Біг 100 м, с	$14,7 \pm 0,24$	$14,5 \pm 0,22$	0,614	$>0,05$	$15,0 \pm 0,21$	$15,1 \pm 0,21$	0,337	$>0,05$
КСВ к-ть разів	$49,6 \pm 1,25$	$48,1 \pm 1,08$	0,908	$>0,05$	$47,5 \pm 0,83$	$48,0 \pm 0,92$	0,404	$>0,05$
Згин. та роз- ня рук в упорі лежачи, к-ть разів	$23,7 \pm 2,50$	$23,0 \pm 2,97$	0,180	$>0,05$	$23,2 \pm 0,82$	$22,3 \pm 1,28$	0,592	$>0,05$
Біг 1000 м, с	$239,9 \pm 5,11$	$245,5 \pm 4,82$	0,797	$>0,05$	$254,5 \pm 4,25$	$252,6 \pm 4,43$	0,309	$>0,05$

Виконання вправи утримання тулуба в горизонтальному положенні на констатувальному етапі експерименту мало такі результати: в осіб ЕГ 1 – $107,9 \pm 5,24$ с, у КГ 1 – $110,0 \pm 5,52$ с ($p > 0,05$). В ЕГ 2 – $108,4 \pm 3,92$ с, у КГ 2 – $110,2 \pm 4,90$ с ($p > 0,05$). Отримані результати свідчать про задовільний рівень розвитку у слухачів і працівників статичної витривалості м'язів тулуба.

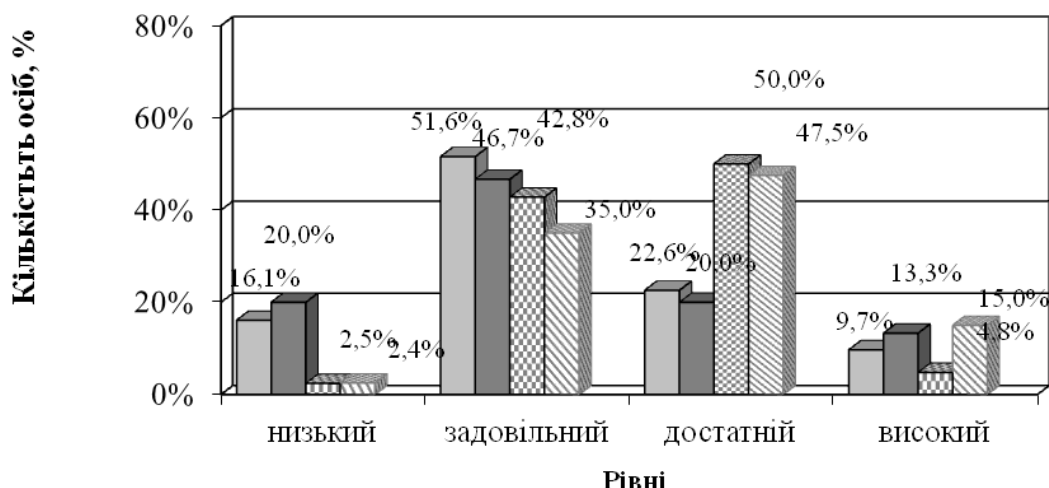

Рис. 5.13. Співвідношення осіб ЕГ і КГ за рівнями сформованості професійної готовності за показником особистісного критерію «Статична витривалість м'язів тулуба» на констатувальному етапі експерименту, %

Результати показника «*Нервово-психічна стійкість*» слухачів ЕГ 1 і КГ 1 та працівників ЕГ 2 і КГ 2 на констатувальному етапі експерименту достовірно не різнилися ($p > 0,05$). В ЕГ 1 значення цього показника становило $19,1 \pm 1,62$ бала, у КГ 1 – $18,6 \pm 1,31$ (табл. 5.17). В ЕГ 2 – $19,5 \pm 1,45$, у КГ 2 – $18,9 \pm 1,10$.

Аналіз рівнів професійної готовності осіб ЕГ і КГ за досліджуваним показником дає підстави констатувати, що більша частина осіб має достатній рівень: в ЕГ 1 їх кількість становить 54,8%, у КГ 1 – 66,7% (табл. 5.18). Осіб з високим рівнем професійної готовності в ЕГ 1 виявлено 9,7%, у КГ 1 – 6,7%. Майже така сама кількість осіб з низьким рівнем професійної готовності за цим показником (ЕГ 1 – 6,5%, КГ 1 – 6,7%). Із задовільним рівнем в ЕГ 1 – 29,0%, у КГ 1 – 23,3% (рис. 5.14).

Схожа тенденція до розподілу осіб за рівнями готовності проглядається і в ЕГ 2 і КГ 2. Найбільша кількість осіб має достатній рівень професійної готовності за

показником «*Нервово-психічна стійкість*» (табл. 5.17). Загалом отримані дані свідчать про достатній рівень нервово-психічної стійкості осіб ЕГ і КГ.

Таблиця 5.20

**Результати виконання особами ЕГ і КГ вправ для визначення рівня
розвиненості показника «Статична витривалість м'язів тулуба»
на констатувальному етапі експерименту**

ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)	Рівень значущості		ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості	
$X \pm m$	$X \pm m$	t	p	$X \pm m$	$X \pm m$	t	p
Кут в упорі на брусах, с							
75,5±4,86	76,9±4,29	0,216	>0,05	75,9±3,95	76,4±4,17	0,087	>0,05
Утримання тулуба у горизонтальному положенні, с							
107,9±5,24	110,0±5,52	0,276	>0,05	108,4±3,92	110,2±4,90	0,287	>0,05

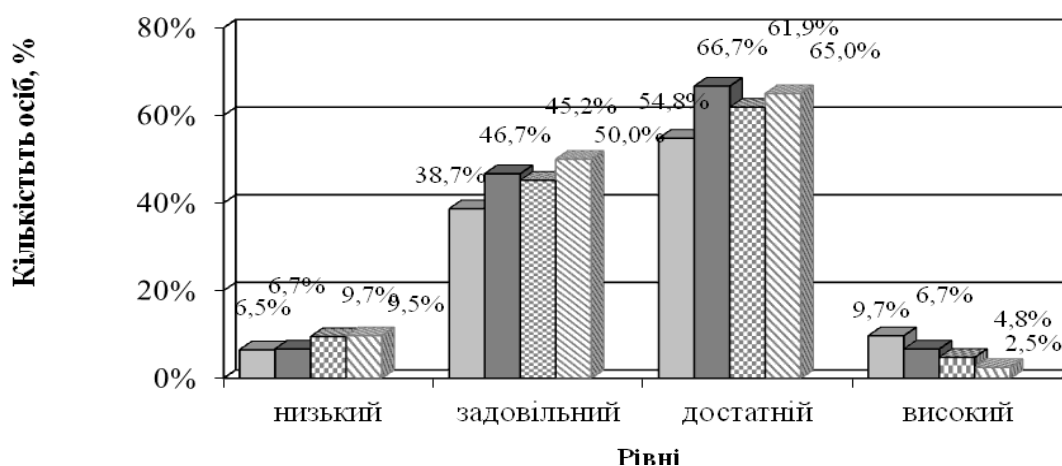

Рис. 5.14. Співвідношення слухачів ЕГ і КГ за рівнями сформованості професійної готовності за показником особистісного критерію «*Нервово-психічна стійкість*» на констатувальному етапі експерименту, %

Дослідження психологічних рис слухачів і працівників за тестом «Відшукування чисел» свідчить, що рівень показника «*Розподілення й обсяг уваги*» на констатувальному етапі експерименту достовірно не різнився ($p > 0,05$). В ЕГ 1 цей показник становив $5,97 \pm 0,24$ бала, у КГ 1 – $5,57 \pm 0,31$; в ЕГ 2 – $5,57 \pm 0,26$, КГ 2 – $5,53 \pm 0,23$ (табл. 5.17).

Аналіз табличних даних (табл. 5.18) дає підстави констатувати в ЕГ 1 найбільшу кількість осіб із достатнім рівнем професійної готовності – 51,6%, у КГ 1 кількість таких осіб була дещо нижчою – 33,3%. Осіб із високим рівнем професійної готовності в ЕГ 1 виявлено 6,5%, у КГ 1 майже вдвічі більше – 13,3%. Осіб із низьким рівнем готовності в ЕГ 1 зафіксовано 3,2%; у КГ 1 – 6,7%. Із задовільним рівнем в ЕГ 1 – 38,7%; у КГ 1 – 46,7% (рис. 5.15).

У ЕГ 2 і КГ 2 розподіл осіб за рівнями готовності схожий. Найбільшу кількість осіб виявлено із задовільним рівнем професійної готовності (ЕГ 2 – 45,2%, КГ 2 – 50,0%). Дещо менше працівників із достатнім рівнем: ЕГ 2 – 42,9%, КГ 2 – 35,0% (табл. 5.18).

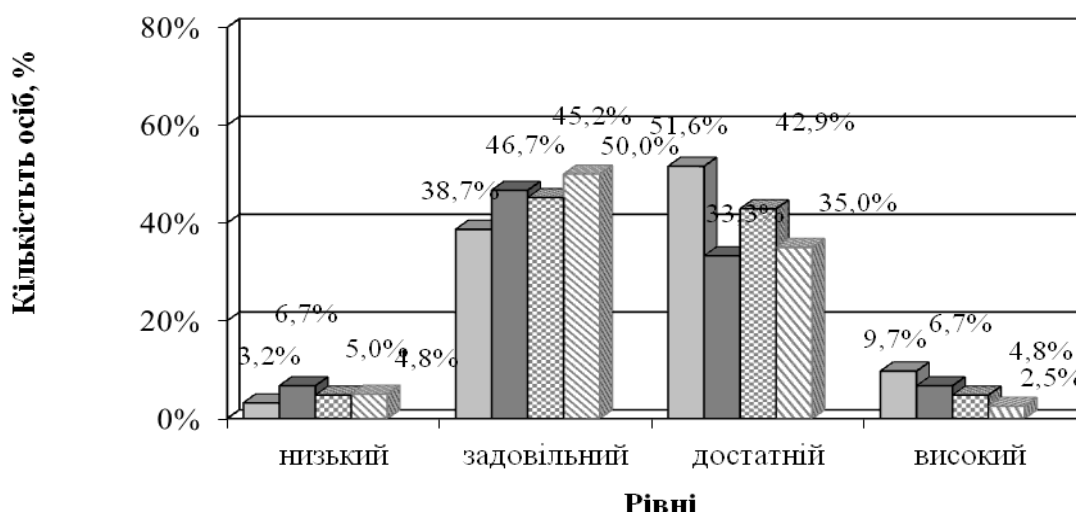

Рис. 5.15. Співвідношення осіб ЕГ і КГ за рівнями сформованості професійної готовності за показником особистісного критерію «Розподілення та обсяг уваги» на констатувальному етапі експерименту, %

Показник «Концентрація та стійкість уваги» слухачів і працівників досліджували за коректурною пробою Бурдона–Анфімова, його визначали як точність роботи. Аналіз результатів засвідчує, що показники концентрації та стійкості уваги у слухачів і працівників ЕГ і КГ на констатувальному етапі

експерименту достовірно не різнилися ($p>0,05$). В осіб ЕГ 1 і КГ 1 рівень концентрації та стійкості уваги оцінено як «середній». В ЕГ 1 цей показник становив $84,48\pm0,82\%$, у КГ 1 – $88,63\pm0,81$. В ЕГ 2 – $87,38\pm0,63\%$, у КГ 2 – $87,85\pm0,58\%$ (табл. 5.17).

Детальний аналіз рівнів професійної готовності дає підстави констатувати (табл. 5.18) такий розподіл: в ЕГ 1 найбільшу кількість осіб зафіксовано із задовільним рівнем професійної готовності – 51,6%, у КГ 1 – 46,7%. В ЕГ 2 – 54,8%, у КГ 2 – 60,0%. Осіб із низьким рівнем професійної готовності в ЕГ 1 виявлено 12,9%, у КГ 1 – 10,0%. В ЕГ 2 – 21,4%, у КГ 2 – 10,0%. З достатнім в ЕГ 1 – 22,6%, у КГ 1 – 26,7%. В ЕГ 2 – 9,5%, у КГ 2 – 25,0%. (рис. 5.16). Такі результати засвідчують задовільний рівень розвиненості концентрації та стійкості уваги, що не сприяє повноцінному опануванню слухачами навчального матеріалу під час проходження курсу первинної професійної підготовки та ефективному виконанню службових обов'язків поліцейськими під час здійснення професійної діяльності.

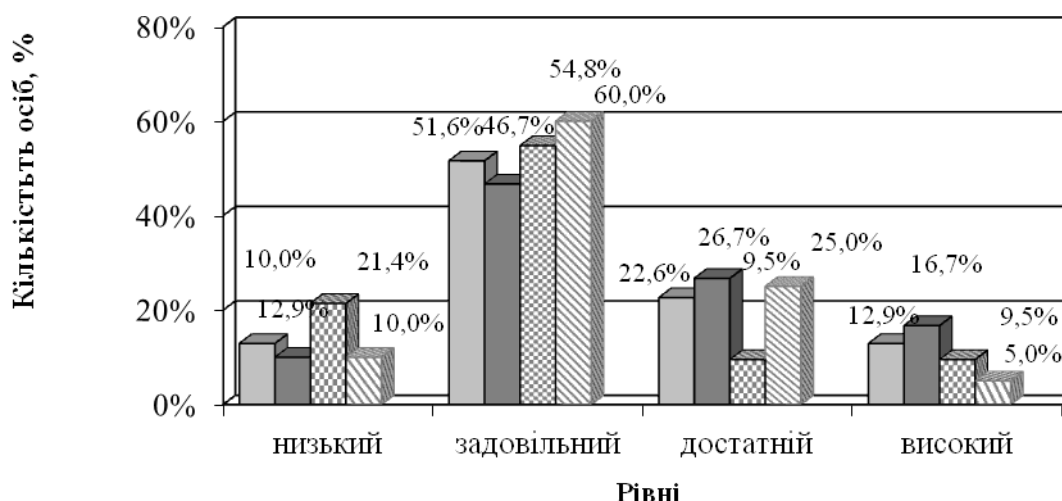

Рис. 5.16. Співвідношення осіб ЕГ і КГ за рівнями сформованості професійної готовності за показником особистісного критерію «Концентрація та стійкість уваги» на констатувальному етапі експерименту, %

— особи ЕГ 1 (n=31)

— особи ЕГ 2 (n=42)

— особи КГ 1 (n=30)

— особи КГ 2 (n=40)

Визначення показника особистісного критерію «Зорова оперативна та мимовільна пам'ять» здійснювали з використанням методики «Оперування з числами». Аналіз результатів тестування осіб ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту не виявив достовірної різниці в розвиненості цього показника ($p>0,05$). В ЕГ 1 він становив $5,52\pm0,26$ бала, у КГ 1 – $5,33\pm0,27$ (табл. 5.17). В ЕГ 2 – $5,43\pm0,24$, у КГ 2 – $5,35\pm0,25$ ($p>0,05$).

Аналіз даних табл. 5.18 дає підстави констатувати найбільшу кількість осіб із задовільним рівнем професійної готовності: в ЕГ 1 – 45,2%, в ЕГ 2 – 64,3%. У КГ 1 кількість осіб із задовільним рівнем професійної готовності становила 60,0%, у КГ 2 – 65,0%. Осіб із низьким рівнем готовності в ЕГ 1 виявлено 3,2%, у КГ 1 – 6,7%, у КГ 2 – 2,5%. В ЕГ 2 таких осіб не виявлено. Осіб із достатнім рівнем професійної готовності за цим показником в ЕГ 1 зафіксовано – 41,9%, в ЕГ 2 – 21,4%; у КГ 1 – 23,3%, у КГ 2 – 20,0%. Із високим рівнем в ЕГ 1 – 9,7%, в ЕГ 2 – 14,3%. У КГ 1 відповідно 10,0%, у КГ 2 – 12,5% (рис. 5.17).

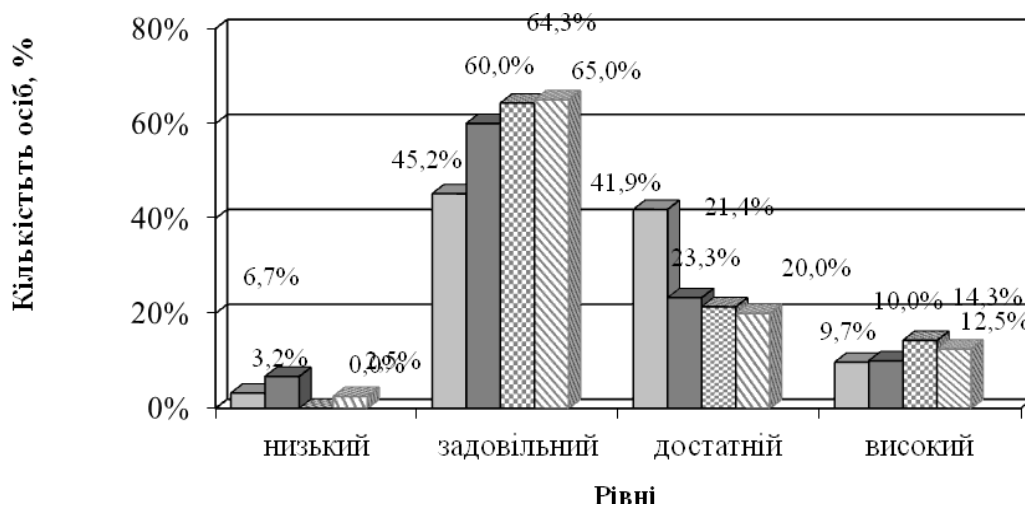

Рис. 5.17. Співвідношення осіб ЕГ і КГ за рівнями сформованості професійної готовності за показником особистісного критерію «Зорова оперативна та мимовільна пам'ять» на констатувальному етапі експерименту, %

— особи ЕГ 1 (n=31)

— особи ЕГ 2 (n=42)

— особи КГ 1 (n=30)

— особи КГ 2 (n=40)

Одержані результати актуалізують необхідність розвитку оперативної пам'яті як у слухачів, так і працівників патрульної поліції. Розвинена зорова пам'ять суттєво полегшує процес запам'ятовування та засвоєння інформації, сприяє ефективнішому виконанню службових завдань під час здійснення патрулювання (припинення правопорушень, виявлення підозрілих осіб, пошуку осіб і транспортних засобів, які знаходяться в розшуку, забезпечення охорони громадського порядку, громадської безпеки та контролю за дотриманням ПДР, забезпечення його безпеки).

Показник сформованості професійної готовності осіб ЕГ і КГ визначали як середньоарифметичне значення показників за виокремленими критеріями (табл. 5.21). Опрацювання табличних даних дає підстави констатувати, що за 20-бальною шкалою на констатувальному етапі педагогічного експерименту слухачі ЕГ 1 одержали $9,67 \pm 1,88$ бала, КГ 1 – $9,74 \pm 1,89$ ($p > 0,05$).

Сформованість професійної готовності працівників ЕГ 2 і КГ 2 до ефективного виконання службових обов'язків на констатувальному етапі експерименту також достовірно не різнилася ($p > 0,05$) і в ЕГ 2 становила $15,64 \pm 0,22$ бала, у КГ 2 – $15,73 \pm 0,20$ (рис. 5.18).

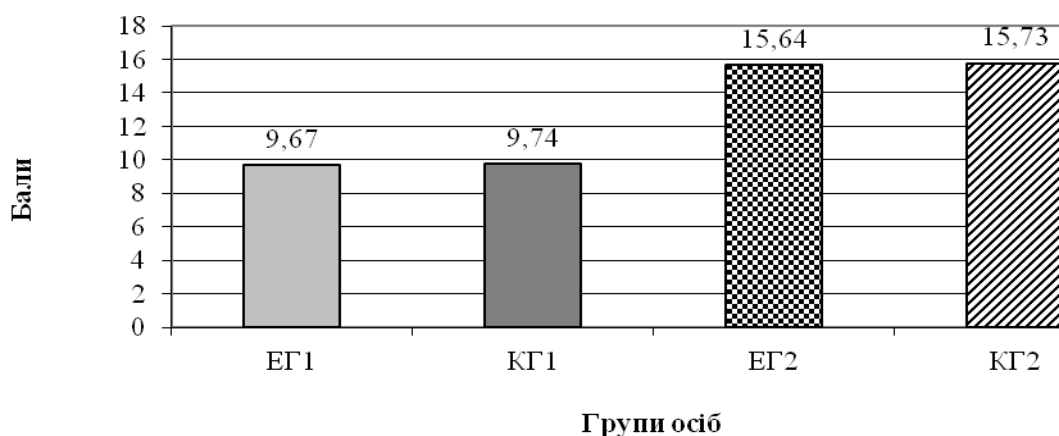

Рис. 5.18. Графічне відображення загального показника сформованості професійної готовності осіб ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту (за 20-бальною шкалою), бали

— особи ЕГ 1 (n=31)

— особи КГ 1 (n=30)

— особи ЕГ 2 (n=42)

— особи КГ 2 (n=40)

Таблиця 5. 21

Розвиненість показників професійної готовності слухачів і працівників патрульної поліції на констатувальному етапі педагогічного експерименту, бали

Критерії	Показники	ЕГ 1 (n=31)		КГ 1 (n=30)		ЕГ 2 (n=42)		КГ 2 (n=40)	
		Оцінювання (методика)	Оцінювання (20-ти бальна шкала)	Оцінювання (методика)	Оцінювання (20-ти бальна шкала)	Оцінювання (методика)	Оцінювання (20-ти бальна шкала)	Оцінювання (методика)	Оцінювання (20-ти бальна шкала)
Мотиваційно-ціннісний	Мотивація до професійного навчання	55,5±1,86	16,16±0,53	55,8±2,23	16,13±0,27	54,3±0,98	15,98±0,13	54,7±1,40	16,00±0,18
	Здатність до самооцінювання рівня професійної готовності	116,0±2,31	14,26±0,42	117,9±1,98	14,50±0,38	113,6±2,00	13,81±0,37	115,4±1,92	14,03±0,37
	Здатність до професійного самовдосконалення	40,5±1,39	14,71±0,39	40,4±1,49	14,93±0,39	40,5±1,10	14,86±0,29	41,3±1,18	14,98±0,30
Когнітивний	Знання законодавчого блоку (для слухачів)		0		0				
	Функціональна підготовленість поліцейських (для інспекторів)					12,1±0,23	16,64±0,34	12,0±0,25	16,55±0,35
	Знання з тактичної підготовки		0		0	42,1±0,68	15,31±0,25	42,3±0,65	15,40±0,22
	Знання з вогневої підготовки		0		0	42,0±0,80	15,21±0,30	43,7±0,78	15,80±0,29
Операційно-діяльнісний	Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту		0		0		16,12±0,34		16,28±0,36
	Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки		0		0		15,57±0,31		15,53±0,32
	Ефективність вирішення сценаріїв		0		0				
	Загальнопрофільна підготовленість поліцейських (для інспекторів)						15,03±0,27		15,26±0,27
Особистісний	Здатність до комунікативної толерантності	58,3±3,77	17,43±0,30	56,4±3,92	17,58±0,30	57,1±3,04	17,50±0,22	57,7±2,99	17,50±0,24
	Загальна фізична підготовленість		14,52±0,42		14,63±0,42		16,05±0,44		15,93±0,44
	Статична витривалість м'язів тулуба		15,29±0,43		15,52±0,46		15,89±0,27		16,24±0,31
	Нервово-психічна стійкість	19,1±1,62	15,90±0,30	18,63±1,31	16,00±0,26	19,5±1,45	15,86±0,27	18,9±1,10	15,95±0,21
	Розподілення та обсяг уваги	5,90±0,26	16,48±0,34	5,57±0,31	16,03±0,39	5,57±0,26	16,07±0,33	5,53±0,23	15,98±0,30
	Концентрація та стійкість уваги	87,48±0,82	14,13±0,50	88,63±0,81	14,87±0,50	87,38±0,63	14,03±0,38	87,85±0,58	14,40±0,36
	Зорова оперативна та мимовільна пам'ять	5,48±0,26	15,87±0,34	5,30±0,28	15,63±0,36	5,43±0,24	15,79±0,31	5,35±0,25	15,68±0,31
Сформованість професійної готовності, бали			9,67±1,88		9,74±1,89		15,61±0,22		15,72±0,20
<i>Достовірність різниці ($p_{EG_K} - p_{KG_K}$)</i>		$p > 0,05$				$p > 0,05$			

Розподілення осіб за рівнями професійної готовності здійснювали в такий спосіб: до низького рівня належали слухачі та працівники, у яких більшість показників мали низький ступінь вияву. Аналогічно визначено задовільний, достатній і високий рівні. Одержані результати свідчать про те, що 45,7% респондентів ЕГ 1 та 46,3% КГ 1 мають низький рівень сформованості професійної готовності (рис. 5.19). Задовільний рівень виявлено в 25,0% осіб ЕГ 1 й 25,3% КГ 1. Достатній – у 22,8% осіб ЕГ 1 та 22,2% КГ 1. Високий рівень відповідно мали 6,5% осіб ЕГ 1 та КГ 1. На цій підставі можна визначити ключові напрями, на яких слід акцентувати увагу під час формувального етапу експерименту. За результатами констатувального етапу експерименту ми дійшли висновку щодо необхідності здійснення цілеспрямованої, спеціально організованої роботи з посилення ефективності формування професійної готовності слухачів і підвищення рівня готовності працівників патрульної поліції до ефективного виконання службових обов'язків під час формувального етапу експерименту.

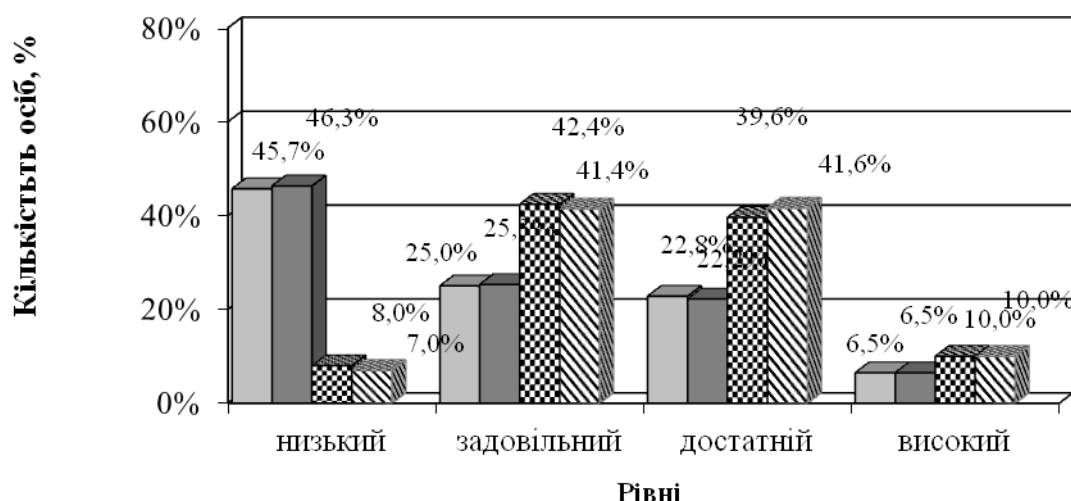

Рис. 5.19. Співвідношення осіб ЕГ і КГ за рівнями сформованості професійної готовності на констатувальному етапі експерименту, %

— особи ЕГ 1 (n=31)

— особи ЕГ 2 (n=42)

— особи КГ 1 (n=30)

— особи КГ 2 (n=40)

Зазначимо, що формування професійної готовності має передбачати: цілеспрямований розвиток основних фізичних якостей і максимальну професійну спрямованість освітнього процесу, чого не забезпечує на належному рівні традиційна система професійної підготовки поліцейських.

5.3 Перевірка ефективності системи поетапної професійної підготовки працівників патрульної поліції

Здійснення контрольних зрізів, які передбачали анкетування і тестування осіб ЕГ і КГ на формувальному етапі педагогічного експерименту дозволило констатувати позитивну динаміку в більшості показників виокремлених критеріїв професійної готовності. Аналіз результатів свідчить про певну зміну у структурі мотивів навчальної діяльності слухачів і працівників загалом та рівня розвиненості показника мотиваційно-ціннісного критерію «Мотивація до професійного навчання» зокрема. Математичне опрацювання даних засвідчило достовірне ($p < 0,05$) підвищення досліджуваного показника у слухачів ЕГ 1 (табл. 5.22) та недостовірне ($p > 0,05$) в осіб ЕГ 2 (табл. 5.23).

Таблиця 5.22

Динаміка показників мотиваційно-ціннісного критерію професійної готовності слухачів ЕГ 1 і КГ 1 під час педагогічного експерименту, бали

Констатувальний етап педагогічного експерименту				Формувальний етап педагогічного експерименту			
ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)	Рівень значущості		ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)	Рівень значущості	
X± m	X±m	t	p	X± m	X±m	t	p
«Мотивація до професійного навчання»							
55,5±1,86	55,8±2,23	0,103	>0,05	63,0±1,52	56,5±1,80	2,759	<0,05
Достовірність різниці (pЕГ1 _к -pЕГ1 _ф)				p<0,01			
Достовірність різниці (pКГ1 _к -pКГ1 _ф)				p>0,05			
«Здатність до самооцінювання рівня професійної готовності»							
116,0±2,31	117,9±1,98	0,624	>0,05	124,8±2,13	122,7±2,18	0,689	>0,05
Достовірність різниці (pЕГ1 _к -pЕГ1 _ф)				p<0,01			
Достовірність різниці (pКГ1 _к -pКГ1 _ф)				p>0,05			
«Здатність до професійного саморозвитку і самовдосконалення»							
41,9±1,29	40,4±1,49	0,761	>0,05	45,9±1,28	41,2±1,38	2,497	<0,05
Достовірність різниці (pЕГ1 _к -pЕГ1 _ф)				p<0,05			
Достовірність різниці (pКГ1 _к -pКГ1 _ф)				p>0,05			

На констатувальному етапі педагогічного експерименту він становив в осіб ЕГ 1 $55,5 \pm 1,86$ бала, на формувальному середнє значення цього показника зафіксовано на рівні $63,0 \pm 1,52$ бала, що достовірно вище, ніж в осіб КГ 1 ($p < 0,05$), у яких середнє значення підвищилося на 0,7 бала й досягло $56,5 \pm 1,80$ бала ($p > 0,05$). У осіб ЕГ 2 мотивація зросла на 2,5 бали та досягла $56,8 \pm 0,99$ бала. У КГ 2 зафіксовано недостовірне ($p > 0,05$) зниження показника: на констатувальному етапі – $54,7 \pm 1,40$ бала, на формувальному – $53,9 \pm 1,36$ бала (додаток Ц, рис. Ц.6).

Грунтовний аналіз мотивів навчальної діяльності дає підстави констатувати про достовірне підвищення середніх значень деяких із них, а саме в осіб ЕГ 1 відбулося підвищення мотиву творчої самореалізації на 0,8 бала ($p < 0,05$). В осіб КГ 1 зафіксовано зниження цього показника на 0,2 бала: на формувальному етапі він становив $2,3 \pm 0,22$ бала ($p > 0,05$). В осіб ЕГ 1 також зафіксовано достовірне підвищення навчально-пізнавальних мотивів (на 2,8 бала): на констатувальному етапі середнє його значення становило $10,8 \pm 0,62$ бала, на формувальному – $13,6 \pm 0,58$ бала ($p < 0,05$).

В осіб КГ 1 констатували зниження середнього значення цього показника на 0,9 бала, що на формувальному етапі становило $10,9 \pm 0,55$ бала ($p > 0,05$).

Таблиця 5.23

Динаміка показників мотиваційно-ціннісного критерію професійної готовності осіб ЕГ 2 і КГ 2 під час педагогічного експерименту, бали

Констатувальний етап педагогічного експерименту				Формувальний етап педагогічного експерименту			
ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості		ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості	
X± m	X±m	t	P	X± m	X±m	t	p
«Мотивація до професійного навчання»							
54,3±0,98	54,7±1,40	0,234	>0,05	56,8±0,99	53,9±1,36	1,778	>0,05
Достовірність різниці (pЕГ1κ-pЕГ1φ)				p>0,05			
Достовірність різниці (pКГ1κ-pКГ1φ)				p>0,05			
«Здатність до самооцінювання рівня професійної готовності»							
113,6±2,00	115,4±1,92	0,649	>0,05	121,1±1,93	117,5±1,89	1,333	>0,05
Достовірність різниці (pЕГ1κ-pЕГ1φ)				p<0,05			
Достовірність різниці (pКГ1κ-pКГ1φ)				p>0,05			
«Здатність до професійного саморозвитку і самовдосконалення»							
40,5±1,50	41,3±1,58	0,367	>0,05	44,6±1,14	42,3±1,52	1,211	>0,05
Достовірність різниці (pЕГ1κ-pЕГ1φ)				p<0,05			
Достовірність різниці (pКГ1κ-pКГ1φ)				p>0,05			

На формувальному етапі експерименту також спостерігали недостовірне підвищення середніх значень комунікативних мотивів ($p>0,05$). В ЕГ 1 цей мотив упродовж навчання підвищився на 1,1 бала і сягнув $9,0\pm0,23$ бала. У КГ 1 підвищення відбулося лише на 0,2 бала і сягнуло $8,5\pm0,32$ бала. На 1,4 бала підвищилися мотиви престижу в ЕГ 1 і досягли $7,8\pm0,48$ бала, що на один бал перевищує цей показник КГ 1 ($6,8\pm0,51$ бала). Попри те, що професійні мотиви навчання домінували в системі мотивації слухачів до навчання на початку експерименту, частково вони підвищилися на формувальному етапі. Зростання відбулося в обох групах на 0,7 бала й досягло в ЕГ 1 $14,8\pm0,26$ бала, у КГ 1 – $14,0\pm0,43$ бала ($p>0,05$). Покращився також показник соціального мотиву в ЕГ 1. На початку педагогічного експерименту він становив $8,4\pm0,35$ бала, наприкінці – $9,2\pm0,39$ бала. У КГ 1 цей показник знизився на 0,2 бала і становив відповідно $9,0\pm0,54$ бала. Майже без змін лишилися мотиви уникнення (табл. 5.24).

Таблиця 5.24

**Динаміка мотивів навчальної діяльності слухачів ЕГ 1 і КГ 1
під час педагогічного експерименту, бали**

Мотиви	Констатувальний етап педагогічного експерименту				Формувальний етап педагогічного експерименту			
	ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)	Рівень значущості		ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)	Рівень значущості	
	$\bar{X}\pm m$	$\bar{X}\pm m$	t	p	$\bar{X}\pm m$	$\bar{X}\pm m$	t	p
Комунікативні	$7,9\pm0,41$	$8,3\pm0,35$	0,256	$>0,05$	$9,0\pm0,23$	$8,5\pm0,32$	1,249	$>0,05$
Уникнення	$5,2\pm0,48$	$4,8\pm0,53$	0,559	$>0,05$	$5,2\pm0,50$	$4,9\pm0,51$	0,420	$>0,05$
Престижу	$6,4\pm0,42$	$5,8\pm0,60$	0,819	$>0,05$	$7,8\pm0,48$	$6,8\pm0,51$	1,428	$>0,05$
Професійні	$14,1\pm0,38$	$13,3\pm0,57$	1,168	$>0,05$	$14,8\pm0,26$	$14,0\pm0,43$	1,592	$>0,05$
Творчої самореалізації	$2,7\pm0,26$	$2,5\pm0,22$	0,587	$>0,05$	$3,5\pm0,22$	$2,3\pm0,22$	3,857	$<0,05$
Навчально-пізнавальні	$10,8\pm0,62$	$11,8\pm0,65$	1,113	$>0,05$	$13,6\pm0,58$	$10,9\pm0,55$	3,378	$<0,05$
Соціальні	$8,4\pm0,35$	$9,2\pm0,54$	1,243	$>0,05$	$9,2\pm0,39$	$9,0\pm0,54$	0,300	$>0,05$
Загалом	$55,5\pm1,86$	$55,8\pm2,23$	0,103	$>0,05$	$63,0\pm1,52$	$56,5\pm1,80$	2,759	$<0,05$

У ЕГ 2 на формувальному етапі педагогічного експерименту констатували підвищення професійних мотивів, що достовірно вище за цей показник у порівнянні із КГ 2 (табл. 5.25). Інші мотиви змінилися не достовірно ($p > 0,05$).

Аналіз рівнів професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції за показником «Мотивація до професійного навчання» у ході педагогічного експерименту засвідчив позитивну динаміку в обох групах (табл. 5.26). Констатовано значне зменшення кількості осіб ЕГ 1 із задовільним рівнем розвиненості цього показника (на констатувальному етапі – 35,4%, на формувальному – 6,5%). У КГ 1 із 33,3% осіб до 23,3%. Кількість осіб із достатнім рівнем у ЕГ 1 зросла на 22,5% і досягла 80,6%. У КГ 2 кількість таких осіб збільшилася на 13,3% і становила 73,3%. Кількість осіб із високим рівнем готовності у КГ 1 зменшилася на 3,4% і становила 6,7%. У ЕГ 1 кількість таких осіб збільшилася вдвічі й досягла 12,9% (додаток Ц, рис. Ц.7). Такі результати свідчать про ефективність упроваджуваних заходів у систему професійної підготовки в напрямі підвищення мотивації до професійного навчання.

Таблиця 5.25

Динаміка мотивів навчальної діяльності працівників патрульної поліції ЕГ 2 і КГ 2 під час педагогічного експерименту, бали

Мотиви	Констатувальний етап педагогічного експерименту				Формувальний етап педагогічного експерименту			
	ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості		ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості	
	$X \pm m$	$X \pm m$	t	P	$X \pm m$	$X \pm m$	t	p
Комунікативні	7,5 $\pm$ 0,25	7,7 $\pm$ 0,24	0,577	>0,05	7,2 $\pm$ 0,24	7,3 $\pm$ 0,25	0,289	>0,05
Уникнення	4,8 $\pm$ 0,42	4,9 $\pm$ 0,39	0,174	>0,05	4,7 $\pm$ 0,41	4,8 $\pm$ 0,39	0,177	>0,05
Престижу	6,2 $\pm$ 0,35	5,9 $\pm$ 0,43	0,541	>0,05	6,1 $\pm$ 0,36	5,7 $\pm$ 0,37	0,775	>0,05
Професійні	13,8 $\pm$ 0,32	13,5 $\pm$ 0,42	0,568	>0,05	14,3 $\pm$ 0,30	13,0 $\pm$ 0,39	2,642	<0,05
Творчої самореалізації	2,9 $\pm$ 0,16	2,8 $\pm$ 0,18	0,415	>0,05	3,2 $\pm$ 0,20	2,9 $\pm$ 0,17	1,143	>0,05
Навчально-пізнавальні	11,4 $\pm$ 0,38	11,6 $\pm$ 0,49	0,323	>0,05	13,1 $\pm$ 0,47	12,1 $\pm$ 0,48	1,489	>0,05
Соціальні	7,7 $\pm$ 0,25	8,3 $\pm$ 0,40	1,272	>0,05	8,2 $\pm$ 0,31	8,4 $\pm$ 0,40	0,395	>0,05
Загалом	54,3$\pm$0,98	54,7$\pm$1,40	0,234	>0,05	56,8$\pm$0,99	53,9$\pm$1,36	1,778	>0,05

У працівників ЕГ 2 констатовано позитивну динаміку рівнів професійної готовності за досліджуваним показником. Зафіксовано зменшення вдвічі кількості осіб із задовільним рівнем професійної готовності: на констатувальному етапі кількість таких осіб становила 28,6%, на формувальному – 14,3%. Кількість осіб із достатнім рівнем збільшилося відповідно на 14,3% й досягла 85,7%. Працівників із високим рівнем професійної готовності показником *«Мотивація до професійного навчання»* не виявлено. У КГ 2 на формувальному етапі експерименту співвідношення осіб за рівнями професійної готовності лишилося без змін (табл. 5.26).

Таблиця 5.26

**Рівні сформованості професійної готовності слухачів ЕГ і КГ за показниками
мотиваційно-ціннісного критерію під час експерименту, %**

Рівні	ЕГ 1 (n=31)		КГ 1 (n=30)		ЕГ 2 (n=42)		КГ 2 (n=40)	
	Констат. етап	Формув. етап	Констат. етап	Формув. етап	Констат. етап	Формув. етап	Констат. етап	Формув. етап
<i>«Мотивація до професійного навчання»</i>								
низький	-	-	-	-	-	-	-	-
задовільний	35,4	6,5	33,3	23,3	28,6	14,3	32,5	32,5
достатній	58,1	80,6	60,0	73,3	71,4	85,7	67,5	67,5
високий	6,5	12,9	6,7	3,3	-	-	-	-
<i>«Здатність до самооцінювання рівня професійної готовності»</i>								
низький	9,7	6,5	6,7	6,7	16,7	7,1	17,5	12,5
задовільний	61,3	32,3	70,0	56,7	61,9	42,9	57,5	52,5
достатній	22,6	45,1	16,6	26,7	16,7	40,5	22,5	30,0
високий	6,4	16,1	6,7	10	4,8	9,5	2,5	5,0
<i>«Здатність до професійного саморозвитку і самовдосконалення»</i>								
низький	6,5	3,2	10	6,7	9,5	4,8	7,5	7,5
задовільний	54,8	19,4	46,6	40,0	57,1	31,0	52,5	45,0
достатній	32,2	61,3	36,7	46,6	28,6	54,8	35,0	42,5
високий	6,5	16,1	6,7	6,7	4,8	9,5	5,0	5,0

Аналіз показника мотиваційно-ціннісного критерію *«Здатність до самооцінки рівня професійної готовності»* на формувальному етапі педагогічного експерименту засвідчив достовірне ($p < 0,05$) його підвищення у осіб ЕГ 1 (табл. 5.22) і ЕГ 2 (табл. 5.23). На констатувальному етапі цей показник становив

116,0±2,31 і 113,6±2,00 бала; на формувальному підвищився на 8,8 і 7,5 бала і сягнув 124,8±2,13 у ЕГ 1 ($p<0,01$) і 121,1±1,93 у ЕГ 2 ($p<0,05$).

У КГ 1 (табл. 5.22) і КГ 2 (табл. 5.23) також виявили підвищення здатності до самооцінювання рівня професійної готовності, однак не достовірне ($p>0,05$): на констатувальному етапі – 117,9±1,98 і 115,4±1,92 бала; на формувальному – 122,7±2,18 в КГ 1 і 117,5±1,89 в КГ 2 (додаток Ц, рис. Ц.7).

Аналіз рівнів професійної готовності за показником *«Здатність до самооцінювання рівня професійної готовності»* під час педагогічного експерименту засвідчив позитивну динаміку як в ЕГ, так і в КГ (табл. 5.26). Однак кількість осіб із низьким рівнем розвиненості цього показника в осіб КГ 1 не змінилася і становила 6,7%, в ЕГ 1 знизилася на 3,2% і становила 6,5%. Констатовано значне зменшення кількості осіб із задовільним рівнем професійної готовності за досліджуваним показником. У ЕГ 1 на констатувальному етапі таких осіб зафіксовано – 61,3%, на формувальному – 29,0%. У КГ 1 кількість слухачів із задовільним рівнем професійної готовності зменшилася на 13,3% і становила 56,7%. Із достатнім рівнем в ЕГ 1 збільшилася на 25,7% і досягла 48,4%. У КГ 1 на формувальному етапі кількість таких осіб збільшилася на 10,0% і становила 26,7%. Збільшилася також кількість осіб із високим рівнем професійної готовності в обох групах. У ЕГ 2 зафіксовано зменшення кількості осіб із низьким і задовільним рівнями професійної готовності та збільшення з достатнім (на 23,8%) і високим (на 4,7%) рівнями, що дорівнює – 40,5% і 9,5%.

У КГ 2 також спостерігається тенденція до зменшення кількості осіб із низьким і задовільним рівнями професійної готовності та збільшення з достатнім і високим рівнями. Однак динаміка менш виражена ніж у працівників ЕГ 2 (табл. 5.26). Кількість осіб із низьким і задовільним рівнями професійної готовності за досліджуваним показником зменшилася на 5,0% і становила відповідно 12,5% і 52,5%. Кількість осіб із достатнім рівнем збільшилося на 7,5%, що становило 30,0%, із високим – на 2,5% (5,0%).

Отримані дані засвідчують ефективність реалізації системи поетапної підготовки в напрямі підвищення у слухачів і працівників патрульної поліції

здатності до самооцінки рівня професійної готовності. Зазначене сприятиме об'єктивнішому прийняттю працівником патрульної поліції рішення щодо застосування виду поліцейських заходів (превентивних і примусу) під час виконання службових обов'язків.

Після проведення педагогічного експерименту констатували достовірне підвищення ($p < 0,05$) показника *«Здатність до професійного саморозвитку та самовдосконалення»* в осіб ЕГ 1 і ЕГ 2. На констатувальному етапі цей показник становив $41,9 \pm 1,29$ (табл. 5.22) і $40,5 \pm 1,50$ бала відповідно (табл. 5.23), на формувальному – $45,9 \pm 1,28$ і $44,6 \pm 1,14$. У КГ 1 і КГ 2 спостерігали не значне підвищення досліджуваного показника ($p > 0,05$). На констатувальному етапі – $40,4 \pm 1,49$ і $41,3 \pm 1,58$ бала відповідно (додаток Ц, рис. Ц.8). На формувальному – $41,2 \pm 1,38$ бала, що достовірно нижче за ЕГ 1 ($p < 0,05$). У КГ 2 кількісний вияв цього показника достовірно не відрізнявся від ЕГ 2 (табл. 5. 23) і становив $42,3 \pm 1,52$ бала ($p > 0,05$).

Грунтовний аналіз рівнів сформованості професійної готовності слухачів ЕГ 1 і КГ 1 за показником мотиваційно-ціннісного критерію *«Здатність до професійного саморозвитку та самовдосконалення»* під час педагогічного експерименту засвідчив збільшення кількості осіб із достатнім рівнем в обох групах (табл. 5. 26). Так, в ЕГ 1 цей показник сягнув 61,3%, в ЕГ 2 – 54,8%, що на 26,2% більше ніж на констатувальному етапі. У КГ 1 – 46,6%, КГ 2 – 42,5%. Тобто кількість осіб із достатнім рівнем розвиненості цього показника збільшилася на 9,9% та 7,5% відповідно (табл. 5.26).

Кількість осіб із задовільним рівнем розвитку досліджуваного показника зменшилася як в ЕГ 1, так і в КГ 1 і становила відповідно 19,4% і 40,0%. У ЕГ 2 цей показник знизився на 26,1% і сягнув 31,0%. У КГ 2 кількість таких осіб зменшилася на 7,5%, і на формувальному етапі становила 45,0%.

Майже вдвічі зменшилася кількість осіб із низьким рівнем розвиненості цього показника в ЕГ: в ЕГ 1 на констатувальному етапі – 6,5%, на формувальному – 3,2%, в ЕГ 2 – 9,5% та 4,8% відповідно. В КГ 1 – 10% та 6,7% відповідно (табл. 5.26). Такі результати доводять ефективність упроваджуваних

заходів передбачених системою професійної підготовки і свідчать, що чинна система професійного навчання поліцейських не цілком сприяє формуванню здатності до професійного саморозвитку та самовдосконалення.

Згідно з результатами визначення показника когнітивного критерію «Знання законодавчого блоку» виявлено не достовірну різницю в підготовленості слухачів ЕГ 1 і КГ 1 (табл. 5.27).

Таблиця 5.27

**Розвиненість показників когнітивного критерію в осіб ЕГ 1 і КГ 1 на
формульовальному етапі педагогічного експерименту, бали**

Показники	ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)	Рівень значущості	
	$X \pm m$	$X \pm m$	t	p
<i>Знання законодавчого блоку</i>	48,5±0,90	47,1±0,93	1,082	>0,05
<i>Знання з тактичної підготовки</i>	49,8±1,06	44,3±0,92	3,919	<0,05
<i>Знання з вогневої підготовки</i>	49,3±1,10	45,0±0,98	2,919	<0,05

Таблиця 5.28

**Рівні сформованості професійної готовності осіб ЕГ 1 і КГ 1 за показниками
когнітивного критерію на формульовальному етапі експерименту, %**

Група	Рівні			
	низький	задовільний	достатній	високий
«Знання законодавчого блоку»				
ЕГ (n=31)	6,5	32,3	45,2	16,1
КГ (n=30)	13,3	30,0	40,0	16,7
«Знання з тактичної підготовки»				
ЕГ (n=31)	3,2	9,7	45,2	41,9
КГ (n=30)	6,7	33,3	46,7	13,3
«Знання з вогневої підготовки»				
ЕГ (n=31)	0	16,2	41,9	41,9
КГ (n=30)	3,3	30,0	46,7	20,0

Середній бал ЕГ 1 становив 48,5±0,90, КГ 1 – 47,1±0,93 із 60 можливих (додаток Ц, рис. Ц.9). Аналіз відповідей надав можливість розподілити осіб ЕГ 1 і КГ 1 за рівнями професійної готовності відповідно до показника когнітивного критерію «Знання законодавчого блоку» (табл. 5.28). В ЕГ 1 зафіксовано 6,5% осіб із низьким рівнем професійної готовності, у КГ 1 – 13,3%. Із задовільним – 32,3% в ЕГ 1 і 30,0% в КГ 1. Незначно відрізнялася кількість осіб із достатнім рівнем

професійної готовності: 45,2% в ЕГ 1 та 40,0% в КГ 1. Із високим – 16,1% в ЕГ 1 і 16,7% в КГ 1.

Обсяг теоретичних знань слухачів достовірно не різнився, проте досліджуваний показник був вищим в ЕГ 1 ($p > 0,05$). Такий результат зумовлений, передусім, тим, що пропонованою системою поетапної підготовки передбачено опанування практичних знань, необхідних для оперативного прийняття рішення щодо застосування поліцейських заходів примусу в конкретних умовах і формування відповідних рухових умінь і навичок.

Визначення показника когнітивного критерію «*Функціональна підготовленість поліцейських*» в осіб ЕГ 2 і КГ 2 на формувальному етапі експерименту дає підстави констатувати недостовірну його зміну ($p > 0,05$). В осіб ЕГ 2 цей показник зріс на 0,4 бала і сягнув $12,5 \pm 0,21$ бала, що оцінено як достатній рівень (табл. 5.29). У працівників КГ 2 зріс на 0,1 бала і становив $12,1 \pm 0,26$ (додаток Ц, рис. Ц.10).

Частково змінився розподіл осіб за рівнями професійної готовності за цим показником. В обох групах збільшилася кількість працівників із достатнім рівнем готовності: в ЕГ 2 до 61,9% у КГ 2 до 55,0%. У ЕГ 2 зменшилася кількість осіб із низьким і задовільним рівнями професійної готовності, що на формувальному етапі становила відповідно 2,4% й 19,0%. У КГ 2 на 2,5% збільшилася кількість осіб із низьким рівнем професійної готовності (12,5%). Із достатнім рівнем кількість осіб зменшилася на 7,5% і становила 15,0% (табл. 5.30). Такі результати зумовлені тим, що впроваджувані заходи, які передбачені системою поетпної професійної підготовки опосередковано стосуються функціональної підготовки.

Математичне опрацювання показника когнітивного критерію «*Знання з тактичної підготовки*» наприкінці педагогічного експерименту засвідчило достовірну різницю в підготовленості осіб ЕГ 1 і КГ 1 ($p < 0,05$). Середній бал досліджуваного показника ЕГ 1 на 5,5 бала перевищував показник представників КГ 1 і становив $49,8 \pm 1,06$ (табл. 5.27), у КГ 1 відповідно – $44,3 \pm 0,92$ (додаток Ц, рис. Ц.11).

Результати тестування працівників на формувальному етапі педагогічного експерименту засвідчили достовірне підвищення показника «Знання з тактичної підготовки» в ЕГ 2 ($p < 0,05$). Середнє його значення зросло на 1,9 бала і сягнуло $44,0 \pm 0,59$ (додаток Ц, рис. Ц.12). У працівників КГ 2 приріст становив 0,5 бала ($42,8 \pm 0,72$ бала) (табл. 5.29).

Таблиця 5.29

**Динаміка показників когнітивного критерію професійної готовності осіб
ЕГ 2 і КГ 2 під час педагогічного експерименту, бали**

Констатувальний етап педагогічного експерименту				Формувальний етап педагогічного експерименту			
ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості		ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості	
X± m	X±m	t	p	X± m	X±m	t	p
«Функціональна підготовленість поліцейських»							
12,1±0,23	12,0±0,25	0,294	>0,05	12,5±0,21	12,1±0,26	1,197	>0,05
Достовірність різниці (pЕГІ _к –pЕГІ _ф)				p>0,05			
Достовірність різниці (pКГІ _к –pКГІ _ф)				p>0,05			
«Знання з тактичної підготовки»							
42,1±0,68	42,3±0,65	0,213	>0,05	44,0±0,59	42,8±0,72	1,289	>0,05
Достовірність різниці (pЕГІ _к –pЕГІ _ф)				p<0,05			
Достовірність різниці (pКГІ _к –pКГІ _ф)				p>0,05			
«Знання з вогневої підготовки»							
42,0±0,80	43,7±0,78	1,590	>0,05	44,5±0,87	43,4±0,74	0,963	>0,05
Достовірність різниці (pЕГІ _к –pЕГІ _ф)				p<0,05			
Достовірність різниці (pКГІ _к –pКГІ _ф)				p>0,05			

Різниця в підготовленості зумовлена використанням в освітньому процесі слухачів (ЕГ 1) і працівників (ЕГ 2) ситуаційних завдань (додаток С), що сприяли якіснішому засвоєнню теоретичних знань з тактичної підготовки.

Аналіз індивідуальних відповідей дав змогу розподілити осіб за рівнями професійної готовності за досліджуваним показником (табл. 5.28). Згідно з одержаними даними, в ЕГ 1 зафіксовано 3,2% осіб із низьким рівнем професійної готовності, КГ 1 – 6,7%. Слухачів із задовільним рівнем в ЕГ 1 виявлено 9,7%. Майже втричі більше (33,3%) осіб із задовільним рівнем готовності в КГ 1. Осіб із достатнім рівнем професійної готовності на формувальному етапі експерименту в ЕГ 1 виявлено 45,2%, у КГ 1 – 46,7%. Утричі різнилася кількість осіб із високим рівнем професійної готовності: ЕГ 1 – 41,9%, КГ 1 – 13,3%.

Таблиця 5.30

**Рівні сформованості професійної готовності осіб ЕГ 2 і КГ 2 за показниками
когнітивного критерію під час педагогічного експерименту, %**

Рівні	Констатувальний етап педагогічного експерименту		Формувальний етап педагогічного експерименту	
	ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=30)	ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)
	X± m	X±m	t	P
«Функціональна підготовленість поліцейських»				
низький	7,1	10	2,4	12,5
задовільний	23,8	22,5	19,0	15,0
достатній	57,1	52,5	61,9	55,0
високий	11,9	15,0	16,7	17,5
«Знання з тактичної підготовки»				
низький	7,1	5,0	2,4	5,0
задовільний	54,8	57,5	31,0	47,5
достатній	33,8	35,0	61,9	42,5
високий	4,8	2,5	4,8	5,0
«Знання з вогневої підготовки»				
низький	7,1	5,0	2,4	5,0
задовільний	52,4	37,5	31,0	45,0
достатній	33,4	47,5	52,3	40,0
високий	7,1	10,0	14,3	10,0

Позитивна динаміка рівнів професійної готовності досліджуваного показника прослідковується також в осіб ЕГ 2: збільшилася кількість осіб із достатнім рівнем готовності на 28,1% і досягла 61,9%. У КГ 2 приріст осіб із достатнім рівнем готовності сягнув 42,5%, що на 7,5% більше ніж на констатувальному етапі. Кількість осіб ЕГ 2 із високим рівнем професійної готовності не змінилася (4,8%), у КГ 2 – збільшилася на 2,5% і сягнула 5,0% (табл. 5.30). В ЕГ 2 на 4,7% зменшилася кількість осіб із низьким рівнем (2,4% на формувальному етапі). У КГ 2 із низьким рівнем готовності без змін 5,0%. Така динаміка свідчить про ефективність упроваджуваних заходів у систему службової підготовки поліцейських.

Показник когнітивного критерію «Знання з вогневої підготовки» на формувальному етапі експерименту достовірно ($p < 0,05$) відрізнявся в осіб ЕГ 1 і КГ 1 (табл. 5.27). Середній бал в осіб ЕГ 1 становив $49,3 \pm 1,10$, КГ 1 – $45,0 \pm 0,98$ (додаток Ц, рис. Ц.13). В ЕГ 2 спостерігали достовірне зростання досліджуваного показника порівняно з констатувальним етапом педагогічного експерименту

($p < 0,05$). Приріст становив 2,5 бала, як наслідок показник досягнув $44,5 \pm 0,87$ бала. У КГ 2 спостерігали недостовірне ($p > 0,05$) зниження цього показника (табл. 5.29). На формувальному етапі він становив $43,4 \pm 0,74$ бала, на констатувальному – $43,7 \pm 0,78$ (додаток Ц, рис. Ц.14). Різниця в підготовленості пов'язана з використанням в освітньому процесі осіб ЕГ ситуаційних завдань, що сприяли якіснішому засвоєнню теоретичних знань з вогневої підготовки (додаток С).

Аналіз індивідуальних відповідей надав можливість розподілити осіб ЕГ і КГ за рівнями професійної готовності. Відповідно до одержаних даних в ЕГ 1 не виявлено осіб із низьким рівнем готовності, в КГ 1 таких осіб зафіксовано – 3,3% (табл. 5.28). В ЕГ 2 на формувальному етапі кількість таких осіб знизилася на 4,7% й становила 2,4% (табл. 5.30). У КГ 2 кількість осіб із низьким рівнем професійної готовності не змінилася (5,0%). Слухачів із задовільним рівнем в ЕГ 1 – 16,2%, КГ 1 – 30,0%. В ЕГ 2 таких осіб виявлено 31,0%. У КГ 2 на формувальному етапі кількість працівників із задовільним рівнем професійної готовності збільшилася на 7,5% і становила 45,0%. Осіб із достатнім рівнем в ЕГ 1 виявлено 45,9%, КГ 1 – 46,7%. На 18,9% збільшилася кількість осіб із достатнім рівнем готовності у ЕГ 2 (2,3%). У КГ 2 кількість таких осіб зменшилася на 7,5% і становила 40,0%. Осіб із високим рівнем готовності в ЕГ 1 41,9%, у КГ 1 – 20,0%. Ця тенденція притаманна й ЕГ 2. На формувальному етапі кількість таких осіб збільшилася вдвічі і становила 14,3%, у КГ 2 без змін – 10,0% (табл. 5.30).

Грунтовний аналіз показника операційно-діяльнісного критерію *«Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту»* наприкінці педагогічного експерименту засвідчив достовірну ($p < 0,05$) різницю у підготовленості осіб ЕГ 1 і КГ 1 (табл. 5.31). За 20-бальною шкалою середнє значення досліджуваного показника осіб ЕГ 1 становило $16,26 \pm 0,33$ бала, у КГ 1 – $15,00 \pm 0,36$ бала (додаток Ц, рис. Ц.15). Слід відзначити, що виконання особами КГ 1 ситуативних завдань більшою мірою супроводжувалося припущанням помилок. Найпоширенішими є порушення заходів особистої безпеки, уповільнене виконання прийому, утрата рівноваги, не завжди якісне й уміле застосування спеціальних засобів. Непоодинокими є ситуації, у яких слухачі КГ 1 виявляли

невпевненість у власних діях, не встигали відреагувати адекватними захисними діями на атакувальні дії супротивника з використанням ударів руками, ногами, підручними засобами, холодною зброєю тощо.

Таблиця 5.31

Розвиненість показників операційно-діяльнісного критерію в осіб ЕГ 1 і КГ 1 на формувальному етапі експерименту, бали

Показники	ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)	Рівень значущості	
	X± m	X±m	t	p
«Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту»	16,26±0,33	15,00±0,36	2,580	<0,05
«Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки»	17,00±0,35	16,07±0,40	1,750	>0,05
«Ефективність вирішення сценаріїв»	44,1±0,96	38,9±0,94	3,870	<0,001

На підставі ефективності виконання ситуативних завдань осіб ЕГ 1 і КГ 1 вдалося розподілити на групи із різним рівнем професійної готовності відповідно до показника операційно-діяльнісного критерію «Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту» (табл. 5.32). На формувальному етапі в ЕГ 1 не виявлено осіб із низьким рівнем професійної готовності, в КГ 1 – 6,7%. Слухачів і з задовільним рівнем в ЕГ 1 – 12,9%, КГ 1 відповідно 40,0%. Найбільшу кількість осіб в ЕГ 1 виявлено з достатнім рівнем професійної готовності – 67,7%, у КГ 1 – 50,0%. Достовірно різниться кількість осіб із високим рівнем професійної готовності: в ЕГ 1 – 19,4%, у КГ 1 – 3,3% (табл. 5.32).

Аналіз динаміки досліджуваного показника в працівників патрульної поліції дає підстави констатувати достовірне його підвищення на формувальному етапі в осіб ЕГ 2 ($p < 0,05$) і не достовірне зниження в осіб КГ 2 ($p > 0,05$). Зафіксовано достовірну різницю в розвиненості цього показника в ЕГ 2 і КГ 2 на формувальному етапі експерименту (табл. 5. 33). В осіб ЕГ 2 цей показник сягнув $17,07 \pm 0,29$ бала (додаток Ц, рис. Ц.16), у КГ 2 – $15,93 \pm 0,34$ (на констатувальному етапі – $16,28 \pm 0,36$).

Таблиця 5.32

Рівні сформованості професійної готовності осіб ЕГ 1 і КГ 1 за показниками операційно-діяльнісного критерію на формувальному етапі експерименту, %

Група	Рівні			
	низький	задовільний	достатній	високий
«Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту»				
ЕГ 1 (n=31)	0	12,9	67,7	19,4
КГ 1 (n=30)	6,7	40,0	50,0	3,3
«Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки»				
ЕГ 1 (n=31)	0	19,4	54,8	25,8
КГ 1 (n=30)	6,7	30,0	53,3	10,0
«Ефективність вирішення сценаріїв»				
ЕГ 1 (n=31)	22,6	32,2	35,5	9,7
КГ 1 (n=30)	56,7	23,3	16,7	3,3

У ЕГ 2 констатовано збільшення кількості осіб із достатнім рівнем професійної готовності із 40,5% до 59,5% (табл. 5.34). У КГ 2 кількість таких осіб не змінилася – 42,5%. Також зафіксовано зменшення кількості осіб із задовільним рівнем в ЕГ 2: із 31,0% до 11,9%.

Таблиця 5.33

Динаміка показників операційно-діяльнісного критерію професійної готовності осіб ЕГ 2 і КГ 2 під час педагогічного експерименту, бали

Констатувальний етап педагогічного експерименту				Формувальний етап педагогічного експерименту			
ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості		ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості	
X± m	X±m	t	p	X± m	X±m	t	p
«Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту»							
16,12±0,34	16,28±0,36	0,323	>0,05	17,07±0,29	15,93±0,34	2,551	<0,05
Достовірність різниці (pEG1κ-pEG1φ)				p<0,05			
Достовірність різниці (pKG1κ-pKG1φ)				p>0,05			
«Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки»							
15,57±0,31	15,53±0,32	0,090	>0,05	15,90±0,28	15,25±0,29	1,612	>0,05
Достовірність різниці (pEG1κ-pEG1φ)				p>0,05			
Достовірність різниці (pKG1κ-pKG1φ)				p>0,05			
«Загальнопрофільна підготовленість поліцейських»							
15,03±0,27	15,26±0,27	0,602	>0,05	15,82±0,26	15,30±0,30	1,310	>0,05
Достовірність різниці (pEG1κ-pEG1φ)				p<0,05			
Достовірність різниці (pKG1κ-pKG1φ)				p>0,05			

У КГ 2, під час традиційного навчання кількість осіб із задовільним рівнем професійної готовності збільшилося на 7,5% і становила 35,0%. Також у КГ 2 зменшилася кількість осіб із високим рівнем готовності (із 22,5% до 17,5%).

Такі результати доводять позитивний вплив запроваджуваних заходів, передбачених системою поетапної підготовки, на формування умінь і навичок з тактики самозахисту зокрема і на підвищення рівня професійної готовності працівників патрульної поліції загалом, а також свідчать про низьку ефективність чинної системи службової підготовки поліцейських.

Упровадження в освітній процес слухачів курсу первинної професійної підготовки поліцейських пропонування новачій надало можливість констатувати ефективніше виконання слухачами ситуативних завдань з тактики самозахисту.

Опрацювання результатів визначення розвиненості показника операційно-діяльнісного критерію *«Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки»* засвідчило не достовірну ($p > 0,05$) різницю в підготовленості осіб ЕГ 1 і КГ 1 (табл. 5.31). Проте в осіб ЕГ 1 цей показник був вищим на 0,93 бала і становив $17,00 \pm 0,35$, в осіб КГ 1 відповідно $16,07 \pm 0,40$ бала (додаток Ц, рис. Ц.17).

Детальний аналіз одержаних оцінок з вогневої підготовки виявив кращі результати в осіб ЕГ 1 зі знань порядку та правил застосування й використання зброї, заходів безпеки під час поводження зі зброєю. Оцінки за виконання нормативу з вогневої підготовки та вправи зі стрільби достовірно не різнилися ($p > 0,05$). В обох групах виконання цих вправ було оцінено як «добре».

Згідно з даними табл. 5.32, найбільша кількість слухачів ЕГ 1 і КГ 1 мала достатній рівень професійної готовності за досліджуваним показником. У ЕГ 1 таких осіб виявлено 54,8%, КГ 1 – 53,3%. Осіб із низьким рівнем професійної готовності в ЕГ 1 не виявлено, у КГ 1 – 6,7%. Із задовільним рівнем професійної готовності в ЕГ 1 зафіксовано 19,4% слухачів, у КГ 1 – 30,0%. Більше ніж удвічі перевищувала кількість осіб ЕГ 1 із високим рівнем професійної готовності порівняно з КГ 1, а саме в ЕГ 1 – 25,8%, у КГ 1 – 10%.

Таблиця 5.34

**Рівні сформованості професійної готовності осіб ЕГ 2 і КГ 2 за показниками
когнітивного критерію під час педагогічного експерименту, %**

Рівні	Констатувальний етап педагогічного експерименту		Формувальний етап педагогічного експерименту	
	ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=30)	ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)
	$X \pm m$	$X \pm m$	t	P
«Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту»				
низький	9,5	7,5	4,8	5,0
задовільний	31,0	27,5	11,9	35,0
достатній	40,5	42,5	59,5	42,5
високий	19,0	22,5	23,8	17,5
«Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки»				
низький	11,9	10	7,1	7,5
задовільний	38,1	37,5	35,7	47,5
достатній	42,9	47,5	50,0	40,0
високий	7,1	5,0	7,1	5,0
«Загальнопрофільна підготовленість поліцейських»				
низький	7,1	12,5	2,4	10,0
задовільний	66,7	60,0	42,9	52,5
достатній	21,4	25,0	47,6	32,5
високий	4,8	2,5	7,1	5,0

На формувальному етапі не виявлено достовірної різниці між розвиненістю досліджуваних показників у осіб ЕГ 2 і КГ 2 (табл. 5.33). У працівників ЕГ 2 цей показник зріс на 0,3 бала і сягнув $15,9 \pm 0,28$ (додаток Ц, рис. Ц.18), у КГ 2 на 0,2 бала знизився ($15,3 \pm 0,29$). Зафіксовано зміни у співвідношенні кількості працівників за рівнями професійної готовності. У ЕГ 2 простежується тенденція до збільшення осіб із достатнім рівнем готовності та зменшення із задовільним і низьким (табл. 5.34). У КГ 2 на 10,0% збільшилася кількість осіб із задовільним рівнем готовності та зменшилося на 7,5% із достатнім.

Отримані дані засвідчують недостатню ефективність чинної системи службової підготовки поліцейських. Зазначене спричинено браком систематичних занять з вогневої підготовки, які мали б сприяти формуванню стійких навичок поведінки з вогнепальною зброєю, а також недостатньою кількістю набоїв для проведення стрільб під час занять у системі службової підготовки поліцейських.

Вивчення та математичне опрацювання показника «Ефективність вирішення сценаріїв» засвідчило достовірну різницю ($p < 0,001$) в підготовленості

осіб ЕГ 1 і КГ 1 (табл. 5.31) наприкінці педагогічного експерименту. В осіб ЕГ 1 цей показник був вищим на 5,2 бала і становив $44,1 \pm 0,96$, в осіб КГ 1 відповідно $38,9 \pm 0,94$ (додаток Ц, рис. Ц.19).

Згідно з даними табл. 5.32, найбільша кількість слухачів ЕГ 1 мала достатній рівень професійної готовності – 35,5%. У КГ 1 таких осіб виявлено 16,7%. Осіб із низьким рівнем професійної готовності в ЕГ 1 – 22,6%. У КГ 1 – 56,7%. Із задовільним рівнем професійної готовності у ЕГ 1 зафіксовано 32,2% слухачів, у КГ 1 – 23,3%. Осіб із високим рівнем професійної готовності в ЕГ 1 зафіксовано 9,7%, у КГ 1 – 3,3%.

Детальний аналіз одержаних балів за напрямками під час вирішення ситуаційних задач засвідчив достовірно кращі результати у слухачів ЕГ 1 з тактичної підготовки і законодавчого напрямку. Слухачі поводитися впевненіше, чіткіше оперували правовою базою у випадках, які передбачали застосування поліцейських заходів (превентивних і примусу).

На формувальному етапі педагогічного експерименту показник операційно-діяльнісного критерію *«Загальнопрофільна підготовленість поліцейських»* достовірно ($p < 0,05$) покращився в ЕГ 2 (табл. 5.33). Середній бал зріс на 0,79 і сягнув $15,82 \pm 0,26$; у КГ 2 майже не змінився – $15,30 \pm 0,30$ (додаток Ц, рис. Ц.20). В ЕГ 2 збільшилася кількість осіб із достатнім і високим рівнями професійної готовності (табл. 5.34) і зменшилася з низьким і задовільним.

Аналіз показника особистісного критерію *«Здатність до комунікативної толерантності»* на формувальному етапі педагогічного експерименту засвідчив його покращення в ЕГ і КГ ($p > 0,05$). На констатувальному етапі в осіб ЕГ 1 цей показник становив $56,4 \pm 3,92$ бала, на формувальному – $52,8 \pm 3,37$ бала (табл. 5.35).

В ЕГ 2 досліджуваний показник покращився на 2,5 бала і сягнув $54,5 \pm 2,58$ (табл. 5.36). У КГ 1 також спостерігали не достовірне ($p > 0,05$) підвищення здатності до комунікативної толерантності під час педагогічного експерименту (додаток Ц, рис. Ц.21). На констатувальному етапі цей показник становив $58,3 \pm 3,77$ бала, на формувальному – $55,2 \pm 3,14$ (табл. 5.35). У КГ 2 динаміка схожа: на констатувальному етапі $54,5 \pm 2,58$ бала, на формувальному – $56,5 \pm 3,02$.

Таблиця 5.35

Динаміка показників особистісного критерію професійної готовності осіб ЕГ 1 і КГ 1 під час педагогічного експерименту, бали

Констатувальний етап педагогічного експерименту				Формувальний етап педагогічного експерименту			
ЕГ 1(п=31)	КГ 1 (п=30)	Рівень значущості		ЕГ 1(п=31)	КГ 1 (п=30)	Рівень значущості	
X± m	X±m	t	p	X± m	X±m	t	p
«Здатність до комунікативної толерантності»							
56,4±3,92	58,3±3,77	0,349	>0,05	52,8±3,37	55,2±3,14	0,521	>0,05
Достовірність різниці (pЕГІ _к -pЕГІ _ф)				p>0,05			
Достовірність різниці (pКГІ _к -pКГІ _ф)				p>0,05			
«Загальна фізична підготовленість»							
14,52±0,42	14,63±0,42	0,185	>0,05	16,16±0,41	15,10±0,40	1,851	>0,05
Достовірність різниці (pЕГІ _к -pЕГІ _ф)				p<0,01			
Достовірність різниці (pКГІ _к -pКГІ _ф)				p>0,05			
«Статична витривалість м'язів тулуба»							
15,29±0,43	15,52±0,46	0,365	>0,05	16,74±0,36	16,15±0,39	1,112	>0,05
Достовірність різниці (pЕГІ _к -pЕГІ _ф)				p<0,05			
Достовірність різниці (pКГІ _к -pКГІ _ф)				p>0,05			
«Нервово-психічна стійкість»							
19,1±1,62	18,6±1,31	0,240	>0,05	18,0±1,41	17,8±1,14	0,110	>0,05
Достовірність різниці (pЕГІ _к -pЕГІ _ф)				p>0,05			
Достовірність різниці (pКГІ _к -pКГІ _ф)				p>0,05			
«Розподілення та обсяг уваги»							
5,90±0,24	5,57±0,31	0,842	>0,05	6,87±0,21	6,13±0,28	2,114	<0,05
Достовірність різниці (pЕГІ _к -pЕГІ _ф)				p<0,05			
Достовірність різниці (pКГІ _к -pКГІ _ф)				p>0,05			
«Концентрація та стійкість уваги»							
87,48±0,82	88,63±0,81	0,998	>0,05	90,84±0,66	89,63±0,64	1,316	>0,05
Достовірність різниці (pЕГІ _к -pЕГІ _ф)				p<0,05			
Достовірність різниці (pКГІ _к -pКГІ _ф)				p>0,05			
«Зорова оперативна та мимовільна пам'ять»							
5,48±0,26	5,30±0,28	0,314	>0,05	6,06±0,26	5,67±0,27	1,040	>0,05
Достовірність різниці (pЕГІ _к -pЕГІ _ф)				p>0,05			
Достовірність різниці (pКГІ _к -pКГІ _ф)				p>0,05			

Аналіз рівнів професійної готовності слухачів за цим показником під час педагогічного експерименту засвідчив позитивні результати в обох групах (табл. 5.37; 5.38). Осіб із низьким рівнем розвиненості цього показника на формувальному етапі педагогічного експерименту не виявлено ні в групах слухачів (табл. 5.37), ні в групах працівників патрульної поліції (табл. 5.38).

Таблиця 5.36

**Динаміка показників особистісного критерію професійної готовності
осіб ЕГ 2 і КГ 2 під час педагогічного експерименту, бали**

Констатувальний етап педагогічного експерименту				Формувальний етап педагогічного експерименту			
ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості		ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості	
X± m	X±m	t	p	X± m	X±m	t	p
«Здатність до комунікативної толерантності»							
57,0±3,21	57,7±2,99	0,160	>0,05	54,5±2,58	56,5±3,02	0,504	>0,05
Достовірність різниці (pЕГ2 _к -pЕГ2 _ф)				p>0,05			
Достовірність різниці (pКГ2 _к -pКГ2 _ф)				p>0,05			
«Загальна фізична підготовленість»							
16,05±0,44	15,93±0,44	0,193	>0,05	17,02±0,39	15,68±0,45	2,250	<0,05
Достовірність різниці (pЕГ2 _к -pЕГ2 _ф)				p>0,05			
Достовірність різниці (pКГ2 _к -pКГ2 _ф)				p>0,05			
«Статична витривалість м'язів тулуба»							
15,89±0,27	16,24±0,31	0,851	>0,05	17,70±0,20	16,44±0,29	3,577	<0,001
Достовірність різниці (pЕГ2 _к -pЕГ2 _ф)				p<0,001			
Достовірність різниці (pКГ2 _к -pКГ2 _ф)				p>0,05			
«Нервово-психічна стійкість»							
19,5±1,45	18,9±1,45	0,330	>0,05	18,7±1,27	19,3±1,11	0,426	>0,05
Достовірність різниці (pЕГ2 _к -pЕГ2 _ф)				p>0,05			
Достовірність різниці (pКГ2 _к -pКГ2 _ф)				p>0,05			
«Розподілення та обсяг уваги»							
5,57±0,26	5,53±0,23	0,115	>0,05	6,26±0,17	5,63±0,23	2,203	<0,05
Достовірність різниці (pЕГ2 _к -pЕГ2 _ф)				p<0,05			
Достовірність різниці (pКГ2 _к -pКГ2 _ф)				p>0,05			
«Концентрація та стійкість уваги»							
87,38±0,63	87,85±0,58	0,549	>0,05	89,48±0,62	88,53±0,65	1,058	>0,05
Достовірність різниці (pЕГ2 _к -pЕГ2 _ф)				p<0,05			
Достовірність різниці (pКГ2 _к -pКГ2 _ф)				p>0,05			
«Зорова оперативна та мимовільна пам'ять»							
5,43±0,24	5,35±0,25	0,231	>0,05	5,57±0,22	5,28±0,27	0,833	>0,05
Достовірність різниці (pЕГ2 _к -pЕГ2 _ф)				p>0,05			
Достовірність різниці (pКГ2 _к -pКГ2 _ф)				p>0,05			

У працівників патрульної поліції часткове покращення досліджуваного показника свідчить про набування досвіду комунікації з громадянами під виконання службових обов'язків. Тестування показника особистісного критерію слухачів і працівників патрульної поліції «Загальна фізична підготовленість» на формувальному етапі експерименту дає підстави констатувати достовірне його підвищення (p<0,01) в осіб ЕГ 1. Згідно з даними табл. 5. 35 середнє значення цього показника в осіб ЕГ 1 підвищилося на 1,7 бала і досягло 16,16±0,41 (додаток Ц, рис. Ц.22).

Таблиця 5.37

Рівні сформованості професійної готовності осіб ЕГ 1 і КГ 1 за показниками особистісного критерію у ході педагогічного експерименту, %

Рівні	Констатувальний етап педагогічного експерименту		Формувальний етап педагогічного експерименту	
	ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)	ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)
	X± m	X±m	X± m	X±m
«Здатність до комунікативної толерантності»				
низький	3,2	3,3	0,0	0,0
задовільний	6,5	13,3	12,9	13,3
достатній	54,8	60,0	41,9	56,7
високий	35,5	23,3	45,2	30,0
«Загальна фізична підготовленість»				
низький	16,1	16,7	6,2	10
задовільний	48,4	43,3	25,8	36,7
достатній	25,8	33,3	48,4	43,3
високий	9,7	6,7	19,4	10,0
«Статична витривалість м'язів тулуба»				
низький	12,9	13,3	3,2	6,7
задовільний	41,9	40,0	32,3	36,7
достатній	35,5	33,3	45,2	43,3
високий	9,7	13,3	19,4	13,3
«Нервово-психічна стійкість»				
низький	6,5	6,7	0	0
задовільний	29,0	23,3	19,4	26,7
достатній	54,8	66,7	71,0	63,3
високий	9,7	6,7	9,7	10,0
«Розподілення та обсяг уваги»				
низький	3,2	6,7	0	3,3
задовільний	38,7	46,7	22,6	46,7
достатній	51,6	33,3	51,6	36,7
високий	6,5	13,3	25,8	16,7
«Концентрація та стійкість уваги»				
низький	12,9	10,0	3,2	3,3
задовільний	51,6	46,7	29,0	33,3
достатній	22,6	26,7	51,6	46,7
високий	12,9	16,7	16,1	16,7
«Зорова оперативна та мимовільна пам'ять»				
низький	3,2	6,7	3,2	3,3
задовільний	45,2	60,0	32,3	46,7
достатній	41,9	23,3	54,8	40,0
високий	9,7	10,0	9,7	10,0

В осіб КГ 1 результати достовірно ($p>0,05$) не підвищилися: на констатувальному етапі цей показник становив $14,63\pm0,42$ бала, на формувальному – $15,10\pm0,40$.

В осіб ЕГ 2 показник «Загальна фізична підготовленість» зріс майже на 1 бал (табл. 5. 36) і сягнув $17,02 \pm 0,39$ бала ($p > 0,05$). У КГ 2 середнє значення цього показника знизилося на 0,2 бала і на формувальному етапі становило $15,68 \pm 0,45$, що достовірно нижче за ЕГ 2 ($p < 0,05$). Зафіксовано достовірну різницю під час порівняння розвиненості цього показника в осіб ЕГ 2 і КГ 2 ($p < 0,05$). Такі результати підтверджують недостатню ефективність наявної системи службової підготовки поліцейських у напрямі розвитку загальних фізичних якостей.

Кількість осіб із низьким рівнем професійної готовності в ЕГ 1 (табл. 5. 37) зменшилася на 9,9% і становила 6,2%; в ЕГ 2 на 2,4% і становила 9,5%. Майже вдвічі зменшилася кількість слухачів ЕГ 1 із задовільним рівнем професійної готовності. На формувальному етапі зафіксовано 25,8% таких осіб (на констатувальному етапі – 48,4%). Збільшилася кількість осіб в ЕГ 1 із достатнім і високим рівнями готовності, що становило відповідно 48,4% і 19,4% (табл. 5. 37). В ЕГ 2 виялено позитивну динаміку: зменшення кількості осіб із задовільним рівнем готовності (із 21,4% до 14,3%) та збільшення із достатнім (із 38,1% до 40,5%) і високим (із 28,6% до 35,7%). У КГ 2 частково зменшилася кількість осіб із високим і достатнім рівнями та збільшилася із задовільним (табл. 5.38).

Математичне опрацювання результатів виконання КСВ особами ЕГ 1 на формувальному етапі експерименту дає підстави констатувати достовірне його підвищення ($p < 0,05$). Результат зріс на 3,8 рази й сягнув $53,4 \pm 1,21$ (на констатувальному етапі зафіксовано $49,6 \pm 1,25$). У КГ 1 $48,1 \pm 1,08$ на констатувальному етапі (табл. 5.39) та $49,7 \pm 0,88$ – на формувальному ($p > 0,05$).

В ЕГ 2 результати виконання силової вправи також достовірно ($p < 0,05$) підвищилися: на констатувальному етапі – $47,1 \pm 0,92$ рази (табл. 5. 40), на формувальному – $50,6 \pm 1,07$ (додаток Ц, рис. Ц.23). У КГ 2 середнє значення підвищилося на 0,3 бали і становило $48,3 \pm 0,88$ рази ($p > 0,05$).

Результати виконання вправи «Згинання та розгинання рук в упорі лежачи» підвищилися в обох групах ($p > 0,05$): в ЕГ 1 на 4,6 рази (табл. 5.39), у КГ 1 на 2,2 рази, що становило відповідно $28,3 \pm 2,43$ і $25,2 \pm 1,84$.

Таблиця 5.38

**Рівні сформованості професійної готовності осіб ЕГ 2 і КГ 2 за показниками
особистісного критерію під час педагогічного експерименту, %**

Рівні	Констатувальний етап педагогічного експерименту		Формувальний етап педагогічного експерименту	
	ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)
	X± m	X±m	X± m	X±m
«Здатність до комунікативної толерантності»				
низький	2,4	2,5	0	0
задовільний	11,9	12,5	7,1	10,0
достатній	61,9	65,0	57,1	62,5
високий	26,2	20,0	35,7	27,5
«Загальна фізична підготовленість»				
низький	11,9	12,5	9,5	12,5
задовільний	21,4	25,0	14,3	32,5
достатній	38,1	32,5	40,5	30,0
високий	28,6	30,0	35,7	25,0
«Статична витривалість м'язів тулуба»				
низький	2,4	2,5	0	2,5
задовільний	42,8	35,0	4,8	27,5
достатній	50,0	47,5	69,0	57,5
високий	4,8	15,0	26,2	12,5
«Нервово-психічна стійкість»				
низький	9,5	2,5	4,8	2,5
задовільний	23,8	30,0	26,2	35,0
достатній	61,9	65,0	64,3	57,5
високий	4,8	2,5	4,8	5,0
«Розподілення та обсяг уваги»				
низький	4,8	5,0	0	0
задовільний	45,2	50,0	23,8	52,5
достатній	42,9	35,0	66,7	37,5
високий	7,1	10,0	9,5	10,0
«Концентрація та стійкість уваги»				
низький	21,4	10,0	14,3	7,5
задовільний	54,8	60,0	42,9	57,5
достатній	9,5	25,0	21,4	22,5
високий	9,5	5,0	16,7	12,5
«Зорова оперативна та мимовільна пам'ять»				
низький	0	2,5	0	5,0
задовільний	64,3	65,0	61,9	55,0
достатній	21,4	20,0	23,8	27,5
високий	14,3	12,5	14,3	12,5

В осіб жіночої статі ЕГ 2 результат виконання цієї вправи покращився не достовірно ($p>0,05$) і на формувальному етапі становив $24,3\pm0,79$ (табл. 5.40). У

КГ 2 не достовірно погіршився: на констатувальному етапі $22,3 \pm 1,28$, на формувальному – $21,4 \pm 1,04$ (додаток Ц, рис. Ц. 24).

Результати виконання особами ЕГ 1 і КГ 1 вправи біг на 100 м на формувальному етапі експерименту достовірно не покращилися ($p > 0,05$). У слухачів ЕГ 1 середній результат виконання цієї вправи (табл. 5.39) покращився на 0,4 с й сягнув 14,3 с (додаток Ц, рис. Ц.25). Особи КГ 1 на формувальному етапі експерименту долали цю дистанцію на 0,2 с швидше ніж на констатувальному – за $14,4 \pm 0,24$ с.

Таблиця 5.39

Результати виконання вправ із ЗФП особами ЕГ 1 і КГ 1
під час експерименту, %

Група	Констатувальний етап				Формувальний етап			
	ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)	Рівень значущості		ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)	Рівень значущості	
	$X \pm m$	$X \pm m$	t	p	$X \pm m$	$X \pm m$	t	p
Контр. вправа								
Біг 100 м, с	$14,7 \pm 0,24$	$14,6 \pm 0,22$	0,307	$>0,05$	$14,3 \pm 0,23$	$14,4 \pm 0,21$	0,321	$>0,05$
Достовірність різниці ($pEG_{\kappa} - pEG_{\phi}$)					$p > 0,05$			
Достовірність різниці ($pKG_{\kappa} - pKG_{\phi}$)					$p > 0,05$			
Комплексна силова вправа (чоловіки), к-ть разів	$49,6 \pm 1,25$	$48,1 \pm 1,08$	0,908	$>0,05$	$53,4 \pm 1,21$	$49,7 \pm 0,88$	2,473	$<0,05$
Достовірність різниці ($pEG_{\kappa} - pEG_{\phi}$)					$p < 0,05$			
Достовірність різниці ($pKG_{\kappa} - pKG_{\phi}$)					$p > 0,05$			
Згинання та розгинання рук в упорі лежачи (жінки), к-ть разів	$23,7 \pm 2,50$	$23,0 \pm 2,97$	0,180	$>0,05$	$28,3 \pm 2,43$	$25,2 \pm 1,84$	1,017	$>0,05$
Достовірність різниці ($pEG_{\kappa} - pEG_{\phi}$)					$p > 0,05$			
Достовірність різниці ($pKG_{\kappa} - pKG_{\phi}$)					$p > 0,05$			
Біг 1000 м, с	$239,9 \pm 5,11$	$245,5 \pm 4,82$	0,797	$>0,05$	$224,6 \pm 3,91$	$242,4 \pm 4,40$	3,024	$<0,05$
Достовірність різниці ($pEG_{\kappa} - pEG_{\phi}$)					$p < 0,05$			
Достовірність різниці ($pKG_{\kappa} - pKG_{\phi}$)					$p > 0,05$			

У працівників ЕГ 2 і КГ 2 результати достовірно не змінилися ($p > 0,05$). Однак в ЕГ 2 на формувальному етапі зафіксовано незначне покращення

результату (на 0,3 с) – $14,8 \pm 0,20$ (додаток Ц, рис. Ц.25). У КГ 2, навпаки, результат погіршився на 0,2 с і становив $15,2 \pm 0,19$ с (табл. 5.40).

Констатовано достовірне покращення результату виконання вправи з бігу на 1000 м в ЕГ 1 і ЕГ 2 ($p < 0,05$). На формувальному етапі експерименту слухачі ЕГ 1 долали цю дистанцію за $224,6 \pm 3,91$ с, що на 15,3 с швидше ніж на констатувальному (табл. 5.39). Особи ЕГ 2 покращили результат на 13,9 с. Середнє значення виконання цієї вправи на формувальному етапі становило $240,6 \pm 4,83$ с (табл. 5.40).

У КГ 1 результати також поліпшилися, однак не достовірно ($p > 0,05$): на констатувальному етапі – $245,5 \pm 4,82$, на формувальному – $242,4 \pm 4,40$ с (додаток Ц, рис. Ц.26). Також недостовірно погіршилися результати виконання цієї вправи в осіб КГ 2. На формувальному етапі цей показник знизився на 1,5 с і становив $254,1 \pm 4,27$ с.

Опрацювання показника особистісного критерію «*Статична витривалість м'язів тулуба*» на формувальному етапі експерименту засвідчило достовірне його підвищення ($p < 0,05$) у ЕГ 1 і ЕГ 2. Згідно з даними табл. 5.35 середнє значення цього показника в ЕГ 1 зросло на 1,4 бала й достовірно покращилося – $16,74 \pm 0,36$ бала ($p < 0,05$). У КГ 1 результати покращилися недостовірно ($p > 0,05$): на констатувальному етапі цей показник становив $15,52 \pm 0,46$ бала, на формувальному етапі – $16,15 \pm 0,39$ (додаток Ц, рис. Ц.27).

В ЕГ 2 (табл. 5.36) констатували підвищення показника «*Статична витривалість м'язів тулуба*» на 1,81 бала ($17,7 \pm 0,27$), що достовірно краще як порівнню з констатувальним етапом ($p < 0,001$), так і порівняно з КГ 2 на формувальному етапі ($p < 0,01$). У КГ 2 цей показник підвищився на 0,2 бала і сягнув – $16,44 \pm 0,29$ ($p > 0,05$). Така різниця в показниках зумовлена, передусім, зростанням ролі ЗФП у системі службової підготовка поліцейських і запровадженням силових вправ (з гирями), що спрямовані на розвиток «м'язового корсету» у працівників патрульної поліції.

Водночас кількість осіб із низьким рівнем професійної готовності знизилася в обох групах (табл. 5. 37): в ЕГ 1 на 9,7% і становила 3,2%, у КГ 1 на 13,3%

(6,7%). Із задовільним рівнем готовності у ЕГ 1 виявлено 32,3% осіб, що на 9,6% менше, порівняно з констатувальним етапом. У КГ 1 кількість таких осіб збільшилася на 3,3% й відповідно становила 36,7%. Слухачів із достатнім рівнем розвитку показника «Статична витривалість м'язів тулуба» на формувальному етапі експерименту в ЕГ 1 зафіксовано 45,2%, у КГ 1 – 43,3%. Удвічі збільшилася кількість осіб ЕГ 1 з високим рівнем готовності – 19,4%. У КГ 1 – без змін (13,3%).

Таблиця 5.40

**Результати виконання вправ із ЗФП особами ЕГ 2 і КГ 2
під час експерименту**

Група Контр. вправа	Констатувальний етап				Формувальний етап			
	ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості		ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості	
	$X \pm m$	$X \pm m$	t	p	$X \pm m$	$X \pm m$	t	P
Біг 100 м, с	15,0±0,21	15,1±0,21	0,337	>0,05	14,8±0,20	15,2±0,19	1,450	>0,05
Достовірність різниці ($p_{EG_k-pEG_\phi}$)					$p>0,05$			
Достовірність різниці ($p_{KG_k-pKG_\phi}$)					$p>0,05$			
Комплексна силова вправа (чоловіки), к-ть разів	47,5±0,83	48,0±0,92	0,404	>0,05	50,4±0,96	48,3±0,88	1,613	>0,05
Достовірність різниці ($p_{EG_k-pEG_\phi}$)					$p<0,05$			
Достовірність різниці ($p_{KG_k-pKG_\phi}$)					$p>0,05$			
Згинання та розгинання рук в упорі лежачи (жінки), к-ть разів	23,2±0,82	22,3±1,28	0,592	>0,05	24,3±0,79	21,4±1,04	2,220	<0,05
Достовірність різниці ($p_{EG_k-pEG_\phi}$)					$p>0,05$			
Достовірність різниці ($p_{KG_k-pKG_\phi}$)					$p>0,05$			
Біг 1000 м, с	254,5±4,25	252,6±4,43	0,309	>0,05	240,6±4,83	254,1±4,27	2,094	<0,05
Достовірність різниці ($p_{EG_k-pEG_\phi}$)					$p<0,05$			
Достовірність різниці ($p_{KG_k-pKG_\phi}$)					$p>0,05$			

Схожа тенденція простежується з групами працівників (табл. 5.38). В ЕГ 2 найбільшу кількість осіб зафіксовано з достатнім рівнем готовності – 69,0%, у КГ 2 – 57,5%. В ЕГ 2 значно збільшилася кількість осіб із високим рівнем (на 21,4%) і досягла 26,2%. У КГ 2, констатували їх зменшення на 2,5%, що відповідно становило 12,5%.

Математичне опрацювання результатів виконання слухачами ЕГ 1 і КГ 1 вправи «кут в упорі на брусах» дає підстави констатувати його не достовірне покращення на формувальному етапі експерименту ($p > 0,05$). У слухачів ЕГ 1 середній результат виконання цієї вправи покращився на 3,9 с й сягнув $79,4 \pm 5,23$ (табл. 5 41). В осіб КГ 1 середнє значення виконання цієї вправи підвищилося лише на 0,6 с і становило $77,5 \pm 4,56$ (рис. Ц.28).

В ЕГ 2 зафіксовано покращення часу (на 7,9 с) в утриманні кута в упорі на брусах (табл. 5 42). На формувальному етапі працівники утримували таке положення в середньому $83,8 \pm 4,10$ с (рис. Ц.28). У КГ 2 час майже не змінився – $75,7 \pm 4,00$ с ($p > 0,05$).

Дані таблиці 5.40 свідчать про покращення результатів виконання вправи «Утримання тулуба в горизонтальному положенні» в обох групах на формувальному етапі експерименту. У слухачів ЕГ 1 середній результат виконання цієї вправи покращився на 18,2 с й сягнув $126,1 \pm 6,90$ с ($p < 0,05$). У КГ 1 (додаток Ц, рис. Ц.29) на формувальному етапі експерименту середнє значення в утриманні тулуба в горизонтальному положенні підвищилося на 3,6 с й становило $113,6 \pm 5,43$ ($p > 0,05$). Загалом рівень виконання цієї вправи на формувальному етапі оцінено як достатній.

Таблиця 5.41

**Результати виконання вправ для визначення розвиненості показника
«Статична витривалість м'язів тулуба» особами ЕГ 1 і КГ 1
під час експерименту**

Група	Констатувальний етап				Формувальний етап			
	ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)	Рівень значущості		ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)	Рівень значущості	
	$X \pm m$	$X \pm m$	t	p	$X \pm m$	$X \pm m$	t	p
Контр. вправа								
Кут в упорі на брусах, с	$75,5 \pm 4,86$	$76,9 \pm 4,29$	0,216	$> 0,05$	$79,4 \pm 5,23$	$77,5 \pm 4,56$	0,321	$> 0,05$
Достовірність різниці ($p_{ЕГ_k - p_{ЕГ_\phi}$)					$p > 0,05$			
Достовірність різниці ($p_{КГ_k - p_{КГ_\phi}$)					$p > 0,05$			
Утримання тулуба у горизонтальному положенні, с	$107,9 \pm 5,24$	$110,0 \pm 5,52$	0,276	$> 0,05$	$126,1 \pm 6,90$	$113,6 \pm 5,43$	1,424	$> 0,05$
Достовірність різниці ($p_{ЕГ_k - p_{ЕГ_\phi}$)					$p < 0,05$			
Достовірність різниці ($p_{КГ_k - p_{КГ_\phi}$)					$p > 0,05$			

Таблиця 5.42

Результати виконання вправ для визначення розвиненості показника «Статична витривалість м'язів тулуба» особами ЕГ 2 і КГ 2 під час експерименту

Група	Констатувальний етап				Формувальний етап			
	ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості		ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	Рівень значущості	
	$X \pm m$	$X \pm m$	t	p	$X \pm m$	$X \pm m$	t	p
Контр. вправа								
Кут в упорі на брусах, с	75,9±4,86	76,4±4,17	0,087	>0,05	83,8±4,10	75,7±4,00	1,414	>0,05
Достовірність різниці ($pEG_k - pEG_\phi$)					$p > 0,05$			
Достовірність різниці ($pKG_k - pKG_\phi$)					$p > 0,05$			
Утримання тулуба в горизонтальному положенні, с	108,4±3,92	110,2±4,90	0,287	>0,05	122,3±5,00	112,3±3,82	1,589	>0,05
Достовірність різниці ($pEG_k - pEG_\phi$)					$p < 0,05$			
Достовірність різниці ($pKG_k - pKG_\phi$)					$p > 0,05$			

В ЕГ 2 результат достовірно покращився ($p < 0,05$) порівняно з констатувальним етапом і становив $122,3 \pm 5,00$ с (табл. 5.41), що свідчать про позитивний вплив пропонованих вправ на підвищення статичної витривалості м'язів тулуба поліцейських. У КГ 2 відбулися недостовірні зміни ($p > 0,05$) у виконанні цієї вправи.

Детальний аналіз показника особистісного критерію «*Нервово-психічна стійкість*» дає підстави констатувати його покращення на формувальному етапі експерименту в слухачів ЕГ 1 і КГ 1 (табл. 5.35). В осіб ЕГ 1 цей показник підвищився на 1,1 бала й становив $19,1 \pm 1,62$ ($p > 0,05$). У КГ 1 також спостерігали покращення показника нервово-психічної стійкості: з $18,6 \pm 1,31$ до $17,8 \pm 1,14$ бала (додаток Ц, рис. Ц.30).

В ЕГ 2 досліджуваний показник також покращився та на формувальному етапі становив $18,7 \pm 1,27$ бала (табл. 5.38). У КГ 2 – погіршився на 0,4 бала й становив $19,3 \pm 1,11$ бала (табл. 5.36).

Аналіз даних табл. 5. 37 дає підстави констатувати незначну зміну в рівнях професійної готовності за досліджуваним показником. В ЕГ 1 констатовано зменшення на 9,6% кількості осіб із задовільним рівнем професійної готовності за

цим показником, що відповідно становить 19,4%. Осіб із низьким рівнем професійної готовності не виявлено. Збільшилася кількість слухачів із достатнім рівнем: на констатувальному етапі – 54,8%, на формувальному – 71,0%. Кількість осіб із високим рівнем не змінилася – 9,7%. У КГ 1 результати були схожі: осіб із низьким рівнем професійної готовності не виявлено. Із задовільним рівнем кількість осіб підвищилася на 3,4% й сягнула 26,7%. На 3,4% зменшилася кількість осіб із достатнім рівнем професійної готовності: на констатувальному етапі цей показник становив 66,7%, на формувальному – 63,3%. На 3,3% збільшилася кількість слухачів із високим рівнем професійної готовності й становила – 10,0% (табл. 5.37). Такі результати свідчать, що НПС слухачів на етапі професійного становлення достовірно не покращується. Розв’язання цієї проблеми потребує ґрунтовних наукових досліджень.

Розподіл працівників ЕГ 2 і КГ 2 за рівнями професійної готовності майже не змінився (табл. 5.38). Зафіксовано зменшення кількості осіб ЕГ 2 із низьким рівнем готовності за досліджуваним показником на 4,7%, із задовільним на – 2,4%. Констатовано незначне (на 2,4%) підвищення кількості осіб із достатнім рівнем готовності. У КГ 2 – на 2,5% збільшилася кількість осіб із високим рівнем готовності на 5,0% із задовільним, але водночас, зменшилося на 7,5% із достатнім.

Аналіз показника особистісного критерію *«Розподілення й обсягу уваги»* дає підстави констатувати його покращання на формувальному етапі експерименту в слухачів ЕГ 1 і КГ 1 (табл. 5.35): на констатувальному етапі в ЕГ 1 – $5,90 \pm 0,24$ бала, на формувальному – $6,87 \pm 0,21$ бала ($p < 0,05$). У КГ 1 цей показник підвищився на 0,56 бала ($p > 0,05$) й становив $6,13 \pm 0,28$ (додаток Ц, рис. Ц.31).

Схожі зміни відбулися в ЕГ 2 – показник достовірно підвищився й сягнув $6,26 \pm 0,17$ бала (табл. 5.36). У КГ 2 приріст становив лише 0,1 бала – $5,63 \pm 0,23$ ($p > 0,05$). Такий результат засвідчив позитивний вплив системи поетапної підготовки на розвиток психологічних рис поліцейських.

Аналіз даних табл. 5.37 дає підстави констатувати зміну в рівнях професійної готовності за показником *«Розподілення й обсяг уваги»*. В ЕГ 1 констатовано збільшення кількості осіб із високим рівнем професійної готовності

за цим показником на 19,3%. Осіб із низьким рівнем готовності не виявлено. На 16,1% зменшилася кількість осіб із задовільним рівнем (22,6%). У КГ 1 кількість осіб із низьким рівнем готовності зменшилася вдвічі (з 6,7% до 3,3%). На 3,4% збільшилася кількість осіб із задовільним рівнем (43,3%). Із високим рівнем професійної готовності – 16,7%.

В ЕГ 2 чітко простежується збільшення кількості осіб із достатнім рівнем професійної готовності та зменшення з низьким і задовільним (табл. 5.38). У КГ 2 змін практично не відбулося. Проте позитивним є те, що осіб із низьким рівнем розвиненості показника *«Розподілення й обсяг уваги»* не виявлено.

Загалом рівень розподілення й обсягу уваги в осіб ЕГ 1, ЕГ 2, КГ 1 оцінено як «достатній», у КГ 2 – як «задовільний». Здійснений аналіз доводить позитивний вплив системи поетапної підготовки на покращання розподілення й обсягу уваги в слухачів курсу первинної професійної підготовки поліцейських та інспекторів патрульної поліції. Достовірне покращання цього показника спостерігається саме в осіб ЕГ.

Грунтовний аналіз показника *«Концентрація та стійкість уваги»* на формуальному етапі експерименту за коректурною пробою Бурдона-Анфімова засвідчив, що середні значення осіб ЕГ 1 і КГ 1 достовірно не різнилися ($p > 0,05$). Натомість, якщо порівняти досліджуваний показник у слухачів ЕГ 1 з результатами констатувального етапу, то вони достовірно покращилися ($p < 0,05$). Середнє значення цього показника підвищилося на 3,36% і досягло 90,84% (табл. 5.35), що дає змогу говорити про позитивний вплив запропонованих змін у системі професійної підготовки на концентрацію та стійкість уваги в майбутніх працівників патрульної поліції (додаток Ц, рис. Ц.32). Схожа тенденція простежується в працівниками ЕГ 2. На формуальному етапі досліджуваний показник зріс на 2,1% і сягнув $89,48 \pm 0,62\%$ (табл. 5.36).

В осіб КГ 1 цей показник упродовж опанування курсу первинної професійної підготовки підвищився не достовірно (на 1%), досягнувши 89,63% ($p > 0,05$). У КГ 2 приріст становив 0,68%, що становило $88,53 \pm 0,65\%$ (табл. 5.36).

Загалом рівень концентрації та стійкості уваги у слухачів обох груп оцінено як «вищий від середнього». Для майбутніх працівників патрульної поліції покращення показника *«Концентрація та стійкість уваги»* за період опанування курсу первинної професійної підготовки поліцейських, безперечно, є позитивним зрушення в напрямі підвищення рівня професійної готовності до ефективного здійснення службової діяльності.

Аналіз даних таблиці 5.37 дає підстави констатувати такі зміни в рівнях професійної готовності за показником особистісного критерію *«Концентрація та стійкість уваги»*. В обох групах виявлено зменшення кількості осіб із низьким рівнем професійної готовності за цим показником. В ЕГ 1 з 12,9% на констатувальному етапі до 3,2% на формувальному етапі. У КГ 1 – з 10% до 3,3%. Кількість осіб із задовільним рівнем професійної готовності також зменшилася: в ЕГ 1 на 22,6% (29,0%), у КГ 1 – на 13,4% (33,3%). Значно збільшилася кількість осіб із достатнім рівнем професійної готовності: в ЕГ 1 їх зафіксовано 51,6%, що на 29% більше ніж на констатувальному етапі експерименту; у КГ 1 – 46,7% (на 20% більше, ніж на констатувальному етапі). Кількість осіб із високим рівнем професійної готовності в КГ 1 упродовж експерименту не змінилася і становила – 16,7%. В ЕГ 1 кількість таких осіб підвищилася на 3,2% й становила 16,1%.

В ЕГ 2 констатовано зменшення кількості осіб із низьким і задовільним рівнями професійної готовності за цим показником та збільшення – з достатнім і високим (табл. 5.38). У КГ 2 такі зміни менш виражені, однак простежуються також.

Аналіз показників *«Зорова оперативна та мимовільна пам'ять»* в осіб ЕГ і КГ на формувальному етапі експерименту за методикою оперування з числами засвідчив, що середні значення слухачів ЕГ 1 і КГ 1 достовірно не різнилися ($p > 0,05$). Натомість, якщо порівняти показники, що характеризують функції пам'яті, у слухачів ЕГ 1 з результатами констатувального етапу, то вони виявилися кращими на 0,58 бала ($p > 0,05$) і становили $6,06 \pm 0,26$ (табл. 5.35), що засвідчує позитивний вплив пропонованою системи поетапної підготовки на функції пам'яті майбутніх працівників патрульної поліції. У КГ 1 цей показник упродовж опанування курсу первинної професійної підготовки підвищився на

0,37 бала ($p>0,05$) й сягнув $5,67\pm0,27$ (додаток Ц, рис. Ц.33). Дані табл. 5.36 свідчать, що в ЕГ 2 досліджуваний показник зріс на 0,14% і становив $5,57\pm0,22$ бала ($p>0,05$). У КГ 2 – навпаки, зменшився на 0,7 бала і становив $5,28\pm0,27$ ($p>0,05$). Такі результати дають підстави констатувати, що пропоновані заходи на функцію пам'яті працівників патрульної поліції впливають несуттєво.

Аналіз даних табл. 5.37 надає можливість констатувати незначну зміну в рівнях професійної готовності за показником «Зорова оперативна та мимовільна пам'ять» як у групах слухачів, так і в групах працівників. На формувальному етапі в ЕГ 1 констатовано збільшення кількості осіб (на 12,9%) із достатнім рівнем готовності. В ЕГ 2 – на 2,4%, що становило 23,8%. Із задовільним рівнем зменшилося кількість слухачів на 12,9% в ЕГ 1 і на 2,4% в ЕГ 2. У КГ 1 виявлено тенденцію до збільшення кількості осіб із достатнім рівнем готовності за досліджуваним показником із 23,3% до 40,0% та зменшення із задовільним на 13,3%. У КГ 2 констатовано збільшення осіб із низьким рівнем готовності на 2,5%, зменшення із задовільним на 10,0% та збільшення із достатнім на 7,5%. Кількість осіб із високим рівнем професійної готовності за цим показником лишилася без змін.

Дослідження показників за такими критеріями дає підстави констатувати достовірне підвищення середнього значення сформованості професійної готовності осіб ЕГ і КГ ($p<0,01$). Так, в осіб ЕГ 1 (табл. 5.43) загальний показник професійної готовності підвищився на 6,95 бала за 20-бальною шкалою і становив $16,62\pm0,20$ ($p<0,001$). У КГ 1 результат також достовірно покращився ($p<0,01$) і на формувальному етапі сягнув $15,72\pm0,26$ (рис. 5.20).

У працівників ЕГ 2 результат підвищився на 0,75 бала і становив $16,39\pm0,19$ ($p<0,05$), що краще за показник КГ 2, який становив $15,77\pm0,26$ бала. Результат осіб КГ 2 достовірно не змінився, на констатувальному етапі цей показник зафіксовано на рівні $15,73\pm0,20$ бала ($p>0,05$).

Отже, виявлено значні зміни у розподіленні слухачів ЕГ 1 і КГ 1 за рівнями професійної готовності (табл. 5.44). Зафіксовано зменшення кількості осіб із

низьким рівнем готовності в ЕГ 1 із 45,7% до 3,4%, у КГ 1 – із 46,0% до 7,9% (рис. 5.21).

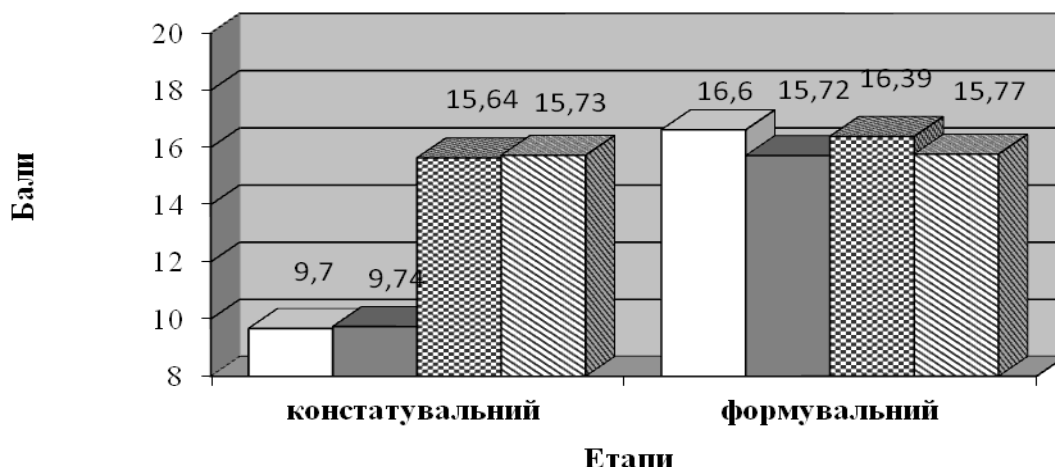

Рис. 5.20. Зміна загального показника сформованості професійної готовності осіб ЕГ і КГ у ході експерименту (за 20-ти бальною шкалою), бали

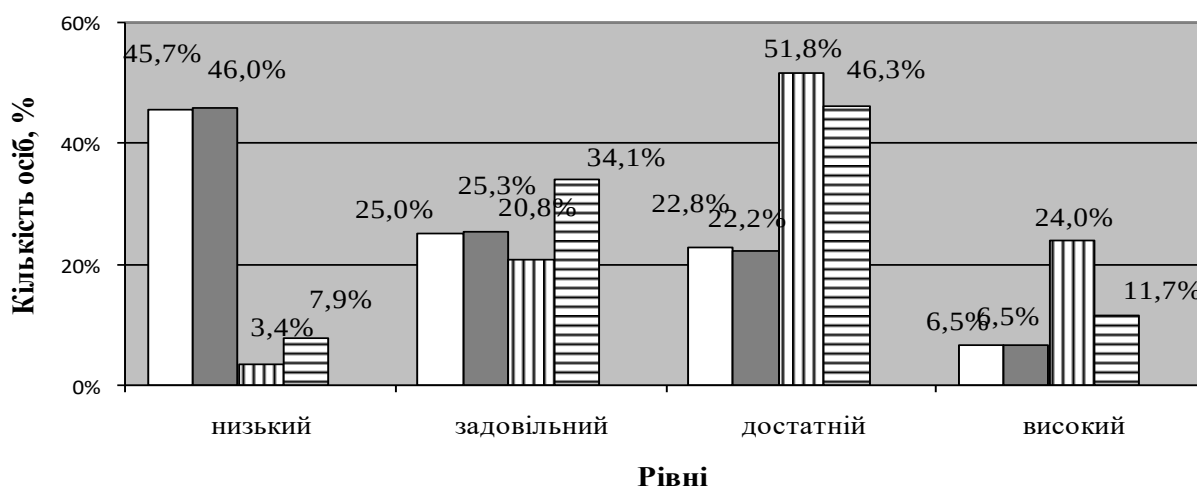
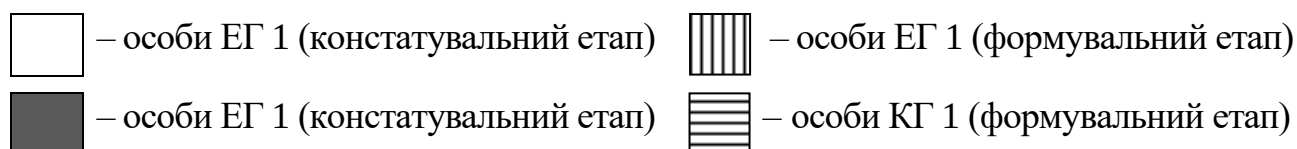

Рис. 5.21. Зміна рівнів професійної готовності осіб ЕГ 1 і КГ 1 під час педагогічного експерименту, %

Таблиця 5.43

Розвиненість показників професійної готовності осіб ЕГ і КГ на формувальному етапі експерименту, бали

Критерії	Показники	ЕГ 1 (n=31)		КГ 1 (n=30)		ЕГ 2 (n=42)		КГ 2 (n=40)	
		Оцінювання (методика)	Оцінювання (20-ти бальна шкала)	Оцінювання (методика)	Оцінювання (20-ти бальна шкала)	Оцінювання (методика)	Оцінювання (20-ти бальна шкала)	Оцінювання (методика)	Оцінювання (20-ти бальна шкала)
Мотиваційно-ціннісний	Мотивація до професійного навчання	63,0±1,45	17,00±0,20	56,5±1,80	16,30±0,22	56,8±0,99	16,33±0,13	54,1±1,36	15,95±0,16
	Здатність до самооцінки рівня професійної готовності	124,8±2,13	15,84±0,39	122,7±2,19	15,40±0,41	121,1±1,93	15,17±0,37	117,5±1,89	14,48±0,38
	Здатність до професійного самовдосконалення	45,9±1,28	16,39±0,32	41,2±1,38	15,07±0,36	44,6±1,14	15,98±0,30	42,3±1,14	15,25±2,29
Когнітивний	Знання законодавчого блоку (для слухачів)	48,5±0,93	15,97±0,44	47,1±0,93	15,33±0,48				
	Функціональна підготовленість поліцейських (для інспекторів)					12,5±0,21	17,21±0,30	12,1±0,26	16,68±0,37
	Знання з тактичної підготовки		17,68±0,32		16,07±0,32	44,0±0,59	15,95±0,20	42,8±0,72	15,53±0,24
	Знання з вогневої підготовки		17,58±0,33		16,27±0,35	44,5±0,87	16,05±0,30	43,4±0,74	15,68±0,28
Операційно-діяльнісний	Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту		16,26±0,33		15,00±0,36		17,07±0,29		15,93±0,34
	Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки		17,00±0,35		16,07±0,40		15,90±0,28		15,25±0,29
	Ефективність вирішення сценаріїв (для слухачів)	44,1±0,96	14,13±0,52	38,9±0,94	12,57±0,44				
	Загальнопрофільна підготовленість поліцейських (для інспекторів)						15,79±0,26		15,30±0,30
Особистісний	Здатність до комунікативної толерантності	52,8±3,37	17,87±0,25	55,2±3,14	17,70±0,25	54,5±2,58	17,74±0,20	56,5±3,02	17,63±0,24
	Загальна фізична підготовленість		16,16±0,41		15,10±0,40		17,02±0,39		15,68±0,45
	Статична витривалість м'язів тулуба		16,74±0,36		16,15±0,39		17,70±0,20		16,44±0,29
	Нервово-психічна стійкість	18,00±1,41	16,13±0,29	17,83±1,14	16,17±0,23	18,7±1,27	16,00±0,24	19,3±1,11	15,88±0,22
	Розподілення та обсяг уваги	6,87±0,21	17,65±0,28	6,13±0,28	16,67±0,36	6,26±0,17	17,02±0,2	5,63±0,23	16,10±0,30
	Концентрація та стійкість уваги	90,84±0,66	16,03±0,39	89,63±0,64	15,50±0,43	89,48±0,62	15,28±0,40	88,53±0,65	14,80±0,40
	Зорова оперативна та мимовільна пам'ять	6,06±0,26	16,65±0,34	5,67±0,27	16,17±0,36	5,57±0,22	15,95±0,34	5,28±0,27	15,68±0,34
Сформованість професійної готовності, бали			16,62±0,20		15,72±0,26		16,39±0,19		15,77±0,18
Достовірність різниці ($p_{EG_{\phi}} - p_{KG_{\phi}}$)		$p < 0,05$				$p < 0,05$			
Достовірність різниці ($p_{EG_{\kappa}} - p_{EG_{\phi}}$)		$p < 0,001$				$p < 0,05$			

Таблиця 5.44

**Рівні сформованості професійної готовності осіб ЕГ 1 і КГ 1
під час експерименту, %**

Рівні	Констатувальний етап педагогічного експерименту		Формувальний етап педагогічного експерименту	
	ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)	ЕГ 1 (n=31)	КГ 1 (n=30)
	$X \pm m$	$X \pm m$	$X \pm m$	$X \pm m$
низький	45,7	46,0	3,4	7,9
задовільний	25,0	25,3	20,8	34,1
достатній	22,8	22,2	51,8	46,3
високий	6,5	6,5	24,0	11,7

Таблиця 5.45

**Рівні сформованості професійної готовності осіб ЕГ 2 і КГ 2
під час експерименту, %**

Рівні	Констатувальний етап педагогічного експерименту		Формувальний етап педагогічного експерименту	
	ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)	ЕГ 2 (n=42)	КГ 2 (n=40)
	$X \pm m$	$X \pm m$	$X \pm m$	$X \pm m$
низький	8,0	7,0	3,9	5,9
задовільний	42,4	41,4	27,5	40,2
достатній	39,6	41,6	53,6	43,0
високий	10,0	10,0	15,0	10,9

Кількість осіб із задовільним рівнем в ЕГ 1 зменшилася на 4,2% і на формуальному етапі становило 20,8%; у КГ 1 – збільшилася на 8,8% (34,1%). Удвічі збільшилася кількість осіб із достатнім рівнем професійної готовності: в ЕГ 1 – 51,8%, у КГ 1 – 46,3%. Із високим рівнем на формуальному етапі виявлено в ЕГ 1 – 24,0%, КГ 1 – 11,7% (рис. 5.21). Серед працівників патрульної поліції на формуальному етапі експерименту кількість осіб із низьким рівнем професійної готовності зменшилася в ЕГ 2 на 4,1% і сягнула 3,9% (рис. 5. 22), у КГ 2 – на 1,1%, що становило 5,9%. Кількість осіб із задовільним рівнем в ЕГ 2 зменшилася на 14,9%, у КГ 2 на 1,2% (27,5% і 40,2% відповідно).

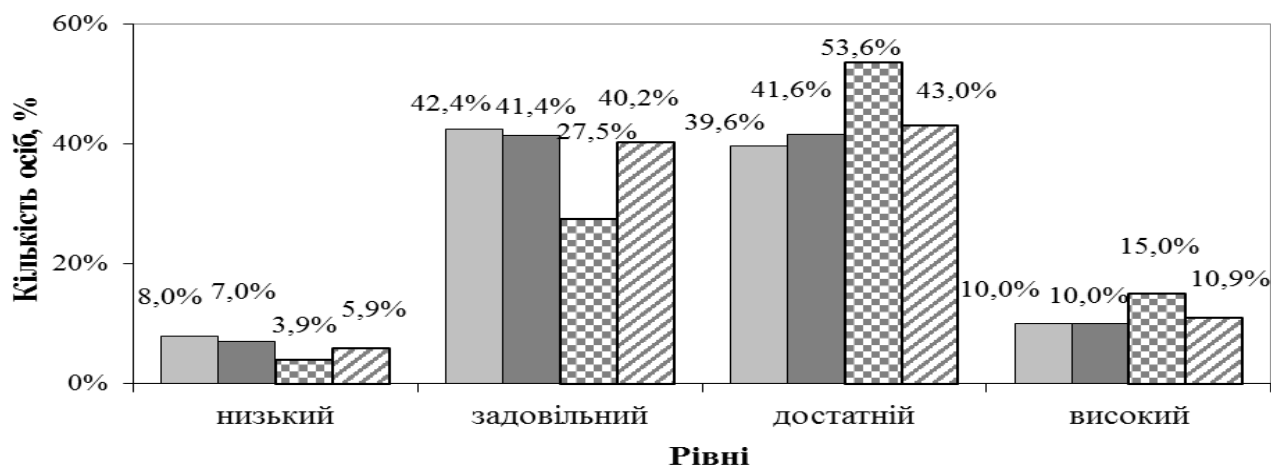
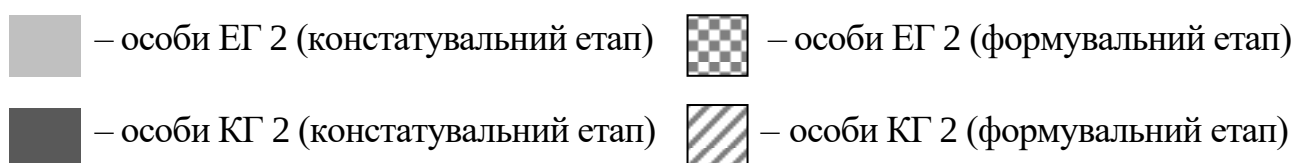

Рис. 5.22. Зміна рівнів професійної готовності осіб ЕГ 2 і КГ 2 під час педагогічного експерименту, %

Ефективність системи поетапної професійної підготовки засвідчує збільшення кількості осіб ЕГ 2 із достатнім (із 39,6% до 53,6%) і високим рівнями готовності (із 10,0% до 15,0%). У КГ 2 кількість осіб із достатнім рівнем збільшилася на 1,4% і становила 43,0%; із високим – на 0,9% (10,9%).

Висновки до розділу 5

Експериментальна перевірка ефективності системи поетапної професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції свідчить про виразніший вплив, порівняно з чинною системою професійної підготовки, на рівень професійної готовності слухачів і працівників загалом та розвиненість показників мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного й особистісного критеріїв професійної готовності зокрема.

Установлено достовірне покращання ($p < 0,005-0,001$) рівня сформованості професійної готовності осіб ЕГ 1 і ЕГ 2 під час педагогічного експерименту. Наприкінці формувального етапу у слухачів ЕГ 1 середнє значення показника

сформованості професійної готовності підвищилося на 6,95 бала (68,2%) і становило $16,62 \pm 0,20$ ($p < 0,001$). У працівників патрульної поліції ЕГ 2 констатовано поліпшення цього показника на 0,78 бала (4,8%), що становило $16,39 \pm 0,19$ ($p < 0,05$).

Констатовано зменшення кількості осіб в ЕГ 1 і ЕГ 2 з низьким (ЕГ 1 – на 42,3%; ЕГ 2 – на 4,1%) і задовільним рівнями професійної готовності (ЕГ 1 – на 4,2%; ЕГ 2 – на 14,9%) та збільшення з достатнім (ЕГ 1 – на 29,0%; ЕГ 2 – на 14,0%) і високим рівнями готовності (ЕГ 1 – на 17,5%; ЕГ 2 – на 5,0%).

Виявлено достовірне покращання рівня розвиненості показників мотиваційно-ціннісного критерію професійної готовності в осіб ЕГ 1 і ЕГ 2 наприкінці формувального етапу експерименту ($p < 0,05$). Показник *«Мотивація до професійного навчання»* в ЕГ 1 зріс на 7,5 балів (13,5%); *«Здатність до самооцінки рівня професійної готовності»* в ЕГ 1 – на 8,8 бала (7,6%), в ЕГ 2 – на 7,5 балів (6,6%); *«Здатність до професійного самовдосконалення»* в ЕГ 1 – на 5,4 бала (13,3%), в ЕГ 2 – на 4,1 бала (10,1%).

Констатовано достовірне підвищення більшості показників когнітивного критерію: показник *«Знання з тактичної підготовки»* в осіб ЕГ 2 покращився на 1,9 бала (4,5%); рівень знань з вогневої підготовки підвищився на 2,5 бали (6,0%). В осіб ЕГ 1 на формувальному етапі експерименту результати зазначених показників були достовірно кращі, порівняно з КГ 1 ($p < 0,05$).

Доведено, що рівень сформованості спеціальних рухових умінь і навичок, охоплених операційно-діяльнісним критерієм, в осіб ЕГ на формувальному етапі є достовірно кращим, ніж у КГ ($p < 0,05$): показник *«Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту»* в слухачів ЕГ 1 перевищував цей показник, порівняно з КГ 1, на 1,26 бала (8,4%), у працівників ЕГ 2, порівняно з КГ 2, на 1,77 бала (7,2%); показник *«Ефективність вирішення сценаріїв»* у слухачів ЕГ 1 – на 5,2 бала (13,4%).

Зафіксовано достовірне підвищення більшості показників особистісного критерію професійної готовності ($p < 0,05$). Показник *«Загальна фізична підготовленість»* в осіб ЕГ 1 наприкінці формувального етапу достовірно

покращився, порівняно з констатувальним етапом ($p < 0,05$), в ЕГ 2 цей показник є достовірно кращим, порівняно з КГ 2 ($p < 0,05$). Результат виконання КСВ наприкінці формувального етапу в осіб ЕГ 1 зріс на 3,8 раза (7,7%), в ЕГ 2 – на 2,9 раза (6,1%); біг на 100 м в ЕГ 1 покращився на 15,3 с (6,8%), в ЕГ 2 – на 13,9 с (5,8%). Достовірно покращилися результати виконання вправи з бігу на 1000 м в ЕГ 1 і ЕГ 2, порівняно з констатувальним етапом експерименту ($p < 0,05$). Особи ЕГ 1 на формувальному етапі долали цю відстань за 224,6 с, (на 15,3 с швидше), у працівників ЕГ 2 середній результат виконання цієї вправи покращився на 13,9 с, оскільки вони долали визначену відстань за 240,6 с ($p < 0,05$).

Достовірно кращим в осіб ЕГ 1 і ЕГ 2 є показник *«Статична витривалість м'язів тулуба»*, який тестували вправами: кут в упорі на брусах й утримання тулуба в горизонтальному положенні. Середнє значення вправи «кут в упорі на брусах» в осіб ЕГ 1 зросло на 3,9 с (5,2%) і становило $75,5 \pm 5,23$ с ($p > 0,05$), в ЕГ 2 – на 7,9 с (10,4%) і сягнуло $83,8 \pm 4,10$ с. Результат вправи «Утримання тулуба в горизонтальному положенні» в ЕГ 1 поліпшився на 18,2 с (16,9%), в ЕГ 2 – на 13,9 с (12,8%), що достовірно краще, порівняно з констатувальним етапом ($p < 0,05$). Високий рівень розвиненості тестованих фізичних рис у слухачів і працівників патрульної поліції забезпечить ефективне виконання завдань службової діяльності, сприятиме підвищенню стійкості організму до несприятливих чинників професійної діяльності, зниженню ризику виникнення професійних захворювань і посиленню ефективності виконання службових обов'язків.

Наприкінці формувального етапу експерименту в осіб ЕГ 1 і ЕГ 2 виявлено достовірно кращі показники *«Розподілення й обсяг уваги»* і *«Концентрація та стійкість уваги»*, ніж у КГ 1 і КГ 2 ($p < 0,05$). Показник *«Розподілення й обсяг уваги»* в слухачів ЕГ 1 зріс на 0,97 (16,4%), в ЕГ 2 – на 0,69 (12,4%). Показник *«Концентрація та стійкість уваги»* в осіб ЕГ 1 підвищився на 3,4%, в ЕГ 2 – на 2,1%.

Такі результати засвідчують, що реалізація ключових положень пропонованої системи поетапної підготовки сприяє вдосконаленню професійно важливих рис

слухачів і працівників, високий рівень розвиненості яких підвищує ефективність навчальної та службової діяльності.

Отже, упровадження розробленої системи професійної підготовки забезпечило ефективніше виконання завдань професійної освіти, порівняно з чинною системою професійної підготовки. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні нових і вдосконаленні наявних ситуаційних завдань і задач, що використовують в освітньому процесі майбутніх працівників патрульної поліції та визначенні їх впливу на успішність навчання й ефективність професійної діяльності.

Результати досліджень, що висвітлені у п'ятому розділі, опубліковані в працях автора [59; 60; 65; 71; 75; 76; 85; 102; 104; 105; 107; 108; 111; 562; 563].

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено обґрунтування теоретичних і методичних основ професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції. На підставі одержаних результатів підтверджено правомірність гіпотези, на якій ґрунтувалося дослідження, а реалізовані мета й завдання надають можливість сформулювати загальні висновки.

1. Теоретичний аналіз наукових джерел дав змогу окреслити сучасні підходи до організації професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції, відповідно до яких формування професійної готовності до ефективного виконання службової діяльності досягають безперервним функціонуванням системи професійного навчання поліцейських. Реформаційні зміни в правоохоронній сфері підвищили вимоги до підготовленості працівників патрульної поліції й актуалізували проблему формування професійної готовності до ефективного здійснення службової діяльності.

Аргументовано, що службова діяльність патрульної поліції ставить підвищені вимоги до професійно-теоретичної, психологічної, фізичної, тактичної, вогневої підготовленості працівників; розвитку необхідних професійно важливих рис; сформованості умінь і навичок застосування поліцейських заходів. Ґрунтовний аналіз ситуацій службової діяльності працівників патрульної поліції та стану професійної готовності поліцейських дає підстави констатувати наявність недоліків у чинній системі професійного навчання, унаслідок чого вона є низькопродуктивною і не сприяє формуванню професійної готовності.

2. З'ясовано, що чинна система професійного навчання майбутніх працівників патрульної поліції розвивається під впливом провідних світових тенденцій, соціально-економічних, суспільно-політичних і реформаційних змін правоохоронної системи в Україні. Констатовано, що практична складова вітчизняної системи професійного навчання працівників патрульної поліції є недостатньо ефективною. Дослідження вітчизняних й іноземних наукових праць з питань професійної освіти дає змогу стверджувати, що однією з основних умов

якісної професійної підготовки майбутніх фахівців є практична спрямованість освітнього процесу.

Встановлено, що системі професійної підготовки працівників патрульної поліції зарубіжних країн притаманна низка спільних принципів і підходів, серед яких: раціональність, конкретність навчання; активність і професійна спрямованість підготовки працівників поліції, що досягають шляхом використання активних методів навчання, відтворення на заняттях ситуацій, що виникають у поліцейській діяльності, проведення виїзних занять безпосередньо в органах і підрозділах поліції; застосування в освітньому процесі передових наукових теорій, власних науково-практичних досліджень та практичного досвіду роботи в поліції інструкторів і викладачів; практична спрямованість навчання; постійний «зворотний зв'язок» між освітнім процесом і практикою. Удосконалення освітнього процесу відбувається завдяки впровадженню результатів наукових досліджень і моделювання найпоширеніших ситуацій службової діяльності на практичних заняттях.

3. З'ясовано, що професійне навчання працівників поліції здійснюється за рівнем кваліфікації та передбачає: первинну професійну підготовку; підготовку у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання; післядипломну освіту; службову підготовку. Поліцейські, яких уперше прийнято на службу в поліції, зобов'язані пройти курс первинної професійної підготовки, що спрямований на формування спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень поліції, зокрема умінь щодо зберігання, носіння, застосування й використання вогнепальної зброї. Підвищення рівня професійної готовності працівників патрульної поліції відбувається під час занять у системі службової підготовки, яка є комплексом заходів, спрямованих на закріплення й оновлення необхідних знань, умінь і навичок працівника поліції відповідно до специфіки та профілю службової діяльності. Зміст професійної підготовки зорієнтований не лише на здобуття професії «Поліцейський», а й на подальше професійне зростання.

Виокремлено об'єктивні та суб'єктивні закономірності професійної підготовки працівників патрульної поліції. Об'єктивні закономірності зумовлені сутністю процесу професійного навчання, серед них: виховний і розвивальний

характер навчання; обумовленість професійного навчання суспільними потребами; залежність результатів професійної підготовки від умов, у яких відбувається цей процес; урахування реальних навчальних можливостей і рівня професійної підготовленості слухачів тощо. Суб'єктивні закономірності професійної підготовки залежать від особливостей діяльності викладача (інструктора), його компетентності.

Професійну підготовку працівників патрульної поліції визначено як цілеспрямований і системний процес набуття професійно-теоретичних знань, формування професійно-практичних умінь і навичок, розвиток сукупності професійно важливих рис, визначених специфікою правоохоронної діяльності, і подальше їх оновлення й удосконалення в процесі службової діяльності, занять у системі службової підготовки поліцейських. З'ясовано, що професійна готовність працівника патрульної поліції – це стан особи, який надає можливість здійснювати службову діяльність на належному професійному рівні й інтегрує компоненти професійної готовності зі спроможністю оперативно їх поєднувати, постійно оновлювати, накопичувати й розвивати. Ефективне формування професійної готовності можливе за умови наявності у слухачів позитивної мотивації до навчання, а згодом – мотивації до професійної діяльності.

4. Розроблено й обґрунтовано інтеграційну модель професійної готовності працівника патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності. Модель передбачає поєднання взаємозалежних компонентів: професійно-теоретичну, психологічну, фізичну, тактичну готовність і готовність до застосування й використання вогнепальної зброї. Складовими компонентів професійної готовності поліцейського є вміння застосовувати набуті теоретичні знання стосовно особливостей території патрулювання, специфіки діяльності підрозділів патрульної поліції, правових підстав застосування поліцейських заходів примусу під час професійної діяльності; достатній рівень сформованості умінь і навичок застосування поліцейських заходів (превентивних і примусу), умілого та безпечного поводження з вогнепальною зброєю, дотримання правил

особистої безпеки; сформованість професійно важливих рис. Ключову роль у досягненні високого рівня професійної готовності відіграє професійний досвід.

Встановлено, що високий рівень розвиненості одних компонентів може частково компенсувати низький рівень сформованості інших. Високого рівня професійної готовності здатні досягнути працівники патрульної поліції за умови оптимального та комплексного розвитку окреслених компонентів.

5. Обґрунтовано концептуальні засади вдосконалення системи поетапної професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції в контексті загальної концепції реформування освіти в МВС України, відповідно до положень якої професійна підготовка працівника патрульної поліції є спеціально організованим процесом, адаптованим до реальних умов службової діяльності й охоплює такі взаємопов'язані та взаємозалежні елементи, як мета і завдання підготовки; зміст професійної підготовки; дидактичні принципи, методи та форми організації засвоєння слухачами змісту підготовки; педагогічні умови, дотримання яких сприяє ефективній підготовці майбутніх працівників патрульної поліції.

Провідною ідеєю є можливість формування професійної готовності до ефективного виконання службової діяльності у слухачів і підвищення її рівня в працівників патрульної поліції завдяки впровадженню системи поетапної підготовки, корегуванню змісту підготовки в напрямі поглибленої професійної спрямованості та подальшому розвитку професійно важливих рис.

Запропоновано систему поетапної професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції, яку наповнюють цільовий, змістовий, операційний і результативний блоки. Цільовий блок передбачає мету професійної підготовки та методологічні підходи до навчання. Ключовими в організації освітнього процесу є: аксіологічний, гуманістичний, діяльнісний, інтеграційний, компетентнісний, особистісно зорієнтований, праксеологічний, ресурсний, синергетичний, системний підходи до навчання.

Змістовий блок визначає загальнопрофесійні вимоги, які передбачені освітньо-кваліфікаційною характеристикою державного стандарту професійної-

технічної освіти «Поліцейський», та етапи професійної підготовки. Виокремлено етап професійного самовизначення, який триває до здобуття фахової освіти, має професійно орієнтовану спрямованість і покликаний спонукати осіб до самовдосконалення, що сприятиме розвитку професійно важливих рис, необхідних слухачам для швидкої адаптації до навчання та подальшої службової діяльності. Етап професійного становлення – головний, під час нього відбувається професійне навчання майбутніх поліцейських. Цей етап охоплює період проходження курсу первинної професійної підготовки поліцейських і передбачає формування професійної готовності до ефективного виконання службової діяльності на посаді інспектора патрульної поліції. Професійна підготовка на зазначеному етапі ґрунтується не лише на накопиченні певного обсягу знань, а й на максимальній практичній спрямованості освітнього процесу. Цього досягають завдяки застосуванню спеціально розроблених ситуаційних завдань під час опанування навчальних предметів блоку професійно-практичної підготовки та варіативних ситуаційних завдань під час проходження сценаріїв. Їх використання сприяє закріпленню набутих теоретичних знань, формуванню практичних умінь і навичок у застосуванні поліцейських заходів примусу, щодо швидкого оцінювання ситуації, прогнозування можливих наслідків (загроза життю чи здоров'ю поліцейського або інших осіб), умінь співвідносити рівень загрози і вид впливу відповідно до правових підстав. Важлива особливість розробленої системи професійної підготовки етапу професійного становлення полягає в спрямованості на підвищення рівня загальної фізичної підготовленості слухачів. Завершальним є етап професійного зростання, який поєднує накопичення професійного досвіду під час безпосередньої службової діяльності та подальшого професійного навчання. Пропонована система підготовки на етапі професійного зростання передбачає посилення ролі загальної фізичної підготовки та максимальної практичної спрямованості тактичної і вогневої підготовок.

6. Констатовано, що ефективність професійної підготовки поліцейських безпосередньо залежить від педагогічних умов, принципів і методів навчання, які окреслено в операційному блоці розробленої системи. Основними педагогічними

умовами, що сприяють ефективнішому формуванню та підвищенню рівня професійної готовності поліцейських до виконання службової діяльності, є: формування мотивації у слухачів (працівників) до навчання, підвищення рівня власної професійної готовності; належний рівень матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу; практична спрямованість освітнього процесу; професійна компетентність викладачів та інструкторів; залучення слухачів до активної позанавчальної діяльності професійно-практичної спрямованості.

Досягнення мети професійної підготовки можливе за умови дотримання комплексу загальнодидактичних і специфічних педагогічних принципів, головними з яких є: свідомості й активності, наочності, систематичності та послідовності, доступності, емоційності, стимулювання самоосвіти й самостійності в навчанні, зв'язку теорії з практикою, професійної спрямованості, неперервності освіти, наступності та перспективності.

Виокремлено три основні групи методів професійної підготовки: методи організації та здійснення професійної підготовки поліцейських; методи стимулювання до підвищення рівня власної професійної готовності поліцейських; методи контролю і самоконтролю в процесі професійної підготовки. Результативний блок передбачає компоненти, критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісний) та рівні (низький, задовільний, достатній, високий) професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції.

7. Експериментально доведено вищу ефективність впливу розробленої системи поетапної підготовки на рівень професійної готовності слухачів і працівників загалом та розвиненість показників мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діялісного й особистісного критеріїв професійної готовності до ефективного виконання службових завдань. Так, наприкінці формувального етапу педагогічного експерименту встановлено достовірне покращення ($p < 0,005 - 0,001$) рівня сформованості професійної готовності осіб ЕГ 1 і ЕГ 2. Середнє значення показника сформованості професійної готовності у слухачів ЕГ 1 підвищилося на 6,95 бала (68,2%) і становило $16,62 \pm 0,20$ бала

($p < 0,001$). У працівників патрульної поліції ЕГ 2 констатовано підвищення цього показника на 0,78 бала (4,8%), що становило $16,39 \pm 0,19$ бала ($p < 0,05$).

Виявлено достовірне ($p < 0,05$) покращення рівня розвиненості більшості показників виокремлених критеріїв професійної готовності в осіб ЕГ 1 і ЕГ 2: *«Мотивація до професійного навчання»* в ЕГ 1 на 13,5%; *«Здатність до самооцінювання рівня професійної готовності»* в ЕГ 1 на 7,6%, в ЕГ 2 – на 6,6%; *«Здатність до професійного самовдосконалення»* в ЕГ 1 на 13,3%, в ЕГ 2 – на 10,1%; *«Знання з вогневої підготовки»* на 6,0%. В осіб ЕГ 1 на формувальному етапі експерименту показники *«Знання з тактичної підготовки»* і *«Знання з вогневої підготовки»* були достовірно кращі, порівняно з КГ 1 ($p < 0,05$).

Доведено, що рівень сформованості спеціальних рухових умінь і навичок, охоплених показниками операційно-діяльнісного критерію, в осіб ЕГ на формувальному етапі є достовірно кращим, ніж у КГ ($p < 0,05$). Зафіксовано достовірне підвищення більшості показників особистісного критерію професійної готовності ($p < 0,05$).

Отже, упровадження розробленої системи поетапної професійної підготовки забезпечило ефективнішу реалізацію завдань професійної освіти, порівняно з чинною системою професійного навчання. Перспективи подальших досліджень полягають у вдосконаленні наявних ситуаційних завдань, що використовують в освітньому процесі майбутніх працівників патрульної поліції; розробленні нових ситуаційних завдань на підставі алгоритму дій поліцейського відповідно до змін законодавчої бази та вимог сучасності, визначенні їх впливу на успішність навчання й ефективність службової діяльності; корегуванні змісту навчальних предметів курсу первинної професійної підготовки поліцейських та основних видів підготовок у системі службової підготовки поліцейських.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абульханова-Славская К. А. Типологический подход к личности профессионала. *Психологические исследования проблемы формирования личности профессионала*. 1991. С. 58–66.
2. Аваков А. Б. Реформа органів внутрішніх справ як важлива умова побудови в Україні правової держави. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 22–24.
3. Авдеев В. В. Психологические основы повышения эффективности деятельности работников органов внутренних дел в экстремальных ситуациях : учеб. пособие. М. : Высш. юрид. заоч. шк. МВД СССР, 1988. 46 с.
4. Адирхаєв С. Фізичне виховання як основний фактор у процесі професійної підготовки та реабілітації студентів з обмеженими можливостями здоров'я у ВНЗ. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. Вип. 19. С. 32–37.
5. Александров Д. О. Емпіричне дослідження нервово-психічної стійкості у структурі особистості працівника ОВС. *Наука і освіта*. 2013. № 6. С. 5–9.
6. Александров Ю. В. Професійна деформація співробітників органів внутрішніх справ і шляхи її корекції : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06. Харків, 2003. 18 с.
7. Александров Ю. В. Вплив специфіки трудової діяльності працівників органів внутрішніх справ на розвиток професійної деформації. *Наукові записки Харківського військового університету: соціальна філософія, педагогіка, психологія*. 2002. Вип. XV. С. 190–194.
8. Алексеев Н. А., Зайцев В. П. Социально-педагогический аспект формирования нравственно-волевой личности курсанта, занимающегося физической подготовкой. *Физическое воспитание студентов творческих специальностей*. 2002. № 2. С. 59–66.

9. Алоян А. М. Тактика действий патрульно-постовой службы нарядов полиции. Харьков, 2000. 107 с.
10. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. СПб. : Питер, 2001. 442 с.
11. Андросюк В. Г., Казміренко Л. І., Кириченко І. Г. Адаптація випускників вищих навчальних закладів МВС України до службової діяльності : психол.-пед. рек. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2001. 46 с.
12. Андросюк В. Г., Казміренко Л. І., Кондратьєв Я. Ю. Юридична психологія : підручник. Київ : Ін Юре, 1999. 352 с.
13. Андросюк В. Г., Казміренко Л. І., Юхновець Г. О. Які якості вимагаються від працівника міліції: методологічні засади розробки професіограм та кваліфікованих характеристик. *Науковий вісник Української академії внутрішніх справ*. 1996. № 1. С. 105–116.
14. Анохин П. К. Философские аспекты теории функциональной системы. М. : Наука, 1978. 400 с.
15. Антоненко С. А. Формування рухових навичок рукопашного бою і психологічної стійкості майбутніх співробітників правоохоронних органів. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту*. 2005. № 6–7. С. 125–129.
16. Антонов В. Г. Профессионально-прикладная физическая подготовка сотрудников ОВД : учеб. пособие. Минск, 2003. 200 с.
17. Ануфрієв М. І., Бандурка О. М., Ярмиш О. Н. Вищий заклад освіти МВС України : наук.-практ. посіб. Харків : Ун-т внутр. справ, 1999. 396 с.
18. Ануфрієв М. І., Бутов С. Є., Гіда О. Ф., Решко С. М. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ : навч. посіб. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2003. 336 с.
19. Ануфрієв М. І., Ірхін Ю. Б., Курко М. Н. Професіографічна характеристика основних видів діяльності в органах внутрішніх справ України (кваліфікаційні характеристики професій, професіограми основних спеціальностей) : довідник. Київ : КІВС, 2003. 35 с.
20. Артюшин Г. Проблема визначення готовності співробітників правоохоронних органів України до професійної діяльності. *Вісник Національної*

академії Державної прикордонної служби України. 2016. Вип. 4. (Серія «Педагогіка»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_4_3.

21. Артюшина М. В. Інноваційна діяльність у професійно-технічній освіті: поняття, підходи, технології. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2014. Вип. 37. С. 133–137.

22. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы. М. : Высш. шк., 1980. 368 с.

23. Архипов О. А. Біомеханічний аналіз : навч. посіб. Київ : Талком, 2010. 227 с.

24. Архипова С. П. Професійна компетентність і професіоналізм соціального працівника: сутність і шляхи розвитку. *Соціальна робота в Україні: теорія та практика*. 2004. Вип. 2 (7). С. 15–24.

25. Аршава І. Ф. Емоційна стійкість людини і її діагностика. Донецьк : ДНУ, 2006. 336 с.

26. Асмолов А. Г. Психология личности : учебник. М. : МГУ, 1990. 367 с.

27. Асямов С. В. Полиция зарубежных стран: система организации и опыт профессиональной подготовки кадров. Ташкент, 2010. URL: <http://yurpsy.com/files/xrest/9/029.htm>.

28. Ашкинази С. М. Вопросы теории и практики рукопашного боя в Вооруженных Силах Российской Федерации. СПб. : Воен. ин-т физ. культ., 2001. 210 с.

29. Бабанін С. В. Окремі положення відбору та порядку проходження служби поліцейськими України та США. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 183–184.

30. Бабанский Ю. К. Рациональная организация учебной деятельности. М. : Знание, 1981. 96 с

31. Бабій І. Особливості використання сучасних термінологічних систем у професійному мовленні майбутніх фахівців. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2008. № 3. С. 75–82.
32. Бадмаева Н. Ц. Влияние мотивационного фактора на развитие умственных способностей : монография. Улан-Удэ : Из-во ВСГТУ, 2004. 280 с.
33. Баишев И. И. Педагогическое сопровождение физической подготовки будущих сотрудников правоохранительных органов. *Теория и практика физической культуры*. 2009. № 2. С. 54–56.
34. Байназарова О. О. Моніторинг та оцінювання якості освіти : метод. посіб. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. 58 с.
35. Балабан С. М. Значення спеціальної фізичної підготовки у професійній діяльності працівника поліції. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 356–359.
36. Балашов В. О., Махобей В. М., Лазоренко Ю. П., Волькович О. А. Управління повсякденною діяльністю з'єднання (частини) Прикордонних військ : курс лекцій. Хмельницький : НАПВУ, 1999. 105 с.
37. Балендр А. В. Формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до вирішення конфліктних ситуацій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2011. 20 с.
38. Балл Г. О. Про психологічні засади формування готовності до професійної праці. *Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти*. Київ : ІСДО, 1994. С. 98–100.
39. Бальсевич В. К., Запорожанов В. А. Физическая активность человека. Киев : Здоров'я, 1987. 224 с.
40. Банах С. М. Техніко-тактична підготовка стрільців у спортивно-прикладних вправах з пістолета : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.01. Львів, 2004. 20 с.
41. Бандурка А. М., Бочаров С. П., Землянская Е. В. Психология управления : учеб. пособие. Харьков : Фортуна-пресс, 2007. 532 с.

42. Бандурка О. М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України : монографія. Харків : НУВС, 2004. 678 с.
43. Барабанщиков А. В. Военная педагогика и психология : учеб. пособие. М. : Воениздат, 1989. 240 с.
44. Барко В. І. Професійний відбір кадрів до органів внутрішніх справ (психологічний аспект) : монографія. Київ : Ніка-Центр, 2002. 296 с.
45. Бассин Ф. В. Проблема бессознательного. М. : Медицина, 1968. 468 с.
46. Башкатов Є. Г., Кравченко О. В., Тробюк Н. Ю. Психологічна підготовка до дій в екстремальних умовах. *Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 груд. 2015 р.). Харків, 2015. С. 19–22.
47. Башлакова Г. И., Гайдук С. А. Техничко-тактические действия сотрудников правоохранительных органов в типичных ситуациях оперативно-служебной деятельности. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : материалы Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 10–11 марта 2014 г.). Могилев, 2014. С. 154–160.
48. Береза Ю. М. Досвід США у підготовці поліцейських підрозділів спеціального призначення. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 473–475.
49. Березняк В. С. Роль наставництва у підготовці працівників Національної поліції. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 330–331.
50. Бернштейн Н. А. Очерки по физиологии движений и физиологии активности. М. : Медицина, 1966. 349 с.
51. Беспалько В. П. Основы теории педагогических систем. Воронеж : ВГУ, 1977. 357 с.

52. Бех І. Виховний простір: організаційно-змістові орієнтири. *Гірська школа Українських Карпат*. 2013. № 10. С. 3–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuk_2013_10_3.

53. Бикова О. В. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх офіцерів пожежної охорони : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2001. 20 с.

54. Бирка М. Ф. Розвиток професійної компетентності викладача інформаційних технологій професійно-технічного навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2010. 21 с.

55. Біліченко В. В. Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 390–393.

56. Блауберг И. В., Юдин Э. Г. Становление и сущность системного подхода. М. : Наука, 1973. 270 с.

57. Богоніс В. Р. Актуальні проблеми організації діяльності патрульної служби Національної поліції України. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 142–144.

58. Бойко Я. М. Освіта та інноваційні технології. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2014. Вип. 1 (42). С. 306–309. (Серія «Економіка»).

59. Бондаренко В. В. Динаміка підготовленості майбутніх працівників міліції до ефективної діяльності в умовах небезпеки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 5 (48) 14. С. 8–12. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

60. Бондаренко В. В. Дослідження впливу авторської методики навчання майбутніх працівників ОВС на підготовленість до діяльності в умовах небезпеки. *Актуальні проблеми спеціальної підготовки правоохоронних органів* : зб. матеріалів круглого столу. Київ : ІКВС, 2014. С. 3–6.

61. Бондаренко В. В. Модель якостей працівника міліції, яка надає йому перевагу в умовах несподіваного зіткнення з озброєним супротивником. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2010. Вип. 81. С. 136–140.

62. Бондаренко В. В. Обґрунтування практичної складової освітнього процесу майбутніх працівників патрульної поліції. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2018. № 1 (60). С. 38–43. (Серія «Педагогічні науки»).

63. Бондаренко В. В., Пронтенко К. В., Пронтенко В. В., Михальчук Р. В. Модель готовності майбутнього правоохоронця до діяльності в умовах нападу озброєного супротивника. *Молода спортивна наука України*. 2013. Вип. 17. Т. 4. С. 17–22.

64. Бондаренко В. В. Теоретичні знання як складова підготовленості працівників міліції до ефективної діяльності в умовах протистояння із супротивником, озброєним холодною зброєю. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 9 (50) 14. С. 24–28. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

65. Бондаренко В. В., Вереньга Ю. В., Пронтенко К. В., Ахрамович П. П. Стан фізичного здоров'я вперше прийнятих на службу працівників ОВС України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2013. Вип. 107. Т. 2. С. 148–152.

66. Бондаренко В. В., Грибан Г. П., Пронтенко К. В. Гирьовий спорт у вищих навчальних закладах : навч.-метод. посіб. / за ред. Г. П. Грибана. Житомир : Рута, 2014. 400 с.

67. Бондаренко В. Особливості програм первинної професійної підготовки працівників Національної поліції України. *Молодіжний науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. Вип. 25. С. 43–49. (Серія «Фізичне виховання і спорт»).

68. Бондаренко В. В., Решко С. М. Фізичний стан курсантів Національної академії внутрішніх справ. *Юридична психологія та педагогіка*. 2015. № 2. С. 180–190.

69. Бондаренко В., Решко С., Сергієнко Ю. Педагогічні особливості навчання майбутніх правоохоронців ефективній діяльності в умовах зіткнення з озброєним супротивником. *Молодіжний науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2014. Вип. 16 (59) 15. С. 70–74. (Серія «Фізичне виховання і спорт»).

70. Бондаренко В. В. Методика підготовки майбутніх правоохоронців до протидії із супротивником, озброєним ножом. *Юридична психологія та педагогіка*. 2013. № 1 (13). С. 81–91.

71. Бондаренко В. В., Вереньга Ю. В., Пронтенко К. В. Рівень та динаміка фізичної підготовленості вперше прийнятих на службу працівників органів внутрішніх справ. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2013. Вип. 4 (29). С. 179–184. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

72. Бондаренко В. В. Використання компетентнісного підходу під час професійного навчання майбутніх працівників патрульної поліції. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20 берез. 2018 р.)*. Київ, 2018. С. 30–31.

73. Бондаренко В. В. Вимоги до фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2017. Вип. 147. Т. 2. С. 279–282.

74. Бондаренко В. В. Досвід підготовки працівників патрульної поліції європейських країн. *Юридична психологія*. 2017. № 1. С. 102–110.

75. Бондаренко В. В. Вплив експериментальної методики навчання майбутніх правоохоронців на успішність сутичок в умовах нападу озброєного супротивника. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2011. Вип. 91. С. 214–217.

76. Бондаренко В. В. Ефективність впровадження методики формування психофізичної готовності майбутніх правоохоронців до діяльності в умовах ризику. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. № 10. С. 10–13.

77. Бондаренко В. В. Компоненти успішності виконання захисних дій при нападі супротивника, озброєного холодною зброєю. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 3. С. 11–13.

78. Бондаренко В. В. Модель психологічної готовності працівника підрозділу патрульної поліції до службової діяльності. *Юридична психологія*. 2017. № 2. С. 87–98.

79. Бондаренко В. В. Модель фізичної підготовленості працівників підрозділів патрульної поліції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 12 (94) 17. С. 8–11. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

80. Бондаренко В. В. Особливості застосування поліцейських заходів під час професійної діяльності працівників патрульної поліції. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 24 трав. 2018 р.). Харків, 2018. С. 52–57.

81. Бондаренко В. В. Особливості зіткнень працівників міліції з правопорушниками, озброєними холодною зброєю. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 6 (49) 14. С. 17–22. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

82. Бондаренко В. В. Особливості тактичної підготовки працівників підрозділів патрульної поліції. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2017. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_3_5. (Серія «Педагогіка»).

83. Бондаренко В. В. Особливості фізичної підготовки працівників підрозділів патрульної поліції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені*

М. П. Драгоманова. 2017. Вип. 8 (90) 16. С. 11–15. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

84. Бондаренко В. В. Проблеми професійної підготовленості працівників підрозділів патрульної поліції. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2017. № 11 (2017). С. 24–28. (Серія «Педагогіка»).

85. Бондаренко В. В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції : зміст і перспективні напрями : монографія. Київ, 2018. 524 с.

86. Бондаренко В. В. Професійна підготовленість як основа ефективної діяльності працівників підрозділів патрульної служби Національної поліції України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2016. Вип. 139. Т. 2. С. 287–290.

87. Бондаренко В. В. Пути совершенствования профессиональной подготовленности работников подразделений патрульной службы Национальной полиции Украины. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : материалы III Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 10–11 нояб. 2016 г.). Могилев, 2016. С. 319–324.

88. Бондаренко В. В. Система професійного навчання працівників Національної поліції України. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 6 (88) 16. С. 21–25. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

89. Бондаренко В. В. Систематизированная модель профессиональной подготовки работников патрульной полиции Украины. *Актуальные вопросы современной науки. Бейсеновские чтения* : материалы дистанц. Междунар. науч.-практ. конф. (26 окт. 2018 г.). Караганда, 2018. С. 172–174.

90. Бондаренко В. В. Ситуаційні моделі рухової та мотиваційної поведінки озброєного супротивника. *Юридична психологія та педагогіка*. 2013. № 2 (13). С. 217–226.

91. Бондаренко В. В. Складові професійної компетентності працівників підрозділів патрульної поліції. *Вдосконалення системи фізичної підготовки у Збройних Силах України в умовах сьогодення та приведення її до сумісності зі*

стандартами армії країн-членів НАТО : матеріали Міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 13–14 грудня 2016). Київ, 2016. С. 148–151.

92. Бондаренко В. В. Службова підготовка як складова системи професійного навчання працівників Національної поліції України. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 7 (89) 16. С. 4–8. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

93. Бондаренко В. В. Специфіка первинної професійної підготовки інспекторів патрульної поліції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 5 (87) 17. С. 16–21. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

94. Бондаренко В. В. Формування готовності до професійної діяльності працівників підрозділів патрульної поліції. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. 2017. Вип. 6. С. 91–108.

95. Бондаренко В. В. Формування психологічної готовності працівників патрульної поліції до застосування поліцейських заходів примусу. *Юридична психологія*. 2018. № 1. С. 86–97.

96. Бондаренко В. В., Бутов С. Є. Особливості поведінки озброєного правопорушника, яка передуює нападу. *Фізичне виховання в контексті сучасної освіти* : матеріали XI Міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 17–18 черв. 2016 р.). Київ, 2016. С. 20–22.

97. Бондаренко В. В., Вереньга Ю. В., Пронтенко К. В. Фізичний стан вперше прийнятих на службу працівників ОВС України. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2013. № 5. С. 18–23.

98. Бондаренко В. В., Гейченко С. П., Євтушов Ф. М. Підготовка майбутніх правоохоронців до протидії супротивнику, озброєним ножом. *Фізичне виховання в контексті сучасної освіти* : матеріали VIII Всеукр. наук.-метод. конф. (Київ, 12–13 черв. 2013 р.). Київ, 2013. С. 31–33.

99. Бондаренко В. В., Ємчук О. І. Проблеми фізичної підготовки працівників підрозділів патрульної служби Національної поліції України. *Фізичне*

виховання в контексті сучасної освіти : матеріали XII Міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 16 черв. 2017 р.). Київ, 2017. С. 16–18.

100. Бондаренко В. В., Жевага С. І., Пронтенко К. В. Фізична підготовка викладацького складу вищих навчальних закладів МВС України : навч.-метод. посіб. Житомир, 2013. 232 с.

101. Бондаренко В. В., Кисленко Д. П. До питання реформування сектору безпеки і оборони України. *Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України* : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 листоп. 2016 р.). Київ, 2016. С. 55–59.

102. Бондаренко В. В., Кисленко Д. П., Решко С. М. Ефективність протидії працівників міліції під час нападу супротивника, озброєного холодною зброєю. *Юридична психологія та педагогіка*. 2015. Вип. 1 (16). С. 73–80.

103. Бондаренко В. В., Магльований А. В. Фізична підготовка у вищих навчальних закладах МВС України як основа здоров'я курсантів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2015. Вип. 4 (59) 15. С. 47–50. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

104. Бондаренко В. В., Магльований А. В., Романів І. В., Безпалій С. М. Динаміка фізичної підготовленості курсантів у процесі занять гирьовим спортом. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 2 (83) 17. С. 78–82. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

105. Бондаренко В. В., Пліско В. В., Радзієвський Р. М., Босенко А. І. Вплив новітньої методики навчання на рівень професійної підготовленості майбутніх фахівців охоронної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2018. Вип. 154. Т. 2. С. 41–47.

106. Бондаренко В. В., Пліско В. І. Алгоритм дій майбутнього офіцера міліції в умовах зіткнення зі злочинцем, озброєним холодною зброєю. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. № 3. С. 101–104.

107. Бондаренко В. В., Пліско В. І. Вплив системи поетапної підготовки на розвитку когнітивного критерію професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції. *Вісник Черкаського університету*. 2018. Вип. 14. С. 66–72. (Серія «Педагогічні науки»).

108. Бондаренко В. В., Пліско В. І., Босенко А. І. Мотиваційно-ціннісний критерій професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»). 2018. Вип. 8 (102) 18. С. 50–56.

109. Бондаренко В. В., Пронтенко К. В., Пронтенко В. В., Михальчук Р. В. Особливості протистояння правопорушника й правоохоронця в різних умовах. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2013. № 1. С. 20–25.

110. Бондаренко В. В., Решко С. М., Ємчук О. І. Компоненти професійної компетентності працівників підрозділів патрульної служби Національної поліції України. *Юридична психологія*. 2016. № 2. С. 81–90.

111. Бондаренко В., Вереньга Ю., Безпалый С., Решко С. Ефективність фізичної підготовки вперше прийнятих на службу працівників органів внутрішніх справ. *Молода спортивна наука України*. 2014. Вип. 17. Т. 4. С. 17–22.

112. Бондаренко В. В., Решко С. М. Перспективні напрями вирішення проблем фізичної підготовленості працівників патрульної поліції. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку військово-прикладної спрямованості спеціальної фізичної підготовки та водолазної підготовки* : матеріали наук. семінару (Київ, 20 квіт. 2018 р.). Київ, 2018. С. 22–24.

113. Бондаренко В. В., Решко С. М., Кримець О. І. Світовий досвід професійної підготовки працівників підрозділів патрульної поліції. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 29–30 листоп. 2017 р.). Київ, 2017. С. 88–90.

114. Бондаренко В. В., Пронтенко К. В. Педагогічні умови застосування ситуаційних задач під час професійного навчання майбутніх працівників патрульної поліції. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2018. № 1. С. 96–102.

115. Бондаренко Я. Г. Психолого-педагогічні особливості формування готовності майбутніх працівників патрульної поліції МВС України до професійної діяльності. *Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 груд. 2015 р.). Харків, 2015. С. 25–28.

116. Борисов В. В. Теоретико-методологічні основи формування національної самосвідомості : монографія. Київ, 2003. 518 с.

117. Борисюк О. М. Характеристика професійної компетентності офіцерів ОВС. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. Вип. 1. С. 67–76. (Серія психологічна).

118. Бородин Ю. А., Арзютов Г. Н. Двигательная активность в системе жизнедеятельности современного человека. *Физическое воспитание студентов*. 2010. № 3. С. 9–14.

119. Бородин Ю. А. Зміна деяких показників психофізіологічних функцій у офіцерів-операторів командних пунктів у процесі чергування. *Фізична підготовка військовослужбовців* : матеріали наук.-метод. конф. (Київ, 29–30 квіт. 2003 р.). Київ, 2003. С. 79–83.

120. Бортнічук П. М., Пістренко Є. О. Адаптація першокурсників до навчального середовища ВНЗ. *Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 груд. 2015 р.). Харків, 2015. С. 34–38.

121. Брижаний Є. Особливості професійної готовності офіцерів запасу до діяльності в екстремальних умовах. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2016. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_5_5. (Серія «Педагогіка»).

122. Бужина І. Розвиток педагогічного творчого потенціалу студентів у процесі розв'язання ними комунікативних завдань. *Людинознавчі студії*. 2014. Вип. 29 (2). С. 22–30. (Серія «Педагогіка»). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lstud_2014_29\(2\)__5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lstud_2014_29(2)__5).

123. Бужина І. В. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до формування гуманістичних відносин молодших школярів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2004. 42 с.

124. Бурдинский И. А. Тактика действия спецподразделений МВД России при задержании вооруженных преступников с использованием огнестрельного оружия. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : зб. науч. тр. II Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 28 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 160–164.

125. Бухтояров И. И. Особенности подготовки слушателей факультета профессионального обучения на практических занятиях по огневой подготовке. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : зб. науч. тр. II Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 28 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 164–168.

126. Ваврик Л. В. Психологічні передумови успішної діяльності правоохоронців в екстремальних умовах. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2013. Вип. 14 (1). С. 33–41. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Рекр_2013_14\(1\)__7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Рекр_2013_14(1)__7).

127. Вако И. И. Формирование эмоциональной и волевой устойчивости сотрудников органов внутренних дел посредством физических упражнений. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. Київ–Вінниця, 1998. Ч. 1. С. 11–13.

128. Варбан М. Ю. Рефлексия профессионального становления в студенческие годы : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Киев, 1998. 271 с.

129. Васянович Г. П., Онищенко В. Д., Руденко Л. А. Концептуальні засади морально-духовної та естетико-психологічної підготовки фахівців у системі

професійно-технічної освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2003. № 3. С. 11–19.

130. Ващенко І. В. Конфлікти: сучасний стан, проблеми та напрямки їх вирішення в органах внутрішніх справ : монографія. Харків, 2002. 256 с.

131. Вдовенко І. С. Професійне самовизначення учнів та їхнє професійне спрямування під час навчання в Щорському вищому професійному училищі лісового господарства. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2015. Вип. 51. С. 47–51. (Серія 5 «Педагогічні науки: реалії та перспективи»). URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/8202/1/Vdovenko.pdf>.

132. Вдовенко І. С. Стратегія розвитку професійної освіти та напрямки щодо її покращення. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2015. Вип. 124. С. 136–139. (Серія «Педагогічні науки»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2015_124_36.

133. Ведерніков В. Ставлення професорсько-викладацького складу ВНЗ МВС України до необхідності вдосконалення системи фізичної та спеціальної підготовки майбутніх правоохоронців. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2016. № 2. С. 19–23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/TMFVS_2016_2_6.

134. Ведерніков В. А. Ставлення майбутніх правоохоронців МВС України до вдосконалення системи фізичної та спеціальної підготовки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2015. Вип. 12. С. 34–38. (Серія 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_015_2015_12_11.

135. Вербицкий А. А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения. М. : ИЦ ПКПС, 2004. 84 с.

136. Вердербер Р., Вердербер К. Психология общения. Полный курс. СПб. : Прайм-Еврознак, 2006. 412 с.

137. Винник О. В. Причини підвищеного травматизму в системі ОВС України. *Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до*

дій в екстремальних умовах : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 груд. 2015 р.). Харків, 2015. С. 45–46.

138. Військова педагогіка, виховна та соціальна робота в підрозділах ВВ МВС / за заг. ред. В. М. Синьова. Київ : МП «Леся», 2009. 384 с.

139. Вінтюк Ю. В. Вплив стану здоров'я старшокласників на професійне становлення їх особистості: валеолого-педагогічний аспект проблеми. *Здоровий спосіб життя*. 2008. № 27. С. 15–20.

140. Вітковська О. І. Психологічні умови професійного самовизначення випускників середніх шкіл у процесі профконсультацій : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2002. 21 с.

141. Волохов А. В. Проблеми відбору та підготовки працівників поліції та шляхи їх вирішення. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 68–71.

142. Волошин В. Зміст педагогічних умов формування умінь застосовувати спецзасоби та зброю майбутніми офіцерами-прикордонниками. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2017. Вип. 2. (Серія «Педагогіка»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_2_9.

143. Волянський В., Корнійчук Ю, Штома В. Планування й організація комплексних занять із вогневої та спеціальної фізичної підготовки на базовому етапі навчання курсантів вищих навчальних закладів МВС України *Молодіжний науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2013. № 11. С. 14–17. (Серія «Фізичне виховання і спорт»).

144. Выготский Л. С. Педагогическая психология : учеб. пособие. М. : Педагогика, 1991. 479 с.

145. Гаврик С. Ю., Черников А. И. Совершенствование огневой подготовки полицейских. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 111–116.

146. Галузьяк В. М., Сметанський М. І., Шахов В. І. Педагогіка : навч. посіб. Вінниця : Держ. картограф. ф-ка, 2007. 400 с.

147. Гальперин П. Я. Основные результаты исследований по проблеме «Формирование умственных действий и понятий» : доклад на соискание ученой степени д-ра пед. наук (по психологии) по совокупности работ. М. : Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова, 1965. 243 с.

148. Гарбузюк М. К. Відбір кандидатів на службу в Національну поліцію з використанням Інтернету. *Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Кіровоград, 22–23 квіт. 2016 р.). Кіровоград, 2016. С. 78–79.

149. Гаркавцев Є. І. Професійно важливі якості особистості майбутніх правоохоронців як складові їх професійної надійності. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2014. Вип. 1. С. 20–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2014_1_5.

150. Гаркуша С. В. Поняття та компоненти професійної готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2013. Вип. 110. С. 198–201.

151. Герман Л. В. Значущість психологічної складової у професійній підготовці правоохоронців. *Психологія: реальність і перспективи*. 2015. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2015_4_18.

152. Гіренко С. П. Моделювання професійних конфліктних ризиків у підготовці майбутніх працівників патрульної поліції. *Право і Безпека*. 2015. № 2. С. 193–198. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2015_2_38.

153. Глубокий В. А. Результаты использования упражнений с преодолением веса собственного тела в физической подготовке сотрудников полиции. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : материалы III Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 10–11 нояб. 2016 г.). Могилев, 2016. С. 51–56.

154. Глядя С. А. Змістовні аспекти фізичної культури з силовою спрямованістю. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2005. № 9. С. 37–39.

155. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

156. Гопфалов Д. В. Досвід зарубіжних країн у реформуванні міліції. *Реформування органів внутрішніх справ: проблеми та перспективи (вітчизняний і зарубіжний досвід)* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 28–29 берез. 2014 р.). Дніпропетровськ, 2014. С. 134–135.

157. Гордон Н. Ф. Хроническое утомление и двигательная активность. Киев : Олимп. лит., 1999. 128 с.

158. Горелов І. Ю. Психологічна готовність працівників ОВС до застосування вогнепально-силового впливу : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09. Харків, 2008. 19 с.

159. Горлинич О. О. Позитивний вплив занять спортом на учбову та службову діяльність курсантів військового навчального закладу. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2007. № 5. С. 5–7.

160. Горліченко М. Г. Педагогічні умови адаптації курсантів до навчання у вищих військових навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2004. 21 с.

161. Гороховська Т. В. Формування культури професійного мовлення майбутніх працівників органів внутрішніх справ у юридичному ВНЗ. *Рідна школа*. 2006. № 12. С. 9–12.

162. Гороховська Т. В. Формування культури професійного мовлення майбутніх працівників органів внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2007. 20 с.

163. Горпинич Г. Ф., Сергієнко В. В., Малолєпший С. Б. Використання сценаріїв з моделювання екстремальних ситуацій як основний метод підготовки майбутніх правоохоронців до несення служби (робота у малих групах). *Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 груд. 2015 р.). Харків, 2015. С. 64–67.

164. Горська М. О. Особливості професійного навчання поліцейських у сучасних умовах. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 116–120.

165. Грибан Г. П. Вплив фізичних вправ на розумову та інтелектуальну діяльність студентів : монографія. Житомир : Рута, 2008. 122 с.

166. Грибан В. Г. Фізіологічні основи формування фізичних якостей у працівників поліції. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 161–165.

167. Грибова Л. В. Проблеми професійного самовизначення в умовах здобуття або зміни професії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2015. Вип. 51. С. 86–90. (Серія 5 «Педагогічні науки: реалії та перспективи»).

168. Гриценко В. Г. Зарубіжний досвід Франції щодо організації та функціонування правоохоронних органів і можливості його використання в Україні. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. № 1 (4). С. 185–189.

169. Гриценко Л. І. Мотивація навчання студентів-правознавців. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2010. № 4. С. 179–188.

170. Гришина Н. В. Психология конфликта. СПб. : Питер, 2002. 464 с.

171. Грищенко С. В. Самоактуалізація – основна умова формування досвіду самостійної практичної діяльності майбутніх соціальних педагогів. *Рідна школа*. 2010. Вип. 6. С. 27–31.

172. Гріднєва Л. М. Формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх працівників правоохоронних органів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2010. 20 с.

173. Губанов А. В. Полиция зарубежных стран: организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности. М., 1999. 287 с.

174. Гулбані Р. Ш., Коса А. О. Корекція постави студентів 18–19 років шляхом зміцнення «м'язового корсету». *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 5. С. 40–43.

175. Гуменний В. С. Вплив занять з фізичного виховання на розумову працездатність та психоемоційну стійкість студентів залежно від специфіки професійної діяльності. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. № 1. С. 45–48.

176. Гуревич Р., Коломієць А. Професійна спрямованість як принцип навчання у ПТНЗ. *Професійно спрямоване навчання і виховання особистості* : зб. наук. пр. за ред. Г. П. Васяновича. Львів, 2006. 288 с.

177. Гуревич Р. С. Мобільне навчання – нова технологія професійної освіти XXI століття. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2012. № 20. С. 113–119. (Серія «Педагогічні науки»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_20_16.

178. Гусаров С. М. Дорожньо-патрульна служба у структурі Державної автомобільної інспекції України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2002. Вип. 19. С. 312–314. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2002_19_68.

179. Давиденко А. А. Необхідність зміщення акцентів в освітньому процесі з передачі готових знань до розвитку здібностей людини. *Вища школа і ринок праці інтеграція, модернізація, інтеграціоналізація* : зб. тез доповідей Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Мукачево, 19-21 жовт. 2016 р.). Мукачево : Вид-во МДУ, 2016. С. 69–71.

180. Данилюк А. Я. Теория интеграции образования : монография. Ростов н/Д : Ростов. пед. ун-т, 2000. 440 с.

181. Дворник Г. М. Формирование профессионально-прикладных навыков самозащиты без оружия на основе метода моделирования динамических ситуаций : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Минск, 1987. 19 с.

182. Демьяненко Ю. К. Рекомендации по математической обработке и интерпретации результатов исследований по физической подготовке военнослужащих. СПб. : ВИФК, 1997. 122 с.

183. Демьяненко Ю. П. Влияние физических нагрузок и физической подготовленности на профессиональную деятельность, связанную с быстротой и точностью движений : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Л., 1963. 22 с.

184. Денисова Л. В., Хмельницкая И. В., Харченко Л. А. Измерения и методы математической статистики в физическом воспитании и спорте : учеб. пособие. Киев : Олимп. лит., 2008. 127 с.

185. Державний стандарт професійно-технічної освіти. Професія: Поліцейський (за спеціалізаціями). Код: 5162. Кваліфікація: поліцейський. Київ, 2016. 63 с.

186. Джагунов Г. В. Професійна підготовка дільничного інспектора: питання сьогодення. *Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 груд. 2015 р.). Харків, 2015. С. 71–73.

187. Джафарова О. В. Створення підрозділів патрульної служби МВС України як чинник реформування міліції громадської безпеки. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2006. Вип. 36. С. 128–135.

188. Джура О. Д. Освіта в системі факторів професійного самовизначення особистості : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03. Київ, 2004. 17 с.

189. Дикая Л. Г. Деятельность и функциональное состояние: активационный компонент деятельности. *Психологические проблемы профессиональной деятельности*. М. : Наука, 1991. С. 93–111.

190. Дідик Н. І. Превентивні функції в діяльності патрульної поліції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. Вип. 2. С. 188–194.

191. Діденко О. В. Особливості впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку майбутніх офіцерів у ВНЗ. *Вісник Національної академії*

Державної прикордонної служби України. 2014. Вип. 3. [Електронне видання]. Режим доступу – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2014_3_6. (Серія «Педагогіка»).

192. Дмитрієв А. А. До питання професійної підготовки поліцейських. *Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 груд. 2015 р.). Харків, 2015. С. 13–15.

193. Доброскок І. Технології практичного спрямування в системі організації навчальної діяльності майбутніх соціальних педагогів як засіб підвищення якості вищої освіти. *Молодь і ринок*. 2012. № 3. С. 32–37.

194. Добрянський О. А. Сутність та структура психологічної готовності слідчих до професійної діяльності в екстремальних умовах. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2012. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_1_28.

195. Додонов Б. И. Структура и динамика мотивов деятельности. *Вопросы психологии*. 1984. № 4. С. 126–130.

196. Долбишева Н., Ведерніков В. Інноваційні підходи до вдосконалення фізичної та спеціальної підготовки майбутніх правоохоронців в системі ВНЗ МВС України. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2016. № 1. С. 170–175. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svp_2016_1_30.

197. Долинин Е. Н. Немцев А. П. О некоторых вопросах совершенствования организации процесса обучения боевым приемам борьбы курсантов учреждений образования МВД Республики Беларусь. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : сб. науч. тр. II Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 28 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 194–200.

198. Дранко А. Моделювання комунікативних ситуацій при формуванні готовності майбутніх пілотів до професійної взаємодії. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2016. Вип. 3. (Серія «Педагогіка»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_3_7.

199. Дунин Г. С. Психологическая готовность сотрудников МВД России к деятельности в чрезвычайных ситуациях. *Вестник Московского университета МВД России*. 2006. № 1. С. 146–154.

200. Дягілева Л. Особливості застосування методу проектів у професійній підготовці майбутніх правоохоронців. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2012. Ч. 2. С. 86–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN /znpudpu_2012_2_13.

201. Дякова О. О. Формування правової культури працівників національної поліції України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2016. № 2 (73). С. 189–199.

202. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А, Пономаренко В. А. Готовность к деятельности в напряженных ситуациях. Психологический аспект. Минск : Университетское, 1985. 206 с.

203. Ермаков С. С., Тропин Ю. Н., Бойченко Н. В. Специальная физическая подготовка квалифицированных борцов. Единоборства. 2016. № 2. С. 20–22. URL: <http://www.sportsscience.org/index.php/combat/article /viewFile/376/393>.

204. Євдокімова О. О., Посохова Я. С. Патрульна поліція України: становлення професійної ідентичності. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 120–124.

205. Євтух М. Б., Яшник С. В. Інноваційна діяльність в освіті: становлення гуманістичної парадигми. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2017. Вип. 259. С. 86–94. (Серія «Педагогіка, психологія, філософія»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ nvpuu_red_2017_259_14.

206. Єсімов С. С. Організація діяльності патрульної служби на залізничному транспорті (адміністративно-правові засади) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2008. 19 с.

207. Єфімова І. В. Щодо заходів та засобів особистої безпеки працівників митної справи при виконанні службових обов'язків. *Шляхи покращення системи*

професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 груд. 2015 р.). Харків, 2015. С. 83–86.

208. Жембровський С. Специфіка взаємозв'язку між показниками фізичного стану і ризиком розвитку серцево-судинних захворювань у офіцерів різного віку. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2008. № 2. С. 56–60.

209. Жила С. О. Мовлення як складова педагогічної майстерності майстра виробничого навчання. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів, 2010. С. 73–76.

210. Забора А. В., Сагайдак С. Н. Пути совершенствования профессиональной подготовки сотрудников полиции средствами специальной физической подготовки. *Особенности подготовки полицейских в условиях реформирования системы МВС Украины* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 124–129.

211. Заїка Є., Зімовін О. Рефлексивність особистості як предмет психологічного пізнання. *Психологія і суспільство*. 2014. № 2. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/12439/1/%D0%97%D0%B0%D1%97%BA%D0%20%D0%84.pdf>.

212. Закатнов Д. О., Капустіна О. В. Професійне самовизначення старшокласників : метод. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 96 с.

213. Закордонець Н. І. Система професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму в Швейцарії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2013. 20 с.

214. Закорко І. П. Особливості відпрацювання психологічної стійкості у співробітників правоохоронних органів в процесі підготовки до ведення рукопашного поєдинку з озброєним злочинцем. *Проблеми пенітенціарної теорії і практики*. 2000. № 5 С. 225–227.

215. Занимонец Г. Г. О повышении эффективности практического обучения кандидатов на службу в органы внутренних дел. *Актуальные проблемы*

практического обучения : сб. науч. тр. Междунар. науч.-метод. конф.(Могилев, 4 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 87–90.

216. Занина Л. В., Меньшикова Н. П. Основы педагогического мастерства. Ростов н/Д : Феникс, 2003. 288 с.

217. Зарічанський О. А. Використання зарубіжного досвіду у процесі формування правової культури майбутніх правоохоронців. URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp4/vyhovanna/zarichanskij.pdf.

218. Заросило В. О., Федченко О. С. Реалізація зарубіжного досвіду в процесі трансформації міліції України у Національну поліцію України: адміністративний аспект : монографія. Київ, 2016. 216 с.

219. Зациорский В. М. Спортивная метрология : учебник. М. : Физ-ра и спорт, 1982. 256 с.

220. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учеб. пособие. Ростов н/Д : Феникс, 1997. 480 с.

221. Зимняя И. И. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. № 5. С. 34–42.

222. Иванова Т. В. Культура педагогического общения : монография. Киев, 1999. 357 с.

223. Иванов-Катанский С. А., Касьянов Т. Р. Рукопашный бой: теория и практика. М. : ФАИР-ПРЕСС, 2003. 550 с.

224. Ильин Е. П. Дифференциальная психофизиология. СПб. : Питер, 2001. 464 с.

225. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы : учеб. пособие. СПб. : Питер, 2003. 508 с.

226. Иванова Н. Г. Професійно важливі якості – важлива складова психологічних основ підготовки фахівця. *Науковий вісник Миколаївського державного університету В. О. Сухомлинського*. 2010. Вип. 5. Т. 2. С. 129–132.

227. Иванова Н. Г. Психологічні основи професійної підготовки правоохоронців: поняття та зміст. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності*

правоохоронних органів і військових формувань України. 2012. № 2. С. 72–73. (Серія «Психолого-педагогічні та філологічні науки»).

228. Іванцова А. В. Національна поліція України. Досвід зарубіжних країн. *Порівняльно-аналітичне право. 2016. № 2. С. 210–212.*

229. Івашкова Т. О. Забезпечення якості професійної підготовки фахівців прикордонної поліції країн Європейського Союзу. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2017. Вип. 1. (Серія «Педагогіка»).* URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_1_9.

230. Івашкова Т. О., Діденко О. В. Особливості культури самоосвіти майбутніх офіцерів правоохоронних органів і педагогічні умови її формування. *Науковий вісник Чернівецького університету. 2008. Вип. 405. С. 66–71. (Серія «Педагогіка та психологія»).*

231. Івлєв О. М., Моргунов О. А. Удосконалення службової підготовки патрульної поліції засобами дистанційного навчання (на прикладі тактичної підготовки). *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 129–133.*

232. Ізбаш К. С. Зарубіжний досвід підготовки кадрів поліції в європейських країнах. *Південноукраїнський правничий часопис. 2013. № 1. С. 36–39.*

233. Ільїна В. М. Формування правової культури майбутніх правоохоронців у освітньому середовищі ліцею : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2011. 20 с.

234. Ільченко А. А. Самостійна робота – спосіб засвоєння навчального матеріалу для всіх видів і форм навчальної діяльності. *Науковий Часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2007. № 7. С. 57–62. (Серія 19 «Корекційна педагогіка та психологія»).*

235. Ірхін Ю. Б. Психологічна підготовка працівників оперативних підрозділів : навч. посіб. Київ : КНУВС, 2007. 93 с.

236. Ісаєва І. Особливості системи добору та професійно-особистісні вимоги, що висуваються до персоналу Федеральної поліції Німеччини. *Вісник*

Національної академії Державної прикордонної служби України. 2016. Вип. 4. (Серія «Педагогіка»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_4_9.

237. Йосифович Д. І., Пряхіна Н. О. Особливості психологічної підготовки працівників правоохоронних органів в умовах реформування системи органів внутрішніх справ. *Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 груд. 2015 р.). Харків, 2015. С. 88–91.

238. Каверін О. В. Формування психологічної готовності до охорони громадського порядку курсантів вищих навчальних закладів МВС України : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06. Київ, 2009. 19 с.

239. Каган М. С. Человеческая деятельность (опыт системного анализа). М. : Политиздат, 1974. 328 с.

240. Казанчук І. Д. Патрульна служба МВС України: деякі аспекти функціонування. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2006. Вип. 36. С. 102–108.

241. Калаянов Д. П. Поліція країн ЄС та використання її досвіду в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ України: теорія і практика : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 44 с.

242. Камаев О. И., Колесников В. В. Спортивный стиль жизни как основа профессиональной подготовки современных полицейских. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 133–137.

243. Каранкевич А. И., Токарев А. Ю. Модель деятельности сотрудников органов внутренних дел при задержании правонарушителей. *Борьба с преступностью: теория и практика* : материалы II Междунар. науч.-практ. конф. (Могилев, 27 февр. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 303–304.

244. Каранкевич А. И., Барташ В. А., Махута И. Ю. Профессионально важные физические качества сотрудников криминальной милиции. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной*

физической подготовки : сб. науч. тр. Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 28 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 348–357.

245. Карпов А. В. Психология рефлексивных механизмов деятельности. М. : Ин-т психологии РАН, 2004. 424 с.

246. Карпухіна Ю. В., Тарасова О. О. Вплив фізичного навантаження та релаксації на працездатність головного мозку. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2009. № 8. С. 66–70.

247. Карпушина М. Г. Модель формування вмінь у майбутніх офіцерів-прикордонників розв'язувати проблемні ситуації. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. Вип. 4. (Серія «Педагогіка»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_4_8.

248. Кисельов А. О. Тактика спілкування поліцейського з особами. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 374–376.

249. Кім К. В. Теоретико-методологічні основи вивчення процесу професійного становлення майбутнього правоохоронця під час навчання у ВНЗ. *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. 2008. Вип. 3. С. 291–295.

250. Кім К. В. Особливості розвитку стресостійкості майбутніх правоохоронців у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09. Харків, 2008. 18 с.

251. Кіяшко Р. Ю., Кравченко І. С. Актуальні проблеми діяльності патрульної служби Національної поліції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 39 (1). С. 139–142. (Серія «Право»). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_39\(1\)__35](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_39(1)__35).

252. Климентьева О. С. Подготовка майбутніх правоохоронців до конструктивного вирішення конфліктів у професійному середовищі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 45. С. 124–129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2015_45_18.

253. Климов Е. А. Психология профессионала : избр. психол. тр. М. : Моск. психол.-соц. ин-та, 2003. 456 с.

254. Ковалев В. М. Особенности разрешения сотрудниками ОВД конфликтных ситуаций в сфере семейно-бытовых отношений *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : сб. науч. тр. Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 28 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 56–61.

255. Коваленко О. Е., Шматков Є. В., Брюханова Н. О., Корольова Н. В. Методика професійного навчання : навч. посіб. Харків : Контраст, 2008. 488 с.

256. Коваль Л. В. Система професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування загальнонавчальних технологій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2010. 40 с.

257. Коваль О. Є. Особливості дидактико-технічного забезпечення процесу реалізації вогневої підготовки у ВНЗ. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. Вип. 5. (Серія «Педагогіка»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_5_12.

258. Коваль О. Є. Теоретичний аналіз підвищення ефективності методичної майстерності викладачів вогневої підготовки у ВНЗ правоохоронних органів України. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. Вип. 4. (Серія «Педагогіка»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_4_10.

259. Коваль П. Особистісно-професійна готовність студентів вищих навчальних закладів як мета і результат професійної підготовки. *Освітній простір України*. 2016. Вип. 8. С. 63–70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/opu_2016_8_13.

260. Ковальов І. М. Щодо з'ясування змісту фізичної підготовки як виду внутрішньоорганізаційної адміністративної діяльності поліції України. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 137–141.

261. Ковальчук А. М. Оптимізація професійно-стрілецької підготовки особового складу підрозділів органів внутрішніх справ України : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Львів, 2001. 16 с.

262. Козловська І. М. Теоретичні проблеми інтегрування у професійному навчанні. *Педагогічна і психологічна наука в Україні*. 2007. Т. 5 : Неперервна професійна освіта: теорія і практика. С. 138–146.

263. Козяр М. М. Педагогічні основи виховання у курсантів навчальних закладів системи МВС відповідального ставлення до виконання своїх обов'язків : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 1998. 18 с.

264. Коқун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця : монографія. Київ, 2012. 19 с.

265. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / под ред. А. И. Пискунова. М. : Педагогика, 1982. Т. 1. 656 с.

266. Комісаров О. Г. Концептуальні засади застосування поліцейських заходів примусу та їх використання у підготовці поліцейських *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 146–149.

267. Компанієць Ю. А. Використання інтерактивних методів у фізичному вихованні курсантів вищих навчальних закладів МВС України. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2013. № 8. С. 41–45.

268. Конаржевська В. І. Формування критичного мислення майбутніх офіцерів у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2009. 20 с.

269. Кононова Л. А. Оздоровчі ходьба і біг – універсальні засоби рухової активності. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. № 4. С. 91–94.

270. Користін О. Є. Професійна освіта поліцейського: в якому напрямі рухатись. URL: <http://www.vestnik-ua.com/politika/item/3887-profesijna-osvita-politsejskogov-yakomu-napryamku-rukhatis>.

271. Корнєв О. М. Професійно-психологічна підготовка працівників підрозділів швидкого реагування міліції України : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06. Київ, 2001. 18 с.

272. Косенко А. А. Проблемы профессиональной подготовки сотрудников полиции в 1862–1917 годах. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : сб. науч. тр. Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 28 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 229–233.

273. Костюк В. Л. Міжнародний досвід діяльності патрульної служби при забезпеченні охорони громадського порядку. *Криміналістичний вісник*. 2010. № 2 (14). С. 145–152.

274. Костюк В. Л. Шляхи реформування патрульної служби міліції. *Вісник Академії адвокатури України*. 2010. Ч. 2. С. 32–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2010_2_5.

275. Котелюх М. О. Модель формування професійної моралі майбутніх працівників поліції. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 44 (97). С. 181–190.

276. Кравченко І. С. Принципи рекрутування та відбору кандидатів на службу в Національну поліцію України. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 176–178.

277. Краевский В. В. Методология педагогики : пособие. Чебоксары : Чуваш. ун-т, 2001. 244 с.

278. Краткий психологический словарь / под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. Ростов н/Д : Феникс, 1999. 512 с.

279. Кремень В. Г. Трансформації особистості в освітньому просторі сучасної цивілізації. *Педагогіка і психологія*. 2008. № 2 (59). С. 5–14.

280. Крижановський А. С. Адміністративно-правові засади діяльності патрульної служби міліції з охорони громадського порядку. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2011. Вип. 7. С. 289–293. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2011_7_73.

281. Кубіцький С. О. Система оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2001. 20 с.

282. Кудерміна О. І., Лісун С. Л. Психологічні особливості нормативної регуляції поведінки працівників Національної поліції України. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2015. № 7. С. 79–84. (Серія «Педагогіка. Психологія»).

283. Кузнецов С. В. Эмпирическая база модели применения сотрудниками полиции силы. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : материалы III Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 10–11 нояб. 2016 г.). Могилев, 2016. С. 31–36.

284. Кузнецов С. В., Пономарев Н. Л. Тактика действий сотрудников полиции в типовых ситуациях несения службы : учеб.-практ. пособие. М., 2015. 96 с.

285. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. М. : Педагогика, 1990. 243 с.

286. Кукло О. Суб'єктно-психічний базис комунікативної компетентності правоохоронців. *Психологія і суспільство*. 2015. № 4. С. 122–133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psis_2015_4_14.

287. Кулик Є. В. Теоретичні аспекти професійної і технологічної освіти. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2016. № 2. С. 6–10. (Серія «Педагогіка»). URL: http://catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapusku/pedagogic/2016/ped_16___2.pdf.

288. Курбатов О. П. Інноваційні технології навчання при підготовці кваліфікованих робітників в системі професійно-технічної освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2005. Вип. 10. С. 163–171.

289. Курлянд З. Н. Професійно-креативне середовище ВНЗ – передумова підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. *Вісник Черкаського університету*. 2009. Вип. 148. С. 3–7. (Серія «Педагогічні науки»). URL: http://intellectinvest.org.ua/rus/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n1_2009_st_16/.

290. Кутерга М. В. Значення професійної підготовленості поліцейських кадрів у забезпеченні безпеки дорожнього руху. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 501–503.

291. Куций О. А. Психологічні особливості розвитку пильності суб'єктів охоронної військової діяльності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09. Харків, 2009. 21 с.

292. Лапа О. В. Роль пілотного проекту «шкільний офіцер поліції» в соціалізації дітей та учнівської молоді. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2016. № 5 (74). URL: <http://oaji.net/articles/2017/690-1484225087.pdf>.

293. Лапач С. Н., Чубенко А. В., Бабич П. Н. Статистические методы в медико-биологических исследованиях с использованием Excel. Киев, 2001. 408 с.

294. Левенець О. А. Професійні вміння у структурі діяльності працівників органів внутрішніх справ. *Проблема пенітенціарної теорії і практики*. Київ : КЮІ КНУВС. 2005. С. 611–618.

295. Левитов Н. Д. Психология труда. М. : Учпедгиз, 1963. 234 с.

296. Лемешко О. Структура професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій в пунктах пропуску через державний кордон. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2017. Вип. 1. (Серія «Педагогіка»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_1_11.

297. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики. М. : Акад. пед. наук РСФСР, 1965. 246 с.

298. Лернер И. Я. Дидактическая система методов обучения. М. : Педагогика, 1981. 185 с.

299. Литвин В. В. Професійне спілкування патрульних поліцейських із різними категоріями громадян. *Юридична психологія*. 2016. № 1 (18). С. 84–92.

300. Литвинова Г. О. Особливості сприйняття професійних емоціогенних ситуацій працівниками патрульної служби міліції з різним стажем роботи. *Право і безпека*. 2007. № 1. Т. 6. С. 55–59.

301. Литвинова Г. О. Особливості функціонування емоційної сфери працівників ППСМ в умовах професійної діяльності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06. Харків, 2008. 21 с.

302. Лігоцький А. О. Теоретичні основи проектування сучасних освітніх систем : монографія. Київ, 1997. 210 с.

303. Логачов М. Г. Правові та психологічні аспекти застосування зброї персоналом поліції. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 150–154.

304. Логачов М. Г. Психологічна підготовка особового складу спеціальних підрозділів ОВС до дій в екстремальних ситуаціях : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06. Харків, 2001. 16 с.

305. Лозниця В. С. Мистецтво слухати і схилити до своєї думки // *Психологія менеджменту* : навч. посіб. Київ : ЕксОб, 2000. С. 129–131.

306. Лук'яненко Ю. В. Актуальні питання здійснення поліцейським затримання особи. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 476–477.

307. Лучшие психологические тесты профотбора и профориентации. Описание и руководство к использованию / под ред. А. Ф. Кудряшова. Петрозаводск : Петроком, 1992. 318 с.

308. Людвік В. Д. Вимоги до кандидатів у поліцію: зарубіжний досвід. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* :

матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 325–327.

309. Мазін В. М. Критерії та показники сформованості культури самореалізації педагога. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*. 2007. Вип. 41. С. 217–225.

310. Макаренко П. В. Професійні установки як основа психологічної готовності правоохоронців до діяльності в екстремальних ситуаціях. *Право і Безпека*. 2015. № 1. С. 109–113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2015_1_21.

311. Максименко С. Д. Генезис существования личности. Киев : КММ, 2006. 240 с.

312. Маланюк Л. Б. Обґрунтування режимів рухової активності чоловіків 18–25 років з різним рівнем фізичного здоров'я : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Львів, 2010. 24 с.

313. Марищук В. Л., Блудов Ю. М., Плахтиенко В. А., Серова Л. К. Методики психодіагностики в спорте : учеб. пособие. М. : Просвещение, 1984. 191 с.

314. Маркова А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте : пособие. М. : Просвещение, 1983. 96 с.

315. Марчук І. П. Формування професійно-моральних якостей майбутніх працівників правоохоронних органів у вищих навчальних закладах МВС України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2005. 23 с.

316. Матвеев Л. П. Теория и методика физической культуры : учебник. М. : ФиС, 1991. 543 с.

317. Матвієнко П. В., Огієнко С. О. До питання про сучасні педагогічні парадигми в системі вищої школи. *Педагогіка і психологія*. 2003. № 2. С. 63–72.

318. Матушинский Г., Фролов А. Модели подготовки и профессиональной деятельности специалиста. *Высшее образование в России*. 2003. № 4. С. 92–95.

319. Меведєв В. С. Проблеми професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ (теоретичні та прикладні аспекти). Київ : НАВСУ, 1997. 190 с.

320. Медведев А. В. Особенности психологического обеспечения учебно-боевой деятельности личного состава подразделений специального назначения. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : материалы III Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 28 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 380–386.

321. Медведєва І. М. Теоретико-методичні засади технології навчання майбутніх фахівців зі складно-координаційних видів спорту : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. Київ, 2009. 39 с.

322. Мельников А. С. Методические аспекты формирования двигательных навыков при обучении курсантов приемам самообороны. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : материалы III Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 28 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 123–126.

323. Методы обучения. Дидактика средней школы / под ред. М. Н. Скаткина. М. : Просвещение, 1982. 319 с.

324. Мещанінов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: теорія і методика : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2005. 40 с.

325. Миропольська М. А. Методичне та кадрове забезпечення профорієнтації в державній службі зайнятості. *Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання безробітних* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2006 р.). Київ, 2006. 311 с.

326. Мисечко О. В. Педагогічна технологія формування вмінь службового спілкування у майбутніх офіцерів-прикордонників : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2006. 20 с.

327. Михайліченко І. В. Педагогічні умови формування професійної культури працівників органів внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2004. 20 с.

328. Манько В. М. Особливості підготовки правоохоронців у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання. *Вища школа*. 2015. № 7–8. С. 16–27.

329. Могілевська Н. Е. Формування естетичного відношення до людини у курсантів вищих навчальних закладів системи МВС України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Луганськ, 2004. 20 с.

330. Мозоль В. В. Система підготовки поліцейських кадрів у Польщі. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 337–339.

331. Монастирський В. М. Педагогічні умови формування професійних навичок майбутніх правоохоронців у процесі тактико-спеціальної підготовки у вищих навчальних закладах МВС України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2007. 20 с.

332. Моргунов О. А. Удосконалення фізичної підготовки правоохоронців МВС України на початковому етапі навчання. *Честь і закон*. 2014. № 2. С. 46–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chiz_2014_2_10.

333. Моргунов О. А., Ярещенко О. А. Дихальні техніки як засоби саморегуляції правоохоронців за екстремальних умов. *Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 груд. 2015 р.). Харків, 2015. С. 129–131.

334. Мороз Н. В. Формування соціокультурної компетенції як складової професійної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2007. 20 с.

335. Муравьев Д. Ф. Некоторые аспекты научного обоснования моделирования профессиональной подготовки специалистов органов системы обеспечения национальной безопасности. *Актуальные проблемы практического обучения* : сб. науч. тр. Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 4 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 207–209.

336. Мягих Н. Оценка профессиональной психологической пригодности для службы в органах внутренних дел. *Профессионал*. 2005. № 2 (64). С. 36–39.

337. Надирашвили Ш. А. Основные положения общепсихологической теории установок и формирование личности. *Теория установки и актуальные проблемы психологии*. Тбилиси : Мецниереба, 1990. С. 196–210.

338. Надтока О. В. Досвід формування кадрового корпусу поліції Франції, Великобританії та США. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 396–401.

339. Назаров О. О. Динаміка первинної психологічної адаптації до умов навчання та служби в навчальних закладах МВС України : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Харків, 2000. 17 с.

340. Настанова з фізичної підготовки у Збройних Силах України : наказ Міністра оборони України від 30 груд. 2009 р. № 865. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Ministerstvo_oborony_Ukrainy/Nastanova_z_fizychnoi_pidhotovky_u_Zbroinykh_Sylakh_Ukrainy.pdf.

341. Начинская С. В. Основы спортивной статистики. Киев : Вища шк., 1987. 189 с.

342. Небеський Ю. С. Актуальні питання удосконалення діяльності патрульно-постової служби міліції громадської безпеки. *Право і Безпека*. 2005. № 6. Т. 4. С. 89–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2005_4_6_25.

343. Непомнящий С. В. Экспериментальное обоснование средств и методов физической подготовки для воспитания профессионально важных физических и психических качеств у работников патрульно-постовой службы милиции : метод. рек. Волгоград : ВСШ МВД СССР, 1987. 75 с.

344. Несин А. Н., Сивоконенко Ю. В., Венжега Р. А., Куш И. В. Проблемы повышения профессионально-прикладной подготовки курсантов вузов МВД. *Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта*. 2008. № 11. С. 1–4.

345. Несін О., Павлов А. Роль компонентів спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ у силовому затриманні правопорушників. *Молода спортивна наука України*. 2003. Вип. 7. Т. 2. С. 355–358.

346. Нифтонова Л. Н., Павлова Г. В. Физическая культура для людей, занятых малоподвижным трудом. М. : Сов. спорт, 1993. 48 с.

347. Ничкало Н. Г. Особливості обґрунтування концепцій сучасних науково-педагогічних досліджень. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2013. Вип. 140. С. 6–17. (Серія «Педагогічні науки»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdu_p_2013_1.

348. Ничкало Н. Г. Профессионально-техническое образование в Украине: проблемы исследований. Киев : Наук. світ, 1999. 28 с.

349. Ніколаєв О. Т., Бахчеван Є. Ф. Значення оперативно-тактичних та тактико-спеціальних навчань у системі професійної підготовки особового складу Національної поліції України. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 157–160.

350. Ніколов А. С., Брижак А. А. Деякі аспекти вдосконалення методів навчання слухачів на курсах первинної професійної підготовки працівників патрульної служби. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 307–309.

351. Новиков А. А. Повышение квалификации как основа роста профессиональной компетентности. *Актуальные проблемы практического обучения* : сб. науч. тр. Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 4 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 210–211.

352. Новиков Д. А. Статистические методы в педагогических исследованиях (типовые случаи). М. : МЗ-Пресс, 2004. 67 с.

353. Носко М. О., Проніков О. К. Готовність майбутнього вчителя фізичної культури до профільного навчання. *Вісник Чернігівського національного*

педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. 2018. Вип. 151 (1). С. 3–7. (Серія «Педагогічні науки»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2018_151%281%29__3.

354. Овчиннікова М. В. Сучасні освітні парадигми: основні визначення. *Проблеми сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія*. 2010. Вип. 25. Ч. 1. С. 33–38.

355. Олексієнко С. Б., Герман Л. В. Значущість комунікативної складової в професійно-психологічній підготовці правоохоронців. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. № 1. С. 117–126. (Серія «Психологічні науки»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnapv_pn_2015_1_13.

356. Орел-Халік Ю. В. Формування естетичного смаку майбутніх правоохоронців у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2008. 20 с.

357. Охріменко І. М. Психологічні особливості відбору кадрів на керівні посади органів поліції зарубіжних країн. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 68–71.

358. Павленко О. О. Теорія і практика навчання ділової комунікації : монографія. Київ–Дніпропетровськ, 2003. 243 с.

359. Павленко О. О. Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби в системі неперервної професійної освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2004. 42 с.

360. Павленко Р. В. Инновационные образовательные технологии в тактико-специальной подготовки сотрудников ОВД. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : сб. науч. тр. Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 28 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 117–120.

361. Павлова Н. В. Впровадження тренінгових форм навчання при підготовці поліцейських у вищих навчальних закладах системи МВС України. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* :

матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 318–321.

362. Панова О. О. Компетенція органів національної поліції у сфері забезпечення публічної безпеки. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 48–52.

363. Пахомова О. В. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін у процесі загальнопедагогічної підготовки. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2010. Вип. 27. С. 68–74.

364. Пашковская М. В. Особенности практической подготовки курсантов Национальной академии внутренних дел. *Актуальные проблемы практического обучения* : сб. науч. тр. Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 4 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 28–30.

365. Пащенко О. Ю. Підготовка старшокласників до вибору майбутньої професії працівника міліції : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Тернопіль, 2000. 17 с.

366. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія / за ред. С. О. Сисоєвої. Київ, 2001. 502 с.

367. Пекарский Ф. В. Практический опыт как психологический ресурс эффективной профессиональной деятельности. *Актуальные проблемы практического обучения* : сб. науч. тр. Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 4 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 212–215.

368. Пелагеша О. Г., Костюк В. Л. Актуальні проблеми діяльності патрульної служби ГУМВС України в м. Києві при забезпеченні охорони громадського порядку. *Юридична наука*. 2013. № 1. С. 35–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2013_1_6.

369. Петров Д. В. Недоліки діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення охорони громадського порядку та захисту власності від грабежів і розбоїв у громадських місцях. *Форум прав*. 2013. № 1. С. 763–770.

370. Петрук В. А. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей у процесі вивчення фундаментальних дисциплін : монографія. Вінниця, 2006. 292 с.

371. Півень М. І. Теоретико-методологічні проблеми формування особистості курсанта засобами фізичної підготовки. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Вінниця, 20–21 трав. 1994 р.). Вінниця, 1994. Ч. 1. С. 66–68.

372. Підгірний В. І. Зарубіжний досвід професійної підготовки працівників поліції Великобританії, США, Франції та його впровадження в Україні. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 289–291.

373. Пінчук В. М. Психолого-педагогічні засади впровадження інноваційних технологій у вищій школі. *Сучасна вища школа: психолого-педагогічний аспект* : монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. Київ, 1999. С. 246–257.

374. Платковська О. В. Особливості саморегуляції працівників патрульно-постової служби. *Право і Безпека*. 2010. № 2. С. 237–242.

375. Платонов В. М., Булатова М. М. Фізична підготовка спортсмена : навч. посіб. Київ : Олімп. літ., 1995. 320 с.

376. Платонов І. В. Динаміка психологічної готовності майбутніх офіцерів внутрішніх військ до правоохоронної діяльності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 20.02.02. Хмельницький, 2001. 17 с.

377. Платонов І. В. Емоційно-вольова готовність майбутніх офіцерів до правоохоронної діяльності. *Психологія*. 2001. Вип. 12. С. 401–407.

378. Платонов К. К. Структура и развитие личности. М. : Наука, 1986. 255 с.

379. Плеханов А. В. Методичні аспекти навчання приведенню в готовність до стрільби короткоствольної зброї зі скороченням часу. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. Вип. 5. (Серія «Педагогіка»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_5_16.

380. Пліско В. І. Теоретичні та методичні засади формування готовності працівників правоохоронних органів до діяльності в умовах екстремальних ситуацій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2004. 475 с.

381. Пліско В. І., Бутов С. Є. Визначення критеріїв оцінки проявів небезпеки в екстремальних ситуаціях працівниками органів внутрішніх справ : посібник. Київ, 2008. 36 с.

382. Пліско В. І., Носко М. О. Використання заходів фізичного впливу з тактичним осмисленням ситуацій відповідно до ступеня загрози : монографія. Чернігів : Черніг. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, 2010. 284 с.

383. Пліско В. І., Радзієвський Р. М. Навчання майбутніх правоохоронців в умінні упереджувати розвиток конфліктної ситуації за суб'єктивними ознаками. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2015. Вип. 12 (92). С. 232 – 237. (Серія «Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт»). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPN_2015_129\(2\)_52](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPN_2015_129(2)_52).

384. Поддубный О. Г., Сухорада Г. И., Кирпенко В. Н. Дифференциальный подход к физической подготовке военнослужащих различных профессиональных групп в зависимости от условий и требований военно-профессиональной деятельности к их физическому состоянию. *Физическое воспитание студентов*. 2009. № 2. С. 79–83.

385. Пометун О. І., Пирожено Л. О. Інтерактивні технології навчання: теорія, досвід : метод. посіб. Київ : А.П.Н., 2002. 136 с.

386. Половникова Ж. Ю. Организационно-методические рекомендации по разработке модели формирования профессионально-психологической готовности сотрудников охраны (психологический аспект). Киев : Стилос, 1998. 40 с.

387. Полонський Д. М. Забезпечення правопорядку та режиму законності патрульно-постовою службою міліції України (організаційно-правовий аспект) діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2013. 18 с.

388. Полудьонна Н. С., Лукашенко А. А. Методика викладання в училищах професійної підготовки працівників міліції : метод. рек. Київ : НАВС, 2015. 56 с.

389. Полюк В. С. Інтегративна модель професійної готовності майбутніх офіцерів. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. № 1. С. 185–188. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2013_1_44.

390. Попов С. В. Особливості фізичної підготовки майбутніх правоохоронців на початковому етапі навчання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 3. С. 80–86. (Серія 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_015_2014_3_17.

391. Попова Г. В. Особливості емоційної саморегуляції у працівників патрульної служби міліції з різним ставленням до роботи. *Право і Безпека*. 2009. № 3. С. 151–154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2009_3_37.

392. Примак В. П. Особливості підготовки поліцейських кадрів країн Євросоюзу в другій половині XX – початку XXI століття. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 20103. № 1 (7). С. 199–202.

393. Про вищу освіту : Закон України – чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 24 вересня 2015 року. Київ, 2015. 100 с.

394. Про внесення змін до Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України : наказ МВС України від 30 січ. 2017 р. № 68. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-17>.

395. Про затвердження Інструкції про відбір кандидатів на службу в органи внутрішніх справ України : наказ МВС України від 31 січ. 1996 р. № 60.

396. Про затвердження Концепції реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України : наказ МВС України від 25 листоп. 2016 р. № 1252. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=0AMQ2E07D1>.

397. Про затвердження Курсу стрільб для поліцейських та норм витрат боєприпасів, пострілів, вибухових пакетів і гранат поліцейськими під час

проведення практичних стрільб : наказ МВС України від 20 верес. 2016 р. № 900. URL: <http://avto-zakon.com.ua/zakon/doc/nak/900.html>.

398. Про затвердження Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України : наказ МВС України від 9 лют. 2016 р. № 90. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0306-16>.

399. Про затвердження Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України : наказ МВС від 13 квіт. 2012 р. № 318. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-12>.

400. Про затвердження Положення про вище професійне училище та центр професійно-технічної освіти : наказ МОН України від 20 черв. 2000 р. № 225. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0442-00>.

401. Про затвердження Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції : наказ МВС України від 16 лют. 2016 р. № 105. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0576-16>.

402. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26 січ. 2016 р. № 50. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16>.

403. Про затвердження Положенням про патрульну службу МВС : наказ МВС України від 2 лип. 2015 р. № 796. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15>.

404. Про затвердження Порядку психофізіологічного обстеження кандидатів на службу в поліцію та Порядку обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності кандидатів на службу в поліцію : наказ МВС України від 17 груд. 2015 р. № 1583. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE28167Z.html.

405. Про затвердження Статуту патрульно-постової служби міліції України : наказ МВС України від 28 лип. 1994 р. № 404. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0213-94>.

406. Про Концепцію розвитку системи Міністерства внутрішніх справ : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 квіт. 1996 р. № 456. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/456-96-%D0%BF>.

407. Про ліквідацію Державної автомобільної інспекції Міністерства внутрішніх справ України : Указ Президента України від 19 лип. 2005 р. № 1109. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1109%2F2005>.

408. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

409. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25 черв. 2013 р. № 344/2013. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.

410. Про освіту : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

411. Про організацію професійної підготовки осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 13 квіт. 2012 р. № 318. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-12>.

412. Про професійний розвиток працівників : Закон України від 12 січ. 2012 р. № 4312-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>.

413. Про професійно-технічну освіту : Закон України від 10 лют. 1998 р. № 103/98-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>.

414. Про реформування Державної автомобільної інспекції МВС України : наказ МВС України від 25 квіт. 2005 р. № 271.

415. Про створення патрульної служби МВС України та реорганізацію дорожньо-патрульної служби Державної автомобільної інспекції : наказ МВС України від 28 лют. 2006 р. № 214.

416. Програма «Школа і поліція». URL: <http://www.imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovnarobota/programa-shkola-i-politsiya>.

417. Прокопенко О. Ю. До питання щодо зарубіжного досвіду організації та діяльності регіональних підрозділів поліції як суб'єкта забезпечення правопорядку та можливості його використання в Україні. *Особливості*

підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 52–55.

418. Професійна діяльність працівників патрульної служби МВС : навч. посіб. / [І. К. Василенко, В. В. Доненко, Д. Г. Заброда та ін.]. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2011. 184 с.

419. Професійна орієнтація: теорія і практика : наук.-метод. посіб. / за ред. О. В. Мельника. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2011. 279 с.

420. Професійна програма первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліцію на посади поліцейських (інспекторів) патрульної поліції / [В. В. Черней, В. Р. Слівінський, Є. О. Жуков та ін.]. Київ, 2017. 582 с.

421. Професійно-технічна освіта в Україні. Навчальні ресурси. Державні стандарти. URL: <http://www.proftekhosvita.org.ua/uk/resources/documents/educational/?page=>.

422. Пряжников Н. С. Профессиональное и личностное самоопределение : пособие. М. : Ин-т практ. психологии, 1996. 256 с.

423. Психологический словарь / под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. М. : Политиздат, 1990. 494 с.

424. Психологія праці та професійної підготовки особистості : навч. посіб. / за ред. П. С. Перепелиці, В. В. Рибалки. Хмельницький : ТУП, 2001. 330 с.

425. Пухальська Г. А. Педагогічні умови формування комунікативної компетентності у майбутніх пілотів цивільної авіації : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Черкаси, 2011. 19 с.

426. Радкевич В. О. Концептуальні підходи до розвитку професійної освіти в Україні. *Управління якістю професійної освіти* : зб. наук. пр. 2007. С. 129–132.

427. Радомський І. П. Формування культури професійного спілкування у майбутніх офіцерів МВС України в процесі навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2007. 20 с.

428. Разуменко Д. О. Професійно важливі особистісні якості майбутнього спеціаліста. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2001. № 29. С. 29–32.

429. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учеб. пособие. Самара : Бахрах-М, 2001. 672 с.

430. Ратош С. В. Морально-психологический аспект в профессиональной подготовке сотрудников органов внутренних дел Республики Беларусь. *Актуальные проблемы практического обучения* : сб. науч. тр. Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 4 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 406–409.

431. Реан А. А. Психология изучения личности : учеб. пособие. СПб. : Михайлова В. А., 1999. 288 с.

432. Рибалка В. В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників : монографія. Київ, 1998. 160 с.

433. Ригас Т. Є., Гуменний В. С. Вплив занять з фізичного виховання на розумову працездатність та психоемоційну стійкість студентів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2008. № 2. С. 117–119.

434. Рідей Н. М. Теорія і практика ступеневої підготовки майбутніх екологів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2011. 57 с.

435. Романишина Л. М., Островська Н. Д., Марчишин С. М. Теоретичні основи неперервної професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2010. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_5_14.

436. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. СПб. : Питер, 1999. 720 с.

437. Руда Н. Л. Особливості мотиваційної сфери старшокласників з різним рівнем навчальних досягнень : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2006. 21 с.

438. Руденик В. В. Слагаемые технико-тактической подготовленности военнослужащих. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и*

профессионально-прикладной физической подготовки : сб. науч. тр. Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 4 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 297–304.

439. Савченко А. В. Система підготовки поліцейських у США. *Національна громадська платформа «Реформуємо МВС: прозорість та відповідальність»*. 2015. URL: http://police-reform.org/articles/sistema_pidgotovki_policejskih_u_ssha.

440. Савченко А. В. Федеральні правоохоронні органи США: місія, організаційна структура та застосування кримінального законодавства : навч. посіб. Київ : Текст, 2003. 122 с.

441. Савченко О. Я. Толерантність як цінність шкільної освіти: методичний аспект. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2014. Вип. 1 (46). С. 124–129. (Серія «Педагогічні науки»).

442. Савченко О. Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Початкова школа*. 2001. № 7. С. 1–4.

443. Садовский В. Н. Системный подход и общая теория систем: статус, основные проблемы и перспективы развития // *Системные исследования. Методологические проблемы : ежегодник*. М. : Наука, 1980. С. 29–54.

444. Санакоєв Д. Б. Тактика дій співробітників кримінальної поліції в екстремальних умовах затримання торгівців людьми. *Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 груд. 2015 р.). Харків, 2015. С. 134–137.

445. Санникова О. П. Эмоциональность в структуре личности : монография. Одесса, 1995. 334 с.

446. Сасік А. С. Професійна підготовка працівників поліції в країнах учасницях шенгенської угоди. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 79–83.

447. Свон Р. Д. Эффективность правоохранительной деятельности и ее кадровое обеспечение в США и России / под общ. ред. В. П. Сальникова. СПб. : С.-Петерб. ун-т МВД России, 2000. 288 с.

448. Северин Н. Н., Клыкова Е. В., Нерубенко А. С. Некоторые аспекты совершенствования методики проведения занятий по огневой подготовке (из опыта кафедры огневой подготовки Белгородского юридического института МВД России им. И. Д. Путилина). *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : материалы III Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 10–11 нояб. 2016 г.). Могилев, 2016. С. 24–30.

449. Седнев С. М., Балиткин А. В. К вопросу совершенствования уровня профессионально-прикладной физической подготовки сотрудников органов внутренних дел в сфере обеспечения личной безопасности. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : материалы III Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 10–11 нояб. 2016 г.). Могилев, 2016. С. 304–311.

450. Семеног О. М. Система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (в умовах педагогічного університету) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2006. 41 с.

451. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. Київ : Вища шк., 2004. 335 с.

452. Семиченко В. А. Проблема особистісного розвитку й саморозвитку в контексті неперервної професійної освіти. *Педагогіка і психологія*. 2010. № 2 (67). С. 46–57.

453. Сергевнин В. А. Кадровое обеспечение полиции США : монография. СПб., 2000. 384 с.

454. Сергієнко Л. П. Практикум з теорії і методики фізичного виховання : навч. посіб. Харків : ОВС, 2007. 271 с.

455. Сергієнко Ю. П. Спеціальна фізична підготовка у системі професійного навчання фахівців податкової міліції : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Харків, 2005. 19 с.

456. Сергієнко Ю. П. Теоретико-методичні аспекти організації формування фізичних якостей в процесі спеціальної підготовки курсантів навчальних закладів

силових структур. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту*. 2002. № 5. С. 21–27.

457. Сергієчко Д. В., Акімов С. В. Основні критерії професійно-психологічного відбору працівників до органів внутрішніх справ. *Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 груд. 2015 р.). Харків, 2015. С. 143–144.

458. Сердюк А. М. Адміністративно-правові засади взаємодії патрульної служби МВС України зі структурними підрозділами МВС України. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. Вип. 4. С. 166–175. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vchfo_2015_4_17.

459. Сердюк А. М. Патрульна поліція як суб'єкт реалізації правоохоронної функції держави. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 1. С. 181–184.

460. Серебряк В. В., Попов С. В., Колосов З. В. Застосування заходів фізичного впливу: техніка, тактика, методика навчання : навч.-метод. посіб. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. 160 с.

461. Сибирко М. А. Использование современных методик в процессе обучения огневой подготовке. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : сб. науч. тр. Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 4 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 311–317.

462. Синявський В. В. Психологічні основи профорієнтаційної професіографії : навч. посіб. Київ : ІПК ДСЗУ, 2010. 89 с.

463. Синьов В. М., Кривуша В. І. Соціально-педагогічна діяльність в ОВС: кадрова та виховна робота : навч.-метод. посіб. Київ : МП Леся, 2008. 144 с.

464. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 346 с.

465. Сисоєва С. О., Соколова І. В. Дослідження проблем неперервної професійної освіти: генезис понять. *Педагогічний дискурс*. 2011. Вип. 9. С. 303–309. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2011_9_72.

466. Сікорський П. І. Теорія і методика диференційованого навчання в середніх загальноосвітніх і професійних навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2001. 40 с.

467. Сімко Р. Т. Індивідуально-типологічні властивості нервової системи працівників патрульно-постової служби міліції та ефективність їх професійної діяльності. *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. 2012. Т. 16. Ч. 6. С. 427–435.

468. Сіренко Р. Р. Дуалізм фізичної і розумової діяльності в галузі фізичної культури та спорту. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2005. № 10. С. 239–241.

469. Сластенин В. А., Каширин В. П. Психология и педагогика : учеб. пособие. М. : Академия, 2001. 479 с.

470. Смертельні перегони у Києві: патрульні проти BMW. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=gFcMVbE8jQs>.

471. Смирнов Б. А., Долгополова Е. В. Психология деятельности в экстремальных ситуациях. Харьков : Гуманитар. центр, 2007. 276 с.

472. Снегірьов А. В. Стан службової психологічної підготовки кандидатів на посади працівників ППС // *Система початкової службової підготовки персоналу ОВС*. Харків : НУВС, 2004. 64 с.

473. Соболев О. М., Проданець П. О. Проблеми моніторингу діяльності патрульної поліції України. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 528–530.

474. Сокурєнко В. В. Особливості професійного навчання працівників поліції в сучасних умовах: закордонний досвід та можливості його використання в Україні. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи*

МВС України : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 8–13.

475. Сокурєнко В. В. Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців. *Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 груд. 2015 р.). Харків, 2015. С. 9–11.

476. Социальная психология / под ред. А. М. Столяренко. М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. 510 с.

477. Степанов С. Спеціальні уміння ідентифікації як складова готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної діяльності. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2016. Вип. 5. (Серія «Педагогіка»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_5_16.

478. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2012. 528 с.

479. Столяренко А. М. Психологическая подготовка личного состава органов внутренних дел. М : Академия МВД, 1987. 70 с.

480. Столяренко Л. Д. Основы психологии : учеб. пособие. Ростов н/Д : Феникс, 2006. 672 с.

481. Столяров Д. В Шляхи удосконалення службової підготовки поліцейських з урахуванням досвіду країн ЄС та США. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 160–164.

482. Сулима Т. С. Інноваційна діяльність педагога професійного навчання як актуальна проблема в контексті реформування системи професійно-технічної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2011. Вип. 30. С. 197–201. (Серія 5 «Педагогічні науки: реалії та перспективи»).

483. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. Київ : Рад. шк., 1976. Т. 1. С. 59–410.

484. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. Київ : Рад. шк., 1977. Т. 4 : Павлівська середня школа. Розмова з молодим директором школи, 540 с.
485. Сучасний словник іншомовних слів / уклад.: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ : Довіра, 2006. 786 с.
486. Сучасний тлумачний словник української мови : 65 000 слів / за заг. ред. В. В. Дубічинського. Харків : Школа, 2006. 1008 с.
487. Тактико-спеціальна підготовка (тактика професійної діяльності) : навч. посіб. / [Ю. Б. Оболенський, С. Ф. Константинов, О. С. Юнін, С. П. Назаренко та ін.]. Київ : КНТ, 2010. 344 с.
488. Тактико-спеціальна підготовка працівників ОВС України : навч. посіб. / [С. М. Банах, В. Р. Булачек, І. С. Винярчук та ін.]. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 300 с.
489. Телійчук В. Г. Передовий досвід системи підготовки поліцейських патрульних у навчальних закладах поліції зарубіжних країн. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 246–247.
490. Теорія і методика фізичного виховання : у 2 т. / за ред. Т. Ю. Круцевич. Київ : Олімп. літ, 2008.
491. Теплов Б. М. Проблемы индивидуальных различий. М. : Акад. пед. наук РСФСР, 1961. 328 с.
492. Тимошенко Б. М., Чередніченко Т. М. Рухові здібності людини і методика їх розвитку : навч. посіб. Кам'янець-Подільський, 2007. 284 с.
493. Титко А. В. Удосконалення підготовки поліцейських: проблеми та шляхи вирішення. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 417–419.
494. Тімченко О. В. Концептуальні положення професійно-психологічної підготовки персоналу ОВС до дій в екстремальних ситуаціях оперативно-службової діяльності. *Право і безпека*. 2005. № 1. С. 42–44.

495. Тогочинський О. М. Теоретичні і методичні основи формування соціальної компетентності слухачів та курсантів вищих навчальних закладів МВС України : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Чернігів, 2016. 40 с.

496. Тогочинський О. М. Основні етапи технології формування соціальної компетентності слухачів та курсантів вищих навчальних закладів МВС України. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2015. Вип. 44. С. 117–122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PVSSh_2015_44_23.

497. Топчій О. В. Педагогічна компонента професійної діяльності поліцейського. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 345–346.

498. Торубара О. М., Рем О. М. Теоретико-методологічні аспекти системи контролю навчальних досягнень студентів у процесі професійної освіти. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2015. Вип. 124. С. 53–56. (Серія «Педагогічні науки»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2015_124_16.

499. Трегубенко Т. В. Формування професійної компетентності майбутніх дільничних інспекторів міліції у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Миколаїв, 2011. 243 с.

500. Третяк О. С. Теоретико-методичні засади професійної підготовки персоналу установ виконання покарань до проведення соціально-виховної роботи із засудженими : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2013. 44 с.

501. Тробюк В. І. Використання інтерактивних методів навчання на заняттях з вогневої підготовки. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. Вип. 5. (Серія «Педагогіка»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_5_20.

502. Убивство патрульних у Дніпрі. Всі подробиці трагедії. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/vbyvstvo-patrulnykh-u-dnipropetrovsku-vsi-podrobytsi-trahedii-126629.html>.

503. Узнадзе Д. Н. Общее учения об установке // *Хрестоматия по психологи : учеб. пособие*. М. : Просвещение, 1987. 446 с.

504. Узун Л. С. Теория и практика профессиональной подготовки курсантов вузов МВД России к действиям в экстремальных ситуациях : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. СПб., 1999. 420 с.

505. Усова А. В. О критериях и уровнях сформированности познавательных умений учащихся. *Советская педагогика*. 1980. № 12. С. 45–48.

506. Федоренко О. І. До змісту понять «підготовка» та «готовність» до професійної діяльності майбутніх правоохоронців. *Духовність особистості*. 2013. Вип. 4. С. 190–198. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2013_4_24.

507. Федоренко О. І. Підготовка майбутніх працівників органів внутрішніх справ до соціальної та виховної роботи з підлітками : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2008. 44 с.

508. Федоров В. В., Владимиров М. В., Бальва А. Ф., Луценко И. С. Проблемы и особенности огневой подготовки сотрудников Национальной полиции Украины. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 164–166.

509. Федоровська Н. В. Особливості відбору кандидатів до спецпідрозділу КОРД. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 327–329.

510. Федченко О. Організація діяльності патрульної служби поліції зарубіжних країн порівняно з роботою міліції України. *Вісник Академії управління МВС*. 2009. № 1. С. 153–166.

511. Физическая подготовка военнослужащих к действиям в особых условиях / под ред. С. М. Лаговского. СПб. : ВИФК, 1996. 136 с.

512. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Академвидав, 2014. 456 с.

513. Фурман Я. В. Проблемы подготовки кадров Национальной полиции Украины. *Борьба с преступностью: теория и практика* : тезисы докладов IV Междунар. науч.-практ. конф. (Могилев, 25 марта 2016 г.). Могилев, 2016. Ч. 2. С. 242–243.

514. Хуторской А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты. *Эйдос*. 2002. URL: <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm>.

515. Царьова І. В., Потоцький Д. В. Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 511–513.

516. Цільмак О. М. Суб'єктивні детермінуючі фактори прийняття особистістю рішення про вибір професії правоохоронного напрямку. URL: http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/10_2009/22.pdf.pdf.

517. Чарльз М. Т. Современное состояние и перспективы профессиональной подготовки сотрудников полиции (милиции) США и России. СПб. : Алтейя, 2000. 224 с.

518. Чепела С. П. Формування психологічної готовності правоохоронців до професійної діяльності в освітньому процесі ВНЗ МВС. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2012. № 10 (32). Вип. 50. С. 186–190. (Серія «Психологія»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPC_2012_1032_50_46.

519. Черкашин А. І., Акіменко Д. О., Бондаренко Я. Г. Тактико-спеціальна підготовка працівників патрульної служби міліції України : навч. посіб. Харків : ХНУВС, 2009. 272 с.

520. Черненко А. П. Європейський досвід підготовки поліцейських та можливість його використання в Україні. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 289–291.

521. Черняк Н. П., Комель М. Ю. Деякі питання щодо перспективи удосконалення підготовки поліцейських у нових умовах трансформації

громадянського суспільства. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 539–540.

522. Черняк Н. П., Смірнов Ю. Д. Деякі особливості проходження підготовки поліцейських за новим законодавством України. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 530–531.

523. Чирик С. В. Окремі аспекти правових проблем патрульної поліції в умовах реформування системи МВС України. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 57–60.

524. Чудик А. В. Підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до застосування спеціальних засобів та заходів фізичного впливу в процесі оперативно-службової діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2015. 20 с.

525. Чумак В. В. Досвід організації та діяльності муніципальної поліції в Литовській Республіці. *Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 груд. 2015 р.). Харків, 2015. С. 161–164.

526. Чумак В. В. Національна система професійної підготовки кадрів поліції в Латвійській Республіці. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 7. С. 148–149.

527. Чухраєва Г. В. Організація професійного психофізіологічного та психологічного відбору поліцейських. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 88–90.

528. Шаблыко С. В. Актуальные проблемы применения сотрудниками органов внутренних дел специальных средств. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* :

сб. науч. тр. Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 4 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 323–327.

529. Шадриков В. Д. Деятельность и способности. М., 1994. 320 с.

530. Швець Д. В. Первинна професійна підготовка як необхідна правова вимога до підготовки поліцейських. *Право і Безпека*. 2017. № 3. С. 103–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2017_3_21.

531. Швець Д. В. Проблеми здійснення професійного відбору майбутніх поліцейських. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 21 квіт. 2017 р.). Харків, 2017. С. 283–286.

532. Шевляков М. А., Прокопьева И. В. О некоторых психофизиологических аспектах подготовки сотрудников уголовно-исполнительной системы к применению огнестрельного оружия на поражение. *Актуальные проблемы практического обучения* : сб. науч. тр. Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 28 нояб. 2014 г.). Могилев. 2014, С. 174–176.

533. Шевченко Т. В. Деякі питання вдосконалення професійної підготовки поліції. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 367–369.

534. Шепеленко Т. Л. Формування комунікативних умінь студентів економічного університету в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 1998. 16 с.

535. Шеховцова Е. В. Професійні установки правоохоронців на етапі фахової підготовки. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2013. Вип. 14 (4). С. 233–239. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekp_2013_14\(4\)__37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekp_2013_14(4)__37).

536. Шимко В. А. Професійне спілкування правоохоронців в особливих умовах: комунікативні стратегії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. Вип. 24–25. С. 68–72. (Серія «Військово-спеціальні науки»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_vsn_2010_24-25_21.

537. Шмелев А. Г. Психодиагностика личностных черт. СПб. : Речь, 2002. 480 с.

538. Шруб І. В. Підвищення кваліфікації як одна з основних складових післядипломної освіти поліцейських. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 315–318.

539. Энциклопедия профессионального образования : в 3 т. / под ред. С. Я. Батышева. М. : АПО, 1998. Т. 1. 576 с.

540. Юнін О. С. Щодо особливостей роботи з персоналом поліції зарубіжних країн. *Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Кіровоград, 2016. С. 251–254.

541. Яворська Г. Х., Рудницький В. Є. Професійна готовність до дій в нетипових ситуаціях у працівників особового складу спеціального підрозділу ОВС України. *Наука і освіта*. 2013. № 1–2. С. 241–244. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2013_1-2_66.

542. Яворська Г. Х. Педагогіка для правників : навч. посіб. Київ : Знання, 2004. 335 с.

543. Яворський С. Х. Підготовка курсантів навчальних закладів МВС до професійних дій у нетипових ситуаціях оперативно-службової діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2004. 21 с.

544. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Либідь, 2002. 560 с.

545. Яковлев Е. В., Яковлева Н. О. Педагогическая концепция: методологические аспекты построения. М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. 239 с.

546. Яремко М., Шемечко А. Вплив занять східними одноборствами на формування духовних якостей особистості. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2003. № 18. С. 17–21.

547. Ярмиш О. Н. Професійно-значущі якості правоохоронця як необхідні й достатні умови прогнозування успішності його службової діяльності. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2004. Вип. 28. С. 361–364.

548. Alekseev N. A., Kutergin N. B., Kulinichev A. N., Gorbatenko A. V. Integrated method development of general and special students stamina involved in the fight. *Physical Education of Students*. 2014. Vol. 3. P. 3–8. doi:10.6084/m9.figshare.974476.

549. Alfrey L., Gard M. A crack where the light gets in: a study of Health and Physical Education teachers' perspectives on fitness testing as a context for learning about health. *Asia-Pacific Journal of Health, Sport and Physical Education*. 2014. Vol. 5. № 1. P. 3–18.

550. Apostolopoulos N. Performance Flexibility. High-Performance Sports Conditioning. *Modern Training For Ultimate Athletic Development*. Human Kinetics. 2001. P. 49–62.

551. Ashkinazi S., Jagiello W., Kalina R., Novikov S. The importance of hand-to-hand fights for determining psychomotor competence of antiterrorists. *Archives of Budo*. 2000. № 1. P. 8–12.

552. Balkin J. Why Policement Don't Like Policewomen. *Journal of Police Science and Administration*. 1988. № 16 (1). P. 29–38.

553. Barton P. T., Snook S. A., Forsythe G. B. Psychosocial development and leader performance of military officer cadets. *The Leadership Quarterly*. 2007 Oct; № 18 (5). P. 490–504.

554. Biggs J., Catherine T. Teaching for Quality Learning at University: What the Student Does. *Society for Research into Higher Education*. 2011. 389 p.

555. Birgit Eckardt-Hinz, Henriette Hanisch, Dietmar Heisler, Gerd Mannhapt Funktionaler. *Analphabetismus als Herausforderung für eine Fachdidaktik Deutsch in der Berufsbildenden Schule*. URL: http://www.bwpat.de/ausgabe24/eckardt-hinz_etal_bwpat24.pdf.

556. Blakemore B., Simpson K. A. Comparison of the effectiveness of pre and post employment modes of higher education for student police officers. *The Police Journal*, 2010. № 83. P. 29–41.

557. Bolotin A., Bakayev V., Vazhenin S. Factors that determine the necessity for developing skills required by cadets in higher education institutions of the Aerospace Forces to organize their kettlebell self-training. *Journal of Physical Education and Sport*. 2016. № 16 (1). P. 102–108. URL: <http://efsupit.ro>.

558. Bondarenko V., Kyslenko D., Yukhno Yu., Zhukevych I., Radzievskii R. Improving the physical qualities of students in higher educational establishments of Ukraine on guard activity via circular training. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018. № 18 (2). P. 1065–1071. URL: <http://efsupit.ro> (DOI:10.7752/jpes.2018.s2159).

559. Bondarenko V., Prontenko K., Andreychuk V. Improvement of Physical Preparedness of Sportsmen in Kettlebell Sport on the Stage of the Specialized Base Preparation. *Journal of Physical Education and Sport*. 2016. № 16 (2). P. 540–545. URL: <http://efsupit.ro> (DOI:10.7752/jpes.2016.02085).

560. Bondarenko V., Prontenko K., Griban G. Correlation Analysis of Indicators of Athletes' Readiness and their Competitive Results in Kettlebell Sport. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. 17 (Supplement issue 4). P. 2123–2128. URL: <http://efsupit.ro>. (DOI:10.7752/jpes.2017.s4217).

561. Bondarenko V., Prontenko K., Kyslenko D. Development of the Physical Qualities of Future Specialists in Protective Activities due to the use of the Kettlebell Sport During Studies. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. № 17 (2). P. 789–794. URL: <http://efsupit.ro> (DOI:10.7752/jpes.2017.02120).

562. Bondarenko V., Prontenko K., Prontenko V. Improvement of the Physical State of Cadets from Higher Educational Establishments in the Ukrainian Armed Forces due to the Use of the Kettlebell Sport. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. № 17 (1). P. 447–451. URL: <http://efsupit.ro>. (DOI:10.7752/jpes.2017.01067).

563. Bondarenko V., Prontenko K., Klachko V. Technical Preparedness of Sportsmen in the Kettlebell Sport. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. № 17 (1).

P. 28–33. URL: <http://efsupit.ro>. (DOI:10.7752/jpes.2017.s1005).

564. Bondarenko V., Plisko V., Doroshenko T. Informational indicators of functional capacities of the body for teaching cadets from higher military educational institutions power types of sports. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018. 17 (2). P. 1050–1054. URL: <http://efsupit.ro>. (DOI:10.7752/jpes.2018.s2156).

565. Danylchenko V. A., Khabinets T. A. Typical mistakes, made by the cadets, mastering the submission locks, of the higher educational establishments of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. *Physical Education of Students*, 2014. Vol. 4. P. 20–25. (DOI:10.6084/m9.figshare.974478).

566. Diplomstudiengang (Diplomverwaltungswirt) – Modulhandbuch. *Modulares Curriculum*. FHB. 2010. 152 s.

567. Fedak S. Physical examination performed by the international military operations in mountainous terrain. *Pedagogic, Psychology, Medical-Biological Problems of Physical Training and Sports*. 2014. № 5. P. 67–73.

568. Führungskraftetraining: Verlag Fortbildungsinstitut der Bayerischen Polizei. Ainring, 2002. № 3. P. 10.

569. Harris J. J., Berry S. A. Brief History of the Military Training of the Enlisted Mental Health Worker. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. 2013. № 23 (6). P. 800–811.

570. Harvey L., Green D. Defining quality. *Assessment and Evaluation*. 1993. V. 18 (1). P. 9–34.

571. Haug G. Trends and Issues in Learning Structures in Higher Education in Europe. 2000. 77 p.

572. Konovalov V. V. Forming a motivation to the studies by the military-applied exercises for the cadets of few specialties of university of civil defense of Ministry of emergency measures of Ukraine. *Pedagogies, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. 2013. Vol. 3. P. 31–35. (DOI:10.6084/m9.figshare.653978).

573. Kyrpenko V. N. Dynamic of professionally important qualities' changes in cadets of higher flight establishments. *Pedagogic, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. 2015. Vol. 6. P. 10–13. (DOI:10.15561/18189172.2015.0602).

574. Len Holmes. Understanding Professional Competence: Beyond the Limits of Functional Analysis. URL: <http://www.re-skill.org.uk/relskill/profcomp.htm>.

575. Lisowski V. O., Mihuta P. Yu. Importance of coordination skills essential psychophysical demonstrated competencies as a military specialists. *Physical Education of Students*. 2013. № 6. P. 38–42. (DOI:10.6084/m9.figshare.840501).

576. Mac Gregor A. J., Tang J. J., Dougherty A. L., Galarneau M. R. Deployment-related injury and posttraumatic stress disorder in US military personnel. *Injury*. 2013. Nov. 44 (11). P. 58–64.

577. Maher P. T. Police Physical Ability Tests: Can They Ever be Valid? *Public Personnel Management Journal*. 1984. № 13. P. 173–183.

578. Masterstudiengang: Weffentliche Verwaltung – Polizeimanagement (Publik Administration–Police Management). *Modulhandbuch*. Munster, 2014. 102 s.

579. Merton Robert K. Some Thoughts on the Professions in Amerikan Society. *Providence*, 1990. P. 78–84.

580. Mesloh C., Henych M., Wolf R. Less Lethal Weapon Effectiveness, Use of Force, and Suspect & Officer Injuries : *A Five-Year Analysis*. 2008. URL: <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/224081.pdf>.

581. Ministry of the Interior and Administration – Poland Official website of the Polish Ministry of the Interior and Administration. 2011. P. 15.

582. Pawlak R., Clasey J., Palmer T., Symons B., Abel M. The Effect of a Novel Tactical Training Program on Physical Fitness and Occupational Performance in Firefighters. *The Journal of Strength & Conditioning Research*. 2015. № 26. P. 34–40.

583. Reiman M. P., Manske R. C., Champaign I. L. Functional testing in human performance. *Human Kinetics*. 2009. 308 p.

584. Richtlinien für die Auswahl und Einstellung von Bewerberinnen und Bewerbern nach für den mittleren Polizeivollzugsdienst in der Bundespolizei. Berlin, 2007. 25 s.

585. Richtlinien für die Auswahl und Einstellung von Nachwuchskrften mit der Befähigung zum Richteramt und Diplomingenieuren (TH/Universität) für den höheren Polizeivollzugsdienst im BGS. Berlin, 2002. 25 s.

586. Robert W. Boyce, Satya Ciulla, Glenn R. Jones, Edward L. Boone, Steven M. Elliott and Clarice S. Combs. Physical Fitness Comparison of the Charlotte. *Mecklenburg Fire and Police Departments*. 2008. № 1. P. 125–135.

587. Sandercock G., Ogunleye A., Voss C. Associations between showering behaviors following physical education, physical activity and fitness in English schoolchildren. *European Journal of Sport Science*. 2016. № 1. T. 16. P. 128–134.

588. Sergienko Y. P., Andreianov A. M. Models of professional readiness of students of higher military schools of the Armed Forces of Ukraine. *Physical Education of Students*. 2013. Vol. 6. P. 66–72. URL: <http://dx.doi.org/10.608/m9.figshare.840507>.

589. Singh K. S., Nasir A. Q. Code-Switching among Military Cadet Officers During Group Interaction. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2012. Dec; P. 64–75.

590. Smith D. J., Norris S. R. Training Load and Monitoring an Athletes Tolerance for Endurance Training. *Enhancing Recovery*. 2002. P. 81–102.

591. Superko R. H., Bernauer E., Vars J. Effects of a Mandatory Health Screen and Physical Maintenance Program for Law Enforcement Officers. *The Physician and Sports Medicine*. 1988. № 16 (9). P. 99–109.

592. Tambalis K. D. Physical fitness normative values for 6–18-year-old Greek boys and girls, using the empirical distribution and the lambda, mu, and sigma statistical method. *European Journal of Sport Science*. 2016. № 6. T. 16. P. 736–746.

593. Tracy K. Intrinsic Motivation. URL: <http://teachers.net/gazette/AUG00/tracy.html>.

594. Vollmer A. The police and modern society. *University of California press*. 1936. P. 222.

595. Wilmore J. H., Costiill D. L. Physiology of sport and exercise. Champaign, Illinois: Human Kinetics. 2004. 726 p.

596. Wilson J. N., Markey C. N., Markey P. M. Fitness correlates of obligatory versus health motives for exercise: An examination of men in the military. *Psychology of Sport and Exercise*. 2012 Jul; № 13 (4). P. 371–377.

ДОДАТКИ

Додаток А

Критерії кваліфікаційної атестації випускників

Професія: Поліцейський (за спеціалізаціями)

Код: № 5162

ЗНАЄ:

1. Положення Конституції України, чинне законодавство, стандарти, накази, доручення, інструкції, статuti та іншу організаційно-розпорядчу документацію, що регламентує діяльність органів Національної поліції України;
2. Основи права, у тому числі адміністративного та кримінального права, основи адміністративної діяльності; професійної етики; толерантності, стресостійкості;
3. Порядок надання первинної домедичної допомоги;
4. Правові підстави і порядок затримання та доставляння до органів поліції осіб, які вчинили, або підозрюються у вчиненні правопорушення;
5. Основи інформаційних технологій, особливості роботи інформаційних, комп'ютерних мереж та баз даних в поліції;
6. Порядок та підстави застосування технічних приладів та технічних засобів;
7. Правові підстави та тактичні прийоми застосування превентивних заходів та заходів примусу;
8. Правила внутрішнього трудового розпорядку; ділового етикету та професійної етики; правила та норми охорони праці, техніки безпеки та протипожежного захисту.

ВМІЄ:

1. Застосовувати норми законодавчих та інших нормативних актів, забезпечувати дотримання положень Конституції України, законів України;
2. Здійснювати поліцейські заходи примусу та превентивну діяльність, спрямовану на запобігання вчинення правопорушень;
3. Виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень;
4. Припиняти виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;
5. Вживати заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб;
6. Здійснювати своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;
7. Здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності;
8. Розшукувати осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, ухиляються від виконання кримінального покарання чи безвісно зниклих;

9. Здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення та приймати рішення про застосування адміністративних стягнень;

10. Доставляти у випадках і порядку визначених законом затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

11. Вживати заходів для забезпечення публічної безпеки на вулицях, площах, скверах, на стадіонах, вокзалах та інших публічних місцях;

12. Регулювати дорожній рух та здійснювати контроль за дотриманням правил дорожнього руху учасниками дорожнього руху;

13. Супроводжувати транспортні засоби у випадках визначених законом;

14. Забезпечувати безпеку взятих під захист осіб, на підставах та в порядку визначених законом;

15. Вживати заходів щодо запобігання та припинення насильства в сім'ї;

16. Здійснювати контроль у межах своєї компетенції, щодо дотримання вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення.

Додаток Б
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
курсу первинної професійної підготовки поліцейських вперше прийнятих на
службу на посади інспекторів (поліцейських) патрульної поліції

№ з/п	Назва теми	Заплановано годин	Кредити ECTS	У т.ч. лекції	У т.ч. практичні	Заняття проводить
I. НОРМАТИВНА ЧАСТИНА						
1.	ЗАГАЛЬНОПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА	86	2,87	51	35	
1.1	Основи конституційного права. Верховенство права. Конституція України – основний закон держави. Верховенство права. Засади конституційного ладу Конституційна система органів державної влади	6		3	3	
1.2	Забезпечення прав і свобод людини. Свобода від катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. Практика Європейського суду з прав людини. Сучасне розуміння прав і свобод людини та їх міжнародно-правові стандарти. Забезпечення основоположних прав людини	6		2	4	
1.3	Антикорупційне законодавство. Корупція: поняття, запобігання та відповідальність	4		2	2	
1.4	Професійна етика	4		2	2	
1.5	Толерантність та недискримінація в роботі поліцейських. Толерантність. Профілактика упереджень та стереотипів у роботі поліцейського. Запобігання та протидія дискримінації в Україні. Запобігання та протидія дискримінації в Україні. Принцип недискримінації в роботі поліцейських	8		3	5	
1.6	Ефективна комунікація. Офіційне спілкування та його складові. Ділове спілкування. Діалоги в офіційному спілкуванні. Вирішення конфліктів та методи протидії маніпуляції	12		6	6	
1.7	Стресостійкість. Стрес та форми його опанування. Термінова психологічна допомога у складних стресових ситуаціях	4		2	2	
1.8	Взаємодія з населенням на засадах партнерства. Загальне поняття партнерства. Партнерство поліції та суспільства. Громадський контроль за діяльністю поліції	6		3	3	
1.9	Попередження насильства в сім'ї. Проблематика насильства в сім'ї та правові методи її врегулювання. Робота поліцейського щодо попередження і виявлення насильства в сім'ї	4		4		
1.10	Протидія торгівлі людьми. Нормативно-правове регулювання протидії торгівлі людьми. Реагування поліцейського на факт виявлення торгівлі людьми	4		4		
1.11	Охорона праці. Безпека людини в життєвому середовищі. Природні загрози, характер їх проявів та дії на людей і об'єкти. Техногенні небезпеки та їх наслідки. Радіаційна та хімічна безпека. Засоби індивідуального та колективного захисту. Пожежна безпека. Електробезпека. Соціальні небезпеки, їх види та особливості. Фактори, що впливають на працездатність працівників поліції. Забезпечення виконання покладених на поліцію обов'язків і дій у межах єдиної державної системи цивільного захисту. Заходи безпеки поліцейських при виконанні службових обов'язків під час надзвичайних ситуацій	20		15	5	
1.12	Правила та безпека дорожнього руху. Загальні положення правил та безпека дорожнього руху. Загальні положення правил та безпека дорожнього руху. Дії поліцейського для забезпечення безпеки дорожнього руху	8		5	3	

№ з/п	Назва теми	Заплановано годин	Кредити ECTS	У т.ч. лекцій	У т.ч. практичні	Заняття проводять
2	ПРОФЕСІЙНО-ТЕОРЕТИЧНА ПІДГОТОВКА	134	4,7	67	67	
2.1	Організаційно-правові основи діяльності Національної поліції . Основні положення Закону України «Про Національну поліцію». Правові засади застосування поліцейських заходів. Поняття, зміст, правові засади публічної (громадської) безпеки і порядку. Організація діяльності поліції щодо забезпечення публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів. Несення служби поліцейськими. Поліцейське реагування на заяви та повідомлення громадян. Дисципліна та законність в діяльності поліції	14		8	6	
2.2	Адміністративна відповідальність та провадження у справах про адміністративні правопорушення. Адміністративна відповідальність. Адміністративне правопорушення. Повноваження поліції щодо провадження у справах про адміністративні правопорушення. Права та обов'язки осіб, які беруть участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення. Процесуальні документи у справах про адміністративні правопорушення. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. Адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення. Адміністративні правопорушення, що посягають на власність. Адміністративні правопорушення в галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства та благоустрою. Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі. Особливості кваліфікації та оформлення матеріалів адміністративних правопорушень, які посягають на громадський порядок та громадську безпеку. Особливості кваліфікації та оформлення матеріалів адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління. Адміністративні правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення. Адміністративні правопорушення на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку	38		18	20	
2.3	Основи кримінального права. Кримінальний кодекс України. Злочин та склад злочину. Стадії злочину. Співучасть у злочині. Множинність злочинів. Основи кваліфікації злочинів. Обставини, що виключають злочинність діяння. Злочини проти життя, здоров'я, волі, честі та гідності особи, її статевої свободи та статевої недоторканості. Злочини проти власності. Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності. Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. Злочини проти працівників правоохоронних органів. Злочини у сфері службової діяльності. Злочини на ґрунті ненависті	22		14	8	
2.4	Наркотичні засоби, психотропні речовини та їх аналоги. Ознаки наркотичного сп'яніння. Основні види наркотичних засобів та психотропних речовин. Ознаки наркотичного сп'яніння	4		2	2	

№ з/п	Назва теми	Заплановано годин	Кредити ECTS	У т.ч. лекції	У т.ч. практичні	Заняття проводять
2.5	Кримінальна процесуальна діяльність поліції. Поняття і завдання кримінального провадження. Учасники кримінального провадження. Докази і доказування у кримінальному провадженні. Заходи забезпечення кримінального провадження. Затримання особи. Загальні положення досудового розслідування. Слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії	12		8	4	
2.6	Перевірка документів, виявлення ознак їх підроблення. Перевірка документів, виявлення ознак їх підроблення	4		2	2	
2.7	Дії поліцейського на місці події. Місце події. Загальні положення огляду місця події. Алгоритм дій поліцейського на місці події	6		2	4	
2.8	Превентивна (профілактична) поліцейська діяльність. Індивідуально-превентивна (профілактична) діяльність поліцейського. Правові основи та організація превентивної (профілактичної) поліцейської діяльності Індивідуальна та загальна превентивна діяльність поліцейського щодо дітей. Попередження і припинення правопорушень підрозділами поліції	8		4	4	
2.9	Інформаційні технології в поліцейській діяльності. Безпека роботи з інформацією. Система централізованого управління нарядами поліції. Робота поліцейських з інформаційними та інформаційно-пошуковими системами. Інформаційна безпека	8		4	4	
2.10	Первинна домедична допомога. Поняття та аспекти надання домедичної допомоги. Алгоритми надання допомоги. Виклик швидкої медичної допомоги. Первинний огляд постраждалого. Виявлення життєвих показників. Дихальні шляхи. Види кровотеч та їх диференціація. Зупинка критичних кровотеч. Джгути. Десмургія, пов'язки, обробка ран. Пневмоторакс. Невідкладні стани. Серцево-легенева реанімація. ДТП, травма шиї, травма хребта, травма тазу. Переміщення постраждалих. Евакуація. Особливості роботи поліцейського при масових травмах. Взаємодія роботи поліцейського з бригадами рятувальників	14		4	10	
2.11	Документоведення в службовій діяльності. Основні правила та вимоги до складання та оформлення службових документів	4		1	3	
3.	ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА	236	7,87	24	212	

№ з/п	Назва теми	Заплановано годин	Кредити ECTS	У т.ч. лекцій	У т.ч. практичні	Заняття проводять
3.1	Вогнева підготовка. Матеріальна частина вогнепальної зброї, яка знаходиться на озброєнні в Національній поліції. Заходи безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю. Правові підстави і порядок застосування та використання вогнепальної зброї. Прийоми та правила стрільби з вогнепальної зброї	64		7	57	
3.2	Тактична підготовка. Тактика комунікації поліцейського. Спеціальні та підготовчі вправи. Контакт та прикриття. Застосування заходів поліцейського примусу (фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї). Поверхнева перевірка. Основи патрулювання. Вибухобезпека. Тактика роботи у невеликих підрозділах при зовнішньому огляді (обшуку) будівлі. Внутрішній огляд (обшук) будівлі. Активний стрілець. Захист від нападу. Невідомий ризик зупинення транспортного засобу для перевірки. Зупинення транспортного засобу при середньому рівні ризику. Зупинення транспортного засобу при середньому рівні ризику. Евакуація потерпілого. Моделювання ситуацій службової діяльності	126		17	109	
3.1	Вогнева підготовка. Матеріальна частина вогнепальної зброї, яка знаходиться на озброєнні в Національній поліції. Заходи безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю. Правові підстави і порядок застосування та використання вогнепальної зброї. Прийоми та правила стрільби з вогнепальної зброї	64		7	57	
3.3	Практичне навчання	46			46	
УСЬОГО ГОДИН НОРМАТИВНОЇ ЧАСТИНИ		456	15,2	142	314	
II. ВАРІАТИВНА ЧАСТИНА						
1.	ПРОФЕСІЙНО-ТЕОРЕТИЧНА ПІДГОТОВКА	176	5,86	71	105	
1.1.	Організація діяльності патрульної поліції	60		30	30	
1.1.1	Правові основи та принципи діяльності патрульної поліції. Повноваження та функції патрульної поліції. Нормативні акти, які регламентують діяльність патрульної поліції. Функції і завдання патрульної поліції. Сили і засоби патрульної поліції. Повноваження патрульної поліції при виявленні правопорушень. Взаємодія патрульної поліції з іншими органами та підрозділами Національної поліції України, Міністерства внутрішніх справ та іншими ЦОВВ. Взаємодія патрульної поліції з представниками правозахисних та громадських організацій. Структура Департаменту патрульної поліції	16		10	6	
1.1.2	Інформаційні технології та робота з базами даних під час патрулювання. Система централізованого управління нарядами патрульної служби (система "ЦУНАМІ"). Підготовка патруля до роботи у системі "ЦУНАМІ". Алгоритм дії з планшетом при виконанні завдання патрулем. Допоміжні інформаційні сервіси (алгоритм роботи патрульної поліції). Робота з базами даних ШПС. Робота з електронною адмін-постановою. Створення. Редагування.	10		5	5	

№ з/п	Назва теми	Заплановано годин	Кредити ECTS	У т.ч. лекцій	У т.ч. практичні	Заняття проводять
1.1.3	Використання радіозв'язку та відеофіксації в роботі патрульних. Правила ведення радіоефіру під час патрулювання. Шляхи усунення радіоперешкод. Персональний відеореєстратор, його функції та можливості. Відеофіксація під час патрулювання.	6		2	4	
1.1.4	Службова документація та особливості оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в роботі патрульного. Документи в роботі патрульного поліцейського та загальні вимоги до їх оформлення. Фабула адміністративного правопорушення: складові елементи, порядок складання. Особливості кваліфікації та оформлення матеріалів адміністративних правопорушень. Ст.180, 182, 183, 184 КУаАП. Особливості кваліфікації та оформлення матеріалів адміністративних правопорушень. Ст.175-1, 178 КУпАП. Особливості кваліфікації та оформлення матеріалів адміністративних правопорушень. Ст.173, 185-КУпАП. Особливості порядку складання протоколу про вчинення двох чи більше адміністративних правопорушень. Порядок винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення у відповідності до ст. 36 КУпАП (об'єднання).	16		4	12	
1.1.5	Службовий вишкіл та службова дисципліна. Службова дисципліна. Заохочення поліцейських. Відповідальність поліцейського. Правила носіння однострою. Стрій та управління ним. Стройові прийоми і рух без зброї. Організація професійного навчання поліцейських та їх атестування.	12		9	3	
1.2.	Діяльність патрульного із забезпечення безпеки дорожнього руху	72		27	45	
1.2.1	Основні положення правил дорожнього руху. Безпека руху, дії/бездіяльність учасників дорожнього руху, наслідки та відповідальність. Обов'язки і права учасників дорожнього руху. Документи, які повинен мати при собі водій. Навчальна їзда. Особливості страхування наземних ТЗ. Перехрестя, мостові споруди. Проїзд перехресть. Регулювання руху: дорожнє обладнання, вертикальна розмітка. Регулювання дорожнього руху. Дорожні знаки, попереджувальні, пріоритету, заборонні. Сигнали регулювальника. Регулювання дорожнього руху. Дорожні знаки: наказові, інформаційно-вказівні, сервісу, таблички до дорожніх знаків. Регулювання дорожнього руху: горизонтальна розмітка. Початок руху та зміна його напрямку. Швидкість руху, дистанція, інтервал, зустрічний роз'їзд. Рух по автомагістралях та дорогах для автомобілів, у житловій та пішохідній зонах. Рух по гірських дорогах і на крутих спусках. Обгін. Рух через залізничні переїзди. Розташування транспортних засобів на дорозі. Зупинка та стоянка. Перевезення вантажу. Перевезення пасажирів. Буксирування та експлуатація транспортних составів. Переваги маршрутних транспортних засобів. Проїзд пішохідних переходів і зупинок транспортних засобів. Номерні, розпізнавальні знаки, написи і позначення. Технічний стан транспортних засобів та їх обладнання	22		12	10	

№ з/п	Назва теми	Заплановано годин	Кредити ECTS	У т.ч. лекцій	У т.ч. практичні	Заняття проводять
1.2.2	Оформлення дорожньо-транспортної пригоди. Загальні положення про дорожньо-транспортну пригоду. Дії патрульного при прибутті на місце ДТП. Огляд місця ДТП. Принцип роботи та призначення алкотестера. Визначення зони відповідальності поліцейського при прибутті на місце ДТП. Визначення та фіксація фактичних даних. Визначення причин ДТП. Визначення та відокремлення порушень ПДР, які мають причинно-наслідковий зв'язок з настанням ДТП. Встановлення особи, чії дії (бездіяльність) є причиною ДТП. Правопорушник. Потерпілий. Складання схеми ДТП. Складання документів при оформленні ДТП, відібрання пояснень, оформлення тимчасового дозволу на право керування ТЗ. Заповнення протоколу про адміністративне правопорушення за ст. 124 КУпАП. Складові елементи та порядок складання протоколу про адміністративне правопорушення за кожне окреме правопорушення. Відпрацювання практичних вправ за допомогою моделювання обставин ДТП	30		11	19	
1.2.3	Порядок складання адміністративних матеріалів за порушення правил дорожнього руху. Окремі адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху ст. 121 КУпАП. Оформлення матеріалів за порушення вимог дорожніх знаків та дорожньої розмітки та ін. порушень ст. 122, 123 КУпАП. Підстави та оформлення матеріалів за керування т/з особою, яка не має відповідних документів на право керування такими т/з або не пред'явила їх для перевірки ст. 126 КУпАП. Оформлення матеріалів за порушення правил перевезення пасажирів та випуску т/з на лінію ст. 121 -2, 128 КУпАП. Оформлення матеріалів за керування т/з у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції ст. 130, 129 КУпАП. Оформлення матеріалів за порушення правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів та правил проїзду великогабаритних і великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами ст. 132-1 КУпАП. Порушення правил, норм і стандартів при утриманні автомобільних доріг і вулиць, невжиття заходів щодо своєчасної заборони на автомобільних дорогах ст. 140 КУпАП. Оформлення матеріалів за пошкодження автомобільних доріг, вулиць, дорожніх споруд, залізничних переїздів і технічних засобів регулювання дорожнього руху, створення перешкод для руху та невжиття необхідних заходів щодо їх усунення ст. 139 КУпАП. Оформлення матеріалів за правопорушення при вчиненні ДТП ст. 122-4 КУпАП. Оформлення матеріалів за порушення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами та особами, які керують гужовим транспортом, і погоничами тварин ст. 127 КУпАП. Оформлення матеріалів за порушення вимог дорожніх знаків та дорожньої розмітки та ін. порушень ст. 122-5 КУпАП	20		4	16	

№ з/п	Назва теми	Заплановано годин	Кредити ECTS	У т.ч. лекції	У т.ч. практичні	Заняття проводять
1.3.	Надання домедичної допомоги особам, які її потребують. Домедична допомога при термінальних станах з основами реанімації. Домедична допомога при кровотечах з основами десмургії. Домедична допомога при травмах та пораненнях. Транспортна іммобілізація. Домедична допомога при ушкодженнях екогенними чинниками навколишнього середовища. Домедична допомога при невідкладних станах різноманітних соматичних захворювань	20			20	
1.4.	Правові підстави затримання. Підстави та процесуальний порядок затримання в порядку КПК України та права особи при такому затриманні (ст. 207 КПК). Підстави та процесуальний порядок адміністративного затримання та права особи при адміністративному затриманні (стаття 262 КУпАП). Особливості затримання окремих категорій осіб (неповнолітніх, осіб з особливими потребами, іноземців, біженців). Дипломатичний імунітет особи як підстава, що унеможливорює її затримання. Стандарти Європейського комітету з питань протидії тортурам. Рішення ЄСПЛ проти України за ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод	8		4	4	
1.5	Дії патрульних під час масових заходів. Поняття та види масових заходів, їх загальна характеристика. Організація діяльності та завдання підрозділів патрульної поліції під час проведення масових заходів. Особливості забезпечення публічного порядку екіпажами патрульної поліції під час проведення спортивних заходів	6		4	2	
1.6.	Особливості роботи патрульного поліцейського щодо виявлення, попередження та розкриття злочинів, пов'язаних з наркотичними засобами, психотропними речовинами та їх аналогами. Особливості роботи патрульного поліцейського щодо виявлення, попередження та розкриття злочинів пов'язаних з наркотичними засобами, психотропними речовинами та їх аналогами. Взаємодія патрульних поліцейських з іншими органами та підрозділами НПУ з виявлення та документування фактів незаконного обігу підконтрольних речовин Порядок дій патрульних поліцейських у приміщеннях, громадських місцях, при огляді транспортних засобів та осіб можливо причетних до незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту підконтрольних речовин	10		6	4	
2.	ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА	84	2,8		84	
2.1.	Вогнева підготовка	22		11	11	
2.2.	Відпрацювання здобутих практичних навичок патрульного поліцейського під час проходження рольових ігор (сценаріїв)	62			62	
УСЬОГО ГОДИН ВАРІАТИВНОЇ ЧАСТИНИ		260	8,67	71	189	
ІІІ. КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ						
1.	Підсумковий контроль (комплексний іспит)	6	0,2		6	
	Консультації	6	0,2		6	
	Резерв часу	4			4	
Загальний фонд навчального часу (без резерву часу)		728	24,27	225	503	

Додаток В

Таблиці нормативів для перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України та поліцейських

Додаток В 1

Нормативи з фізичної підготовки для кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України (відповідно до наказу МВС від **09.02.2016 № 90** «Про затвердження Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України»)

№ з/п	Контрольна вправа	Нормативи, бали											
		5				4				3			
		Вікові групи											
		I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
		18- 25	26-30	31-35	36+	18- 25	26- 30	31- 35	36+	18- 25	26- 30	31- 35	36+
Чоловіки													
1	Комплексна силова вправа (разів за 1 хв.)	55	50	45	40	50	45	40	35	45	40	35	30
2	Біг 100 м (с)	14.5	15.0	15.5	16.0	15.0	15.5	16.0	16.5	15.5	16.0	16.5	17.0
3	Біг 1000 м (хв., с)	3.50	4.00	4.10	4.20	4.10	4.20	4.30	4.40	4.25	4.35	4.45	4.55
4	Човниковий біг 10 х 10 м (с)	29.0	30.0	31.0	32.0	30.0	31.0	32.0	33.0	31.0	32.0	33.0	34.0
Жінки													
1	Згинання та розгинання рук в упорі лежачи (разів)	27	24	21	18	24	21	18	15	21	18	15	12
2	Біг 100 м (с)	18.0	18.5	19.0	19.5	18.5	19.0	19.5	20.0	19.0	19.5	20.0	20.5
3	Біг 1000 м (хв., с)	4.30	4.40	4.50	5.00	5.00	5.10	5.20	5.30	5.30	5.40	5.50	6.00
4	Човниковий біг 10 х 10 м (с)	34.0	37.0	40.0	43.0	35.0	38.0	41.0	44.0	37.0	39.0	42.0	45.0
Кандидати на службу до підрозділів поліції особливого призначення													
1	Підтягування на перекладині (разів)	14	13	12	11	12	11	10	9	10	9	8	7
2	Комплексна силова вправа (разів за 1 хв.)	65	60	55	50	60	55	50	45	55	50	45	40
3	Біг 100 м (с)	13.2	13.6	14.0	14.4	13.6	14.0	14.4	14.8	14.0	14.4	14.8	15.2
4	Біг 3000 м (хв., с)	12.00	12.15	12.30	12.45	12.15	12.30	12.45	13.0	12.30	12.45	13.00	13.15
5	Човниковий біг 10 х 10 м (с)	26.0	27.0	28.0	29.0	27.0	28.0	29.0	30.0	28.0	29.0	30.0	31.0

Додаток В 2

Нормативи з фізичної підготовки для кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України (згідно наказу МВС від **30.01.2017 № 68** «Про внесення змін до Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України»)

№ з/п	Контрольна вправа	Нормативи, бали											
		5				4				3			
		Вікові групи											
		I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
		18-25	26-30	31-35	36+	18-25	26-30	31-35	36+	18-25	26-30	31-35	36+
Чоловіки													
1	Комплексна силова вправа (разів за 1 хв.)	55	50	45	40	50	45	40	35	45	40	35	30
2	Біг 100 м (с)	14.0	14.5	15.0	15.5	14.5	15.0	15.5	16.0	15.0	15.5	16.0	17.0
3	Біг 1000 м (хв., с)	3.40	3.50	4.00	4.10	3.55	4.05	4.15	4.25	4.10	4.20	4.30	4.45
4	Човниковий біг 10 x10 м (с)	27.0	28.0	29.0	30.0	28.0	29.0	30.0	31.0	29.0	30.0	31.0	32.0
Жінки													
1	Згинання та розгинання рук в упорі лежачи (разів)	26	23	20	17	23	20	17	14	20	17	14	11
2	Біг 100 м (с)	16.5	17.0	17.5	18.0	17.0	17.5	18.0	18.5	17.5	18.0	18.5	19.5
3	Біг 1000 м (хв., с)	4.10	4.20	4.30	4.40	4.40	4.50	5.00	5.10	5.10	5.20	5.30	5.45
4	Човниковий біг 10 x10 м (с)	30.0	31.0	32.0	33.0	31.0	32.0	33.0	34.0	32.0	33.0	34.0	35.0
Кандидати на службу до підрозділів поліції особливого призначення													
1	Підтягування на перекладині (разів)	14	13	12	11	12	11	10	9	10	9	8	7
2	Комплексна силова вправа (разів за 1 хв.)	65	60	55	50	60	55	50	45	55	50	45	40
3	Біг 100 м (с)	13.2	13.6	14.0	14.4	13.6	14.0	14.4	14.8	14.0	14.4	14.8	15.2
4	Біг 3000 м (хв., с)	12.00	12.15	12.30	12.45	12.15	12.30	12.45	13.0	12.30	12.45	13.00	13.15
5	Човниковий біг 10 x10 м (с)	26.0	27.0	28.0	29.0	27.0	28.0	29.0	30.0	28.0	29.0	30.0	31.0

Додаток В 3

Нормативи з фізичної підготовки для кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України (відповідно до наказу МВС України від 17.01.2018 № 28 «Про затвердження Змін до Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України»)

№ з/п	Контрольна вправа	Нормативи, бали											
		5				4				3			
		Вікові групи											
		I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
		18 - 25	26 - 30	31 - 35	36+	18 - 25	26 - 30	31 - 35	36+	18 - 25	26 - 30	31 - 35	36+
Чоловіки													
1	Комплексна силова вправа (разів за 1 хв.)	55	50	45	40	50	45	40	35	45	40	35	30
2	Біг 100 м (с)	14.5	15.0	15.5	16.0	15.0	15.5	16.0	16.5	15.5	16.0	16.5	17.0
3	Біг 1000 м (хв., с)	3.50	4.00	4.10	4.20	4.10	4.20	4.30	4.40	4.25	4.35	4.45	4.55
4	Човниковий біг 10 х 10 м (с)	29.0	30.0	31.0	32.0	30.0	31.0	32.0	33.0	31.0	32.0	33.0	34.0
Жінки													
1	Згинання та розгинання рук в упорі лежачи (разів)	27	24	21	18	24	21	18	15	21	18	15	12
2	Біг 100 м (с)	18.0	18.5	19.0	19.5	18.5	19.0	19.5	20.0	19.0	19.5	20.0	20.5
3	Біг 1000 м (хв., с)	4.30	4.40	4.50	5.00	5.00	5.10	5.20	5.30	5.30	5.40	5.50	6.00
4	Човниковий біг 10 х 10 м (с)	34.0	37.0	40.0	43.0	35.0	38.0	41.0	44.0	37.0	39.0	42.0	45.0
Кандидати на службу до підрозділів поліції особливого призначення													
1	Підтягування на перекладині (разів)	14	13	12	11	12	11	10	9	10	9	8	7
2	Комплексна силова вправа (разів за 1 хв.)	65	60	55	50	60	55	50	45	55	50	45	40
3	Біг 100 м (с)	13.2	13.6	14.0	14.4	13.6	14.0	14.4	14.8	14.0	14.4	14.8	15.2
4	Біг 3000 м (хв., с)	12.00	12.15	12.30	12.45	12.15	12.30	12.45	13.0	12.30	12.45	13.00	13.15
5	Човниковий біг 10 х 10 м (с)	26.0	27.0	28.0	29.0	27.0	28.0	29.0	30.0	28.0	29.0	30.0	31.0

Додаток В 4

Таблиця нормативів із загальної фізичної підготовки

(відповідно до наказу МВС України від 26.01.2016 року № 50 Про затвердження Положення «Про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України»)

№ з/п	Назва вправи	Оцінка	Чоловіки та жінки							Чоловіки														Жінки						
			перша категорія							друга категорія							третя категорія							другої та третьої категорій						
			до 25	26-30	31-35	36-40	41-45	46-50	50+	до 25	26-30	31-35	36-40	41-45	46-50	50+	до 25	26-30	31-35	36-40	41-45	46-50	50+	до 25	26-30	31-35	36-40	41-45	46-50	
1	Підтягування на перекладині, разів	5	16	15	14	13	12	11	10																					
		4	14	13	12	11	10	9	8																					
		3	12	11	10	9	8	7	6																					
2	Згинання та розгинання рук в упорі лежачи, разів	5						40	35						30	25						25	20	30	27	24	21	18	15	
		4							35	30						25	20					20	15	27	24	21	18	15	12	
		3							30	25						20	15					15	10	24	21	18	15	12	9	
3	Комплексна силова вправа, разів за 1 хв	5	70	65	60	55	50			60	55	50	45	40			55	50	45	40	35									
		4	65	60	55	50	45			55	50	45	40	35			50	45	40	35	30									
		3	60	55	50	45	40			50	45	40	35	30			45	40	35	30	25									
4	Біг на 100 метрів (сек.)	5	12,8	13,2	13,6	14,0	14,5	15,0	16,0	13,5	14,0	14,5	15,0	15,5	16,0	17,0	14,0	14,5	15,0	15,5	16,0	16,5	17,5	16,5	17,0	17,5	18,0	18,5	19,5	
		4	13,2	13,6	14,0	14,4	15,0	15,5	16,5	14,0	14,5	15,0	15,5	16,0	16,5	17,5	14,5	15,0	15,5	16,0	16,5	17,0	18,0	17,0	17,5	18,0	18,5	19,0	20,0	
		3	13,6	14,0	14,4	14,8	15,8	16,0	17,0	14,5	15,0	15,5	16,0	16,5	17,0	18,0	15,0	15,5	16,0	16,5	17,0	17,5	18,5	17,5	18,0	18,5	19,0	19,5	20,5	
5	Біг на 1000 метрів (хв., сек.)	5								3,30	3,40	3,50	4,00	4,10	4,20	4,40	3,40	3,50	4,00	4,10	4,20	4,30	4,50	4,10	4,20	4,30	4,40	4,50	5,10	
		4								3,45	3,55	4,05	4,15	4,25	4,35	4,55	3,55	4,05	4,15	4,25	4,35	4,45	5,05	4,40	4,50	5,00	5,10	5,20	5,40	
		3								4,00	4,10	4,20	4,30	4,40	4,50	5,10	4,10	4,20	4,30	4,40	4,50	5,00	5,20	5,10	5,20	5,30	5,40	5,50	6,10	
6	Біг на 3000 метрів (хв., сек.)	5	11,30	12,00	12,30	13,00	13,30	14,0	15,0																					
		4	12,00	12,30	13,00	13,30	14,00	14,3	15,3																					
		3	12,30	13,00	13,30	14,00	14,30	15,0	16,0																					
7	Човниковий біг 10 x 10 метрів (сек.)	5	26,0	27,0	28,0	29,0	30,0	31,0	33,0	27,0	28,0	29,0	30,0	31,0	32,0	33,0	28,0	29,0	30,0	31,0	32,0	33,0	34,0	31,0	34,0	37,0	40	43,0	46,0	
		4	27,0	28,0	29,0	30,0	31,0	32,0	34,0	28,0	29,0	30,0	31,0	32,0	33,0	34,0	29,0	30,0	31,0	32,0	33,0	34,0	35,0	32,0	35,0	38,0	31	44,0	47,0	
		3	28,0	29,0	30,0	31,0	32,0	33,0	35,0	29,0	30,0	31,0	32,0	33,0	34,0	35,0	30,0	31,0	32,0	33,0	34,0	35,0	36,0	33,0	36,0	39,0	32	45,0	48,0	
8	Долання єдиної смуги перешкод (хв., сек.)	5	1,25	1,30	1,35	1,40	1,45	1,50	1,55	1,30	1,35	1,40	1,45																	
		4	1,30	1,35	1,40	1,45	1,50	1,55	2,00	1,35	1,40	1,45	1,50																	
		3	1,35	1,40	1,45	1,50	1,55	2,00	2,05	1,40	1,45	1,50	1,55																	

Додаток Д

АНКЕТА

Анкета призначена для виявлення недоліків чинної системи професійної підготовки працівників патрульної поліції та пошуку способів її удосконалення. Ваші відповіді допоможуть визначити напрями підвищення рівня професійної готовності працівників патрульної поліції до ефективного здійснення службової діяльності.

Під час заповнення анкети, будь ласка, підкресліть один (або кілька) із запропонованих варіантів або дайте власні відповіді на запитання.

Дякуємо за участь у пошуку нових рішень!

1. _____
(УПП, посада, спеціальне звання)
2. Рік народження _____
3. Освіта _____
(який навчальний заклад закінчили, спеціальність)

4. Місце роботи до вступу в Національну поліцію України _____
5. Стаж робота в ОВС, підрозділ _____

6. Спортивний розряд / вид спорту, якщо займалися _____

7. У яких ситуаціях під час виконання службових обов'язків Ви відчували труднощі і невпевненість у власних діях? (чому?) _____

8. Чи відчували Ви труднощі під час спілкування з різними категоріями громадян?
(Якщо «так», то які саме?)
- так; _____ - ні; _____

9. Яких знань Вам бракувало під час виконання службових завдань на початку професійної діяльності? _____

10. На які навчальні предмети, на Вашу думку, слід відводити більше часу під час проходження курсу первинної професійної підготовки поліцейських? _____

11. Яких умінь і навичок Вам бракувало під час вирішення службових завдань на початку професійної діяльності? _____

12. Що, на Вашу думку, слід упроваджувати в освітній процес курсу первинної професійної підготовки поліцейських із тактичної та вогневої підготовки для якіснішого навчання працівників патрульної поліції? _____

Продовження додатка Д

13. Чи варто, на Ваш погляд, під час проходження курсу первинної професійної підготовки поліцейських відводити більше часу розвитку фізичних якостей?

- так; - ні;

14. Чи задовольняє Вас рівень Вашої фізичної підготовленості на цей момент?

- так; - ні;

15. Чи достатнім є Ваш рівень фізичної підготовленості для ефективного виконання завдань службової діяльності? (Якщо «ні», то чому?)

- так; - ні; _____

16. Оцініть свій рівень загальної фізичної підготовленості за 20-бальною шкалою _____.

17. Під час яких форм службової підготовки (*навчальні заняття, навчальні збори, самостійне навчання*), на Вашу думку, можна ефективніше підвищити рівень загальної фізичної підготовленості працівників патрульної поліції? _____

18. Які нормативи для визначення рівня загальної фізичної підготовленості працівників поліції (*комплексна силова вправа, згинання та розгинання рук в упорі лежачи, біг 100 м, 10×10м, 1000м*), на Вашу думку, потребують корегувань і яких саме?

19. Розмістіть у порядку зниження пріоритетності фізичні якості, що є важливими для працівників патрульної поліції

Сила _____; Швидкість _____; Витривалість _____;

Спритність _____; Гнучкість _____

20. Чи вважаєте Ви власний рівень професійної готовності достатнім для ефективного виконання службової діяльності? (Якщо «ні», то чому?)

- так; - ні;

Зазначте власну відповідь _____.

21. Чи задоволені Ви станом організації та проведення фізичної підготовки у системі службової підготовки поліцейських?

- так; - ні;

22. Чи вважаєте Ви власний рівень вогневої підготовленості достатнім для ефективного виконання службових обов'язків в умовах збройного зіткнення? (Якщо «ні», то чому?)

- так; - ні; Зазначте власну відповідь _____

23. Чи вважаєте Ви власний рівень сформованості умінь і навичок застосування поліцейських заходів примусу достатнім для ефективного виконання службових обов'язків? (Якщо «ні», то чому?)

- так; - ні;

Зазначте власну відповідь _____.

24. Що, на Вашу думку, слід змінити в системі службової підготовки для підвищення якості службової підготовленості поліцейських патрульної поліції?

25. Які вправи для стрільби з пістолета, на Ваш погляд, слід застосовувати для підвищення рівня вогневої підготовленості?

26. Зазначте причини, через які Ви пропускаєте заняття зі службової підготовки поліцейських:

- брак вільного часу;

- надмірний обсяг завдань службової діяльності;

- втома після робочої зміни;

- нечітке планування занять;

- відсутність бажання й інтересу;

- не вважаю за необхідне;

Зазначте власну відповідь _____

Продовження додатка Д

27. Як Ви проводите вільний від служби час (у вихідні, святкові дні)?

- захоплення комп'ютерними іграми; - прослуховування музики;
- читання художньої літератури, газет, журналів; - перегляд телепередач;
- спілкування із сім'єю, друзями; - підвищення професійного рівня;
- заняття фізичними вправами та спортом, прогулянки, загартовування;

Зазначте власну відповідь

28. Розмістіть у порядку зниження пріоритетності, особистісні риси, що, на Ваше переконання, є необхідними для професії «Поліцейський» (спеціалізація «патрульна поліція»):

дисциплінованість	_____	сила волі, рішучість	_____
комунікабельність	_____	наполегливість	_____
організаторські здібності	_____	сміливість	_____
вміння брати ініціативу на себе	_____	фізичні якості	_____
оперативність мислення	_____	увага	_____
інше			

29. Як часто наприкінці робочих змін у Вас з'являються такі симптоми, як дратівливість, пригнічений стан, підвищена втомлюваність, головний біль?

- ніколи; - іноколи; - часто - завжди;

Зазначте власну відповідь

30. Чи турбують Вас больові відчуття в ділянці спини? (якщо «так», то як часто?)

- Так; - Hi;

Зазначте власну відповідь

31. Розмістіть, будь ласка, за зростанням частоти застосування під час здійснення службової діяльності поліцейські превентивні заходи:

№ з/п	Вид поліцейського превентивного заходу	
1	Перевірка документів особи	
2	Опитування особи	
3	Поверхнева перевірка і огляд	
4	Зупинення транспортного засобу	
5	Вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території	
6	Обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю	
7	Проникнення до житла чи іншого володіння особи	
8	Перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ	
9	Застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису	
10	Перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб	
11	Поліцейське піклування	

32. Зазначте, будь ласка, у відсотках співвідношення поліцейських заходів (превентивних і примусу), які Вам доводилося застосовувати під час здійснення службової діяльності:

поліцейські превентивні заходи %; поліцейські заходи примусу %.

33. Зазначте, будь ласка, у відсотках співвідношення поліцейських заходів примусу, які Вам доводилося застосовувати під час здійснення службової діяльності:

фізична сила ; спеціальні засоби ; вогнепальна зброя .

Дякуємо за відповіді!

Додаток Е

Перелік методик для визначення рівня професійної готовності слухачів і працівників патрульної поліції за показниками мотиваційно-ціннісного критерію

Додаток Е 1

Опитувальник «Мотиви навчальної діяльності слухачів» (за методикою А. Реана, В. Якуніна у модифікації Н. Бадмаєвої)

Оцініть наведені мотиви навчальної діяльності (доповніть власну думку «Я прагну навчатися тому...») за значимістю для Вас за 4-бальною системою. 0 – не відноситься до мене; 1 – мінімальна значимість; 2 – середня значимість; 3 – максимальна значимість

№ з/п	Мотиви навчання	Бали
1.	Тому, що мені подобається обрана професія.	
2.	Щоб забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності.	
3.	Хочу забезпечити своє майбутнє.	
4.	Щоб дати відповіді на актуальні питання, що відносяться до сфери майбутньої професійної діяльності.	
5.	Хочу повною мірою розвинути задатки, що є у мене, здібності і схильності до вибраної професії.	
6.	Щоб не відставати від друзів.	
7.	Щоб працювати з людьми, потрібно мати глибокі і всебічні знання.	
8.	Тому, що хочу бути в числі кращих слухачів.	
9.	Тому що хочу, щоб наша група стала кращою.	
10.	Щоб знайомитися і спілкуватися з цікавим людьми.	
11.	Тому, що отримані знання дозволять мені досягти всього необхідного.	
12.	Необхідно завершити курси підготовки, щоб у знайомих не змінилася думка про мене як про здібну і перспективну людину.	
13.	Щоб уникнути засудження і покарання за погане навчання.	
14.	Щоб мене поважали у колективі.	
15.	Не хочу відставати від однокласників, не бажаю бути серед відстаючих.	
16.	Тому що від успіхів в навчанні залежить рівень моєї матеріальної забезпеченості в майбутньому.	
17.	Успішно навчатися, скласти іспити на «4» і «5».	
18.	Просто подобається навчатися.	
19.	Потрапивши на курси, вимушений навчатися, що завершити їх і отримати свідоцтво.	
20.	Бути постійно готовим до занять, відповідати на парах.	
21.	Навчаюся зараз, щоб успішно продовжити подальше навчання у вузі тощо.	
22.	Щоб отримати глибокі і міцні знання.	

Продовження додатка Е 1

23.	Тому, що в майбутньому маю наміри долучитися до наукової діяльності.	
24.	Будь-які знання стануть у нагоді в майбутній професійній діяльності.	
25.	Тому, що хочу бути корисним суспільству.	
26.	Проходжу курси підготовки, щоб стати висококваліфікованим фахівцем.	
27.	Щоб дізнатися нове, займатися творчою діяльністю.	
28.	Щоб дати відповіді на проблеми суспільства і життєдіяльності людей.	
29.	Бути на хорошому рахунку у викладачів.	
30.	Отримати схвалення батьків (дружини/чоловіка), оточуючих.	
31.	Навчаюся заради виконання обов'язку перед батьками (дружини/чоловіка).	
32.	Тому, що знання надають мені впевненості в собі.	
33.	Тому, що від успіхів у навчанні залежить моя майбутня кар'єра.	
34.	Хочу отримати сертифікат про закінчення курсів, щоб мати перевагу перед іншими.	

Групи мотивів

Шкала	Мотиви	Приклад твердження	Номери тверджень	К-ть балів
1.	Комунікативні	Навчаюся, щоб знайомитися і спілкуватися з цікавими людьми.	7, 10, 14, 32.	
2.	Уникнення	Необхідно завершити курси підготовки, щоб у знайомих не змінилася думка про мене як про здібну і перспективну людину.	6, 12, 13, 15, 19.	
3.	Престижу	Тому, що хочу бути в числі кращих слухачів.	8, 9, 29, 30, 34.	
4.	Професійні	Щоб дати відповіді на актуальні питання, що відносяться до сфери майбутньої професійної діяльності.	1, 2, 3, 4, 5, 26.	
5.	Творчої самореалізації	Щоб дізнатися нове, займатися творчою діяльністю	27, 28.	
6.	Навчально-пізнавальні	Просто подобається навчатися	17, 18, 20, 21, 22, 23, 24.	
7.	Соціальні	Навчаюся заради виконання обов'язку перед батьками (дружини/чоловіка).	11, 16, 25, 31, 33.	

Додаток Е 2

Опитувальник «Дігностика рівня розвитку рефлексивності» (за методикою А. Карпова)

Інструкція опитуваному: «Вам необхідно відповісти на 27 тверджень опитувальника. У бланку відповідей навпроти номера питання проставте, будь ласка, цифру, відповідну варіанту Вашої відповіді, не замислюйтесь довго над відповідями. Пам'ятайте, що правильних або неправильних відповідей в даному випадку бути не може.

1	2	3	4	5	6	7
абсолютно невірно	невірно	мабуть невірно	не знаю	мабуть вірно	вірно	абсолютно вірно

№ з/п	Текст опитувальника	1	2	3	4	5	6	7
1.	Прочитавши хорошу книгу, я завжди потім довго думаю про неї; хочеться її з ким-небудь обговорити							
2.	Коли мене раптом несподівано про щось запитують, я можу відповісти перше, що спало на думку							
3.	Перш ніж зняти трубку телефону, щоб подзвонити по справі, я зазвичай подумки планую майбутню розмову							
4.	Зробивши щось не так, я потім довго не можу відволіктися від думок про це							
5.	Коли я розмірковую над чимось або розмовляю з іншою людиною, мені буває цікаво раптом згадати, що послужило початком ланцюжка думок.							
6.	Пристаючи до важкого завдання, я намагаюся не думати про майбутні труднощі							
7.	Головне для мене - уявити кінцеву мету своєї діяльності, а деталі мають другорядне значення							
8.	Буває, що я не можу зрозуміти, чому будь-хто незадоволений мною							
9.	Я часто ставлю себе на місце іншої людини.							
10.	Для мене важливо в деталях уявляти собі хід майбутньої роботи.							
11.	Мені було б важко написати серйозний лист, якби я заздалегідь не склав план.							
12.	Я віддаю перевагу діяти, а не розмірковувати над причинами своїх невдач.							
13.	Я досить легко приймаю рішення щодо цінної покупки.							
14.	Зазвичай, якщо я щось задумав, то потім прокручую в голові свої задуми, уточнюючи деталі, розглядаючи всі варіанти.							
15.	Я турбуюся про своє майбутнє.							
16.	Думаю, що в безлічі ситуацій необхідно діяти швидко, керуючись думкою, яка першою прийшла в голову.							
17.	Часом я приймаю необдумані рішення.							

Додаток Е 3

Визначення рівня самооцінки здатності до самовдосконалення (за методикою М. П. Лукашевича)

Бланк для визначення рівня самооцінки здатності до самовдосконалення

Заповніть, будь-ласка бланк. При відповіді на запитання необхідно обрати тільки один варіант відповіді.

№ з/п	Запитання	Варіанти відповідей		
		ні	частково	так
1	2	3	4	5
1.	Чи знаєте ви що-небудь про принципи, методи, правила самоосвіти, самовиховання, саморозвиток особистості?			
2.	Чи маєте ви серйозне прагнення до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку своїх особистих якостей, здібностей			
3.	Чи відзначають друзі й знайомі ваші успіхи в самоосвіті, самовихованні, саморозвитку?			
4.	Чи випробовуєте ви прагнення глибше пізнати самого себе, свої творчі здібності			
5.	Чи маєте ви свій ідеал і чи спонукає він вас до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку?			
6.	Чи часто ви замислюєтесь про причини своїх промахів і невдач?			
7.	Чи здатні ви до швидкого самостійного оволодіння новими видами діяльності, наприклад, до самостійного вивчення іноземної мови?			
8.	Чи здатні ви продовжувати вирішувати важке завдання, якщо перші 2 год не дали очікуваного результату?			
9.	Чи ведете ви щоденник, де плануєте своє життя (на рік, на найближчі місяці, тиждень, день) і аналізуєте, що із запланованого виконати не вдалося й чому?			
10.	Чи вважають вас ваші друзі людиною здатною до подолання труднощів?			
11.	Чи знаєте ви свої сильні й слабкі якості?			
12.	Чи хвилює вас ваше майбутнє?			
13.	Чи прагнете ви до того, щоб вас поважали найближчі друзі й батьки?			
14.	Чи здатні ви управляти собою?			
15.	Чи здатні ви стримувати себе в конфліктній ситуації?			
16.	Чи прагнете ви виховати в собі силу волі або інші якості?			
17.	Чи домагаєтесь ви того, щоб до вашої думки прислухалися?			
18.	Чи вважаєте ви себе цілеспрямованою людиною?			

Продовження додатка Е 3

19.	Чи вважають вас батьки людиною, здатною до самоосвіти, саморозвитку?			
20.	Чи вважають вас вчителі людиною здатною до самоосвіти, саморозвитку?			
21.	Чи вважають вас друзі людиною, здатною до самоосвіти, саморозвитку?			

Оброблення результатів визначення рівня самооцінки здатності до самовдосконалення
Опрацюйте отримані результати. Підрахуйте кількість отриманих балів, з огляду на те, що «Ні» – 1 бал, «Частково» – 2 бали, «Так» – 3 бали.

Разом _____ балів

Ключ до оброблення результатів визначення рівня самооцінки здатності до самовдосконалення

Кількість балів	Рівень розвитку
21-31	Низький
32-42	Задовільний
43-53	Достатній
54-63	Високий

Додаток Ж

**Перелік тестових завдань для визначення рівня професійної готовності слухачів і працівників
патрульної поліції за показниками
когнітивного критерію**

Додаток Ж 1

**Перелік тестових завдань для визначення рівня професійної готовності працівників за показником
когнітивного критерію
«Функціональна підготовленість поліцейських»**

1. Кому, відповідно до Конституції України, має бути негайно повідомлено про арешт чи затримання особи?

1. прокурору;
2. адвокату затриманого чи заарештованого;
3. родичам заарештованого чи затриманого.

2. Відповідно до Конституції України протягом якого часу кожний затриманий має право оскаржити в суді своє затримання?

1. після початку досудового слідства;
2. у будь-який час;
3. після отримання безкоштовної правової допомоги державного захисника.
4. не більше 1 місяця з дня затримання.

3. Норми Конституції України є:

1. нормами спеціальної дії; 2. нормами відсилочної дії; 3. нормами прямої дії;
4. нормами найвищої правової сили.

4. Поліцейський може зупиняти транспортні засоби вразі:

1. Якщо уповноважений орган державної влади прийняв рішення про обмеження чи заборону руху;
2. Порушення порядку визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв.
3. Якщо необхідно здійснити опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути;
4. Усі відповіді вірні.

5. Поліція не може проникнути до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду лише в невідкладних випадках, пов'язаних із:

1. Рятунням життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій;
2. Безпосереднім переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні злочину;
3. Припиненням злочину, що не загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні.

6. Поліцейське піклування може здійснюватися щодо?

1. Особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення;
2. Особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння не втратила здатність самостійно пересуватися;
3. Неповнолітньої особи віком до 15 років, яка залишилася без догляду.

7. У яких випадках забороняється особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки?

1. якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні особи, якій дарує;
2. для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб;
3. у будь-яких випадках.

Продовження додатка Ж 1

8. Протягом якого строку здійснюється контроль щодо своєчасності подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави:

1. упродовж 30 днів з дня подання декларації;
2. упродовж 15 робочих днів з дня, у який декларація повинна бути подана;
3. законодавство не передбачає такого контролю.

9. Зазначте, про які зміни у своєму майновому стані суб'єкти декларування зобов'язані повідомляти Національне агентство з питань запобігання корупції:

1. отримання доходу, що в 3 і більше разів перевищує задекларований дохід за попередній рік;
2. отримання доходу, придбання майна на суму, яка перевищує 50 мінімальних заробітних плат, встановлених на 1 січня відповідного року;
3. законодавство не передбачає обов'язку повідомлення.

10. Постанова у справі про адміністративне правопорушення складається:

1. у двох екземплярах, один з яких вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності;
2. в одному екземплярі, що залишається у особи, яка його склала;
3. у трьох екземплярах, один з яких вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності.

11. Справа про адміністративне правопорушення розглядається:

1. у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання особою, відносно якої складено протокол про адміністративне правопорушення постанови по справі про адміністративне правопорушення;
2. у десятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи;
3. у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи.

12. Адміністративне затримання особи допускається:

1. з дозволу керівника підрозділу патрульної служби;
2. у випадках, прямо передбачених законами України;
3. залежно від ситуації, що склалася;
4. у всіх випадках при вчиненні правопорушення.

13. Яке з перелічених прав не захищається Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод?

1. право на шлюб; 2. право на освіту; 3. право на працю; 4. право на захист власності.

14. Визначити сукупність ознак, яка характеризує злочин:

1. умисел та необережність;
2. суспільна небезпечність, винність, караність, протиправність;
3. моральна шкода, фізична шкода; матеріальна шкода;
4. мотив, мета, місце, спосіб вчинення злочину.

15. З якого моменту настає кримінальна відповідальність?

1. із моменту виникнення наміру вчинити злочин;
2. із моменту вчинення злочину;
3. із моменту пред'явлення особі обвинувачення у вчиненні злочину;
4. із моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду.

Додаток Ж 2

Перелік питань для визначення рівнів професійної готовності слухачів і працівників за показником когнітивного критерію «Знання з тактичної підготовки»

1. Основними складовими вербального самозахисту поліцейського є:

- а) вміння ефективно застосовувати поліцейські заходи примусу;
- б) вміння контролювати ситуацію та дії оточуючих людей без ескалації конфлікту;
- в) досягнення максимальної ефективності застосування спеціальних засобів під час фізичного протистояння з порушником громадського порядку;
- г) досягнення максимальної ефективності поліцейських заходів з мінімальним ризиком для поліцейського;

2. При взаємодії з «проблемними» людьми необхідно:

- а) розмовляти на тому рівні, який вони здатні зрозуміти; говорити простими словами;
- б) застосовувати без попередження фізичну силу та спеціальні засоби;
- в) при можливості, уникати відкрито агресивної, образливої чи занадто впевненої поведінки;
- г) не ризикувати особистою безпекою та безпекою оточуючих, інших поліцейських;
- д) спілкуватися з такими особами лише після надягання кайданок.

3. Що відноситься до поняття «легкий фізичний контакт»:

- а) силовий вплив, який дозволяє поліцейському захистити себе від агресивних або схильних до насильства осіб;
- б) техніки, які спонукають особу виконувати вербальні команди за допомогою дотиків;
- в) фізичний контроль використовуються для встановлення контролю над особою, що чинить активний або агресивний опір;
- г) техніки, які застосовуються для досягнення поступливості від особи, яка чинить опір, за допомогою больового контролю.

4. Під «пасивним опором» слід розуміти:

- а) ситуацію, коли особа намагається уникати контролю з боку поліцейського, висловлює вербальні погрози;
- б) ситуацію, коли особа демонструє невербальні сигнали, що вказують на схильність або готовність опиратися застосуванню поліцейських заходів;
- в) ситуацію, коли особа не виконує команди, не підкоряється законним вимогам поліцейського, але не вдається до активних дій, не становить загрози та не опирається контролюючим діям поліцейського;
- г) ситуацію, коли особа намагається втекти, опирається затриманню.

5. Під «агресивним опором» слід розуміти:

- а) ситуацію, коли особа демонструє невербальні сигнали, що вказують на схильність або готовність опиратися застосуванню поліцейських заходів;
- б) ситуацію, коли особа здійснює фізичні атаки на поліцейського, демонструє небажання припинити атаки на інших людей;
- в) ситуацію, коли особа демонструє фізичні спроби серйозно поранити чи вбити іншу людину або поліцейського;
- г) не підкоряється законним вимогам поліцейського, але не вдається до активних дій, не становить загрози та не опирається контролюючим діям поліцейського.

6. За якими ознаками візуально визначити особу з явними ознаками старості:

- а) особи пенсійного віку;
- б) сприймаються як неспроможні внаслідок вікових змін створювати небезпеку для життя та здоров'я;
- в) особи, які демонструють посвідчення «ветеран праці»;

7. За якими ознаками візуально визначити особу з явними ознаками обмежених можливостей:

- а) якщо в особи загипсована праву руку;
- б) особа має на обличчі потемніння шкіри;
- в) мають каліцтва чи вроджені вади, з огляду на які особа не може створювати небезпеку життю чи здоров'ю;
- г) погляд особи створює враження відсталості в розумовому розвитку.

Продовження додатка Ж 2

8. У яких випадках дозволяється здійснювати поверхневу перевірку особи:

- а) якщо візуально видно, що в особи переповнені кишені;
- б) якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;
- в) якщо особа вдягнена в забруднений одяг.

9. Поліцейський має право здійснювати затримання особи у випадках:

- а) якщо порушено порядок використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв;
- б) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України;
- в) якщо особа перебуває в місці вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди.

10. Якою статтею регламентується порядок застосування поліцейських заходів примусу:

- а) ст. 42 Закону України “Про Національну поліцію”;
- б) ст. 43 Закону України “Про Національну поліцію”;
- в) ст. 44 Закону України “Про Національну поліцію”;
- г) ст. 45 Закону України “Про Національну поліцію”.

11. Якою статтею регламентуються поліцейські заходи примусу:

- а) ст. 42 Закону України “Про Національну поліцію”;
- б) ст. 43 Закону України “Про Національну поліцію”;
- в) ст. 44 Закону України “Про Національну поліцію”;
- г) ст. 45 Закону України “Про Національну поліцію”.

12. Якою статтею регламентується застосування спеціальних засобів:

- а) ст. 42 Закону України “Про Національну поліцію”;
- б) ст. 43 Закону України “Про Національну поліцію”;
- в) ст. 44 Закону України “Про Національну поліцію”;
- г) ст. 45 Закону України “Про Національну поліцію”.

13. Гумові та пластикові кийки застосовуються для:

- а) зупинення транспортного засобу шляхом його пошкодження;
- б) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;
- в) поверхневої перевірки та огляду особи;
- г) затримання особи, яка вчинила правопорушення і чинить злісну непокору законній вимозі поліцейського;
- д) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;
- е) регулювання дорожнього руху.

14. Засоби, споряджені речовинами сльозогінної дії та дратівної дії, застосовуються для:

- а) якщо водій вимагає проінформувати про конкретну причину зупинення транспортного засобу;
- б) якщо необхідно здійснити опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути;
- в) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

15. Скільки існує підстав для зупинення транспортного засобу:

- а) 8; б) 9; в) 7; г) 6.

16. Алгоритм дій при зупиненні транспортного засобу з невідомим рівнем ризику:

- а) привітатися з водієм, повідомити підставу зупинення; перевірити наявність посвідчення водія та реєстраційного документу транспортного засобу, інших документів відповідно до законодавства; здійснити інші необхідні дії, зокрема повідомити про суть скоєного порушення ПДР та про складення постанови про накладення адміністративного стягнення;
- б) привітатися, назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на вимогу громадянина службове посвідчення, передавши йому в руки для ознайомлення; перевірити наявність посвідчення водія та

Продовження додатка Ж 2

реєстраційного документу транспортного засобу, інших документів відповідно до законодавства; здійснити інші необхідні дії, зокрема повідомити про суть скоєного порушення ПДР та про складення постанови про накладення адміністративного стягнення;

в) привітатися з водієм, повідомити підставу зупинення; перевірити наявність посвідчення водія та реєстраційного документу транспортного засобу, інших документів відповідно до законодавства;

г) привітатися з водієм, повідомити підставу зупинення; повідомити про суть скоєного порушення ПДР та про складення постанови про накладення адміністративного стягнення.

17. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю:

а) для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю;

б) для знешкодження тварини, яка загрожує життю і здоров'ю громадян або працівника поліції;

в) всі вище перераховані варіанти вірні.

18. Спеціальні засоби поділяються на наступні види:

а) індивідуального захисту; активної оборони; забезпечення спеціальних операцій;

б) індивідуального захисту; пасивної оборони; забезпечення спеціальних операцій;

в) індивідуального носіння; активної оборони; забезпечення спеціальних операцій.

19. Без попередження зброя може бути застосована:

а) для затримання особи, яку застали при вчиненні адміністративного правопорушення;

б) якщо особа чинить зброєний опір;

в) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження.

20. Забороняється застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю:

а) до жінок, осіб похилого віку або з вираженими ознаками інвалідності та малолітніх, крім випадків вчинення ними групового нападу, що загрожує життю і здоров'ю людей, працівників поліції, або збройного нападу чи збройного опору;

б) до жінок з явними ознаками вагітності, осіб похилого віку які мають виражені ознаки інвалідності та малолітніх, крім випадків вчинення ними групового нападу, що загрожує життю і здоров'ю людей, працівників поліції, або збройного нападу чи збройного опору;

в) до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення зброєного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо.

21. Під час затримання і доставляння правопорушника поліцейський наряд повинен:

а) представитись, провести поверхневий огляд і доставити порушника до управління поліції (відділення);

б) представитись, дотримуючись заходів особистої безпеки припинити правопорушення, провести поверхневу перевірку, затримати і доставити правопорушника до відділу поліції;

в) припинити правопорушення, провести особистий огляд і доставити правопорушника до управління поліції (відділення).

22. При безпосередньому виявленні грабежу (заволодіння сумкою громадянки) поліцейські повинні:

а) запитати потерпілу чи їй не потрібна медична допомога та надати в разі необхідності, затримати злочинця, провести поверхневу перевірку, доповісти про подію оперативному черговому, забезпечити охорону місця події, встановити свідків;

б) опитати потерпілу, повідомити про подію оперативного чергового, забезпечити охорону місця події;

в) опитати потерпілу, відібрати заяву, доповісти оперативному черговому, забезпечити охорону місця події, встановити та опитати свідків.

23. Якою рукою необхідно брати документ під час перевірки:

а) лівою; б) правою; в) вільною від вогнепальної зброї.

24. Порядок доставляння підозрюваного пішим порядком двома поліцейськими повинен бути наступним:

а) один поліцейський повинен йти поруч із затриманим і вести його. Другий поліцейський повинен, йдучи у двох-трьох кроках позаду, спостерігати за діями підозрюваного і оточуючих громадян;

б) один поліцейський повинен йти поруч із затриманим з правого боку, а другий з лівого;

в) обидва поліцейські повинні, йдучи у двох-трьох кроках позаду, спостерігати за діями підозрюваного і оточуючих громадян.

Продовження додатка Ж 2

25. До спеціальних засобів індивідуального захисту відносяться:

- а) шоломи, бронежилети та інше спеціальне екіпірування;
- б) ручні газові гранати, гумові кийки, аерозолі;
- в) протиударні і броньовані щити, гумові кийки.

26. До спеціальних засобів активної оборони відносяться:

- а) протиударні і броньовані щити, шоломи, бронежилети;
- б) гумові та пластикові кийки, засоби обмеження рухомості;
- в) всі вище перераховані варіанти вірні.

27. При забезпеченні охорони місця події поліцейський зобов'язаний:

- а) не підходити до місця події і не дозволяти нікому знаходитись біля місця події;
- б) вивести з місця події усіх сторонніх громадян, оточити місце події, ужити заходів щодо збереження слідів злочину, не дозволяти нікому торкатися предметів або проводити будь-яке їх переміщення;

- в) огородити місце події стрічкою та не дозволяти нікому знаходитись біля місця події.

28. При перевірці документів у правопорушника необхідно:

- а) поводитися з документами акуратно. Якщо в документі знаходяться гроші, які-небудь записки та інші папери або цінності, вилучити їх звідти;
- б) поводитися з документами акуратно (не м'яти і не згортати сторінки, оберегати від дощу і снігу, не забруднювати руками). Якщо в документі знаходяться гроші, які-небудь записки та інші папери або цінності, запропонувати власнику вилучити їх звідти;

- в) якщо в документі знаходяться гроші, які-небудь записки та інші папери або цінності, запропонувати власнику передати їх на зберігання родичам.

29. Поверхнева перевірка особи проводиться:

- а) уповноваженою на те особою однієї статі з тим, кого оглядають і в присутності не менше трьох понятих тієї ж статі;
- б) уповноваженою на те особою однієї статі з тим, кого оглядають і в присутності двох понятих тієї ж статі;

- в) поліцейським відповідної статі. У невідкладних випадках поверхневу перевірку може здійснювати будь-який поліцейський лише з використанням спеціального приладу або засобу.

30. Складові невербальної комунікації особи, що вказують на негативну реакцію:

- а) мова тіла, вираз обличчя, дії;
- б) образливі висловлювання на адресу поліцейського, мова тіла;
- в) розташування в просторі, поза.

31. Розміщення поліцейських при спілкуванні з третіми особами:

- а) спілкування в службовому автотранспорті; б) розташування навпроти особи;
- в) розташування у формі трикутника.

32. Основні правила зовнішнього огляду будівлі:

- а) пригнутися перед вікном, не зупинятися в дверних отворах, не виходити на освітлені ділянки;
- б) зазирати у вікна, знаходитись навпроти дверей;
- в) заходити в будівлю одночасно.

33. Способи комунікації:

- а) вербальна, за допомогою свистка; б) вербальна та невербальна;
- в) невербальна, за допомогою радіостанції.

34. Способи входу в приміщення:

- а) хрест-навхрест, гачок; б) паралельно, по квадрату; в) по спіралі, по діагоналі.

35. При внутрішньому огляді будівлі укриття для поліцейського правші повинні бути:

- а) зправа; б) зліва; в) позаду.

36. Чи під час перевірки документів змінюються офіцери контакту та прикриття:

- а) так; б) ні; в) в крайніх випадках.

37. Патрулюючи територію у нічний час, поліцейські виявили гараж зі слідами незаконного проникнення та заволодіння транспортним засобом. Дії поліцейських:

- а) доповісти черговому та розпочати огляд прилеглої території на наявність викраденого транспортного засобу;

- б) доповісти черговому, викликати на місце слідчо-оперативну групу та охороняти місце події;

- в) доповісти черговому, зайти до гаража та провести його огляд на наявність потерпілих.

Продовження додатка Ж 2

38. Надійшов виклику, що знайдено вибуховий пристрій. Поліцейські виявили на місці виклику заявника, який указував на місце де стояв пакунок з невідомим вмістом.

Дії поліцейських:

- а) доповісти черговому, викликати на місце вибухотехнічну службу, охороняти місце та не допускати туди нікого, евакуювати людей з небезпечної зони;
- б) доповісти черговому, перевірити, в місткість пакунку;
- в) доповісти черговому, викликати вибухотехнічну службу та чекати на її приїзд.

39. Наряд у складі двох поліцейських, затримавши особу, яку підозрюють у скоєнні кримінального правопорушення, прийняли рішення провести поверхневу перевірку.

Дії поліцейських:

- а) один поліцейський тримає підозрюваного за руку з однієї сторони, інший виконує поверхневу перевірку з іншої сторони, хлопаючи по одягу;
- б) один поліцейський стоїть попереду підозрюваного та зачитує йому його права, інший стоїть позаду підозрюваного та виконує поверхневу перевірку знизу до гори;
- в) один поліцейський здійснює прикриття на відстані, інший виконує поверхневу перевірку особи у позиції стоячи, обпершись руками на стіну, перевірка проводиться промацуванням зверху до низу.

40. Наряд у складі двох поліцейських, затримавши особу, яку підозрюють у скоєнні кримінального правопорушення, прийняли рішення, згідно ст. 45 Закону України «Про Національну поліцію» застосувати до нього спеціальний засіб кайданки, особа розпочала опір та була повалена на землю. Дії поліцейських:

- а) один поліцейський, виконуючи больовий вплив на руку, надягає кайданки, інший, застосовує спеціальний засіб гумовий кийок;
- б) один поліцейський контролює підозрюваного больовим впливом на ногу, інший, виконуючи больовий вплив на руку, надягає кайданки спочатку на одну руку, потім на іншу;
- в) один поліцейський, виконуючи больовий вплив на руку, надягає кайданки, а інший, застосовує спеціальний засіб для розпилу сльозогінної та дратівної дії «Терен».

41. Під час пішого патрулювання, поліцейськими було виявлено невідомого громадянина, який за своїми зовнішніми ознаками співпадав з особою, яка розшукується за скоєння злочину. Поліцейські прийняли рішення про необхідність перевірки документів у даної особи. Наблизившись до особи, вони представились та попросили у нього пред'явити документи, що посвідчують особу. Під час пред'явлення документів, особа навмисно кидає їх на землю. Дії поліцейських:

- а) підійти до особи дотримуючись принципу контакт та прикриття, тобто один поліцейський перевіряє-контактує, інший-прикриває його дії та контролює територію навколо, після кидання документа на землю, поліцейські повинні, дотримуючись безпечної відстані та мір особистої безпеки під час несення служби, запропонувати особі самій підняти документи та надати їх для перевірки;
- б) підійшовши до особи, поліцейські повинні підняти документ, перевірити дані та віддати його особі;
- в) підійшовши до особи, поліцейські повинні застосувати фізичну силу та спеціальний засіб кайданки, після чого підняти документ та перевірити дані.

42. Автопатруль зупинив автомобіль за порушення водієм правила дорожнього руху.

Дії поліцейських:

- а) патрульний автомобіль зупиняється поруч з автомобілем, який перевіряється, один поліцейський підходить до водія, інший сидить в патрульному автомобілі, доповідає черговому;
- б) патрульний автомобіль зупиняється попереду автомобіля, який перевіряється, один поліцейський підходить до водія, інший стоїть перед даним автомобілем;
- в) патрульний автомобіль зупиняється тільки позаду на відстані 3-5 метрів від автомобіля що зупиняється, після зупинки необхідно оцінити ситуацію, один поліцейський виходить з автомобіля та наближається до транспортного засобу порушника зі сторони водійської двері та зупиняється біля середньої стійки обличчям до водія таким чином, щоб зброя знаходилась подалі від нього, інший знаходиться позаду автомобіля, що перевіряється.

Продовження додатка Ж 2

43. Поліцейський патруль прибув на виклик про те, що чути крики про допомогу. Прибувши за адресою виклику вони виявили, що входні двері відчинені, а з приміщення чути жіночі крики про допомогу. Дії поліцейських:

а) доповісти черговому про ситуацію яка склалася, голосом повідомити, знаходячись біля дверей, що поліція на місці, вимагати припинення протиправних дій та щоб хтось вийшов до вас, . якщо крики не припиняються, взяти зброю до рук, та привести її у бойову готовність, якщо вважають, що в обстановці яка склалася, можуть виникнути підстави для її застосування, попередити про можливість застосування зброї у разі вчинення збройного опору, далі, дотримуючись мір особистої безпеки проникнути до приміщення, усіх виявлених у приміщенні осіб необхідно затримати для подальшого розбору;

б) доповісти черговому про ситуацію яка склалася, викликати на місце слідчо-оперативну групу та дільничного, охороняти місце події;

в) доповісти черговому про ситуацію яка склалася, викликати на місце слідчо-оперативну групу та дільничного, знайти людину, яка мешкає поряд та попросити її зайти до приміщення.

44. Поліцейський прибув за викликом до місця події і виявив особу з явними ознаками психічного розладу (некоординовані рухи, безглузда мова, неадекватні дії), яка тримала у руці предмет схожий на викрутку. Дії поліцейського:

а) поліцейський зобов'язаний негайно повідомити особі зрозумілою для неї мовою підставу застосування до неї поліцейського заходу, а також роз'яснити право отримувати медичну допомогу, давати пояснення, оскаржувати дії поліцейського, за можливості негайно повідомити інших осіб про її місце перебування. Вилучити предмет схожий на викрутку, з дотриманням мір особистої безпеки, скласти протокол про застосування поліцейського піклування і доставити (передати) особу відповідному лікувальному закладу. Повідомити відповідального по підрозділу про застосування поліцейського заходу;

б) поліцейський зобов'язаний вилучити предмет схожий на викрутку, з дотриманням мір особистої безпеки, здійснити обшук особи, скласти протокол про застосування поліцейського піклування і передати особу відповідному лікувальному закладу;

в) поліцейський зобов'язаний негайно повідомити особі зрозумілою для неї мовою підставу застосування до неї поліцейського заходу, а також роз'яснити право отримувати медичну допомогу, давати пояснення, оскаржувати дії поліцейського, за можливості негайно повідомити інших осіб про її місце перебування. Вилучити предмет схожий на викрутку, з дотриманням мір особистої безпеки і доставити (передати) особу відповідному лікувальному закладу. Повідомити чергового про передачу особи лікувальному закладу.

45. Поліцейський який здійснює поліцейське піклування стосовно особи, яка перебуває у стані сильного алкогольного сп'яніння у публічному місці, за її вимогою здійснити дзвінок своєму знайомому і доставити його до місця проживання, приймає рішення. Дії поліцейських:

а) доставляє особу до органу поліції, надає можливість особі здійснити дзвінок, складає відповідний протокол про адміністративне порушення, і передає особу на піклування родичам, або його знайомим, або забезпечує перебування особи в органі поліції до повного витверезіння;

б) повідомляє відповідального по підрозділу про прийняті заходи, надає можливість особі здійснити дзвінок, складає відповідний протокол про застосування поліцейського піклування і забезпечує доставляння його за місцем проживання чи лікувального закладу;

в) надає можливість особі здійснити дзвінок і забезпечує доставляння його за місцем проживання чи лікувального закладу.

46 Причиною тимчасового залишення маршруту (поста) поліцейським може бути:

а) переслідування злочинців, які втікають;

б) вказівка або дозвіл начальника органу, його заступників, оперативного чергового чи його помічника;

в) вірно тільки перераховане у пунктах а, б.

г) вірно тільки перераховане у пунктах 1.

47 Під час несення служби нарядам поліції забороняється:

а) передавати і показувати будь-кому свою зброю, за винятком осіб, яким вони підпорядковуються;

б) зав'язувати розмови з питань, які не стосуються служби;

в) залишати маршрут для доставляння до органу поліції правопорушників;

г) вірно тільки перераховане у пунктах а, б, в;

д) вірно тільки перераховане у пунктах а і б.

Продовження додатка Ж 2

48. Поверхнева перевірка речей та одягу особи, яка підозрюється в скоєнні злочину здійснюється:

- а) негайно після затримання;
- б) після того, як особу буде доставлено до органу поліції;
- в) при очікуванні опору з боку затриманого (тільки після одягання на нього кайданків);
- г) вірно тільки перераховане у пунктах б і в;
- д) вірно тільки перераховане у пунктах а і в.

49. Спеціальний засіб газовий балон «Терен-4м» не можна використовувати:

- а) якщо дує зустрічний вітер; б) за температури повітря більше ніж 40 С;
- в) в дощову погоду; г) всі відповіді вірні.

50. Наряд поліції прибувши на місце скоєння злочину, виявляють, що підозрювані невідомі особи втекли, а на місці знаходиться жінка, яка пояснює, що у неї висмикнули з рук сумочку. Дії поліцейських:

- а) запросити потерпілу до Управління поліції задля написання заяви;
- б) викликати на місце скоєння злочину слідчо-оперативну групу;
- в) опитати потерпілу, доповісти черговому, якщо подія була скоєна недавно почати переслідування правопорушників по "гарячих слідах".

51. Прибувши за місцем виклику, поліцейські виявили заявника, який повідомив, що у нього, під загрозою пістолета було насильно відібрано велику суму грошей, нападники втекли у багатоповерховий будинок, який знаходиться поруч. Дії поліцейських:

- а) заблокувати виходи з будівлі, доповісти черговому, викликати допомогу, по прибуттю додаткових нарядів розпочати обшук будівлі;
- б) якнайшвидше розпочати переслідування і пошук підозрюваних;
- в) викликати на місце скоєння злочину слідчо-оперативну групу.

52. Наряд поліції, під час патрулювання виявив автомобіль на якому був дипломатичний номер, водій якого грубо порушив правила дорожнього руху.

Дії поліцейських:

- а) повідомити чергового, зупинити автомобіль, затримати водія, надягнути на нього кайданки та доставити до Управління поліції;
- б) повідомити по радіостанції чергового, зупинити автомобіль, перевірити документи, записати вид та дані з документа, який пред'явлено, відпустити водія та скласти рапорт про подію на ім'я начальника;
- в) повідомити чергового, зупинити автомобіль, затримати водія, викликати на місце слідчо-оперативну групу.

53. Наряд патрульної поліції, під час патрулювання виявив особу, яка знаходилась в нетверезому стані, чіплялась до громадян та намагалася розпочати бійку, при підході поліцейських почала кричати, що він є дипломатом. Дії поліцейських:

- а) повідомити чергового, ужити заходів для припинення правопорушення, затримати підозрюваного, перевірити документи, виявивши що він справді дипломат, записати номер та дані документа, після заспокоєння, відпустити його і скласти рапорт на ім'я начальника;
- б) повідомити чергового, застосувати спеціальні засоби задля припинення правопорушення, затримати порушника та доставити його до Управління поліції;
- в) повідомити чергового, задля припинення правопорушення застосувати фізичну силу та спеціальні засоби, перевірити документи та відпустити особу.

54. Прибувши на місце скоєння вбивства, поліцейські виявили труп невідомої особи, який знаходився на залізничних коліях з інтенсивним рухом. Дії поліцейських:

- а) повідомити чергового, викликати слідчо-оперативну групу, шукати свідків;
- б) повідомити чергового, викликати слідчо-оперативну групу, забезпечити охорону місця події;
- в) повідомити чергового, викликати слідчо-оперативну групу, крейдою обмалювати позу, в якій знаходиться тіло, перенести тіло в інше місце.

55. Наряд поліції у складі двох патрульних, під час пішого патрулювання виявили двох осіб, один з яких вдарив жінку, а інший вирвав сумочку у неї з рук, та почали тікати з місця події у різні сторони. Дії поліцейських:

- а) розпочати переслідування обох підозрюваних, один поліцейський наздоганяє одного підозрюваного, інший другого;

Продовження додатка Ж 2

б) обоє поліцейських переслідують одного підозрюваного;
в) доповісти черговому, передати прикмети підозрюваних, доставити заявницю до Управління поліції.

56. Наряд поліції у складі двох патрульних, під час пішого патрулювання виявили особу, яка намагалась вдарити ножем іншу особу.

Дії поліцейських:

а) застосувати вогнепальну зброю без попередження;
б) витягти вогнепальну зброю, привести її у бойову готовність та попередити підозрюваного про можливість її застосування;
в) викликати допомогу, після її прибуття, затримати підозрюваного.

57. Поліцейські переслідували озброєного злочинця, який забіг до багатоповерхової будівлі, та почав рухатись по сходах вгору.

Дії поліцейських:

а) доповісти черговому, дістати вогнепальну зброю, привести її у бойову готовність, рухатись по сходах один за одним ближче до стін;
б) взяти до рук зброю та рухатись по сходах один біля одного;
в) взяти до рук спецзасіб ПР, та рухатись по сходах ближче до перил.

58. Наряд поліції патрулюючи, побачив, як одна невідома особа, нанесла другій особі удар палицею по голові та почала тікати з місця події, потерпілий від отриманого удару впав і почав кликати на допомогу.

Дії поліцейських:

а) доповісти черговому та розпочати переслідування підозрюваного;
б) доповісти черговому, викликати на місце слідчо-оперативну групу, нічого не чіпати, чекати на прибуття групи;
в) доповісти черговому, передати прикмети та напрямок руху підозрюваного, викликати швидку медичну допомогу та самим надавати першу необхідну допомогу потерпілому.

59. Прибувши за місцем скоєння зґвалтування, потерпіла заявила, що підозрюваний тільки що побіг у вказаному нею напрямку.

Дії поліцейських:

а) негайно розпочати переслідування підозрюваного;
б) доповісти черговому, викликати на місце слідчо-оперативну групу, нічого не чіпати, чекати на прибуття СОГ;
в) з'ясувати чи не потребує потерпіла медичної допомоги, якщо потребує, доповісти черговому, викликати швидку медичну допомогу та самим надавати першу необхідну допомогу.

60. Прибувши на місце виклику поліцейські виявили шістьох громадян, які вчинили бійку між собою, на зауваження перехожих не реагували.

Дії поліцейських:

а) доповісти черговому, викликати допомогу, попередити про незаконні діяння, розпочати розбороняти бійку, по прибуттю додаткових нарядів, затримати осіб;
б) швидко розпочати припинення незаконних дій та затримати підозрюваних;
в) доповісти черговому, викликати допомогу та чекати на прибуття допомоги у службовому автомобілі.

Додаток Ж 3

Перелік тестових завдань для визначення рівня професійної готовності працівників і слухачів за показником когнітивного критерію «Знання з вогневої підготовки»

1. У яких виняткових випадках поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю:

- а) для подання сигналу тривоги;
- б) для виклику допоміжних сил;
- в) для знешкодження тварини;
- г) для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною.

2. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю:

- а) після наміру використання заходу примусу;
- б) після попередження про необхідність припинення протиправних дій і намір використання заходу примусу;
- в) після попередження наміру використання заходу примусу, визначеного статтею 46 Закону України «Про Національну поліцію»;
- г) перед попередженням про необхідність припинення протиправних дій.

3. Застосування вогнепальної зброї не допускається:

- а) якщо особа не чинить збройний опір;
- б) під час припинення спроби особи заволодіти вогнепальною зброєю;
- в) під час відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку загрози їх життю і здоров'ю;
- г) під час затримання особи, яку застали під час учинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти.

4. Застосування вогнепальної зброї без попередження допускається:

- а) при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю, відійти від нього;
- б) у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням боєвої техніки, що загрожують життю і здоров'ю людей;
- в) для затримання особи яка намагається втекти;
- г) для зупинки транспортного засобу, шляхом його пошкодження.

5. Застосування вогнепальної зброї без попередження допускається:

- а) при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю, відійти від нього;
- б) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;
- в) для затримання особи яка намагається втекти;
- г) для зупинки транспортного засобу, шляхом його пошкодження.

6. Застосування вогнепальної зброї без попередження допускається:

- а) при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю, відійти від нього;
- б) при затриманні особи яка намагається втекти;
- в) при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитись до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутись до зброї;
- г) для зупинки транспортного засобу, шляхом його пошкодження.

7. Поліцейському заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях:

- а) де особа, яку затримує поліцейський, може наблизитися до нього;
- б) де є особа, яку застали під час учинення тяжкого злочину;
- в) де може бути завдано шкоди іншим особам;
- г) де можуть виникнути підстави для її застосування.

8. Поліцейський може взяти до рук та привести зброю в готовність:

- а) під час перевірки документів у осіб, щодо яких виникла підозра у вчиненні особливо тяжкого злочину;
- б) під час перевірки документів у свідків злочину;
- в) під час зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження;
- г) під час затримання особи, щодо якої у поліцейського виникла підозра у вчиненні тяжкого злочину);
- д) правильні відповіді а, в та г.

Продовження додатка Ж 3

9. Поліцейський уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю:

- а) для відбиття нападу на об'єкти та звільнення їх у разі захоплення;
- б) для затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину;
- в) для затримання особи, яка чинить збройний опір;
- г) для знешкодження тварини, яка загрожує життю та здоров'ю громадян.
- д) всі відповіді вірні;
- е) вірні відповіді а, б та в.

10. Поліцейський може привести в готовність вогнепальну зброю та попередити особу про можливість її застосування:

- а) при затриманні осіб, яких працівник поліції запідозрив у скоєнні злочинів чи правопорушень;
- б) при перевірці документів у підозрілих осіб;
- в) під час перевірки документів у осіб, щодо яких у поліцейського виникла підозра у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину;
- г) вірно зазначене в п. а, б та в.

11. Застосування вогнепальної зброї без попередження допускається:

- а) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;
- б) для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі;
- в) якщо особа чинить збройний опір;
- г) вірно зазначене в п. а та в.

12. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки після попередження:

- а) про необхідність припинення протиправних дій;
- б) про намір використання заходу примусу;
- в) про відповідальність за невиконання законних вимог поліцейського;
- г) вірно зазначене в п. а та б;
- д) вірно зазначене в п. а, б та в.

13. Поліцейський може використати вогнепальну зброю:

- а) для виклику допоміжних сил;
- б) для знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю поліцейського та інших осіб;
- в) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження;
- г) вірно зазначене в п. а та б;
- д) вірно зазначене в п. а, б та в.

14. Про активне застосування вогнепальної зброї поліцейський зобов'язаний повідомляти свого керівника

- а) у письмовій формі; б) негайно; в) при спричиненні ушкоджень або смерті.

15. Поліцейському заборонено застосовувати вогнепальну зброю (крім випадків необхідності відбиття нападу або крайньої необхідності):

- а) в місцях де може бути завдано шкоди іншим особам;
- б) в приміщеннях і на земельних ділянках, закріплених за дипломатичними, консульськими та іншими представництвами іноземних держав;
- в) у вогнебезпечних та вибухонебезпечних місцях; г) вірно зазначене в п. а та в.

16. Якщо особа чинить збройний опір:

- а) зброя застосовується поліцейським без попередження;
- б) поліцейському дозволяється застосування зброї;
- в) допускається застосування зброї поліцейським без попередження;
- г) немає правильної відповіді.

17. Заборонено застосування вогнепальної зброї до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків:

- а) учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських;

Продовження додатка Ж 3

- б) учинення групового нападу, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських,
- в) обидві відповіді вірні;
- г) немає правильних відповідей.

18. Поліцейський уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю для затримання особи:

- а) яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;
- б) чинить опір або втекла з-під варти;
- в) яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів;
- г) вірними є всі відповіді.

19. Поліцейський уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю:

- а) для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю і здоров'ю;
- б) для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі;
- в) для відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку загрози їх життю і здоров'ю;
- г) усі варіанти вірні.

20. Поліцейський зобов'язаний повідомити про активне застосування вогнепальної зброї:

- а) прокурора; б) центральний орган управління поліції; в) департамент патрульної поліції;
- г) свого керівника, який, у свою чергу зобов'язаний поінформувати центральний орган управління поліції та відповідного прокурора.

21. Поліцейський може використати вогнепальну зброю:

- а) для виклику допоміжних сил;
- б) якщо особа чинить збройний опір;
- в) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю;
- г) усі варіанти вірні.

22. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки:

- а) з метою заподіяння особі такої шкоди, яка є необхідною в такій обстановці;
- б) для негайного відвернення збройного нападу;
- в) з метою заподіяння особі такої шкоди, яка є необхідною і достатньою в такій обстановці, для негайного відвернення чи припинення збройного нападу;
- г) якщо особа затримана, втікає із застосуванням транспортного засобу.

23. Повна назва статті 46 даного закону України «Про Національну поліцію»:

- а) застосування табельної вогнепальної зброї; б) застосування вогнепальної зброї;
- в) застосування спеціальних заходів впливу; г) застосування сили.

24. В яких випадках працівник поліції має право використати вогнепальну зброю:

- а) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;
- б) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського;
- в) для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти;
- г) для подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил, або для знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю поліцейського та інших осіб.

25. В яких випадках працівник поліції має право застосовувати вогнепальну зброю проти жінок з явними ознаками вагітності?

- а) при вчиненні ними фізичного опору;
- б) учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських;
- в) вчинення збройного нападу; г) зазначене у пунктах а, б та в; д) зазначене у пунктах б та в.

26. Відповідно до інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю категорично забороняється:

- а) безпідставно спрямовувати зброю у бік людей, транспорту, будинків, якщо є підстави;
- б) тримати палець на спусковому гачку без необхідності;
- в) від'єднувати магазин від зброї та виймати з нього патрони; г) правильні відповіді а та б.

27. Які бувають види інструктажів з питань дотримання заходів безпеки при поводженні зі зброєю:

- а) первинний та вторинний інструктаж; б) початковий та цільовий інструктаж;
- в) спеціальний та цільовий інструктаж; г) первинний та цільовий інструктаж.

Продовження додатка Ж 3

28. Під час несення служби категорично забороняється:

- а) від'єднувати магазин від зброї та виймати з нього патрони;
- б) вимикати запобіжник, досилати патрон до патронника;
- в) виймати зброю із кобури; г) приводити зброю в готовність;
- д) правильні відповіді а та б.

29. Під час несення служби категорично забороняється:

- а) проводити розбирання зброї; б) виймати зброю із кобури;
- в) приводити зброю в готовність.

30. Ведення вогню повинно бути терміново припинено кожним стріляючим самотійно або за командою керівника стрільб у випадках:

- а) появи людей, машин, тварин у зоні ведення вогню, низьколітаючих літальних апаратів над районом проведення стрільб;
- б) виникнення пожежі під час стрільби. Втрати орієнтира під час проведення стрільб в темну пору доби; підняття білого прапора (у темну пору доби – увімкнення світла ліхтаря білого кольору) на командному пункті чи бліндажі (укритті), подачі сигналу ракети білого кольору;
- в) появи людей, машин, тварин у зоні ведення вогню, підняття білого прапора в темну пору доби;
- г) варіант а та б.

31. Під час виконання вправи зі стрільби категорично забороняється:

- а) заряджати зброю бойовими чи холостими патронами без команди керівника стрільб;
- б) вимикати запобіжник; в) виймати зброю з кобури (чохла); г) всі варіанти вірні.

32. Відповідно до інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю категорично забороняється:

- а) проводити чищення та змащення зброї абразивними матеріалами;
- б) користуватися без необхідності чужою зброєю та/або зброєю, навички поводження з якою відсутні;
- в) виймати зброю (боєприпаси) з кобури (спеціального спорядження, підсумка) без потреби;
- г) вірні варіанти а та б.

33. Під час виконання вправи зі стрільби категорично забороняється:

- а) виконувати вправи зі стрільби без протишумових навушників і захисних окулярів;
- б) одягати, поправляти та знімати протишумові навушники і захисні окуляри на вогневому рубежі;
- в) одягати, поправляти та знімати протишумові навушники і захисні окуляри зі зброєю в руках, а також після команди «Вогонь!» («Старт!»); г) всі варіанти вірні.

34. Інструкція із заходів безпеки при поводженні зі зброєю визначає:

- а) систему заходів, спрямованих на забезпечення особистої безпеки поліцейських;
- б) запобігання загибелі, пораненням і травмуванню їх та інших осіб під час поводження з вогнепальною зброєю, ручним протитанковим і підствольним гранатометами, реактивною протитанковою і бойовою ручною гранатами;
- в) умови зберігання зброї та спецзасобів;
- г) правильні відповіді а та б.

35. Залишати зброю (боєприпаси) на рубежі відкриття вогню та передавати іншим особам:

- а) не дозволяється; б) дозволяється з дозволу керівника стрільб;
- в) дозволяється керівнику стрільб; г) вірно зазначене в п. б та в.

36. Увімкнути запобіжник на пістолеті та покласти його в кобуру необхідно перед:

- а) подоланням перешкод; б) застосуванням заходів фізичного впливу;
- в) застосуванням кайданків (засобів зв'язування); г) вірно зазначене в п. а та б;
- д) вірно зазначене в п. а, б та в.

37. Цільовий інструктаж проводять:

- а) керівник стрільб або керівник спеціальної операції;
- б) працівник підрозділу професійного навчання;
- в) керівник командно-штабних навчань;
- г) вірно зазначене в п. а та в; д) вірно зазначене в п. а, б та в.

38. Після застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, подолання перешкод, падіння, виходу з місця значного скупчення людей, міського та іншого транспорту слід:

- а) перевірити наявність зброї, а також стан кобури;
- б) перевірити наявність зброї та набоїв;

Продовження додатка Ж 3

в) необхідно увімкнути запобіжник на зброї та вкласти її в кобуру;

г) вірно зазначене в п. а та в.

39. Працівник підрозділу кадрового забезпечення органу поліції заповнює картку-застереження і передає її уповноваженому працівнику чергової частини органу поліції, якщо поліцейський показав рівень знань із порядку і правил її застосування і використання нижче ніж:
а) «задовільно»; б) «добре»; в) «відмінно».

40. негайно перевірити наявність зброї, а також стан кобури, ремня, спорядження та їх кріплення слід після:

а) застосування заходів фізичного впливу, подолання перешкод, падіння, виходу з місця значного скупчення людей;

б) застосування заходів фізичного впливу, подолання перешкод, падіння, виходу з місця значного скупчення людей, міського та іншого транспорту;

в) застосування заходів фізичного впливу, падіння, виходу з місця значного скупчення людей, міського транспорту.

41. Керівник стрільб перед кожним практичним заняттям з вогнепальною зброєю перевіряє:

а) знання особового складу матеріальної частини, правових підстав застосування вогнепальної зброї, заходів безпеки поводження з нею та території стрільбища (тиру);

б) знання особового складу правових підстав застосування вогнепальної зброї, заходів безпеки поводження з нею та території стрільбища (тиру);

в) знання особового складу правових підстав застосування вогнепальної зброї та заходів безпеки поводження з нею.

42. Отримавши вогнепальну зброю і боєприпаси, поліцейський здійснює їх огляд та зобов'язаний:

а) спрямувати ствол зброї в напрямку кулеуловлювача, при цьому вказівний палець повинен знаходитися на спусковій скобі;

б) перевірити наявність патрона в патроннику (зняти зброю із запобіжника, відвести затвор (затворну раму з газовим поршнем) у заднє положення, поставити його на затворну затримку (утримувати затворну раму з газовим поршнем у задньому положенні) та оглянути патронник);

в) переконавшись у відсутності патрона у патроннику повернути затвор у переднє положення (відпустити затворну раму з газовим поршнем); здійснити спуск курка з бойового взводу в напрямку кулеуловлювача; ввімкнути запобіжник;

г) правильні всі перераховані відповіді.

43. При розряджанні зброї необхідно:

а) витягти пістолет з кобури, витягти магазини з основи рукоятки і з кишені кобури;

б) перевірити наявність патрона в патроннику (вимкнути запобіжник, відвести затвор (затворну раму з газовим поршнем) у заднє положення, поставити його на затворну затримку (утримувати затворну раму з газовим поршнем у задньому положенні) та оглянути патронник);

в) самостійно вийняти патрони з магазинів, розрядити зброю;

г) від'єднати пістолет від пістолетного ремінця та провести неповне розбирання зброї.

44. Яка деталь пістолета Форт-17 входить до основних частин пістолета:

а) затворна рама з газовим поршнем;

б) гніток з пружиною;

в) ударно-спусковий механізм;

г) прибійний пристрій.

45. Яка частина ударно-спускового механізму приводить в дію ударник:

а) бойова та зворотна пружини; б) спусковий гачок та шептало з пружиною;

в) шептало з пружиною та курок; г) спусковий гачок та спускова тяга з важелем взводу.

46. Не є основною частиною пістолета Форт-17:

а) рамка в зборі зі стволом;

б) зворотна вісь;

в) затворна затримка;

г) зворотна пружина.

47. На якому принципі заснована робота автоматики пістолета Форт-17?

а) принципу вільного затвора;

б) принципу віддачі затвору та зворотної дії ударно-спускового механізму;

в) віддачі ствола з коротким ходом зворотної пружини;

г) відведення порохових газів через отвір каналу ствола до затвору;

д) віддачі ствола з тяжким ходом затвору.

Продовження додатка Ж 3

48. Загальна довжина пістолета «Форт 17»?

- а) 180 мм; б) 165 мм; в) 146 мм; г) 175 мм.

49. Вага пістолета «Форт-17»" зі спорядженим магазином:

- а) 750 г; б) 780 г; в) 810 г; г) 830 г.

50. Кількість нарізів ствола пістолета «Форт 17»?

- а) 4 шт; б) 5 шт; в) 6 шт; г) 8 шт.

51. Прицільна дальність стрільби з пістолета «Форт 17»?

- а) 25 м; б) 300 м; в) 50 м; г) 350 м.

52. Початкова швидкість кулі з пістолета «Форт 17 (під час використання патрону 9×18)»?

- а) 300 м/с; б) 330 м/с; в) 350 м/с; г) 320 м/с.

53. Практична швидкострільність пістолета «Форт-17» пострілів за хвилину:

- а) 30; б) 35; в) 40; г) 45.

54. Причиною затримки при стрільбі «ущемлення гільзи затвором» не може бути:

- а) забруднення рухомих частин пістолета; б) слабкий заряд патрона;
в) несправність викидача; г) зігнутий відбивач;
д) злам або осадження зворотної пружини; е) зазначене в п.б та п. г.

55. Для усунення затримки при стрільбі «Недосилання патрону затвором» викликаной забрудненням патронника або викидача необхідно:

- а) перезарядити пістолет, провести повторний постріл;
б) дослати затвор рукою вперед і продовжувати стрільбу;
в) витягнути магазин, відвести затвор, витягнути патрон. Продовжити стрільбу.

56. Причиною затримки при стрільбі «Осічка. Затвор в крайньому передньому положенні, курок спущений, але постріл не відбувся»

- а) несправність патрону; б) загустіння мастила, забруднення або натирання ударника;
в) осадження або злам бойової пружини; г) вірно п. а та б; д) вірно п. а, б та в.

57. До якого виду затримок може призвести злам бойового виступу курка або шептала?

- а) після кожного пострілу затвор стає в крайнє заднє положення;
б) недосилається затвором патрон до патроннику;
в) відбувається автоматична стрільба;
г) після кожного пострілу необхідно самотійно зводити курок;
д) правильної відповіді не має.

58. Які функції виконує затвор?

- а) досилає патрон до патронника; б) ставить курок на запобіжний взвід;
в) ставить курок на бойовий взвід;
г) утримує гільзу після пострілу у чашечці затвору до зустрічі з відбивачем;
д) запирає канал ствола; е) вірно а, в, г, д; є) вірно б, в, г.

59. Функції затвору «Форт – 17»:

- а) ставить курок на бойовий взвід; б) ставить курок на запобіжний взвід;
в) ставить спусковий гачок на бойовий взвід?

60. Викидач пістолета «Форт-17» призначений для:

- а) екстракції гільз;
б) викидання набоїв;
в) а, б відповіді вірні;
г) немає правильних відповідей.

Додаток 3

Перелік завдань для визначення рівня професійної готовності слухачів і працівників патрульної поліції за показниками операційно-діяльнісного критерію

Додаток 3 1

Умови і порядок виконання нормативів з вогневої підготовки

№ з/п	Призначення нормативу	Умови виконання нормативу
ПІСТОЛЕТ ФОРТ-12 ТА ЙОГО МОДИФІКАЦІЇ, (ПІСТОЛЕТ МАКАРОВА)		
1	Навчання техніки спорядження магазину патронами	Поліцейський тримає магазин у руці (без упору), 12 (8) патронів знаходяться перед ним на рівній поверхні (столі) розсіпом
2	Навчання техніки неповного розбирання пістолета	Поліцейський стоїть біля столу, руки опущені, зібраний пістолет лежить на столі запобіжником догори, магазин в основі рукоятки
3	Навчання техніки збирання пістолета після його неповного розбирання	Поліцейський стоїть біля столу, руки опущені, частини пістолета лежать на столі

НОРМАТИВИ З ПІСТОЛЕТОМ

Норматив перший

Оцінка:	ПІСТОЛЕТ ФОРТ-12	ПІСТОЛЕТ МАКАРОВА
«відмінно»:	30 сек.;	19 сек.;
«добре»:	35 сек.;	21 сек.;
«задовільно»:	40 сек.;	23 сек.;
«незадовільно»:	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.	

Порядок виконання.

За командою: «До виконання нормативу приступити!» (вмикається хронометр) поліцейський повинен:

1) беручи зі столу навчальні патрони, спорядити ними магазин пістолета (помістити патрон у положенні кулею до мізинця так, щоб дно гільзи було трохи вище великого та вказівного пальців, на подавач магазину, утримуючи магазин з невеликим нахилом ліворуч, натиском великого пальця вкладати патрони по одному під губки (загини бокових стінок) магазину дном гільзи до задньої стінки магазину);

2) після закінчення виконання нормативу покласти споряджений магазин на стіл та голосом доповісти: «Готовий!» (вимикається хронометр).

Норматив вважається невиконаним, при умові впирання магазину в будь-яку поверхню, а також відтягування пружини подавача.

Норматив другий

ПІСТОЛЕТ ФОРТ-12 ТА ЙОГО МОДИФІКАЦІЇ

Оцінка:	Час
«відмінно»:	45 сек.;
«добре»:	50 сек.;
«задовільно»:	55 сек.;
«незадовільно»:	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.

Порядок виконання.

За командою: «До виконання нормативу приступити!» (вмикається хронометр) поліцейський повинен:

1) від'єднати магазин від основи рукоятки (утримуючи пістолет за основу рукоятки, великим пальцем правої (лівої) руки необхідно натиснути на кнопку фіксатора

магазину, одночасно відтягуючи вказівним пальцем лівої (правої) руки виступаючу частину кришки магазину, витягнути магазин з основи рукоятки);

Продовження додатка 3 1

2) перевірити, чи нема патрона в патроннику (вимкнути запобіжник (опустити прапорець донизу), відвести лівою (правою) рукою затвор у заднє крайнє положення, поставити його на затворну затримку і оглянути патронник, після чого натиснути великим пальцем правої (лівої) руки на затворну затримку та відпустити затвор);

3) магазином або шомполом натиснути на вісь затворної затримки з правого боку;

4) відокремити затворну затримку (потягнувши за неї з лівого боку);

5) від'єднати затвор від рамки (взявши пістолет у праву (ліву) руку за рукоятку, лівою (правою) рукою відвести затвор у крайнє заднє положення, підняти його задню частину та змістити затвор вперед, знімаючи зі ствола);

6) від'єднати зворотні пружини і напрямну вісь від рамки пістолета.

Після закінчення виконання нормативу (частини пістолета лежать на столі) поліцейський голосом доповідає: «Готовий!» (вимикається хронометр).

ПІСТОЛЕТ МАКАРОВА

Оцінка:	Час
«відмінно»:	10 сек.;
«добре»:	13 сек.;
«задовільно»:	16 сек.;
«незадовільно»:	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.

Порядок виконання.

За командою: «До виконання нормативу приступити!» поліцейський повинен:

1) від'єднати магазин від основи рукоятки (утримуючи пістолет за рукоятку правою (лівою) рукою, великим пальцем лівої (правої) руки відвести заціпку магазину назад до кінця, одночасно відтягуючи вказівним пальцем лівої (правої) руки виступаючу частину кришки магазину, витягнути магазин з основи рукоятки);

2) перевірити, чи нема патрона в патроннику (вимкнути запобіжник (опустити прапорець донизу), відвести лівою (правою) рукою затвор у заднє положення, поставити його на затворну затримку і оглянути патронник, після чого натиснути великим пальцем правої (лівої) руки на затворну затримку та відпустити затвор);

3) від'єднати затвор від рамки (взявши пістолет у праву (ліву) руку за рукоятку, лівою (правою) рукою відтягнути спускову скобу вниз і перекосити її у бік (вперти в рамку) так, щоб вона утримувалася в цьому положенні (фіксувати її вказівним пальцем);

4) лівою (правою) рукою відвести затвор у крайнє заднє положення і, припіднявши його задню частину, дати йому можливість переміститися вперед під дією зворотної пружини, після чого відділити затвор від рамки і поставити спускову скобу на своє місце;

5) зняти зі ствола зворотну пружину (утримуючи рамку правою (лівою) рукою за рукоятку і обертаючи зворотну пружину на себе лівою (правою) рукою, зняти її зі ствола).

Після закінчення виконання нормативу (частини пістолета лежать на столі) поліцейський голосом доповідає: «Готовий!» (вимикається хронометр).

Норматив третій

ПІСТОЛЕТ ФОРТ-12 ТА ЙОГО МОДИФІКАЦІЇ

Оцінка:	Час
«відмінно»:	50 сек.;
«добре»:	55 сек.;
«задовільно»:	60 сек.;
«незадовільно»:	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.

Порядок виконання.

За командою: «До виконання нормативу приступити!» поліцейський повинен:

1) приєднати зворотні пружини і її напрямну вісь до рамки пістолета;

2) приєднати затвор до рамки (утримуючи рамку за рукоятку в правій (лівій) руці, а затвор у лівій (правій), ввести ствол та напрямну вісь із пружинами в канал затвора, після цього відвести затвор у крайнє заднє положення таким чином, щоб дульна частина ствола пройшла через канал затвора і виступила назовні, після цього опустити задню частину затвора на рамку так, щоб повздовжні виступи затвора розташувалися в пазах рамки, і, притиснувши затвор до рамки, відпустити його);

3) приєднати затворну затримку (вставити вісь затворної затримки в отвір з лівого боку рамки пістолета);

Продовження додатка 3 1

4) здійснити спуск курка з бойового зводу (натиснути вказівним пальцем руки, яка утримує зброю на спусковий гачок, притримуючи при цьому курок великим пальцем, плавно відпустити його);

5) увімкнути запобіжник (підняти прапорець доверху);

6) приєднати магазин до основи рукоятки (утримуючи пістолет у правій (лівій) руці, великим і вказівним пальцями лівої (правої) руки вставити магазин в основу рукоятки через нижнє вікно, натиснути на кришку магазину великим пальцем так, щоб спрацювала кнопка фіксатора магазину та заблокувала його);

7) перевірити вірність збирання пістолета (вимкнути запобіжник (опустити прапорець донизу), відвести затвор у заднє положення та відпустити (затвор повинен зафіксуватись на затворній затримці), натиснувши на затворну затримку повернути затвор у переднє положення, провести холостий спуск курка, увімкнути запобіжник).

Після закінчення виконання нормативу (пістолет у зібраному стані запобіжником догори лежать на столі) поліцейський голосом доповідає: «Готовий!» (вимикається хронометр).

ПІСТОЛЕТ МАКАРОВА

Оцінка:	Час
«відмінно»:	15 сек.;
«добре»:	18 сек.;
«задовільно»:	21 сек.;
«незадовільно»:	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.

Порядок виконання.

За командою: «До виконання нормативу приступити!» поліцейський повинен:

1) приєднати до ствола зворотну пружину (узявши рамку за рукоятку в праву (ліву) руку, лівою (правою) рукою приєднати до ствола зворотну пружину обов'язково тим кінцем, у якому крайній виток має менший діаметр порівняно з іншими витками);

2) приєднати затвор до рамки (утримуючи рамку за рукоятку в правій (лівій) руці, а затвор у лівій (правій), ввести вільний кінець зворотної пружини в канал затвора, відвести затвор у крайнє заднє положення таким чином, щоб дульна частина ствола пройшла через канал затвора і виступила назовні, після цього опустити задню частину затвора на рамку так, щоб повздовжні виступи затвора розташувалися в пазах рамки, і, притиснувши затвор до рамки, відпустити його;

3) увімкнути запобіжник (підняти прапорець доверху);

4) приєднати магазин до основи рукоятки (утримуючи пістолет у правій (лівій) руці, великим і вказівним пальцями лівої (правої) руки вставити магазин в основу рукоятки через нижнє вікно, натиснути на кришку магазину великим пальцем так, щоб заціпка (нижній кінець бойової пружини) заскочила за виступ на стінці магазину);

5) перевірити вірність збирання пістолета (вимкнути запобіжник (опустити прапорець вниз), відвести затвор у заднє положення і відпустити його (затвор, пройде дещо вперед, стане на затворну затримку і залишиться в задньому положенні), після цього, натиснувши великим пальцем правої (лівої) руки на затворну затримку, відпустити затвор в переднє положення (курок при цьому повинен стояти на бойовому зводі) та увімкнути запобіжник (курок при цьому повинен зірватися з бойового зводу і заблокуватися).

Після закінчення виконання нормативу (пістолет у зібраному стані запобіжником догори лежать на столі) поліцейський голосом доповідає: «Готовий!» (вимикається хронометр).

При виконанні нормативу:

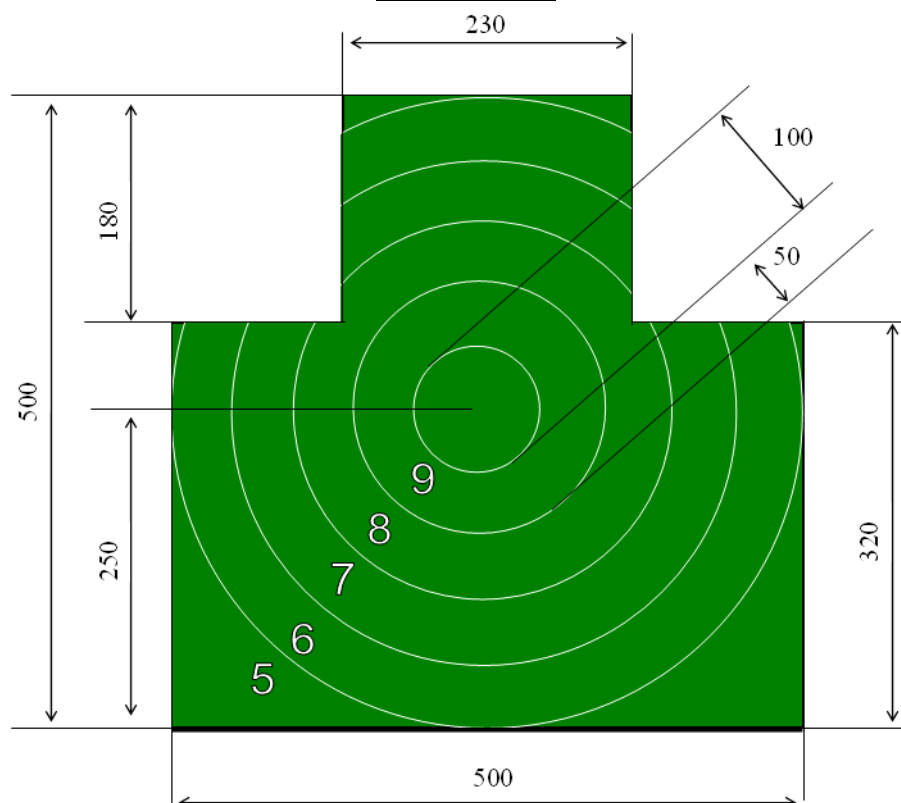
1) для приєднання затвора до рамки не обов'язково відтягувати вниз і відводити спускову скобу (при відведенні затвора в крайнє заднє положення, необхідно припідняти його задню частину максимально вгору таким чином, щоб не було утискання нижньої передньої стінки затвора в гребінь спускової скоби, яка обмежує рух затвора назад);

2) удари по магазину долонею не допускаються.

Додаток 3 2

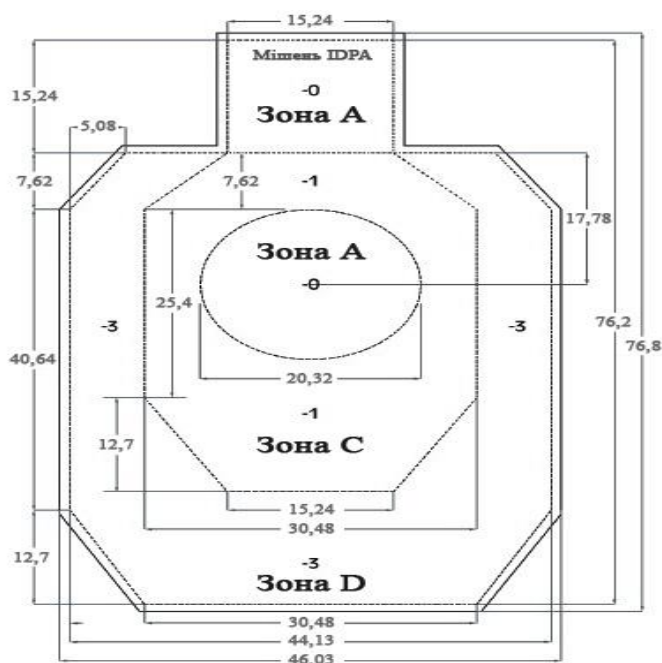
Мішені, що використовуються під час визначення рівня професійної готовності слухачів і працівників за показником операційно-діяльнісного критерію
«Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки»

Мішень № 2

Грудна фігура з колами

Мішень № 3-б

Поясна фігура із зонами

Додаток 3 3
Позиції стрільця під час виконання двадцять першої вправи курсу
стрільб поліцейських із-за укриття типу «Конверт»

Фото. 3. 1

Фото. 3. 2

Фото. 3. 3

Фото. 3. 4

;

Фото. 3. 5

Додаток К

Перелік тестових завдань для визначення рівня професійної готовності за показником операційно-діяльнісного критерію «Загальнопрофільна підготовленість поліцейських»

Домедична підготовка

1. Непритомність це:

- 1) короткочасна втрата свідомості через гостру недостатність кровообігу в головному мозку;
- 2) періодичний функціональний стан організму людини, який характеризується вимкненням свідомості;
- 3) який лікарі наближують до хворобливого, характеризується рухами тіла уві сні;
- 4) усі відповіді правильні.

2. Судоме це:

- 1) затвердіння м'язів;
- 2) мимовільне або навіть надмірне скорочення м'язів;
- 3) правильна відповідь 1 і 2;
- 4) немає правильної відповіді.

3. В якому положенні необхідно евакуювати потерпілого з вивихами кісток в суглобах верхніх кінцівок?

- 1) в положенні «лежачи»;
- 2) в положенні «сидячи»;
- 3) вільне становище, при загальній слабкості - «сидячи» або «лежачи».

4. При втраті свідомості та зниженні артеріального тиску без кровотечі необхідно:

- 1) Покласти постраждалого так, щоб його голова і ноги були на одному рівні, дати знеболювальне;
- 2) Покласти постраждалого так, щоб його голова і ноги були на одному рівні, дати заспокійливе;
- 3) Покласти постраждалого так, щоб його ноги були вище рівня голови.

5. Яке кровотеча вважається найбільш небезпечною?

- 1) Капілярна;
- 2) Венозна;
- 3) Артеріальна.

6. Дії населення по сигналу «Загроза радіоактивного зараження»:

- 1) Негайно надіти респіратор, або ватно-марлеву пов'язку;
- 2) Негайно надягти протигази;
- 3) Вжити заходів до герметизації приміщень;
- 4) Вірно зазначене в пп. 2 та 3.

7. Сигнал цивільної оборони «Увага УСІМ» подається:

- 1) При надзвичайних ситуаціях мирного часу;
- 2) При загрозі радіоактивного зараження;
- 3) При виявленні хімічного чи бактеріологічного зараження;
- 4) Вірно зазначене в пп. 1, 2 та 3.

8. Де повинні проводитися роботи пов'язані з можливістю виділення токсичних або пожежовибухонебезпечних парів та газів?

1. Роботи повинні проводитись в постах технічного обслуговування автомобілів.
2. Роботи повинні проводитись лише у витяжних шафах, коли працює вентиляція.
3. Роботи з можливістю виділення токсичних або пожежовибухонебезпечних парів та газів повинні проводитись лише на цокольних поверхах.

9. Назвіть умови за яких може виникнути пожежа?

- 1) Горюча речовина і відновник;
- 2) Горючий матеріал, джерело вогню або тепла, кисень;
- 3) Теплообмін між речовинами;
- 4) Вірно зазначене в пп. 1 та 2;
- 5) Вірно зазначене в пп. 1, 2 та 3.

10. Яким чином діє на людину ударна хвиля ?

- 1) Викликає променеву хворобу;
- 2) Викликає переломи кінцівок;
- 3) Викликає опіки.

Додаток Л

Методики визначення розвиненості показників особистісного критерію професійної готовності слухачів і працівників патрульної поліції

Додаток Л 1

Методика діагностики загальної комунікативної толерантності (В. В. Бойко)

Інструкція: Оцініть, наскільки наведені нижче судження вірні по відношенню до Вас.
При відповіді використовуйте бали від 0 до 3, де

0 – абсолютно невірно; 1 – вірно в деякій мірі;
2 – вірно в значній мірі; 3 – абсолютно вірно.

№	Твердження	Бали
1	Повільні люди зазвичай мене нервують	
2	Мене дратують метушливі, непосидючі люди	
3	Галасливі дитячі ігри я переношу важко	
4	Оригінальні, нестандартні, яскраві особистості найчастіше діють на мене негативно	
5	Бездоганна у всіх відношеннях людина насторожила би мене	
6	Мене зазвичай виводить з рівноваги некмітливий співрозмовник	
7	Мене дратують любителі поговорити	
8	Мені складно вести розмову з байдужим для мене попутчиком в поїзді (літаку), яка розпочалася за його ініціативою	
9	Я б обтяжувався розмовами випадкового попутчиком, який поступається мені за рівнем знань і культури	
10	Мені важко знайти спільну мову з партнерами іншого інтелектуального рівня, ніж у мене	
11	Сучасна молодь викликає неприємні почуття своїм зовнішнім виглядом (зачіски, косметика, одяг)	
12	Так звані «мажори» зазвичай створюють неприємне враження або відсутністю культури, повагою до звичаних людей тощо	
13	Представники деяких національностей в моєму оточенні відверто мені несимпатичні	
14	Є тип чоловіків (жінок), який я «не переношу»	
15	Терпіти не можу ділових партнерів з низьким інтелектуальним або професійним рівнем	
16	Вважаю, що на грубість необхідно відповідати тим же	
17	Мені важко приховати, якщо людина мені неприємна	
18	Мене дратують люди, які прагнуть в суперечці настояти на своєму	
19	Мені неприємні самовпевнені люди	
20	Зазвичай мені важко втриматися від зауваження на адресу озлобленої або нервової людини, яка штовхається в транспорті	
21	Я маю звичку повчати оточуючих	
22	Невиховані люди обурюють мене	
23	Я часто ловлю себе на тому, що намагаюся виховувати кого-небудь	
24	Я за звичкою постійно роблю кому-небудь зауваження	
25	Я люблю командувати близькими	
26	Мене дратують люди похилого віку, коли вони в годину пік з'являються в міському транспорті або в магазинах	
27	Проживати в номері готелю зі сторонньою людиною для мене просто катування	
28	Коли партнер не погоджується в чомусь з моєї правильною позицією, то зазвичай це дратує мене	
29	Я проявляю нетерпіння, коли мені заперечують	
30	Мене дратує, якщо партнер робить щось по-своєму, не так, як мені того хочеться	
31	Зазвичай я сподіваюся, що моїм кривдникам дістанеться по заслугах	

Продовження додатка Л 1

32	Мене часто дорікають в буркотливості	
33	Я довго пам'ятаю образи, отримані від тих, кого я ціную або поважаю	
34	Не можна вибачати товаришам по службі безтактні жарти	
35	Якщо діловий партнер ненавмисно зачепить моє самолюбство, я все одно на нього ображуся	
36	Я засуджую людей, які плачуться в чужу жилетку	
37	Внутрішньо я не схвалюю своїх знайомих, які при нагоді розповідають про свої хвороби	
38	Я намагаюся уникати розмови, коли хто-небудь починає скаржитися на своє сімейне життя	
39	Зазвичай я без особливої уваги вислуховую сповіді друзів (подруг)	
40	Мені іноді подобається подратувати кого-небудь з рідних або друзів	
41	Як правило, мені важко йти на поступки партнерам	
42	Мені важко знаходити спільну мову з людьми, у яких поганий характер	
43	Зазвичай мені важко пристосуватися до нових партнерів по спільній роботі	
44	Я намагаюся не підтримувати відносини з дещо дивними людьми	
45	Найчастіше я з принципу наполягаю на своєму, навіть якщо розумію, що партнер правий	
Загалом		

Ключ до тесту Бойко.

Підраховується сума балів, отриманих за всіма дев'ятьма ознаками. Максимальне число балів - 135, по кожному з блоків - 15.

1-45 високий ступінь толерантності; 45-85 середня ступінь толерантності;

85-125 низький ступінь толерантності; 125-135 повне неприйняття оточуючих

Інтерпретація методики Бойко.

Чим більше балів, тим нижче рівень комунікативної толерантності, що свідчить про абсолютну нетерпимості до оточуючих і високу ймовірність конфліктів. Зверніть увагу на те, з яким поведінковим блоком отримані високі сумарні оцінки. Чим більше балів за конкретною ознакою, тим менше випробуваний терпимий до людей в даному аспекті відносин з ними і складніше налагодити ефективний процес спілкування. Навпаки, чим менше оцінки з того чи іншого поведінкового ознакою, тим вище рівень загальної комунікативної толерантності по даному аспекту відносин.

Розшифровка блоків:

1. Неприйняття або нерозуміння індивідуальності людини: ви не вмієте або не хочете розуміти або приймати індивідуальні особливості інших людей.

2. Використання себе як еталон при оцінках інших: оцінюючи поведінку, образ думок або окремі характеристики людей, ви розглядаєте як еталон самого себе.

3. Категоричність або консерватизм в оцінках людей: ви категоричні або консервативні в оцінках людей, вам не вистачає гнучкості і широти кругозору.

4. Невміння приховувати або згладжувати неприємні почуття: ви не вмієте приховувати або хоча б згладжувати неприємні почуття, які виникають при зіткненні з некоммунікбельними якостями у партнерів.

5. Прагнення переробити, перевиховати партнера по спілкуванню: ви прагнете переробити, перевиховати, змінити за вашим бажанням свого співрозмовника.

6. Прагнення підігнати інших учасників комунікації під себе: вам хочеться підігнати інших до свого характеру, звичок, домаганням.

7. Невміння прощати іншому помилки: ви не вмієте прощати іншому його помилки, незручність, ненавмисно заподіяні вам неприємності.

8. Нетерпимість до дискомфортним (хвороба, втома, відсутність настрою) станів партнера по спілкуванню: ви не терпимі до фізичного або психічного дискомфорту, в якому опинився інший.

9. Невміння пристосовуватися до інших учасників спілкування: ви погано пристосовуєтеся до характерів, звичок або домаганням інших.

Додаток Л 2

Умови і порядок виконання вправ із загальної фізичної підготовки

1. Комплексна силова вправа (*силові якості*)

Обладнання: секундомір, рівний майданчик.

Вправа проводиться протягом 1 хвилини.

За командою «Вправу починай!» перші 30 секунд поліцейський виконує максимально можливу кількість нахилів вперед з положення лежачи на спині, руки за головою, ноги зафіксовані. Через 30 секунд за командою «Час!» поліцейський займає положення упору лежачи і без паузи для відпочинку виконує протягом наступних 30 секунд максимально можливу кількість згинань і розгинань рук до команди «Стій!».

Результатом виконання вправи є загальна кількість нахилів уперед, згинань і розгинань рук в упорі лежачи за 1 хвилину.

Під час виконання нахилів уперед незначне згинання ніг дозволяється, коли поліцейський повертається у вихідне положення. При цьому слід також торкатися підлоги лопатками. Під час виконання другого завдання тіло має бути прямим, руки слід згинати до торкання грудьми підлоги.

2. Вправа згинання і розгинання рук в упорі лежачи вправа (*силові якості*).

Обладнання: рівна поверхня (підлога).

Поліцейський приймає положення упору лежачи, руки прямі на ширині плечей кистями вперед, тулуб і ноги утворюють пряму лінію, пальці стоп опираються на поверхню. За командою «Вправу починай!», поліцейський починає ритмічно з повною амплітудою згинати і розгинати руки.

Результатом виконання вправи є кількість безпомилкових згинань і розгинань рук за одну спробу.

При згинанні рук необхідно торкатися грудьми поверхні. Не дозволяється торкатись поверхні стегнами, міняти пряме положення тіла і ніг, перебувати у вихідному положенні та із зігнутими руками більш як 3 секунди, лягати на підлогу, розгинати руки по чергово, розгинати і згинати руки не з повною амплітудою. Згинання і розгинання рук, виконані з помилками, не зараховуються.

3. Вправи з бігу на дистанції 100 метрів, 1000 метрів.

Обладнання: секундомір, що фіксує соті частки секунди, відміряна дистанція, стартовий прапорець (стартовий пістолет).

Ці вправи виконуються на бігових доріжках стадіону або на іншій рівній місцевості, яка підготовлена для безпечного виконання вправ і дозволяє об'єктивно визначити результати. Біг на 100 метрів проводиться виключно на біговій доріжці, яка розділена на окремі смуги.

Вихідне положення – високий чи низький старт.

*Продовження додатка Л 2***Вправа з бігу на 100 метрів (*швидкісні якості*)**

За командою «На старт!» поліцейський стає за стартову лінію і стоїть нерухомо.

За сигналом стартера «Руш!» поліцейський повинен якнайшвидше подолати задану дистанцію, не знижуючи темпу бігу перед фінішем.

Вправи з бігу на 1000 (*витривалість*)

За командою «На старт!» поліцейський стає за стартову лінію і стоїть нерухомо.

За сигналом стартера «Руш!» він починає біг, намагаючись закінчити дистанцію якомога швидше. У разі потреби дозволяється переходити на ходьбу.

Результатом виконання вправ з бігу є час із точністю до десятої частки секунди на 100 метрів і до секунди – на 1000 та 3000 метрів.

Кут в упорі на брусах (*статична витривалість м'язів пресу*)

Вихідне положення – упор на прямих руках на брусах, тіло пряме, ноги вільно. За командою зігнути ноги в колінах, підняти стегна до прямого кута «тулуб-стегна» (коліна вище від жердин), утримувати положення. Зараховувався час до опускання колін нижче від рівня жердин.

Утримання тулуба у горизонтальному положенні (*статична витривалість м'язів спини*)

Вправа виконувалася у положенні лежачи, обличчям до низу, стегна на опорі, ноги закріплені, руки на потилиці, лікті в сторони, утримувати тулуб у горизонтальному положенні. Заборонялося опускати голову або лікті донизу. Зараховувався час із моменту фіксації тіла у горизонтальному положенні до його опускання нижче за горизонтальне положення, одна спроба.

Додаток Л 3
Нормативи
для визначення рівня фізичної підготовленості курсантів (відповідно до НФП 2009 року, чол.)

№	Назва вправи	1-й курс			2-й курс			3-й курс			4-5-й курси		
		5	4	3	5	4	3	5	4	3	5	4	3
1.	Біг на 100 м, с	14,4	14,8	15,6	14,2	14,6	15,4	14,0	14,4	15,2	13,8	14,2	15,0
2.	Підтягування на перекладині, рази	12	10	8	13	11	9	14	12	10	15	13	10
3.	Біг на 3 км, хв, с	12,30	12,50	13,40	12,20	12,40	13,30	12,10	12,30	13,20	12,00	12,20	13,10
4.	ЗКВ на СП, с	2,20	2,25	2,30	2,15	2,20	2,25	2,10	2,15	2,20	2,05	2,10	2,15
5.	Підйом переворотом на перекладині, рази	6	5	4	7	6	5	8	7	6	9	8	7
6.	Згинання і розгинання рук на брусах, рази	12	10	8	14	12	10	16	14	12	18	16	14
7.	Комплексна силова вправа, рази	48	44	40	52	48	44	56	52	48	60	56	52
8.	Комплексна вправа на спритність, с	9,8	10,2	10,6	9,4	9,8	10,2	9,0	9,4	9,8	8,6	9,0	9,4
9.	Нахил тулуба вперед із полож. сидячи, см	14	11	4	15	12	8	16	13	9	17	14	10
10.	Кут в упорі на брусах, хв, с	1,15	1,05	0,50	1,20	1,10	0,55	1,25	1,15	1,00	1,30	1,20	1,05
11	Утримання тулуба у горизонт.полож., хв, с	2,15	1,45	1,15	2,25	1,55	1,25	2,35	2,05	1,35	2,45	2,20	1,45
12.	Біг на 5 км, хв, с	22,30	23,00	24,00	22,00	22,30	23,30	21,30	22,00	23,00	21,00	21,30	22,30

Додаток М

Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» (МЛО-АМ) (розроблений А. Г. Маклаковим, С.В.Чермяніним)

Інструкція обстежуваним.

«Зараз вам буде запропоновано відповісти на ряд питань, що стосуються деяких особливостей вашого самопочуття, поведінки, характеру. Будьте відверті, довго не роздумуйте над змістом питань, давайте природний відповідь, який першим прийде вам в голову. Пам'ятайте, що немає «хороших» або «поганих» відповідей. Якщо ви відповідаєте на питання «Так», поставте у відповідній клітині реєстраційного бланка знак «+» (плюс), якщо ви обрали відповідь «Ні», поставте знак «-» (мінус). Уважно стежте за тим, щоб номер питання анкети і номер клітини реєстраційного бланка збігалися. Відповідати потрібно на всі питання поспіль, нічого не пропускаючи. Якщо у вас виникнуть питання – підніміть руку».

Твердження

1. Я буваю сердитим.
2. Зазвичай вранці я прокидаюся з відчуттям свіжості і відпочинку.
3. Тепер я приблизно так само працездатний, як завжди.
4. Доля однозначно несправедлива до мене.
5. Запори у мене бувають дуже рідко.
6. Часом мені дуже хотілося б покинути свій дім.
7. Часом у мене бувають напади сміху або плачу, з якими я не можу справитися.
8. Мені здається, що мене ніхто не розуміє.
9. Вважаю, що якщо хтось зробив мені зло, то я повинен відповісти йому тим же.
10. Інколи мені в голову приходять такі нехороші думки, що краще про них нікому не розповідати.
11. Мені буває важко зосередитися на якійсь задачі чи роботі.
12. У мене бувають часто дивні і незвичайні переживання.
13. У мене не було неприємностей через мою поведінку.
14. В дитинстві я деякий час здійснював дрібні крадіжки.
15. Трапляється, що у мене з'являється бажання трошити та ламати все довкола.
16. Бувало, що я цілими днями чи тижнями не міг нічого робити, тому що ніяк не міг заставити себе взятися за роботу.
17. Мій сон переривчастий і неспокійний.
18. Моя сім'я не схвалює ту роботу, яку я вибрав.
19. Траплялися випадки, коли я не дотримувався обіцянок.
20. Голова у мене болить часто.
21. Раз у тиждень чи частіше я без будь-якої видимої причини раптом відчуваю жар у всьому тілі.
22. Було б добре якби майже всі закони скасували.
23. Стан мого здоров'я майже такий самий, як у більшості моїх знайомих (не гірший).
24. Зустрічаючи на вулиці своїх знайомих чи шкільних друзів, з якими я давно не бачився, я частіше проходжу повз них, якщо вони не починають говорити зі мною першими.
25. Більшості людей, які мене знають, я подобаюся.
26. Я людина комунікабельна.
27. Інколи я так наполягаю на своєму, що люди втрачають терпіння.
28. Більшу частину часу настрій у мене пригнічений.
29. Тепер мені важко сподіватися на те, що чогось досягну у житті.
30. У мене мало впевненості в собі.
31. Інколи я кажу неправду.
32. Зазвичай я вважаю, що життя – цінна штука.
33. Я вважаю, що більшість людей здатні збрехати, щоб просунутися по службі.

Продовження додатка М

34. Я із задоволенням беру участь у зборах та інших громадських заходах.
35. Я сварюся з членами своєї сім'ї дуже рідко.
36. Інколи я відчуваю сильне бажання порушити правила пристойної поведінки чи комусь нашкодити.
37. Найважча боротьба для мене – це боротьба з самим собою.
38. М'язові судоми чи посмикування у мене трапляються вкрай рідко (чи майже не трапляються).
39. Я досить байдужий до того, що зі мною буде.
40. Інколи, коли я себе недобре почуваю, я буваю дратівливим.
41. Часто у мене таке відчуття, ніби я зробив щось не те чи навіть щось погане.
42. Деякі люди настільки люблять наказувати, що мене так і тягне робити все навпаки, навіть якщо я знаю, що вони праві.
43. Я часто вважаю себе зобов'язаним відстоювати те, що сприймаю як справедливе.
44. Моє мовлення тепер таке ж, як і завжди (ні швидше, ні сповільненіше, немає ні хрипоті, ні невиразності).
45. Я вважаю, що моє сімейне життя таке ж хороше, як і у більшості моїх знайомих.
46. Мене жакливо зачіпає, коли мене критикують чи сварять.
47. Інколи у мене буває відчуття, що я просто повинен нанести пошкодження собі чи комусь іншому.
48. Моя поведінка значною мірою визначається звичаями тих, хто мене оточує.
49. В дитинстві у мене була компанія, де всі намагалися стояти один за одного.
50. Інколи мене так і підбурює з ким-небудь затіяти бійку.
51. Траплялося, що я говорив про речі, на яких не знаюся.
52. Зазвичай я засипаю спокійно і мене не тривожать ніякі думки.
53. Останні декілька років я відчуваю себе добре.
54. У мене ніколи не було ні нападів, ні судом.
55. Тепер моя маса постійна (я не худну і не гладшаю).
56. Я вважаю, що мене часто карають несправедливо.
57. Я легко плачу.
58. Я мало втомлююся.
59. Я був би досить спокійним, якби у когось з моєї сім'ї були неприємності через порушення закону.
60. З моїм розумом коїться щось недобре.
61. Щоб приховати свою сором'язливість, мені доводиться витратити багато зусиль.
62. Напади запаморочення у мене трапляються дуже рідко (або зовсім не трапляються).
63. Мене хвилюють сексуальні питання.
64. Мені важко підтримувати розмову з людьми, з яким я щойно познайомився.
65. Коли я намагаюся щось зробити, часто помічаю, що у мене тремтять руки.
66. Руки у мене такі ж спритні і вправні, як і раніше.
67. Більшу частину часу я відчуваю слабкість.
68. Інколи, коли я знічений, я дуже пітнію, і мене це дуже дратує.
69. Трапляється, що я відкладаю на завтра те, що міг би зробити сьогодні.
70. Думаю, що я людина приречена.
71. Траплялися випадки, що мені було важко втриматися, щоб що-небудь не потягнути у когось чи десь, наприклад у магазині.
72. Я зловживав спиртними напоями.
73. Я часто за щось тривожуся.
74. Мені хотілося би бути членом декількох гуртків чи товариств.
75. Я рідко задихаюся і у мене не буває сильного серцебиття.
76. Все своє життя я суворо дотримуюся принципів, заснованих на відчутті обов'язку.
77. Траплялося, що я перешкоджав чи чинив наперекір людям просто через принцип, а не тому, що справа була справді важливою.

Продовження додатка М

78. Якщо мені не загрожує штраф і машин поблизу немає, я можу перейти вулицю там, де мені хочеться, а не там, де передбачено правилами.
79. Я завжди був незалежним і вільним від контролю з боку сім'ї.
80. У мене були періоди такого сильного занепокоєння, що я навіть не міг всидіти на місці.
81. Часто мої вчинки неправильно тлумачилися.
82. Мої батьки і (чи) інші члени моєї сім'ї чіпляються до мене більше, ніж треба.
83. Хтось керує моїми думками.
84. Люди байдужі до того, що з тобою трапиться.
85. Мені подобається бути у компанії, де всі жартують один над одним.
86. У школі я засвоював матеріал повільніше, ніж інші.
87. Я цілком упевнений у собі.
88. Нікому не довіряти – так найбільш безпечно.
89. Раз у тиждень чи частіше я буваю дуже збудженим і схвильованим.
90. Коли я знаходжуся у компанії, мені важко знайти потрібну тему для розмови.
91. Мені легко заставити інших людей боятися себе, й інколи я роблю це заради забави.
92. В грі я люблю вигравати.
93. Нерозумно осуджувати людину, яка обманула того, хто сам дозволяє себе обманювати.
94. Хтось намагається впливати на мої думки.
95. Я щоденно випиваю багато води.
96. Найщасливішим я буваю, коли залишаюся наодинці.
97. Я обурююся щоразу, коли дізнаюся, що злочинець через будь-яку причину залишається непокараним.
98. У моєму житті був один чи декілька випадків, коли я відчував, що хтось через гіпноз примушує мене здійснювати якісь вчинки.
99. Я рідко починаю розмову з людьми першим.
100. У мене ніколи не було зіткнень із законом.
101. Мені приємно мати серед своїх знайомих поважних людей – це ніби надає мені вагомості у власних очах.
102. Інколи без будь-якої причини у мене раптом наступають періоди незвичайної веселості.
103. Життя для мене майже завжди пов'язане з напруженням.
104. У школі мені було дуже важко говорити перед класом.
105. Люди проявляють стосовно мене стільки співчуття і симпатії, скільки я заслуговую.
106. Я відмовляюся грати у деякі ігри, тому що у мене це погано виходить.
107. Мені здається, що я заводжу друзів так само легко, як інші.
108. Мені неприємно, коли довкола мене люди.
109. Мені, як правило, щастить.
110. Мене легко довести до збентеження.
111. Деякі члени моєї сім'ї здійснювали вчинки, які мене лякали.
112. Інколи у мене бувають напади сміху чи плачу, з якими я ніяк не можу впоратися.
113. Мені буває важко приступити до виконання нового завдання чи почати нову справу.
114. Якби люди не були настроєні проти мене, я у житті досягнув би набагато більшого.
115. Мені здається, що мене ніхто не розуміє.
116. Серед моїх знайомих є люди, які мені не подобаються.
117. Я легко втрачаю терпіння з людьми.
118. Часто за нових обставин я відчуваю тривогу.
119. Часто мені хочеться померти.
120. Інколи я буваю таким збудженим, що мені важко заснути.
121. Часто я переходжу на іншу сторону вулиці, щоб уникнути зустрічі з тим кого побачив.

Продовження додатка М

122. Траплялося, що я кидав розпочату справу, оскільки боявся, що я з нею не впораюся.
123. Майже щодня трапляється щось, що лякає мене.
124. Навіть серед людей я відчуваю себе самотньо.
125. Я переконаний, що існує лише одне-єдине правильне розуміння сенсу життя.
126. У гостях я частіше сиджу в стороні і розмовляю з ким-небудь одним, ніж беру участь у спільних розвагах.
127. Мені часто говорять, що я запальний.
128. Трапляється, що я з ким-небудь пліткую.
129. Часто мені буває неприємно, коли я намагаюся застерегти когось від помилок, а мене розуміють неправильно.
130. Я часто звертаюся до людей за порадою.
131. Часто, навіть тоді, коли для мене складається все добре, я відчуваю, що мені усе байдуже.
132. Мене досить важко вивести із рівноваги.
133. Коли я намагаюся вказати людям на їхні помилки чи допомогти, вони часто розуміють мене неправильно.
134. Зазвичай я спокійний і мене нелегко вивести із душевної рівноваги.
135. Я заслуговую суворого покарання за свої вчинки.
136. Мені властиво так сильно переживати свої розчарування, що я не можу себе заставити думати про них.
137. Часом мені здається, що я ні на що не здатний.
138. Траплялося, що при обговоренні деяких питань я, особливо не задумуючись, погоджувався з думкою інших.
139. Мене дуже непокоять усілякі можливі нещастя.
140. Мої переконання і погляди непохитні.
141. Я думаю, що можна, не порушуючи закону, спробувати знайти у ньому лаз.
142. Є люди настільки неприємні мені, що я у глибині душі радію, коли вони мають неприємності.
143. У мене бували періоди, коли я через хвилювання втрачав сон.
144. Я відвідую різні громадські заходи, тому що це дозволяє бути серед людей.
145. Можна пробачити людям порушення правил, які вони вважають нерозумними.
146. У мене є нерозумні звички, котрі настільки сильні, що боротися з ними немає сенсу.
147. Я із задоволенням знайомлюся з новими людьми.
148. Трапляється, що непристойний жарт викликає у мене сміх.
149. Якщо справи у мене йдуть погано, мені одразу хочеться все кинути.
150. Я надаю перевагу діям згідно зі своїми планами, а не виконувати вказівок інших.
151. Люблю, щоб оточуючі знали мою точку зору.
152. Якщо я поганій думки про людину чи навіть зневажаю її, то майже не намагаюся це приховати від неї.
153. Я людина нервова і легко збудлива.
154. Все у мене виходить погано, не так, як треба.
155. Майбутнє здається мені безнадійним.
156. Люди досить легко можуть змінити мою думку, навіть, якщо до цього вона здавалася мені остаточною.
157. Декілька разів у тиждень у мене буває відчуття, що має статися щось страшне.
158. Найчастіше я відчуваю себе втомленим.
159. Я люблю бути на вечорах і просто у компаніях.
160. Я намагаюся ухилитися від конфліктів та інших ускладнених обставин.
161. Мене часто дратує, що я забуваю, куди кладу речі.
162. Пригодницькі оповідання мені подобаються більше, ніж про кохання.
163. Якщо я захочу зробити щось, але оточуючі вважають, що цього робити не варто, я легко можу відмовитися від своїх намірів.

Продовження додатка М

164. Нерозумно засуджувати людей, які намагаються взяти від життя усе, що можуть.

165. Мені байдуже, що думають про мене інші.

Опрацювання результатів : враховується кількість відповідей, що співпали з «ключем», оцінюючи її в один бал. Шкала достовірності оцінює ступінь об'єктивності відповідей. У разі, якщо загальна кількість балів перевищує 10, то отримані дані слід вважати недостовірними внаслідок прагнення слухача (поліцейського) відповідати соціально бажаному типу особистості.

Таблиця М. 1

Бланк для відповідей

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45
46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75
76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105
106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120
121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135
136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150
151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165

Таблиця М. 2

Ключі до багаторівневого особистісного опитувальника «Адаптивність» (МЛО-АМ)

Назва шкали	Номера запитань з відповідями «Так»	Номери запитань з відповідями «Ні»
Достовірність (Д)		1, 10, 19, 31, 51, 69, 78, 92, 101, 116, 128, 138, 148
Нервово-психічна стійкість (НПС)	4, 6, 7, 8, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 28, 29, 30, 37, 39, 40, 41, 47, 57, 60, 63, 65, 67, 68, 70, 71, 73, 75, 80, 82, 83, 84, 86, 89, 94, 95, 96, 98, 102, 103, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 115, 117, 118, 119, 120, 122, 123, 124, 129, 131, 135, 136, 137, 139, 143, 146, 149, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 161, 162	2, 3, 5, 23, 25, 32, 38, 44, 45, 49, 52, 53, 54, 55, 58, 62, 66, 87, 105, 127, 132, 134, 140
Комунікативні здібності (КЗ)	9, 24, 27, 33, 43, 46, 61, 64, 81, 88, 90, 99, 104, 106, 114, 121, 126, 133, 142, 151, 152	26, 34, 35, 48, 74, 85, 107, 130, 144, 147, 159
Моральна нормативність (МН)	1 4, 22, 36, 42, 50, 56, 59, 72, 77, 79, 91, 93, 125, 141, 145, 150, 164, 165	13, 76, 97, 100, 160, 163

Продовження додатка М

Таблиця М. 3

**Переклад в Стен результатів, отриманих за шкалами методики
«Адаптивність» (МЛО-АМ)**

Назва шкали і кількість відповідей, що співпали з ключем			Стени
НПС	КЗ	МН	
46 -	27-31	18 -	1
38-45	22-26	15-17	2
30-37	17-21	12-14	3
22-29	13-16	10-11	4
16-21	10-12	7-9	5
13-15	7-9	5-6	6
9-12	5-6	3-4	7
6-8	3-4	2	8
4-5	1-2	1	9
0-3	0	0	10

Таблиця М. 4

Інтерпретація основних шкал методики «Адаптивність»

Назва шкали	Рівень розвитку	
	Нижче середнього (1-3 Стена)	Вище середнього (7-10 Стен)
Нервово-психічна стійкість	Низький рівень поведінкової регуляції, певна схильність до нервово-психічних зривів, відсутність адекватності самооцінки і реального сприйняття дійсності.	Високий рівень нервово-психічної стійкості і поведінкової регуляції, висока адекватна самооцінка і реальне сприйняття дійсності.
Комунікативні здібності	Низький рівень розвитку комунікативних здібностей, утруднення в побудові контактів з оточуючими, прояв агресивності, підвищена конфліктність.	Високий рівень розвитку комунікативних здібностей, легко встановлює контакти з товаришами по службі, оточуючими, не конфліктний.
Моральна нормативність	Не може адекватно оцінити своє місце і роль в колективі, не прагне дотримуватися загальноприйнятих норм поведінки	Реально оцінює свою роль в колективі, орієнтується на дотримання загальноприйнятих норм поведінки.

Додаток Н

**Методики дослідження професійно важливих психологічних якостей,
емоційного стану та розумової працездатності слухачів
і працівників патрульної поліції**

Додаток Н 1

ТЕСТ «ВІДШУКАННЯ ЧИСЕЛ»

ПІБ _____

Дата _____

Перед Вами бланк, на якому числа від 1 до 40. Всього у таблиці 25 чисел, відповідно 15 пропущено. Вам потрібно відшукати по порядку числа у таблиці протягом 1,5 хвилини. На контрольному листі перед Вами ряд чисел від 1 до 40. Якщо Ви не знайдете будь-яке число у таблиці – викресліть його на контрольному листі. Виправлення не допускаються.

Варіант № 1

10	17	2	20	14
28	31	24	39	6
5	40	16	12	38
36	19	35	29	1
13	3	22	8	27

Контрольний лист

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40

Дякуємо за відповіді!

Варіант № 2

8	31	13	34	2
23	38	5	20	27
28	16	37	30	9
3	35	19	32	15
26	12	24	7	21

Контрольний лист

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40

Дякуємо за відповіді!

Додаток Н 2

МЕТОДИКА «ОПЕРУВАННЯ З ЧИСЛАМИ»

ПІБ _____
 Дата _____

Вам буде протягом однієї хвилини представлено плакат, на якому 7 рядків по 2 числа в кожному. Крім того, у кожному рядку є одне вільне місце для відповіді. Потрібно додати у кожному рядку числа та запам'ятати, на скільки (більше або менше) ця сума відрізняється від 10. Зберігаючи в пам'яті різницю для кожного рядка та вільне місце для відповіді, спробуйте знайти відповіді для всіх 7 рядків і, коли буде прибрано плакат, запишіть ці відповіді у Ваших бланках.

Плакат № 1

4		5
5	1	
7		8
3		6
8	9	
9		4
6	6	

Плакат № 2

7		1
3	2	
6	8	
5		9
3	6	
8		4
4		2

Бланк

Дякуємо за відповіді!

Додаток Н 3

КОРЕКТУРНА ПРОБА БУРДОНА-АНФІМОВА

К – підкреслити

И – закреслити

ПІБ _____ Дата _____

СХАВСХЕВИХНАИСНХВХВКСНАИСЕХВХЕНАИСНЕВХАК
 ВНХИВСНАВСАВСНАЕКЕАХВКЕСВСНАИСАИСНАВХНВК
 НХИСХВХЕКВХИВХЕИСНЕИНАИЕНКХКХЕКВКИСВХИ
 ХАКХНСКАИСВЕКВХНАИСНХЕКХИСНАКСКВХКВНАВСН
 ИСНАИКАЕХКИСНАИКХЕХЕИСНАХКЕКХВИСНАИХВИКХ
 СНАИСВНХХВАИСНАХЕКЕХСНАКСВЕЕВЕАИСНАСНКИВ
 КХКЕКНВИСНХХВЕХСНАИСКЕСИКНАЕСНХХКВХИКАКС
 АИСНАЕХКВЕНВХКЕАИСНКАИКНВЕВНКВХАВЕИВИСНА
 КАХВЕИВНАХИЕНАИКВИЕАКЕИВАКСВЕИКСНАВАКЕСВ
 НКЕСНКСВХИЕСВХКНВВСКВЕВКНИЕСАВИЕХЕВНАИЕН
 ХЕИВКАИСНАСНАИСХАКВННАКСХАИЕНАСНАИСВКХЕВ
 ЕВХКХСНЕИСНАИСНКВКХВЕКЕВКВНАИСНАИСНКЕВКХ
 АВСНАХКАСЕСНАИСЕСХКВАИСНАСАВКХСНЕИСХИХЕК
 ВИКВЕНАИЕНЕКХАВИХНВИХКХЕХНВИСНВСАЕХИСНАИ
 НКЕХВИВНАЕИСНВИАЕВАЕНХВХВИСНАЕИЕКАИВЕКЕХ
 КЕИСНЕСАЕИХВКЕВЕИСНАЕАИСНКВЕХИКХНКЕАИСНА
 ЕАКАЕКХЕВСКХЕКХНАИСНКВЕВЕСНАИСЕКХЕКНАИСН
 ИСНЕИСНВИЕХКВХЕИВНАКИСХАИЕВКЕВКИЕХЕИСНАИ
 СНАИСАКВСНХАЕСХАИСНАЕНКИСХКЕХВХВСКНЕИЕНА
 ЕКХЕКНАИВКВКХЕХИСНАИХКАХЕНАИЕНИКВКЕИСНАИ
 ЕХВКВИЕХАИЕХЕКВСНЕИЕСВНЕВИСНАЕАХНХКСНАХС
 ИСНАИЕНИНЕВИСНАИВЕВХСИСВАИЕВХЕИХСКЕИЕХКИЕ
 КЕВХВАЕСНАСНКИСХЕАЕХКВЕХЕАИСНАСВАИСЕВЕКЕ
 ХВЕКХСНКИСЕКАЕКСНАИИЕХСЕХСНАИСВНЕКХСНАИА
 АВЕНАХИАКХВЕИВЕАИКВАВИХНАХКСВХЕХИВХАИСНА
 ВНСИЕАХСНАНАЕСНВКСНХАЕВИКАИКНКНАВСНЕКВХК
 СИАЕСВКХЕКСНАКСХВХКВСНХКСВЕХКАСНАИКСХКЕ
 НАИСНХАВКЕВХКИЕИСНАИНХАСНЕХКСХЕВКХЕИХНАИ
 ХЕВХЕНВИХНКВХЕКНАИСНХАИВЕНАИХНХКВХЕНАИСН
 ВКЕВХАИСНАХКВНВАИЕНСХВКХЕАИСНАВХСВКАХСНА
 КИСНКЕКНСВАИСВАЕХСХВАИСНАЕКХЕКАИВНАВЕКВЕ
 АЕНКАИСХАИСНХИСВКВСЕКХВЕКИСНАИСНАИСКВЕСВ
 ИСКАИКВКНВХСКВНАИЕНИСНАИХАВКНВЕХВАНКИЕХ
 ЕВХЕВНАИСКАИАНАКХКВКЕВЕКВНХИСКАИСНВХАВХВ
 НАИСНХСХВКИСНАИЕХЕКХНАИСНВЕХВЕИСНХВКХКВН
 ХКВНХВКСНХНАИСНВКАХСВКХВХАИСНАНАХСНХВХВХ
 АИСХААИКХАЕВЕХКСНВИВАИСНАХКИВХЕКИАХИНАИС

Дякуємо за відповіді!

Додаток П

Тематичний план і змістове наповнення навчального предмета
«ТАКТИЧНА ПІДГОТОВКА»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Усього	З них на практичні роботи
1.	Тактика комунікації поліцейського	4	2
2.	Спеціальні та підготовчі вправи	2	2
3.	Контакт та прикриття	2	1
4.	Застосування заходів поліцейського примусу (фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї). Поверхнева перевірка	36	34
5.	Основи патрулювання	8	4
6.	Вибухобезпека	4	2
7.	Тактика роботи у невеликих підрозділах при зовнішньому огляді (обшуку) будівлі	6	4
8.	Внутрішній огляд (обшук) будівлі. Активний стрілець	12	11
9.	Захист від нападу	12	12
10.	Невідомий ризик зупинення транспортного засобу для перевірки. Зупинення транспортного засобу при середньому рівні ризику	10	9
11.	Зупинення транспортного засобу з високим рівнем ризику	6	5
12.	Евакуація потерпілого	4	3
13.	Моделювання ситуацій службової діяльності	20	20
Усього годин:		126	109

Додаток П 1

Тема № 1. «Тактика комунікації поліцейського»

Лекція – 2 год

Практичне заняття – 2 год

Навчальна мета: формування поняттєво-категоріального апарату з питань комунікації поліцейського, а також систематизованих стійких знань слухачів про взаємодію з різними категоріями громадян.

Виховна мета: сформувати повагу до прав людини, розуміння верховенства права, сприяти формуванню вмінь та навиків управлінської діяльності, вміло застосовувати отримані слухачами знання в практичній діяльності під час організації роботи уповноважених підрозділів.

Розвивальна мета: розвинути здібності керівника у здійсненні організації діяльності підпорядкованого підрозділу, що вступає в контакт з різними категоріями громадян.

Навчальне обладнання, ТЗН: електронні підручники, посібники, мультимедійні слайди, комп'ютер.

Міжтематичні зв'язки: охорона праці, права і свободи людини і громадянина, захист та дотримання прав людини в правоохоронній діяльності, міжнародні стандарти у сфері прав людини.

План лекції (навчальні питання):

1. Основні складові вербального самозахисту поліцейського.
2. Особливості процесів комунікації та активного слухання.
3. Правила зорового контакту та спостереження.

План практичного заняття (навчальні питання):

1. Вирішення та обговорення ситуаційних завдань.
2. Позитивний контакт.
3. Активне слухання.
4. Взаємодія з «проблемними» людьми.
5. Реагування на вербальні образи.
6. Розмовний етикет.

Ситуативні завдання:

Ситуація 1

До чергової частини районного відділу о 2 год. 15 хв. по телефону надійшла інформація про шум та крики на третьому поверсі готелю, за попередньою інформацією конфлікті приймало участь 2 особи.

Правопорушники виражались нецензурними словами, ображали один одного, на вимогу працівника готелю припинити антигромадську поведінку не реагували. Зареєструвавши отриману інформацію, оперативний черговий по райвідділу Сидоренко В.С. направив на місце пригоди Анохіна А.В. і помічника чергового Михайлова Є.С.

*Продовження додатка П 1***Ситуація 2**

Працівники поліції Кухтов Т.В. і Марципанович В.В. несли службу з охорони адміністративної будівлі. Кухтов охороняв в'їзд на територію установи, який був перегороджений натягнутим тросом.

В 23⁰⁰ до в'їзду під'їхав автомобіль, в якому знаходилось 2-є осіб - Прокопенко В.М. і Прокопенко М.М.

Кухтов представився і попередив громадян, що в'їзд на територію заборонений. У відповідь на це, грубо нехтуючи законними вимогами працівника поліції, проявивши агресивність Прокопенко М.М. зняв трос, заїхав на територію, зупинив автомобіль і вийшовши з нього розпочав сварку з працівником поліції, в яку втрутився інший пасажир.

Завдання: визначити послідовність комунікації:

- початкові дії працівника поліції на початковій стадії комунікації.
- деескалація ситуації при взаємодії з «проблемними» людьми;
- реагування на вербальні образи;
- умови, за яких необхідно застосувати силове обмеження;
- управління вербальним спротивом;
- розташування в просторі;
- зоровий контакт;
- етапи спостереження.

Контрольні питання:

1. Складові вербального самозахисту поліцейського.
2. Особливості процесів комунікації, та їх складові.
3. Елементи професійної поведінки у спілкуванні з різними категоріями громадян.
4. Тактика деескалації ситуації при взаємодії з «проблемними» громадянами.
5. Тактика реагування на вербальні образи.
6. Тактика застосування силових заходів.
7. Основи комунікації.
8. Порядок оцінки обстановки при затриманні правопорушника.
9. Тактика дій поліцейського на місці події.
10. Особливості зорового контакту та спостереження в процесі комунікації.

Додаток П 2

Тема № 2. Спеціальні та підготовчі вправи

Практичне заняття – 2 год

Навчальна мета: навчити спеціальним та підготовчим вправам, заходам фізичного впливу(сили). Вдосконалення фізичних якостей.

Виховна мета: виховувати відповідальність, витримку, впевненість до дій у ситуаціях з різним ступенем ризику та вміння непохитно переносити розумові, нервово-психічні та фізичні навантаження.

Сприяти формуванню розуміння важливості фізичної підготовки у вихованні гармонійно розвиненої особи та професійно підготовленого працівника поліції.

Розвивальна мета: набуття теоретичних знань та вдосконалення техніки застосування заходів (поліцейського примусу) фізичного впливу з урахуванням особливостей професійної діяльності.

Навчальне обладнання, ТЗН: килим для боротьби (татамі), спортивна зала.

Міжтематичні зв'язки: Застосування заходів поліцейського примусу. Захист від нападу. Тактика комунікації поліцейського Основи патрулювання. Зупинення транспортного засобу.

План практичного заняття (навчальні питання):

1. Стійки (лівобічна, правобічна), переміщення, дистанція.
2. Перекиди (вперед через голову, спиною вперед; вперед через праве, ліве плече; спиною вперед через праве, ліве плече).
3. Самострахування при падінні (вперед, на спину, на бік, через перешкоду), тактичний підйом.

Контрольні питання:

1. Демонстрація лівобічної (правобічної) стійки та переміщень вперед, спиною вперед, ліворуч, праворуч.
2. Виконання перекиду вперед (вперед через ліве та через праве плече) та перекиду спиною вперед (спиною вперед через ліве та праве плече).
3. Виконання самострахування при падінні вперед, при падінні на спину та при падінні на спину через перешкоду.
4. Виконання самострахування при падінні на бік та при падінні на бік через перешкоду.
5. Виконання тактичного підйому.

Додаток П 3

Тема № 3. Контакт та прикриття

Лекція – 1 год

Практичне заняття – 1 год

Навчальна мета: надання слухачам знання з усіх форм оперативно-службової та службово-бойової діяльності, а також систематизованих стійких знань слухачів про тактику затримання суспільно-небезпечних осіб в різних умовах оперативної обстановки.

Виховна мета: сприяти зміцненню моральних, етичних та інших якостей особистості працівника поліції.

Розвивальна мета: формувати у слухачів широкий світогляд щодо прийомів та способів тактичних дій при затриманні в різних умовах.

Навчальне обладнання, ТЗН: електронні підручники, посібники, мультимедійні слайди, комп'ютер.

Міжтематичні зв'язки: охорона праці, професійна етика, толерантність та недискримінація в роботі поліцейських, ефективна комунікація, взаємодія з населенням на засадах партнерств, правила та безпека дорожнього руху, адміністративна відповідальність та провадження у справах про адміністративні правопорушення, перевірка документів, виявлення ознак їх підроблення.

План лекції (навчальні питання):

1. Сутність концепції «контакт/прикриття».
2. Обов'язки працівника поліції, який здійснює контакт.
3. Обов'язки працівника поліції, який здійснює прикриття.

План практичного заняття (навчальні питання):

1. Тактика дій поліцейського під час виїзду на місце події.
2. Тактика дій поліцейського при зупинці пішоходів та транспортних засобів.
3. Тактика дій поліцейського із забезпечення безпеки на місці події.

Ситуативні завдання:

Ситуація 1

До відділу Національної поліції України надійшла оперативна інформація про гр. Петрова М.І., який розшукується за ряд тяжких злочинів. Будучи членом організованої злочинної групи за останні два роки прийняв участь у п'ятьох пограбуваннях громадян на території Київської та Житомирської областей, в результаті яких чотири особи отримали тяжкі тілесні ушкодження. Стало відомо, Петров М.І. буде перебувати на зустрічі у парку ім. Островського Солом'янського району м. Києва. Керівником органу Національної поліції України було прийнято рішення про затримання і направлено у вказане місце малу групу у складі п'ятьох працівників поліції.

Продовження додатка ПЗ

Завдання: Визначити порядок дій працівника поліції на місці події:

- ролі та обов'язки працівника поліції, який здійснює контакт;
- роль та обов'язки працівника поліції, який здійснює прикриття;
- процес оцінювання ситуації;
- правила пильності (руки, можлива зброя, друзі та знайомі, шляхи втечі, рівновага);
- укриття та маскування при наближенні (після контакту, під час контакту, якщо щось змінюється).

Контрольні питання:

1. Сутність концепції «контакт/прикриття».
2. Обов'язки працівника поліції, який здійснює контакт.
3. Обов'язки працівника поліції, який здійснює прикриття.
4. Тактика дій поліцейського під час виїзду на місце події.
5. Тактика дій поліцейського при зупинці пішоходів та транспортних засобів.
6. Тактика дій поліцейського із забезпечення безпеки на місці події.
7. Тактика дій поліцейського при зміні оперативної обстановки.
8. Тактика розташування поліцейських у просторі
9. Тактика дій поліцейського при виявленні зброї у правопорушника
10. Тактика дій поліцейського при втручанні в його дії сторонніх громадян
11. Укриття та прикриття поліцейського при наближенні та контакті з правопорушником.

Додаток П 4

Тема № 4. Застосування заходів поліцейського примусу (фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї). Поверхнева перевірка

Лекція – 2 год

Практичне заняття – 24 год

Навчальна мета: навчити прийомам застосування фізичної сили, спеціальних засобів, надягання кайданків, поверхневої перевірки, вогнепальної зброї. Вдосконалення фізичних якостей.

Виховна мета: виховувати якості відповідальності, витримки, впевненості до дій у ситуаціях різних ступенів ризику та вміння непохитно переносити розумові, нервово-психічні та фізичні навантаження.

Сприяти формуванню розуміння важливості фізичної підготовки у вихованні гармонійно розвиненої особи та професійно підготовленого працівника поліцейських

Розвивальна мета: набуття теоретичних знань та вдосконалення техніки застосування заходів фізичного впливу з урахуванням особливостей його професійної діяльності

Навчальне обладнання, ТЗН: дошка/фліпчарт, мультимедіа, слайди, макети ножів, макети пістолетів, кайданки, гумові кийки, спортивна зала, килим для боротьби (татамі), поясні системи.

Наочні засоби: зразки документів, тексти нормативних документів.

Міжтематичні зв'язки: Спеціальні та підготовчі вправи. Застосування заходів поліцейського примусу. Захист від нападу. Тактика комунікації поліцейського Основи патрулювання. Зупинення транспортного засобу.

План лекції (навчальні питання):

1. Особливості супроводу при співпраці правопорушника.
2. Застосування континууму сили, рівні опору, види сили.
3. Фактори, які визначають особливості застосування заходів примусу (фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї) працівниками поліції.
4. Оцінка правопорушника і вибір можливих прийомів фізичного впливу.
5. Правові підстави застосування поліцейських заходів примусу (фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї).
6. Поверхнева перевірка особи.

Контрольні питання:

1. Особливості здійснення супроводу (конвоювання) при співпраці правопорушника.
2. Застосування працівниками поліції континууму сили, рівні опору, види сили.
3. Фактори, які визначають особливості застосування заходів примусу (фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї) працівниками поліції.
4. Правові підстави застосування працівниками поліції фізичної сили.
5. Оцінка одягу, можливої озброєності правопорушника і вибір можливих прийомів фізичного впливу.
6. Оцінка фізичного та психічного стану правопорушника і вибір можливих прийомів фізичного впливу.

Продовження додатка П 4

7. Правові підстави застосування працівниками поліції спеціальних засобів.
8. Правові підстави застосування працівниками поліції вогнепальної зброї.
9. Порядок проведення поверхневої перевірки особи.

План практичного заняття (навчальні питання) №1:

1. Позиція інтерв'ю, позиція ескорту (переваги).
2. Проведення супроводу (конвоювання) при співпраці правопорушника (або при пасивному супротиві).

План практичного заняття (навчальні питання) №2:

1. Повалення правопорушника на спину з позиції ескорту (переваги) за голову (бровні дуги).
2. Повалення правопорушника на спину з позиції ескорту (переваги) за волосся.
3. Повалення правопорушника на спину з позиції ескорту (переваги) за шию.

План практичного заняття (навчальні питання) №3:

1. Загину руки за спину ущемленням зап'ястя.
2. Загину руки за спину із контролем ліктьового суглобу.
3. Супровід (конвоювання) правопорушника із контролем ліктьового суглобу.

План практичного заняття (навчальні питання) №4:

1. Вивчення техніки виконання прийому «важіль руки досередини».
2. Вивчення техніки виконання прийому «вузол руки назовні».
3. Вивчення техніки переведення порушника у положення лежачи (повалення) із застосуванням прийому «вузол руки назовні».

План практичного заняття (навчальні питання) №4:

1. Прийом «важіль руки досередини».
2. Прийом «вузол руки назовні».
3. Переведення порушника у положення лежачи (повалення) із застосуванням прийому «вузол руки назовні».

План практичного заняття (навчальні питання) №5:

1. Прийом «важіль руки назовні».
2. Больовий прийом на колінний суглоб.
3. Кидок із захопленням ніг ззаду.

Контрольні питання до 1-5 занять:

1. Проведення супроводу (конвоювання) при співпраці правопорушника.
2. Демонстрація позиції інтерв'ю.
3. Техніка переходу з «позиції інтерв'ю» у «позицію ескорту (переваги)».
4. Техніка супроводу (конвоювання) при пасивному супротиві правопорушника.
5. Виконання повалення правопорушника за шию.
6. Виконання повалення правопорушника за голову (бровні дуги).
7. Виконання повалення правопорушника за волосся.
8. Виконання загину руки за спину ущемленням зап'ястка.
9. Виконання загину руки за спину із контролем ліктьового суглобу.
10. Проведення супроводу правопорушника із контролем ліктьового суглобу.
11. Виконання кидка із захопленням ніг ззаду.
12. Виконання больового прийому на колінний суглоб.

Продовження додатка П 4

13. Виконання прийому «важіль руки назовні».
14. Виконання прийому «важіль руки досередини».
15. Виконання прийому «вузол руки назовні».
16. Виконання переведення порушника у положення лежачи (повалення) із застосуванням прийому «вузол руки назовні».

План практичного заняття (навчальні питання) №6:

1. Переведення підозрілої особи у положення для проведення поверхневої перевірки.
2. Поверхнева перевірка у положенні коли порушник стоїть.
3. Поверхнева перевірка у положенні коли порушник стоїть на колінах.

План практичного заняття (навчальні питання) №7:

1. Повалення правопорушника на спину за волосся (голову) з положення руки в замку ззаду.
2. Повалення правопорушника на спину із положення «руки за головою».
3. Задущливий прийом з переведенням у положення лежачи.

План практичного заняття (навчальні питання) №8:

1. Взаємодія поліцейських при затриманні правопорушника.
2. Взаємодія поліцейських при поваленні правопорушника за шию, голову.

План практичного заняття (навчальні питання) №9:

1. Переведення порушника у положення лежачи для проведення поверхневої перевірки.
2. Поверхневої перевірка у положенні коли порушник лежить обличчям вниз.

Контрольні питання до 6-9 занять:

1. Подача команд під час переведення підозрілої особи у положення для проведення поверхневої перевірки.
2. Проведення поверхневої перевірки у положенні коли порушник стоїть.
3. Проведення поверхневої перевірки у положенні коли порушник стоїть на колінах.
4. Виконання повалення правопорушника за волосся (голову) з положення руки в замку ззаду.
5. Виконання задущливого прийому з переведенням у положення лежачи.
6. Проведення повалення правопорушника на спину із положення «руки за головою».
7. Виконання затримання правопорушника двома працівниками поліції.
8. Проведення повалення правопорушника за шию, голову двома поліцейськими, взаємодія поліцейських.
9. Проведення поверхневої перевірки у положенні коли порушник лежить обличчям вниз.

План практичного заняття (навчальні питання) №10:

1. Техніка діставання кайданків. Хвати кайданків (пістолетний, звичайний).
2. Надягання кайданків (зі сторони мізинця) у положенні коли правопорушник стоїть та не чинить опору (при співпраці).
3. Надягання кайданків (зі сторони великого пальця) у положенні коли правопорушник стоїть та не чинить опору (при співпраці).

Продовження додатка П 4

План практичного заняття (навчальні питання) №11:

1. Надягання кайданків (зі сторони великого пальця) у положенні коли правопорушник стоїть та не чинить опору (при співпраці).
2. Надягання кайданків у положенні коли правопорушник стоїть на колінах.

План практичного заняття (навчальні питання) №12:

1. Надягання кайданків у положенні коли правопорушник стоїть на колінах.
2. Переведення правопорушника у положення лежачи для надягання кайданок.
3. Надягання кайданків у положенні коли правопорушник лежить на животі (високий ступінь загрози).

План практичного заняття (навчальні питання) №13:

1. Надягання кайданків у положенні коли правопорушник лежить на животі (високий ступінь загрози).
2. Проведення підйому правопорушника у кайданках з положення лежачи та його конвоювання.

План практичного заняття (навчальні питання) №14:

1. Взаємодія поліцейських під час надягання кайданків у положенні лежачи після застосування заходів фізичного впливу.
2. Взаємодія поліцейських під час надягання кайданків на правопорушника у положенні лежачи на животі під погрозою застосування вогнепальної зброї (високий ступінь загрози).
3. Проведення повного обшуку у положенні коли порушник лежить на животі.

Контрольні питання до 10-14 занять:

1. Виконання діставання кайданків із тримача для кайданків, основні способи захоплення рукою кайданків.
2. Виконання надягання кайданків у положенні коли правопорушник стоїть та не чинить опору.
3. Перевірка щільності надягання кайданків.
4. Демонстрація посилення больового впливу у випадку непокори зі сторони порушника.
5. Проведення супроводу (конвоювання) порушника.
6. Виконання підйому правопорушника у кайданках з положення лежачи та його конвоювання.
7. Проведення надягання кайданків на порушника у положенні стоячи, стоячи на колінах, лежачи.
8. Надягання кайданків у положенні лежачи двома поліцейськими, після застосування заходів фізичного впливу.
9. Надягання кайданків на правопорушника у положенні лежачи на животі під погрозою застосування вогнепальної зброї (високий ступінь загрози) двома (декількома) поліцейськими.

План практичного заняття (навчальні питання) №15:

1. Стійки (очікувальна, бойова) та способи діставання гумового кийка із поясної системи.
2. Удари гумовим кийком (ГК-73М) (зверзу, знизу, навідліг, торцем та середньою частиною).

Продовження додатка П 4

План практичного заняття (навчальні питання) №16:

1. Захисні дії гумовим кийком (ГК-73М) від удару предметом зверху, знизу, збоку.
2. Способи звільнення від захоплення правопорушником кийка.

План практичного заняття (навчальні питання) №17:

1. Захисні та контратакуючі дії із використанням гумового кийка під час нападу правопорушника, озброєного ножем.
2. Перехід до затримання після відбиття нападу.

Контрольні питання до 15-17 занять:

1. Демонстрація стійок працівника поліції, до початку застосування спеціального засобу (ГК-73М).
2. Виконання ударів гумовим кийком (ГК-73М).
3. Проведення звільнення від захоплення правопорушником кийка.
4. Виконання захисних дій гумовим кийком (ГК-73М) від удару предметом зверху.
5. Виконання захисних дій гумовим кийком (ГК-73М) від удару предметом, знизу.
6. Виконання захисних дій гумовим кийком (ГК-73М) від удару предметом збоку.
7. Проведення захисних та контратакуючі дії із використанням гумового кийка (ГК-73М) під час нападу правопорушника, озброєного ножем.
8. Виконання переходу до затримання після відбиття нападу.

Додаток П 5

Тема № 5. Основи патрулювання

Лекція – 4 год

Практичне заняття – 4 год

Навчальна мета: надати слухачам професійних знань з основ патрулювання і забезпечення публічної безпеки та порядку.

Виховна мета: сприяти зміцненню морально-етичних та інших якостей особистості працівника поліції під час виконання службових обов'язків при здійсненні патрулювання для забезпечення публічної безпеки та порядку.

Розвивальна мета: розвинути здібності слухачів під час виконання службових обов'язків при здійсненні патрулювання для забезпечення публічної безпеки та порядку.

Навчальне обладнання, ТЗН: дошка/фліпчарт, мультимедіа, слайди, макети ножів, макети пістолетів, кайданки, гумові кийки, спортивна зала, килим для боротьби (татамі), поясні системи.

Наочні засоби: плакати, схеми.

Міжтематичні зв'язки: охорона праці, права і свободи людини і громадянина, професійна етика, захист та дотримання прав людини в правоохоронній діяльності, міжнародні стандарти у сфері прав людини, службовий вишкіл та службова дисципліна.

План лекції (навчальні питання):

1. Мета патрулювання.
2. Спорядження поліцейських.
3. Координація дій поліцейських при патрулюванні.
4. Концепція і підходи до патрулювання.
5. Основні форми та види патрулювання.

План практичного заняття (навчальні питання):

1. Аналіз порядку і тактики дій патрульних поліцейських при превентивному патрулюванні.
2. Тактика дій патрульних поліцейських при перевірці документів.
3. Тактика дій патрульних поліцейських при опитуванні особи.
4. Аналіз порядку і тактики дій патрульних поліцейських при патрулюванні з метою затримання
5. Тактика дій патрульних поліцейських при до територіального органу поліції осіб, підозрюваних у вчиненні правопорушення пішим порядком.
6. Тактика дій патрульних поліцейських при до територіального органу поліції осіб, підозрюваних у вчиненні правопорушення транспортом.

Продовження додатка П 5

Ситуативні завдання:

Завдання 1

Під час пішого патрулювання працівниками поліції на зупинці громадського транспорту виявлено чоловіка, зовнішність якого відповідає орієнтуванню та фотороботу особи, яка розшукується за шахрайство.

Завдання: Яким має бути спорядження патрульного? Обґрунтуйте необхідність координації з напарником. Чи потрібна координація з командиром підрозділу? Обґрунтуйте відповідь. Які основні прийоми і способи забезпечення безпеки при патрулюванні. Вкажіть ризики під час патрулювання. Обґрунтуйте відповідь.

Завдання 2

Оперативному черговому надійшло повідомлення про сімейно-побутову сварку за участю особи у стані загострення психічного захворювання. Прибувши за викликом, патрульні оцінили обстановку та прийняли рішення про доставляння неадекватного громадянина до психіатричного закладу, де він перебуває на обліку.

Завдання: Яким має бути спорядження патрульного? Обґрунтуйте необхідність координації з напарником. Чи потрібна координація з командиром підрозділу? Обґрунтуйте відповідь. Які основні прийоми і способи забезпечення безпеки при патрулюванні? Вкажіть ризики під час патрулювання. Обґрунтуйте відповідь. Яка послідовність дій патрульних при доставлянні особи транспортом? Чи потрібно надягати кайданки? Які особливості посадки до службового автомобіля? Як не допускати з боку затриманого дій, які могли б викликати псування матеріальної частини автомобіля? Обґрунтуйте відповідь.

Контрольні питання:

1. Мета здійснюється патрулювання
2. Перерахувати елементи спорядження патрульного поліцейського.
3. Назвіть заходи особистої безпеки під час патрулювання.
4. Перерахуйте основні правила ведення радіопереговорів.
5. Сформулюйте зміст повідомлення про подію.
6. Що повинен зробити поліцейський направляючись на місце події?
7. Що встановлює поліцейський після прибуття на місце події?
8. Що включає в себе координація дій з напарником?
9. Що включає в себе координація дій з командиром?
10. Перерахуйте основні форми пересування під час несення служби.
11. Назвіть основні форми патрулювання.
12. Назвіть основні види патрулювання.

Додаток П 6

Тема № 6. Вибухобезпека

Лекція – 2 год
Практичне заняття – 2 год

Навчальна мета: поглибити та закріпити знання слухачів про особливостей організації та тактики дій працівників поліції при загрозі виникнення вибуху.

Виховна мета: сприяти зміцненню морально-етичних та інших якостей особистості працівника поліції.

Розвивальна мета: формувати у слухачів прийоми та способи тактичних дій щодо забезпечення особистої безпеки та безпеки цивільних громадян в умовах загрози вибуху.

Навчальне обладнання, ТЗН: дошка/фліпчарт, електронні підручники, посібники, мультимедійні слайди, комп'ютер.

Наочні засоби: макети вибухових пристроїв, прал кати схеми, фотоматеріали, відеоматеріали.

Міжтематичні зв'язки: охорона праці, права і свободи людини і громадянина, захист та дотримання прав людини в правоохоронній діяльності, міжнародні стандарти у сфері прав людини.

План лекції (навчальні питання):

1. Види вибухів.
2. Вибухові речовини.
3. Фактори вибуху та захист від них.

План практичного заняття (навчальні питання):

1. Визначення ознак закладного вибухового пристрою
2. Попередження вибухів та їх локалізація.

Ситуативні завдання: (Ситуація 1)

До оперативного чергового відділу Національної поліції України надійшла оперативна інформація про підозрілу валізу, яка залишена без нагляду і протягом кількох годин стоїть у районному поштовому відділенні. До місця події було направлено наряд поліції, який виявив валізу у кутку операційної зали пошти.

Завдання: Якими візуальними ознаками підтверджується факт закладеного вибухового пристрою? Обґрунтуйте відповідь. Перелік посадових осіб, яким необхідно доповісти про виявлення закладеного вибухового пристрою. Які заходи слід вжити для забезпечення безпеки патрульних та громадян? Вкажіть ризики.

Контрольні питання:

1. Поняття вибуху. Види вибухів. Вибухові речовини.
2. Способи ініціації вибуху. Фактори вибуху.
3. Травми, які отримують під час вибуху.
4. Основні способи та засоби захисту від вибуху.
5. Дії працівників поліції при виявленні запаху побутового газу.
6. Візуальні ознаки вибухонебезпечних предметів та пристроїв.
7. Профілактичний огляд місць можливого закладання вибухівки

Додаток П 7

Тема № 7. Тактика роботи у невеликих підрозділах при зовнішньому огляді (обшуку) будівлі

Лекція – 2 год

Практичне заняття – 4 год

Навчальна мета: поглибити та закріпити знання слухачів щодо особливостей організації і тактики дій у складі невеликих підрозділів при зовнішньому огляді (обшуку) будівлі.

Виховна мета: сприяти зміцненню морально-етичних та інших якостей особистості працівника поліції.

Розвивальна мета: формувати у слухачів прийоми та способи тактичних дій щодо у складі невеликих підрозділів при зовнішньому огляді (обшуку) будівлі.

Навчальне обладнання, ТЗН: дошка/фліпчарт, електронні підручники, посібники, мультимедійні слайди, комп'ютер, поясні системи, кайданки, макети ножів, макети пістолетів, гумові кийки.

Наочні засоби: схеми, плакати.

Міжтематичні зв'язки: охорона праці, права і свободи людини і громадянина, захист та дотримання прав людини в правоохоронній діяльності, міжнародні стандарти у сфері прав людини.

План лекції (навчальні питання):

1. Сфери застосування малих груп.
2. Схеми переміщення при зовнішньому огляді (обшуку) будівлі, їх різновиди та особливості.
3. Мета, порядок і тактика дій невеликих підрозділів (малих груп) при зовнішньому огляді (обшуку) будівлі під час прочісування місцевості з метою :
 - пошуку підозрюваних;
 - пошуку зниклих без вісти;
 - пошуку доказів;
 - огляду будівлі.

План практичного заняття (навчальні питання):

1. Мета, порядок і тактика дій невеликих підрозділів (малих груп) при зовнішньому огляді (обшуку) будівлі під час операції з нейтралізації озброєних громадян
2. Стеження або спостереження.
3. Комунікація.
4. Вибір схеми переміщення.

Продовження додатка П 7

Ситуативні завдання:

Ситуація 1

За отриманою оперативною інформацією керівнику органу Національної поліції стало відомо, що гр. Курченко В.В., який розшукується за ряд тяжких злочинів, переховується у приватному будинку по вул. Китаївська, 17 Голосіївського р-ну м. Києва. За вказаною адресою направлено групу у складі шести поліцейських.

Завдання: Які особливості тактики прочісування місцевості при пошуку підозрюваних, пошуку доказів? Вкажіть послідовність огляду будівлі та прилеглої до неї території.

Ситуація 2

До приватного будинку по вул. Китаївська, 17 Голосіївського р-ну м. Києва була направлена група у складі шести поліцейських з метою виявлення та затримання гр. Курченка В.В. який розшукується за ряд тяжких злочинів. В процесі обстеження прилеглої до будівлі території поліцейські виявили розшукуваного, який встиг забігти до будинку і почав відстрілюватись.

Завдання: Яким чином має здійснюватися комунікація для визначення ролі кожного члена групи з урахуванням концепції «Контакт/Прикриття»? Які індикатори небезпеки найбільш вагомими у даній ситуації (вигляд, звук, силует, рух, спалах, контраст)? Оберіть найбільш оптимальну схему переміщення.

Контрольні питання:

1. Розкрийте сутність поняття «невеликий підрозділ».
2. Розкрийте сфери застосування малих груп.
3. Розкрийте характерні особливості утворення та використання малих груп.
4. Розкрийте основні типи комунікації в малих групах.
5. Назвіть індикатори небезпеки.
6. Перерахуйте можливі схеми переміщення групи.
7. Розкрийте сутність лінійної схема переміщення.
8. Розкрийте сутність схеми переміщення «колона».
9. Розкрийте сутність схеми переміщення «змійка».
10. Розкрийте сутність схеми переміщення «клин» (кутом вперед).
11. Розкрийте сутність схеми переміщення «ромб».
12. Розкрийте сутність схеми переміщення «арбалет».

Додаток П 8

Тема № 8. Внутрішній огляд (обшук) будівлі. Активний стрілець

Лекція – 1 год

Практичне заняття – 11 год

Навчальна мета: поглибити та закріпити знання слухачів щодо особливостей організації і тактики дій у складі невеликих підрозділів при внутрішньому огляді (обшуку) будівлі.

Виховна мета: сприяти зміцненню морально-етичних якостей особистості працівника поліції та готовності до професійних дій при наявності в приміщенні активного стрільця.

Розвивальна мета: формувати у слухачів прийоми та способи тактичних дій щодо у складі невеликих підрозділів при внутрішньому огляді (обшуку) будівлі.

Навчальне обладнання, ТЗН: дошка/фліпчарт, електронні підручники, посібники, мультимедійні слайди, комп'ютер, макети пістолети, поясні системи.

Наочні засоби: плакати, схеми.

Міжтематичні зв'язки: охорона праці, права і свободи людини і громадянина, захист та дотримання прав людини в правоохоронній діяльності, міжнародні стандарти у сфері прав людини.

План лекції (навчальні питання):

1. Особливості організації і тактики дій невеликих підрозділів поліції при затриманні озброєних та інших суспільно-небезпечних осіб у міській квартирі

План практичного заняття (навчальні питання):

1. Забезпечення входу до будівлі
2. Пошук. Зв'язок. Правила поводження зі зброєю
3. Відпрацювання кутів та дверних отворів.
4. Способи входу у приміщення.
5. Пересування у приміщеннях та по коридорах.
6. Пересування по міжповерхових сходах.
7. Обшук приміщення.
8. Обшук меблів.
9. Порятунк заручників.
10. Активний стрілець.

Тактичне завдання

До оперативного чергового відділу поліції о 19.00 надійшла інформація від мешканців буд. 3, вул. Пулюя про гучну сварку та шум схожий на постріли у кв. 9 (будинок має 9 поверхів, квартира розташовується на третьому поверсі). На підставі отриманої інформації оперативний черговий органу поліції прийняв рішення про направлення двох нарядів поліції до місця пригоди.

Завдання до практичного заняття № 1: Що необхідно забезпечити перед входом до будівлі? Порядок входу в будівлю? Принципи ведення пошуку в приміщеннях? Які ознаки загрози можуть працювати на вас чи проти вас?

Продовження додатка П 8

Правила поведження зі зброєю під час ведення пошуку? Яким чином необхідно враховувати світло при проведенні пошук? Порядок підтримання зв'язку у невеликому підрозділі під час пошуку? Тактика використання захисних укриттів? Способи комунікації в ході ведення пошуку?

Завдання до практичного заняття № 2: Правила, яких повинен дотриматися поліцейський при використанні кута в якості укриття? Послідовність огляду приміщення перед входом до нього та забезпечення особистої безпеки?

Порядок входу в приміщення способом «хрест-навхрест» малими групами (з 4х, 3х, 2х поліцейських)? Особливості входу в приміщення способом «гачок»? За яких умов і у якій послідовності застосовується вхід в приміщення способом «кут»?

Завдання до практичного заняття № 3: Якими способами здійснюється пересування у приміщеннях? Порядок пересування по коридорах малими групами (з 4-х, 3-х, 2-х та 1-го поліцейського)? Особливості пересування по коридорах з різною конфігурацією (Т-подібних, Х-подібних), та розташуванням дверей?

Чинники, які впливають на тактику пересування по міжповерхових сходах? Основні принципи пересування по міжповерхових сходах? Порядок пересування по міжповерхових сходах малими групами (з 4-х, 3-х, 2-х поліцейських)?

Завдання до практичного заняття № 4: Основні принципи обшуку приміщення? Послідовність обшуку приміщення? Порядок дій при виявленні осіб (злочинців) в кімнаті (подача команд)?

Основні принципи обшуку меблів? Порядок дій при виявленні осіб (злочинців) в меблях? Порядок дій із забарикадованими особами?

Завдання до практичного заняття № 5: Інформація якою необхідно володіти у випадку звільнення заручника? Тактика дій до прибуття штурмової групи спецпризначення?

Тактика дій малої групи у випадку виявлення активного стрільця?

Контрольні питання:

1. Розкрийте дії поліцейських при прибутті до будівлі.
2. Розкрийте порядок оцінки будівлі.
3. Розкрийте порядок наближення до будівлі.
4. Назвіть правила здійснення входу до будівлі.
5. Назвіть правила здійснення пошуку у будівлі.
6. Розкрийте правила поведження зі зброєю у будівлі.
7. Розкрийте правила використання світла.
8. Розкрийте правила використання зв'язку.
9. Назвіть правила відпрацювання дверей (отворів).
10. Розкрити алгоритм дій поліцейських при пересуванні по міжповерхових сходах.

Додаток П 9

ТЕМА 3.2.9. Захист від нападу

Практичне заняття – 12 год

Навчальна мета: навчити прийомам захисту від ударів руками, ногами, ножем, палкою, при спробі заволодіти зброєю, прийомам звільнення від захватів та обхватів. Вдосконалення фізичних якостей.

Виховна мета: виховувати відповідальність, витримку, впевненість до дій у ситуаціях з різним ступенем ризику та вміння непохитно переносити розумові, нервово-психічні та фізичні навантаження.

Сприяти формуванню розуміння важливості фізичної підготовки у вихованні гармонійно розвиненої особи та професійно підготовленого працівника поліції.

Розвивальна мета: набуття теоретичних знань та вдосконалення техніки застосування заходів фізичного впливу з урахуванням особливостей професійної діяльності.

Навчальне обладнання, ТЗН: спортивна зала, килим для боротьби (татамі), макети ножів, пістолетів, кайданки, поясні системи, редмен, маківари.

Міжтематичні зв'язки: Спеціальні та підготовчі вправи. Застосування заходів поліцейського примусу. Тактика комунікації поліцейського Основи патрулювання. Зупинення транспортного засобу.

План практичного заняття (навчальні питання) № 1:

1. Удари руками (прямий, боковий, знизу). Захисні дії від ударів руками (переміщення, блоки, відбиви, підставки).
2. Удари ногами (прямий, боковий, знизу). Захисні дії від ударів ногою.

План практичного заняття (навчальні питання) № 2:

1. Захисні дії при ударі ножем зверху, знизу, збоку.
2. Захисні дії при ударі ножем тичком та навідліг.
3. Захисні дії при ударі палкою.

План практичного заняття (навчальні питання) № 3:

1. Звільнення від захоплення за одну руку (однойменну, різнойменну).
2. Звільнення від захоплення за обидві руки.
3. Звільнення від захоплення за одяг на грудях (із застосуванням прийомів «важіль руки усередину» та «вузол руки зверху»).

План практичного заняття (навчальні питання) № 4:

1. Звільнення від захоплення за шию плечем та передпліччям ззаду.
2. Звільнення від захоплення тулуба ззаду та спереду (з руками та без рук).
3. Захист від захоплення обох ніг спереду.

Продовження додатка П 9

План практичного заняття (навчальні питання) № 5:

1. Захисні дії у партері (підйом з положення лежачи на спині).
2. Захисних дії у партері, коли працівник на спині, а порушник знаходиться зверху та виконує удари руками.
3. Захисні дії у партері, коли працівник знаходиться на животі, а порушник зверху й виконує удари руками.

План практичного заняття (навчальні питання) № 6:

1. Захисні дії при захваті правопорушником за оголену вогнепальну зброю (однією рукою, двома руками).
2. Захисні дії при спробі заволодіти вогнепальною зброєю, яка знаходиться у кобурі при підході порушника спереду та ззаду.

Контрольні питання (завдання)

1. Виконання ударів руками та захисних дій від ударів руками.
2. Виконання ударів ногами та захисних дій від ударів ногою.
3. Особливості виконання захисних дій у партері коли працівник знаходиться на спині.
4. Особливості виконання захисних дій у партері коли працівник знаходиться на животі.
5. Виконання захисних дій при ударі ножом зверху.
6. Виконання захисних дій при ударі ножом знизу.
7. Виконання захисних дій при ударі ножом збоку.
8. Виконання захисних дій при ударі ножом тичком.
9. Виконання захисних дій при ударі ножом навідріг.
10. Виконання захисних дій при ударі палкою.
11. Виконання звільнення від захоплення за одну руку (однойменну, різнойменну).
12. Виконання звільнення від захоплення за обидві руки.
13. Виконання звільнення від захоплення за одяг на грудях (із застосуванням прийомів «важіль руки усередину» та «вузол руки зверху»).
14. Виконання звільнення від захоплення за шию плечем та передпліччям ззаду.
15. Виконання звільнення від захоплення тулуба ззаду (з руками та без рук).
16. Виконання звільнення від захоплення тулуба спереду (з руками та без рук).
17. Виконання захисту від захоплення обох ніг спереду.
18. Виконання захисних дій у партері (підйом з положення лежачи на спині).
19. Виконання захисних дій у партері, коли працівник на спині, а порушник знаходиться зверху та виконує удари руками.
20. Виконання захисних дій у партері, коли працівник знаходиться на животі, а порушник зверху й виконує удари руками.
21. Виконання захисних дій при захваті правопорушником за оголену вогнепальну зброю (однією рукою, двома руками).
22. Виконання захисних дій при спробі заволодіти вогнепальною зброєю, яка знаходиться у кобурі при підході порушника спереду та ззаду.

Додаток П 10

Тема № 10. Невідомий ризик зупинення транспортного засобу для перевірки. Зупинення транспортного засобу при середньому рівні ризику

Лекція – 1 год

Практичне заняття – 9 год

Навчальна мета: поглибити та закріпити знання слухачів щодо особливостей організації і тактики пошуку і затримання озброєних та інших суспільно-небезпечних осіб, які пересуваються на транспортних засобах.

Виховна мета: сприяти зміцненню морально-етичних якостей особистості працівника поліції та готовності до професійних дій при ускладненні оперативної обстановки.

Розвивальна мета: надати слухачам первинні навички щодо організації силових дій при затриманні підозрілих транспортних засобів.

Навчальне обладнання, ТЗН: дошка/фліпчарт, електронні підручники, посібники, мультимедійні слайди, комп'ютер, автомобіль, кайданки, макети пістолетів, поясні системи, гумові кийки.

Міжтематичні зв'язки: охорона праці, права і свободи людини і громадянина, захист та дотримання прав людини в правоохоронній діяльності, міжнародні стандарти у сфері прав людини.

План лекції (навчальні питання):

1. Підстави для зупинки транспортного засобу.
2. Способи зупинки транспортного засобу.

План практичного заняття (навчальні питання):

1. Типи транспортних засобів.
2. Вибір місця для зупинки транспортних засобів.
3. Фактори, які потрібно враховувати під час зупинки транспортного засобу.
4. Підготовка до зупинки транспортного засобу.
5. Порядок зупинки транспортного засобу працівником поліції.
6. Наближення до транспортного засобу, що зупинив працівник поліції.
7. Наближення до транспортного засобу в темну пору доби.
8. Контакт працівника поліції з водієм та пасажиром зупиненого транспортного засобу.
9. Особиста безпека працівника поліції під час зупинки транспортного засобу.
10. Дії поліцейського при наближенні до транспортного засобу в темну пору доби.
11. Контакт працівника поліції з водієм та пасажиром зупиненого транспортного засобу.
12. Забезпечення особистої безпеки працівника поліції під час зупинки транспортного засобу.

Ситуативні завдання (Ситуація 1):

В чергову частину районного відділу поліції від сторожа кооперативу надійшло повідомлення про те, що невідомі особи зламали замки воріт гаража в гаражному кооперативі „Мотор» й викотили з нього автомобіль «Ніссан».

Черговий районного відділу поліції Карпенко повідомив про це по радіозв'язку відповідального від керівництва райвідділу Міщенка, який на

службовому автомобілі здійснював у цей час перевірку несення патрульної служби в районі разом з командиром роти патрульної поліції Решетняком М.В. та заступником командира взводу ПП Світленком В.В. Офіцери мали при собі табельну зброю, були в форменому одязі.

Одержавши повідомлення, Міщенко прийняв рішення виїхати на місце пригоди для з'ясування обставин. Прибувши на місце і впевнившись, що гараж дійсно відкрито і автомобіль викочено з нього, Міщенко по радіозв'язку дав команду оперативному черговому вислати за вказаною адресою слідчо-оперативну групу.

На місці пригоди Міщенко прийняв рішення обстежити прилеглу до гаража територію.

На відстані 150 м від гаража працівники поліції побачили автомобіль, за ознаками схожий на викрадений, та двох громадян біля нього. Міщенко доручив підлеглим перевірити документи у невідомих, а сам з потерпілим залишився біля патрульного автомобіля. Побачивши патрульних, двоє невідомих громадян, які перебували біля автомобіля «Ніссан», почали тікати.

Решетняк М.В. і Світленко В.В. наздогнали невідомих за гаражами, відрекомендувавшись працівниками поліції, запропонували невідомим зупинитись.

Під час перевірки підозрілих осіб, останні раптово використали газовий балончик, нейтралізувавши Решетняка і Світленка.

У цей час Міщенко звернув увагу на третього громадянина, який знаходився поблизу гаражів, і вирішив перевірити його особу. Підійшовши до невідомого, Міщенко запропонував пред'явити документи. У відповідь невідомий наніс працівнику поліції удар у обличчя.

Троє невідомих з місця скоєння злочину зникли.

Завдання: Які тактичні помилки допустили працівники поліції в цій ситуації? Як повинні були діяти працівники поліції у даній ситуації?

Контрольні питання:

1. Хто має право зупинки транспортного засобу?
2. Що порушує водій, який не зупиняє транспортний засіб попри вимогу працівника поліції?
3. Який спеціальний світловий сигнал призначений для зупинки транспортних засобів?
4. У яких місцях забороняється зупинка транспортного засобу?
5. Тактика дій поліцейського після зупинення транспортного засобу.
6. Особиста безпека працівника поліції під час зупинки транспортного засобу.
7. Тактика дій В.В. районного відділу поліції й поліцейського під час виявлення особи, яка знаходиться розшуку.
8. Тактика дій поліцейського під час виявлення автомобіля, який знаходиться розшуку.
9. Які є альтернативні варіанти наближення до зупиненого транспортного засобу?
10. Назвіть особливості наближення до зупиненого транспортного засобу в темну пору доби.
11. Які фактори необхідно врахувати під час зупинки транспортного засобу?

Додаток П 11

Тема № 11.

Зупинення транспортного засобу при середньому рівні ризику

Лекція – 1 год

Практичне заняття – 5 год

Навчальна мета: поглибити та закріпити знання слухачів щодо особливостей організації і тактики пошуку і затримання озброєних та інших суспільно-небезпечних осіб, які пересуваються на транспортних засобах.

Виховна мета: сприяти зміцненню морально-етичних якостей особистості працівника поліції та готовності до професійних дій при ускладненні оперативної обстановки.

Розвивальна мета: надати слухачам первинні навички щодо організації різнорідних силових дій (пошуку, переслідування, блокування) при затриманні озброєних та інших суспільно-небезпечних осіб, які пересуваються на транспортних засобах.

Навчальне обладнання, ТЗН: дошка/фліпчарт, електронні підручники, посібники, мультимедійні слайди, комп'ютер, автомобіль, кайданки, пістолети, поясні системи, гумові кийки.

Міжтематичні зв'язки: охорона праці, права і свободи людини і громадянина, захист та дотримання прав людини в правоохоронній діяльності, міжнародні стандарти у сфері прав людини.

План лекції (навчальні питання):

1. Підстави та правила переслідування транспортного засобу з високим рівнем ризику.
2. Заходи особистої безпеки працівників поліції при зупинці транспортного засобу з високим рівнем ризику.

План практичного заняття (навчальні питання):

1. Оцінка ризиків при переслідуванні транспортного засобу з високим рівнем ризику.
2. Техніка зупинки при переслідуванні транспортного засобу з високим рівнем ризику.
3. Розташування транспортних засобів поліції при переслідуванні транспортного засобу з високим рівнем ризику.
4. Розташування транспортних засобів поліції під час зупинки транспортного засобу з високим рівнем ризику.
5. Контакт поліцейських з підозрілими особами.
6. Алгоритм затримання підозрюваної особи
7. Правила переміщення та затримання підозрюваної особи.

Ситуативні завдання (Ситуація 1):

Наряд патрульної поліції у складі 3-х інспекторів: старшого наряду Петренка В.В, Андрієнка О.М. і водія Бабенка С.О. в належній екіпіровці ніс службу на патрульному автомобілі TOYOTA. Разом з ними в автомобілі знаходився відповідальний по роті патрульної поліції капітан

Продовження додатка П 11

поліції Кудренко О.М. Працівники поліції в автомобілі були розміщені в наступному порядку: Бабенко С.О.,- знаходився за кермом автомобіля, поруч сидів Кудренко О.М., позаду водія був Андрієнко О.М., поруч з ним Петренко В.В.

О 13 годині, рухаючись по маршруту патрулювання, патрульна машина зупинилась на перехресті на червоне світло світлофора. В цей час до неї підійшов перехожий і повідомив, що хвилину тому був скоєний збройний напад на пункт обміну валюти «Бакс» і що злочинці (четверо чоловіків кавказької національності) на автомобілі TOYOTA (перехожий вказав державний номер автомобіля) тільки що поїхали по цій вулиці.

Через декілька хвилин пошуку автомобіль із злочинцями було виявлено і розпочато його переслідування. Наблизившись до автомобіля із злочинцями, Бабенко С.О. включив світлові сигнали і через гучномовець дав команду водієві зупинитись. Переслідувана автомашина уповільнила швидкість, патрульний автомобіль, обігнавши її, зупинився під кутом попереду автомашини з підозрюваними (з лівого боку).

Наряд патрульної поліції практично одночасно вийшов із свого автомобіля, не міг вийти тільки Кудренко О.М., тому що патрульний автомобіль знаходився дуже близько до автомобіля злочинців і він не міг відкрити двері.

Петренка В.В ближче всіх був до автомобіля із злочинцями, якраз навпроти водія, він відкрив двері і намагався витягнути водія із-за керма, але в цю мить злочинець вистрелив в Петренка В.В, простреливши йому ліву долоню.

В цей час поліцейський - водій обминав свій автомобіль з лівого боку, а Андрієнко О.М., обминувши патрульний автомобіль зліва позаду, був поруч з Петренком В.В, при цьому, поки вони вибігали із свого автомобіля, обидва привели зброю в бойову готовність.

Побачивши, що злочинець вистрелив в Петренка, Бабенко зробив постріл вгору, а Андрієнко - три постріли по злочинцях, поранивши одного з них. На допомогу підлеглим, через двері водія, поспів Кудренко, котрий скомандував злочинцям не рухатись, покласти руки на панель, заднім - на спинки передніх сидінь. Далі, давши команду Андрієнку відвести Петренка за патрульний автомобіль і контролювати ліві двері автомобіля із злочинцями, Кудренко, разом з Бабенком розташувались з правого боку автомобіля злочинців і дали їм команду по одному виходити з автомобіля і лягати на землю обличчям донизу.

Андрієнко передав інформацію черговому, через декілька хвилин прибула допомога.

Завдання: Які тактичні помилки допустили працівники поліції в цій ситуації? Як повинні були діяти працівники поліції у даній ситуації? Обґрунтуйте відповідь.

*Продовження додатка П 11***Контрольні питання:**

1. Назвіть підстави для переслідування транспортного засобу.
2. Розкрийте правила переслідування транспортного засобу з високим рівнем ризику.
3. Назвіть заходи особистої безпеки при зупинці транспортного засобу з високим рівнем ризику.
4. Сутність оцінки ризиків при зупинці транспортного засобу з високим рівнем ризику.
5. Розкрийте техніку зупинки при переслідуванні транспортного засобу з високим рівнем ризику.
6. Прядок розташування транспортних засобів поліції при переслідуванні транспортних засобів з високим рівнем ризику.
7. Прядок розташування транспортних засобів поліції під час зупинки транспортних засобів з високим рівнем ризику.
8. Дії поліцейського під час контакту з підозрілими особами.
9. Розкрийте алгоритм дій поліцейських при затриманні підозрюваної особи.
10. Назвіть правила переміщення та затримання підозрюваної особи.

Додаток П 12

Тема № 12. Евакуація потерпілого

Лекція – 1 год

Практичне заняття – 3 год

Навчальна мета: формування систематизованих стійких знань слухачів про надання екстреної, життєзберігаючої медичної допомоги постраждалим при вогнепальних і мінно-вибухових пораненнях на небезпечних територіях та при дорожньо-транспортних пригодах.

Виховна мета: сформувати ціннісні, моральні орієнтири у слухачів, їх громадську активність щодо пріоритету збереження життя і здоров'я людини, розуміння соціальних і професійних норм поведінки.

Розвивальна мета: формування відповідальності у посадових осіб і фахівців за колективну та власну безпеку, розвиток здібності слухача до ефективної діяльності в умовах небезпек, пов'язаних з вогнепальними і мінно-вибуховими пораненнями на небезпечних територіях та при дорожньо-транспортних пригодах.

Навчальне обладнання, ТЗН: електронні підручники, посібники, мультимедійні слайди, комп'ютер, поясні системи, макети пістолетів.

Наочні засоби: плакати, схеми.

Міжтематичні зв'язки: охорона праці, права і свободи людини і громадянина, захист та дотримання прав людини в правоохоронній діяльності, міжнародні стандарти у сфері прав людини.

План лекції (навчальні питання):

1. Чинники, що враховуються під час порятунку поліцейського або громадянина.
2. Тактика дій та способи розташування транспортного засобу під час порятунку поліцейського або громадянина

План практичного заняття (навчальні питання):

1. Піший рятувальний підрозділ, його обов'язки та дії.
2. Способи утримання пораненого під час евакуації.
3. Виконання дій у складі малої групи поліцейських для пошуку, захисту та евакуації захопленого або травмованого поліцейського/громадянина.
4. Автомобільний рятувальний підрозділ, його обов'язки та дії.
5. Евакуацій пораненого на автомобілі.

Практичні вправи:

Завдання 1

Транспортний засіб недоступний або не може дістатися до місця події.
Необхідно здійснити евакуацію пораненого на автомобілі:

Продовження додатка П 12

- (один поліцейський - водій)
- (один поліцейський - рятівник)
- (два поліцейських - прикриття)

Завдання:

Вказати порядок дій працівника(-в), що забезпечує(-ють) прикриття.

Вказати порядок дій рятувальника(-в).

Визначити способи забезпечення тривалого прикриття

Сказати умови відкриття вогню

Вказати порядок дій дії пішого рятувального патруля

Розкрити порядок в'язку (до, під час, після).

Вправа 2

Транспортний доступний і може дістатися до місця події. Необхідно здійснити евакуацію пораненого на автомобілі:

Необхідно здійснити евакуацію пораненого на автомобілі:

Визначити аспекти, що враховуються автомобільним рятувальним патрулем (відстань до пораненого, обраний маршрут, стан пораненого, останнє відоме місцезнаходження підозрюваного, доступне прикриття та/або укриття, доступні поліцейські, озброєння, транспорт, балістичний захист, тривале прикриття, відкриття вогню).

Вказати послідовність дій водія.

Вказати послідовність дій рятувальника

Вказати послідовність дій працівник, що забезпечує прикриття

Визначити положення транспортного засобу

31 грудня 2003 року неповнолітні п. Ічин та п. Дмитрієв викрали харчові продукти і кухонне приладдя зі шкільної їдальні. 5 січня 2004 року їх було допитано працівниками поліції, яким вони зізналися у вчиненні крадіжки і повернули деякі з викрадених речей. 7 січня 2004 року патрульний порушив кримінальну справу за фактом крадіжки, зазначивши, що у період з 30 грудня 2003 року до 2 січня 2004 року невідома особа проникла до шкільної їдальні та викрала харчові продукти і кухонне приладдя.

13 січня 2004 року патрульний направив до Нахімовського районного суду м. Севастополя погоджені районним прокурором подання про поміщення п. Ічина та п. Дмитрієва у приймальник-розподільник для неповнолітніх (відповідно до статті 7-3 КПК України) посилаючись на те, що зазначені особи вчинили умисні дії, які можуть бути кваліфіковані як злочин, передбачений ч. 3 ст. 185 ККУ і що обоє мають зв'язки зі злочинцями, погані характеристики зі школи, схильні до вчинення протиправних діянь і не піддаються впливу батьків. 14 січня 2004 року Нахімовський суд розглянув згадані подання у присутності заявників і прокурора і виніс постанову про поміщення п. Ічина та п. Дмитрієва у приймальник-розподільник для

Продовження додатка П 12

неповнолітніх. Суд послався на те, що п. Ічин і п. Дмитрієв обвинувачуються у вчиненні суспільно небезпечних діянь, що 7 січня 2004 року щодо них було порушено кримінальну справу і вони можуть ухилитися від слідства і суду та продовжуватимуть свою злочинну діяльність. Постанова суду була остаточною і не підлягала оскарженню.

П. Ічин і п. Дмитрієв перебували у приймальнику-розподільнику для неповнолітніх до 13 лютого 2004 року.

3 березня 2004 року патрульний порушив щодо п. Ічина та п. Дмитрієва кримінальну справу за фактом вчинення крадіжки харчових продуктів і кухонного приладдя зі шкільної їдальні. А 26 квітня 2004 року патрульний виніс постанову про закриття кримінальної справи щодо п. Ічина та п. Дмитрієва з огляду на те, що вони не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність, і про направлення справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів виховного характеру. 14 травня 2004 року прокурор Нахімовського району м. Севастополя погодив постанову від 26 квітня 2004 року. 4 лютого 2005 року Нахімовський суд розглянув матеріали щодо застосування до п. Ічина та п. Дмитрієва примусових заходів виховного характеру і вирішив в якості покарання обмежитися щодо обох попередженням.

Завдання: Чи були порушені конституційні права неповнолітніх? В яких випадках і які заходи впливу можуть вживатись до неповнолітніх? Чи порушено норми Європейської конвенції про захист прав та основоположних свобод? Чи можуть неповнолітні звернутись до Європейського суду з прав людини? Наведіть приклад з практики Європейського суду з прав людини.

Контрольні питання:

1. Чинники, які враховуються під час порятунку поліцейського або громадянина.
2. Дії поліцейського, що забезпечує прикриття при евакуації пораненого.
3. Дії водія, що забезпечує прикриття при евакуації пораненого.
4. Обов'язки рятувальника при порятунку поліцейського або громадянина.
5. Способи розташування транспортних засобів при евакуації пораненого поліцейського або громадянина.
6. Варіанти евакуації пораненого поліцейського або громадянина.
7. Блокування пораненого за допомогою транспортних засобів та його подальша евакуація.
8. Способи утримання пораненого під час евакуації.
9. Доцільність використання автомобіля для порятунку поліцейського або громадянина.

Додаток П 13

Тема № 13. Моделювання ситуацій службової діяльності

Практичні заняття – 20 год

Навчальна мета: надати слухачам професійних знань з основ патрулювання і забезпечення публічної безпеки та порядку.

Виховна мета: сприяти зміцненню морально-етичних та інших якостей особистості працівника поліції під час виконання службових обов'язків при здійсненні патрулювання для забезпечення публічної безпеки та порядку.

Розвивальна мета: розвинути здібності працівника поліції до ефективного виконання службових обов'язків при контакті з різними категоріями громадян.

Навчальне обладнання, ТЗН: спортивна зала, килим для боротьби (татамі), макети ножів, пістолетів, кайданки, поясні системи.

Наочні засоби: плакати, схеми.

Міжтематичні зв'язки: охорона праці, права і свободи людини і громадянина, захист та дотримання прав людини в правоохоронній діяльності, міжнародні стандарти у сфері прав людини.

План практичного заняття (навчальні питання):

1. Розв'язання ситуаційних завдань.
2. Визначення порядку доповіді керівництву та черговому.
3. Аналіз правильності прийнятих рішень.

Ситуативні завдання:

Ситуація 1

Патрульний поліцейський, що несе службу по охороні громадського порядку, звернувся до невідомого громадянина з проханням надати для перевірки документи, що засвідчують особу. Невідомий відмовився.

Завдання: Чи має право постовий на це? Якщо має, то в якому разі?

Ситуація 2

В 23 години 25 хвилин екіпаж патрульної поліції у складі: старшого патруля Петренка, сержантів поліції Степаненка і Клименка одержали вказівку чергової частини прибути за адресою: вул. Сиренєва, 7, кв. 12, де згідно заяви сусідів, порушується громадський порядок.

Прибувши на місце, наряд поліції в квартирі побачив 3-х чоловіків, які перебували в стані алкогольного сп'яніння, шуміли, почали висловлюватись нецензурною лайкою на адресу працівників поліції, в квартирі голосно грала музика.

На вимогу Петренка вгамуватися і припинити протиправні дії, вказані особи не відреагували, а господар квартири Волков почав вимагати, щоб працівники поліції покинули його помешкання. Старшим нарядом Петренком було прийнято рішення доставити правопорушників у чергову частину поліції. В зв'язку з цим, він дав команду присутнім одягнутись і прослідувати до автомашини.

Продовження додатка П 13

Гості Волкова одягнулись і в супроводі поліцейських Степаненка і Клименка вийшли з квартири і по сходах стали спускатись вниз.

Волков А. закривав вхідні двері своєї квартири, його дії контролював Петренко. В цей момент Волков зненацька повернувся до працівника поліції і вдарив його кулаком в обличчя та спробував вирвати у нього вогнепальну зброю. Між ними зав'язалась боротьба, в ході якої Волков повалив Петренка на підлогу і продовжував наносити по ньому удари ногами.

В цей момент Степаненко і Клименко з затриманими знаходились поверхом нижче, і, почувши шум біля квартири Волкова, поспішили на допомогу колезі, залишивши затриманих самих, останні скористались цим і втекли.

Для припинення опору Волкова працівники поліції застосували до нього заходи фізичного впливу і наділи наручники. Після цього Волков був поміщений сам, на заднє сидіння патрульного автомобіля, при цьому його руки в наручниках знаходились за спиною.

По дорозі, скориставшись відсутністю контролю з боку працівників поліції, Волкову вдалося перевести руки з-за спини поперед себе і при відкритті дверей автомашини нанести удар обома руками Клименку, причинивши йому тілесні ушкодження.

Завдання: Які тактичні помилки допустили працівники поліції в цій ситуації? Як повинні були діяти працівники поліції у даній ситуації?

Ситуація 3

В чергову частину територіального підрозділу поліції надійшло повідомлення від сусідів, що в будинку № 4 по вул. Шевченка чути жіночі крики, жінка просить викликати поліцію.

Отримавши повідомлення, черговий направив за вказаною адресою інспекторів патрульної служби Петренка і Степаненка, які були в форменому одязі, у Петренка знаходилась вогнепальна зброя.

Прибулих до будинку № 4 працівників поліції зустріла громадянка А. Зайцева, яка повідомила, що до неї в помешкання через вікно проник невідомий, який вимагає у неї гроші, в даний момент він знаходиться в її квартирі.

Уточнивши, що квартира складається з однієї кімнати, кухні і невеликого коридору, працівники поліції підійшли до вхідних дверей, які були напіввідкриті.

З кімнати доносились - шум, гуркіт. Зайшовши в вузький і темний коридор, з якого вели двері в кімнату, де за словами господарки, знаходився правопорушник, Степаненко зупинився і почав запитувати, де вмикач світла. Громадянка Зайцева пояснила, що світло в районі відключили.

В цей час Степаненко продовжував рухатись вперед, відкрив двері кімнати і при слабому світлі газової лампи, побачив постать чоловіка, який сидів на дивані.

Продовження додатка П 13

Побачивши, що до нього наближається працівник поліції, незнайомий несподівано кинувся йому назустріч з витягнутою вперед рукою.

Встигнувши зреагувати, Степаненко схопив нападаючого двома руками за його руку, різким рухом викрутив її вліво, нападаючий почав падати.

Разом з ним упав і Степаненко, він намагався заломити йому руку за спину, але в цей момент відчув, що йому стає погано. Він припинив свої дії, встав на ноги, зрозумів, що отримав поранення в шию (була сильна кровотеча), направився на вулицю.

В дверях кімнати він зіштовхнувся з Петренком, який з пістолетом в руці поспішав йому на допомогу. Сказавши, що він отримав поранення, Степаненко вийшов з кімнати, а на Петренка, який увійшов в кімнату, накинувся невідомий, схопив його за руку, в якій той тримав пістолет, і відвів її в сторону. Вони почали боротьбу, інспектор збив нападаючого з ніг на підлогу, але останній утримував його руку, в якій був пістолет.

В цей момент з коридору до Петренка донісся крик жінки і стогін Степаненка. Петренку вдалося звільнити свою руку, він припинив затримання злочинця, залишивши його в кімнаті, поспішив на допомогу товаришу.

Скориставшись цим, злочинець втік через вікно. Петренко зрозумівши, що його колезі необхідна термінова медична допомога, попросив хазяйку квартири зателефонувати в поліцію, а сам побіг шукати автомашину для доставки пораненого в лікарню.

Завдання: *Які тактичні помилки допустили працівники поліції в цій ситуації? Як повинні були діяти працівники поліції у даній ситуації?*

Ситуація 4

До інспекторів патрульної служби Петренка і Степаненка звернулися охоронці казино „777» і попросили їх зайти в казино і надати допомогу в затримці порушників громадського порядку. Інспектори разом із охоронцями затримали порушників, допомогли доставити їх у територіальний підрозділ поліції, на що витратили біля години. Повернувшись на маршрут патрулювання, інспектори продовжували нести службу. Про тимчасове залишення маршруту нікому не доповідали.

Завдання: Чи правильно вчинили інспектори?

При перевірці особи, громадянин пред'явив інспекторам поліції паспорт, у якому знаходилися інші документи і гроші.

Завдання: Як повинні діяти правоохоронці?

Гр-н Волков, знаходячись у нетверезому стані, на трамвайній зупинці намагався вступити в розмову з гр-кою Зайцевою. У салоні трамваю, а потім коли вони вийшли, Волков продовжував нав'язувати їй знайомство. Зайцева звернулася до інспекторів патрульної служби поліції Петренка і Степаненка і попросила відгородити її від настирливого приставання.

Завдання: Що повинні робити правоохоронці?

Продовження додатка П 13

До поліцейських Петренка і Степаненка звернувся громадянин і повідомив, що на сусідній вулиці бродячий собака вкусив школяра, кидається на перехожих. З пащі собаки рясно виділяється слина.

Завдання: Що повинні зробити поліцейські?

О 22 годині 20 хвилин поліцейські Петренко і Степаненко проводили спецзаходи по відпрацюванню місць масового відпочинку громадян. Співробітники поліції мали вогнепальну зброю і наручники.

Біля бару „Троянда» ними був помічений громадянин Волков, у відношенні якого існувала інформація, що він скоїв крадіжку автомобіля, який належав гр-ну Зайцеву.

Волков Р. стояв біля входу до бару і розмовляв з двома дівчатами. Побачивши, що до нього наближаються Петренко А. і Степаненко Р., яких він знав як працівників поліції, він різко розвернувся і побіг.

Через метрів п'ять Степаненко наздогнав Волкова, вхопив його за плече і шарпнув до себе. Волков зупинився і повернувся до працівника поліції. Петренко підбіг і став з лівого боку від Волкова.

Працівники поліції запропонували Волкову відійти в сторону і переговорити з ними, на що останній не погоджувався, намагався ще раз тікати, однак йому це не вдалося, так-як його за рукав куртки тримав Петренко.

Волков несподівано вихопив з кишені ніж і почав ним розмахувати, Петренко відпустив його рукав. Працівники поліції наказали йому припинити свої дії і заспокоїтись, але він на них не реагував.

Метушня привернула увагу перехожих та відвідувачів бару, які почали гуртуватися навколо працівників поліції і Волкова.

Працівники поліції вирішили за допомогою прийомів самбо обеззброїти і затримати правопорушника. Оголосивши присутнім громадянам, хто вони і що роблять, вони почали затримувати Волкова, але діяли хаотично. В результаті, затримавши порушника і надягнувши на нього наручники, помістили його в автомобіль і доставили в чергову частину.

Під час затримання злочинець наніс два удари ножом Степаненку, який був госпіталізований з діагнозом: «колото-різані рани лівого стегна та лівого плеча».

Завдання: Які тактичні помилки допустили працівники поліції в цій ситуації? Як повинні були діяти працівники поліції у даній ситуації?

Ситуація 5

Інспектори патрульної служби поліції Петренко і Степаненко несли службу біля дамби. О 2-й годині ночі вони побачили, що вода розмила її. Створилася загроза затоплення житлових будинків міста.

Завдання: Як повинні діяти поліцейські?

Громадянин повідомив інспекторам патрульної служби поліції Петренку і Степаненку, що на вул. Харківській відбувся обрив дротів високої напруги.

Продовження додатка П 13

Завдання: Як повинні діяти поліцейські?

Під час проведення святкування дня міста група молоді в кількості 5 чоловік учинили бійку, у результаті якої одному з її учасників були нанесені тілесні ушкодження. Про цю подію громадяни повідомили інспекторам патрульної служби поліції Петренку і Степаненку, які несли службу неподалік.

Завдання: Як повинні діяти працівники поліції?

Інспектори патрульної служби поліції Петренко і Степаненко виявили групу осіб (3 чоловіка), які розпивають спиртні напої на центральній площі міста під час проведення концерту.

Завдання: Як повинні діяти працівники поліції?

О 19.00 після закінчення футбольного матчу в парку біля стадіону «Динамо» зібралася юрба вболівальників чисельністю близько 20 чоловік, які були невдоволені результатом матчу, голосно вигукували, при цьому розбили рекламну вітрину. На вимогу працівників поліції розійтися, більшість тих, що зібралися не реагувало, а окремі з них стали викрикувати погрози на адресу правоохоронців.

Завдання: Як повинні бути діяти працівники поліції?

Ситуація 6

Близько 23 години 30 хвилин наряд патрульної служби у складі: старшого патруля сержанта поліції Петренка, сержантів поліції Степаненка і Клименка під час патрулювання біля набережної міста, де в цей час проводились народні гуляння помітили громадянина, який перебував в стані алкогольного сп'яніння, безпричинно чіплявся до громадян, при цьому висловлювався нецензурною лайкою, на зауваження громадян не реагував. **Завдання:** Як повинні діяти працівники поліції?

Ситуація 7

Інспектори патрульної служби поліції Петренко і Степаненко під час патрулювання виявили групу осіб (близько 50 чоловік), які вийшли на несанкціоновану демонстрацію та попрямували вулицею Шевченка.

Завдання: Як повинні діяти працівники поліції?

Ситуація 8

До наряду поліції звернувся охоронець супермаркету «Екос-маркет» громадянин Антонюк В.М., який повідомив, що біля входу виявив підозрілий предмет (картонну коробку) з проводками.

Завдання: Як повинні діяти працівники поліції?

Ситуація 9

До інспекторів патрульної служби поліції Стецюка А.М. і Степаненка В.М. звернувся громадянин з повідомленням про те, що при виїмці ґрунту в районі споруджуваного будинку він знайшов снаряд.

Завдання: Як повинні діяти працівники поліції?

*Продовження додатка П 13***Ситуація 10**

Інспектори патрульної служби поліції Стецюк А.М. і Степаненко В.М. затримали за вчинення дрібного хуліганства громадянина Кислого А.М. Приятелі Кислого оточили інспекторів і не дали можливість доставити затриманого до територіального підрозділу поліції, при цьому зібрали навколо себе громадян і запевняли, що працівники поліції побили та незаконно затримали громадянина.

Завдання: Як повинні діяти працівники поліції?

Ситуація 11

Інспектори патрульної служби поліції Стецюк А.М. і Степаненко В.М. під час патрулювання на маршруті помітили групу осіб в кількості 15 чоловік, які вчиняли хуліганські дії (розмахували палками, пляшками, розбили вітрину магазину, викрикували погрози, нецензурні слова, співали непристойні пісні).

Завдання: Як повинні діяти працівники поліції?

Ситуація 12

О 22.00 після закінчення футбольного матчу в парку біля стадіону «Динамо» зібралася юрба вболівальників чисельністю близько 30 чоловік, які були невдоволені результатом матчу, голосно вигукували. Після цього розпочали бійку з вболівальниками команди гостей, яких було близько 25 чоловік. На вимогу наряду поліції розійтися та припинити бійку не реагували.

Завдання: Як повинні бути діяти працівники поліції?

Ситуація 13

Працівники наряду патрульної служби поліції несли службу по охороні громадського порядку в м. Києві по маршруту № 2. Вночі о 01 год. 30 хв. працівники поліції почули жіночий крик про допомогу з 5-го поверху будинку, що знаходився поруч з працівниками. Наряд поліції негайно піднявся на 5-тий поверх, зайшов до квартири невідомих, звідки вони чули оклик про допомогу і припинили скоєння злочину.

Завдання: Чи правомірно діяли працівники поліції?

Додаток Р
Тематичний план і змістове наповнення навчального предмета
«ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Усього	З них на практичні роботи
1	2	3	4
1.	Матеріальна частина вогнепальної зброї, яка знаходиться на озброєнні в Національній поліції	4	2
2.	Заходи безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю	2	1
3.	Правові підстави і порядок застосування та використання вогнепальної зброї	4	2
4.	Прийоми та правила стрільби з вогнепальної зброї	54	52
	Усього годин:	64	57

Додаток Р 1

Тема № 1. Матеріальна частина вогнепальної зброї, яка знаходиться на озброєнні в Національній поліції

Лекція – 2 год

Практичне заняття – 2 год

Навчальна мета: сформувати у поліцейських теоретичні знання з матеріальної частини й тактико-технічних характеристик пістолетів Макарова, «Форт-12, 17», штурмової гвинтівки (автомата) та основ балістики.

Виховна мета: виховувати у поліцейських почуття дисципліни, відповідальності, необхідних професійних морально-психологічних особистісних якостей, впевненості у безвідмовних і високих бойових властивостях стрілецької зброї, самостійності в діях та вміння переборювати психологічні навантаження.

Розвиваюча мета: розвинути здібності та сформувати техніку поліцейського швидкого розбирання та збирання зброї, спорядження магазину.

Навчальне обладнання, ТЗН: електронні підручники, посібники, мультимедійна презентація «Матеріальна частина зброї», навчальна зброя.

Наочні засоби: плакати з будови 9 мм пістолетів Форт-17(12) та ПМ, АКС-74У, тексти нормативних документів.

Міжтематичні зв'язки: заходи безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю, прийоми та правила стрільби з вогнепальної зброї.

План лекції (навчальні питання):

1. Техніка розбирання та збирання зброї, спорядження магазину набоєм.
2. Виконання нормативів з вогневої підготовки.
3. Способи усунення затримок при стрільбі.

План практичного заняття (навчальні питання):

1. Призначення, тактико-технічні характеристики та матеріальна частина вогнепальної зброї, яка знаходиться на озброєнні в Національній поліції.
2. Порядок неповного розбирання та збирання після неповного розбирання. Випадки, в яких проводиться неповне розбирання.
3. Затримки при стрільбі і способи їх усунення.
4. Техніка розбирання і збирання зброї, спорядження магазину.

Контрольні питання:

1. Призначення, загальна будова та тактико-технічні характеристики пістолета Макарова.
2. Основні частини та механізми пістолета Макарова.
3. Неповне збирання та розбирання пістолета Макарова. Випадки в яких проводиться розбирання.
4. Затримки при стрільбі з пістолета Макарова та способи їх усунення. Випадки в яких проводиться розбирання.
5. Будова патронів пістолета Макарова.
6. Призначення, загальна будова та тактико-технічні характеристики пістолетів «Форт-12», «Форт-17»; Основні частини та механізми пістолета «Форт-12 (17)».
7. Неповне розбирання та збирання пістолета «Форт-12 (17)». Випадки в яких проводиться розбирання.
8. Затримки при стрільбі із пістолета «Форт-12 (17)» та способи їх усунення.
9. Будова патронів пістолета «Форт-12 (17)».
10. Призначення, загальна будова та тактико-технічні характеристики автоматів АКМ, АК-74, АКС-74У.

Додаток Р 2

Тема № 2. Заходи безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю

Практичне заняття – 1 год
Семінарське заняття – 1 год

Навчальна мета: навчити поліцейських розуміти і виконувати в процесі наступних практичних занять вимоги інструкції із заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю та що категорично забороняється, а також безпечному поводженню зі зброєю з дотриманням заходів безпеки;

Виховна мета: виховувати у поліцейських почуття дисципліни, відповідальності, необхідних професійних морально-психологічних особистісних якостей, впевненості у безвідмовних і високих бойових властивостях стрілецької зброї, самостійності в діях та вміння переборювати психологічні навантаження з дотриманням заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю.

Розвиваюча мета: привити навички отримання і здачі зброї в черговій частині, приведення зброї в бойову готовність, розряджання зброї з дотриманням заходів безпеки.

Навчальне обладнання, ТЗН: електронні підручники, посібники, мультимедійна презентація «Заходи безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю», навчальна зброя.

Наочні засоби: тексти нормативних документів, плакат інструкції із заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю.

Міжтематичні зв'язки: правові підстави і порядок застосування та використання вогнепальної зброї, прийоми та правила стрільби з вогнепальної зброї.

План практичного заняття (навчальні питання):

1. Загальні положення.
2. Інструктажі із заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю.
3. Заходи безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю і боєприпасами під час їх отримання та здачі поліцейським до чергової частини органу внутрішніх справ.
4. Заходи безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю під час несення служби.
5. Заходи безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю під час проведення навчально-тренувальних і спортивних стрільб.

План семінарського заняття (навчальні питання):

1. Відпрацювання порядку отримання поліцейським вогнепальної зброї та боєприпасів в черговій частині.
2. Відпрацювання порядку здачі поліцейським вогнепальної зброї та боєприпасів в черговій частині.

Контрольні питання:

1. Основні правила дотримання заходів безпеки при поводженні зі зброєю.
2. Порядок закріплення вогнепальної зброї за працівниками поліції.
3. Обов'язки працівника поліції за якими закріплена вогнепальна зброя.
4. Що категорично заборонено працівнику поліції при поводженні з вогнепальною зброєю?
5. Інструктажі з питань заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю.
6. Заходи безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю і боєприпасами під час їх отримання та здачі працівником до чергової частини органу внутрішніх справ, комендатури навчального закладу МВС України.
7. Заходи безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю під час несення служби.
8. Заходи безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю під час проведення навчально-тренувальних стрільб.

Додаток Р 3

Тема № 3. Правові підстави і порядок застосування та використання вогнепальної зброї

Практичне заняття – 2 год
Семінарське заняття – 2 год

Навчальна мета: довести поліцейським правові підстави застосування вогнепальної зброї відповідно до статті 43 Порядок застосування поліцейських заходів примусу, 46 Застосування вогнепальної зброї Закону України «Про Національну поліцію», навчити поліцейських, з наведенням практичних прикладів, в яких у виняткових випадках надається право поліцейському застосовувати та використовувати вогнепальну зброю.

Виховна мета: виховувати у поліцейських почуття дисципліни, відповідальності, необхідних професійних морально-психологічних особистісних якостей, впевненості у безвідмовних і високих бойових властивостях стрілецької зброї, самостійності в діях та вміння переборювати психологічні навантаження з дотриманням заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю.

Розвиваюча мета: швидко і правомірно застосовувати і використовувати вогнепальну зброю з попередженням та без попередження в різних екстремальних ситуаціях відповідно до Закону України «Про Національну поліцію».

Навчальне обладнання, ТЗН: електронні підручники, посібники, мультимедійна презентація «Правові підстави застосування вогнепальної зброї», навчальна зброя та приладдя до пістолета.

Наочні засоби: тексти нормативних документів.

Міжтематичні зв'язки: інструкція із заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю, матеріальна частина вогнепальної зброї, яка знаходиться на озброєнні в Національній поліції.

План практичного заняття (навчальні питання):

1. Стаття 43 Порядок застосування поліцейських заходів примусу Закону України «Про Національну поліцію».
2. Стаття 46 Застосування вогнепальної зброї Закону України «Про Національну поліцію»;

План семінарського заняття (навчальні питання):

1. Порядок застосування поліцейських заходів примусу.
2. Застосування вогнепальної зброї (розв'язання ситуативних завдань).
3. Застосування вогнепальної зброї без попередження (розв'язання ситуативних завдань).
4. Використання вогнепальної зброї (розв'язання ситуативних завдань).

Ситуативні завдання:

Ситуація 1

28.12.2016 року на телефонний номер «102» надійшло повідомлення про те, що із підвального приміщення багатоповерхового будинку № 10 по вул. Лятошинського у місті Києві чути підозрілі крики. За вказівкою оперативного чергового Голосіївського РУ УНП у м. Києві за вказаною адресою був направлений наряд патрульної поліції у складі Семенкової В.А. та Іванова П.О. При перевірці вказаної інформації рядовий поліції Іванов П.О. привів у готовність вогнепальну зброю та направився перевіряти приміщення на наявність вчинення протиправних дій.

Варіант 1: При перевірці приміщення слідів вчинення злочину виявлено не було.

Варіант 2: При перевірці виявлено, що у підвалі троє осіб без визначеного місця проживання намагалися зґвалтувати жінку Петренко О.О., мешканку цього ж будинку. На вимогу припинити протиправні дії, вказані вище особи не відреагували, крім того, один із нападників схопив ніж та направився до рядового поліції Іванова П.О. Рядовий поліції Іванов П.О. без попередження застосував вогнепальну зброю, відносно озброєного нападника, двох інших було затримано.

Продовження додатка Р 3

Завдання: Чи законні були дії рядового поліції Іванова П.О. щодо приведення в бойову готовність вогнепальної зброї? Чи законне було застосування вогнепальної зброї без попередження у цій ситуації? Які подальші дії працівників поліції щодо повідомлення керівництва про застосування вогнепальної зброї?

Ситуація 2

Старший патрульний Деснянського РУ НПУ у м. Києві підполковник поліції Петренко В.М. у складі СОГ виїхав на виклик про побутову сварку за адресою: м. Київ, вул. Закревського, буд. 10, кв. 12. В момент входження до квартири на поліцейських СОГ напав собака бійцівської породи, та покусав оперативного працівника Сидоренка Ю.Ф. Старший патрульний Деснянського РУ НПУ у м. Києві підполковник поліції Петренко В.М. привів у готовність вогнепальну зброю та використав її для знешкодження тварини.

Завдання: Чи законні були дії підполковника поліції Петренка В.М. щодо використання вогнепальної зброї? Які подальші дії працівників поліції щодо повідомлення керівництва про використання вогнепальної зброї?

Ситуація 3

Дільничний поліцейський майор поліції Коваленко С.О. йдучи після закінчення робочого дня додому зустрів компанію раніше відомих йому 5 осіб, що розпивали спиртні напої на дитячому майданчику. Дільничний поліцейський майор поліції Коваленко С.О. зробив зауваження щодо недопустимості порушення публічного порядку. Раніше засуджені за тяжкі злочини Томенко О.О., Пархомов А.А. та Малофєєв І.А. (мав інвалідність та ходив на милицях) на зауваження дільничного поліцейського майора поліції Коваленко С.О. відреагували неадекватно, розбивши пляшку горілки та тримаючи в руках її шматки, зі словами «Ти нас вже дістав дільничний, зараз будемо тебе вбивати!» направились до майора поліції Коваленко С.О. Дільничний поліцейський майор поліції Коваленко С.О. без попередження застосував вогнепальну зброю, внаслідок чого Томенко О.О. та Малофєєв І.А. померли на місці, Пархомов А.А. отримав інвалідність. Інші учасники інциденту підтвердили вищевказані обставини події.

Завдання: Чи законні були дії майора поліції Коваленка С.О. щодо застосування вогнепальної зброї без попередження? Чи дотримані норми закону, щодо застосування та використання поліцейських заходів примусу до осіб з явними ознаками обмежених можливостей? Які подальші дії працівників поліції щодо повідомлення керівництва про застосування вогнепальної зброї?

Контрольні питання:

1. Порядок застосування поліцейських заходів примусу (ст. 43 ЗУ «Про Національну поліцію»).
2. Підстави застосування вогнепальної зброї після попередження про необхідність припинення протиправних дій та можливості застосування вогнепальної зброї (п.п. 4-5 ст. 46 ЗУ «Про Національну поліцію»)
3. Підстави застосування вогнепальної зброї без попередження (п. 6 ст. 46 ЗУ «Про Національну поліцію»).
4. Мета та обмеження застосування вогнепальної зброї, а також місця, де застосування вогнепальної зброї заборонено (п.п.7, 8, 9 ст. 46 ЗУ «Про Національну поліцію»).
5. Місця, де заборонено застосовувати вогнепальну зброю, а також першочергові дії поліцейського після застосування вогнепальної зброї (п.п.9-10 ст.46 ЗУ «Про Національну поліцію»).
6. Гарантії особистої безпеки озброєного працівника поліції (п.п.11-12 ст.46 ЗУ «Про Національну поліцію»).
7. Використання вогнепальної зброї поліцейським (п. 13 ст.46 ЗУ «Про Національну поліцію»).

Додаток Р 4

Тема № 4. Прийоми та правила стрільби з вогнепальної зброї

Семінарське заняття – 2 год

Практичне заняття – 52 год

Навчальна мета: навчити поліцейських прийомам і правилам стрільби з пістолетів «Форт-12», «Форт-17», пістолета Макарова та штурмової гвинтівки (автомата). Сформувати у поліцейських стійкі навички правильного утримання зброї, прицілювання і натискання на спусковий гачок при стрільбі (без обмеження часу та при швидкісній стрільбі) з вогнепальної зброї.

Виховна мета: виховувати у поліцейських почуття дисципліни, відповідальності, необхідних професійних морально-психологічних особистісних якостей, впевненості у безвідмовних і високих бойових властивостях стрілецької зброї, самостійності в діях та вміння переборювати психологічні навантаження.

Розвиваюча мета: влучно вражати нерухому ціль (поясна фігуру, мішень № 1) в необмежений час, виконувати нормативи № 1, 2, 3, 4 з пістолета «Форт-12 (17)» та пістолета Макарова.

Навчальне обладнання, ТЗН: 9 мм пістолети «Форт-12», «Форт-17», пістолет Макарова та штурмова гвинтівка (автомат), з приладдям до пістолета, секундомір.

Наочні засоби: плакати з будови 9 мм пістолета Макарова, пістолетів «Форт-12 (17)»; мультимедійна презентація «Прийоми і правила стрільби з пістолета і штурмової гвинтівки (автомата)».

Міжтематичні зв'язки: правові підстави і порядок застосування та використання вогнепальної зброї, прийоми та правила стрільби з вогнепальної зброї. Заходи безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю.

План семінарського заняття (навчальні питання):

1. Наказ Національної поліції України від 20.09.2016 № 900 «Про затвердження Курсу стрільб для поліцейських та норм витрат боєприпасів, пострілів, вибухових пакетів і гранат поліцейськими під час проведення практичних стрільб»:

- 1.1. Загальні положення.
- 1.2. Матеріально-технічна складова стрільб.
- 1.3. Організація проведення стрільб та обов'язки їх учасників.
- 1.4. Організаційна складова навчально-тренувальних стрільб.
- 1.5. Поводження зі зброєю під час проведення стрільб.
- 1.6. Поводження зі зброєю в екстремальних умовах.
- 1.7. Умови і порядок виконання нормативів з вогневої підготовки.

2. Допуск до стрільб (перевірка знань правових підстав, заходів безпеки, матеріальної частини зброї відбувається шляхом тестування).

№ з/п	План практичного заняття	Кількість годин
1.	Практичне виконання вправи № 3	4
2.	Практичне виконання вправи № 10	4
3.	Практичне виконання вправи № 9	6
4.	Практичне виконання вправи № 15	6
5.	Практичне виконання вправи № 6	4
6.	Практичне виконання вправи № 14	4
7.	Практичне виконання вправи № 16	6
8.	Практичне виконання вправи № 12	4
9.	Практичне виконання вправи № 13	6
10.	Практичне виконання вправи № 21	4
	Іспит: Практичне виконання вправи № 21	4
	Усього годин:	52

Додаток С

ПЕРЕЛІК СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ, РЕКОМЕНДОВАНИХ ДО ВИКОРИСТАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СЛУХАЧІВ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ ПРОФЕСІЙНО- ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ І ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ У СИСТЕМІ СЛУЖБОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Використання ситуаційних завдань передбачає відпрацювання (удосконалення) слухачами та працівниками патрульної поліції: тактики комунікації, заходів особистої безпеки; умінь застосовувати поліцейські заходи примусу відповідно до правових підстав, умінь переходу від поліцейських превентивних заходів до поліцейських заходів примусу, узгоджених колективних дій (принцип «контакт і прикриття»).

Оцінюємо: дії відповідно до моделі застосування поліцейських заходів примусу, застосування принципу «контакт і прикриття», комунікацію з особою.

Організаційні вказівки:

– відпрацювання ситуаційних завдань слухачами курсу первинної професійної підготовки поліцейських відбувається після опанування відповідних тем навчальних предметів («Вогнева підготовка» – тема № 3.1.3. «Правові підстави і порядок застосування та використання вогнепальної зброї; «Тактична підготовка» – тема № 3.2.4 «Застосування заходів поліцейського примусу (фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї). Поверхнева перевірка»).

– моделювання ситуаційних завдань передбачає врахуванням умов і місця події (безлюдна вулиця, гуртожиток, багатоквартирний будинок, подвір'я (дитячий майданчик) багатоквартирного житлового будинку, АЗС, нічний розважальний заклад, торгівельний центр, продуктовий кіоск, промислова зона, СТО тощо);

– після виконання ситуаційного завдання слухач (поліцейський) повинен обґрунтувати свої дії (зазначити правові підстави застосування поліцейських заходів примусу), вказати на алгоритм дій під час можливих варіантів розвитку ситуації (залежно від зовнішніх умов, індивідуальних особливостей правопорушника, власного рівня професійної підготовленості тощо).

Застосування поліцейських заходів примусу здійснюється у випадках передбачених законодавством. Відповідно до ч.1. статті 43 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський зобов'язаний заздалегідь попередити особу про застосування фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського (крім випадків, коли зволікання може спричинити посягання на життя та здоров'я особи чи та/або поліцейського або інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є невиправданим або неможливим).

Вид та інтенсивність застосування заходу примусу визначається з урахуванням конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення.

ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ З ПОПЕРЕДЖЕННЯМ:

1) для відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку загрози їхньому життю чи здоров'ю (зброя може бути застосована тільки для припинення нападу, що створює небезпеку для життя або здоров'я поліцейського або членів його сім'ї);

2) для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю (обставинами, що свідчать про загрозу для життя або здоров'я громадян, слід визнавати: застосування стосовно особи предметів, що створюють загрозу її життю і здоров'ю; застосування колючих, ріжучих, рублячих знарядь чи вогнепальної зброї; свідоме та цілеспрямоване нанесення ударів особі у життєво важливі органи, після яких

Продовження додатка С

завдання шкоди здоров'ю одній чи декільком особам; свідомий та цілеспрямований наїзд на особу або спроба наїзду автотранспортом; спроба скинути (зіштовхнути) особу з висоти; викидання, виштовхування особи з транспортного засобу, що рухається; спроба здійснити підпал або вибух об'єкта, приміщення де знаходяться люди);

3) для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі (заручником є особа, яка примусово, незаконно позбавлена волі (захоплена та утримується у такому стані проти її волі будь-якою особою або групою осіб) під загрозою вбивства, спричинення тілесних ушкоджень, подальшого утримання або скоєння інших насильницьких дій з метою примушування третьої сторони до будь-яких дій. Заручник може фізично утримуватися особою, яка здійснила викрадення (злочинець ховається за заручником, висуває свої вимоги, а в разі їх невиконання погрожує застосуванням проти заручника зброї), в будь-якому приміщенні, транспортному засобі до виконання висунутих злочинцем вимог. Застосування вогнепальної зброї допускається тільки проти тих осіб, які безпосередньо беруть участь у захопленні заручників, та/або створюють загрозу життю чи здоров'ю заручників);

4) для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення (під нападом слід розуміти насильницькі дії, які: виражаються у вторгненні, тобто відкритому проникненні до приміщення всупереч встановленому режиму роботи об'єкта, діючим правилам пропускового режиму, вимогам посадових осіб або волі осіб, які в цих приміщеннях мешкають; не пов'язані з вторгненням у приміщення, але спрямовані на його пошкодження або знищення);

5) для затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти (Законом України «Про Національну поліцію» обумовлено можливість застосування зброї за одночасної наявності таких обставин: поліцейський особисто застав особу при вчиненні злочину; злочин має бути тяжким або особливо тяжким; особа, яка вчинила або вчиняла злочин на очах поліцейського, намагається втекти, залишити місце події, або будучи затриманою, здійснити спробу втекти під час доставляння в органи Національної поліції);

6) для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського;

7) для зупинення транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського (поліцейський зобов'язаний вжити заходи, щоб не влучити у водія та пасажирів, а також оточуючих. Стрільбу в цьому випадку слід вести, зазвичай, з близької відстані по задніх колесах. Найбільш оптимальними умовами застосування зброї в даному випадку є рівна, пряма ділянка дороги, відсутність зустрічного транспорту. Вогнепальна зброя в такому випадку застосовується тільки для пошкодження транспортного засобу і тільки з метою його зупинення).

3. ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ БЕЗ ПОПЕРЕДЖЕННЯ:

1) при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї;

2) у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю чи здоров'ю людей).

3) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;

4) якщо особа чинить збройний опір;

5) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю.

Продовження додатка С

4. ДЕМОНСТРАЦІЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ (гарантії особистої безпеки озброєного поліцейського).

1) поліцейський може взяти до рук вогнепальну зброю і привести її у готовність, якщо вважає, що в обстановці, що склалася, можуть виникнути підстави для її застосування;

2) під час затримання осіб, щодо яких у поліцейського виникла підозра у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також під час перевірки документів у таких осіб поліцейський може привести в готовність вогнепальну зброю та попередити особу про можливість її застосування.

***Примітка:** приведення вогнепальної зброї (пістолета) у готовність – це послідовне виконання дій, що приводять зброю до стану, після якого вона може бути застосована чи використана: вимкнути запобіжник; дослати патрон з магазину до патронника. Норма статті, яка розглядається, надає поліцейському право на діставання зброї з кобури та приведення її у готовність ще до настання підстав для застосування, при чому приймає поліцейський таке рішення на власний розсуд, спираючись на сукупність факторів та обставини, які характеризують дану ситуацію. Однак подальший розвиток даної ситуації не обов'язково має наслідком настання підстав для застосування.*

Спроба особи, яку затримує поліцейський з вогнепальною зброєю в руках, наблизитись до нього, скоротивши при цьому визначену поліцейським відстань, чи доторкнутись до зброї, є підставою для застосовування вогнепальної зброї поліцейським. Закон України «Про Національну поліцію» надає поліцейському право встановлювати «безпечну дистанцію» та утримувати особу, щодо якої можуть виникнути підстави застосування зброї, на певній відстані на час її затримання, перевірки документів та доставляння затриманої особи в підрозділ поліції. Перебування на малій відстані вище зазначених осіб не гарантує поліцейському особистої безпеки в разі стрімкого нападу порушника.

Аналіз ситуацій затримання дозволяє зробити висновок про те, що треба утримувати порушників на відстані 5-7 метрів (дистанція повинна бути більша за ту, з якої можна провести напад). В умовах обмеженого простору поліцейський повинен звертати увагу на те, що оголена вогнепальна зброя на малій відстані може бути відібрана правопорушником за допомогою прийомів боротьби чи сили. Для того, щоб у даних випадках застосування зброї було законним, особа, яка затримується, повинна бачити або знати (з попередженням поліцейського або з інших джерел), що затримується поліцейським під загрозою застосування зброї. Вимоги поліцейського про те, щоб особа, яка затримується, залишалась на місці і не наближалась, скоротивши при цьому зазначену поліцейським відстань, повинні бути чіткими та зрозумілими особі, яка затримується.

Ситуаційне завдання № 1

Надійшов виклик про порушення публічної безпеки та порядку (бійка) в громадському місці (продуктовий магазин). Одна (дві) особи демонструють пасивний опір поліцейському.

Ситуаційне завдання № 2

Надійшов виклик про порушення публічної безпеки та порядку (бійка) в громадському місці (продуктовий магазин). Одна (дві) особи демонструють активний опір поліцейському.

Продовження додатка С

Ситуаційне завдання № 3

Надійшов виклик про порушення публічної безпеки та порядку (бійка) в громадському місці (торгівельний центр). Правопорушник демонструє агресивний опір поліцейському.

Ситуаційне завдання № 4

Надійшов виклик про викрадення гаманця (сумки) в нічному розважальному закладі. Заявник указує на підозрюваного, який не дозволяє застосувати до себе превентивний захід поверхневої перевірки і огляд, демонструє активний опір поліцейському, потім намагається зникнути.

Ситуаційне завдання № 5

Надійшов виклик про бійку двох осіб на АЗС. Одна (дві) особи демонструють агресивний опір поліцейському.

Ситуаційне завдання № 6

Зупинено легковий автомобіль, марка якого співпадає з автомобілем, що перебуває в розшуку. Водій транспортного засобу відмовляється надавати документи для перевірки. Потім виходить із автомобіля і намагається зникнути.

Ситуаційне завдання № 7

Зупинено легковий автомобіль, марка якого співпадає з автомобілем, що перебуває в розшуку. Водій транспортного засобу відмовляється надавати документи для перевірки. Потім виходить із автомобіля, дістає металевий прут і намагається скоїти напад на поліцейського.

Ситуаційне завдання № 8

Поліцейськими зупинено автомобіль за порушення ПДР, водій відмовляється надавати документи для перевірки, потім виходить із автомобіля, намагається ударити поліцейського рукою у голову.

Ситуаційне завдання № 9

Поліцейськими зупинено автомобіль за порушення ПДР. Під час перевірки документів у особи, виявляються ознаки їх підроблення, після спроби її затримати – починає чинити активний опір, який переходить в агресивний.

Ситуаційне завдання № 10

Після тривалого переслідування автомобіль правопорушника зупинено за порушення ПДР. Водій зачиняється в автомобілі, відмовляється надавати документи для перевірки. Через певний час, швидко виходить із автомобіля і відштовхнувши поліцейського, намагається зникнути.

Ситуаційне завдання № 11

Після тривалого переслідування зупинено автомобіль, водій якого порушив ПДР (автомобіль правопорушника заблоковано патрульним автомобілем). Водій зачиняється в автомобілі та відмовляється надавати документи для перевірки. Через певний час, намагається маневрувати, здійснити наїзд на працівника патрульної поліції.

Продовження додатка С

Ситуаційне завдання № 12

Під час зупинення автомобіля за порушення ПДР, водій і пасажир починають виходити не реагуючи на команди. У пасажира рука прихована в кишені.

Ситуаційне завдання № 13

Під час зупинення автомобіля за порушення ПДР, водій і два пасажир починають виходити не реагуючи на команди. У пасажирів руках бити, намагаються скоїти напад на працівників.

Ситуаційне завдання № 14

По «гарячих» слідах зупинено особу, яка за зовнішніми ознаками підпадає під особу, яка підозрюється у крадіжці мобільного телефону. Підозрюваний відмовляється надати документи, що посвідчують його особу та не дозволяє застосувати превентивний захід поверхневої перевірки. Після того, як поліцейські доводять до відома, що мають право його затримати та доставити до відділку поліції для встановлення особи, підозрюваний штовхає працівника та намагається зникнути.

Ситуаційне завдання № 15

Поліцейським зупинено підозрілу особу. Працівник попереджає про застосування превентивного заходу – поверхневої перевірки та огляду. Особа заявляє, що працівники не мають на це права, захоплює підручний предмет (палицю), що лежав поруч і намагається поцілити працівників в голову.

Ситуаційне завдання № 16

Надійшов виклик за фактом розпивання групою осіб алкогольних напоїв під вікнами багатоповерхового будинку (на дитячому майданчику). При наближенні працівників три особи підіймаються і починають наближуватися до поліцейських.

Ситуаційне завдання № 17

Надійшов виклик за фактом розпивання групою осіб алкогольних напоїв під вікнами багатоповерхового будинку (на дитячому майданчику). При наближенні працівників три особи підіймаються. Один із них дістає з кишені ніж і висловлюючись нецензурною лайкою наближається до працівників.

Ситуаційне завдання № 18

Надійшов виклик за фактом розпивання групою осіб алкогольних напоїв під вікнами багатоповерхового будинку (на дитячому майданчику). При наближенні працівників три особи підіймаються. Один із них дістає з кишені пістолет (схожий на справжній) і висловлюючись нецензурною лайкою наближується до поліцейського.

Ситуаційне завдання № 19

Надійшов виклик за фактом розпивання групою осіб алкогольних напоїв під вікнами багатоповерхового будинку (на дитячому майданчику). При наближенні працівників один із правопорушників підіймається, в руках бейсбольна бита. Висловлюючись нецензурною лайкою погрожує її застосуванням та вимагає, щоб правоохоронці покинули це місце.

Продовження додатка С

Ситуаційне завдання № 20

Прибувши на місце виклику поліцейські стають свідками розвитку ситуації, під час якої одна особа намагається здійснити напад на іншу особу із застосуванням холодної зброї (ніж, сокира тощо).

Ситуаційне завдання № 21

Прибувши на місце виклику поліцейські стають свідками розвитку ситуації, під час якої правопорушник намагається здійснити напад на особу чоловічої статі із застосуванням бейсбольної бити, виконує удари, намагається поцілити в голову.

Ситуаційне завдання № 22

Прибувши на місце виклику поліцейські стають свідками розвитку ситуації, під час якої правопорушник намагається здійснити напад на особу (погрозу) із застосуванням вогнепальної зброї (пістолет, рушниця).

Ситуаційне завдання № 23

Прибувши на місце виклику поліцейські стають свідками розвитку ситуації, під час якої група осіб завдають ударів іншій особу, яка знаходиться без свідомості.

Ситуаційне завдання № 24

Під час патрулювання поліцейські стають свідками ситуації, під час якої водій автомобіля скоїв наїзд автомобілем на особу і намагається зникнути.

Ситуаційне завдання № 25

Під час зупинення автомобіля (подібний автомобіль перебуває у розшуку), особа відмовляється пред'явити посвідчення водія та свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу. На вимогу поліцейських вийти із автомобіля – водій починає маневрувати з метою здійснити наїзд на працівника.

Ситуаційне завдання № 26

Прибувши на місце виклику поліцейські стають свідками сварки двох чоловіків. Потім один із них намагається виштовхнути іншого у відчинене вікно.

Ситуаційне завдання № 27

Прибувши на місце виклику поліцейські стають свідками ситуації, під час якої невідома особа намагається здійснити підпал будинку у якому знаходяться люди.

Ситуаційне завдання № 28

Прибувши на місце виклику поліцейські стають свідками ситуації, під час якої правопорушник закриваючись особою (заручником) намагається завдати їй шкоди (погрожує холодною, вогнепальною зброєю).

Ситуаційне завдання № 29

Здійснюючи патрулювання, поліцейські стають свідками ситуації: підозріла (озброєна) особа намагається пошкодити охоронюваний об'єкт (розбиває скло на вікнах, стріляє, здійснює дії, схожі на закладання вибухівки тощо).

Ситуаційне завдання № 30

Надійшов виклик, що група озброєних, нетверезих осіб намагається здійснити підпал будівлі. Під час прибуття на місце події, поліцейські констатують факт спроби підпалу.

*Продовження додатка С***Ситуаційне завдання № 31**

Працівники патрульної поліції, прибувши на місце виклику, особисто застали особу під час вчинення злочину (злочин тяжкий або особливо тяжкий). Правопорушник, побачивши представників влади, намагається зникнути.

Ситуаційне завдання № 32

Під час доставляння затриманої особи до органу поліції (за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину), вона намагається звільнитися і зникнути.

Ситуаційне завдання № 33

Працівник патрульної поліції, затримуючи особу зіткнувся зі збройним опором (погрожує застосуванням вогнепальної чи холодної зброї).

Ситуаційне завдання № 34

Затримана особа намагається зникнути, погрожуючи при цьому застосуванням зброї (холодної, вогнепальної) або підручних засобів.

Ситуаційне завдання № 35

Працівники поліції прибули на місце виклику. Побачивши поліцейських, озброєна особа намагається вихопити зброю для її застосування.

Ситуаційне завдання № 36

Під час патрулювання поліцейські стали свідками ситуації: дві невідомі особи, розбили скло в автомобілі і намагаються дістати якусь річ. Побачивши правоохоронців – відразу чинить збройний опір.

Ситуаційне завдання № 37

Під час патрулювання поліцейські стали свідками викрадення автомобіля. При спробі затримати правопорушника, інша особа на автомобілі, який знаходився поруч, намагається здійснити раптовий наїзд на працівника.

Ситуаційне завдання № 38

Працівник патрульної поліції під час перевірки документів у підозрілої особи виявив її схожість із особою, яка підпадає під орієнтування у вчиненні тяжкого (або особливо тяжкого) злочину.

Ситуаційне завдання № 39

Правопорушник, якого поліцейські намагаються затримати, дістає вогнепальну зброю і починає чинити збройний опір.

Ситуаційне завдання № 40

Під час перевірки документів у підозрюваної особи, з лівого (правого) боку наближується інша особа, за командою «Зупинитися» особа не зупиняється, а продовжує наближатися, при цьому права рука прихована за спиною.

Додаток Т

ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМИ ВІДПРАЦЮВАННЯ ЗДОБУТИХ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК ПАТРУЛЬНОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ РОЛЬОВИХ ІГОР (СЦЕНАРІЇВ)

1. ВИКЛИК ДО ПОМЕШКАННЯ (Додаток Т 1-Т 4)

Тема 1.1. «Бійка в громадському місці»

Тема 1.2. «Вбивство в квартирі»

Тема 1.3. «Домашнє насильство»

Тема 1.4. «Сварка в квартирі»

2. ЗУПИНКА АВТОМОБІЛЯ (Додаток Т 5–Т 10)

Тема 2. 1. «Водій у стані сп'яніння»

Тема 2. 2. «Зупинка автомобіля за порушення ПДР»

Тема 2. 3. «Паркування автомобіля»

Тема 2. 4. «Зупинка автомобіля з пасажиром»

Тема 2. 5. «ДТП»

Тема 2. 6. «Зупинка автомобіля, який перебуває у розшуку»

3. ПОДІЇ НА ВУЛИЦІ (Додаток Т 11–Т 16)

Тема 1. «Бійка біля клубу»

Тема 2. «Грабіж»

Тема 3. «Конфлікт з учасником бойових дій»

Тема 4. «Розбійний напад»

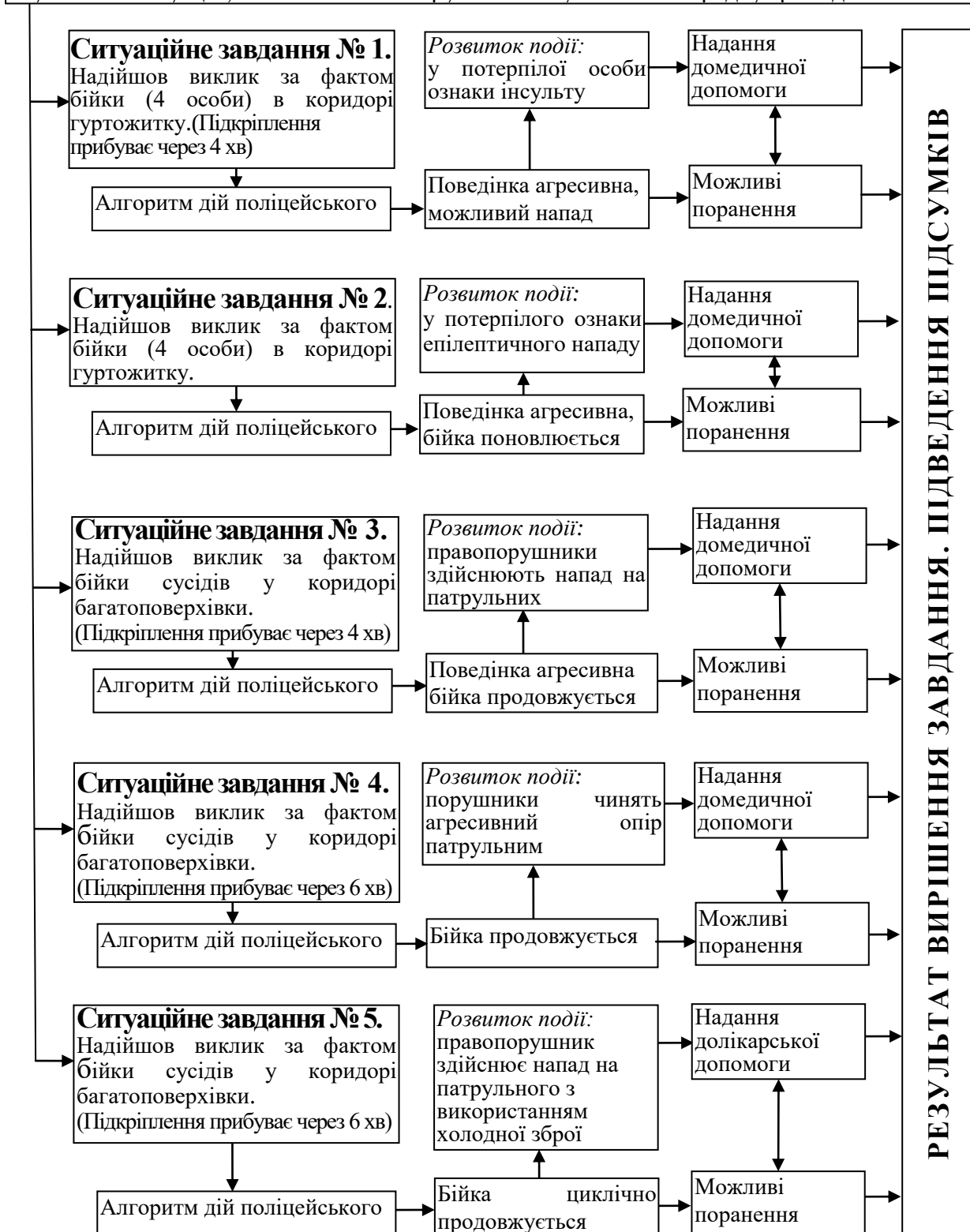
Тема 5. «Розпивання спиртних напоїв у громадських місцях»

Тема 6. «Сварка чоловіка та жінки»

Додаток Т 1

Тема 1.1. «Бійка у громадському місці»

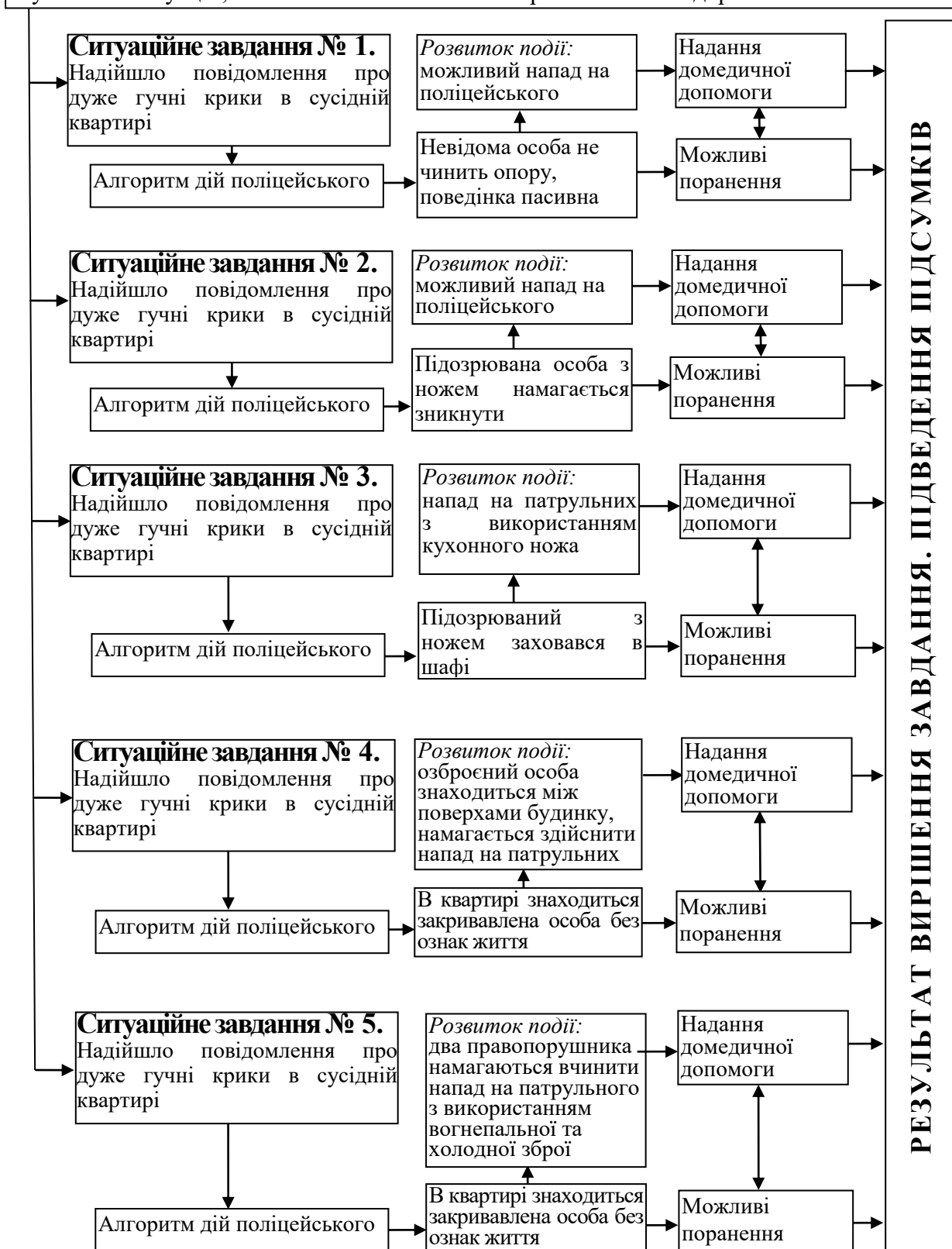
Мета – сформувати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, які пов'язані із порушенням публічного порядку громадянами

Додаток Т 2

Тема 1.2. «Вбивство в квартирі»

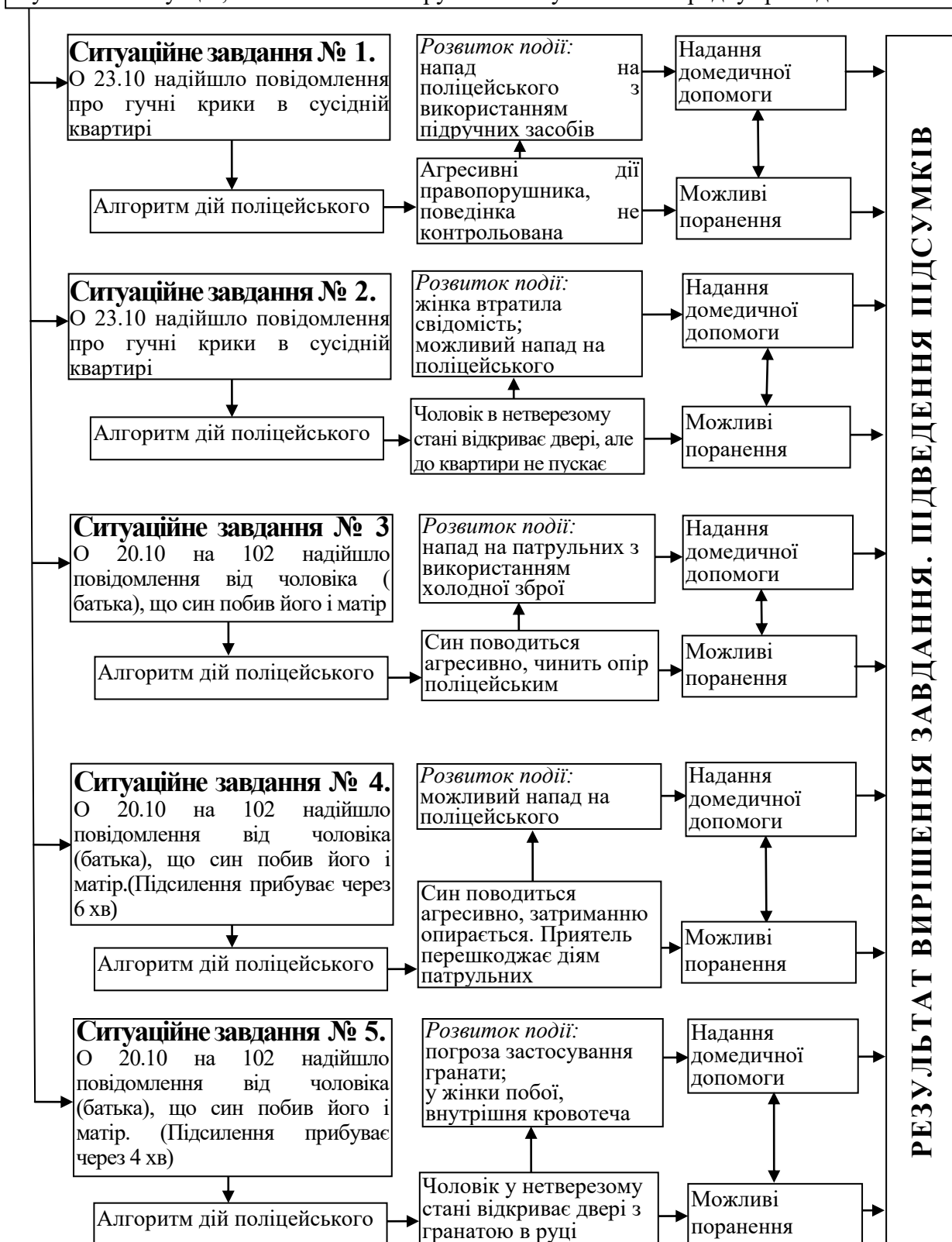
Мета – сформувати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, які пов'язані із злочинами проти життя та здоров'я особи.

Додаток Т 3

Тема № 1.3. «Домашнє насильство»

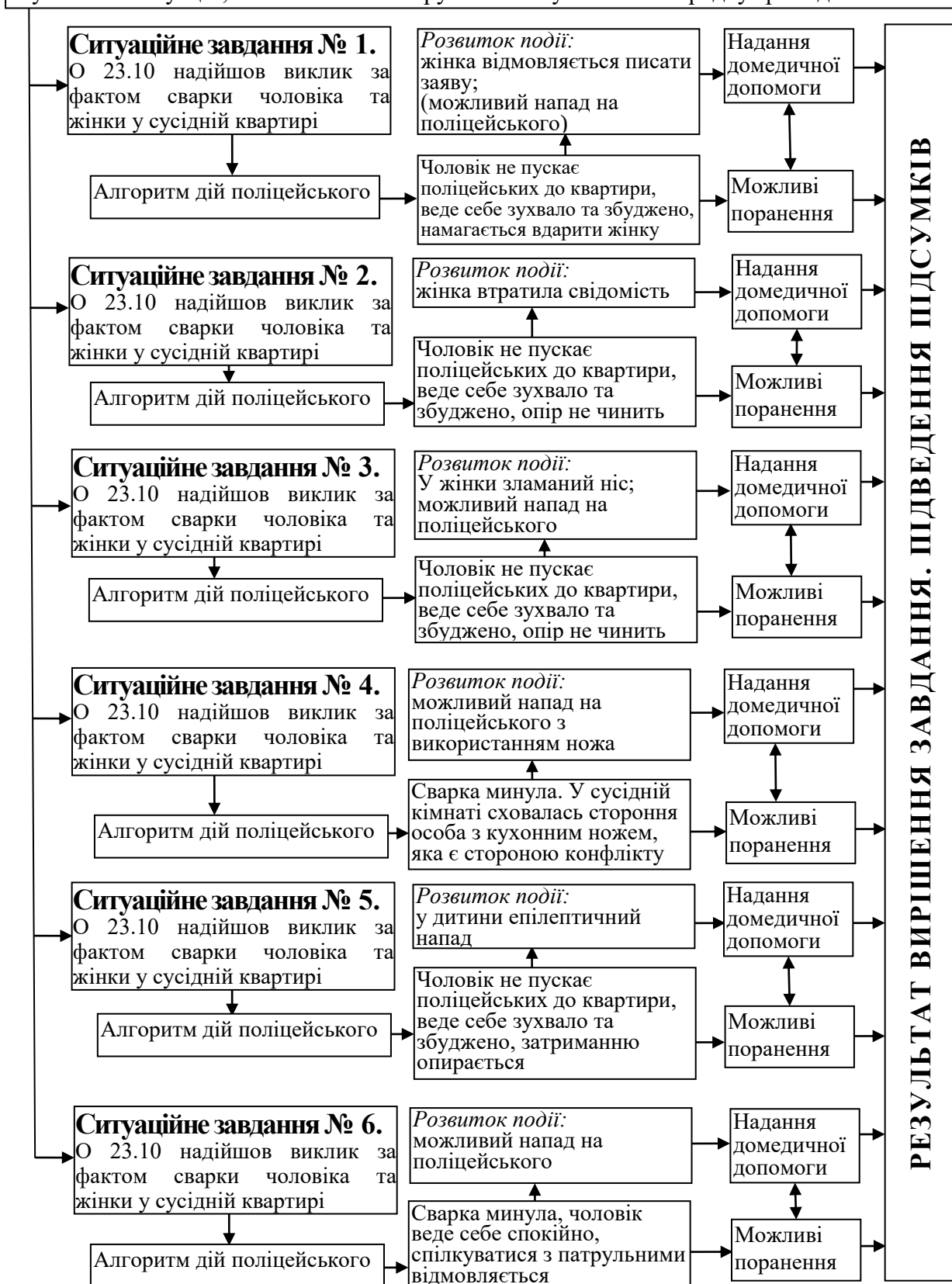
Мета – сформувати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, які пов'язані із порушенням публічного порядку громадянами

Додаток Т 4

Тема № 1.4. «Сварка в квартирі»

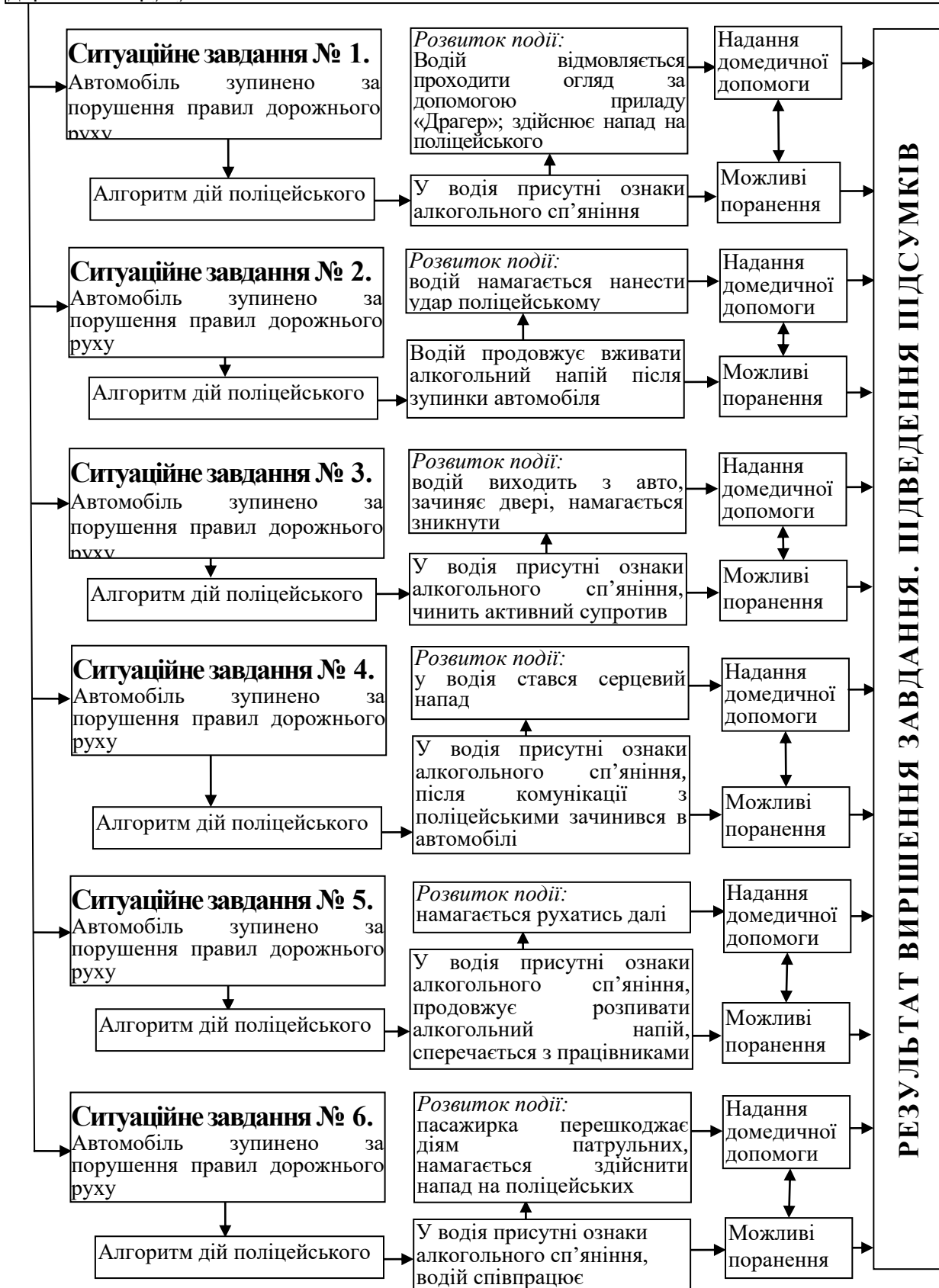
Мета – сформувати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, які пов'язані із порушенням публічного порядку громадянами

Додаток Т 5

Тема 2.1. «Водій у стані сп'яніння»

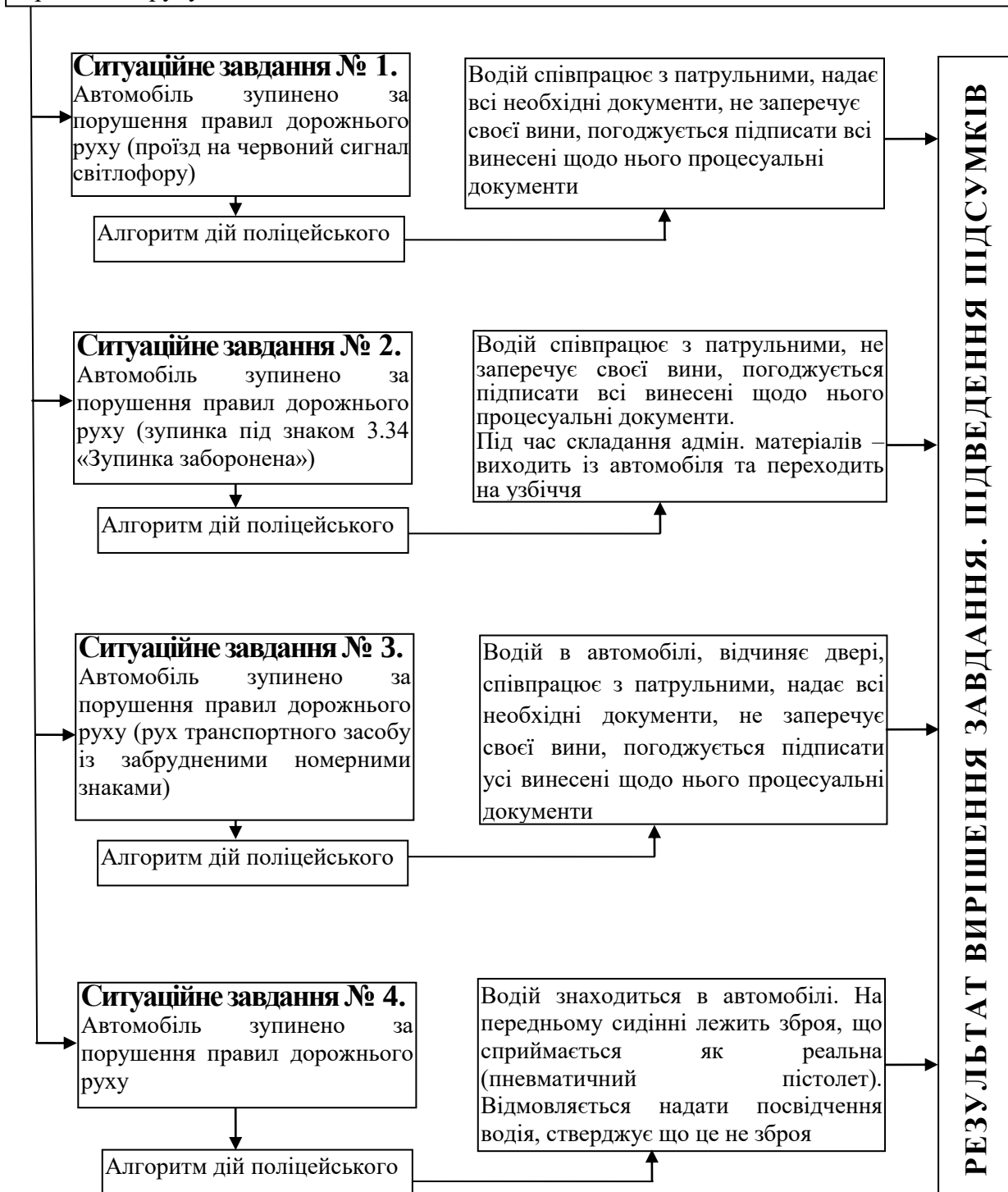
Мета – сформувати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, які пов'язані із порушенням у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху

Додаток Т 6.1

Тема 2.2. «Зупинка автомобіля за порушення ПДР»

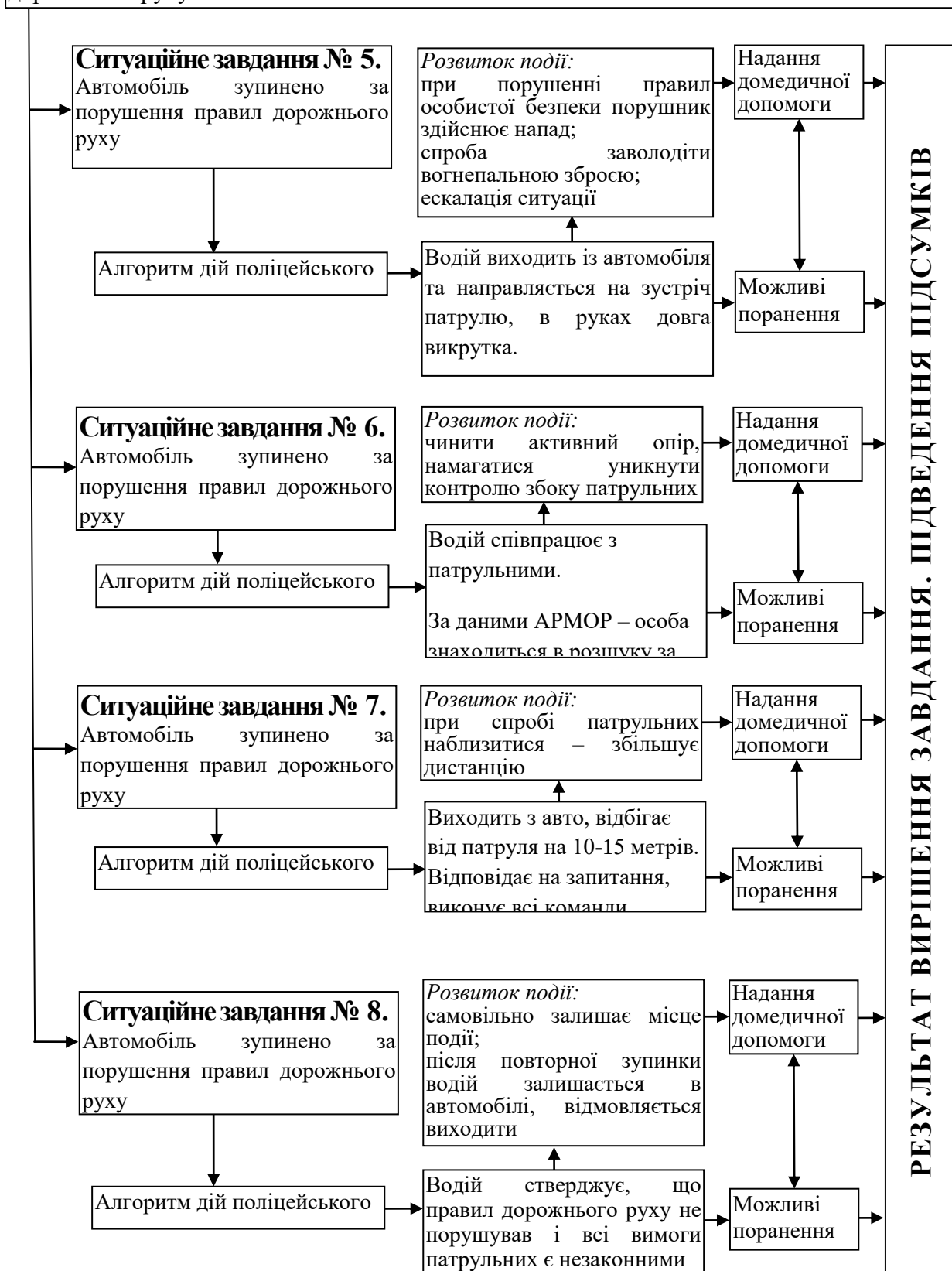
Мета – сформувати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, що пов'язані із порушенням у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Додаток Т 6.2

Тема 2. 2. «Зупинка автомобіля за порушення ПДР»

Мета – сформулювати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, що пов'язані із порушенням у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Додаток Т 7

Тема 2. 3. «Паркування автомобіля»

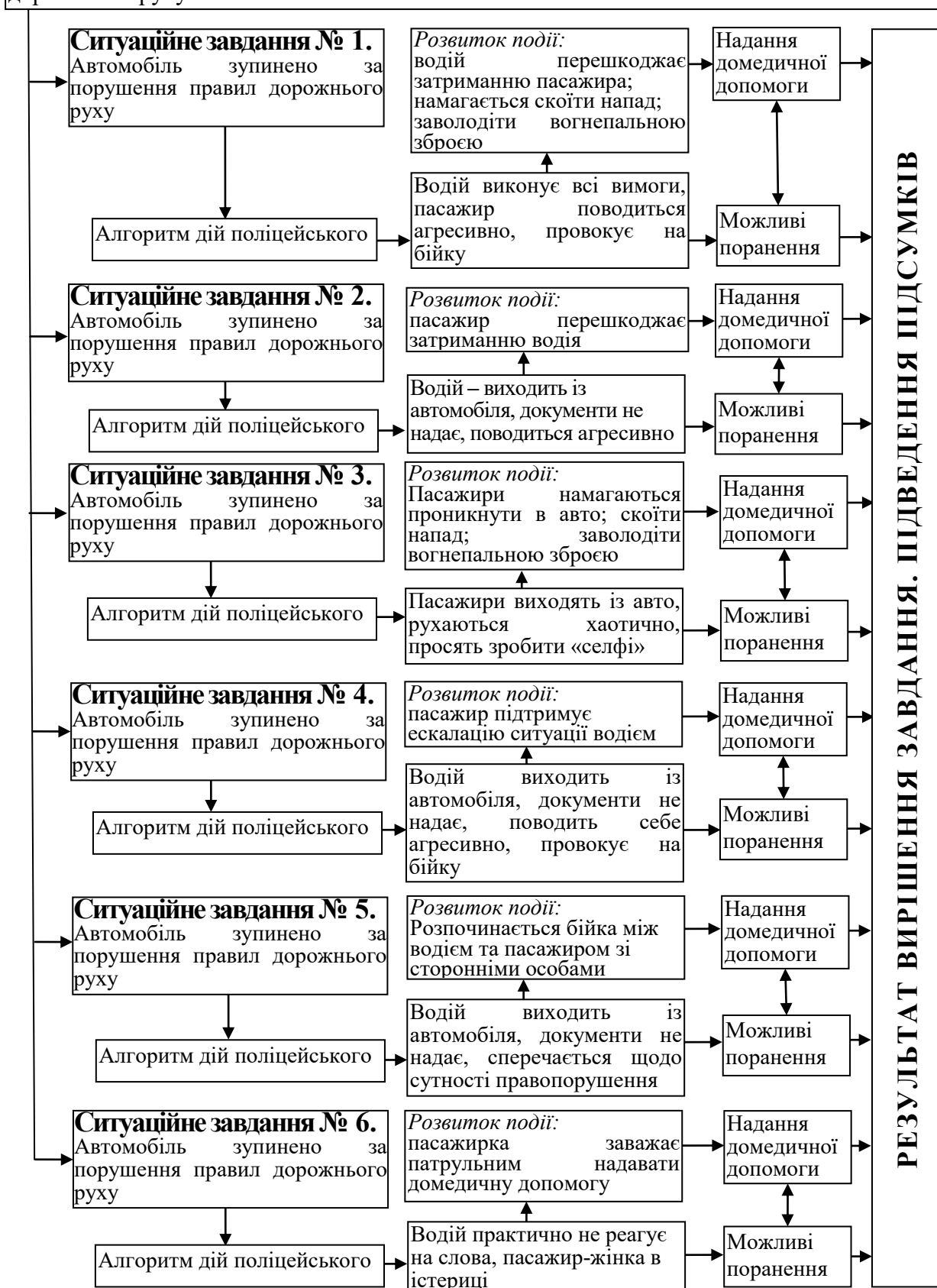
Мета – сформувати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, що пов'язані із порушенням у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху

Додаток Т 8

Тема 2. 4. «Зупинка автомобіля з пасажиром»

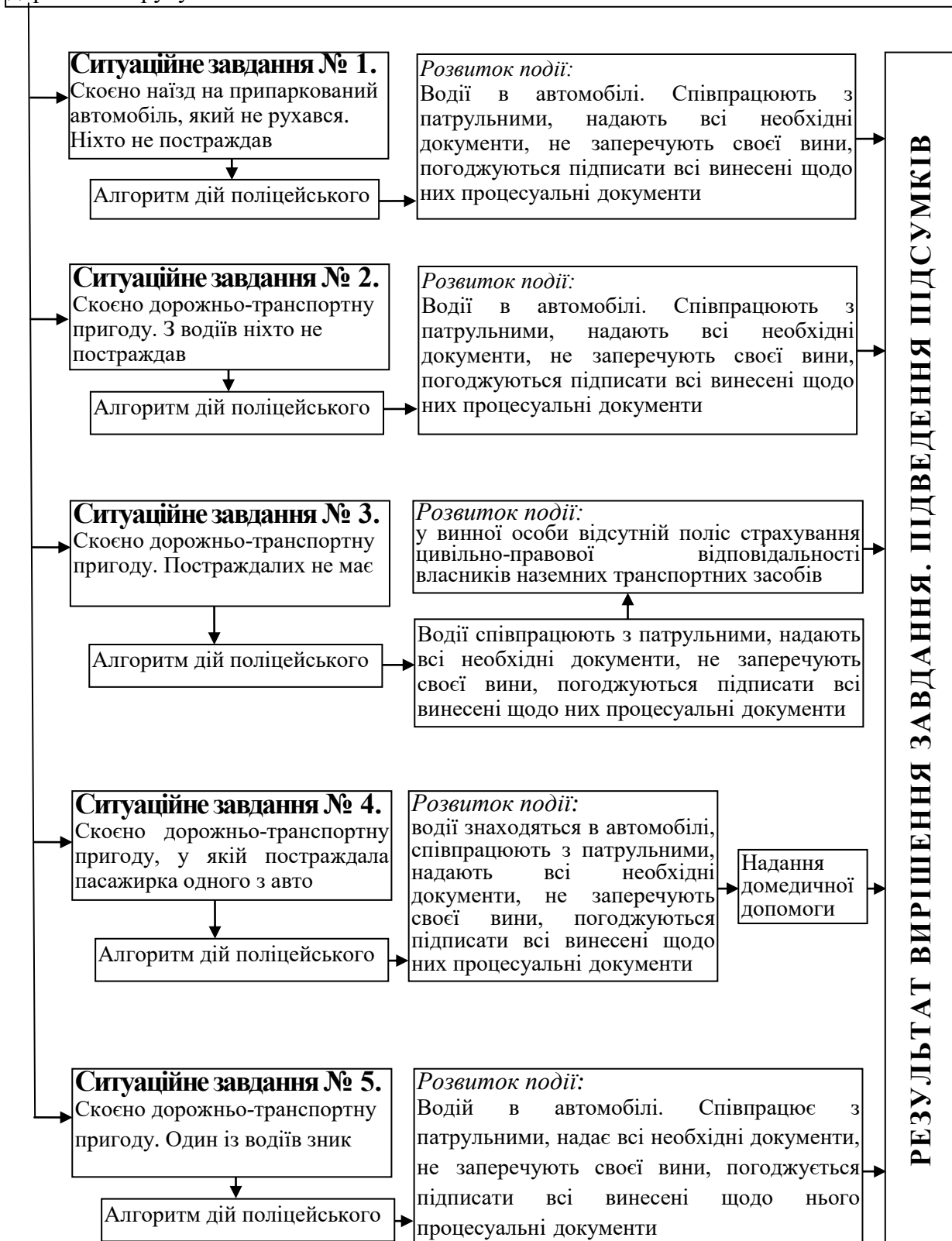
Мета – сформувати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, що пов'язані із порушенням у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху

Додаток Т 9

Тема 2. 5. «ДТП»

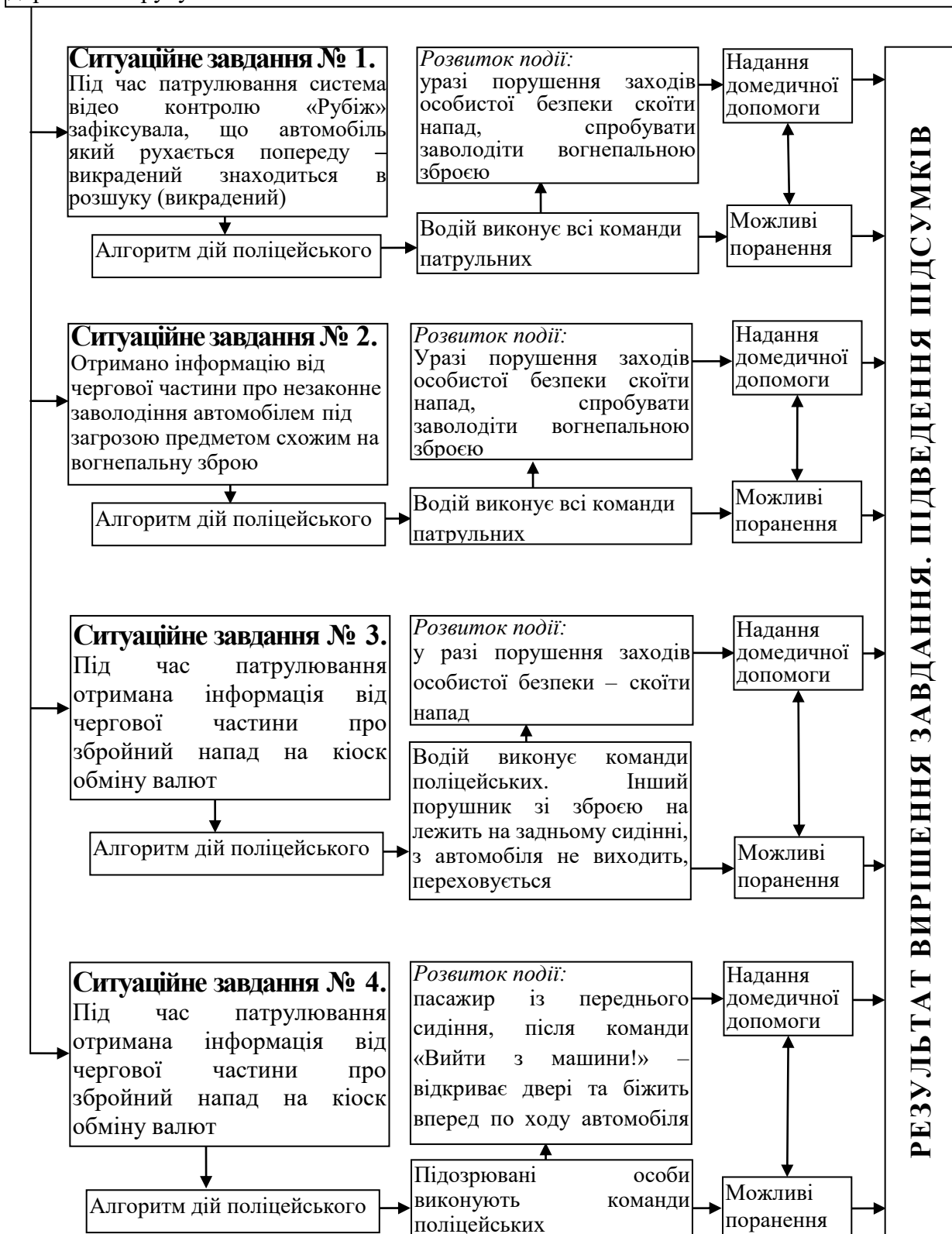
Мета – сформувати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, які пов'язані із порушенням у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху

Додаток Т 10.1

Тема 2. 6. «Зупинка автомобіля, який перебуває у розшуку»

Мета – сформувані у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, які пов'язані із порушенням у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху

Додаток Т 10.2

Тема 2. 6. «Зупинка автомобіля, який перебуває у розшуку»

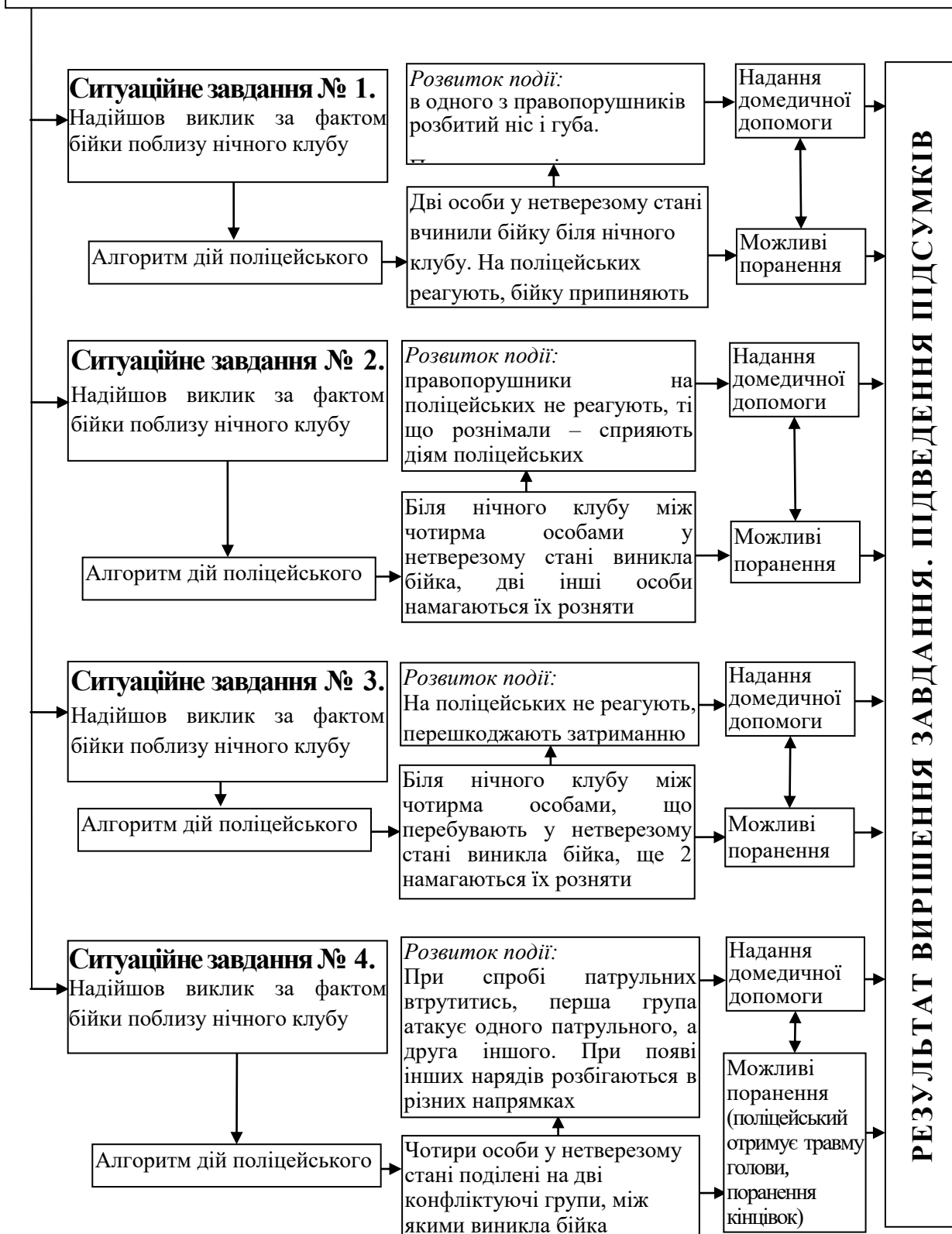
Мета – сформуванати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, які пов'язані із порушенням у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху

Додаток Т 11.1

Тема 3.1. «Бійка біля клубу»

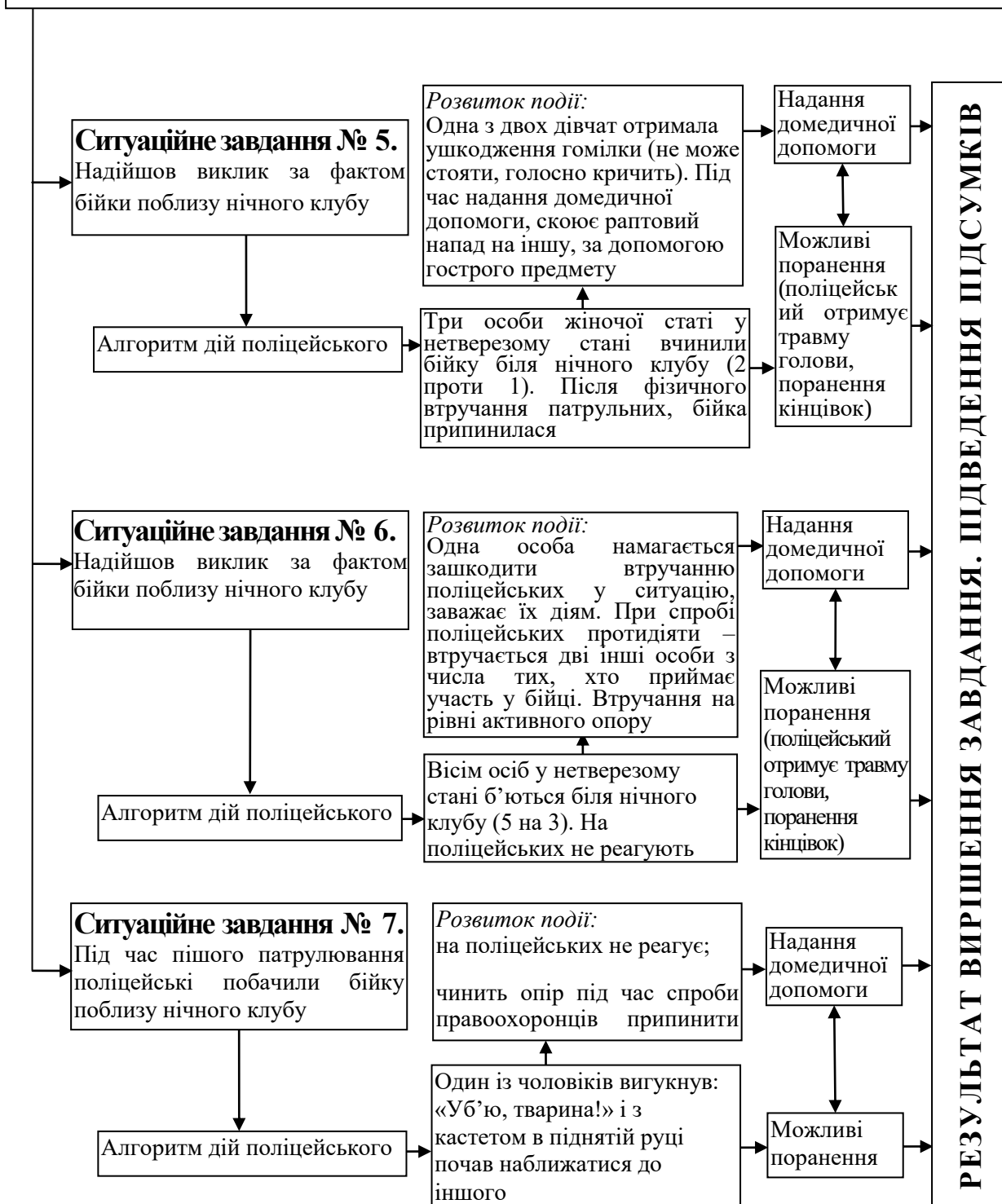
Мета – сформувати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, що пов'язані із порушенням публічного порядку громадянами

Додаток Т 11.2

Тема 3. 1. «Бійка біля клубу»

Мета – сформувати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, що пов'язані із порушенням публічного порядку громадянами

Додаток Т 12

Тема 3. 2. «Грабіж»

Мета – сформувати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, що пов'язані зі злочинами проти власності

Додаток Т 13

Тема 3. 3. «Конфлікт з учасником бойових дій»

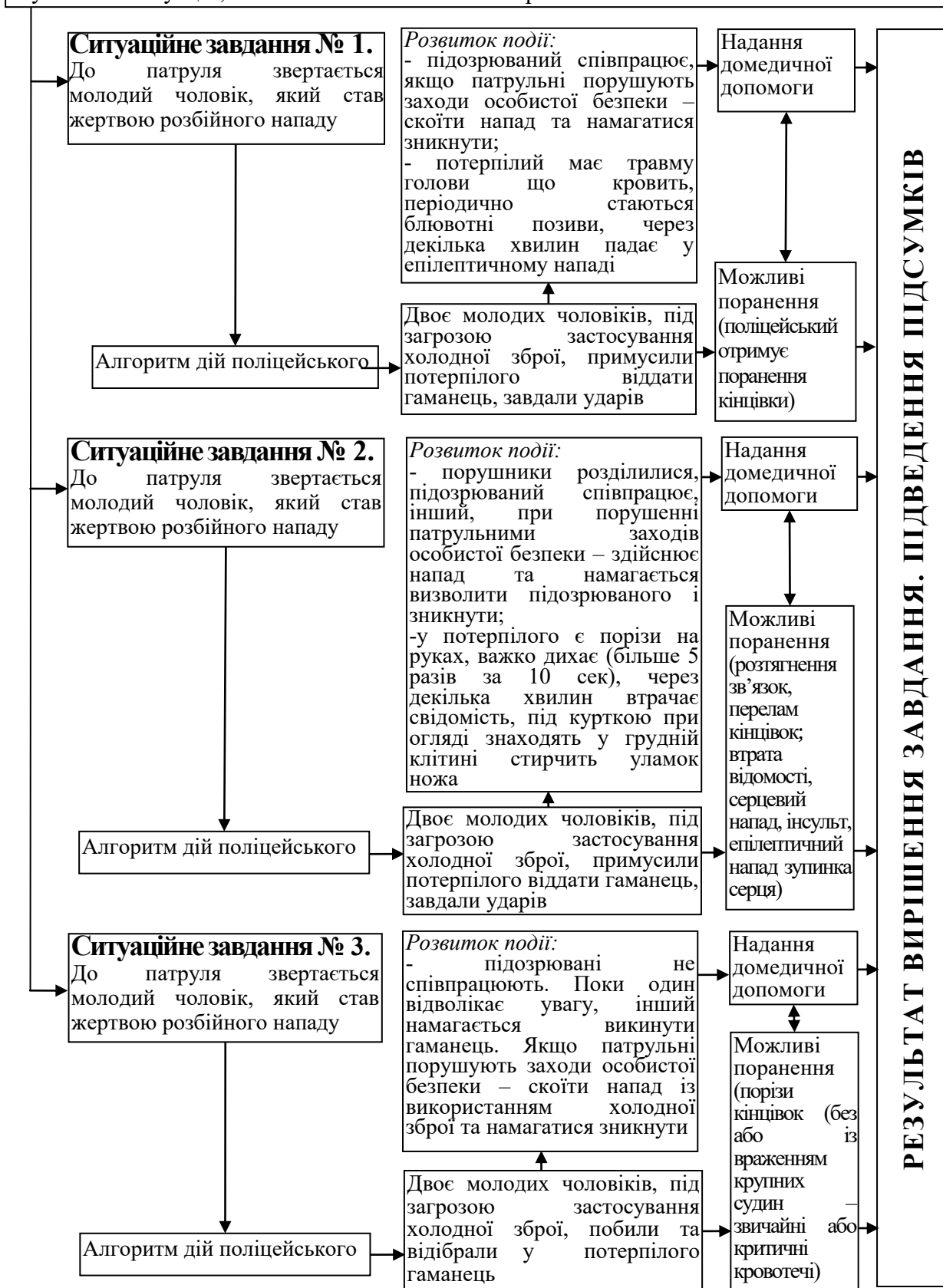
Мета – сформувати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, які пов'язані із порушенням публічного порядку громадянами

Додаток Т 14.1

Тема 3. 4. «Розбійний напад»

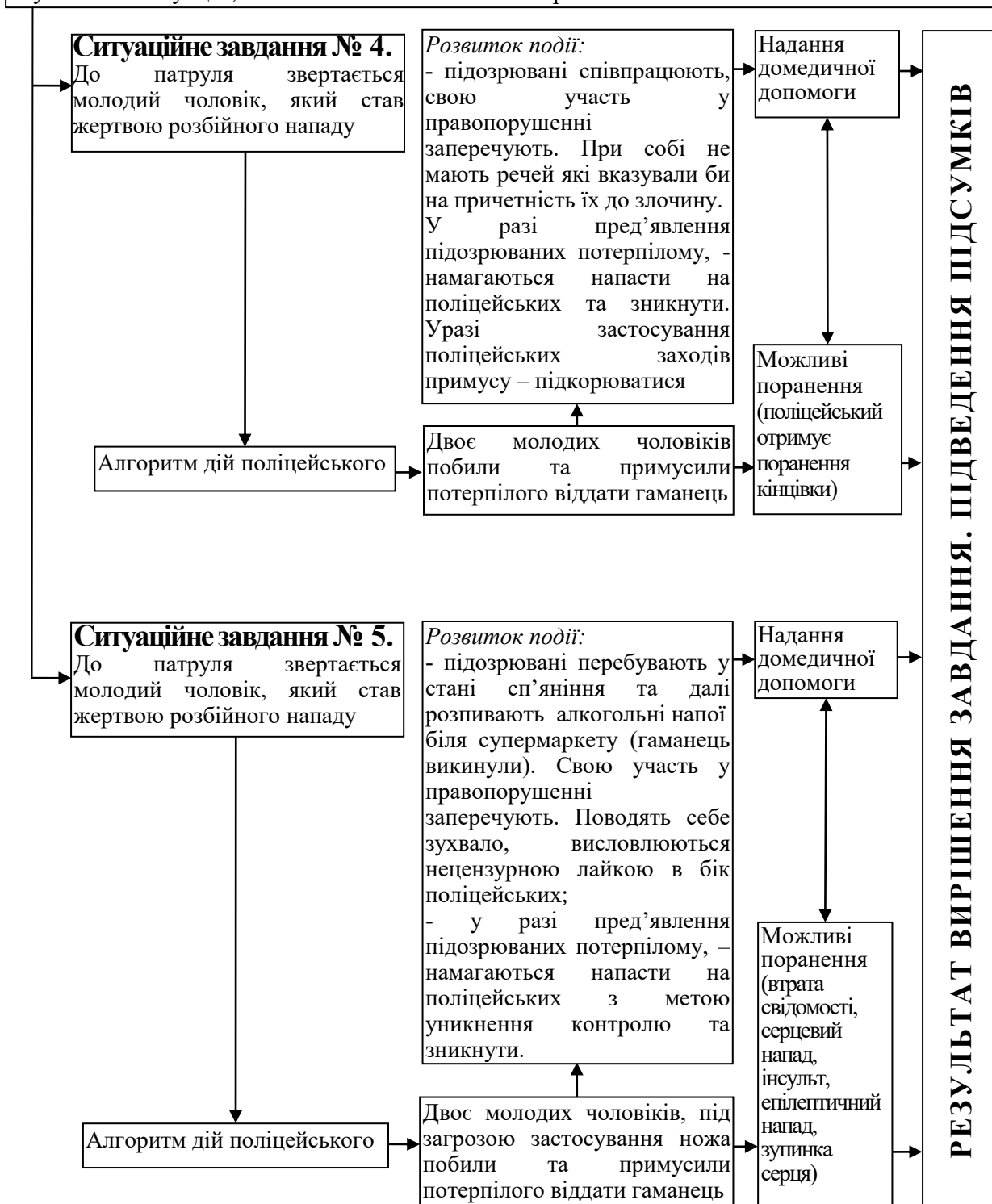
Мета – сформуванати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, які пов'язані із злочинами проти власності

Додаток Т 14.2

Тема 4. «Розбійний напад»

Мета – сформуванати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, які пов’язані із злочинами проти власності

Додаток Т 15.1

Тема 3. 5. «Розпивання спиртних напоїв у громадських місцях»

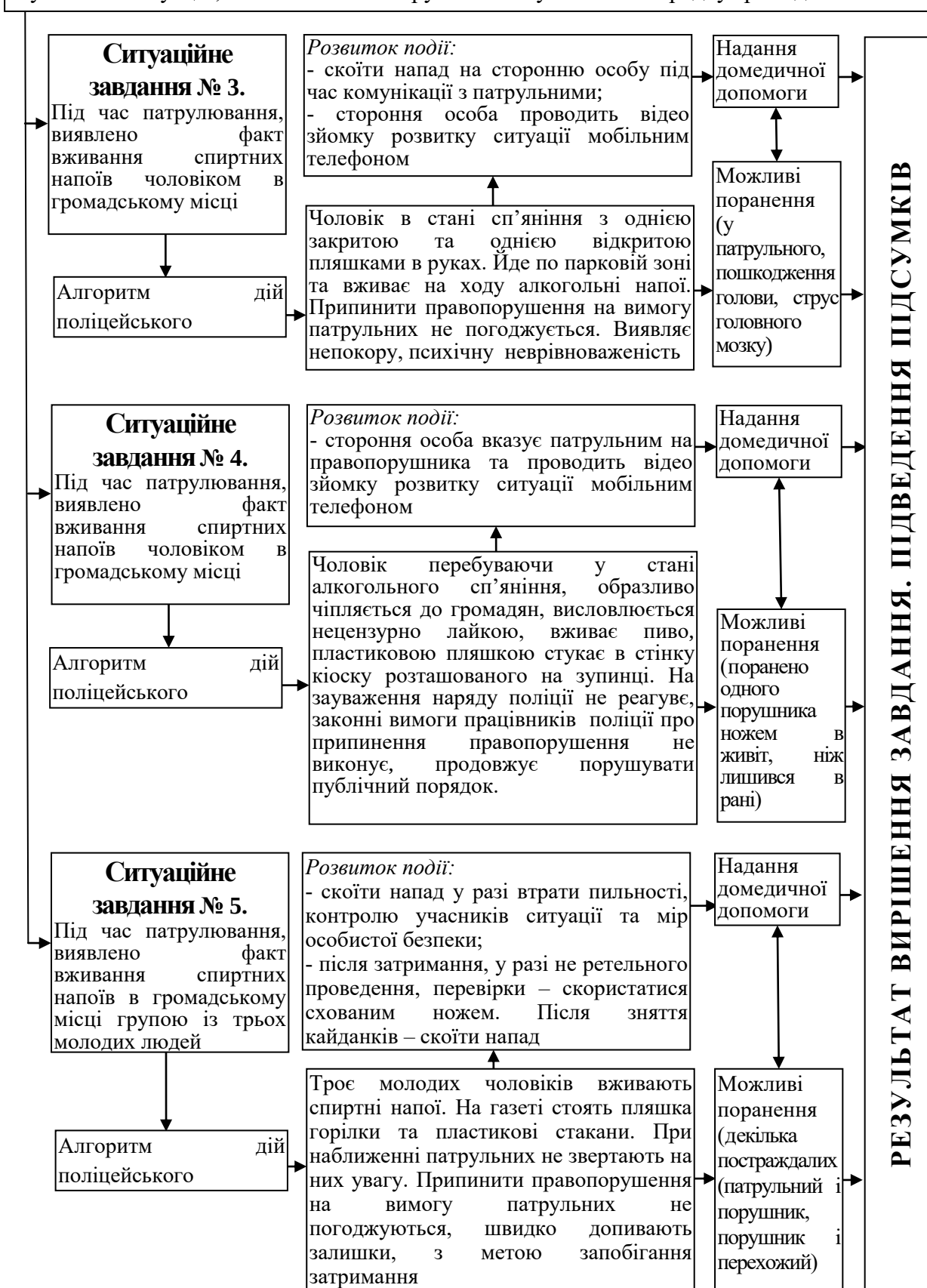
Мета – сформувати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, які пов’язані із порушенням публічного порядку громадянами.

Додаток Т 15.2

Тема 3. 5. «Розпивання спиртних напоїв у громадських місцях»

Мета – сформувані у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, які пов'язані із порушенням публічного порядку громадянами.

Додаток Т 16.1

Тема 3. 6. «Сварка чоловіка та жінки»

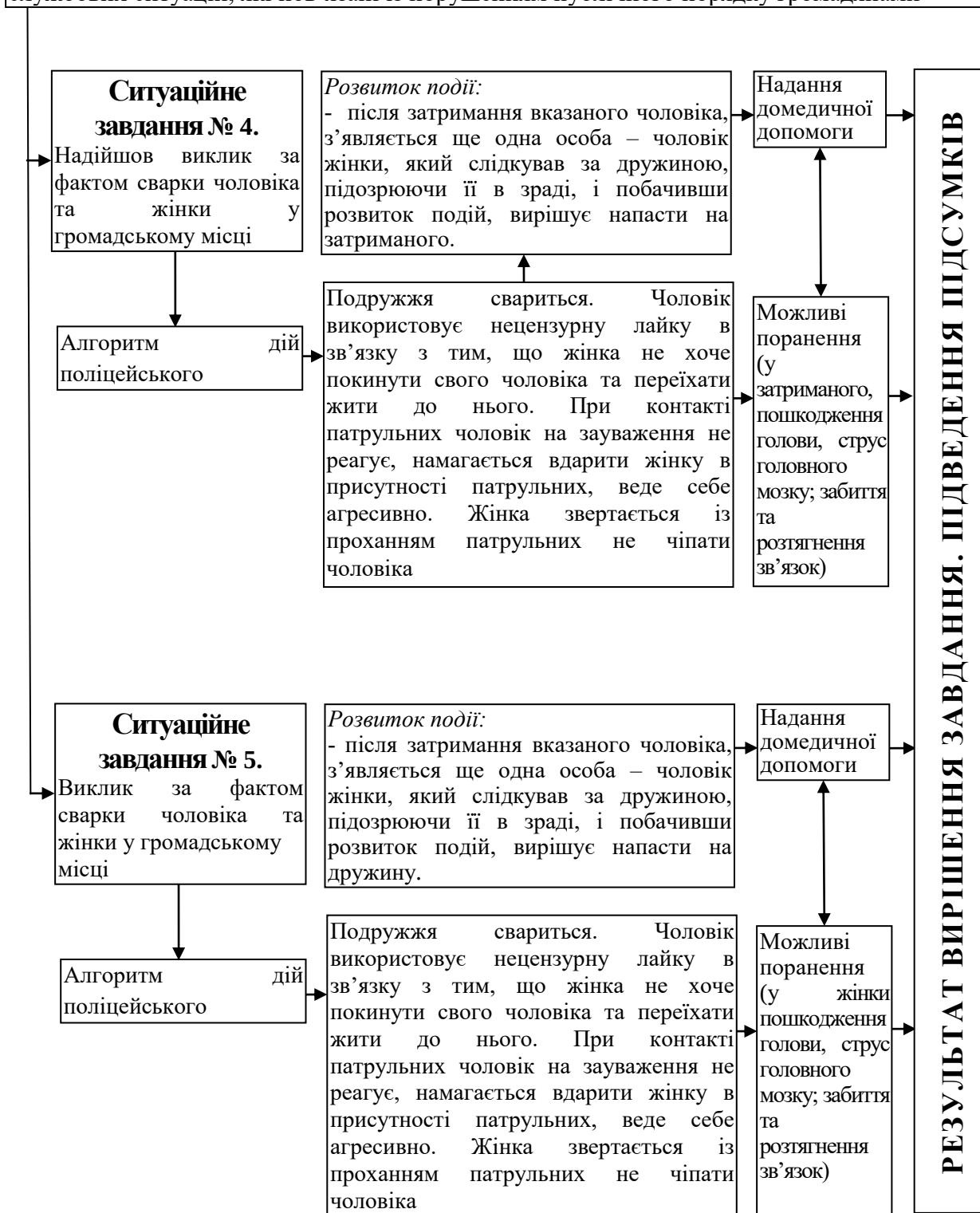
Мета – сформуванати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, які пов'язані із порушенням публічного порядку громадянами

Додаток Т 16.2

Тема 3.6. «Сварка чоловіка та жінки»

Мета – сформуванати у слухачів алгоритм та навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, які пов'язані із порушенням публічного порядку громадянами

Додаток У

2

РОЗПОРЯДОК ДНЯ
для слухачів первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше
прийнято на службу в поліції,
Державної установи «Академія патрульної поліції»

№ з/п	ЗАХОДИ	РОЗПОДІЛ ЧАСУ		
		початок	кінець	тривалість (хв.)
1.	Зарядка	6.20	7.00	40
2.	Ранковий туалет	7.00	7.40	40
3.	Сніданок	7.40	8.10	30
4.	Ранковий огляд та перевірка	8.10	8.40	30
5.	I навчальна пара	8.40	10.00	80
6.	Перерва	10.00	10.10	10
7.	II навчальна пара	10.10	11.30	80
8.	Перерва	11.30	11.40	10
9.	III навчальна пара	11.40	13.00	80
10.	Обідня перерва	13.00	14.00	60
11.	Заходи виховної роботи	14.00	14.30	30
12.	IV навчальна пара	14.30	15.50	80
13.	Перерва	15.50	16.00	10
14.	V навчальна пара	16.00	17.20	80
15.	Вечірній огляд та перевірка	17.20	17.30	10
16.	Самопідготовка, спортивно-масові заходи, заходи виховної роботи	17.30	18.30	60
17.	Вечеря	18.30	19.00	30
18.	Вільний час та відпочинок	19.00	6.20	

Додаток Ф
Змістове наповнення позааудиторних занять зі слухачами курсу первинної професійної підготовки поліцейських
Додаток Ф 1

Додаток 1
до наказу Державної установи
«Академія патрульної поліції»
від 25.06.2018 № 173

ПЛАН-КОНСПЕКТ
заняття з фізичної підготовки (ранкова зарядка)
зі слухачами Державної установи «Академія патрульної поліції»
(варіант один)

Завдання: Сприяти розвиткові швидко-силових, координаційних здібностей, спритності, силовій витривалості, а також самодисципліни на занятті.

Місце проведення: спортивний майданчик ДУ «АПП».

Проводить: _____

Зміст заняття	Час	Організаційно-методичні вказівки
Підготовча частина заняття 8 хв.		
1. Організація слухачів: шикування, прийом рапорту командирів груп, оголошення завдання заняття.	5 хв	Перевірити присутність слухачів та їх готовність до заняття.
2. Загально розвиваючі вправи.	25 хв	Виконувати на місці, повільно, стежити за рівновагою.
3. Біг	1 км	Середній темп.
Основна частина заняття 25 хв.		
1.1 Перешикування для виконання вправ.	1 хв	
1.2 Виконання ЗРВ на місці (загально розвиваючі вправи).	25 хв	Виконувати на місці, повільно, стежити рівновагою.
1.3 Вихідне положення - руки на поясі. Колові рухи головою (вліво, вправо), на чотири рахунки	5-7 разів	Вихідне положення – руки в низу. Колові рухи руками вперед та назад, на чотири рахунки. Максимальна амплітуда рухів.
1.4 Вихідне положення – руки до низу. Колові рухи руками вперед та назад, на чотири рахунки.	5-7 разів	Руки не опускати.
1.5 Вихідне положення – руки в сторони. Колові рухи в середину та на зовні, на чотири рахунки	5-7 разів	Виконувати повільно
1.6 Вихідне положення - руки на поясі. Колові рухи тулубом вліво та вправо.	5-7 разів	Не відривати п'яти від підлоги.
1.7 Вихідне положення – руки на поясі. Випади вліво та вправо, на чотири рахунки.	5-7 разів	Виконувати повільно.
1.8 Вихідне положення – ноги разом, руки на колінах. Колові рухи в колінних суглобах (вліво, вправо), на чотири рахунки.	5-7 разів	Лікті пригорнути до тулуба, плечі відвести назад. Тримати середній темп.
1.9 Вихідне положення – руки на поясі. Встати на носки, руки вгору, прогнутись.	1 км	
1.10 Біг		
Заключна частина заняття 8 хв		
1.11 Шикування, підведення підсумків заняття.	1 хв	
1.12 Завдання на самопідготовку.		Розвивати швидко-силові та силові якості.

Додаток Ф 2

Засоби, які застосовувалися для розвитку фізичних якостей у слухачів і працівників ЕГ

1. Бігові вправи (крос 3–10 км, біг із прискоренням на 50, 100, 200, 400 м).
2. Стрибкові вправи (вистрибування вгору з повного присяду; вистрибування вперед (у довжину) з повного присяду; перестрибування через лавку (перешкоду) висотою 30 см).
3. Вправа з вагою власного тіла (гіперекстензія, підтягування, підйом переверотом, підйом силою на перекладині, згинання і розгинання рук в упорі на брусах та в упорі лежачи, присідання по черзі на одній нозі, комплексна силова вправа, піднімання тулуба з положення лежачи на спині, піднімання прямих ніг до перекладини, вис на перекладині, утримання тулуба у горизонтальному положенні, утримання кута в упорі на брусах (у висі на гімнастичній стінці), «планка»).
4. Вправи у парах (присідання, біг із партнером на спині; ходьба на руках, згинання і розгинання рук в упорі лежачи, гіперекстензія, піднімання в сід (партнер утримує ноги)).
5. Вправи із гирями:
 - нахили тулуба вперед із гирею за головою;
 - тяга гирі до підборіддя стоячи;
 - тяга гирі по черзі кожною рукою у нахилі;
 - взяття гирі на груди;
 - жим гирі двома руками;
 - повороти тулуба, гиря в руках перед собою;
 - нахили тулуба в сторони з гирею в руці;
 - присідання з гирею за головою;
 - «протяжка» гирі двома руками;
 - підриг гирі (двох гир) до рівня плечей;
 - тяга гирі становою;
 - махи гирею ривкові однією (двома) руками з різною амплітудою;
 - махи гирею ривкові з перехопленням на висоті плечей.
6. Комплекси вправ за системою «Кроссфіт».
7. Спортивні ігри (футзал, баскетбол, волейбол).

Додаток Х

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник Департаменту
патрульної поліції

підполковник поліції

Жуков Є.О.

... 2017р.

Тематичний план
зі службової підготовки на 2017 рік для
управлінь патрульної поліції у містах Департаменту патрульної поліції

Функціональна підготовка

№ п/п	Найменування тем	Год
1	2	3
1	Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, затверджене наказом МВС України від 26.01.2016 № 50	0,5
2	Основи конституційного права. Загальні засади діяльності патрульної поліції відповідно до основних положень Конституції України від 28 червня 1996 року. Верховенство права. Засади конституційного ладу. Конституційна система органів державної влади.	0,5
3	Організаційно-правові основи діяльності Національної поліції. Основні положення Закону України «Про Національну поліцію». Правові засади застосування поліцейських заходів. Поняття, зміст, правові засади публічної (громадської) безпеки і порядку. Організація діяльності поліції щодо забезпечення публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів. Несення служби поліцейськими. Поліцейське реагування на заяви та повідомлення громадян. Дисципліна та законність в діяльності поліції.	1
4	Сучасне розуміння прав і свобод людини та їх міжнародно-правові стандарти. Права і обов'язки громадянина України, іноземця та особи без громадянства. Заходи щодо дотримання працівниками Національної поліції України принципів законності, забезпечення прав і свобод громадян. Свобода від катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. Практика Європейського суду з прав людини. Толерантність та недискримінація в роботі поліцейських. Профілактика упереджень та стереотипів у роботі поліцейського. Запобігання та протидія дискримінації в Україні. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Указ Президента України «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини» від 25.08.2015 № 501/2015.	1
5	Антикорупційне законодавство. Корупція: поняття, запобігання та відповідальність. Корупційні правопорушення. Закон України «Про запобігання корупції»	1
6	Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2015 № 823 «Про однострій поліцейських»; Посадова інструкція поліцейського патрульної поліції, затверджена наказом Департаменту патрульної поліції від 05.01.2016 № 4/1.	1
7	Основні положення Кодексу України про адміністративні правопорушення. Адміністративна відповідальність та провадження у справах про адміністративні правопорушення. Адміністративне правопорушення. Повноваження поліції щодо провадження у справах про адміністративні правопорушення. Права та обов'язки осіб, які беруть участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення. Притягнення до відповідальності адміністративної відповідальності малолітніх та неповнолітніх осіб. Адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення. Адміністративні правопорушення що посягають на власність. Адміністративні правопорушення в галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства та благоустрою. Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі. Адміністративні правопорушення, які посягають на громадський порядок та	1

Продовження додатка X

	громадську безпеку. Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління. Адміністративні правопорушення на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку.	
8	Вивчення окремих статей КУпАП, а саме: можливість звільнення від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення (ст.22); основні і додаткові адміністративні стягнення, штраф, попередження (ст.ст.25, 26, 27); адміністративний арешт (ст.32), накладення адміністративних стягнень при вчиненні кількох адміністративних стягнень (ст.36), строки накладення адміністративного стягнення (ст.38), підвідомчість справ про адміністративні правопорушення-районі, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді), підвідомчість справ про адміністративні правопорушення-органи внутрішніх справ (Національна поліція) (ст. ст. 221, 222), обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення (ст.247); права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності (ст.268), Місце розгляду справи про адміністративне правопорушення, строки розгляду справи про адміністративне правопорушення (ст.ст.276, 277); зміст постанови про адміністративне правопорушення (ст. 283), види постанов по справі про адміністративне правопорушення, оголошення постанови по справі про адміністративне правопорушення і вручення копії постанови, (ст. 284, ст. 285); Оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення (ст. ст. 287, 289, 293, 306, 307, 308, 309)	1
9	Окремі адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху ст. 121 КУпАП. Оформлення матеріалів за порушення вимог дорожніх знаків та дорожньої розмітки та ін. порушень ст. 122, 123 КУпАП. Підстави та оформлення матеріалів за керування т/з особою, яка не має відповідних документів на право керування такими т/з або не пред'явила їх для перевірки ст. 126 КУпАП. Оформлення матеріалів за порушення правил перевезення пасажирів та випуску т/з на лінію ст. 121 -2, 128 КУпАП. Оформлення матеріалів за керування т/з у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції ст. 130, 129 КУпАП. Оформлення матеріалів за порушення правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів та правил проїзду великогабаритних і великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами ст. 132-1 КУпАП. Порушення правил, норм і стандартів при утриманні автомобільних доріг і вулиць, невжиття заходів щодо своєчасної заборони на автомобільних дорогах ст. 140 КУпАП. Оформлення матеріалів за пошкодження автомобільних доріг, вулиць, дорожніх споруд, залізничних переїздів і технічних засобів регулювання дорожнього руху, створення перешкод для руху та невжиття необхідних заходів щодо їх усунення ст. 139 КУпАП. Оформлення матеріалів за правопорушення при вчиненні ДТП ст. 122-4 КУпАП. Оформлення матеріалів за порушення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами та особами, які керують гужовим транспортом, і погоничами тварин ст. 127 КУпАП. Оформлення матеріалів за порушення вимог законодавства щодо встановлення і використання спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв ст. 122-5 КУпАП.	1
10	Службова документація та особливості оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в роботі патрульного. Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції». Фабула адміністративного правопорушення: складові елементи, порядок складання. Особливості кваліфікації та оформлення матеріалів адміністративних правопорушень. Ст.180, 182, 183, 184 КУаАП. Особливості кваліфікації та оформлення матеріалів адміністративних правопорушень. Ст.175-1, 178 КУпАП. Особливості кваліфікації та оформлення матеріалів адміністративних правопорушень. Ст.173, 185-КУпАП. Особливості порядку складання протоколу про вчинення двох чи більше адміністративних правопорушень. Порядок винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення у відповідності до ст. 36 КУпАП (об'єднання).	1
11	Вивчення окремих статей КУпАП: ст. 265-1 (тимчасове вилучення посвідчення водія), ст. 265-2 (тимчасове затримання транспортних засобів), ст.266 (відсторонення осіб від	1

Продовження додатка X

	керування транспортними засобами); ст.251 (докази), ст.254 (складення протоколу про адміністративне правопорушення), ст.255 (особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення), ст.256 (зміст протоколу про адміністративне правопорушення), ст.258 (випадки, коли протокол про адміністративне правопорушення не складається), ст.259 (доставлення порушника), ст.260 (заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення), ст.264 (особистий огляд і огляд речей)	
12	Правові підстави затримання. Підстави та процесуальний порядок затримання в порядку КПК України та права особи при такому затриманні (ст. 207 КПК). Підстави та процесуальний порядок адміністративного затримання та права особи при адміністративному затриманні (стаття 262 КУпАП). Особливості затримання окремих категорій осіб (неповнолітніх, осіб з особливими потребами, іноземців, біженців, представників національних меншин). Дипломатичний імунітет особи як підстава, що унеможливорює її затримання. Стандарти Європейського комітету з питань протидії тортурам. Рішення ЄСПЛ проти України за ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.	1
13	Основні положення Кримінального кодексу України. Злочин та склад злочину. Основи кваліфікації злочинів. Обставини, що виключають злочинність діяння. Злочини проти особи. Злочини проти власності. Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Злочини проти працівників правоохоронних органів. Злочини у сфері господарської діяльності. Злочини у сфері службової діяльності. Злочини на ґрунті ненависті. Особливості кваліфікації статті 289 ККУ; Розмежування дрібного хуліганства від хуліганства (ст. 296 ККУ); Розмежування дрібної крадіжки та крадіжки (ст. 185 ККУ).	1
14	Основні положення кримінально-процесуального кодексу України. Поняття і завдання кримінального провадження. Учасники кримінального провадження. Порядок реагування на повідомлення про вчинення правопорушення. Охорона місця події, опитування, документування. Взаємодія патрульного та СОГ. Докази і доказування у кримінальному процесі.	1
15	Закон України «Про дорожній рух»; Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306 «Про Правила дорожнього руху»; Наказ МВС України від 07.11.2015 № 1395 «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі»; Спільний наказ МВС України та МОЗ України від 09.11.2015 № 1452/735 «Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобі ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції»; Постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 № 1102 «Про затвердження Порядку тимчасового затримання та зберігання транспортних засобів на спеціальних майданчиках і стоянках».	1
16	Закон України «Про дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України», Правила етичної поведінки працівників апарату Міністерства внутрішніх справ України, територіальних органів, закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління МВС, затверджені Наказом МВС України від 28.04.2016 № 326.	1
17	Наказ МВС України від 23.04.2012 № 350 «Про затвердження Інструкції з організації контролю за виконанням документів в системі МВС України», Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1377 «Про затвердження Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчиненні кримінальні правопорушення та інші події», Наказ МВС України від 22.10.2012 № 940 «Про організацію реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України»	1

Продовження додатка X

18	Система комплексного використання сил та засобів під час охорони публічного порядку. Порядок несення служби нарядами патрульної поліції в різноманітних ситуаціях і місцях дислокації. Заходи особистої безпеки під час несення служби.	1
19	Дії патрульних під час масових заходів. Поняття та види масових заходів, їх загальна характеристика. Організація діяльності та завдання підрозділів патрульної поліції під час проведення масових заходів. Особливості забезпечення публічного порядку екіпажами патрульної поліції під час проведення спортивних заходів.	1
20	Особливості роботи патрульного поліцейського щодо виявлення, попередження та розкриття злочинів, пов'язаних з наркотичними засобами, психотропними речовинами та їх аналогами. Відповідальність за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (КК України, КупАП). Можливі ознаки місць виготовлення, зберігання та збуту підконтрольних речовин (громадські місця, приміщення, транспортні засоби тощо). Порядок дій патрульних поліцейських у приміщеннях, громадських місцях, при огляді транспортних засобів та осіб можливо причетних до незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту підконтрольних речовин. Взаємодія патрульних поліцейських з іншими органами та підрозділами НПУ з виявлення та документування фактів незаконного обігу підконтрольних речовин. Заходи безпеки патрульних поліцейських у приміщеннях, громадських місцях, приміщеннях, при огляді транспортних засобів та осіб можливо причетних до незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту підконтрольних речовин	1
21	Протидія торгівлі людьми. Нормативно-правове регулювання протидії торгівлі людьми. Реагування поліцейського на факт виявлення торгівлі людьми.	1
22	Взаємодія з населенням на засадах партнерства. Партнерство поліції та суспільства. Засоби створення іміджу. Підтримання позитивного іміджу патрульного поліцейського (зокрема через використання соціальних мереж та інших інтернет-ресурсів). Громадський контроль за діяльністю поліції.	1
23	Проблематика насильства в сім'ї та правові методи її врегулювання. Робота поліцейського щодо виявлення насильства в сім'ї	1
Усього годин:		22

Рекомендована тематика для проведення додаткових занять

1	Закон України «Про звернення громадян», Закон України «Про інформацію», Закон України «Про державну таємницю», Закон України «Про захист персональних даних».	
2	Основні положення правил дорожнього руху. Безпека руху, дії/бездіяльність учасників дорожнього руху, наслідки та відповідальність. Обов'язки і права учасників дорожнього руху. Документи, які повинен мати при собі водій. Особливості страхування наземних ТЗ. Перехрестя, мостові споруди. Проїзд перехресть. Регулювання руху: дорожнє обладнання, вертикальна розмітка. Регулювання дорожнього руху: дорожні знаки: попереджувальні, пріоритету, заборонні. Регулювання дорожнього руху: дорожні знаки: наказові, інформаційно-вказівні, сервісу, таблички до дорожніх знаків. Зупинка та стоянка. Регулювання дорожнього руху: горизонтальна розмітка. Попереджувальні сигнали та зовнішні світлові прилади. Спецсигнали, рух у колоні. Рух по автомагістралях та дорогах для автомобілів, у житловій та пішохідній зонах. Початок руху та зміна його напрямку. Швидкість руху, дистанція, інтервал, зустрічний роз'їзд. Рух по гірських дорогах і на крутих спусках. Обгін. Розташування транспортних засобів на дорозі. Перевезення пасажирів. Перевезення вантажу. Буксирування та експлуатація транспортних составів. Навчальна їзда. Переваги маршрутних транспортних засобів. Проїзд пішохідних переходів і	

Продовження додатка X

	зупинок транспортних засобів. Номерні, розпізнавальні знаки, написи і позначення. Рух через залізничні переїзди. Сигнали регулювальника. Технічний стан транспортних засобів та їх обладнання.	
3	Наказ МВС України від 15.02.2012 № 423 «Про затвердження Переліку відомостей, що становлять службову інформацію в системі Міністерства внутрішніх справ України», Наказ МВС України від 27.07.2012 № 650 «Про затвердження Інструкції з оформлення документів в системі МВС України»	
4	Документи, що посвідчують особу та/або підтверджують відповідне право особи. Документи, що супроводжують транспортні засоби. Види та ознаки підроблення документів. Способи розпізнання ознак підробки.	
5	Ефективна комунікація. Сутність офіційного спілкування та його складові. Методика проведення опитувань. Вирішення конфліктів та методи протидії маніпуляції. Спілкування в особливих умовах. Нетипове спілкування (потерпілі, особи при зміненому стані свідомості). Вікові особливості спілкування з дітьми. Опитування дитини. Комунікація з засобами масової інформації.	
6	Психологічна готовність до виконання службових обов'язків. Формування навичок стресостійкості в екстремальних умовах. Стрес та способи його подолання. Психологічна допомога в роботі поліцейського. Усвідомлення почуття відповідальності за доручену справу під час виконання службових обов'язків.	
7	Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015р.; Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000р. Дії патрульних під час введення режимів воєнного стану або надзвичайного стану. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». Дії нарядів при введенні оперативних планів, посиленого варіанту несення служби, надзвичайних подій. Наказ МВС України 10.12.2015 № 1560 «Про затвердження Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності»	

Тактична підготовка

№ п/п	Найменування тем	Год
1	Підготовка поліцейського до несення служби	1
2	Особиста безпека поліцейського під час охорони публічного (громадського) порядку	1
3	Застосування заходів поліцейського примусу (фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї)	1
4	Тактика комунікації (спілкування) поліцейського	1
5	Тактика наближення поліцейського до підозрюваної особи, перевірка документів та опитування особи. Контакт та прикриття	1
6	Доставляння правопорушника до органу (підрозділу) поліції, поверхнева перевірка	1
7	Тактика дій нарядів поліції із забезпечення безпеки дорожнього руху, публічного порядку та публічної безпеки під час проведення масових заходів, групових порушень публічного (громадського) порядку	1
8	Тактика дій нарядів поліції із забезпечення безпеки дорожнього руху, публічного порядку та публічної безпеки під час надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, у місцях проведення аварійно-рятувальних робіт та під час виникнення заторів автотранспорту	1
9	Тактика дій нарядів поліції під час зупинення транспортного засобу (переслідування). Дії поліцейського при високому, середньому та невідомому рівні ризику. Примусове вилучення (затримання правопорушника (-ів) з автомобіля.	1

Продовження додатка X

№ п/п	Найменування тем	Год
10	Дії поліцейського на місці скоєння правопорушення (злочину), дорожньо-транспортної пригоди. Евакуація пораненого поліцейського або громадянина	1
11	Тактика дій поліцейського при перевірці місць можливого знаходження суспільно-небезпечних осіб та при отриманні повідомлення щодо насильства в сім'ї. Зовнішній та внутрішній огляд будівлі (приміщення)	1
12	Тактика дій поліцейського при затриманні озброєних та інших суспільно-небезпечних осіб в різних умовах та місцях їх перебування. Примусове вилучення (затримання) правопорушника (-ів) з місць з обмеженим простором (під'їзд, міжповерхові сходи, підвал, горище, ліфт тощо)	2 (1*)
13	Дії поліцейського при виявленні вибухових пристроїв та речовин	1
14	Стрес, як потенційний чинник дезорганізації в службовій діяльності поліцейського	1
15	Тактика дій працівників під час введення оперативних планів.	1
16	Організація радіозв'язку та правила ведення радіообміну в діяльності патрульної поліції	1
17	Тактика дій при затриманні угнаного і викраденого автотранспорту і осіб, які скоїли ці злочини. Порядок огляду транспортного засобу і зовнішнього огляду осіб, що знаходяться в ньому.	1
18	Тактика дій під час артобстрілу, мінометного обстрілу, обстрілу РСЗО, повітряного нальоту. Захист особового складу. Тактика дій при вогневому контакті. Захист від снайперів. Вивчення сил та засобів, які застосовуються з боку терористичних угруповань в зоні проведення Антитерористичної операції.	1*
Усього годин:		18

Примітка:

* - для управлінь патрульної поліції в містах які межують із зоною проведення АТО.

Загальнопрофільна підготовка
Домедична підготовка

№ п/п	Найменування тем	Год
1	Первинний огляд постраждалого. Особливості надання домедичної допомоги постраждалим з психогенними реакціями. Транспортування потерпілих. Методи транспортування потерпілих, технічні засоби	1
2	Надання першої домедичної допомоги при гострій дихальній недостатності. Гостра серцево-судинна недостатність (непритомність, колапс, шок)	2
3	Надання першої домедичної допомоги при утворенні забоїв, вивихів, переломів, кровотеч, ран, вогнепальних поранень тощо. Зупинка кровотечі. Техніка накладання пов'язок.	2
4	Надання першої домедичної допомоги при утворенні термічних уражень (опіки, перегрівання, відмороження, переохолодження, електротравма)	2
5	Надання першої домедичної допомоги при утворенні гострих отруєнь (отруєння токсичними та біологічними речовинами, продуктами харчування тощо)	2
6	Поняття іммобілізації. Технічні засоби іммобілізації, правила користування ними	1,5
7	Основні принципи реанімації при порушенні дихання та кровообігу. Підтримка життєво важливих функцій організму людини	2
8	Надання невідкладної медичної допомоги при екстрених пологах	2
9	Поняття ВІЛ-інфекції. Порядок проведення екстреної постконтактної профілактики ВІЛ-інфекції	0,5
Усього годин:		15

Продовження додатка X

№ п/п	Найменування тем	Год
1	Основні поняття про надзвичайні ситуації та систему оповіщення. Алгоритм дій поліцейських за сигналами цивільного захисту. Небезпечні чинники виробничих аварій, їх вплив на екологічну безпеку та безпеку життя і здоров'я людей	1
2	Хімічно небезпечні об'єкти. Сильнодіючі отруйні речовини, особливості їх впливу на людину. Засоби колективного та індивідуального захисту населення. Прилади та методика організації проведення хімічної розвідки	1
3	Причини і умови виникнення та поширення інфекційних, масових неінфекційних захворювань, отруєнь та радіаційних уражень людей. Алгоритм дій поліцейських при здійсненні ізоляційно-обмежувальних заходів. Дезінфікуючі речовини та розчини. Порядок проведення дезінфекції	2
4	Організація медичного захисту населення. Порядок надання поліцейськими першої домедичної допомоги при отруєннях громадян сильнодіючими отруйними речовинами. Правила та прийоми транспортування потерпілих до лікувальних закладів. Порядок проведення санітарної обробки населення	2
5	Пожежо- та вибухонебезпечні предмети на виробництві та в побуті. Особливості гасіння пожеж на об'єктах системи Національної поліції України. Правила поведінки поліцейських при виявленні вибухонебезпечних предметів	2
6	Евакуаційні заходи, порядок їх планування та здійснення. Розміщення евакуйованого населення у безпечних районах та організація його життєзабезпечення	2
Усього годин:		10

Вогнева підготовка

№ п/п	Найменування тем	Год
1	Правові підстави і порядок застосування та використання вогнепальної зброї	1
2	Заходи безпеки при поводженні зі зброєю під час її отримання і здачі в черговій частині, несення служби та проведення навчально-тренувальних стрільб	1
3	Призначення, будова та тактико-технічні характеристики зразків вогнепальної зброї, які знаходяться на озброєнні в органах та підрозділах поліції. Відпрацювання нормативів з вогневої підготовки. Затримки, що виникають при стрільбі та способи їх усунення	2
4	Прийоми і правила стрільби з вогнепальної зброї. Прицілювання, вибір точки прицілювання, проведення пострілу. Приготування та прийоми стрільби з вогнепальної зброї в різних положеннях та умовах	2
5	Практичне виконання вправ зі стрільби, передбачених Курсом стрільб для поліцейських, затвердженим наказом НПУ від 20.09.2016 № 900	12
Усього годин:		18

Фізична підготовка

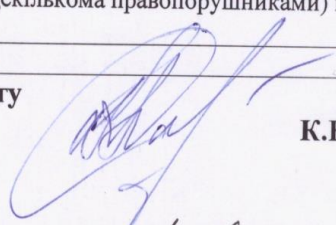
Тактика самозахисту та особистої безпеки

№ п/п	Найменування тем	Год
1	Правові підстави та порядок застосування поліцейських заходів примусу. Відповідальність за їх незаконне застосування.	2
2	Підготовчі і спеціальні вправи (розминка, самострахування, елементи акробатики тощо)	6
3	Стійки, пересування. Удари руками, ногами захисні та контратакуючі дії.	5
4	Больові та задушливі прийоми	5

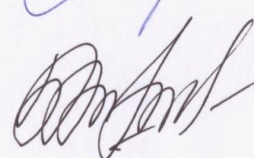
Продовження додатка X

№ п/п	Найменування тем	Год
5	Удари та захист від них	5
6	Кидки та прийоми боротьби лежачи (стоячи)	5
7	Звільнення від захоплень та охоплень	8
8	Захисні та атакуючі дії гумовим та пластиковим кийками	8
9	Техніка застосування кайданок та інших засобів обмеження рухомості	6
10	Техніка і тактика проведення поверхневої перевірки	6
11	Способи затримання при підході з переду з заду з боку	7
12	Протидія загрозі холодною зброєю, вогнепальною зброєю та підручними засобами	15
13	Примусове вилучення (затримання правопорушника (-ів) з автомобіля та інших місць з обмеженим простором (під'їзд, міжповерхові сходи, підвал, горище, ліфт тощо)	15
14	Навчальні поєдинки з елементами ударної техніки, боротьби, використанням спеціальних засобів та захисних дій (при загрозі різними видами озброєння, підручними засобами та протиборстві з декількома правопорушниками) в залежності від теми занять	15
Усього годин:		108

Заступник начальника Департаменту
лейтенант поліції

К.В. Павліченко

ПОГОДЖЕНО
Перший заступник
начальника Департаменту
старший лейтенант поліції

О.Г. Білошицький

Додаток Ц

Графічне відтворення результатів дослідження впливу системи поетапної підготовки на рівень розвиненості показників мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного і особистісного критеріїв професійної готовності поліцейських

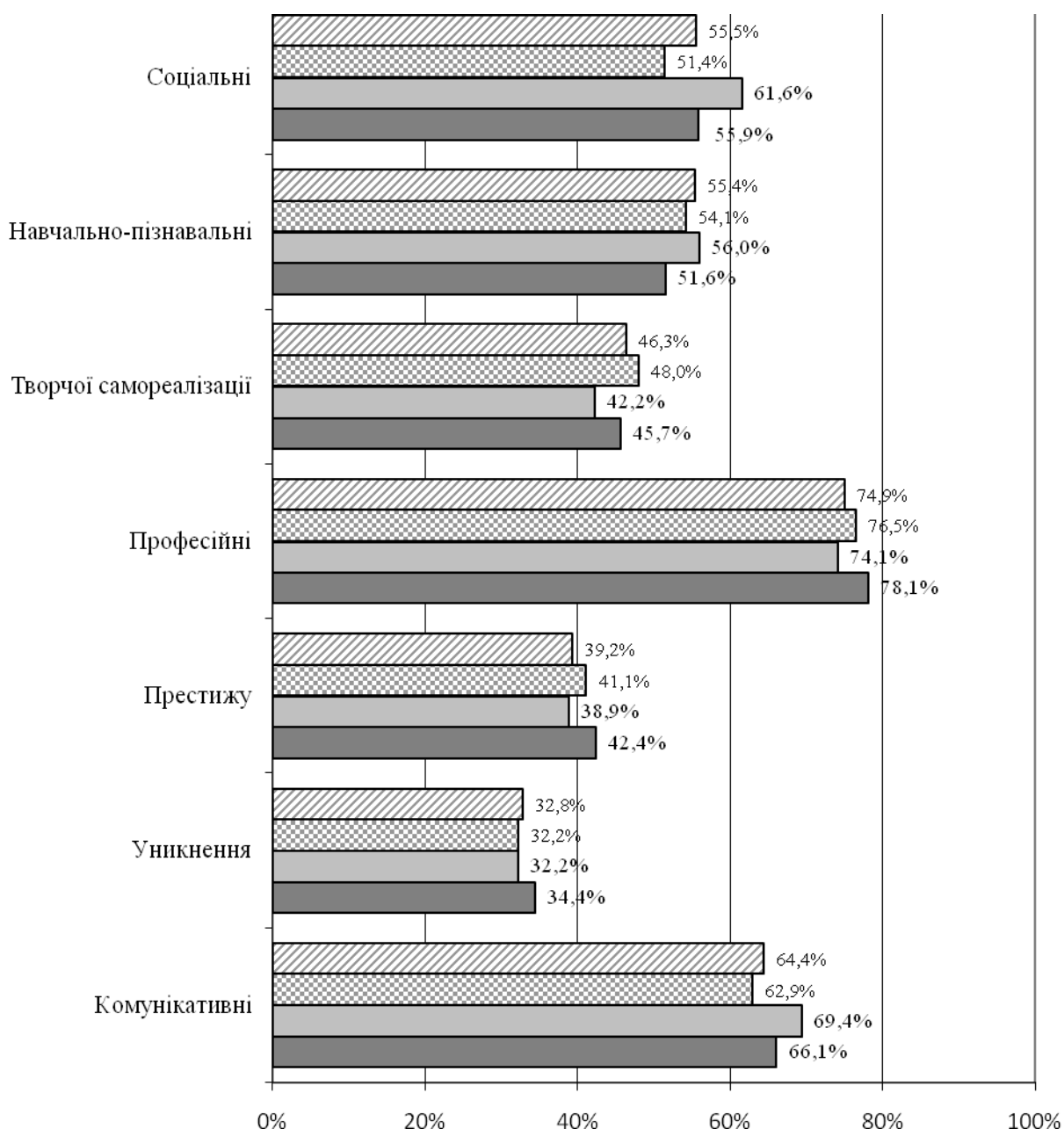

Рис. Ц.1. Співвідношення мотивів навчальної діяльності осіб ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту, %

— особи ЕГ 1 (n=31)

— особи ЕГ 2 (n=42)

— особи КГ 1 (n=30)

— особи КГ 2 (n=40)

Продовження додатка Ц

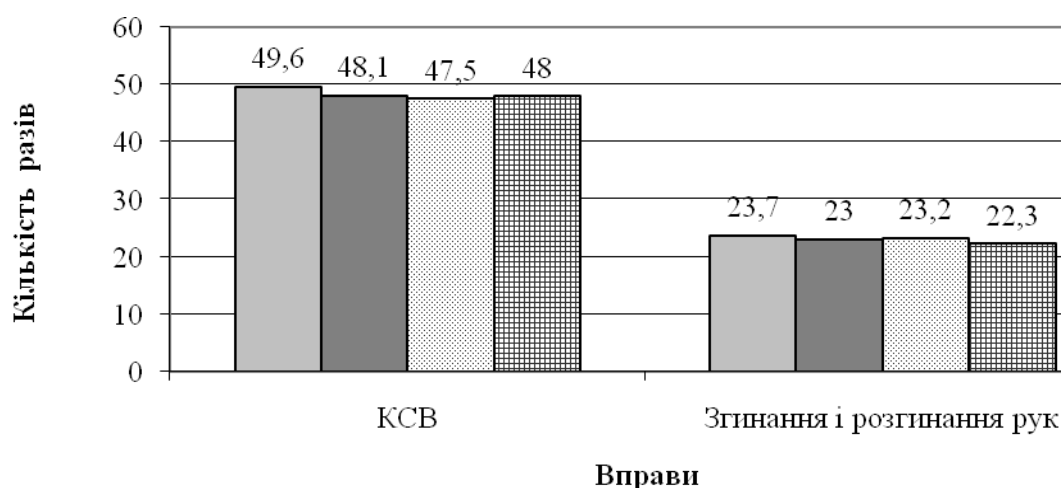

Рис. Ц.2. Графічне відображення результатів виконання КСВ і згинання та розгинання рук в упорі лежачи особами ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту, к-ть разів

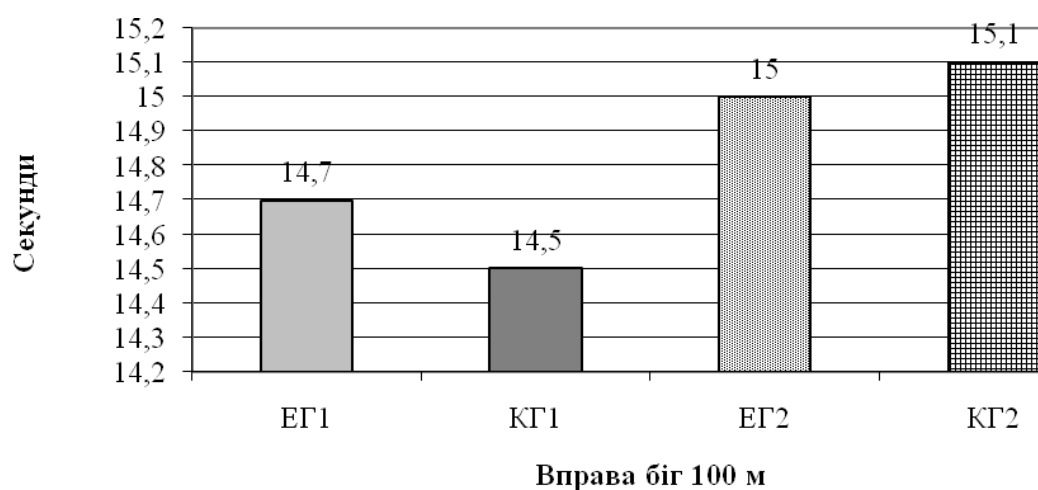

Рис. Ц.3. Графічне відображення результатів виконання вправи біг 100 м особами ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту, с

Продовження додатка Ц

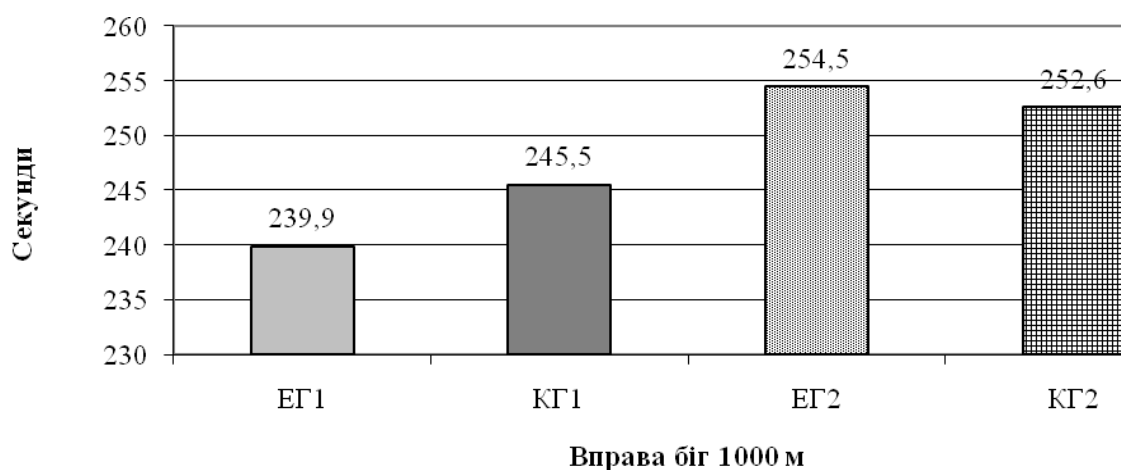

Рис. Ц.4. Графічне відображення результатів виконання вправи біг 1000 м особами ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту, с

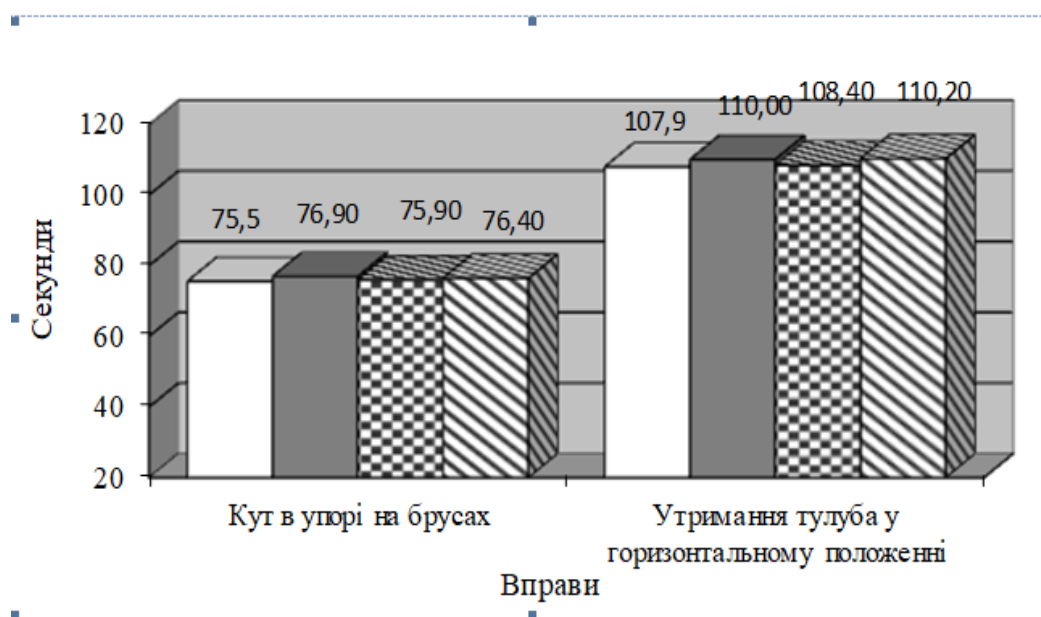

Рис. Ц.5. Графічне відображення результатів виконання вправ для визначення статичної витривалості м'язів тулуба особами ЕГ і КГ на констатувальному етапі експерименту, с

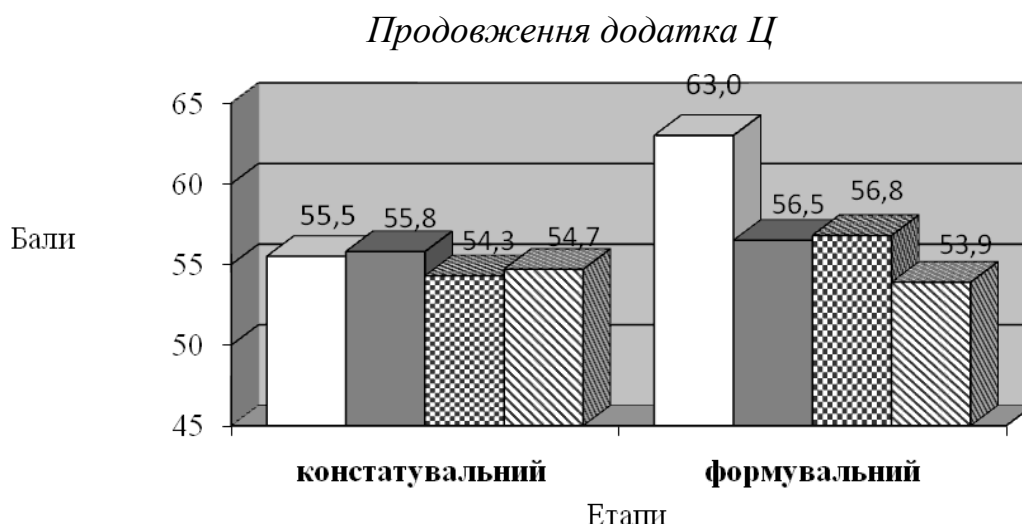

Рис. Ц.6. Зміна показника «Мотивація до професійного навчання» в осіб ЕГ і КГ під час педагогічного експерименту, бали

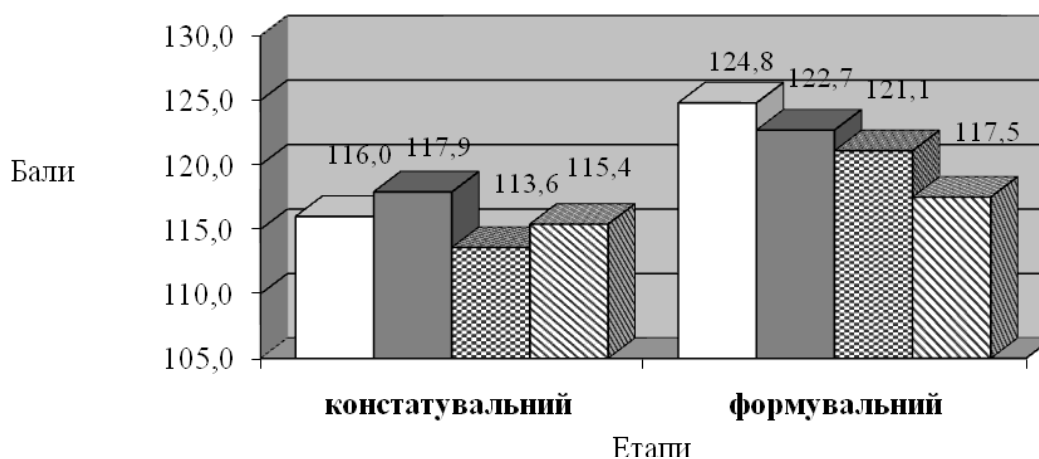

Рис. Ц.7. Зміна показника «Здатність до самооцінювання рівня професійної готовності» в осіб ЕГ і КГ під час педагогічного експерименту, бали

Продовження додатка Ц

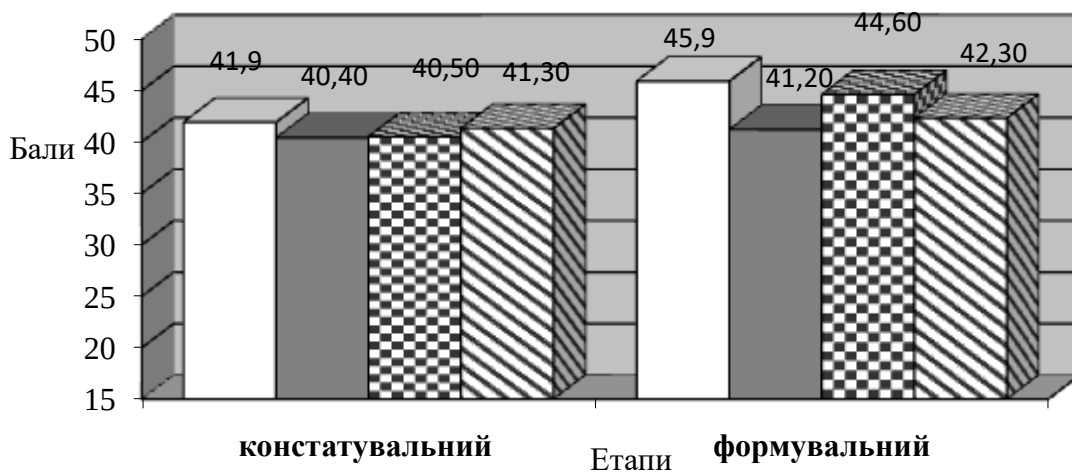

Рис. Ц.8. Зміна показника «Здатність до професійного саморозвитку і самовдосконалення» в осіб ЕГ і КГ під час педагогічного експерименту, бали

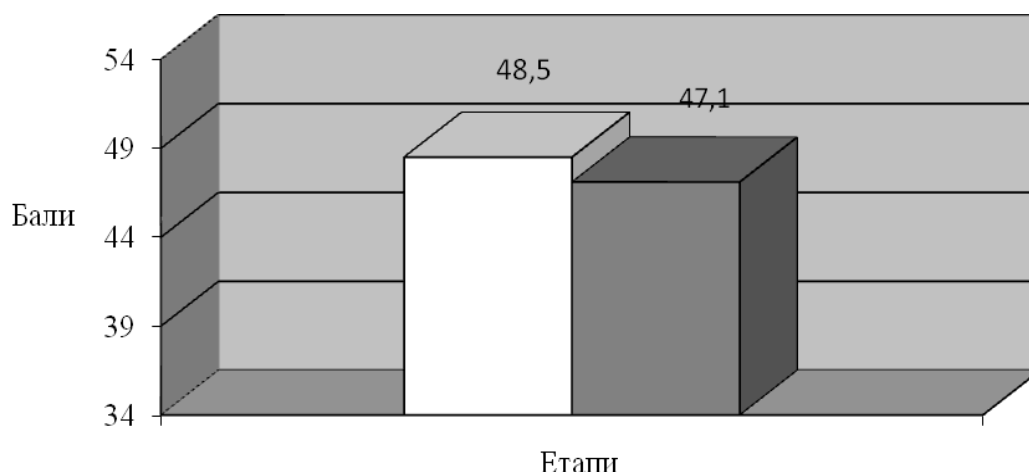

Рис. Ц.9. Графічне відображення результатів визначення показника «Знання законодавчого блоку» в осіб ЕГ 1 і КГ 1 на формуальному етапі експерименту, бали

Продовження додатка Ц

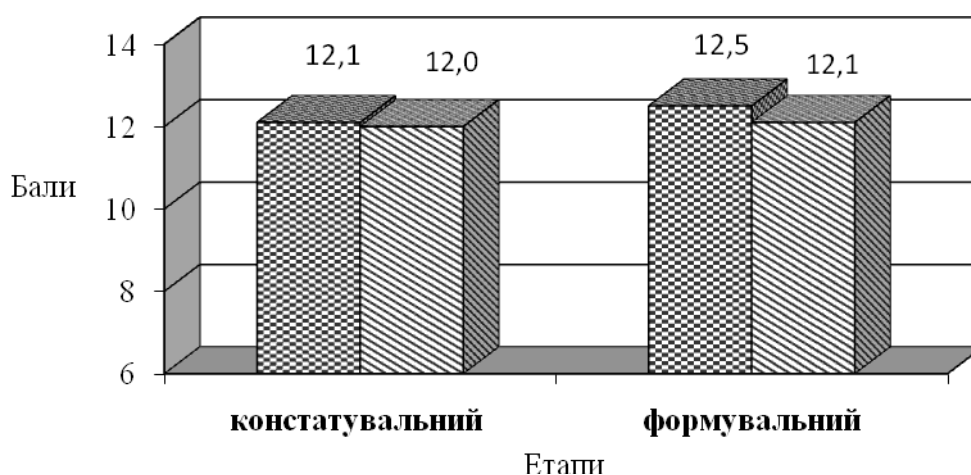

Рис. Ц.10. Зміна показника «Функціональна підготовка поліцейських» в осіб ЕГ 2 і КГ 2 під час педагогічного експерименту, бали

– особи ЕГ 2 (n=42)

– особи КГ 2 (n=40)

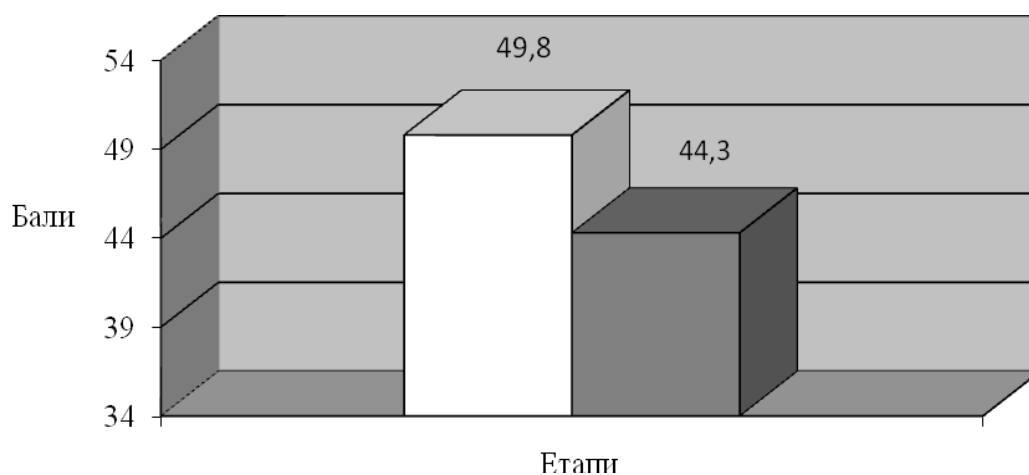

Рис. Ц.11. Графічне відображення результатів показника «Знання з тактичної підготовки» в осіб ЕГ 1 і КГ 1 на формуальному етапі експерименту, бали

– особи ЕГ 1 (n=31)

– особи КГ 1 (n=30)

Продовження додатка Ц

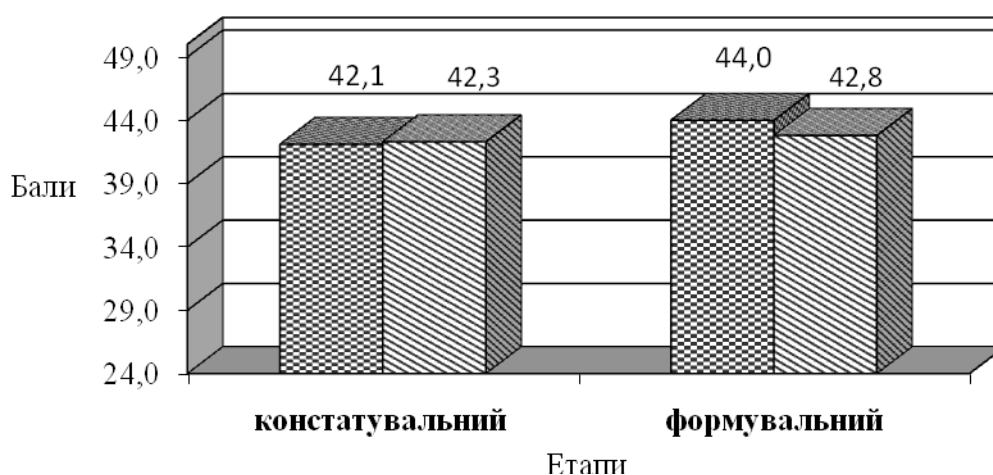

Рис. Ц.12. Зміна показника когнітивного критерію «Знання з тактичної підготовки» в осіб ЕГ 2 і КГ 2 під час педагогічного експерименту, бали

– особи ЕГ 2 (n=42)

– особи КГ 2 (n=40)

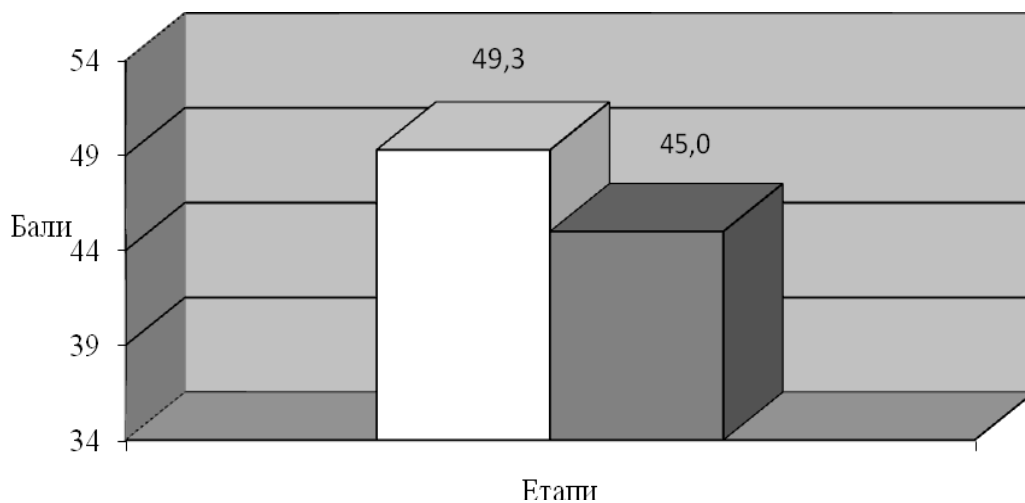

Рис. Ц.13. Графічне відображення результатів показника «Знання з вогневої підготовки» в осіб ЕГ 1 і КГ 1 на формувальному етапі експерименту, бали

– особи ЕГ 1 (n=31)

– особи КГ 1 (n=30)

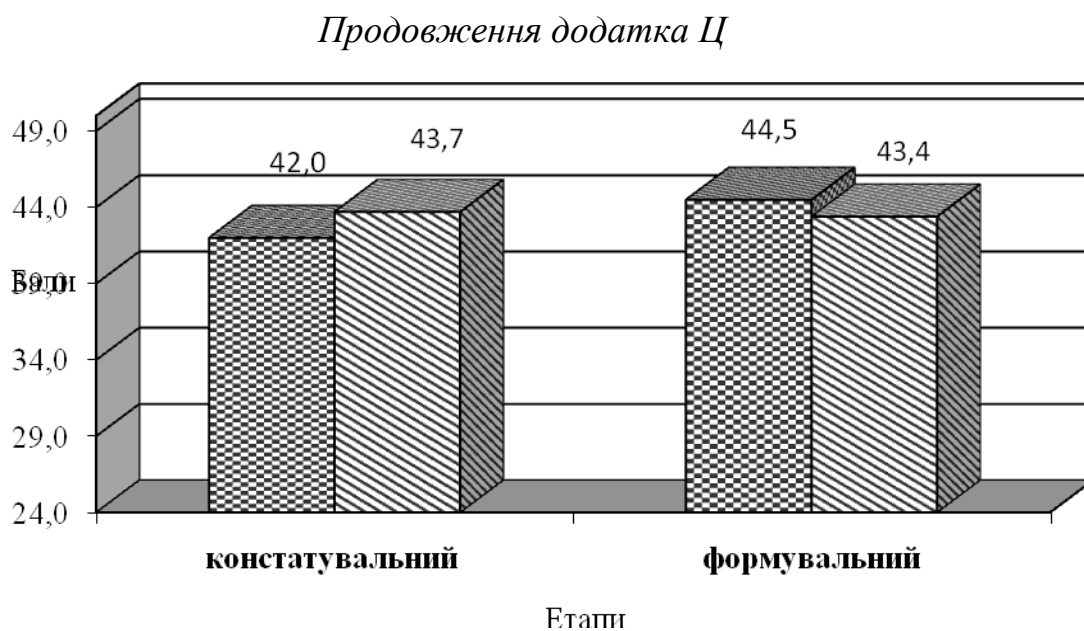

Рис. Ц.14. Зміна показника когнітивного критерію «Знання з вогневої підготовки» в осіб ЕГ 2 і КГ 2 під час педагогічного експерименту, бали

 – особи ЕГ 2 (n=42)
  – особи КГ 2 (n=40)

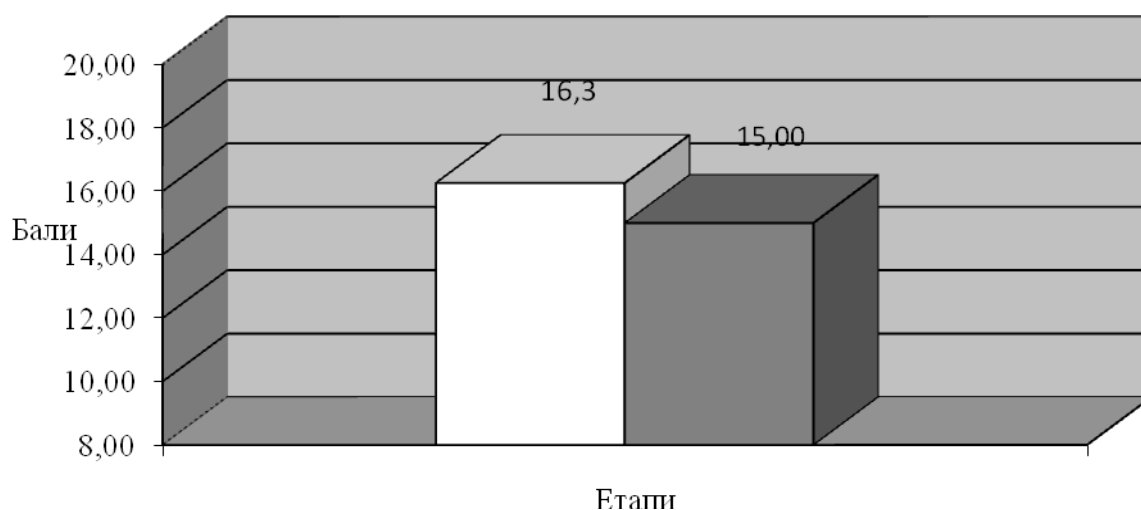

Рис. Ц.15. Графічне відображення результатів показника операційно-діяльнісного критерію «Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту» в осіб ЕГ 1 і КГ 1 на формувальному етапі експерименту, бали

 – особи ЕГ 1 (n=31)
  – особи КГ 1 (n=30)

Продовження додатка Ц

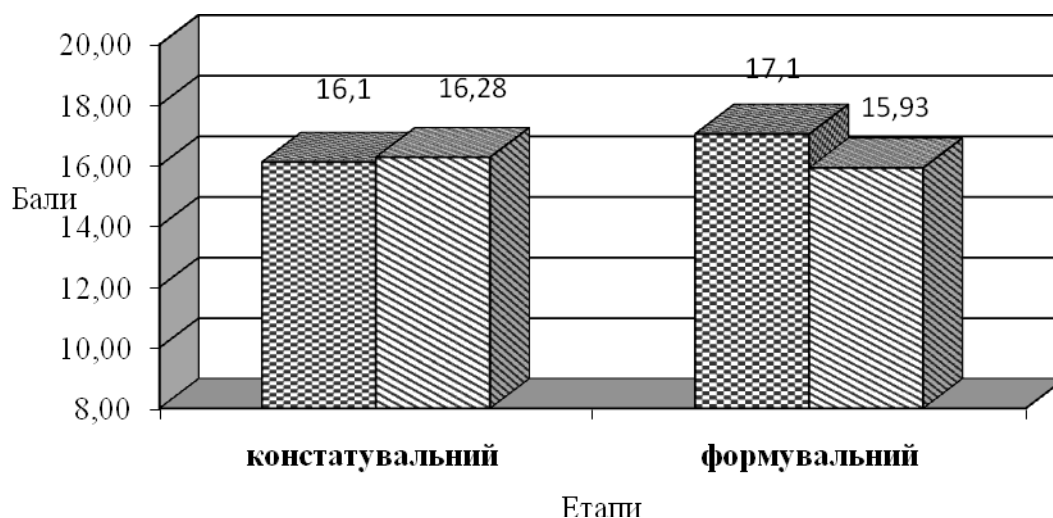

Рис. Ц.16. Зміна показника операційно-діяльнісного критерію «Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту» в осіб ЕГ 2 і КГ 2 під час педагогічного експерименту, бали

– особи ЕГ 2 (n=42)

– особи КГ 2 (n=40)

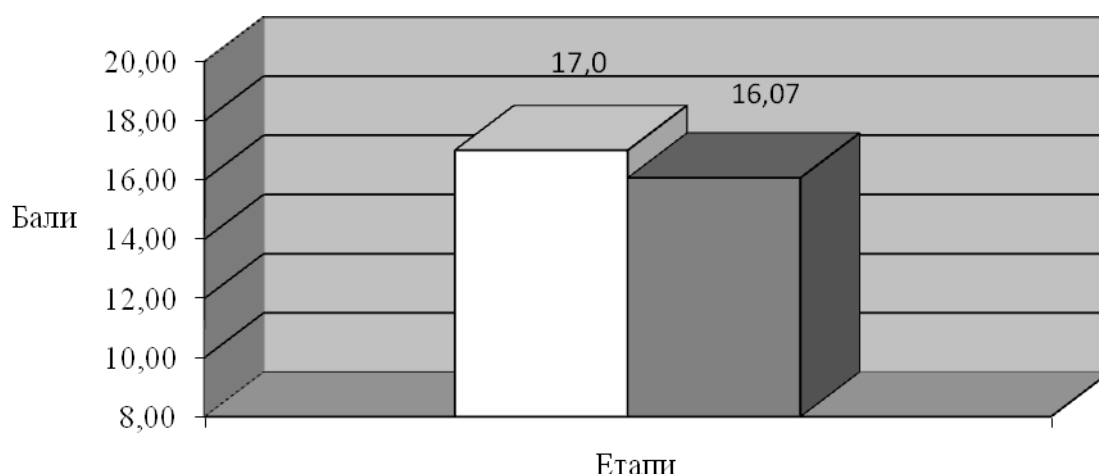

Рис. Ц.17. Графічне відображення результатів показника операційно-діяльнісного критерію «Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки» в осіб ЕГ 1 і КГ 1 на формуальному етапі експерименту, бали

– особи ЕГ 1 (n=31)

– особи КГ 1 (n=30)

Продовження додатка Ц

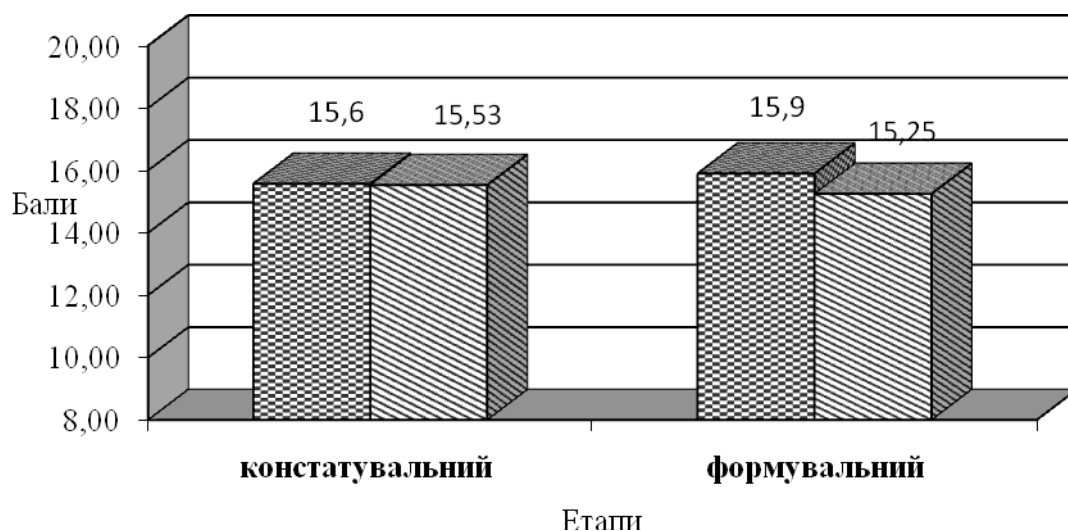

Рис. Ц.18. Зміна показника операційно-діяльнісного критерію «Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки» в осіб ЕГ 2 і КГ 2 під час педагогічного експерименту, бали

– особи ЕГ 2 (n=42)

– особи КГ 2 (n=40)

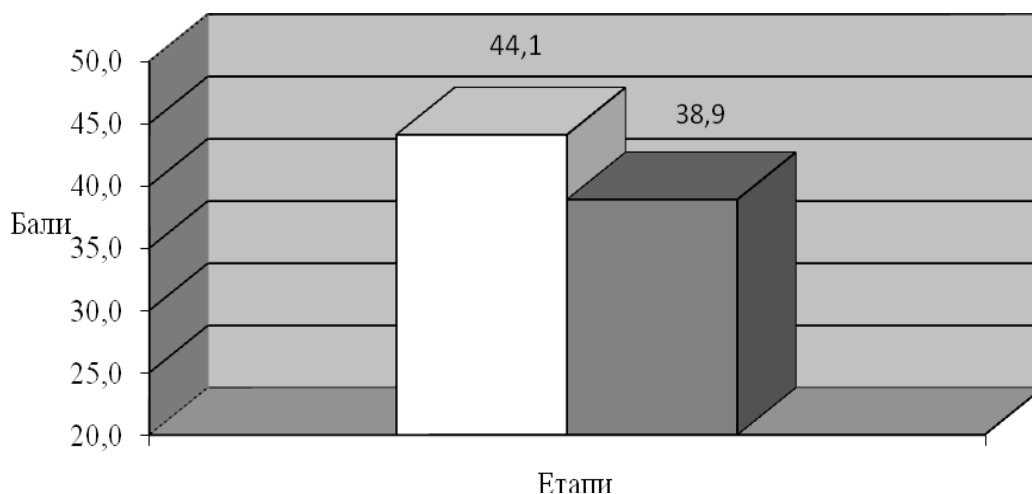

Рис. Ц.19. Графічне відображення результатів показника операційно-діяльнісного критерію «Ефективність вирішення сценаріїв» в осіб ЕГ 1 і КГ 1 на формуальному етапі експерименту, бали

– особи ЕГ 1 (n=31)

– особи КГ 1 (n=30)

Продовження додатка Ц

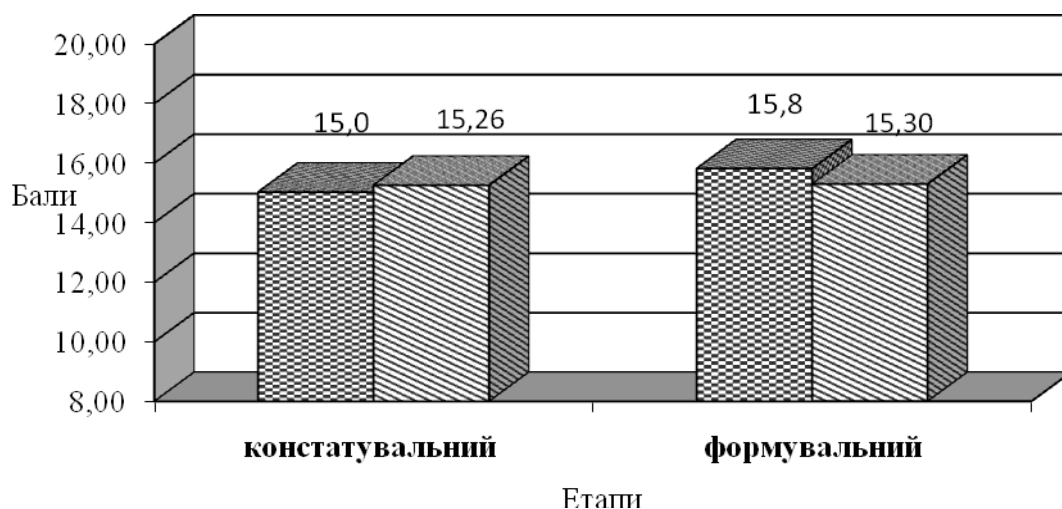

Рис. Ц.20. Зміна показника операційно-діяльнісного критерію «Загальнопрофільна підготовленість поліцейських» в осіб ЕГ 2 і КГ 2 під час педагогічного експерименту, бали

– особи ЕГ 2 (n=42)

– особи КГ 2 (n=40)

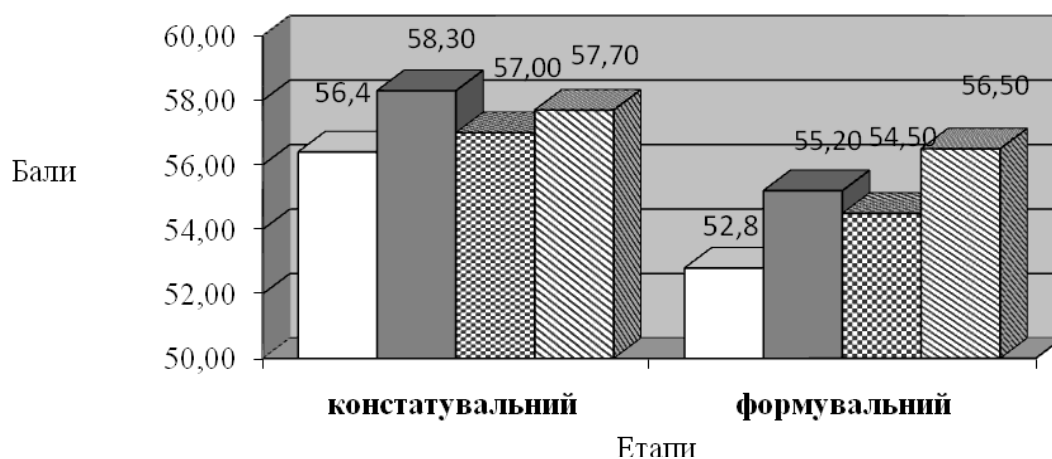

Рис. Ц.21. Зміна показника особистісного критерію «Здатність до комунікативної толерантності» в осіб ЕГ і КГ під час педагогічного експерименту, бали

– особи ЕГ 1 (n=31)

– особи ЕГ 2 (n=42)

– особи КГ 1 (n=30)

– особи КГ 2 (n=40)

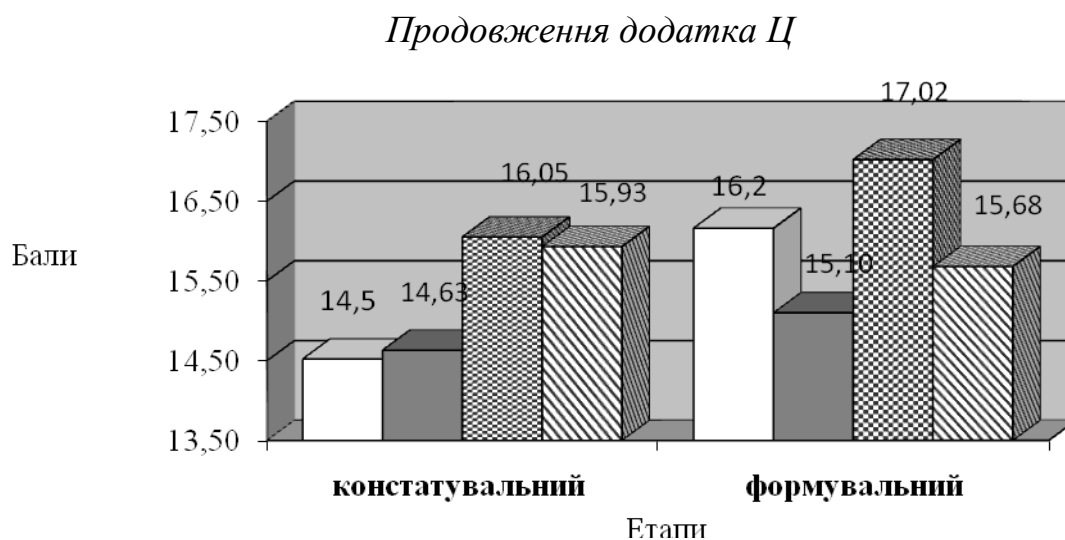

Рис. Ц.22. Зміна показника особистісного критерію «Загальна фізична підготовленість» в осіб ЕГ і КГ під час педагогічного експерименту, бали

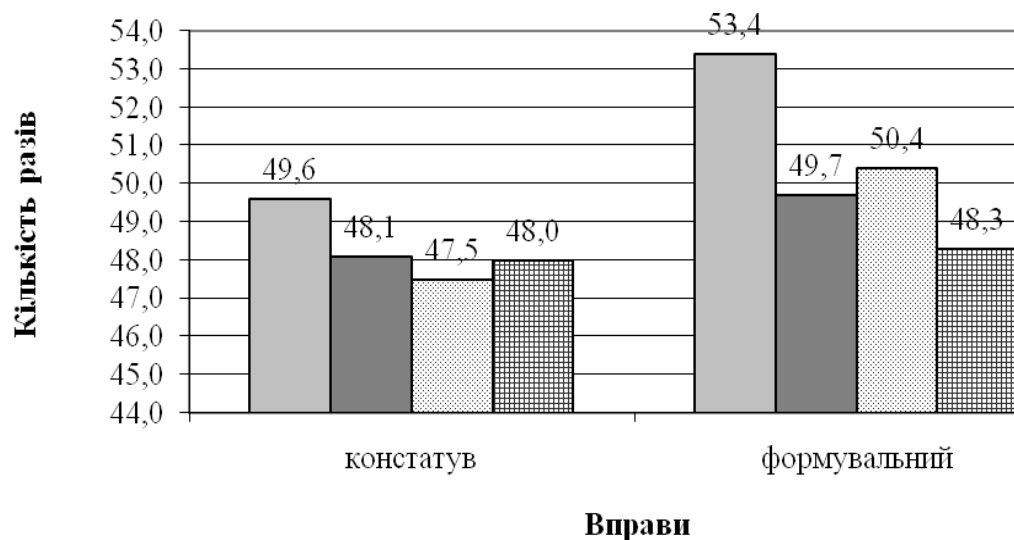

Рис. Ц.23. Динаміка результатів виконання КСВ особами ЕГ і КГ (чоловіки) під час педагогічного експерименту, к-ть разів

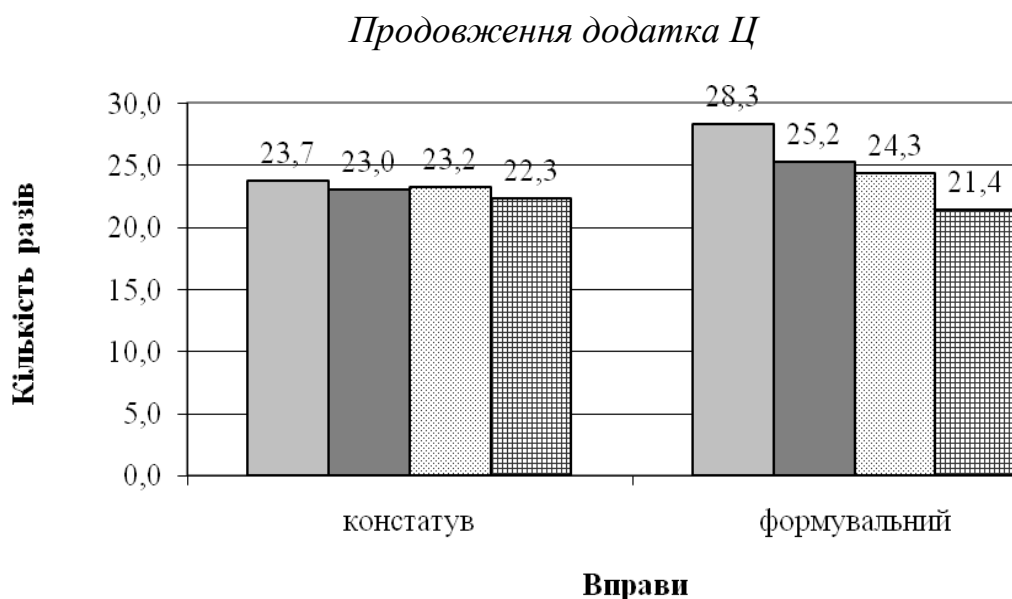

Рис. Ц.24. Динаміка результатів виконання вправи «згинання та розгинання рук в упорі лежачи» особами ЕГ і КГ (жінки) під час педагогічного експерименту, к-ть разів

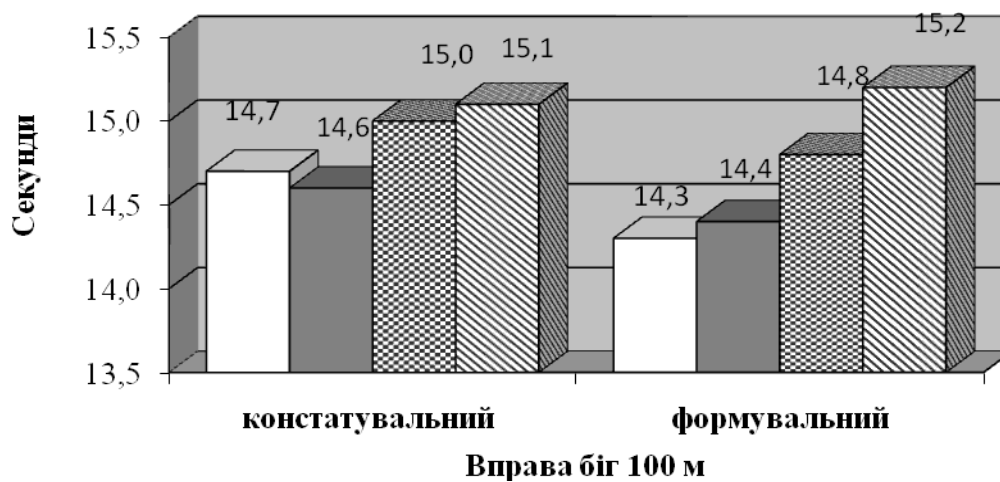

Рис. Ц.25. Динаміка результатів виконання вправи біг 100 м особами ЕГ і КГ під час педагогічного експерименту, с

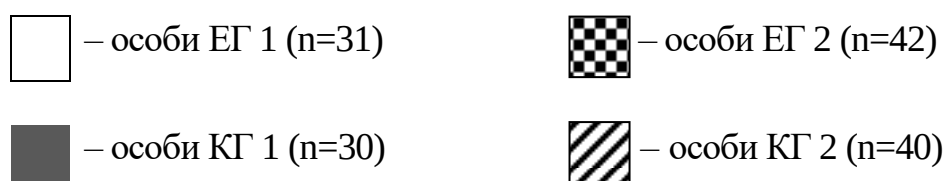

Рис. Ц.26. Динаміка результатів виконання вправи біг 1000 м особами ЕГ і КГ під час педагогічного експерименту, с

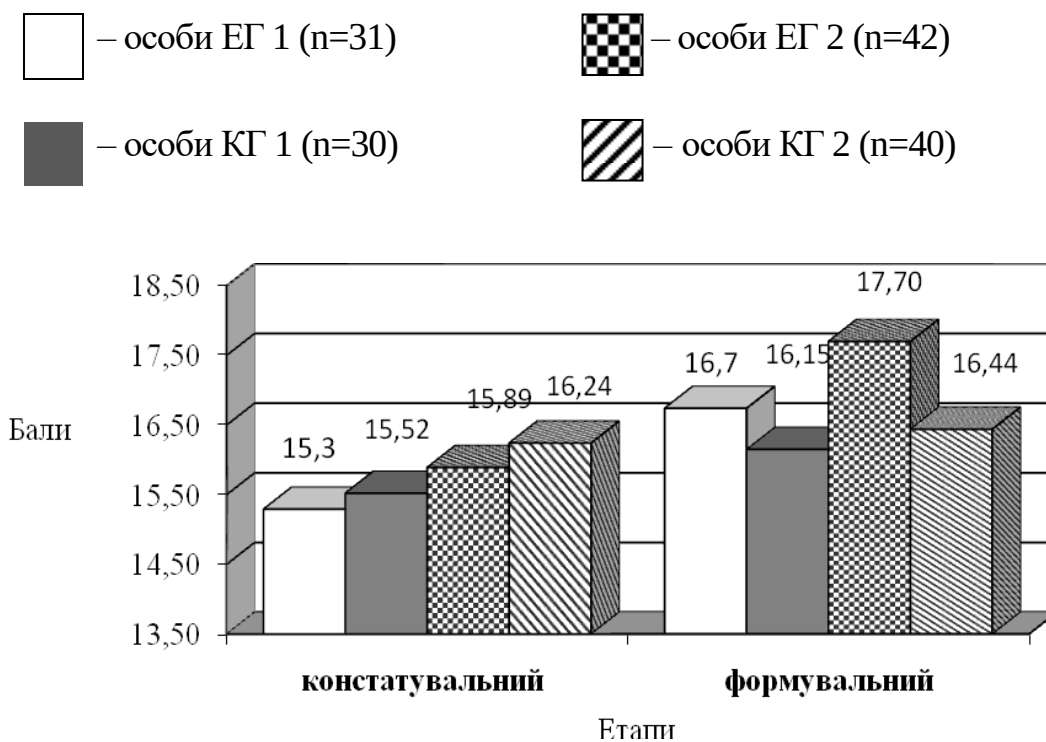

Рис. Ц. 27. Зміна показника особистісного критерію «Статична витривалість м'язів тулуба» в осіб ЕГ і КГ під час педагогічного експерименту, бали

Продовження додатка Ц

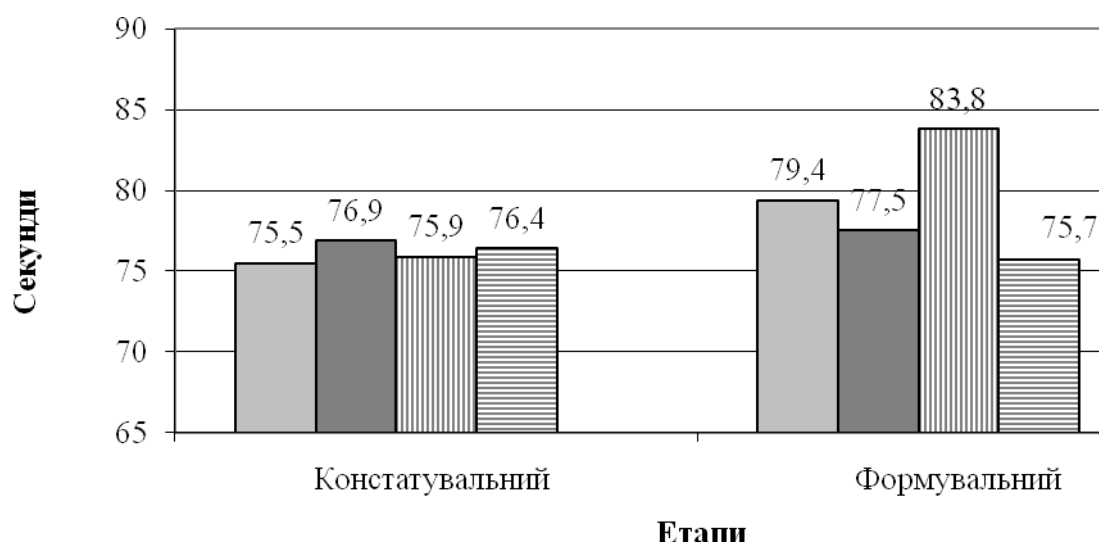

Рис. Ц.28. Динаміка результатів виконання вправи «Кут в упорі на брусах» особами ЕГ і КГ під час педагогічного експерименту, с

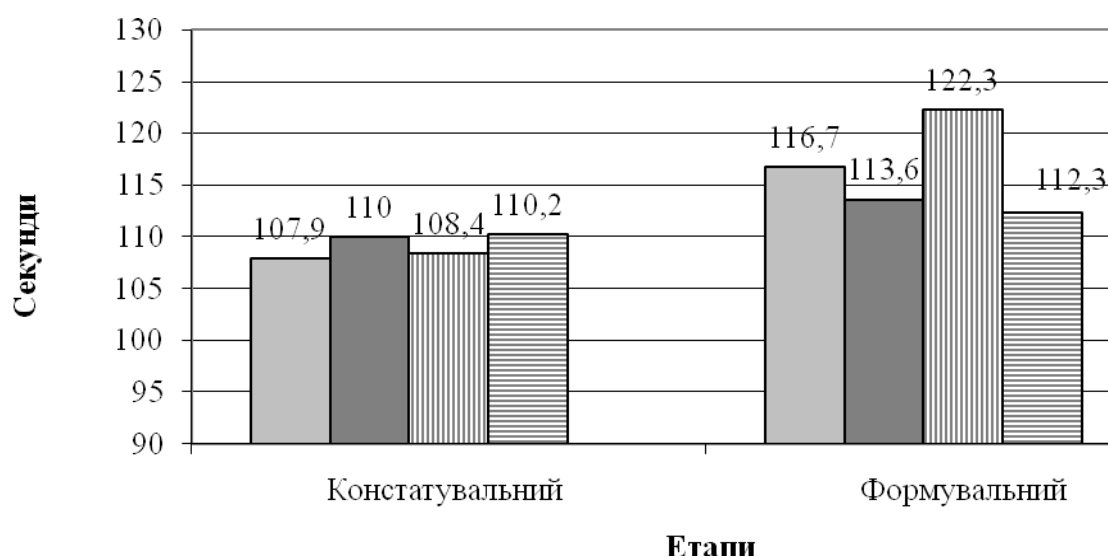

Рис. Ц.29. Динаміка результатів виконання вправи «Утримання тулуба у горизонтальному положенні» особами ЕГ і КГ під час педагогічного експерименту, с

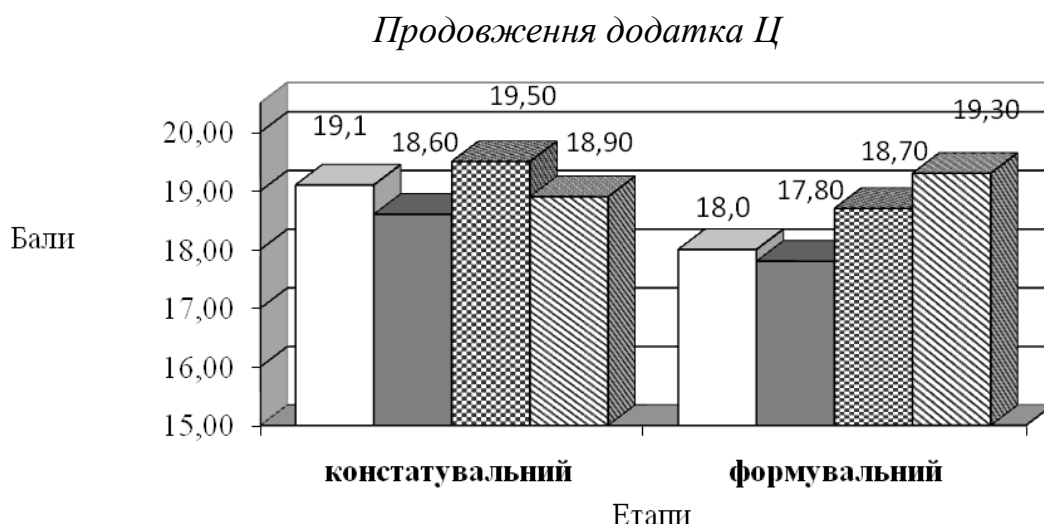

Рис. Ц.30. Зміна показника особистісного критерію «*Нервово-психічна стійкість*» в осіб ЕГ і КГ під час педагогічного експерименту, бали

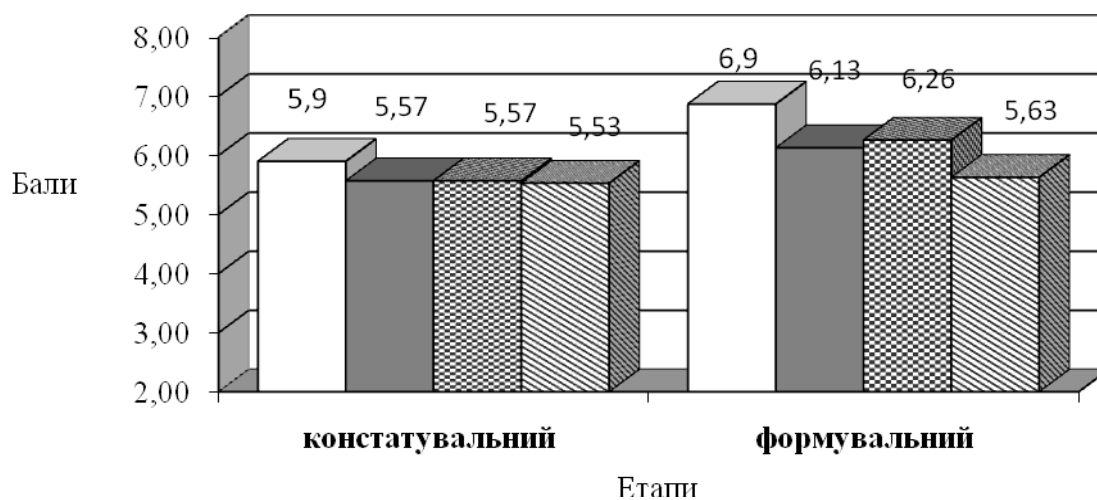

Рис. Ц.31. Зміна показника особистісного критерію «*Розподілення та обсягу уваги*» в осіб ЕГ і КГ під час педагогічного експерименту, бали

Продовження додатка Ц

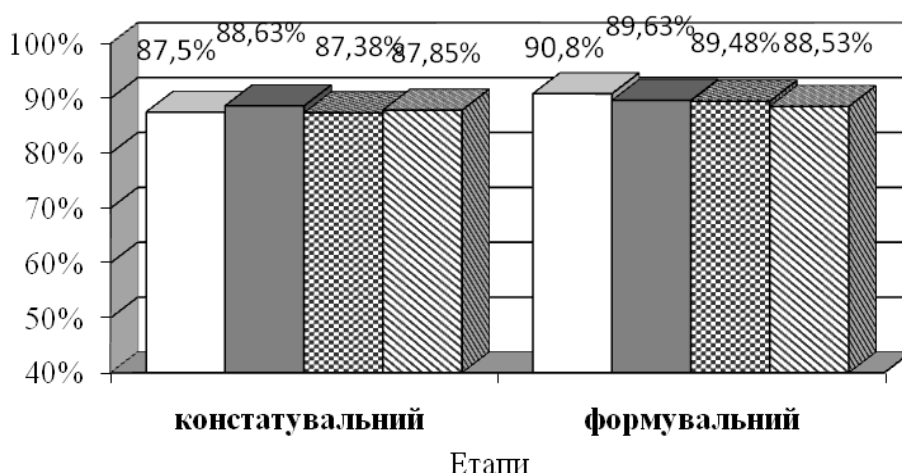

Рис. Ц.32. Зміна показника особистісного критерію «Концентрація та стійкість уваги» в осіб ЕГ і КГ під час педагогічного експерименту, бали

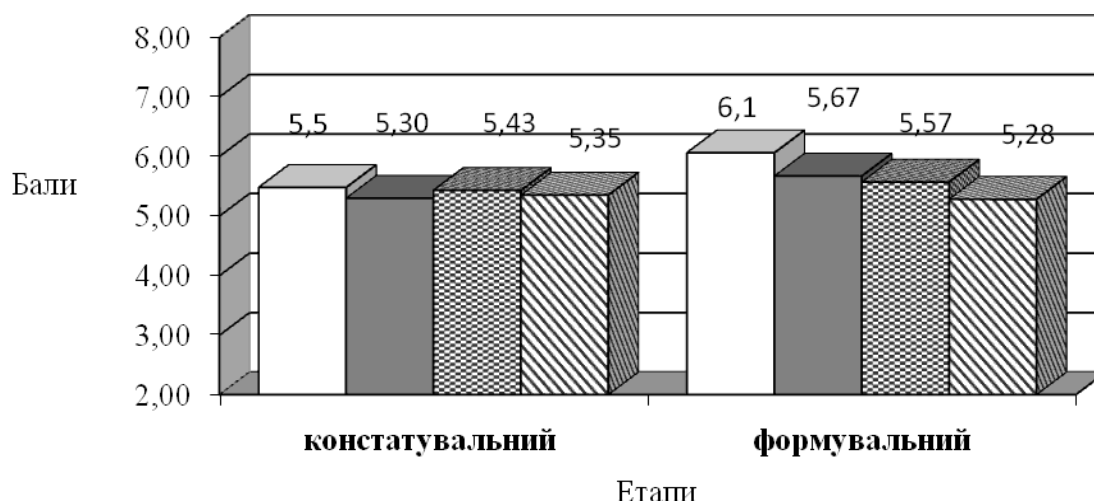
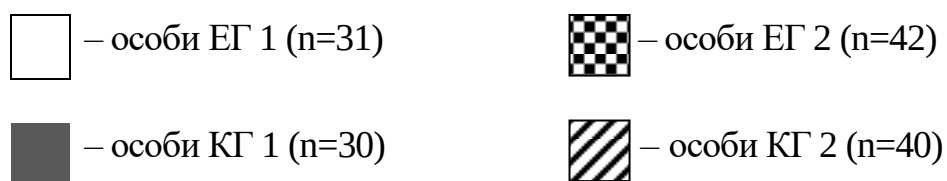

Рис. Ц.33. Зміна показника особистісного критерію «Зорова оперативна та мимовільна пам'ять» в осіб ЕГ і КГ під час педагогічного експерименту, бали

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Бондаренко В. В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції : зміст і перспективні напрями : монографія. Київ, 2018. 524 с.
2. Бондаренко В. В., Пронтенко К. В., Пронтенко В. В. Особливості протистояння правопорушника й правоохоронця в різних умовах. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2013. № 1. С. 20–25.
3. Бондаренко В. В., Вереньга Ю. В., Пронтенко К. В. Рівень та динаміка фізичної підготовленості вперше прийнятих на службу працівників органів внутрішніх справ. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2013. Вип. 4 (29). С. 179–184. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).
4. Бондаренко В. В., Вереньга Ю. В., Пронтенко К. В. Стан фізичного здоров'я вперше прийнятих на службу працівників ОВС України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2013. Вип. 107. Т. 2. С. 148–152.
5. Бондаренко В. В. Методика підготовки майбутніх правоохоронців до протистояння із супротивником, озброєним ножом. *Юридична психологія та педагогіка*. 2013. № 1 (13). С. 81–91.
6. Бондаренко В. В., Вереньга Ю. В., Пронтенко К. В. Фізичний стан вперше прийнятих на службу працівників ОВС України. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2013. № 5. С. 18–23.
7. Бондаренко В. В. Ситуаційні моделі рухової та мотиваційної поведінки озброєного супротивника. *Юридична психологія та педагогіка*. Київ. 2013. № 2 (13). С. 217–226.
8. Бондаренко В. В. Динаміка підготовленості майбутніх працівників міліції до ефективної діяльності в умовах небезпеки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 5 (48) 14. С. 8–

12. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

9. Бондаренко В. В. Особливості зіткнень працівників міліції з правопорушниками, озброєними холодною зброєю. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 6 (49) 14. С. 17–22. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

10. Бондаренко В. В. Теоретичні знання як складова підготовленості працівників міліції до ефективної діяльності в умовах протистояння із супротивником, озброєним холодною зброєю. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 9 (50) 14. С. 24–28. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

11. Бондаренко В., Решко С., Сергієнко Ю. Педагогічні особливості навчання майбутніх правоохоронців ефективній діяльності в умовах зіткнення з озброєним супротивником. *Молодіжний науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2014. Вип. 16 (59) 15. С. 70–74. (Серія «Фізичне виховання і спорт»).

12. Бондаренко В. В. Професійна підготовленість як основа ефективної діяльності працівників підрозділів патрульної служби Національної поліції України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2016. Вип. 139. Т. 2. С. 287–290.

13. Бондаренко В. В. Специфіка первинної професійної підготовки інспекторів патрульної поліції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 5 (87) 17. С. 16–21. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

14. Бондаренко В. В. Система професійного навчання працівників Національної поліції України. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 6 (88) 16. С. 21–25. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

15. Бондаренко В. В. Службова підготовка як складова системи професійного навчання працівників Національної поліції України. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 7 (89) 16. С. 4–8. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

16. Бондаренко В. В. Особливості фізичної підготовки працівників підрозділів патрульної поліції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 8 (90) 17. С. 11–15. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

17. Бондаренко В. В. Особливості тактичної підготовки працівників підрозділів патрульної поліції. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2017. Вип. 3. [Електронне видання]. Режим доступу – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadrped_2017_3_5. (Серія «Педагогіка»).

18. Бондаренко В. В. Проблеми професійної підготовленості працівників підрозділів патрульної поліції. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2017. С. 24–28. (Серія «Педагогіка»).

19. Бондаренко В. В. Формування готовності до професійної діяльності працівників підрозділів патрульної поліції. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. 2017. Вип. 6. С. 91–108.

20. Бондаренко В. В. Модель фізичної підготовленості працівників підрозділів патрульної поліції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 12 (94) 17. С. 8–11. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

21. Bondarenko V., Prontenko K., Kyslenko D. Development of the Physical Qualities of Future Specialists in Protective Activities due to the use of the Kettlebell Sport During Studies. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. № 17 (2). P. 789–794. URL: <http://efsupit.ro> (DOI:10.7752/jpes.2017.02120).

22. Bondarenko V., Prontenko K., Andreychuk V. Improvement of Physical Preparedness of Sportsmen in Kettlebell Sport on the Stage of the Specialized Base

Preparation. *Journal of Physical Education and Sport*. 2016. № 16 (2). P. 540–545. URL: <http://efsupit.ro> (DOI:10.7752/jpes.2016.02085).

23. Bondarenko V., Prontenko K., Prontenko V. Improvement of the Physical State of Cadets from Higher Educational Establishments in the Ukrainian Armed Forces due to the Use of the Kettlebell Sport. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. № 17 (1). P. 447–451. URL: <http://efsupit.ro>. (DOI:10.7752/jpes.2017.01067).

24. Bondarenko V., Prontenko K., Klachko V. Technical Preparedness of Sportsmen in the Kettlebell Sport. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. № 17 (Supplement issue 1). P. 28–33. URL: <http://efsupit.ro>. (DOI:10.7752/jpes.2017.s1005).

25. Bondarenko V., Prontenko K., Griban G. Correlation Analysis of Indicators of Athletes' Readiness and their Competitive Results in Kettlebell Sport. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. 17 (Supplement issue 4). P. 2123–2128. URL: <http://efsupit.ro>. (DOI:10.7752/jpes.2017.s4217).

26. Bondarenko V., Kyslenko D., Yukhno Yu., Zhukevych I., Radzievskii R. Improving the physical qualities of students in higher educational establishments of Ukraine on guard activity via circular training. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018. № 18 (2). P. 1065–1071. URL: <http://efsupit.ro> (DOI:10.7752/jpes.2018.s2159).

27. Бондаренко В. В. Вимоги до фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2017. Вип. 147. Т. 2. С. 279–282.

28. Бондаренко. В. В., Пронтенко К. В. Педагогічні умови застосування ситуаційних задач під час професійного навчання майбутніх працівників патрульної поліції. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2018. № 1. С. 96–102.

29. Бондаренко В. В. Обґрунтування практичної складової освітнього процесу майбутніх працівників патрульної поліції. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2018. № 1 (60). С. 38–43. (Серія «Педагогічні науки»).

30. Бондаренко В. В., Пліско В. І., Босенко А. І. Мотиваційно-ціннісний критерій професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2018. Вип. 8 (102) 18. С. 50–56. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

31. Бондаренко В. В., Пліско В. І. Вплив системи поетапної підготовки на розвиток когнітивного критерію професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції. *Вісник Черкаського університету*. 2018. Вип. 14. С. 66–72. (Серія «Педагогічні науки»).

32. Пліско В. В., Радзієвський Р. М., Бондаренко В. В. Вплив новітньої методики навчання на рівень професійної підготовленості майбутніх фахівців охоронної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів, 2018. Вип. 154. Т. 2. С. 41–47.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

33. Бондаренко В. В., Гейченко С. П., Євтушов Ф. М. Підготовка майбутніх правоохоронців до протиборства із супротивником, озброєним ножом. *Фізичне виховання в контексті сучасної освіти* : матеріали VIII Всеукр. наук.-метод. конф. / за заг. ред. І. І. Вржеснєвського (Київ, 12–13 черв. 2013 р.). Київ, 2013. С. 31–33.

34. Бондаренко В. В., Бутов С. Є. Особливості поведінки озброєного правопорушника, яка передуює нападу. *Фізичне виховання в контексті сучасної освіти* : матеріали XI Міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 17–18 черв. 2016 р.). Київ, 2016. С. 20–22.

35. Бондаренко В. В. Пути совершенствования профессиональной подготовленности работников подразделений патрульной службы Национальной полиции Украины. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : материалы III Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 10–11 нояб. 2016 г.). Могилев, 2016. С. 319–324. URL: http://www.institutemvd.by/components/com_chronoforms5/chronoforms/uploads/20161118100646_Bondarenko.pdf.

36. Бондаренко В. В., Кисленко Д. П. До питання реформування сектору безпеки і оборони України. *Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України* : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 листоп. 2016 р.). Київ, 2016. С. 55–59.

37. Бондаренко В. В. Складові професійної компетентності працівників підрозділів патрульної поліції. *Вдосконалення системи фізичної підготовки у Збройних силах України в умовах сьогодення та приведення її до сумісності зі стандартами армії країн – членів НАТО* : матеріали Міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 13–14 груд. 2016 р.). Київ, 2016. С. 148–151.

38. Бондаренко В. В., Ємчук О. І. Проблеми фізичної підготовки працівників підрозділів патрульної служби Національної поліції України. *Фізичне виховання в контексті сучасної освіти* : матеріали XII Міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 16 черв. 2017 р.). Київ, 2017. С. 16–18.

39. Бондаренко В. В., Решко С. М., Кримець О. І. Світовий досвід професійної підготовки працівників підрозділів патрульної поліції. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 29–30 листоп. 2017 р.). Київ, 2017. С. 88–90.

40. Бондаренко В. В. Використання компетентнісного підходу під час професійного навчання майбутніх працівників патрульної поліції. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20 берез. 2018 р.). Київ, 2018. С. 30–31.

41. Бондаренко В. В., Решко С. М. Перспективні напрями вирішення проблем фізичної підготовленості працівників патрульної поліції. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку військово-прикладної спрямованості спеціальної фізичної підготовки та водолазної підготовки* : матеріали наук. семінару (Київ, 20 квіт. 2018 р.). Київ, 2018. С. 22–24.

42. Бондаренко В. В. Особливості застосування поліцейських заходів під час професійної діяльності працівників патрульної поліції. *Підготовка*

поліцейських в умовах реформування системи МВС України : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 24 трав. 2018 р.). Харків, 2018. С. 52–57.

43. Бондаренко В. В. Систематизированная модель профессиональной подготовки работников патрульной полиции Украины. *Актуальные вопросы современной науки. Бейсеновские чтения* : матеріали дистанц. Междунар. науч.-практ. конф. (Караганда, 26 окт. 2018 г.). Караганда, 2018. С. 172–174.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

44. Бондаренко В. В., Жевага С. І., Пронтенко К. В. Фізична підготовка викладацького складу вищих навчальних закладів МВС України : навч.-метод. посіб. Житомир, 2013. 232 с.

45. Бондаренко В. В., Грибан Г. П., Пронтенко К. В. Гирьовий спорт у вищих навчальних закладах : навч.-метод. посіб. / за ред. Г. П. Грибана. Житомир : Рута, 2014. 400 с.

46. Бондаренко В. В., Пронтенко К. В., Пронтенко В. В. Модель готовності майбутнього правоохоронця до діяльності в умовах нападу озброєного супротивника. *Молода спортивна наука України*. 2013. Вип. 17. Т. 4. С. 17–22.

47. Бондаренко В., Вереньга Ю., Безпалій С., Решко С. Ефективність фізичної підготовки вперше прийнятих на службу працівників органів внутрішніх справ. *Молода спортивна наука України*. 2014. Вип. 18. Т. 2. С. 7–13.

48. Бондаренко В. В., Кисленко Д. П., Решко С. М. Ефективність протиборотства працівників міліції під час нападу супротивника, озброєного холодною зброєю. *Юридична психологія*. 2015. Вип. 1 (16). С. 73–80.

49. Бондаренко В. В., Решко С. М. Фізичний стан курсантів Національної академії внутрішніх справ. *Юридична психологія*. 2015. № 2. С. 180–190.

50. Бондаренко В. В., Магльований А. В. Фізична підготовка у вищих навчальних закладах МВС України як основа здоров'я курсантів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2015. Вип. 4 (59) 15. С. 47–50. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

51. Бондаренко В. В., Решко С. М., Ємчук О. І. Компоненти професійної компетентності працівників підрозділів патрульної служби Національної поліції України. *Юридична психологія*. 2016. № 2. С. 81–90.

52. Бондаренко В. Особливості програм первинної професійної підготовки працівників Національної поліції України. *Молодіжний науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. Вип. 25. С. 43–49. (Серія «Фізичне виховання і спорт»).

53. Бондаренко В. В., Магльований А. В., Романів І. В., Динаміка фізичної підготовленості курсантів у процесі занять гирьовим спортом. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 2 (83) 17. С. 78–82. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).

54. Бондаренко В. В. Досвід підготовки працівників патрульної поліції європейських країн. *Юридична психологія*. 2017. № 1. С. 102–110.

55. Бондаренко В. В. Модель психологічної готовності працівника підрозділу патрульної поліції до службової діяльності. *Юридична психологія*. 2017. № 2. С. 87–98.

56. Bondarenko V., Plisko V., Doroshenko T. Informational indicators of functional capacities of the body for teaching cadets from higher military educational institutions power types of sports. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018. 17 (2). P. 1050–1054. URL: <http://efsupit.ro>. (DOI:10.7752/jpes.2018.s2156).

57. Бондаренко В. В. Формування психологічної готовності працівників патрульної поліції до застосування поліцейських заходів примусу. *Юридична психологія*. 2018. № 1. С. 86–97.

Відомості про апробацію результатів дисертації

1. IV Міжнародна науково-методична конференція «Сучасні проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, здоров'я і професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту» (Київ, 21–22 березня 2013 року); форма участі – виступ з доповіддю.

2. XVII наукова конференція «Молода спортивна наука України» (Львів, 28–30 березня 2013 року); форма участі – заочна.

3. VI Міжнародна наукова конференція пам'яті Анатолія Миколайовича Лапутіна «Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту» (Чернігів, 24–25 жовтня 2013 року); форма участі – заочна.

4. VIII всеукраїнська науково-методична конференція «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти» (Київ, 12–13 червня 2013 р.); форма участі – виступ з доповіддю.

5. XVIII наукова конференція «Молода спортивна наука України» (Львів, 27–29 березня 2014 року); форма участі – заочна.

6. XI Міжнародна науково-методична конференція «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти» (Київ, 17–18 червня 2016 р.); форма участі – виступ з доповіддю.

7. III Міжнародна науково-методична конференція «Актуальні проблеми вогневої, тактико-спеціальної і професійно-прикладної фізичної підготовки (Могильов, 10–11 листопада 2016 р.); форма участі – заочна.

8. IX Міжнародна наукова конференція пам'яті Анатолія Миколайовича Лапутіна «Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту» (Чернігів, 13–14 жовтня 2016 року); форма участі – заочна.

9. Міжнародна науково-методична конференція «Вдосконалення системи фізичної підготовки у Збройних Силах України в умовах сьогодення та приведення її до сумісності зі стандартами армій країн-членів НАТО» (Київ, 16–17 листопада 2016 року); форма участі – виступ з доповіддю.

10. Науково-практична конференція «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України» (Київ, 25–26 листопада 2016 року).

11. XII Міжнародної науково-методична конференція «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти» (Київ, 16 червня 2017 року.); форма участі – виступ з доповіддю.

12. X Міжнародна наукова конференція пам'яті Анатолія Миколайовича Лапутіна «Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту» (Чернігів, 19–20 жовтня 2017 року); форма участі – заочна.

13. Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України» (Київ, 29–30 листопада 2017 року); форма участі – виступ з доповіддю.

14. VI Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми вищої професійної освіти» (Київ, 20 березня 2018 року); форма участі – виступ з доповіддю.

15. Науковий семінар «Сучасні тенденції та перспективи розвитку військово-прикладної спрямованості спеціальної фізичної підготовки та водолазної підготовки» (Київ, 20 квітня 2018 року); форма участі – виступ з доповіддю.

16. III Міжнародна науково-практична конференція «Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України» (Харків, 24 травня 2018 року); форма участі – заочна.

17. Дистанційна міжнародна наукова-практична конференція «Актуальні питання сучасної науки. Бейсеновські читання. (Караганда, 26 жовтня 2018 року); форма участі – заочна.

18. XI Міжнародна наукова конференція пам'яті Анатолія Миколайовича Лапутіна «Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту» (Чернігів, 18–19 жовтня 2018 року); форма участі – заочна.

ДАНІ ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор Донецького
юридичного інституту МВС
України доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник
капітан поліції

Є.С. Назимко

2018

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів дисертаційного дослідження Бондаренка Валентина Володимировича «Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції» на здобуття наукового ступеня доктор педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти в освітній процес Донецького юридичного інституту МВС України.

Комісія у складі:

- 1) завідувача кафедри спеціальних дисциплін та фізичного виховання факультету № 1, кандидата біологічних наук, доцента Гавриліна В.О.;
- 2) доцента кафедри спеціальних дисциплін та фізичного виховання факультету № 1, кандидата педагогічних наук Зубченко Л.В.;
- 3) викладача кафедри спеціальних дисциплін та фізичного виховання факультету № 1 майстра спорту України з гирьового спорту, майора поліції Гаражі Л.Ф.

склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження Бондаренка Валентина Володимировича «Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції» проаналізовані, позитивно оцінені та впроваджені в освітній процес слухачів курсів первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліцію на посади інспекторів патрульної поліції. Комісія дійшла висновку, що урахування визначених автором педагогічних умов (розвиток мотивації у слухачів до навчання, підвищення рівня власної професійної

підготовленості; належний рівень матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу; професійна компетентність викладачів та інструкторів; практична спрямованість освітнього процесу; залучення слухачів до активної позанавчальної діяльності (професійно-практичної спрямованості), застосування розроблених ситуаційних завдань в освітньому процесі, спрямованість підготовки на розвиток необхідних фізичних якостей сприяє підвищенню рівня професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції. Визначені Бондаренком В. В. критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісний) їх показники використовуються для визначення рівнів професійної готовності майбутніх правоохоронців до ефективного виконання службової діяльності. Теоретичні положення та результати досліджень враховані та використовуються під час викладання навчальних предметів професійно-практичної підготовки.

Голова комісії:

Завідувач кафедри спеціальних дисциплін та фізичного виховання факультету № 1
кандидат біологічних наук, доцент

В.О. Гаврилін

Члени комісії:

Доцент кафедри спеціальних дисциплін та фізичного виховання факультету № 1
кандидат педагогічних наук

Л.В. Зубченко

Викладач кафедри спеціальних дисциплін та фізичного виховання факультету № 1
майор поліції

Л.Ф. Гаража

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор Харківського
національного університету
внутрішніх справ
кандидат педагогічних наук
підполковник поліції

Д.В. Швець
2018

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів дисертаційного дослідження Бондаренка Валентина Володимировича **«Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції»** на здобуття наукового ступеня доктор педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти в освітній процес Харківського національного університету внутрішніх справ

Комісія у складі:

Голова – декан факультету № 2 кандидат юридичних наук, підполковник поліції Бортник С. М.

Члени комісії:

завідувач кафедри спеціальної фізичної підготовки факультету № 2, Заслужений тренер України, кандидат юридичних наук, доцент, підполковник поліції Моргунов О. А.;

склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження Бондаренка Валентина Володимировича **«Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції»** проаналізовані, позитивно оцінені та впроваджені в освітній процес слухачів курсів первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліцію на посади інспекторів патрульної поліції. Комісія дійшла висновку, що урахування визначених В. В. Бондаренком педагогічних умов, застосування розроблених ситуаційних завдань, спрямованість підготовки на

навчальних закладів» дало можливість ефективно використовувати експериментально обгрунтовані авторські методики навчання курсантів техніки вправ гирьового спорту, розвитку їх фізичних і морально-вольових якостей, профілактики травматизму. На нашу думку, наукова робота дисертанта має важливу теоретичну і практичну цінність, що дає підставу для подальшого її впровадження до системи фізичної підготовки курсантів вищих навчальних закладів МВС України.

Голова комісії:

Декан факультету № 2
кандидат юридичних наук
підполковник поліції

С.М. Бортник

Члени комісії:

Завідувач кафедри спеціальної фізичної підготовки
факультету № 2, Заслужений тренер України,
кандидат юридичних наук, доцент
підполковник поліції

О.А. Моргунов

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
полковник поліції

С. Д. Гусарєв

24.01.2018

АКТ

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бондаренка Валентина Володимировича
«Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх
працівників патрульної поліції» на здобуття наукового ступеня
доктор педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
в освітній процес Національної академії внутрішніх справ**

Комісія у складі: начальника відділу координації роботи центрів первинної професійної підготовки «Академія поліції», кандидата юридичних наук, майора поліції Хуторянського О. В. (голова комісії), завідувача кафедри тактико-спеціальної підготовки навчально-наукового інституту №3, кандидата психологічних наук, полковника поліції Каверіна О. В.; професора кафедри вогневої підготовки, кандидата педагогічних наук, доцента, майстра спорту міжнародного класу із сучасного п'ятиборства Запорожанова О. В.; професора кафедри тактико-спеціальної підготовки навчально-наукового інституту №3, професора, Заслуженого працівника фізичної культури та спорту України, Заслуженого майстра спорту СРСР з футболу Решка С. М.; склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження Бондаренка Валентина Володимировича «Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції» проаналізовані, позитивно оцінені та впроваджені в освітній процес слухачів курсів первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліцію на посади поліцейських (інспекторів) патрульної поліції.

На основі здійсненого аналізу комісія дійшла висновку, що впровадження результатів наукового дослідження Бондаренка В. В. в освітній процес дало можливість підвищити рівень професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції. Теоретичні положення та результати досліджень також враховані та використовуються під час викладання навчальних предметів «Вогнева підготовка», «Тактична підготовка» та «Відпрацювання здобутих практичних навичок патрульного поліцейського під час проходження рольових ігор (сценаріїв)».

Реалізація визначених та експериментально перевірених автором педагогічних умов професійної підготовки: розвиток мотивації у слухачів до навчання, підвищення рівня власної професійної підготовленості; належний рівень матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу; професійна компетентність викладачів та інструкторів; практична спрямованість освітнього процесу; залучення слухачів до активної позанавчальної діяльності професійно-практичної спрямованості; наявність критеріїв та показників оцінювання професійної підготовленості сприяли підвищенню рівня професійної підготовленості майбутніх працівників патрульної поліції. Визначені у дослідженні критерії та показники: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісний, а також виокремлені рівні (низький, задовільний; достатній; високий) було враховано при оцінюванні рівня професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності.

Голова комісії:

Начальник відділу координації
роботи центрів первинної
професійної підготовки «Академії поліції»
кандидата юридичних наук

О. В. Хуторянський

Члени комісії:

Завідувач кафедри тактико-спеціальної
підготовки ННІ №3
кандидата психологічних наук

О. В. Каверін

Професор кафедри вогневої підготовки
кандидат педагогічних наук, доцент

О. В. Запорожанов

Професор кафедри тактико-спеціальної
підготовки ННІ №3, професор

С. М. Решко

АКТ
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бондаренка Валентина Володимировича
«Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх працівників
патрульної поліції»
на здобуття наукового ступеня доктор педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти в освітній процес
Львівського державного університету внутрішніх справ

Ми, ті, що підписались нижче, склали цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження Бондаренка Валентина Володимировича «Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції» проаналізовані, позитивно оцінені та впроваджені в освітній процес слухачів курсів первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліцію на посади інспекторів патрульної поліції.

Впровадження здійснювалося шляхом:

- реалізації визначених та теоретично обґрунтованих автором дослідження педагогічних умов (розвиток мотивації у слухачів до навчання, підвищення рівня власної професійної підготовленості; належний рівень матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу; професійна компетентність викладачів та інструкторів; практична спрямованість освітнього процесу; залучення слухачів до активної позанавчальної діяльності професійно-практичної спрямованості) та систематизованої моделі професійної підготовки працівників патрульної поліції;
- застосування в освітньому процесі з навчальних предметів «Вогнева підготовка» і «Тактична підготовка» спеціально розроблених ситуаційних завдань, що сприяють ефективнішому формуванню умінь і навичок у застосуванні поліцейських заходів примусу;
- цілеспрямованого розвитку необхідних фізичних якостей.

Комісія дійшла висновку, що застосування результатів наукового дослідження Бондаренка В. В. сприяє підвищенню рівня професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції до виконання службових завдань під час професійної діяльності. Запропоновану автором технологію підготовки можна рекомендувати до застосування в освітньому процесі вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, курсів первинної професійної підготовки поліцейських, системі службової підготовки та післядипломної освіти поліцейських.

Відповідальний за впровадження
Викладач кафедри спеціальної фізичної
підготовки

М.М. ДОМІНЮК

Доцент кафедри спеціальної фізичної
підготовки

І.Я. ГНИП

Проректор Львівського державного
університету внутрішніх справ

26.01.2018

М.П. ГУРКОВСЬКИЙ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Одеського державного

університету внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, доцент

полковник поліції

С. В. Албул

22 травня 2018 року

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів дисертаційного дослідження

Бондаренка Валентина Володимировича в освітній процес

Одеського державного університету внутрішніх справ

Комісія у складі:

1) доцента кафедри спеціальної фізичної підготовки, кандидата юридичних наук, доцента, заслуженого тренера України з універсального бою Домніцака В.В.;

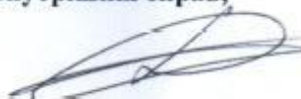
2) доцента кафедри тактико-спеціальної та вогневої підготовки, кандидата юридичних наук, доцента Конєва О.Ю.;

склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження Бондаренка Валентина Володимировича «Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції» проаналізовані, позитивно оцінені та впроваджені в освітній процес слухачів курсів первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліцію на посади інспекторів патрульної поліції. Комісія дійшла висновку, що врахування визначених автором педагогічних умов (розвиток мотивації у слухачів до навчання, підвищення рівня власної професійної підготовленості; належний рівень матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу; професійна компетентність викладачів та інструкторів; практична спрямованість освітнього процесу; залучення слухачів до активної

познавчальної діяльності професійно-практичної спрямованості), застосування розроблених ситуаційних завдань під час проведення занять з тактичної та вогневої підготовки підвищило рівень професійної готовності майбутніх правоохоронців загалом та достовірно покращило рівень сформованості умінь і навичок у застосуванні поліцейських заходів примусу зокрема. Відзначено позитивну динаміку розвитку у слухачів основних фізичних та психологічних якостей. Визначені у дослідженні критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісний), їх показники, а також виокремлені рівні було враховано при оцінюванні рівня професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності.

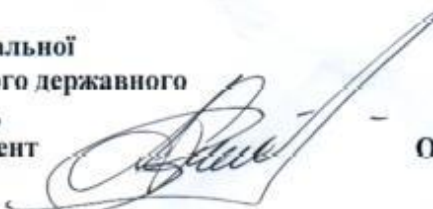
Члени комісії:

**Доцент кафедри спеціальної фізичної підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент,
заслужений тренер України**

В.В. Домніцак

**Доцент кафедри тактико-спеціальної
та вогневої підготовки Одеського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент**

О.Ю. Конєв

**НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ
УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ПАТРУЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ
УПРАВЛІННЯ ПАТРУЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ У МІСТІ КИЄВІ**

вул. Народного ополчення, 9, м. Київ, 03151

kyiv@patrol.police.gov.ua

16.04.2018 № 10257/м/п/02-2018
На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бондаренка Валентина Володимировича
«Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх
працівників патрульної поліції» на здобуття наукового ступеня
доктор педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Цією довідкою підтверджується, що професором кафедри тактико-спеціальної підготовки навчально-наукового інституту №3 Національної академії внутрішніх справ, кандидатом педагогічних наук, доцентом майором поліції Бондаренком Валентином Володимировичем проводилася робота з апробації результатів дисертаційного дослідження на тему: «Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції». У роботі брали участь працівники Управління патрульної поліції у місті Києві Департаменту патрульної поліції.

Впровадження результатів наукового дослідження Бондаренка В. В. у систему службової підготовки поліцейських сприяло підвищенню рівня фізичної тактичної, стрілецької підготовленості працівників та професійної готовності до виконання службових обов'язків загалом. Теоретичні положення та результати досліджень також враховані та використовуються під час практичних занять з вогневої, тактичної і фізичної підготовки.

**Начальник Управління
патрульної поліції у місті Києві ДПП
сергійт поліції**

Ю. Г. Зозуля

**НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ
УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ПАТРУЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ
УПРАВЛІННЯ ПАТРУЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ В ЖИТОМИРСЬКІЙ
ОБЛАСТІ**

вул. Покровська, 96, м. Житомир, 10031,
zhytomyr@patrol.police.gov.ua

23.10.2018 № 4837/4-1/20/02-2018
На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бондаренка Валентина Володимировича
**«Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх
працівників патрульної поліції»** на здобуття наукового ступеня доктор
педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Результати наукового дослідження докторської дисертації Бондаренка Валентина Володимировича проходили апробацію в Управлінні патрульної поліції в Житомирській області Департаменту патрульної поліції шляхом використання систематизованої моделі професійної підготовки, що спрямована на формування готовності до ефективного виконання службової діяльності. Впровадження результатів дослідження Бондаренка В. В. у систему службової підготовки поліцейських сприяло підвищенню рівня службової підготовленості працівників. Відзначено позитивну динаміку розвитку витривалості у працівників патрульної поліції та достовірне покращення концентрації і стійкості уваги. Рекомендації автора доцільно впровадити в систему професійного навчання поліцейських.

Довідка видана для подання до спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій.

Т.в.о. заступника начальника управління –
начальник відділу чергової служби
УПП в Житомирській області ДПП
старший лейтенант поліції

І.Л. Спридонюк

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ

Головне управління Національної поліції в Луганській області

Білокуракинський відділ поліції

вул. Паркова 25, смт. Білокуракине, 92200 тел. 2-25-51

Ідентифікаційний код 40108845

27.04.2018 № 4236/М/46 А На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бондаренка Валентина Володимировича на тему «Теоретичні і методичні
основи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції» у
систему службової підготовки поліцейських**

Цією довідкою підтверджується, що Бондаренком Валентином Володимировичем проводилася робота з апробації результатів дисертаційного дослідження на тему «Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції» в систему службової підготовки поліцейських Білокуракинського ВП ГУНП в Луганській області.

Використання результатів наукового дослідження Бондаренка В.В. під час проведення практичних занять у системі службової підготовки поліцейських сприяло підвищенню рівня професійної готовності працівників до здійснення службової діяльності. Використання ситуаційних завдань під час проведення занять з тактичної та вогневої підготовки достовірно покращило рівень сформованості умінь і навичок у застосуванні поліцейських заходів примусу (фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї). Констатовано позитивну динаміку фізичної підготовленості працівників.

Довідка видана для подання до спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій.

**Начальник
Білокуракинського ВП ГУНП
в Луганській області
підполковник поліції**

О.С. Кривенко

**ГОЛОВНЕ УПРАВЛІНЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ
ОБЛАСТІ**

Криворізький відділ поліції

пр. Поштовий, 71, м. Кривий Ріг, 50000
тел. 92-49-08, 92-49-09

08.06.2018 № 4892-407

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бондаренка Валентина Володимировича
**«Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх
працівників патрульної поліції»** на здобуття наукового ступеня
доктор педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Результати наукового дослідження докторської дисертації на тему
«Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх працівників
патрульної поліції» проходили апробацію в Криворізькому ВП ГУНП в
Дніпропетровській області під час проведення занять в системі службової
підготовки поліцейських

Використання результатів наукового дослідження Бондаренка В. В. під
час проведення практичних занять у системі службової підготовки
поліцейських сприяло підвищенню рівня професійної готовності працівників до
здійснення службової діяльності. Використання ситуаційних завдань під час
проведення занять з тактичної та вогневої підготовки достовірно покращило
рівень сформованості умінь і навичок у застосуванні поліцейських заходів
примусу (фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї).
Констатовано позитивну динаміку фізичної підготовленості працівників.

Довідка видана для подання за місцем захисту дисертації.

**Начальник
підполковник поліції**

Р.О. Ткаченко

**ДЕПАРТАМЕНТ
ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
УПРАВЛІННЯ
ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В
ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
ПОЛК ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
В МІСТІ КРИВИЙ РІГ**

вул. Волгоградська, 11, м. Кривий Ріг, 50069

kryvyi_rih@patrol.police.gov.ua

15.06.2018 № 579/40/19/1/01-2018

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бондаренка Валентина Володимировича
**«Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх
працівників патрульної поліції»** на здобуття наукового ступеня
доктор педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Результати наукового дослідження докторської дисертації Бондаренка Валентина Володимировича проходили апробацію в Управлінні патрульної поліції у місті Кривий Ріг Департаменту патрульної поліції шляхом впровадження ситуаційних завдань в систему службової підготовки поліцейських та використання компонентів систематизованої моделі професійної підготовки, що спрямована на підвищення рівня професійної готовності до ефективного виконання службової діяльності. Впровадження результатів дослідження Бондаренка В. В. сприяло підвищенню рівня службової підготовленості працівників. Відзначено позитивну динаміку розвитку витривалості у працівників патрульної поліції та достовірне покращення професійно важливих психологічних якостей. Рекомендації автора доцільно впровадити в систему професійного навчання поліцейських.

Довідка видана для подання за місцем захисту дисертації.

Т.в.о. командира полку патрульної поліції
в місті Кривий Ріг управління патрульної поліції
в Дніпропетровській області ДПП
старший лейтенант поліції

Д.І. Гладчук

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ
Головне управління Національної поліції
в Луганській області
Станічно-Луганський відділ поліції
 вул. Центральна, 10, смт. Станиця Луганська, Луганська область, 93600
 тел. (06472) 2-16-59, 2-12-75, r30@lg.npu.gov.ua
Ідентифікаційний код 40108845

04 05.10/18 № 3984 111/44-2018

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бондаренка Валентина Володимировича на тему «Теоретичні і методичні
основи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції» у
систему службової підготовки поліцейських

Цією довідкою підтверджується, що Бондаренком Валентином Володимировичем проводилася робота з апробації результатів дисертаційного дослідження на тему «Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції» в систему службової підготовки поліцейських Станічно-Луганського ВП ГУНП в Луганській області.

Використання результатів наукового дослідження Бондаренка В.В. під час проведення практичних занять у системі службової підготовки поліцейських сприяло підвищенню рівня професійної готовності працівників до здійснення службової діяльності. Використання ситуаційних завдань під час проведення занять з тактичної та вогневої підготовки достовірно покращило рівень сформованості умінь і навичок у застосуванні поліцейських заходів примусу (фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї). Констатовано позитивну динаміку фізичної підготовленості працівників.

Довідка видана для подання до спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій.

Начальник
Станічно-Луганського ВП ГУНП
в Луганській області
полковник поліції

С.І. Лозиченко

Головне Управління
Національної поліції
в Херсонській області
Рота поліції
особливого призначення
м. Херсон, 73027 вул. Стрітенська, 11 г.
тел./факс: (0552) 46-60-21
23.12. 2018 року № 518/24/С-2018

ДОВІДКА

про реалізацію результатів дисертаційного дослідження
Бондаренка Валентина Володимировича на тему «Теоретичні і методичні
основи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції» на
здобуття наукового ступеня доктор педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Цією довідкою підтверджується, що Бондаренком Валентином Володимировичем проводилася робота з апробації результатів дисертаційного дослідження на тему «Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції» з працівниками роти поліції особливого призначення ГУНП в Херсонській області.

Впровадження результатів наукового дослідження Бондаренка В. В. у систему службової підготовки поліцейських сприяло підвищенню рівня професійної готовності працівників до здійснення службової діяльності. Відзначено позитивну динаміку розвитку у працівників основних фізичних та психологічних якостей. Використання ситуаційних задач під час проведення занять з тактичної та вогневої підготовки достовірно покращило рівень сформованості умінь і навичок у застосуванні поліцейських заходів примусу.

Довідка видана для подання до спеціалізованої вченої ради із захисту дисертації.

Командир роти поліції особливого призначення
ГУНП в Херсонській області
майор поліції

М.А. Саламаха